

Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи
Кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи

СОЦІАЛЬНА РОБОТА
навчально-методичне забезпечення
освітньо-професійної програми
«Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота»
освітнього ступеня «Бакалавр»

Луцьк
2022

*Затверджено вченою радою
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 4 від 28 листопада 2022 року)*

Рецензенти:

Сидорук І. І. – доктор педагогічних наук, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Корецька Т. К. – заступник директора департаменту соціальної політики Луцької міської ради.

Авторський колектив:

Кандидат педагогічних наук, доцент Чернета С. Ю.; доктор педагогічних наук, професор Лякішева А. В.; доктор педагогічних наук, професор Мартинюк Т. А.; доктор педагогічних наук, доцент Степаненко В. І.; кандидат педагогічних наук, доцент Белкіна-Ковальчук О. В.; кандидат педагогічних наук, доцент Корпач Н. І.; кандидат педагогічних наук, доцент Петрук В. В.; кандидат педагогічних наук, доцент Петрович В. С.; кандидат педагогічних наук, доцент Сушик Н. С.; кандидат філософських наук, доцент Бичук І. О.; кандидат економічних наук, доцент Колосок А. М.; кандидат історичних наук, доцент Понедельник Л. А.; кандидат філологічних наук, доцент Мацюк З. С.; кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент Вольчинський А. Я.; кандидат психологічних наук, доцент Крижановська З. Ю., кандидат філологічних наук, доцент Сур'як М. В.; директор департаменту соціальної політики Луцької міської ради. Майборода В. М

Соціальна робота : навчально-методичне забезпечення ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота освітнього ступеня Бакалавр / за заг. ред. С. Чернети, Н. Корпач. Луцьк : Волинськ.. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2022. 822 с.

Навчально-методичний посібник укладено відповідно до освітньо-професійної програми Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота підготовки здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота галузі знань 23 Соціальна робота. У посібнику зібрані інформаційно-дидактичні матеріали забезпечення освітніх компонентів за ОПП, з урахуванням особливостей кредитно-модульної системи організації освітнього процесу.

Видання розраховане на науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти закладів вищої освіти, слухачів закладів післядипломної освіти, фахівців із соціальної роботи, соціальних педагогів.

УДК 364(07)

© Чернета С.Ю. та ін., 2022

© Волинський національний
університет імені Лесі Українки, 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
1. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ ЦИКЛУ ЗАГАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ	7
1.1. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Україна в європейському історичному та культурному контекстах» (автор <i>Лариса Понедельник</i>)	7
1.2. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Українська мова (за професійним спрямуванням)» (автор <i>Зоряна Мацюк</i>)	33
1.3. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Фізичне виховання» (автор <i>Анатолій Вольчинський</i>)	50
1.4. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Творчий феномен Лесі Українки» (автор <i>Микола Сур'як</i>).....	61
1.5. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Соціальна філософія та соціологія» (автор <i>Ірина Бичук</i>).....	71
1.6. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Інформаційні технології в соціальній роботі» (автор <i>Наталія Сушик</i>)..	97
1.7. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Охорона праці в галузі соціальної роботи» (автор <i>Надія Корпач</i>)	119
1.8. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Основи наукових досліджень в соціальній сфері» (автор <i>Наталія Сушик</i>)	132
1.9. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Критичне мислення в соціальній сфері» (автор <i>Олена Белкіна-Ковальчук</i>).....	154
2. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ ЦИКЛУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ	171
2.1. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Теорія та історія соціального виховання» (автор <i>Анна Лякішева</i>).....	171
2.2. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Вступ до соціальної роботи» (автор <i>Анна Лякішева</i>)	191
2.3. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Загальна, вікова та соціальна психологія» (автор <i>Зореслава Крижановська</i>).....	202
2.4. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Соціальна педагогіка» (автор <i>Наталія Сушик</i>).....	229
2.5. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Соціальна політика» (автори: <i>Тетяна Мартинюк, Вікторія Майборода</i> ..	256
2.6. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Історія соціальної роботи» (автор <i>Ірина Бичук</i>).....	288
2.7. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Теорія та технології соціальної роботи» (автор <i>Валерій Петрович</i>).....	313
2.8. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Правове забезпечення соціальної роботи» (автори: <i>Світлана Чернета; Андрій Колосок</i>).....	367

2.9. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Соціально-педагогічна робота в закладах освіти» (автор Олена Белкіна-Ковальчук).....	392
2.10. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Соціальна інтеграція осіб з інвалідністю» (автор Тетяна Мартинюк)....	416
2.11. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Соціальна діагностика та консультування» (автор Валерій Петрович).....	444
2.12. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Організація дозвілля в закладах освіти та рекреації» (автор Вікторія Петрук).....	477
2.13. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Соціально-правовий захист окремих категорій клієнтів» (автор Світлана Чернета).....	495
2.14. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Попередження конфліктів у соціумі» (автор Вікторія Степаненко)	520
2.15. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Теорія і методи профілактики девіантної поведінки» (автор Тетяна Мартинюк)...	547
2.16. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Соціальна робота з різними категоріями клієнтів» (автор Вікторія Петрук).....	574
2.17. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Практикум з написання соціальних проєктів» (автор Валерій Петрович).	595
2.18. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Соціальний супровід сім'ї» (автор Ірина Бичук).....	624
2.19. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Соціальна геронтологія» (автор Надія Корнач).....	648
2.20. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Документування в соціальній роботі» (автори: Надія Корнач; Андрій Колосок).....	662
2.21. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Основи коучингу» (автор Олена Белкіна-Ковальчук).....	677
3. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАКТИК	693
3.1. Наскрізний силабус практики (автор Ірина Бичук).....	693
3.2. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Практика організатора соціально-педагогічної, соціально-виховної роботи» (автор Анна Лякішева)	700
3.3. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Практика професійно-орієнтована в соціальних службах» (автор Валерій Петрович).....	709
3.4. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Практика професійно-орієнтована в закладах освіти» (автор Ірина Бичук).....	725
3.5. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Стажерська практика» (автор Олена Белкіна-Ковальчук).....	734
3.6. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента	

«Пропедевтична практика» (автор Вікторія Петрук)	742
4. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСОВИХ РОБІТ	757
4.1. Методичні вказівки до написання курсової роботи з соціальної педагогіки зі спеціальності 231 «Соціальна робота» (автор Наталія Сушик)	757
4.2. Методичні вказівки до написання курсової роботи з теорії та технологій соціальної роботи для здобувачів освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» (автор Валерій Петрович)	773
5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ АТЕСТАЦІЇ	784
5.1. Методичні вказівки до написання кваліфікаційної роботи» (автор Світлана Чернета).....	784
5.2. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Атестаційний екзамен» (автор Світлана Чернета).....	789
ДОДАТКИ	802
Додаток 1. Навчальний план денної форми навчання	802
Додаток 2. Освітньо-професійна програма «Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота» підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота	804

ПЕРЕДМОВА

На сучасному етапі розвитку українського суспільства особливої актуальності та поширення набуває професійна діяльність фахівців соціальної сфери. Водночас, немає однозначного розуміння щодо функціоналу фахівців із соціальної роботи, що обумовлено соціально-політичними, економічними змінами в суспільстві. Поява нових сфер професійної діяльності, збільшення кількості категорій клієнтів, введення нових посад потребує висококваліфікованих компетентних фахівців соціальної роботи, які могли б динамічно та професійно реагувати на соціальні виклики, здатних до комплексного вирішення проблем, до роботи у непередбачуваних ситуаціях.

Пропонований навчально-методичний посібник допоможе студентам, молодим фахівцям соціальної сфери опанувати основи соціальної роботи, інноваційні підходи у професійній діяльності, сприятиме формуванню загальних та фахових компетентностей, професійному саморозвитку та самовдосконаленню.

Пропоноване видання передбачає забезпечення підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота за освітньо-професійною програмою Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота 2022 року.

Посібник включає навчально-методичне забезпечення освітніх компонентів циклу загальної підготовки (нормативні освітні компоненти); циклу професійної підготовки (нормативні освітні компоненти); навчально-методичне забезпечення практик; навчально-методичне забезпечення курсових робіт; навчально-методичне забезпечення державної атестації.

У додатках розміщено навчальний план (додаток 1) та освітньо-професійна програма Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота (додаток 2) підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота.

1. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ ЦИКЛУ ЗАГАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ

1.1. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Україна в європейському та культурному контекстах» (автор Лариса Понедельник)

1. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота. ОС бакалавр	Нормативна
Кількість годин / кредитів 90 / 3		Рік навчання 1
ІНДЗ: немає		Семестр I
		Лекції 28 год
		Практичні 24 год
		Самостійна робота 32 год
		Консультації 6 год
		Форма контролю: залік
Мова навчання українська		

II. Інформація про викладача (- ів)

ПІПІ Понедельник Лариса Анатоліївна

Науковий ступінь кандидат історичних наук

Вчене звання доцент

Посада доцент кафедри історії України та археології

Контактна інформація :

Телефон +38 050 687 99 70;

Електронна пошта poniedielnyk@ukr.net

Посилання на розклад: <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi>

III. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					Форма контролю/Залік / Бали
	Усього	у тому числі				
		Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	
Змістовий модуль 1. Історія та культура України в європейському контексті від найдавніших часів до середини XVII ст.						
Тема 1. Волинський національний університет імені Лесі Українки в контексті	6	2		2		5

освіти як одного з головних чинників модернізації суспільства.						
Тема 2. Вступ. Історія та культура України у системі європейської гуманітаристики	9	2		3	1	5
Тема 3. Старокиївська держава в історії середньовічної Європи.	9	2	2	2	1	5
Тема 4. Галицько-Волинська держава – «Королівство Русі» та її культура.	8	2	2	2		5
Тема 6. Українські землі у складі Великого князівства Литовського	7		2	2	1	5
Тема 5. Українські землі Речі Посполитої XVI – першої половини XVII ст.		2	2			
Тема 7. Східноєвропейська криза і Визвольна війна в Україні середини XVII ст.	6	2	2	2		5
Експрес опитування						15 б
Змістовий модуль 2. Українська історія та культура у європейському вимірі нового та новітнього часу						
Тема 8. Руїна. Українські землі у європейській геополітиці (1658–1678).	8	2	2	2		5
Тема 9. Українські землі у складі Російської та Австрійської імперій (кінець XVIII – початок XX ст.)	8	2	2	2		5
Тема 10. Перша світова війна. Україна і Волинь.	8	2	2	2		5
Тема 11. Особливості української культури в період національно-демократичної революції (1917–1921 рр.) та її орієнтація на західноєвропейський культурний процес.	7	2	2	2	1	5
Тема 12. Українські землі міжвоєнний період (1921–1939 рр.).	9	2	2	2	1	5

Тема 13. Україна в роки Другої світової війни (1939–1945 рр.)	6	2	2	2		5
Тема 14. Україна у післявоєнні роки та в період незалежності	7	2	2	2	1	5
Тема 15. Європейський вибір та євроатлантична стратегія сучасної України.	8	2		2		5
Експрес-опитування						15 б
Види підсумкових робіт						бал
Експрес опитування						30 б
Активність на заняттях						5 б
Інше						10 б
Усього годин / Балів	90	28	24	32	6	100

Примітки: ¹/ Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора.

IV. Тематичний план змістових модулів

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Історія та культура України в європейському контексті від найдавніших часів до середини XVII ст.

Тема 1. Луцький учительський інститут – перший заклад вищої освіти на Волині. Навчально-виховний процес і якість підготовки вчителів у зв'язку з переходом до загального семирічного навчання в селах і десятирічного в містах. Реорганізація Луцького учительського інституту у Луцький державний педагогічний інститут імені Лесі Українки. Створення факультетів та інститутів на базі вишу. Етапи становлення ВНУ імені Лесі Українки як класичного закладу вищої освіти, зорієнтованого на європейську освіту із збереженням українських й волинських традицій. Матеріальна та наукова база навчального закладу. Відомі особистості професорсько-викладацького та студентського складу, випускників університету.

Основні поняття: реорганізація навчального закладу, комбіновані спеціальності, кандидат наук, доктор наук, кафедра, кваліфікація, аспірантура, класичний університет, ресурсні центри, почесний професор, автономія вишу, подвійний диплом, академічна доброчесність.

Завдання для самостійної роботи: підготувати інформацію про історію факультету педагогічної освіти та соціальної роботи ВНУ імені Лесі Українки, знаних випускників факультету.

Література для вивчення теми:

Волинська наукова педагогічна школа. Біографічний довідник / уклад. : Косинська О. А., Дурманенко Є. А., Дурманенко О. Л.; за ред. Косинської О. А. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. 284 с.

Волинська освітня традиція: веб-сайт. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/volynska-osvitnya-tradytsiya>

Історія видатного луцького альма-матер... URL: <https://lutsk.one/uk/istoriya-vydatnogo-luczkiego-alma-mater-volynskogo-nacziionalnogo-universytetu>

Історія університету: веб-сайт. URL: http://lib.znau.edu.ua/jirbis2/images/phocagallery/2017/Pryklady_DSTU_8302_2015.pdf

Тема 2. Вступ. Історія та культура України у системі європейської гуманітаристики.

Витоки людства та заселення України. Трипільська культура та її археологічний комплекс на території сучасних України, Молдови, Румунії. Античні міста-держави Північного Причорномор'я. Кіммерійці, скіфи, сармати. Їх місце в історії античного світу. Основні етапи етногенезу давніх слов'ян. Найвідоміші археологічні культури праслов'ян.

Основні поняття: етногенез, слов'яни, археологічна культура, трипільська культура.

Семінарське заняття Першовитоки українського народу.

План

1. Трипільська культура.
2. Антична культура грецьких полісів Північного Причорномор'я.
3. Кочові цивілізації українського Степу: кіммерійці, скіфи, сармати.
4. Проблема етногенезу слов'ян та походження українців.

Завдання для самостійної роботи: Тематика рефератів

Витоки людства та заселення України.

Боспорське царство.

Велика Скіфія.

Борис Мозолевський – археолог і поет.

Література для вивчення теми :

Галушко К., Гречило А., Громенко С., Єфіменко Г., Майоров М. Від краю до держави. Назва, символіка, територія і кордони України / Історія без цензури. – Х., 2016.

Геродот із Галікарнасу. Скіфія. Найдавніший опис України з V століття перед Христом. – К., 1992.

Залізняк Л. Генний код українців та їхніх сусідів очима археології // Український тиждень. – 2012. – № 50, 13 грудня.

Залізняк Л. Походження українців: між наукою та ідеологією. – К., 2008.

Історія України: навч.-метод. комплекс для студ. неістор. спец. / А. Г. Шваб, Я. М. Шабала, Н. В. Кінд-Войтюк, І. С. Пхиденко, В. О. Приймак, Н. М. Сірук. – Луцьк, 2014.

Півторак Г. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов: Міфи і правда про трьох братів слов'янських зі “спільної колиски”. – 2-ге вид., доп. – К., 2004.

Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. Дослідження, факти, документи. – К., 2014.

Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Р. Клочка. – Х., 2016.

Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. – 2-е вид., перероблене та розшир. – К., 2005.

Тема 3. Старокиївська держава в історії середньовічної Європи.

Розквіт Київської держави. Її соціально-економічний і політичний устрій у X–XII ст. Підкорення східнословянських племен під владою Києва. Реформи Володимира Великого і зміцнення давньоруської держави. Запровадження християнства та його вплив на політику та культуру Русі. Європейський вектор у зовнішній політиці та династичні зв'язки Рюриковичів часів Київської Русі. Київ – головний політичний центр Східної Європи. Походи східнослов'янських дружин і перспективи Русі на міжнародній арені. Загострення політичних суперечностей, посилення феодалних усобиць. Феодална роздробленість Київської держави.

Основні поняття: венеди, анти, склавини, «Руська земля», «Русь», «Києво-Руська держава», «Україна-Русь», «Київська Русь», «Україна» консолідація, контрибуція, угро-фінські племена, автохтонне населення, європейський вектор.

Семінарське заняття Культура княжої доби

План

1. Суспільно-історичні умови розвитку культури Київської та Галицько-Волинської держав.

2. Запровадження християнства та його вплив на культуру Русі:

а) писемність та освіта;

б) літописання;

в) іконопис.

3. Мистецтво Галицько-Волинського князівства.

Завдання для самостійної роботи: Тематика рефератів

Запровадження християнства та його значення для культури Київської держави.

Остромирове Євангеліє.

Визначні пам'ятки архітектури Руської землі.

Образотворче мистецтво й іконопис Київської Русі.

Літописання Київської Русі в системі духовної культури.

Галицько-Волинський літопис

«Слово о полку Ігоревім» – пам'ятка духовної культури княжої доби.

Література для вивчення теми :

Александрович В. Мистецтво Галицько-Волинської Русі. Львів, 1999. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:pyzLFJ->

Александрович В. Холмська ікона Богородиці. Львів, 2001.

Войтович Л. Князівські династії Східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.): склад, суспільна і політична роль. Львів, 2000.

Горський В. І. Нариси з історії філософської культури Київської Русі. К., 1991.

Іларіон Київський. Слово про Закон і Благодать. URL : <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:qKvDBPwUhf8J:litopys.org.ua/oldukr/ilarion.htm&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>

Історія української культури: у 5 т. Київ, 2000. Т. 1.

Лекції з історії світової та вітчизняної культури / за ред. проф. А. Яртия та проф. В. Мельника. Львів: Світ, 2005. 568 с.

Макарчук С. А. Джерелознавство історії України. – Л., 2008.

Німчук В. Хрестоматія з історії української мови Х–ХІІІ ст. Київ; Житомир : Полісся, 2015. 352 с.

Попович М. В. Нарис історії культури України. Київ: «АртЕк», 1998. 728 с.

Сінькевич О. Б. Культура Галицько-Волинської Русі. Львів, 2000. 41 с.

Повість врем'яних літ. Київ, 1990.

Толочко П. П. Київська Русь. Київ : А брис, 1996. 360 с.

Тема 4. Галицько-Волинська держава – «Королівство Русі» та її культура.

Об'єднання Волині і Галичини в єдине Галицько-Волинське князівство. Відновлення політичної самостійності українського народу. Князь Роман Мстиславович – творець першої національної української держави. Державотворча діяльність Данила Галицького. Ярославська битва і зміцнення міжнародного авторитету. Осередки духовної культури Галицько-Волинської Русі. Писемність. Дипломатичне листування. Розвиток літописання та книгописання. Особливості архітектури в контексті поєднання візантійсько-київської просторової композиції з елементами західноєвропейського романського стилю. Пам'ятки образотворчого мистецтва. Культурні традиції Галицько-Волинської Русі.

Татаро-монгольська навала і боротьба українського народу проти золотоординського ярма.

Основні поняття: «Руське королівство», боярські інтриги, антимонгольська коаліція, хрестовий похід, церковна юрисдикція Риму, військова реформа, шляхта.

Семінарське заняття Культура княжої доби

План

1. Суспільно-історичні умови розвитку культури Київської та Галицько-Волинської держав.

2. Запровадження християнства та його вплив на культуру Русі:

а) писемність та освіта;

б) літописання;

в) іконопис.

3. Мистецтво Галицько-Волинського князівства.

Завдання для самостійної роботи: Тематика рефератів

Запровадження християнства та його значення для культури Київської держави.

Остромирове Євангеліє.

Визначні пам'ятки архітектури Руської землі.

Образотворче мистецтво й іконопис Київської Русі.

Літописання Київської Русі в системі духовної культури.

Галицько-Волинський літопис

«Слово о полку Ігоревім – пам'ятка духовної культури княжої доби.

Холмська ікона Богжой матері

Література для вивчення теми :

Александрович В. Мистецтво Галицько-Волинської Русі. Львів, 1999. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:pyzLFJ->

Александрович В. Холмська ікона Богородиці. Львів, 2001.

Войтович Л. Князівські династії Східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.): склад, суспільна і політична роль. Львів, 2000.

Головко О. Б. Корона Данила Галицького: Волинь і Галичина в державно-політичному розвитку Центрально-Східної Європи раннього та класичного середньовіччя. – К., 2006.

Горський В. І. Нариси з історії філософської культури Київської Русі. К., 1991.

Волощук М. «Русь» в Угорському королівстві (XI – друга половина XIV ст.): суспільно-політична роль, майнові стосунки, міграції. Івано-Франківськ, 2014.

Ісаєвич Я. Галицько-Волинська держава. Львів, 1999. 36 с.

Історія української культури: у 5 т. Київ, 2000. Т. 1.

Крип'якевич І. Галицько-Волинське князівство. 2-е вид. Львів, 1999.

Лекції з історії світової та вітчизняної культури / за ред. проф. А. Яртия та проф. В. Мельника. Львів: Світ, 2005. 568 с.

Німчук В. Хрестоматія з історії української мови X–XIII ст. Київ; Житомир : Полісся, 2015. 352 с.

Попович М. В. Нарис історії культури України. Київ: «АртЕк», 1998. 728 с.

Сінкевич О. Б. Культура Галицько-Волинської Русі. Львів, 2000. 41 с.

Тема 5. Українські землі у складі Великого князівства Литовського.

Перехід українських земель під владу Литовської держави. Битва на Синіх Водах. Кревська унія і початок соціально-культурного і політичного впливу Польщі на Литву. Князь Вітовт в боротьбі за незалежну державу ВКЛ. Виступи української знаті за утвердження становища (І. Гольшанський, М. Олелькович, Ф. Більський, М. Глинський). Фільваркова система господарства. Князі Острозькі, Сангушки, Збараські, Вишневецькі, Заславські, Чарторийські, Четвертинські і їх місце в державно-політичних структурах Литовської держави в контексті польсько-литовського суперництва. Магдебурзьке право. Посилення феодально-кріпосницького гніту.

Основні поняття: Гедиміновичі, улуси, Золота орда,

Семінарське заняття

Політичні та етнокультурні процеси в Україні у XIV – першій половині XVII ст.

План

1. Інкорпорація Литвою і Польщею українських земель.
2. Утворення Кримського ханства та його експансія на українські землі.
3. Українське Відродження та його особливості. Олельковецький ренесанс 40-70-х рр. XV ст.
4. Культурно-просвітницька діяльність братств.

Завдання для самостійної роботи: Тематика рефератів

Київське князівство Ольгердовичів.

Битва на Синіх Водах 1362 р.

Луцький замок.

З'їзд європейських монархів у Луцьку 1429 р.

«Волинські Атени»: Острозька академія.

Луцьке Хрестовозвиженське братство та його діяльність.

Замок Радзивіллів на Волині – родовий маєток одного из найбагатших польсько-литовських родів.

Література для вивчення теми :

Войтович Л. Удільні князівства Рюриковичів і Гедиміновичів у XII–XVI ст. Львів, 1996. 256 с.

Від краю до держави. Назва, символіка, територія і кордони України / Історія без цензури. К. Галушко та ін. Харків, 2016. 352 с.

Войтович Л. Формування кримськотатарського народу: вступ до етногенезу. Біла Церква: Вид. О. Пшонківський, 2009. 214 с.

Ісаєвич Я. Д. Братства та їх роль у розвитку української культури в XVI–XVIII ст. Київ : Наукова думка, 1966. 248 с.

Ісаєвич Я. Д. Україна давня і нова: народ, релігія, культура. Львів, 1996. 334 с.

Історія української культури: У 5 т. Київ: Наук. думка, 2002. Т. 2.

Історія України в особах: Литовсько-польська доба / упоряд. О. Русина. Київ : Україна, 1997. 272 с.

Кралуок П. Луцьке Хрестовоздвиженське братство. Луцьк: Надстир'я, 1996. 54 с.

Литвинов В. Ренесансний гуманізм в Україні. Ідеї гуманізму епохи Відродження в українській філософії XV – початку XVII ст. Київ, 2000. 472 с.

Літвін Г. З народу руського. Шляхта Київщини, Волині та Брацлавщини (1569–1648). Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. 616 с.

Луцька замкова книга 1560–1561 рр. / підгот. до вид. В. М. Мойсієнко, В. В. Поліщук. Луцьк, 2013.

Матковська О. Львівське братство: культура, традиції. Львів : Каменярь, 2020. 71 с.

Мицько І. Острозька слов'яно-греко-латинська академія. Київ : Наук. думка, 1990. 130 с.

Нічик В. М. Гуманістичні реформаційні ідеї на Україні (XV–початок XVII ст.). – К., 1991.

Пам'ятки братських шкіл на Україні. Київ, 1988.

Пришляк В.В. Західне Полісся за литовсько-польської доби (XIV–XVIII ст.). Розділ III. § 1. У складі Великого князівства Литовського. § 2. Під владою Речі Посполитої // Західне Полісся: історія та культура [колектив. монографія] / Наук. редактор В. К. Баран. Луцьк, 2012. С. 101–181.

Русина О. Україна під татарами і Литвою. Київ : Альтернативи, 1998. 320 с.

Русь “після Русі”. Між короною і булавою. Українські землі від королівства Русі до Війська Запорозького / Історія без цензури. В. Горобець та ін. Харків, 2016.

Садовнік Т, Бірюліна О., Баран В. Європейський з'їзд 1429 року в Луцьку. Луцьк, 2006. 32с.

Собчук В. Д. Від коріння до крони: Дослідження з історії князівських і шляхетських родів Волині XV – першої половини XVII ст. Кременець : Почаїв. держ. іст.-архітектур. заповідник, 2014. 506 с.

Україна і Литва в XIV – XVI століттях: політико-правові та соціально-економічні аспекти / відп. ред. В. А. Смолій; авт. кол.: В. Г. Берковський, А. В. Блануца, Д. П. Ващук та ін. Луцьк, 2011.

Тема 6. Східноєвропейська криза і Визвольна війна в Україні середини XVII ст.

Зростання феодальної анархії, шляхетської сваволі в країнах Європи. Посилення кріпосницького і національного гніту в Україні. Передумови національно-визвольної війни українського народу під проводом Б. Хмельницького. Військове та політичне значення битв біля Жовтих Вод, під Корсунем, під Пилявцями. Утворення і розвиток української козацької

держави. Переяславська рада 1654 р. та її наслідки. Історична роль Б. Хмельницького.

Основні поняття: Гетьманщина, Запорозька Січ, реєстрове козацтво, Військо Запорозьке, Старшинська рада, «чорна рада», фільваркова система господарювання, «збирання руських земель».

Семінарське заняття

Козацтво та його роль в українській історії та культурі XVI – першої половини XVII ст.

План

1. Походження українського козацтва.
2. Турецько-татарська загроза.
3. Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний та його діяльність:
  - а) чорноморські походи;
  - б) Хотинська війна;
  - в) вихід козацтва на політичну арену.

Завдання для самостійної роботи: *Тематика рефератів*

Великий кордон як фактор становлення українського козацтва.

Дніпрові пороги і перші козацькі Січі.

Іван Підкова.

Козацькі війни кінця XVI – першої чверті XVII ст.

Семерій (Северин) Наливайко.

Семінарське заняття

Визвольна війна в Україні середини XVII ст. під проводом Богдана Хмельницького

План

1. Історичні передумови і причини Національно-визвольної війни 1648–1657 рр.

2. Становлення Української козацької держави.

3. Переяславсько-Московська угода 1654 р. та її оцінка в історіографії.

4. Європейська дипломатія Війська Запорозького доби Хмельниччини.

Тематика рефератів

Збаразько-Зборівська військова кампанія 1649 р.

Битва під Берестечком 1651 р.

Чигирин – гетьманська столиця.

Статті Богдана Хмельницького – Березневі статті: доля оригіналів текстів українсько-російської угоди 1654 р.

Література для вивчення теми :

Антонович В. Про козацькі часи на Україні. Київ : Дніпро, 1991. 238 с.

Апанович О. Українсько-російський договір 1654 р: Міфи і реальність. К : Варта, 1994. 96с.

Боплан Г. Л. де. Опис України. Київ, 1990. 323 с.

Брехуненко В. Морські війни українських козаків. Київ, 2007. 77 с.

Голобуцький В. Запорозьке козацтво. – Київ : Вища школа, 1994. 539 с.

Горобець В. «Волимо царя східного...». Український гетьманат та російська династія до і після Переяслава. Київ : Критика, 2007. 464 с.

Історія української культури: У 5 т. Київ : Наук. думка, 2002. Т. 2.

Культура української мови / за ред. В. Русанівського. Київ, 1994.

Леп'явко С. «Рятівники від турецької хмари»: Запорозжці й Хотинська війна 1621 р. Київ: Наталя Брехуненко, 2013. 62 с.

Лицарі Дикого Поля. Плугом і мушкетом. Український шлях до Чорного моря / Історія без цензури. О. Бачинська та ін. Харків, 2016. 352 с.

Національний пантеон «Козацькі могили»: Історико-краєзнавчий нарис. Луцьк : Медіа, 2003. 543 с.

Переяславська рада 1654 року (Історіографія та дослідження). Київ: Смолоскип, 2003. 890с.

Плохій С. Наливайкова віра: Козацтво та релігія в ранньомодерній Україні. – Київ : Критика, 2005. 494 с.

Сас П. Полководець Петро Сагайдачний. – Київ : Кліо, 2021. 280 с.

Смолій В., Степанков В. Українська національна революція (1648–1676 рр.). Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. 447 с.

Українське козацтво: мала енциклопедія. 2-е вид., доп. і перероб. Київ : Генеза; Запоріжжя : Прем'єр, 2002. 568 с.

Федорук Я. Віленський договір 1656 року. Східноєвропейська криза і Україна у середині XVII століття. Київ : Видавництво: Києво-Могилянська Академія, 2011. 623 с.

Федорук Я. О. Міжнародна дипломатія і політика України 1654–1657. Ч. I: 1654 рік. Львів, 1996. 262 с.

Шевальє П. Історія війни козаків проти Польщі. Київ : Томіріс, 1993. 224 с.

Яворницький Д. Історія запорізьких козаків. Київ : Стебеляк ФОП, 2018. 1072 с.

Тема 7. Руїна. Українські землі у європейській геополітиці (1658–1678).

Гетьманування Івана Виговського. Гадяцька унія. Битва під Конотопом. Юрій Хмельницький. Чуднівська кампанія. Тетеря і Брюховецький. Андрусівське перемир'я 1667 р. Поділ Української Козацької держави. Державотворча діяльність Петра Дорошенка. Розчленування України московською державою, Польщею, Туреччиною та її наслідки. Політичні портрети гетьмана Івана Мазепи та Пилипа Орлика. Гетьманщина у I пол. XVIII ст. Українська культура доби козаччини. Ліквідація Гетьманщини і Запорізької Січі.

Основні поняття: руїна, Гадяцька унія, Малоросія, Андрусівське перемир'я, політична автономія.

Семінарське заняття

Українські землі в останній чверті XVII – XVIII ст.

План

1. Поділ українських земель між Московським царством і Річчю Посполитою наприкінці XVII ст.
2. Гетьман Іван Мазепа і мазепинці.
3. Правобережжя і західноукраїнські землі: гайдамацький і опришківський рух.
4. Культурний простір Гетьманщини. Феномен козацького бароко.

Завдання для самостійної роботи: Тематика рефератів

Розвиток освіти та наукових знань у період існування Української козацької держави.

Козацькі літописи та їх автори.

Внесок гетьмана України Івана Мазепи у духовну культуру українського народу

Творчість Г. Сковороди в контексті українського бароко.

Література для вивчення теми :

Брехуненко В. Східна брама Європи. Козацька Україна в середині XVII – XVIII ст. Київ : Темпора, 2014. 504 с.

Горобець В. Князі і гетьмани усієї Русі. “Через шаблю маєм право”. Злети і падіння козацької держави 1648–1783 років / Історія без цензури. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 352 с.

Грабовецький В. Олекса Довбуш. Львів : Світ, 1994. 269 с.

Дзюба О. Приватне життя козацької старшини XVIII століття (на матеріалах епістолярної спадщини). Київ : Інститут історії України, 2012. 347 с.

Іван Мазепа і мазепинці: Історія та культура України останньої третини XVII – початку XVIII ст.: Наук. зб. / упоряд. І. Скочиляс. Львів, 2011. 352 с.

Історія української культури: У 5 т. Київ, 2003. Т. 3: Українська культура другої половини XVII–XVIII століть.

Когут З. Коріння ідентичності. Студії з ранньомодерної та модерної історії України / Перекл. з англ. С. Грачова. К., 2004.

Когут З. Російський централізм і українська автономія. Ліквідація Гетьманщини, 1760–1830 / Пер. з англ. Київ, 1996.

Маланюк Є. Illustrissimus Dominus Mazepa – тло і постать / Андрусак М. Гетьман Іван Мазепа як культурний діяч. Київ, 1991.

Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори. Київ: Абрис, 1994. 288с.

Павленко С. Іван Мазепа як будівничий української культури. Київ: Києво-Могилян. акад., 2005. 300 с.

Пришляк В. Григорій Граб'янка (Історико-генеалогічна розвідка) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність [зб. наук. праць]. Львів, 2011. С. 550–568.

Степовик Д. Українська гравюра бароко. Київ : ТОВ «Видавництво "Кліо"», 2013. 495 с.

Українська держава другої половини XVII–XVIII ст.: політика, суспільство, культура / ред. В. Смолій. Київ : Інститут історії України, 2014. 671 с.

Чухліб Т. Секрети українського полівасалітету. Хмельницький – Дорошенко – Мазепа. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 327 с.

Шевчук В. Козацька держава: етюди до історії українського державотворення. Київ: Абрис, 1995. 389 с.

Тема 8. Українські землі у складі Російської та Австрійської імперій (кінець XVIII – початок XX ст.).

Адміністративно-територіальний устрій та політична система українських земель у складі Російської і Австрійської (Австро-Угорської) імперій. Політичне становище українських земель на початку XIX ст. Суспільно-політичні рухи в Європі і Україні. Поширення масонства, декабристський рух. Кирило-Мефодіївське братство. Т. Г. Шевченко і його роль у духовному відродженні України. Скасування кріпосного права. Валуєвський циркуляр, Емський акт. Соціальний і національний гніт в Україні в умовах миколаївської реакції. Визвольна боротьба українського народу. Устим Кармалюк. Український суспільно-культурний рух. Революційні кризи в Російській імперії і в Україні початку XX ст. Перші українські політичні партії. РУП. Соціально-економічне і політичне становище Галичини, Буковини, Закарпаття у II пол.

XIX – поч. XX ст. Селянська реформа 1848 р. Національне відродження у Галичині у першій пол. XIX ст. Руська трійця.

Основні поняття : губернія, повіт, стан, генерал-губернаторство, справники, поліцейські пристави, промисловий переворот, декабристський рух, «народність», модернізація економіки держави, земські установи, судові інстанції.

Семінарське заняття

Українське «довге» XIX ст. : політика і культура

План

1. Адміністративно-територіальний устрій та політична система українських земель у складі Російської і Австрійської (Австро-Угорської) імперій.

2. Українське національне відродження. «Руська трійця». Кирило-Мефодіївське товариство.

3. Університетська освіта і наука.

4. Класики української літератури, живопису, музики і театру.

Завдання для самостійної роботи: Тематика рефератів

Розвиток освіти у Наддніпрянській Україні у XIX – на початку XX ст.

Геній Тараса Шевченка.

Феномен Івана Франка.

Михайло Грушевський – історик України.

Творчий злет Лесі Українки.

Література для вивчення теми :

Білецький П. О. Апостол України: життя і творчість Тараса Шевченка. Київ, 1998. 284

с

Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (1856–1886). Київ : Критика, 2006. 632с.

Дзюба І. Тарас Шевченко: життя і творчість. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 644 с.

Лобановський Б. Б. Українське мистецтво другої половини XIX – початку XX ст. Київ: Мистецтво, 1989. 204 с.

Мельник Л. Утвердження ідеї українського національного самовизначення (кінець XVIII – початок XX ст.). Київ, 2012.

Плохій С. Великий переділ. Незвичайна історія Михайла Грушевського / пер. з англ. М. Климчук. Київ : Критика, 2011. 600 с.

Реснт О. П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). Київ : Інститут історії України, 2003. 340 с

«Руська трійця» в історії суспільно-політичного руху та культури України. В. І. Горинь та ін. Київ : Наукова думка, 1987. 336 с.

Сверстюк Є. Шевченко понад часом. Есеї. 3-є вид., виправлене та доповн. / Упоряд. О. Сінченко. Київ : Кліо, 2015. 344 с.

Скрипка Т. Волинські образки: ковельська еліта другої половини XIX століття. Нью-Йорк; Луцьк: Захарчук В. М., 2012. 150 с.

Скрипка Т. Лариса Петрівна Косач-Квітка (Леся Українка). Біографічні матеріали. Спогади. Іконографія. Київ: Темпора; Нью-Йорк, 2015. 536 с.

Скрипка Т. Родові гнізда Драгоманових-Косачів: їх устрій та культура. Київ : Темпора, 2013. 656 с.

Шандра В. Генерал-губернаторства в Україні: XIX – початок XX століття. Київ : НАН України. Ін-т історії України, 2005. 427 с.

Тема 9. Перша світова війна. Україна і Волинь.

Україна у планах країн, що брали участь у війні. Заклики українців до захисту Російської держави. ТУП. Українські організації в Австро-Угорщині. Головна українська рада (ГУР). Українські січові стрільці (УСС). Союз визволення України (СВУ). Галицька битва і її наслідки. Брусиловський (Луцький) прорив. Бої за м. Луцьк. Українські січові стрільці (УСС) та їхній бойовий шлях 1915–1917 рр.: Маківка – Лисоня – Конюхи. Наслідки великої війни 1914–1918 рр.

Основні поняття: російська орієнтація, «німецький штик», ТУП, УСС. Центральна рада, український монархізм, гетьманат, бій під Крутами, Український Національно-державний союз, Директорія.

Семінарське заняття

Українські національно-визвольні змагання 1914–1923 рр.

План

1. Перша світова війна і українські землі.
2. Українські січові стрільці (УСС) та їхній бойовий шлях 1915–1917 рр.: Маківка – Лисоня – Конюхи.

3. Боротьба за соборність: Злука УНР і ЗУНР 22 січня 1919 р.

4. Культурно-просвітницька праця січового стрілецтва.

Завдання для самостійної роботи: Тематика рефератів

Українська Центральна Рада: утворення і початок діяльності.

Бій під Крутами 29 січня 1918 р.

Листопадовий чин 1918 р.

Дмитро Вітовський.

Олена Степанів.

Роман Купчинський.

Література для вивчення теми :

Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX століття. Київ: Генеза, 1996. 360 с.

Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. – Київ : Т-во. «Знання» України, 1991. 240 с.

Гунчак Т. Україна: перша половина XX століття. Нариси політичної історії. Київ : Либідь, 1993. 286 с.

Крути. Січень 1918 року: документи, матеріали, дослідження, кіносценарій / упоряд. Я. Гаврилюк. Київ : Просвіта, 2008. 839 с.

Лазарович М. Легіон Українських січових стрільців. Формування. Ідея. Боротьба. Тернопіль: Джура, 2020. 592 с.

Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. – Львів, 1995.

Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. 469 с.

Павлишин О. Євген Петрушевич. Ілюстрований біографічний нарис. Львів, 2013.

Пришляк В. Історико-просвітницька діяльність інтернованих стрільців УГА в Чехо-Словаччині // Українська еміграція. Історія і сучасність: матеріали міжнародних наукових конференцій, присвячених 100-річчю еміграції українців до Канади. Львів, 1992. С. 299–303.

Тема 11. Особливості української культури в період національно-демократичної революції (1917–1921 рр.) та її орієнтація на західноєвропейський культурний процес.

Розвиток освіти і науки. Перші українські гімназії. Всеукраїнські педагогічні з'їзди та вироблення системних підходів у справі освіти. Вища освіта. Академічна наука. Література. Український національний театр. Лесь Курбас і нові форми театрального мистецтва. Музика. О. Кошиць, К. Стеценко. В. Кричевський, О. Мурашко, М. Жук, Г. Нарбут – майстри художнього світового рівня.

Заходи Гетьманату в культурній сфері. УАН і В. Вернадський. Державні вищі навчальні заклади. Соціокультурна ситуація в Директорії УНР.

Основні поняття : українізація, багатоступенева освіта, «Молодий театр», український європейський театр, графічне мистецтво, декоративно-ужиткове мистецтвоЖ, єдина трудова школа, лікнеп, Археологічна комісія Української академії наук

Завдання для самостійної роботи: заповнити таблицю:

Подвижництво творців та діячів культури, їх внесок у вітчизняну та світову культуру	
Наука	
Література	
Театральне і музичне мистецтво	
Образотворче мистецтво	

Література для вивчення теми :

Іваненко В.В. Г.Г. Кривчик. Історія і культура України. електрон. Підручник. ДНУ ім. Олесея Гончара, 2016.

Історія та культура України: навчальний посібник / уклад. Дедурін Г. Г., Іванов С. Ю., Чорний І. В. – Харків: ХНУВС, 2017.

Шабанова, Ю.О., Тарасова, Н.Ю., Дичковська, О.Я. Історія української культури. Дніпропетровськ: , 2012

Історія української культури: В.А. Качкан, О.Б. Величко, Н.М. Божко та ін. 2016.

Маньківська, Т. О. Учителство Харківщини в період української національно-демократичної революції (1917–1921 рр.) Харків, 2011. Вип. 41. С. 140–143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ist_2011_41_33

Матвієнко, Н. Освітня політика українських урядів в революційні часи (1917– 1920 рр.): новітня історіографія // Етнічна історія народів Європи : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2013. Вип. 39. С. 145–148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2013_39_26

Мищак, І. М. Основні напрямки реформування системи освіти на початковому етапі Української революції 1917–1921 років (за матеріалами українських газет 1917 року) // Гілея: науковий вісник: зб. наук. пр. / Укр. акад. наук, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2015. Вип. 93. С. 36–40. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya>

Попович М.В. Нарис історії культури України / Мирослав Володимирович Попович. – К.: ... XX століття: Підручник для студ. гуманіт. спец. вузів : У 2 кн. 1998

Сокур, Л. А. Процес українізації діловодства як елемент державної політики в Україні періоду національно-визвольних змагань 1917–1921 рр.. Кам'янець-Подільський, 2015. Вип. 11. С. 146–151.

Телячий Ю. В. Активізація українського мистецтвознавства як складової культуротворчого процесу революційної доби (1917–1921 рр.) // Актуальні питання мистецької педагогіки : зб. наук. пр. / Хмельниц. гуманітар.-пед. акад. – Хмельницький, 2016. Вип. 5. С. 111–120. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmp>

Телячий Ю. В. Українська літературно-мистецька інтелігенція в національнокультурному відродженні (1917–1921 рр.). Тернопіль : Терно-граф, 2014. 599 с.

Чернов Б. О. Розвиток національної освіти в добу Української національнодемократичної революції початку ХХ ст. (1917–1920). Київ : Міленіум, 2016. 53 с.

Тема 12. Українські землі міжвоєнний період (1921–1939 рр.).

Українські землі у складі Польщі. Ризький мирний договір 1921 р. Таємний український університет. Асиміляції етнічних меншин. Політика осадництва. Боротьба за права українців. УНДО. Товариство «Просвіта» та його роль в духовному і культурному житті краю. Пацифікація. Діяльність КПЗУ. ОУН та її зовнішня політика. «Волинська політика» Генрика Юзевського.

Окупація Румунією Північної Буковини, Хотинського, Ізмаїльського та Аккерманського повіту Бессарабії. Запровадження воєнного стану. Румунізація культурного життя українців. Татарбунарське повстання 1924 р.

Входження Закарпаття до Чехословаччини. Національна політика уряду Чехословаччини. Політичні течії Закарпаття. Товариство «Просвіта», «Пласт». Августин Волошин. Проголошення незалежності Карпатської України. Карпатська Січ.

Основні поняття : східні креси, осадники, пацифікація, асимляція, Польща А і Польща Б, санаційний режим.

Семінарське заняття

Західноукраїнські землі у міжвоєнний період (1921–1939 рр.)

План.

1. Економічна та національно-культурна політика Другої Речіпосполитої стосовно західноукраїнських земель.

2. Товариства “Просвіта”, “Рідна школа” та їх роль в духовному і культурному житті краю.

3. Літературний процес. Театральне та музичне мистецтво.

4. Карпатська Україна.

Завдання для самостійної роботи: Тематика рефератів:

Політичні партії Західної України у міжвоєнний період.

Письменники Західної України (1921–1939).

Українські газети і журнали на Волині міжвоєнного періоду.

Театральне життя у Луцьку.

Августин Волошин.

Олена Левчанівська.

Модест Левицький.

Література для вивчення теми :

Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX століття. Київ: Генеза, 1996. 360 с.

Зайцев О. Український інтегральний націоналізм (1920–1930-ті роки). Нариси інтелектуальної історії. К., 2013.

Качараба С. П. Еміграція з Західної України (1919–1939). Львів : Львівський нац. ун-т ім. І. Франка, 2003. 416 с.

Крамар Ю. В. Західна Волинь 1921–1939 рр.: національно-культурне та релігійне життя. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. 404 с.

Кульчицький С. В. Україна між двома війнами (1921–1939 рр.) – К., 1999 (серія “Україна крізь віки”: у 15 т. Т. 11).

Кучерена М., Давидюк Р. Волинське українське об’єднання (1931–1939 рр.). Луцьк : Надстир’я, 2001. 420 с.

Кучерена М. М., Цецик Я. П. Українські національні партії на Волині (1921–1939 рр.) : у 2 ч. Ч. 1: монографія; Ч. 2 : документи і матеріали. Луцьк, 2011.

Кучерена С. Польський театр на Волині. Луцьк : Терен, 2005. 116 с.

Понедельник Л. Волинська «Просвіта» в боротьбі за національне відродження. Науковий вісник СНУ імені Лесі Українки. Історичні науки. № 3. Луцьк, 2016 (328). С. 63–69

Понедельник Л. Дослідження літературного процесу на Волині в 1920 – 1930-ті роки: суспільно-політичні умови, угруповання, персоналії. журнал «Краєзнавство». Вип. 4. Київ, 1919 р. С. 50–58.

Понедельник Л. Музично-пісенна творчість волинян у 20–30-х роках ХХ століття як невід’ємний та самобутній складник загальноукраїнського та європейського культурного простору Літопис Волині. Одеса : Видавничий дім Гельветика, 2022. № 26 С. 33–38.

Понедельник Л. А. Особливості національного самовиявлення у творчості волинських письменників (на прикладі прозаїків і поетів етнічних меншин). Актуальні проблеми сучасної освіти та науки в контексті євро інтеграційного поступу: матер. VI Міжн. наук.-практ. конф. (Луцьк, 21–22 травня 2020 р.). Луцьк, 2020. С. 63–65.

Стерчо П. Карпатсько-Українська держава. До історії визвольної боротьби карпатських українців у 1919–1939 рр. Львів, 1994. 228 с.

Шваб А. Г. Еміграційна політика Польщі (1918–1939). Луцьк, 2014. 492 с.

Тема 13. Україна в роки Другої світової війни (1939–1945 рр.)

Пакт Молотова – Ріббентропа 23 серпня 1939 року. Вхідження Західної України до складу СРСР. Політика радянзації. Наступ на греко-католицьку та православну церкви. Депортації населення західноукраїнських земель.

План «Ост». Україна в стратегічних планах Німеччини. Початок німецько-радянської війни 1941–1945 рр. Танковий бій на Волині, оборона міст Києва, Одеси, Севастополя. Нацистський окупаційний режим в Україні. Найбільші стратегічні операції. Український визвольний рух. УПА. Колківська республіка. Визволення України і втрати під час Другої світової війни.

Основні поняття: депортації, «Польська війна», «окупація», секуляризація, Народні Збори Західної України, колабораціонізм.

Семінарське заняття

Культурне життя в роки Другої світової війни.

План.

1. Культурна політика радянської влади в західноукраїнських областях у 1939–1941 рр.

2. Культурно-освітнє і літературно-мистецьке життя в умовах нацистської окупації.

3. Видавнича справа та преса.

4. Повторна радянська західноукраїнських областей і встановлення тотального контролю над освітнім, науковим і духовним життям України.

Завдання для самостійної роботи: Тематика рефератів:

Олександр Довженко – основоположник українського кіномистецтва.

Олег Ольжич – вчений, поет і борець.

Олена Теліга.

Ніл Хасевич: мистецтво як зброя.

Українська журналістика в роки війни.

Успенський собор Києво-Печерської лаври: загадкова історія зруйнування.

Література для вивчення теми :

Баран В., Токарський В. «Зачистка»: політичні репресії в західних областях України у 1939–1941 рр. Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2014. 456 с.

Безручко О. В. Олександр Довженко: розсекречені документи спецслужб. Київ : Сучасний письменник, 2008. 232 с.

Життя і діяльність Степана Бандери: документи й матеріали / ред. і упоряд. М. Посівнич. Тернопіль : Астон, 2011. 496 с.

Киричук Ю. Український національний рух 40–50-х років ХХ століття: ідеологія та практика. Львів, 2003. 463 с

Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. Париж; Нью-Йорк; Львів, 1993. 658 с.

Кот С. Загибель Успенського собору: версії // Хроніка 2000. Київ, 1997. Вип. 17–18.

Культурне життя в Україні. Західні землі. Документи і матеріали: В 3-х т. / під. ред. Ю. Сливки. Київ, 1995. Т. 1: 1939 – 1953.

Ленартович О. Ю. Український національно-визвольний рух на Волині в роки Другої світової війни. Луцьк : Волин, нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. 412с.

Лисенко О. Є. Церковне життя в Україні, 1943–1946. Київ : Ін-т історії України НАН України, 1998. 403 с.

Марочко В. Зачарований Десною. Історичний портрет Олександра Довженка. – Київ : Києво-Могилянська академія 2006 р. 285 ст.

Ніл Хасевич. Графіка. Луцьк, 1992.

Ніл Хасевич (1905–1952 рр.): альбом / упоряд. та авт. тексту Б. Любів. Львів, 2010.

Ніл Хасевич. Воїн. Митець. Легенда: ілюстрований альбом / упоряд. та авт. тексту А. Криштальський. Луцьк, 2011.

Патриляк І. “Перемога або смерть”. Український визвольний рух в 1939–1960-х рр. Львів, 2012.

Теліга О. Листи. Спогади / упоряд., вст. ст., прим. Н. Миронець. Київ, 2003.

Тема 14. Україна у післявоєнні роки та в період незалежності.

Післявоєнна відбудова народного господарства. УРСР і ООН. Особливості внутрішньополітичного становища УРСР в післявоєнний період. Радянський тоталітаризм 1960–1985 рр. Десталінізація в Україні. Реформи «відлиги». Дисидентський рух. Ліна Костенко, Василь Стус, В'ячеслав Чорновіл та ін. Русифікація в освітній та культурній сферах. Чорнобильська трагедія – політичний фактор суспільного життя. Україна в роки перебудови і її

становище на міжнародній арені. Піднесення демократичного суспільно-політичного життя. Всеукраїнський референдум і світове співтовариство.

Соціально-економічний та політичний розвиток України в роки незалежності. Конституція України і утвердження незалежної України у міжнародному світі. Нові соціально-орієнтовані ринкові відносини. Зовнішньополітичний курс незалежної України.

Основні поняття: тоталітаризм, десталінізація, «ждановщина», шістдесятники, дисиденти, анексія.

Семінарське заняття

Проблеми і основні тенденції розвитку України та її культури за новітньої доби

План.

1. Радянський тоталітаризм і національна культура в УРСР другої половини 1960-х – 1985 рр.

2. Дисидентський рух. “Перебудова”. Початки нового церковного відродження.

3. Проголошення незалежності та культурна політика України після 1991 р.

4. Сучасне літературно-мистецьке життя.

5. Історія педагогіки. Вища освіта у незалежній Україні

Завдання для самостійної роботи: *Тематика рефератів*

Нова модерністська генерація в українській літературі.

Традиція та новації в сучасному театральному мистецтві та кіно.

Сучасна українська музика.

Василь Стус.

Євген Сверстюк.

Іван Дзюба.

Література для вивчення теми :

Аксіоми для нащадків: українські імена у світовій науці. Львів: Меморіал, 1992. 540 с.

Баран В. Україна: новітня історія (1945–1991 рр.). Львів, 2003. 670 с.

Брехуненко В., Ковальчук В., Ковальчук М. «Братня» навала. Війни Росії проти України XII–XXI ст. Київ, 2016. 248 с.

Дзюба І. Донецька рана України: історико-культурологічні есеї. Київ : Інститут історії України, 2015. 78 с.

Дзюба І. Між культурою і політикою. Київ: Сфера, 1998. 372 с.

Маринович М. Всесвіт за колючим дротом (Спогади і роздуми дисидента). – Л., 2016.

Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. Київ : Либідь, 1999. 447 с.

Пашук А. І. Українська церква і незалежність України. Львів : Вид. центр ЛНУ, 2003. 363с.

Сверстюк Є. Правда полинова. Київ : Києво-Могилянська академія. 2009.

Сверстюк Є. На полі чести. Кн. 1: Невже то я / упоряд. О. Сінченко. Київ, 2015.

Семінарське заняття

Українці за кордоном

План.

1. Етнічна ідентичність і специфіка формування української діаспори. Трудова еміграція.

2. Наукові інституції та їхня діяльність

3. Громадські організації та українська преса за кордоном.

4. Літературно-мистецьке життя в діаспорі.

Завдання для самостійної роботи: Тематика рефератів

Українці в Польщі.

Українці в Росії.

Українці в країнах Західної Європи та Америки.

Український науковий інститут Гарвардського університету.

Канадський інститут українських студій (КІУС) Альбертського університету.

Література для вивчення теми :

Абліцов В. Г. Галактика «Україна». Українська діаспора: видатні постаті. Київ : КИТ, 2007. 436 с.

Ажнюк Б. М. Мовна єдність нації: діаспора й Україна. Київ : Рідна мова, 1999. 450 с.

Винниченко І. Україна 1920-1980-х: депортації, заслання, вислання. Київ: Рада, 1994. 124 с.

Винниченко І. Українці Берестейщини, Підляшшя й Холмщини в першій половині ХХ ст. Київ, 1997. 288 с.

Дрозд Р., Гальчак Б. Історія українців у Польщі в 1921–1989 роках. Харків : Золоті сторінки, 2013. 272 с.

Євтух В. Б. Українці в Канаді. Київ : Будівельник, 1993. 144 с.

Зарубіжні українці: довідник. Київ: Україна, 1991. 252 с.

Заставний Ф. Д. Східна українська діаспора. Львів: Світ, 1992. 170 с.

Заставний Ф. Д. Українська діаспора: Розселення українців у зарубіжних країнах. Львів: Світ, 1991. 120 с.

Качараба С. П. Еміграція з Західної України (1919–1939). Львів : Львівський нац. ун-т ім. І. Франка, 2003. 416 с.

Магочій П.-Р. Україна: історія її земель та народів. Український історичний журнал. 2013. № 5. С. 212–215.

Трощинський В. П., Шевченко А. А. Українці в світі. Київ, 1999 (серія «Україна кризь віки»: у 15 т.) Т. 15.

Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості / упоряд. В. А. Просалова. Донецьк : «Східний видавничий дім», 2012. 480 с.

Українська еміграція. Історія і сучасність: матеріали міжнародних наукових конференцій, присвячених 100-річчю еміграції українців до Канади.

Львів: Каменяр, 1992. 383 с.

Шваб А. Г. Еміграційна політика Польщі (1918–1939). Луцьк, 2014. 492 с.

[Юськів Б. М. Глобалізація і трудова міграція в Європі. Рівне: Видавець О. М. Зень, 2009.](#) 479 с.

Шульга С. Чехи в Західній Волині: від оселення до рееміграції. *Češi v Západní Volyni od osídlení k reemigraci*. Луцьк, 2018.

Тема 15. Європейський вибір та євроатлантична стратегія сучасної України.

Вступ до Ради Європи. Співпраця з НАТО. Шлях до Європейського Союзу. Угода про асоціацію. Співробітництво у сфері Спільної зовнішньої та безпекової політики. Торговельно-економічне співробітництво. ЗВТ. Співробітництво у сфері науки та інновацій. Російсько-українська війна і зближення України та ЄС.

Україна – кандидат в члени Європейського Союзу (23 червня 2022 р.).

Основні поняття: європейська інтеграція, асоціація, глобалізація, миротворчість, візовий режим, євроінтеграційна стратегія.

Семінарське заняття

Європейський вибір і євроатлантична стратегія сучасної України.

План.

1. Проблема вступу України до Європейського Союзу і Північноатлантичного альянсу (НАТО). Євромайдан – Революція гідності 2013–2014 рр.

2. Анексія Криму Російською Федерацією та її наслідки для загальноєвропейської системи безпеки.

3. Російсько-українська війна на сході України і європейська дипломатія.

4. Українці за кордоном. Новітня трудова міграція до країн Європи.

Завдання для самостійної роботи: Тематика рефератів

Три українських Майдани: Революція на граніті 1990 р. – Помаранчева революція 2004–2005 рр. Революція гідності 2013–2014 рр..

Євроінтеграція. Угода про асоціацію між Україною та ЄС.

Українці в Росії.

Українці в Білорусі.

Українці в Польщі.

Українці в Чехії та Словаччині.

Українці в Італії.

Українці в Іспанії та Португалії.

Українці в країнах Західної Європи.

Література для вивчення теми:

Войціховський А. Україна на шляху європейської інтеграції: сучасний стан й перспективи. URL:

https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2251/ukrayina_na_shlyahu_yevropeys_koyi_integ.pdf;jsessionid

Європейський вибір України: сучасний етап реалізації курсу. URL: <https://ivinas.gov.ua/publikatsiji/statti/yevropeyskiyi-vybir-ukrainy-suchasnyi-etap-realizatsii-kursu.html>

Європейська та євроатлантична інтеграція України: стан і перспективи. Збірник наукових праць Закарпатський державний університету (Серія Євроінтеграція: Український вимір. Вип. 10). Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2008. 374 с.

Заява Верховної Ради України «Про початок переговорів між Україною і ЄС відносно укладання нової базової угоди» від 2007 р. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.portal.rada.gov.ua>.

Звернення Верховної Ради України «До парламентів і народів світу» від 5 грудня 1991 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1927-12>.

Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України 12 від 18 березня 2004 р. № 1629-IV // Відомості Верховної Ради України. 2004. №29. С. 367.

Про основні напрями зовнішньої політики України: Постанова Верховної Ради України від 2 липня 1993 р. № 3360-XII // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 37. С. 379.

Рамкова угода між урядом України і Комісією Європейських Співтовариств від 27 листопада 2006 р. [електр. ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: www.portal.rada.gov.ua

Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу, затверджена Указом Президента України № 615/98 від 11 червня 1998 р. // Офіційний вісник України. 1998. № 24 (02.07.1998 р.). С. 870.

Угода про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14 червня 1994 р. // Офіційний вісник України. 2006. № 24 (29.06.2006 р.). С. 1794.

Питання для підсумкового контролю

- Найдавніші часи. Початки людської цивілізації на території України.
- Східні слов'яни у давнину. Держава антів.
- Старокиївська держава в історії середньовічної Європи.
- Галицько-Волинська держава – «Королівство Русі» та її культура.
- Політичне становище українських земель у другій половині XIV – першій половині XVII ст.
- Люблінська (1569 р.) та Берестейська (1596 р.) унії, їх наслідки для українського народу.
- Козацтво та його роль в українській історії та культурі XVI – першої половини XVII ст.
- Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст. під керівництвом Б. Хмельницького. Становлення Української козацької держави.
- Переяславсько-Московська угода 1654 р. та її оцінка в історіографії.
- Політичне становище українських земель у другій половині XVII ст. Руїна.
- Українські землі під владою царизму у першій половині XVIII ст.
- Зміни у політичному становищі українських земель під владою Росії у другій половині XVIII ст. Ліквідація Гетьманщини.
- Правобережжя і західноукраїнські землі: гайдамацький і опришківський рух.
- Остаточна ліквідація царизмом Запорозької Січі (1775 р.) та подальша доля запорожців.
- Адміністративно-територіальний устрій та політична система українських земель у складі Російської і Австрійської (Австро-Угорської) імперій.
- Західноукраїнські землі наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.
- Українські землі під владою Російської імперії у другій половині XIX – на початку XX ст.
- Західноукраїнські землі у другій половині XIX – на початку XX ст.
- Україна в демократичній революції 1905–1907 рр.
- Україна у Першій світовій війні (1914 – лютий 1917 рр.).
- Утворення та діяльність Української Центральної Ради (1917–1918 рр.).
- Українська Держава гетьмана П. Скоропадського (1918 р.).
- Українська Народна Республіка періоду Директорії та її політика (1918–1921 рр.).
- Політика радянської влади в Україні у 1918–1920 рр. та її наслідки.
- Західноукраїнські землі у 1918–1920 рр.
- Українізація 1920-х років: причини, зміст, наслідки.
- Соціально-економічна політика більшовицької влади в Україні наприкінці 1920-х – у 1930-х рр.
- Насильницька колективізація сталінським тоталітарним режимом селянства України. Голодомор 1932–1933 рр. як геноцид української нації

- Становище у сфері культури України 1930-х рр. Здобутки і втрати у галузі науки. сталінського тоталітарного режиму в Україні у 1930-ті рр. Розгортання масових репресій та їх наслідки.
- Західноукраїнські землі у міжвоєнний період (1921–1939 рр.).
- Україна на початковому етапі Другої світової війни (1939 –1941 рр.).
- Напад Німеччини на Радянський Союз та окупація України нацистами.
- Рух Опору українського народу під час Другої світової війни.
- Звільнення України від нацистів у 1943–1944 рр. Підсумки війни для українського народу.
- Україна в період післявоєнної відбудови (1944 – початок 1950-х рр.).
- Україна у другій половині 1950-х – середині 1960-х рр. Розвиток науки.
- Україна у другій половині 1960-х – середині 1980-х рр.: наростання застійних явищ. Дисидентський рух.
- Культура України середини 1960-х – першої половини 1980-х рр. Розвиток науки.
- «Перебудова» в Україні. Активізація суспільно-політичного життя в республіці у період остаточного розвалу СРСР.
- Спроба серпневого державного перевороту 1991 р. в Радянському Союзі та проголошення незалежності України. Референдум 1 грудня 1991 р.
- Розгортання державотворчих процесів в незалежній Україні «Помаранчева» революція та Революція Гідності. Агресія Росії проти України 2014 р. та її наслідки.
- Економічна політика незалежної України. Становище у соціальній сфері та культурному житті незалежної України.
- Зовнішня політика незалежної України. Українська діаспора.
- Російсько-українська війна.

VI. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

5 балів – Оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, чинне законодавство, вільно послуговується історичною термінологією, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

4 бали – Оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, чинне законодавство, послуговується історичною термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

3 бали – Оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює частково його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих понять. Не здатний до

глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

2 бали – Оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, не в змозі пояснити окремі історичні поняття та не в змозі висвітлити матеріал.

1 бал – оцінюється робота здобувача освіти, який не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань, не орієнтується в датах та історичних поняттях.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Білоцерківський В. Я. Історія України. Навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 536 с.
2. Бойко О. Д. Історія України. Навч. посіб. 3-тє вид., вип., доп. Київ: Академвидав, 2007. 688 с. URL: https://ftfsite.ru/wp-content/files/istorija_ukrajiny_bojko.pdf
3. Борисенко В. Й. Курс української історії: З найдавніших часів до XX століття. Київ: Либідь, 1996.
4. Бушин М.І., Гуржій О.І. Історія України: підручник. Черкаси : Український літопис, 2016. URL: <http://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/13039/1/020063092.pdf>
5. Волинська трагедія 1943. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Volynska_trahedija
6. Голубець М. Велика історія України. У 2 томах. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 352 с.
7. Греченко В. А. Історія України. Модульний курс. Харків: Форсинг плюс, 2009. 481 с.
8. Гусев В. І., Казьмирчук Г. Історія України: [підручник]. Київ, 2008. 464 с.
9. Довідник з історії України (А–Я) / [за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста]. Київ: Генеза, 2001. 1135 с.
10. Добржанський О. Історія України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.): практикум. Чернівці: Золоті литаври, 2008. 286 с.
11. Дорошко М. Історія України. Курс лекцій. Черкаси: Саміт-книга, 2021. 472 с. <https://www.yakaboo.ua/ua/istorija-ukraini-kurs-lekcij.html>

12. Мойсей А., Герегова С., Скрицька Н. Історія України та української культури: навчально-методичний посібник. Чернівці, 2018.
12. Історична наука. Термінологічний і понятійний довідник. Київ, 2002.
13. Історія України від найдавніших часів до сьогодення. За заг. ред. А. П. Коцура. Київ-Чернівці: Книги – XXI, 2008. 1099 с.
14. Історія України та її державності. За ред. Л. Є. Дещинського. Львів, 2010.
15. Історія України: Хрестоматія: Навч. посібник. Київ, 2003.
16. Калакура Я. С. Рафальський О. О. Українська культура: цивілізаційний вимір. Київ : ПІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.
17. Качкан В. А. Історія української культури: Підручник. Київ, 2021.
18. Комарницький О.Б. Історія України: Підручник. Кам'янець-Подільський, 2015.
19. Кормич Л. І. Історія України. Підручник. Київ: Алерта, 2010.
20. Мицик Ю.А., Бажан О. Історія України. Навчальний посібник. Київ: КМ Академія, 2003.
21. Понедельник Л. А. Євген Чикаленко – меценат української культури. Національна інтелігенція в історії та культурі України в ХХ–ХХІ ст.: матер. II Всеукр. наук. конф. (Вінниця, 2006 р.). С. 71–82
22. Понедельник Л. А. Формування умов для реалізації та інтеграції у суспільстві людей з вадами зору. Матеріали II Міжн. наук.-практ. конф. «Сучасний світ і незрячі». Київ : Вид-во Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 2005. С. 26–28.
23. Савченко Н. М. Історія України: модульний курс. Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2009.
24. Світлична В. В. Історія України: Навч. посібник. Київ-Львів, 2002.
25. Україна в Першій світовій війні. URL: <https://znohistory.ed-era.com/m4/120>
26. Українська Центральна Рада. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Ukrainska_Tsentralna
27. Уривалкін О. М. Довідник з історії України В 2-х томах. Київ, 2020.
28. Хрестоматія з історії України для студентів вузів. Київ, 2013.
29. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. 2-ге вид., перероб. і розшир. Київ, 2005.
30. Що варто знати про українців та Україну у Другій світовій війні. URL: <https://armyinform.com.ua/2020/05/shho-varto-znaty-pro-ukrayincziv-ta-ukrayinu-u-drugij-svitovij-vijni/> .
31. Казьмирчук М. Історія України: Підручник. К., 2009. URL: https://www.academia.edu/12490196/%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8_%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA

Інтернет-ресурси

1. Інститут історії України НАНУ	http://history.org.ua/	Журнали, альманахи, збірники та монографії, видані інститутом: Український історичний журнал; Соціум; Проблеми історії України: факти, судження, пошуки; Україна в Центрально-Східній Європі; RUTHENICA; Проблеми історії України XIX – початку XX ст. Укр.
-------------------------------------	---	---

2. Українська історична бібліотека	http://ukrhistory.narod.ru/	П. Толочко, Н. Яковенко, А. Капеллер, В. Липинський, М. Драгоманов та ін. Укр.
3. Історична веб-хрестоматія UKRAÏNARUS'	http://geocities.com/ua_ukraine/ukrainerus.html	Монографії, статті, документи з історії, етнології, антропології, археології України. Особливу увагу приділено історії формування українського народу, та національно-визвольного руху. Портрети українських володарів, гроші України-Русі. Мапи. Укр.
4. Управителі України	http://pravyteli.onestop.net/	Довідник правителів України з IX ст. по 1920 р. Династичні таблиці князів-Рюриковичів
5. Українська спілка історія	http://spilka.onestop.net/history/	Праці класиків української історіографії: М. Аркас, Д. Дорошенко, Н. Полонська-Василенко та ін. Основні історичні документи по періодах; енциклопедії козацтва, Квацієнциклопедія ОУН-УПА; графічні матеріали та ін.
6. Українська історія	http://www.ua-history.narod.ru/	Книги, статті, документи, карти з історії України. В. Анатонович, О. Апанович, М. Костомаров, А. Кюстін
7. Українська спадщина	http://heritage.com.ua/istorija/istorija.html	Невелика електронна бібліотека, переважно присвячена історії українського мистецтва
8. Українська геральдика	http://heraldry.com.ua	Історія геральдики. Герби, печатки, поштові марки від середньовіччя до сьогодення
9. Українська історія	http://ua-history.narod.ru/	Книги, статті та документи: Антонович Володимир. Про козацькі часи на Україні; Апанович Олена. Українсько-російський договір 1654 року; Костомаров Микола. Книга буття українського народу; Кюстін Адольф. Росія в 1839 році та ін.
10. Історія України	http://uahistory.narod.ru/	Короткий огляд історії України по періодах з найдавніших часів по ХХ ст.
11. Історія. Сайт Сергія Кашпіровського	http://ukrainehistory.narod.ru/	Основні історичні терміни; хронологічні таблиці за темами "Друга світова війна". "Найвизначніші дати ХХ ст."; посилання та ін.
12. юдина."Дзеркало Тижня"	http://zn.kiev.ua/online/razdel/361/3150/	Он-лайн версія тижневика "Дзеркало Тижня" . Статті на історичну тематику
13. Українська армія	http://uarmy.ms.km.ua/	"Військово-історичний альманах"; Центральний музей збройних сил України та ін.
14.	http://ordgeorg.bo	Коротка історія українського війська за

Історія українського війська	om.ru/	середньовічну добу
15. Електронна хрестоматія	http://historydocs.narod.ru/ukr.htm	Універсали Центральної Ради; Берестейська угода; Конституція Пилипа Орлика; Емський указ 1876 року; Закони про тимчасовий державний устрій України (1918); Грамота до всього українського народу (1918); Тимчасовий основний закон (ЗУНР)
16. Князі, гетьмани, митрополити, президенти та науковці	http://www.geocities.com/prysjan/in40.html	Список правителів України (князі, гетьмани, митрополити, члени урядів) в VI-на поч. XX ст.
17. Генеалогія України	http://www.genealogy.zp.ua/	Родословні таблиці основних руських князів X-XIII ст.; адреси архівів України; Хто і де займається генеалогією
18. Сайт товариства "Меморіал"	http://memorial.kiev.ua/	Книги, статті, документи, що висвітлюють репресивну політику радянського уряду (голодомори, війна, репресії)
19. Сайт інституту суспільних досліджень	http://www.ukrterra.com.ua/	Статті з історії України (на 15.11.2005) 37 статей
20. Енциклопедія українського козацтва	http://zsu.zp.ua/euk/	Електронна енциклопедія українського козацтва – довідкова система, призначена для наукової, навчальної і освітньої роботи в галузі історії та українознавства. Енциклопедія містить 1276 статті, 739 ілюстрацій, 77 тематичних історичних карт та 130 картосхем.

Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Про який документ, укладений між українським гетьманом і московським урядом, ідеться?

«Складався з 22 статей. У його основу було покладено « Глухівські статті» 1669 р., але додано ряд нових, які обмежували права України. Від козаків підписував його гетьман І. Мазепа, а від царського уряду – воєвода В. Голіцин».

1) про Конотопські статті; 2) про Коломацькі статті; 3) про Решетилівські статті; про Московські статті; 4) про Переяславські статті.

2. Західна Волинь у 1921-1939 рр. входила до складу:

а) Білорусії; б) Литви; в) Польщі; г) Радянського Союзу; д) іншої держави.

3. Вкажіть дату проголошення незалежної Карпатської України?

а) вересень 1938 р.; б) березень 1939 р.; в) серпень 1939 р.; г) червень 1941 р.

4. Вкажіть дату визволення України від німецько-фашистського ворога?

а) грудень 1943 р.; б) в жовтень 1944 р.; в) січень 1945 р.; г) в листопад 1944 р.

5. Виберіть правильну відповідь: Петро Могила відомий в історії України як: 1) один з ініціаторів Берестейської церковної унії, пізніше – діяч греко-католицької церкви, засновник у Києві греко-католицької семінарії; 2) Києво-Печерський архімандрит, митрополит Київський і Галицький, засновник Київського колегіуму; 3) іконописець, один з реставраторів Софійського собору у Києві у XVII ст.; 4) поет, автор твору “Вірш на жалобний погреб... Петра Конашевича Сагайдачного”; 5) засновник Київського Богоявленського братства, перший ректор Київської братської школи.

1.2. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Українська мова (за професійним спрямуванням)» (автор Зоряна Мацюк)

1. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота ОС бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів <u>120/4</u>		Рік навчання 1
ІНДЗ: €		Семестр <u>2-й</u>
		Лекції <u>-</u> год.
		Практичні <u>42</u> год.
		Самостійна робота <u>70</u> год.
		Консультації <u>8</u> год.
		Форма контролю: <u>екзамен</u>
Мова навчання	Українська мова	

II. Інформація про викладача

ППП: Мацюк Зоряна Сергіївна

Науковий ступінь: кандидат філологічних наук

Вчене звання: доцент

Посада: доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Контактна інформація: +380663727954, Maciuk.Zoriana@vnu.edu.ua,

Zoriana_Matsiuk@ukr.net

Дні занять: <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

I. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	Усього	у тому числі					*Форма контролю/ Бали
		Лек.	Практ. (Семін.)	Лаб.	Сам. роб.	Конс.	
1	2	3	4	5	6	7	8
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЗАКОНОДАВЧІ ТА НОРМАТИВНО-СТИЛЬОВІ ОЗНАКИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ							
Тема 1. Вступ. Державна мова – мова професійного спілкування	6		2		2		ДС, РМГ, ІРС, Т/ макс. к-ть балів за прак. занят./ 2
Тема 2. Сучасна українська літературна мова	7		2		3	2	ДС, РМГ, ІРС, Т / 2
Тема 3. Основи культури української мови	5		2		3		ДС, РМГ, ІРС, Т / 2
Тема 4. Стилї сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні	4		2		2		ДС, РМГ, ІРС, Т / 2
Разом за змістовим модулем 1	20		8		10	2	8
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ							
Тема 5. Спілкування як інструмент професійної діяльності	7		2		5		ДС, РМГ, ІРС, Т / 2
Тема 6. Риторика та мистецтво презентації	9		4		5		ДС, РМГ, ІРС, Т / 2
Тема 7. Культура усного фахового спілкування	5		2		3		ДС, РМГ, ІРС, Т / 2
Тема 8. Культура усного фахового спілкування	4		2		2		ДС, РМГ, ІРС, Т / 2
Тема 9. Форми колективного обговорення професійних проблем	9		4		5		ДС, РМГ, ІРС, Т / 2
Тема 10. Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації	7		2		5		ДС, РМГ, ІРС, Т / 2
Тема 11. Документація з кадрово-контрактних питань	11		4		5	2	ДС, РМГ, ІРС, Т / 2
Тема 12. Довідково-інформаційні документи	11		4		5	2	ДС, РМГ, ІРС, Т / 2
Тема 13. Етикет ділового листування	7		2		5		ДС, РМГ, ІРС, Т / 2
Разом за змістовим модулем 2	70		26		40	4	18
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. НАУКОВА КОМУНІКАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ							
Тема 14. Українська термінологія у професійному спілкуванні	9		2		5		ДС, РМГ, УО, ІРС / 2
Тема 15. Сильова диференціація української мови	5		2		3		ДС, РМГ, УО, ІРС / 2
Тема 16. Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні	4		2			2	ДС, РМГ, УО, ІРС / 2
Тема 17. Переклад і редагування наукових текстів	4		2		2		ДС, РМГ, УО, ІРС / 2
Разом за змістовим модулем 3	22		8		10	2	8
Разом за поточне оцінювання							34

ІНДЗ							6
Комп'ютерне тестування							60
УСЬОГО ГОДИН	120		42		70	8	

Примітки: ^{1/} Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

^{2/} *Методи та форми контролю:* ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв'язування задач/кейсів, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, тощо.

IV. Тематичний план змістових модулів

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЗАКОНОДАВЧІ ТА НОРМАТИВНО-СТИЛЬОВІ ОЗНАКИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

ТЕМА 1. Державна мова – мова професійного спілкування. Сучасна українська літературна мова

Основні поняття: Предмет і завдання курсу, його наукові основи. Поняття національної та літературної мови. Найістотніші ознаки літературної мови. Мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови. Професійна мовнокомунікативна компетенція.

План практичних занять

1. Національна ідентичність в Україні в умовах глобалізаційних викликів.
2. Засоби милозвучності української мови.
3. Походження української мови.
4. Склад. Закономірності виділення складів в українській мові.
5. Зміни приголосних у потоці мовлення.
6. Наголос – важливий засіб оформлювання усного мовлення.
7. Особливості наголошування іменників (прикметників, числівників, дієслів) в українській мові.
8. Мова – душа нації.
9. Чергування [o], [e] з [i].
10. Зміни приголосних за словотворення.

ТЕМА 2. Сучасна українська літературна мова

Основні поняття: Норма. Мовні норми. Мовне законодавство та мовна політика в Україні.

План практичних занять

1. Літера Ґ в українській мові.
2. Звуковий склад української мови.
3. Особливості вживання іменників у професійному мовленні.
4. Труднощі у вживанні прийменникових конструкцій.
5. Числівник у професійному мовленні.
6. Синонімічний вибір слова.
7. Особливості вживання прикметника у професійному мовленні.
8. Особливості вживання дієслова у професійному мовленні.
9. Синтаксис професійного мовлення.

ТЕМА 3. Основи культури української мови

Основні поняття: Мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора. Комунікативні ознаки культури мови. Комунікативна професіограма фахівця. Словники у професійному мовленні. Типи словників. Роль словників у підвищенні мовленнєвої культури. Мовний, мовленнєвий, спілкувальний етикет. Стандартні етикетні ситуації. Парадигма мовних формул. Мовний, мовленнєвий, спілкувальний етикет. Стандартні етикетні ситуації. Парадигма мовних формул. Співбесіда з роботодавцем. Етикет телефонної розмови, комунікації, типи комунікацій.

План практичних занять

1. Мовна культура людини – це дзеркало її духовної культури.
2. Роль словників у підвищенні мовної культури.
3. Ввічливість – основа фахового спілкування
4. Діловий етикет.
5. Основні правила спілкування. Типові помилки в ситуації вітання.
6. Ідіоетнічність спілкувального етикету.
7. Історія виникнення етикету.
8. Український тост.
9. Національно-культурна специфіка мовленнєвого етикету.
10. Запрошення як стандартна етикетна ситуація.
11. Мовний етикет і його структура. Традиційні звертання українців.
12. Українська гостинність і традиції мовного етикету.
13. Мовний етикет української науки.
14. Мовний «антиетикет» сучасного студента.

ТЕМА 4. Стилi сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні

Основні поняття: Функціональні стилі української мови та сфера їх застосування. Основні ознаки функціональних стилів. Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового і розмовного стилів. Текст як форма реалізації мовнопрофесійної діяльності.

План практичних занять

1. Експресивні стилі як різновиди мови за ступенем інтенсивності вираження змісту.
2. Проповідницький підстиль конфесійного стилю.
3. Паронімія як стилістичний засіб і як вада тексту.
4. Використання синонімії в різних стилях мови.
5. Лексика іншомовного походження в стилістичному плані.
6. Мовні й стилістичні функції професіоналізмів.
7. Стилiстичний аспект розмовної лексики.
8. Фразеологія офіційно-ділового стилю української мови.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ

ТЕМА 5. Спілкування як інструмент професійної діяльності

Основні поняття: Спілкування і комунікація. Функції спілкування. Види, типи і форми професійного спілкування. Основні закони спілкування. Стратегії

спілкування. Невербальні компоненти спілкування. Гендерні аспекти спілкування. Поняття ділового спілкування. Мистецтво перемовин. Збори як форма прийняття колективного рішення. Нарада. Дискусія. «Мозковий штурм» як евристична форма комунікації. Особливості усного спілкування. Способи впливу на людей під час безпосереднього спілкування. Індивідуальні та колективні форми фахового спілкування. Функції та види бесід. Стратегії поведінки під час ділової бесіди. Співбесіда з роботодавцем. Етикет телефонної розмови.

План практичних занять

1. Особливості міжособистісного спілкування.
2. Персоніфікація особистості і спілкування.
3. Класифікація невербальних засобів спілкування.
4. Віртуальне спілкування і його особливості.
5. Класифікація невербальних засобів спілкування.
6. Кінетика – один із найважливіших засобів невербального спілкування.
7. Стилi спілкування.
8. Внутрішнє і зовнішнє мовлення.
9. Параметри спілкувальної ситуації.

ТЕМА 6. Риторика і мистецтво презентації

Основні поняття: Поняття про ораторську (риторичну) компетенцію. Публічний виступ як важливий засіб комунікації. Мистецтво аргументації. Техніка та тактика аргументування. Мовні засоби переконання.

Комунікативні вимоги до мовної поведінки під час публічного виступу. Види публічного мовлення.

Презентація як різновид публічного мовлення. Типи презентацій. Мовленнєві, стилістичні і комунікативні принципи презентації. Культура сприймання публічного виступу. Уміння ставити запитання, уміння слухати.

План практичних занять

1. Екологія духу і екологія живого слова.
2. Видатний український любомудр Григорій Сковорода – майстер красного слова.
3. Оратор і аудиторія: контакт, вплив, взаємодія.
4. Техніка мовлення оратора.
5. Мистецтво переконувати.
6. Логічні аспекти культури риторичної комунікації.
7. Імідж оратора крізь призму риторики.
8. Риторика у житті сучасної людини.
9. Комунікативна культура оратора.

ТЕМА 7. Культура усного фахового спілкування

Основні поняття: Особливості усного спілкування. Способи впливу на людей під час безпосереднього спілкування. Індивідуальні та колективні форми фахового спілкування. Функції та види бесід. Стратегії поведінки під час ділової бесіди. Співбесіда з роботодавцем. Етикет телефонної розмови.

План практичних занять

1. Основні закони спілкування.
2. Стратегії мовленнєвого спілкування.
3. Особливості міжособистісного спілкування.
4. Персоніфікація особистості і спілкування.
5. Класифікація невербальних засобів спілкування.
6. Віртуальне спілкування і його особливості.
7. Класифікація невербальних засобів спілкування.
8. Кінетика – один із найважливіших засобів невербального спілкування.
9. Стили спілкування.
10. Внутрішнє і зовнішнє мовлення.

ТЕМА 8. Форми колективного обговорення професійних проблем

Основні поняття: Мистецтво перемовин. Збори як форма прийняття колективного рішення. Нарада. Дискусія. «Мозковий штурм» як евристична форма, що активізує креативний потенціал співрозмовників під час колективного обговорення проблеми. Технології проведення «мозкового штурму».

План практичних занять

1. Загальні правила досягнення позитивного результату дискусії.
2. Основні етапи підготовки та проведення зборів.
3. Організаційна культура як шлях досягнення високого рівня професійної діяльності.
4. Специфіка колективного обговорення питань.
5. Стратегії проведення перемовин.
6. Технології проведення нарад.
7. Форми організації дискусії.
8. Прийоми боротьби опонентів за перемогу в дискусії.
9. Технологія проведення наради за методом «мозкової атаки».
10. Дискусія, полеміка, диспут як різновид суперечки.
11. Технології проведення «мозкового штурму».

ТЕМА 9. Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації

Основні поняття: Класифікація документів. Національний стандарт України. Вимоги до змісту та розташування реквізитів. Вимоги до бланків документів. Оформлювання сторінки. Вимоги до тексту документа.

План практичних занять

1. Печатки і штампи органів державної влади та організацій різних форм власності.
2. Велика і мала літера у назвах документів, законодавчих актів, атрибутів держави.

ТЕМА 10. Документація з кадрово-контрактних питань

Основні поняття: Резюме. Характеристика. Рекомендаційний лист. Заява. Види заяв. Автобіографія. Особовий листок з обліку кадрів. Наказ щодо особового складу. Трудова книжка. Трудовий договір. Контракт. Трудова угода.

План практичних занять

1. Особливості вживання дієслівних форм у текстах кадрово-контрактних документів.

2. Історія становлення та особливості офіційно-ділового стилю.

3. Особливості відмінювання іменників II відміни.

4. Конструкції з прийменником в українській та російській мовах.

ТЕМА 11. Довідково-інформаційні документи

Основні поняття: Прес-реліз. Повідомлення про захід. Звіт. Службова записка. Рапорт. Довідка. Протокол, витяг з протоколу.

План практичних занять

1. Сучасні технології публік рілейшнз.

2. Прес-реліз у РК-акціях.

3. Матеріали для преси: інформаційні повідомлення, прес-релізи.

4. Створення прес-релізу для Інтернет-ЗМІ.

5. Оголошення. Повідомлення про захід.

ТЕМА 12. Етикет службового листування

Основні поняття: Класифікація листів. Реквізити листа та їх оформлювання. Різні типи листів.

План практичних занять

1. Стель ділових листів.

2. Як оволодіти мистецтвом службового листування?

3. Рекламні листи.

4. Відповідь на сердиті листи.

5. Заохочувальні та спонукальні листи.

6. Епістолярій Лесі Українки.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. НАУКОВА КОМУНІКАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ТЕМА 13. Українська термінологія в професійному спілкуванні

Основні поняття: Історія і сучасні проблеми української термінології. Теоретичні засади термінознавства та лексикографії. Термін та його ознаки. Термінологія як система. Загальнонаукова, міжгалузєва і вузькоспеціальна термінологія. Термінологія обраного фаху. Способи творення термінів. Нормування, кодифікація і стандартизація термінів. Українські електронні термінологічні словники.

План практичних занять

1. Історія і сучасні проблеми української термінології.

2. Українські електронні фахові словники.

3. Особливості перекладу запозиченої термінологічної лексики українською мовою.

4. Урахування національної традиції у термінотворенні.

5. Проблеми перекладу термінології (правничної, бізнесової, управлінської, технічної).

6. Теоретичні засади термінознавства та лексикографії.

7. Термінологія в її історичному розвитку.

8. Мова науки і національна мова.

9. Створення й видання україномовних підручників як один із шаблів розвитку вітчизняного термінознавства.

10. Українська термінологія і національні культурні традиції.

11. Правописні проблеми в українській науковій термінології.

12. Українська термінологія як чинник державності української мови.

13. Роль синонімів в термінологічних системах.

14. Місце інтернаціональних термінів у системі термінів національних мов.

15. Роль перекладу в поповненні термінологічної лексики.

16. Українізація іншомовних термінів.

17. Калькування окремих термінів з інших мов.

18. Особливості розвитку термінолексики на межі століть.

19. Актуальні проблеми термінознавства.

20. Номенклатура як сукупність термінів, символів і назв.

21. Українська термінологія – національна за своїми витокami, міжнародна за своїм поширенням.

22. Питоме і чуже в термінології.

ТЕМА 14. Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні

Основні поняття: Становлення і розвиток наукового стилю української мови. Особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки. Мовні засоби наукового стилю. Оформлювання результатів наукової діяльності. План, тези, конспект як важливі засоби організації розумової праці. Анотування і реферування наукових текстів. Основні правила бібліографічного опису джерел, оформлювання покликань. Реферат як жанр академічного письма. Складові реферату. Стаття як самостійний науковий твір. Вимоги до наукової статті. Основні вимоги до виконання та оформлювання курсової, бакалаврської робіт. Рецензія, відгук як критичне осмислення наукової праці.

Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації. Класифікація документів. Вимоги до тексту документа. Особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки. Форми і види перекладу. Особливості редагування наукового тексту.

План практичних занять

1. Становлення і розвиток наукового стилю української мови.

2. Мовні засоби наукового стилю.

3. Реферат як жанр академічного письма.

4. Науковий етикет.

5. Особливості усного й писемного науково мовлення.

6. Науковий текст і професійний виклад думки.

7. Лексикографічна компетенція як показник мовної культури науковця.

ТЕМА 15. Проблеми перекладу і редагування наукових текстів

Основні поняття: Форми і види перекладу. Буквальний, адекватний, реферативний, анотаційний переклади. Типові помилки під час перекладу наукових текстів українською. Вибір синоніма під час перекладу. Переклад

термінів. Особливості редагування наукового тексту. Помилки у змісті й будові висловлювань.

План практичних занять

1. Переклад як вид мовленнєвої діяльності.
2. Значення перекладних словників у фаховій діяльності науковця.
3. Особливості перекладу наукових текстів.
4. Літературне редагування фахового тексту: специфіка і завдання.
5. Вибір синоніма під час перекладу.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Таблиця 3

№ з/п	Тема	К-ть годин
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЗАКОНОДАВЧІ ТА НОРМАТИВНО-СТИЛЬОВІ ОЗНАКИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ		
1	ТЕМА 1. Державна мова – мова професійного спілкування. Сучасна українська літературна мова. <i>Скласти алгоритм розмежування «державна» та «літературна» мова.</i>	3
2	ТЕМА 2. Сучасна українська літературна мова. <i>Підготувати цікаві факти про українську мову.</i>	2
3	ТЕМА 3. Основи культури української мови. <i>Підготувати та розіграти діалог із дотриманням усіх норм і правил культури спілкування.</i>	5
4	ТЕМА 4. Стилї сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні. <i>Виписати фрагменти текстів різних стилів і здійснити їх аналіз.</i>	5
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ		
5	ТЕМА 5. Спілкування як інструмент професійної діяльності. <i>Написати тези на тему «Особливості спілкування з дітьми з особливими освітніми потребами»</i>	5
6	ТЕМА 6. Риторика і мистецтво презентації. <i>Створити відеоролик самопрезентації.</i>	5
7	ТЕМА 7. Культура усного фахового спілкування. <i>Створити кроссенс: «Особливості культури усного фахового спілкування».</i>	5
8	ТЕМА 8. Форми колективного обговорення професійних проблем. <i>Розробити та запропонувати різні стратегії поведінки під час ділової бесіди.</i>	5
9	ТЕМА 9. Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації. <i>Підготувати зразки ділових паперів у закладах інклюзивної освіти.</i>	5
10	ТЕМА 10. Документація з кадрово-контрактних питань. <i>Підготувати зразки паперів кадрово-контрактних питань у закладах інклюзивної освіти.</i>	5
11	ТЕМА 11. Довідково-інформаційні документи. <i>Підготувати зразки довідково-інформаційних документів у закладах інклюзивної освіти.</i>	5
12	ТЕМА 12. Етикет службового листування. <i>Оформити свою електронну скриньку відповідно до норм службового листування (написати приклади службових листів, запропонувати відповіді на них).</i>	5
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. НАУКОВА КОМУНІКАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ		
13	ТЕМА 13. Українська термінологія в професійному спілкуванні.	5

	<i>Підготувати словник термінів із «Соціального забезпечення».</i>	
14	ТЕМА 14. Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні. <i>Підготувати презентацію «Науковий етикет» і виголосити наукову доповідь на тему «Серце віддаю дітям» на імprovізованій конференції.</i>	5
15	ТЕМА 15. Проблеми перекладу і редагування наукових текстів. <i>Здійснити переклад фрагменту наукового тексту (за вибором студента) та проаналізувати лексико-стилістичні особливості.</i>	5
	Разом	70

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне науково-дослідне завдання – це вид науково-дослідної роботи здобувача освіти, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета науково-дослідного завдання: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування теоретичних знань із ОК, удосконалення навичок самостійної науково-дослідної діяльності.

Вид – науково-практичний проєкт: створення інтерактивних коміксів:

- «Подорож країною чемних слів»;
- «У світі толерантності»;
- «У пошуках скарбів рідної мови»;
- «Сказав як два зв'язав».

Опис коміксів: до кожної теми створити комікс, зорієнтований для дітей з особливими освітніми потребами, з метою популяризації української мови, виховання шанобливого ставлення до рідного слова. Інтерактивні комікси повинні містити ілюстративний матеріал, цікаві факти, інформацію з теми та цікаві ігрові завдання з теми.

Критерії оцінювання ІНДЗ

Таблиця 4

Максимальна кількість балів	Критерії оцінювання роботи
0,5 балів	Актуальність обраної теми проєкту
1 бал	Відповідність дібраного матеріалу до мети та завдань проєкту
2,5 бала	Якість, чіткість, повнота, оригінальність дидактичного матеріалу
0,5 балів	Творчий підхід до виконання ІНДЗ
0,5 балів	Якість оформлення роботи
6 балів	Разом

Шкала оцінювання

Оцінювання знань здобувачів освіти під час аудиторних занять

Таблиця 5

К-ть балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень
2 бали	Оцінюється відповідь здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, наводить аргументи на

	підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
1,5 бали	Оцінюється відповідь здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
1 бал	Оцінюється відповідь здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
0 балів	Оцінюється відповідь здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Таблиця 6

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає
1–59	Незадовільно	Fx	Необхідне перескладання

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна:

1. Бабич Н. Д. Культура фахового мовлення: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Чернівці: Книги – XXI, 2006. 496 с.
2. Головата Л. М. Культура усного і писемного професійного мовлення: посібник. 2-ге вид., доп. і переробл. Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. 192 с.
3. Корж А.В. Українська мова професійного спрямування : навчальний посібник. 2-ге вид. 8. Київ : КНТ : ЦУЛ, 2012. 293 с.
4. Літвінова І. М., Котукова Т. В. Українська мова для іміджу та кар'єри. Харків: Ранок, 2019. 160 с.
5. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування: навчальний посібник. Київ: Каравела, 2005. 352 с.
6. Українська мова (за професійним спрямуванням): навч. посібн. (упор. А.В. Лисенко, Т.К. Ісаєнко, С.М. Дорошенко). Полтава: ПолтНТУ, 2015. 280 с.
7. Шевчук С. В. Українське професійне мовлення: навчальний посібник. Київ: Алерта, 2011. 248 с.

8. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням. Київ: Алерта, 2013. 696 с.

Додаткова:

9. Мацюк З. Мовна гра під час розвитку комунікативних здібностей дітей з особливими потребами. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Педагогічні науки. Луцьк, 2020. 4 (408). С. 130-135.

10. Мацюк З. С. Фразеологічні модифікації у мовленні дітей 6–7-річного віку. Педагогічний часопис Волині. № 1(12). 2019.

11. Мацюк З., Пиляк І. Формування методичної культури майбутніх учителів початкових класів. Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір: Матер. IV Всеукр. наук-практ. конференції з міжнародною участю (28–29 травня 2019 року). Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2019. С. 168–171.

12. Мацюк З., Лапуга А. Особливості створення комунікативно-толерантного середовища у вищій школі. Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір: Матер. IV Всеукр. наук-практ. конференції з міжнародною участю (28–29 травня 2019 року). Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2019. С. 165–168.

13. Мацюк З., Фенко М. Становлення мовленнєвої культури особистості в межах інтеграційного поля. Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір. Луцьк, 2017. С. 171-173.

14. Струганець Л. В. Динамічні процеси у лексичному складі української мови: методичні рекомендації. Тернопіль: Вектор, 2016. 47 с.

15. Струганець Ю. Б. Самостійна робота з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)»: методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2018. 94 с.

16. Lupart Judy. Canadian Schools in Transition: Moving from Dual Education Systems to Inclusive Schools / Lupart Judy, Webber Charles. – Vol. 12, Issue 2–3. – P. 7–52.

Інформаційні ресурси

17. <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/3377/1/Посібник.pdf>

18. http://ukrlit.org/slovnyk/slovnyk_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh

19. Академічний тлумачний словник української мови (в 11 т.). <http://sum.in.ua/>

20. Методичні рекомендації щодо планування діяльності, ведення документації та звітності практичних психологів, соціальних педагогів, методистів з психологічної служби системи освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mmk.at.ua/2013-2014/metodichni_rekomendaciji_cppsr_poippo_shhodo_veden.doc б.

21. Новий український правопис. – Режим доступу: https://moodle.vnu.edu.ua/pluginfile.php/87502/mod_resource/content/1/Правопис_2019.pdf

22. Орфографічний словник української мови.
<https://slovnyk.ua/index.php?sword=орфографічний>

23. Перелік нормативно-правових документів соціального педагога загальноосвітнього та професійнотехнічного навчальних закладів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.ipro.if.ua/predmety/ocppsr/index.php?r=site/stattya&id=65> 7.

24. Словник антонімів. <https://slovnyk-antonimiv.com/antonim/pracyuvati/>

25. Словник синонімів: у двох томах.
<https://www.ulif.org.ua/bookline/slovník-sinonimiv-ukrayins-koyi-movi-v-dvokh-tomakh>

ЗРАЗОК ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. У котрих із поданих слів правильно підкреслено наголошені склади?

Алфавіт. 2. Бідненький. 3. Чотирнадцять. 4. Борошно. 5. Нести.

2. Нормативним є:

1. Повістка денна слідуюча. 2. Порядок денний такий. 3. Повістка денна така. 4. Порядок денний слідуючий.

3. Укажіть рядок, у якому всі слова – синоніми:

1. Хворий, хворобливий, хоровий.
2. Бір, гай, діброва, ліс.
3. Адреса, адресант, адресат.
4. Лісник, лісничий, лісовод.

4. Виберіть рядок, у якому всі слова – пароніми:

1. Дипломант, динаміка.
2. Виборний, виборчий.
3. Значення, знаменний.
4. Одинокий, одноосібний.

5. Які з наведених словосполучень є правильними і не потребують редагування?

1. Вітальний адрес. 2. Далекий Токіо. 3. Розрахункова відомість. 4. Воєнна форма. 5. Передплатна кампанія. 6. До протоколу додали ще один пункт. 7. Готуємо тези доклада. 8. Повістка денна. 9. Заступник декана з виховної роботи. 10. Треба оказати допомогу.

6. Іншомовний незмінюваний іменник чоловічого роду:

1. Конферансьє. 2. Піаніно. 3. Мадам. 4. Бюро.

Відповідь:

7. Нормативним є:

1. Згідно з наказом. 2. Згідно наказу. 3. Відповідно наказу. 4. Відповідно з наказом.

8. Закінчення -а в родовому відмінку має:

1. Бал (новорічний), апарат (установа), камінь (збірне).
2. Бал (оцінка), апарат (прилад), камінь (одичне).

9. Котрі з поданих іменників мають правильну форму кличного відмінка?

1. Секретаре! 2. Тамара Василівно! 3. Товаришу Віталію! 4. Юріє! 5. Юрію!

10. Котрі іменники мають закінчення -а/-я в родовому відмінку мають:

1. Аптекарь. 2. Кривий Ріг. 3. Китай. 4. Ковель. 5. Долар. 6. Мед. 7. Дністер. 8. Малюнок. 9. Поштамт. 10. Ліс.

11. У якому рядку всі відмінкові форми числівників подано неправильно?

1. Р. Одної, трьох, шістьох, п'ятидесяти, семи.
2. Р. Трохсот, п'ятьох, чотирьох, сімдесяти, восьми.
3. Р. Шістнадцяти, шістдесяти, сорока, ста, вісімнадцяти.
4. Р. Семидесяти, стох, трьохсот, чотирмастами.
5. Р. Тридцяти, двухсот, сорок першого, двадцяти, десятьох.

12. Котрі з наведених слів є іменниками?

1. Екватор. 2. Здоровий. 3. Вихід. 4. Одиничний. 5. Любов. 6. Двічі. 7. Такий. 8. Причорномор'я. 9. Обчислювати. 10. Голубінь.

13. У котрому рядку усі наведені іменники чоловічого роду?

1. Боєць, Андрійко, кисень, Ківерці, варення.
2. Какаду, диплом, каменярь, Олекса, мерседес.
3. Дипломник, тиск, підмет, таксі, орхідея.
4. Газетяр, Карпати, біль, піч, тюль.
5. Суми, журавель, пальто, колібрі, атлет.

14. Які з наведених речень є простими?

1. Агатангел Кримський – наш земляк, життєва дорога якого пролягла і через Волинь 2. Ким він був? 3. Чим особливий він у цьому світі? 4. Цей кволий тілом чоловік ніби прийшов до нас із міфічних часів, коли жили на землі велетні. 5. Він знав більше шістдесяти мов і був одним із найбільших світових учених зі сходознавства.

15. У якому рядку допущено орфографічну помилку?

1. Чумацький Шлях, волиньський.
2. Організація Об'єднаних Націй, суспільно-історичний, п'ять.
3. Парфуми, тонна, ввічливий.
4. Сніжно-білий, жовто-синій, червоногарячий.

16. У котрому реченні не пишеться разом?

1. Не/одежа красить людину, а добрі діла (Народна творчість).
2. Під лежачий камінь вода не/тече (Народна творчість).
3. Не/сокира теше, а чоловік (Народна творчість).
4. Не/навидіти простіше, ніж любити (Народна творчість).

17. Виберіть слова, у яких на місці крапок треба поставити апостроф:

1. Св...ято. 2. Солов...йов. 3. Подвір...я. 4. Тъм...яний. 5. М...кий. 6. Возз...єднання. 7. Моркв...яний. 8. Св...ятиня. 9. Духм...яний. 10. Мін...юст.

18. У котрому реченні з однорідними членами правильно поставлені розділові знаки?

1. *Особливістю протоколу є те, що в ньому поєднуються: інформативна і розпорядча складові (Підручник).*

2. *Гриф – реквізит документа, що виконує функцію схвалення або затвердження, погодження документа чи обмеження користування ним (Підручник).*

19. У якому реченні неправильно вжито тире між підметом і присудком?

1. Жити – означає любити (Ю. Мушкетик).

2. Мати – це вічне одкровення, вічна радість природи, сталь і ніжність поезії життя (Г. Кривда).

3. Очі їхні – любов та блага, синій смуток ячить з-під повік (М. Луків).

4. Дівчина була – як у гарячці (М. Коцюбинський).

5. Поезія – це діло совісне, не грайся нею безпричинно (А. Малишко).

20. Літературна мова – це

1. Відгалуження загальнонародної мови, вживане в середовищі окремих соціальних, професійних, вікових та інших груп населення.

2. Унормована, загальноприйнята форма національної мови.

3. Різновид національної мови, вживання якого обмежене територією чи соціальною групою людей.

4. Тип національного мислення, тип національної культури, філософії та психології, що може реалізуватися в різноманітних варіантах мовної, мовленнєвої і національно-культурної діяльності.

21. Наказ щодо особового складу – це:

1. Розпорядчий документ, який регламентує призначення, переміщення, звільнення працівники, відрядження, відпустки, різні заохочення, нагороди, стягнення.

2. Правовий акт, що його видає керівник підприємства (структурного підрозділу, у межах своєї компетенції для вирішення основних та оперативних завдань, які поставлено перед підприємством.

3. Документ, у якому особа (установа, висловлює думки щодо методів поліпшення діяльності державних органів, громадських установ, організацій.

4. Обов'язковий документ особової справи, у якому особа повідомляє основні факти своєї біографії.

22. Виберіть правильний висновок щодо впливу на аудиторію невербальних засобів комунікації:

1. Невербальні засоби комунікації (посмішка, погляд, жести, міміка, інтонація) справляють втричі сильніший вплив, ніж слова, тому треба якомога більше жестикулювати.

2. Невербальні засоби комунікації (посмішка, погляд, жести, міміка, інтонація) справляють втричі сильніший вплив, ніж слова, тому під час ділового спілкування треба бути завжди тактовним й обережним щодо надмірного жестикулювання.

3. Невербальні засоби комунікації (посмішка, погляд, жести, міміка, інтонація) справляють втричі сильніший вплив, ніж слова, тому під час ділового спілкування не потрібно жестикулювати, користуватися посмішкою і мімікою.

4. Невербальні засоби комунікації (посмішка, погляд, жести, міміка, інтонація) справляють втричі сильніший вплив, ніж слова, тому під час ділового спілкування треба розмовляти підвищуючи силу голосу.

23. Найважливіший (головний) реквізит будь-якого документа, який містить сукупність речень, послідовно об'єднаних змістом і побудованих за правилами певної мовної системи:

1. Гриф узгодження.
2. Відмітка про надходження документа.
3. Відмітка про контроль.
4. Текст.
5. Заголовок до тексту.

24. Службовий лист, що додається до основного документа (накладної, рахунка-фактури, каталогу, проспекту, преїскуранта, креслень, буклетів, зразків нових товарів, та інформаційно супроводжує його, називають:

1. Гарантійний лист.
2. Лист-підтвердження.
3. Супровідний лист.
4. Лист-запит.

25. Визначте, які із запропонованих вимог стосуються усного ділового спілкування:

1. Логічність.
2. Стислість.
3. Відповідність між змістом і мовними засобами.
4. Виразність дикції.
5. Насиченість діалектизмами та жаргонізмами.

26. Розташуйте послідовно реквізити протоколу.

1. Заголовок.
2. Назва виду документа.
3. Підписи голови й секретаря.
4. Номер.
5. Текст.
6. Дата засідання.

27. Виберіть правильний варіант тексту заяви:

1. *Я, Мельничук В.П., звертаюся до Вас з проханням надати мені дозвіл на складання зимової сесії.*

2. *Прошу дозволити мені достроково скласти зимову заліково-екзаменаційну сесію у зв'язку з від'їздом на спортивні змагання.*

3. *Я, Мельничук В.П., прошу дозволити мені скласти зимову заліково-екзаменаційну сесію.*

4. *Прошу Вашого дозволу на здачу зимової сесії, бо я поїду на спортивні змагання.*

28. Виберіть правильний варіант першого речення тексту автобіографії:

1. *Я, Мірошник Г. Д., народилась у Броварському районі Київської області.*

2. *Я, Мірошник Галина Дмитрівна, народилася 25 листопада 1975 року у м. Бровари Київської області.*

3. *Я, Мірошник Галина, народилася 25 листопада 1975 року у Броварах Київської області*

4. *Я, Мірошник Г. Д., народилася 25 листопада 1975 року у м. Бровари Київської області.*

5. *Я, Мірошник Галина, народилася 1975 року у м. Бровари Київської області.*

29. Виберіть правильний варіант тексту наказу з кадрових питань:

1. *Прийняти на роботу вчителя історії Шутейка В. В. з 1 вересня 2009 року з тижневим навантаженням 18 годин, встановити заробітну плату 1200 грн.*

2. *Призначити Шутейка Василя Володимировича на посаду вчителя історії Київської ЗОШ № 15 з 1 вересня 2009 року з тижневим навантаженням 18 годин, встановити посадовий оклад в сумі 1200 гривень.*

3. *Шутейка В. В. прийняти на роботу вчителем історії з 1 вересня 2009 року з тижневим навантаженням 18 годин, встановити заробітну плату 1200 гривень.*

4. *У Київську ЗОШ № 15 з 1 вересня 2009 року прийняти на роботу вчителя історії Шутейка В. В.*

30. Виберіть правильний варіант тексту наказу з кадрових питань:

1. *Призначити Соловійову Валентину Петрівну на посаду заступника головного бухгалтера підприємства “Укрзахідпродукт” з 15 вересня 2009 року, встановити посадовий оклад в сумі 1800 гривень.*

2. *Прийняти на роботу на посаду заступника головного бухгалтера підприємства “Укрзахідпродукт” Соловійову В. П. з 15 вересня 2009 року, встановити заробітну плату – 1800 гривень.*

3. *З 15 вересня 2009 року прийняти на роботу на посаду заступника головного бухгалтера підприємства “Укрзахідпродукт” Соловійову В. П., встановити заробітну плату – 1800 гривень.*

4. *Прийняти на роботу на посаду замголовбуха підприємства “Укрзахідпродукт” Соловійову В. П. з 15 вересня 2009 року, встановити заробітну плату – 1800 гривень.*

1.3. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Фізичне виховання» зі спеціальності 231 «Соціальна робота» (автор *Анатолій Вольчинський*)

I. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота; 231 Соціальна робота; Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота; перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Нормативна
Кількість годин/кредитів 60/2		Рік навчання: 1-ий
		Семестр: 1-2-ий
		Практичні: 54 год.
		Самостійна робота: 2 год.
		Консультації: 4 год.
	Форма контролю: залік	
Мова навчання:		Українська

II. Інформація про викладачів

Таблиця 2

Прізвище, ім'я та по батькові	Вольчинський Анатолій Ярославович
Науковий ступінь	кандидат наук з фізичного виховання та спорту
Вчене звання	доцент
Посада	завідувач кафедри здоров'я та фізичної культури
Контактна інформація	+380508770276
	vaj65@ukr.net
	anatoliy.volchunskiy@vnu.edu.ua
Дні занять	http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi
	Усі запитання можна надсилати на електронні скриньки, зазначені в силабусі.

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація курсу

Вивчення ОК «Фізичне виховання» спрямоване на різнобічний фізичний розвиток здобувачів освіти, формування загальної та професійної культури особистості майбутнього фахівця. Освітній компонент спрямований на фізичний розвиток, функціональне удосконалення організму, навчання основних життєво важливих рухових умінь і навичок, що необхідні для успішної наступної професійної діяльності.

2. Постреквізити: професійні компетенції, що формуються під час вивчення практичного матеріалу, поглиблюються й доповнюються за рахунок освоєння здобувачами освіти передових технологій організації і проведення навчальних занять.

3. Мета дисципліни – задоволення потреб студентської молоді, пов'язаних із біологічним і

духовним розвитком, здоров'ям та високопродуктивною працею, що характеризують суспільно активну особистість, а також формування у здобувачів освіти комплексу спеціальних знань і практичних умінь у галузі фізичної культури, оволодіння майбутніми фахівцями новітньою науково-обґрунтованою методикою оздоровчої роботи, спрямованої на покращення здоров'я і підвищення фізичної працездатності.

Завдання вивчення дисципліни – теоретична та практична підготовка здобувачів освіти із питань:

- забезпечення оптимального розвитку властивих людині фізичних якостей і на їх основі вдосконалення фізичного розвитку;
- зміцнення і збереження здоров'я, удосконалення будови тіла;
- розвиток морально-вольових та розумових здібностей;
- визначення рівня фізичної підготовленості і реакції організму студентської молоді на навантаження різного характеру;
- розробка та обґрунтування методики самостійних занять фізичними вправами урахуванням особливостей (статі, віку, фізичної підготовленості, координаційних здібностей), спрямованих на покращення стану здоров'я і підвищення фізичної працездатності.

3. Структура освітнього компонента

Таблиця 3

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		практ.	конс.	сам.роб.	Форма контролю /бали
1	2	3	4	5	
1 семестр					
Змістовий модуль 1. Легка атлетика					
Тема 1. Біг на середні дистанції	6	6	-	-	5
Тема 2. Розвиток швидкості	8	8	-	-	5
Разом за змістовим модулем 1	14	14	-	-	10
Змістовий модуль 2. Спортивні ігри					
Тема 3. Волейбол	8	8	-	-	5
Тема 4. Баскетбол	6	6	-	-	5
Разом за змістовим модулем 2	14	14	-	-	10
2 семестр					
Змістовий модуль 3. Оздоровчий фітнес					
Тема 5. Стретчинг.	7	6	1	-	5
Тема 6. Фітбол-аеробіка	9	8	1	-	5
Разом за змістовим модулем 3	16	14	2	-	10
Змістовий модуль 4. Загальна фізична підготовка					
Тема 7. Силова підготовка.	7	6	1	-	5
Тема 8. Розвиток загальної витривалості.	9	6	1	2	5
Разом за змістовим модулем 5	16	12	2	2	10

Усього годин/балів	60	54	4	2	40
--------------------	----	----	---	---	----

IV. Політика оцінювання

1. Система оцінювання та види контролю

Оцінювання навчальних досягнень здобувача освіти здійснюється за кредитно-модульною системою організації освітнього процесу. Система оцінювання знань здобувачів освіти з дисципліни «Фізичне виховання» включає поточний контроль, проміжний модульний контроль, підсумковий контроль знань.

Поточний контроль здійснюється протягом семестру на кожному практичному занятті у межах змістового модуля і включає оцінки поточної роботи здобувача освіти під час практичних занять та проходить у різних формах. Максимальна оцінка здобувача освіти за поточне оцінювання становить 100 балів.

Вивчення ОК здійснюється у 1 та 2 семестрі, формою контролю є залік (2 семестр).

Максимальна кількість балів в кожному семестрі по 50 балів.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має за мету перевірку рівня фізичної підготовленості здобувачів освіти. Поточний контроль реалізується в різних формах, зокрема складання нормативів, опитування, участі у змаганнях різного рівня, індивідуальна робота, виступи на практичних заняттях, участь у дискусіях та дебатах, експрес-контроль, контроль засвоєння того навчального матеріалу, який заплановано на самостійне опрацювання здобувачем, тощо. Максимальний бал за кожен зданий норматив визначено у таблиці 5 силабуса освітнього компонента. Результат самостійної роботи здобувачів освіти оцінюється на практичних заняттях із відповідної теми.

За рішенням кафедри здобувачам освіти, які брали участь у роботі конференцій, підготовці наукових публікацій, у змаганнях, у чемпіонатах України, світу й досягли значних результатів, отримали звання кандидата в майстри спорту України, майстра спорту України, майстра спорту міжнародного класу, може бути присуджено додаткові (бонусні) бали, які зараховуються як результати поточного контролю. Систему бонусних балів погоджує науково-методична комісія кафедри.

У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття (з поважних причин), він має право відпрацювати пропущені заняття на консультаціях за графіком, затвердженим на засіданні кафедри та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми. У дату складання заліку викладач записує у відомість суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи.

У випадку, якщо здобувач освіти протягом поточної роботи набрав менше як 60 балів (за 1 та 1 семестр), він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання

протягом двох семестрів анулюються. Максимальна кількість балів на залік під час ліквідації академічної заборгованості, як правило, 100.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття – на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття та добрати відповідну кількість балів, які були визначені на дану тему заняття. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної освітньої (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації».

Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача освіти є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Списування під час контрольних та самостійних робіт, іспиту заборонені (зокрема, з використанням мобільних девайсів). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до Кодексу академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, навчання за програмою подвійного диплома, з використанням елементів дуальної форми здобуття освіти, міжнародне стажування) навчання може відбуватись за індивідуальним графіком (в онлайн режимі за погодженням із деканами відповідних факультетів).

Визнання результатів навчання, отриманих здобувачами вищої освіти у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених ОПП, за якою він навчається. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як освітньому компоненту в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, контрольній роботі тощо, які передбачені програмою (силабусом) освітнього компонента (Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у ВНУ імені Лесі Українки).

V. Шкала оцінювання

Таблиця 4

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є залік

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перекладання)

Контрольні нормативи

Таблиця 5

Види контролю	Стать	Нормативи, бали					
		5	4	3	2	1	0
Витривалість							
Біг на 1000 м, хв., с. (без урахування часу)	Ж	1000м	800м	600м	400м	200м	до200м
Біг на 2000 м, хв., с. (без урахування часу)	Ч	2000м	1600м	1200м	800м	400м	до 400м
Спортивна (або скандинавська) ходьба, км (без урахування часу)	Ж	2000м	1600м	1200м	800м	400м	до 400м
	Ч	3000м	2400м	1800м	1200м	600м	до 600м
Сила (один вид на вибір)							
Згинання й розгинання рук в упорі, лежачи на підлозі, разів	Ч	44	38	32	26	20	14
	Ж	24	19	16	11	7	3
Підтягування на перекладині, разів	Ч	16	14	12	10	8	6
	Ж	5	4	3	2	1	0
Вис на зігнутих руках, с.	Ч	60	47	35	23	10	4
	Ж	21	17	13	9	5	2
Швидкісно-силові якості							
Піднімання в сід за хв., разів	Ч	53	47	40	34	28	23
	Ж	47	42	37	33	28	23
Стрибок в довжину з місця, см.	Ч	260	241	224	207	190	170
	Ж	210	196	184	172	160	151

Швидкість							
Біг на 100 м, с	Ч	13,20	13,90	14,40	14,90	15,50	16
	Ж	14,80	15,60	16,40	17,30	18,20	19
Спритність							
Човниковий біг 4x9 м, с.	Ч	8,80	9,20	9,70	10,20	10,70	11,20
	Ж	10,20	10,50	11,10	11,50	12	12,50
Гнучкість							
Нахили тулуба вперед з положення сидячи, см	Ч	19	16	13	10	7	4
	Ж	20	17	14	10	7	4
Координаційні здібності							
Волейбол: набивання м'яча над собою зверху та знизу, разів	ч, ж	20	18	16	10	6	до 6
Баскетбол: штрафні кидки м'яча, разів	ч, ж	з 10-ти – 5	з 10-ти 4	з 10 - 3	з 10 - 2	з 10 - 1	з 10-ти - 0

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Основна

1. Вольчинський А.Я., Малімон О.О., Ковальчук А.Д., Смаль Я.А. Волейбол як засіб фізичного виховання студентів у групах підвищення спортивної майстерності: метод. рекомендації. Луцьк, 2013. 36 с.

2. Захожа Н. Я., Пантік В. В., Митчик О. П. Легка атлетика у фізичному вихованні студентів : навч. посібник. Луцьк : Вежа, 2010. 272 с.

3. Захожа Н. Я., Савчук С. І., Захожий В. В., Касарда О. З., Усова О. В., Валькевич О. В. Спортивно-педагогічне вдосконалення з легкої атлетики: метод. рекомендації. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 114 с. Касарда О. З., Захожа Н. Я., Малімон О. О., Захожий В. В. Скандинавська ходьба: метод. рекомендації. Луцьк, 2018. 68 с.

4. Кліш І.С., Карабанов А.Г., Іванюк О.А., Карабанова Н.С. Легка атлетика в програмі фізичного виховання студентів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : метод. рекомендації. Луцьк, 2013. 56 с.

5. Кондес Т. В. Атлетична гімнастика : навч. посібник для самостійної роботи студентів. Київ : КРОК, 2015. 46 с.

6. Панасюк О. П., Іванюк О. А., Самчук О. М. Особливості навчання студентів рухових дій на заняттях із фізичного виховання : метод. рекомендації. Луцьк, 2013. 46 с.

7. Пантік В. В., Жигун К. Ф., Мельник Т. Ф. Методика навчання прийому м'яча двома руками знизу : метод. рекомендації. Луцьк, 2013. 67 с.

8. Пасічник В. Теорія і методика викладання баскетболу : навч. посібник. Львів : ЛДУФК, 2015. 78 с.

9. Петрук І. Д., Дем'янчук Т. О. Індивідуально-психологічні особливості особистості спортсмена та формування програми відновлення. *Науковий часопис НПУ ім.М.П.Драгоманова. Серія 5. Фізична культура і спорт*. Вип. 7 (152) 22. Київ : Вид-во НПУ ім.М.П.Драгоманова, 2022. С.92–96.
10. Теория и методика физического воспитания / под ред. Т. Ю. Круцевич. Т. 1. Київ : Олимп. лит., 2003. 424 с.
11. Теория и методика физического воспитания / под ред. Т. Ю. Круцевич. Т. 2. Київ : Олимп. лит., 2003. 392 с.
12. Товт В. А., Товт М. І. Пишка О. П. Гімнастика у фізичній реабілітації (основи методики викладання) : навч. посібник. Ужгород, «УжНУ», 2004. 104 с.
13. Тулайдан В. Г., Шелехова Т. В. Оздоровча гімнастика у розпорядку дня студента : метод. розробка. Ужгород, 2016. Львів : Фест-Прінт, 2016. 47 с.
14. Тучинська Т. А., Руденко Є. В. Волейбол : навчально-методичний посібник. Черкаси, 2016. 76 с.
15. Фітбол : метод. рекомендації для студентів 1-2 курсів навчання усіх напрямів підготовки / Уклад. С. М. Киселевська, В. П. Брінзак, О. А. Войтенко. Київ : Клуба, 2013. 28 с.
16. Шиян Б. М., Вацеба О. М. Теорія і методика наукових педагогічних досліджень у фізичному вихованні та спорті. Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2008. 276 с.

2. Додаткова

17. Кліш І. С., Самчук О. М., Колесник Н. Я. Формування ціннісних орієнтацій молоді на здоровий спосіб життя : метод. рекомендації. Луцьк, 2012. 55 с.
18. Суббота Ю. В. Оздоровчі рухові програми самостійних занять фізичною культурою і спортом : практич. посібник. Київ : Вид-во КНЕУ, 2007. Вип. 1. 164 с.
19. Форми фізичного виховання протягом навчального дня. *Здоров'я та фізична культура*. 2006. № 8. С. 17–18.

3. Інтернет-ресурси

26. Все про баскетбол: веб сайт URL:
<http://www.libsid.ru/volleybol/upravlenie-trenirovochnim-protsessomvoleybolistov>.
27. Методика і планування. Футбол. - веб сайт URL:
<http://footballtrainer.ru/metod/>.
28. Силові види спорту. веб сайт URL:
http://ironman.moy.su/load/ehlektronnye_knigi/atletizm_dlja_vsekh/1-1-0-14.
29. Волейбол веб сайт URL: <https://www.volleyball.ua/>
30. Баскетбол веб сайт URL: https://basketball-training.org.ua/pravila_basketbola/pravila-basketbola-pravila-igry-v-basketbol.html
31. Легка атлетика. веб сайт URL: <https://vseosvita.ua/library/prezentaciya-na-temu-vidi-legkoi-atletiki-247280.html>

VII. Зразок тестових завдань для самоконтролю

1. Чи має значення для фахівця у галузі соціальної роботи регулярні заняття фізичними вправами?
  - Покращення здоров'я;
  - Виховання всебічно розвинутої особистості;
  - Покращення рухової підготовленості та фізичного розвитку.
2. Які задачі вирішуються на заняттях із фізичного виховання?
  - Зміцнення здоров'я;
  - Розвиток фізичних якостей;
  - Вирішують 3 групи завдань.
3. Який обсяг фізичного навантаження Ви отримуєте на заняттях із фізичного виховання, займаючись 1 раз протягом тижня?
  - Малий;
  - Достатній;
  - Середній;
  - Великий.
4. Який рівень фізичної підготовки у Вас?
  - Високий;
  - Низький;
  - Середній;
  - Нижче середнього.
5. Розвиток яких фізичних якостей на заняттях фізичного виховання має для Вас значення?
  - Усі якості;
  - Сила;
  - Швидкісно-силові якості;
  - Витривалість;
  - Гнучкість;
  - Спритність.
6. Фізична культура – це:
  - Заняття на свіжому повітрі;
  - Досягнення високих спортивних результатів;
  - Складова частина культури;
  - Інтенсивність навантаження.
7. Що таке «Фізичне навантаження»?
  - Вплив фізичного навантаження на організм;
  - Інтенсивність (темп і ритм);
  - Саморегуляція.
8. Характерні ознаки занять із фізичного виховання:
  - Підготовча, основна, заключна частини;
  - Постійний склад;
  - Сталий розклад;
  - Відповідність матеріалу навчальному плану.

9. Техніка безпеки на заняттях із фізичного виховання:
  - Виконання вправ без травм;
  - Комплекс заходів, спрямованих на правила поведінки;
  - Дотримання техніки безпеки під час занять.
10. Основна причина порушень постави?
  - Слабкі м'язи спини;
  - Неправильне сидіння за столом (партою);
  - Слабкі м'язи стопи;
  - Слабкі м'язи , неправильне сидіння за столом (партою); слабкі м'язи спини.
11. Тестування фізичного розвитку:
  - Державні тести;
  - Анкета здоров'я;
  - Оцінка стану здоров'я.
12. Що належить до гігієнічних факторів?
  - Душ;
  - Чистота тіла;
  - Чистота у спортзалі;
  - Вище перераховані чинники.
13. Особливості контролю за дихальною системою під час занять фізичними вправами?
  - частота дихання;
  - перебування на свіжому повітрі;
  - вдосконалення дихального апарата.
14. Заняття з фізичного виховання складаються:
  - Із 5-ох частин;
  - із 3-ох частин;
  - із 4-ох частин;
  - не поділяються на частини.
15. Яке значення мають рухові якості у виробничій діяльності соціального педагога?
  - Вплив на якість життя людини;
  - Правильний підбір фізичних вправ;
  - Дозування фізичного навантаження;
  - Всебічний розвиток особистості.
16. Які засоби для розвитку сили можна використовувати?
  - Біг на короткі дистанції;
  - Танцювальні вправи;
  - Вправи на перекладині, вправи на тренажерах, стрибки, відтискання.
17. Що включає в себе «Фізична підготовка»?
  - Фізичне виховання з прикладним напрямом;
  - Формування особистості;
  - Розвиток рухових якостей.

18. Яке завдання фізичного виховання у формуванні особистості?
- Вирішення освітніх завдань;
  - Вирішення оздоровчих завдань;
  - Вирішення виховних завдань;
  - Комплексний розвиток інтелектуальних, фізичних, моральних та естетичних якостей особистості.
19. Що належить до засобів фізичного виховання?
- Фізичні вправи, гігієнічні фактори, оздоровчі сили природи;
  - Гімнастичні вправи;
  - Вправи спортивного характеру;
  - Рухливі ігри.
20. Термін «Техніка виконання фізичної вправи»?
- Майстерність виконання фізичної вправи;
  - Найраціональніший спосіб виконання фізичної вправи;
  - Багаторазове повторення фізичної вправи.
21. Що таке «Оздоровчі сили природи»?
- Фізичні вправи на свіжому повітрі;
  - Сонце, повітря, вода;
  - Заняття плаванням;
  - Заняття рухливими іграми.
22. Яка, на Вашу думку, основна мета фізичного виховання у вищій школі?
- Покращення спортивних результатів;
  - Зміцнення здоров'я;
  - Покращення фізичного розвитку;
  - Виховання всебічно розвинутої особистості.
23. Скільки разів упродовж тижня потрібно займатися фізичними вправами?
- Систематично;
  - У вільний час;
  - Рідко;
  - 1-2 рази.
24. З якого віку доцільно займатися фізичними вправами?
- З раннього;
  - Старшого дошкільного віку;
  - Студентських років;
  - Молодшого шкільного віку.
25. Які фактори впливають на підвищення інтересу до фізичного виховання у вищих закладах освіти?
- Сім'я;
  - Фізкультурні організації;
  - Навчальний заклад;
  - Телебачення;
  - Власний інтерес до занять.

26. Легка атлетика як вид спорту поєднує такі дисципліни:
- плавання, біг, стрибки у довжину з розбігу, легкоатлетичні багатоборства;
- спортивна боротьба, спортивна гімнастика, важка атлетика, пауерліфтинг;
- футбол, гандбол, волейбол, баскетбол;
- біг, стрибки, метання, спортивна ходьба, легкоатлетичні багатоборства.

27. Зниження частоти серцевих скорочень внаслідок систематичних занять фізичними вправами свідчить про:

- про втому серцево-судинної системи;
- про необхідність зниження фізичних навантажень;
- про те, що серце стало працювати економніше;
- тренувальні навантаження викликали виснаження організму.

28. Найбільшого ефекту в розвитку швидкісної сили досягають у віці:

- від 8 до 16 років;
- від 10 до 18 років;
- від 18 до 20 років;
- від 22 до 25 років.

29. Відмітьте правильне твердження:

- чим менше людина рухається, тим повільніше зношується її організм;
- людині притаманна вроджена потреба в руховій активності;
- вродженої біологічної потреби в руховій активності не існує;
- мала рухова активність запорука економнішого витрачання життєвих резервів.

30. Найбільш важливим у процесі організації занять фізичними вправами є наступне:

- зовнішній вигляд;
- забезпечення необхідного обсягу рухової активності;
- вміння гарно рухатися;
- перемога над суперником;
- бути здоровим.

1.4. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Творчий феномен Лесі Українки» (автор Микола Сур'як)

I. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна (очна) форма навчання	Галузь знань 23 Соціальна робота Спеціальність 231 Соціальна робота Освітньо-професійна програма Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота Перший (бакалаврський)	Нормативна
Кількість годин / кредитів 60/2		Рік навчання – 1 -ий
		Семестр - 1- ий
ІНДЗ: немає		Лекції - 18 год.
		Практичні (семінарські) немає
		Самостійна робота 38 год.
	Консультації 4 год.	
	Форма контролю: залік	
Мова навчання	Українська	

II. Інформація про науково-педагогічного працівника

Сур'як Микола Володимирович

Кандидат філологічних наук

Доцент кафедри української літератури

Електронна адреса: suriakmukola@gmail.com

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація освітнього компонента. Предметом вивчення освітнього компонента є життєвий і творчий шлях Лесі Українки, відомої української поетеси, прозаїка, драматурга, критика, перекладача, чие ім'я носить Волинський національний університет.

Програма освітнього компонента складається із таких змістових модулів:

1. Життєпис Лесі Українки (дитинство, сім'я, виховання, Волинь в житті і творчості Лесі Українки, формування світогляду, впливи і взаємовпливи, оточення та ін..)

2. Творчість Лесі Українки (модерне спрямування творчості, місце Лесі Українки у світовій культурній спадщині, багатожанровість творчості – поезія, проза, драматургія, літературна критика, публіцистика, переклади епістолярій).

2. Мета і завдання освітнього компонента. Основною метою освітнього компонента «Творчий феномен Лесі Українки» є популяризація життя та творчості видатної української письменниці, чие ім'я носить Волинський національний університет. Через ознайомлення здобувачів освіти із важливими моментами життя та творчості сім'ї Косачів-Драгоманових та Лесі Українки дати здобувачам освіти об'єктивні знання про особливості стильової манери

письма та еволюцію поглядів і прагнень Лесі Українки, про її місце в культурному середовищі не лише української, а й світової літератури.

Завдання освітнього компонента - розкрити сутність духовної атмосфери зламу ХІХ-ХХ століть, зорієнтувати здобувачів освіти у її найприкметніших виявах, у пошуках суспільного та естетичного ідеалу, у прагненні українського письменства, окрема членів родини Косачів і самої Лесі Українки вивести українську літературу на світові обрії; а також ознайомити здобувачів освіти із особливостями виховання в сім'ї Косачів, провести зримі паралелі з сучасністю, з тими подіями, які суголосні рухам початку минулого століття, з'ясувати актуальність і потрібність творчості Лесі Українки на нинішньому етапі розбудови української нації і держави.

3. Результати навчання (компетентності). Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК 7. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК 10. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК 14. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

Програмні результати навчання: ПРН1. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування професійних завдань і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між соціальними подіями та явищами. ПРН 21. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.

4. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	*Форма контролю/Бали
Змістовий модуль 1. Етапи життєвого та творчого шляху Лесі Українки – Лариси Петрівни Косач-Квітки						
Тема 1. Леся Українка: віхи життя і творчості	8	2		6		
Тема 2. Леся Українка у колі своєї родини	10	2		8		

Тема 3. Волинь у життєвій і творчій долі родини Косачів	10	2		6	2	
Разом за модулем 1	28	6		20	2	
Змістовий модуль 2. Жанрове та тематичне багатство творчості Лесі Українки						
Тема 4. Тематичне та жанрове розмаїття творчості Лесі Українки	8	4		4		
Тема 5. Лірика Лесі Українки – унікальне явище світової літератури	8	2		4	2	
Тема 6. Новаторство драматургії Лесі Українки	8	2		6		
Тема 7. Прозова спадщина Лесі Українки. Перекладацька діяльність	8	4		4		
Разом за модулем 2	32	12		18	2	
Всього годин / Балів	60	18		38	4	100

5.Завдання для самостійного опрацювання

№ з/п	Теми, зміст роботи	К-сть год
1	Леся Українка: віхи життя і творчості Міні-есе «Моя Леся Українка». Літературний портрет Лесі Українки. Творчість Лесі Українки – унікальне явище в українській і світовій культурі.	6
2	Леся Українка у колі своєї родини Олена Пчілка як дитяча письменниця. Леся Українка та Олена Пчілка: історія взаємин. Іван Драч «Іду до тебе». Екранне втілення життя Лесі Українки. Леся Українка в художній літературі.	8
3	Волинь у життєвій і творчій долі родини Косачів Леся Українка і Волинь. Дворянське гніздо Косачів: особливості виховання. Фольклор як основа творчості.	6
4	Тематичне та жанрове розмаїття творчості Лесі Українки Джерела та фольклорна основа «Лісової пісні» Лесі Українки. Художня проза Лесі Українки. Художні особливості ліричних циклів Лесі Українки.	4
5	Лірика Лесі Українки – унікальне явище світової літератури Образи-символи в поезії Лесі Українки. Твори Лесі Українки мовами народів світу. Синтез мистецтв в поезії Лесі Українки. Інтимна лірика Лесі Українки.	4
6	Новаторство драматургії Лесі Українки Неоромантична концепція героя в драматургії Лесі Українки. «Кассандра» Лесі Українки: особливості індивідуального стилю. Ліро-епічні поеми Лесі Українки: проблема героя. Образ пророка в драматургії Лесі Українки.	6
7	Прозова спадщина Лесі Українки. Перекладацька діяльність Епістолярна спадщина Лесі Українки: адреси та адресати. Переклади	4

Освітній компонент також заплановано з урахуванням необхідності самостійного опанування деяких питань згідно рекомендацій науково-педагогічного працівника, зокрема, роботу з необхідною навчальною літературою і ресурсами мережі Інтернет.

IV. Політика оцінювання

Політика науково-педагогічного працівника щодо здобувача освіти. Ведення конспекту лекцій є обов'язковим. Пропущені лекції підлягають самостійному опрацюванню з додатковим контролем з боку науково-педагогічного працівника, якому має бути продемонстрований конспект за відповідною темою.

Політика щодо академічної доброчесності. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти та відповідальність за її порушення регулюються *Положенням* про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Оцінювання знань здобувачів освіти з освітнього компоненту «Творчий феномен Лесі Українки» здійснюється у формі виконання тестових завдань в Центрі інноваційних технологій та комп'ютерного тестування за 100 бальною шкалою.

У випадку, якщо здобувач освіти набрав менше ніж 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання, анулюються. Максимальна кількість балів під час ліквідації академічної заборгованості з заліку, як правило, – 100.

V. Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є залік

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

VI. Рекомендована література

Уся література, необхідна для засвоєння курсу є в бібліотеці університету.

Основна

1. Українка Леся (українська письменниця, перекладач; 1871-1913). Повне академічне зібрання творів: в чотирнадцяти томах/ Леся Українка; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Том 1: Драматичні твори (1896 - 1906). Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 843 с.
2. Українка Леся (українська письменниця, перекладач; 1871-1913) Повне академічне зібрання творів: в чотирнадцяти томах/ Леся Українка; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Том 2: Драматичні твори (1907-1908). Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 420 с.
3. Українка Леся (українська письменниця, перекладач; 1871-1913) Повне академічне зібрання творів: в чотирнадцяти томах/ Леся Українка; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Том 3: Драматичні твори (1909-1911). Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 652 с.
4. Українка Леся (українська письменниця, перекладач; 1871-1913) Повне академічне зібрання творів: в чотирнадцяти томах/ Леся Українка; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Том 4: Драматичні твори (1912-1913). Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 420 с.
5. Українка Леся (українська письменниця, перекладач; 1871-1913) Повне академічне зібрання творів: в чотирнадцяти томах/ Леся Українка; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Том 5: Поетичні твори. Ліро - епічні твори. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 925 с.
6. Українка Леся (українська письменниця, перекладач; 1871-1913) Повне академічне зібрання творів: в чотирнадцяти томах/ Леся Українка; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Том 6: Художня проза. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 621 с.
7. Українка Леся (українська письменниця, перекладач; 1871-1913) Повне академічне зібрання творів: в чотирнадцяти томах/ Леся Українка; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Том 7: Літературно - критичні та публіцистичні статті. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 677 с.
8. Українка Леся (українська письменниця, перекладач; 1871-1913) Повне академічне зібрання творів: в чотирнадцяти томах/ Леся Українка; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Том 8: Переклади: поезія, проза, драма, публіцистика та інше. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 1116 с.

9. Українка Леся (українська письменниця, перекладач; 1871-1913) Повне академічне зібрання творів: в чотирнадцяти томах/ Леся Українка; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Том 9: Записи народної творчості. Пісні, записані з голосу Лесі Українки. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 845 с.

10. Українка Леся (українська письменниця, перекладач; 1871-1913) Повне академічне зібрання творів: в чотирнадцяти томах/ Леся Українка; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Том 10: "Стародавня історія східних народів". Конспекти. Виписки з книг. Нотатки та інше. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 525 с.

11. Українка Леся (українська письменниця, перекладач; 1871-1913) Повне академічне зібрання творів: в чотирнадцяти томах/ Леся Українка; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Том 11: Листи (1876 - 1896). Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 597 с.

12. Українка Леся (українська письменниця, перекладач; 1871-1913) Повне академічне зібрання творів: в чотирнадцяти томах/ Леся Українка; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Том 12: Листи (1897 - 1901). Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 605 с.

13. Українка Леся (українська письменниця, перекладач; 1871-1913) Повне академічне зібрання творів: в чотирнадцяти томах/ Леся Українка; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Том 13: Листи (1902 - 1906). Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 612 с.

14. Українка Леся (українська письменниця, перекладач; 1871-1913) Повне академічне зібрання творів: в чотирнадцяти томах/ Леся Українка; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Том 14: Листи (1907 - 1913). Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 613 с.

Додаткова

15. Єфремов С. Вибране: ст., наук. розвідки, моногр./ Упоряд., передм., прим. Е. Соловей. К.: Наук. думка, 2002. 760 с.

16. Зеров М. Українське письменство ХІХ ст. Від Куліша до Винниченка: Лекції, нариси, статті. Дрогобич, 2007.

17. Лариса Петрівна Косач-Квітка (Леся Українка). Біографічні матеріали. Спогади. Іконографія. Книга ІІІ. Нью-Йорк - Київ : Темпора, 2015.

18. „Листи так довго йдуть...” Знадоби архіву Лесі Українки в Слов'янській бібліотеці у Празі. К., 2003.

19. Леся Українка та сучасність (Збірники наукових праць, матеріали наукових конференцій «Лесезнавчі читання»). Луцьк, 2003-2008.

20. Малютіна Н. Художнє втілення екзистенційного типу мислення в драматургії Лесі Українки. Одеса: Астропринт, 2001.

21. Мірошниченко Л. Над рукописами Лесі Українки. Нариси з психології творчості та текстології. К., 2001.

22. Скрипка Т. Лариса Косач-Квітка (Леся Українка). Нью-Йорк-Київ, 2005.

23. Скупейко Л. Міфопоетика «Лісової пісні» Лесі Українки. Київ: Фенікс, 2006. 414 с.

24. Скрипка Т. Спогади про Лесю Українку. Т. 1. Темпора: Київ. Нью-Йорк, 2016. 368 с.

25. Шашенко Н. До історії публікації та критичних оцінок перших поетичних збірок Лесі Українки. Леся Українка і сучасність. Т. 6. Луцьк, 2010. С. 76 – 86.

26. Сур'як М.В. Трагедія Кассандри в рецепції Есхіла та Лесі Українки. Acta Paedagogica Volynienses. 2021. Вип. 6. с. 175-181

27. Яручик В.П., Сур'як М.В. Модуси поетичного мовчання в «Лісовій пісні» Лесі Українки. Acta Paedagogica Volynienses. 2021. Вип. 6. с. 202-208.

6. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

Оберіть правильні відповіді:

1. ПОЕТИЧНІ ЗБІРКИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ:

- «Думи і мрії»
- «На крилах пісень»
- «Відгуки»
- «Княжа Україна»
- «Сльози-перли»

Оберіть правильні відповіді:

ЛІРИЧНІ ЦИКЛИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ:

- «Сльози-перли»
- «Кримські спогади»
- «Сім струн»
- «Зів'яле листя»
- «Відгуки»

Оберіть правильні відповіді:

ПЕРШІ ОПУБЛІКОВАНІ ВІРШІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ:

- «Конвалія»
- «Сафо»
- «Надія»
- «Мій шлях»

Оберіть правильні відповіді:

ЛЕСЯ УКРАЇНКА – АВТОР ДРАМАТИЧНИХ ТВОРІВ

- драматична поема, драматичний етюд
- драма-фесрія
- соціально-побутова п'єса
- водевіль

Оберіть правильні відповіді:

ЛІРО-ЕПІЧНІ ПОЕМИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ:

- «Давня казка»
- «Роберт Брюс, король шотландський»
- «Ізольда Білорука»
- «Княжа Україна»
- «Євшан-зілля»

6. *Оберіть правильні відповіді:*

ГЕРОЯМИ ДРАМИ-ФЕЄРІЇ «ЛІСОВА ПІСНЯ» Є

- Марище
- Той, що в скалі сидить
- Водяник
- Оксана
- Степан

7. *Оберіть правильні відповіді:*

ГЕРОЯМИ ДРАМИ-ФЕЄРІЇ «ЛІСОВА ПІСНЯ» Є

- Той, що греблі рве
- Лісовик
- Дядько Лев
- Міріам
- Ізольда Білорука

8. *Впишіть правильну відповідь (усі літери маленькі):*

ВСТАВТЕ ПРОПУЩЕНЕ СЛОВО: «СЛОВО, ЧОМУ ТИ НЕ ТВЕРДАЯ ...»

9. *Впишіть правильну відповідь (усі літери маленькі):*

ДРАМАТИЧНА ПОЕМА ЛЕСІ УКРАЇНКИ МАЄ НАЗВУ «ВАВИЛОНСЬКИЙ ...» _____

10. *Впишіть правильну відповідь (усі літери маленькі):*

«НІ ДОЛІ, НІ ... У МЕНЕ НЕМА, ЗОСТАЛАСЯ ТІЛЬКИ НАДІЯ ОДНА» _____

11. *Впишіть правильну відповідь (усі літери маленькі):*

«Я НА ГОРУ КРУТУ КРЕМ'ЯНУЮ БУДУ ... ВАЖКИЙ ПІДНІМАТЬ»

12. *Впишіть правильну відповідь (усі літери маленькі):*

ЛЕСЯ УКРАЇНКА М. ДРАГОМАНОВУ ПРИСВЯТИЛА ЦИКЛ «СІМ ...»

13. *Впишіть правильну відповідь (усі літери маленькі):*

ЛЕСЯ УКРАЇНКА І.ФРАНКУ ПРИСВЯТИЛА ЦИКЛ «СЛЬОЗИ- ...»

14. *Впишіть правильну відповідь (усі літери маленькі):*

ПЕРША ПОЕТИЧНА ЗБІРКА ЛЕСІ УКРАЇНКИ МАЄ НАЗВУ «НА КРИЛАХ ...»

15. *Впишіть правильну відповідь (усі літери маленькі)*

ДРУГА ПОЕТИЧНА ЗБІРКА ЛЕСІ УКРАЇНКИ МАЄ НАЗВУ «ДУМИ І ...»

16. *Впишіть правильну відповідь (усі літери маленькі):*

ЛІРО-ЕПІЧНА ПОЕМА ЛЕСІ УКРАЇНКИ МАЄ НАЗВУ «РОБЕРТ БРЮС, ... ШОТЛАНДСЬКИЙ»

17. Впишіть правильну відповідь (усі літери маленькі):

«ДАВНЯ КАЗКА» ЛЕСІ УКРАЇНКИ – ЦЕ ЛІРО-ЕПІЧНА ...

18. Впишіть правильну відповідь (усі літери маленькі):

«НІ ДОЛІ, НІ ВОЛІ У МЕНЕ НЕМА, ЗОСТАЛАСЯ ТІЛЬКИ ...

ОДНА»

19. Встановіть відповідність між героями та творами Лесі

Українки

○ «Камінний господар»

○ «Лісова пісня»

○ «Одержима»

○ «Бояриня»

1- Дон Жуан

2- Лукаш

3- Месія

4- Степан

20. Встановіть відповідність між ліричними циклами та

поетичними збірками Лесі Українки

○ «Сім струн»

○ «Сльози-перли»

○ «На крилах пісень»

○ «Думи і мрії»

1- Ліричний цикл

2- Ліричний цикл

3- Поетична збірка

4- Поетична збірка

21. Встановіть правильну відповідність:

ГЕРОЇНІ ДРАМАТИЧНИХ ТВОРІВ ЛЕСІ УКРАЇНКИ БУЛИ

○ Мавка

○ Кассандра

○ Оксана

○ Міріам

1- лісова царівна

2- давньогрецька пророчиця

3- бояриня

4- «одержима духом»

22. Оберіть правильну відповідь:

ОБРАЗ «ЗІВ' ЯЛИХ ТРОЯНД» ЛЕСІ УКРАЇНКИ ПРИСУТНІЙ У

ТВОРІ

○ «Твої листи завжди пахнуть...»

○ «У магазині квіток»

○ «Все, все покинуть, до тебе полинуть!..»

23. Оберіть правильну відповідь:

У МІНСЬКУ ЗА ОДНУ НІЧ ЛЕСЯ УКРАЇНКА НАПИСАЛА ДРАМУ

- «Одержима»
- «Бояриня»
- «Лісова пісня»

24. Оберіть правильну відповідь:

ГЕРОЄМ ДРАМАТИЧНОЇ ПОЕМИ «КАМІННИЙ ГОСПОДАР» Є

- Дон Жуан
- Юда
- Антей

25. Оберіть правильну відповідь:

АНТЕЙ, ДОН ЖУАН, НЕРІСА, ТІРЦА, КАССАНДРА, ЕЛЕАЗАР – ГЕРОЇ ЛЕСИНИХ

- драматичних творів
- ліро-епічних поем
- літературних казок

26. Оберіть правильну відповідь:

ПОЕТИЧНИЙ ЦИКЛ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «СЛЬОЗИ-ПЕРЛИ» ПРИСВЯЧЕНИЙ

- Іванові Франку
- Михайлові Драгоманову
- брату Михайлу

27. Оберіть правильну відповідь:

ЛІРИЧНИЙ ЦИКЛ ЛЕСІ УКРАЇНКИ, У ЯКОМУ КОЖНА З ПОЕЗІЙ НАЗИВАЄТЬСЯ І ПОЧИНАЄТЬСЯ НОТОЮ

- «Сім струн»
- «До мого фортепіано»
- «Мелодії»

28. Оберіть правильну відповідь:

ЛЕСЯ УКРАЇНКА ПЕРЕКЛАЛА З НІМЕЦЬКОЇ РАЗОМ ІЗ М. СЛАВИНСЬКИМ У ВІЦІ 17 РОКІВ ТВОРИ

- Г. Гейне
- Г. Гауптмана
- Й.- В. Гете

29. Оберіть правильну відповідь:

ЛАРИСА КОСАЧ ПІД ЛІТЕРАТУРНИМ ПСЕВДОНІМОМ ЛЕСЯ УКРАЇНКА ВПЕРШЕ ВИСТУПИЛА НА СТОРІНКАХ ВИДАВАННЯ

- «Зоря»
- «Молода Україна»
- «Літературно-науковий вісник»

30. Оберіть правильну відповідь:

СВІЙ ПЕРШИЙ ВІРШ «НАДІЯ» ЛЕСЯ УКРАЇНКА ПРИСВЯТИЛА

- тітці Олені
- матері
- сестрі Ользі

1.5. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Соціальна філософія та соціологія» (автор Ірина Бичук)

I. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота, 231 Соціальна робота, ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота, ОС бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 120 / 4		Рік навчання 2
		Семестр 3-ий
ІНДЗ: є		Лекції 36 год.
		Практичні (семінарські) 36 год.
		Самостійна робота 40 год.
		Консультації 8 год.
	Форма контролю: екзамен	
Мова навчання		Українська

II. Інформація про викладача

ППП Бичук Ірина Олександрівна

Науковий ступінь кандидат філософських наук

Вчене звання доцент

Посада доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація

Роб. тел. (0332) 24-12-01

Електронна пошта Vuchuk.Irina@vnu.edu.ua

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi>

III. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Методи та технології викладання ¹	Форма контролю ²
							/ Бали
Змістовий модуль 1. Загальна соціологія							
Тема 1. Предмет, структура та функції соціології	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 2. Становлення і розвиток соціології	7	2	2	3		лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 3. Соціальна структура суспільства	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 4. Соціальні інститути та організації	6	2	2	2		лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 5. Теорія соціальної стратифікації	6	2	2	2		лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2

Тема 6. Соціальні зв'язки, соціальна дія та взаємодія	6	2	2	2		лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 7. Соціологія сім'ї	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 8. Соціологія девіантної поведінки	6	2	2	2		лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 9. Соціологічні дослідження: сутність, види, етапи	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Разом за модулем 1	60	18/10	18/10	20/36	4		18/18
Змістовий модуль 2. Основи соціальної філософії							
Тема 10. Соціальна філософія як онтологія суспільного буття	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 11. Історія становлення та розвитку соціально-філософської думки (від античності до середини ХІХ ст.)	7	2	2	3		лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 12. Історія становлення та розвитку соціально-філософської думки (з др. половини ХІХ ст. до сучасності)	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 13. Вітчизняна соціально-філософська думка	13	4	4	5		лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/4
Тема 14. Людина в системі суспільних відносин	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 15. Суспільство та сфери його буття	6	2	2	2		лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 16. Культура як предмет філософського аналізу	6	2	2	2		лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 17. Глобалізація як тенденція сучасних суспільних перетворень	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Разом за модулем 2	60	18	18	20	4		18
Види підсумкових робіт							Бал
Модульна контрольна робота							60
МКР 1							30
МКР 2							30
ІНДЗ							4
Всього годин/ Балів							100
	120	36	36	40	8		

Примітки: ^{1/} Moodle, Meet – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

² / *Методи та форми контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, РМГ – робота в малих групах, ПР – презентація, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, тощо.

IV. Тематичний план змістових модулів

Змістовий модуль 1. Загальна соціологія

Тема 1. Предмет, структура та функції соціології

Соціально-культурні і наукові передумови виникнення соціології як науки. Місце соціології в системі суспільствознавства, її зв’язок з іншими науками. Об’єкт і предмет соціології. Основні методологічні засади соціології як науки. Специфіка соціологічного аналізу соціальних явищ. Ціннісний підхід у соціології. Категорії та закони соціології. Система соціологічних знань та їх елементи.

Структура соціологічного знання. Мікро- та макросоціологія. Теоретична та прикладна соціологія. Загальна, спеціальні та галузеві соціологічні теорії. Фундаментальні та прикладні дослідження. Основні функції соціології як науки: теоретико-пізнавальна, практично-перетворювальна, світоглядно-ідеологічна, прогностична. Значення соціології для розв’язання соціально-економічних і політичних проблем модернізації українського суспільства.

Основні поняття: соціологія, об’єкт, предмет, функції, структура, соціологічне знання, мікросоціологія, макросоціологія, суспільство, соціальне явище, соціетальне, соціальне, закони соціології, методи соціології, структура соціології.

План практичних занять

1. Предмет соціології. Специфіка соціологічного аналізу соціальних явищ.
2. Структура і функції соціологічної системи знань.
3. Закони та категорії соціології.
4. Соціологія в системі суспільних і гуманітарних наук.
5. Зв’язок соціології з іншими науками.

Завдання для самостійної роботи

1. Скласти схему структури соціологічного знання.
2. Проаналізувати визначення «соціологія» класиками соціологічної думки.

Література для вивчення теми 1: 6, 9, 10, 14, 35

Тема 2. Становлення і розвиток соціології

Основні етапи розвитку соціологічного знання (протосоціологічний, класичний, сучасний). Соціальні теорії XVII – XVIII ст. (теорії природного права, суспільного договору, суспільного прогресу). Позитивізм О.Конта і початок класичної соціології. Соціологічна система О.Конта та її вплив на подальший розвиток соціології.

Еволюціоністська соціологія Г.Спенсера. Основні проблеми соціології. Принципи соціологічної теорії. Органіцизм та функціоналізм. Предмет і методологія соціологічного пізнання. Механізми соціальної еволюції (інтеграція і диференціація, поділ праці). Єдність соціального прогресу.

Натуралістичні школи в соціології: соціал-дарвінізм, расово-антропологічна школа, географічна та органістична школи. Марксистський підхід до аналізу суспільства. Історія суспільства як процес зміни суспільно-економічних формацій. Роль класової боротьби в історичному процесі. Соціологічна теорія М.Вебера. Ідея «розуміючої соціології». Теорія соціальної дії М.Вебера. М.Вебер і його праця «Протестантська етика і дух капіталізму».

Становлення і розвиток соціологічної думки в Україні. Соціальні проблеми у творчості Г.Сковороди та Т.Шевченка. Соціологічна проблематика у творчості М.Драгоманова, М.Ковалевського, М.Костомарова, С.Подолінського, О.Потебні, І.Франка, М.Грушевського, С.Кістяківського, М.Шаповала. Розвиток соціології в Росії та Україні у XX ст. Місце і роль соціології у розвитку людства на порозі XXI ст.

Основні поняття: соціологія, соціальне знання, соціологічна думка, протосоціологія, соціологічна теорія, історія, соціальна статика, соціальний факт, Чиказька школа, структуралізм, натуралістична школа, символічний інтеракціонізм, конфліктологія.

План практичних занять

1. Становлення і розвиток соціального знання в стародавньому світі і епоху середньовіччя.
2. Розвиток соціального знання в XVII – початку XIX ст.
3. Натуралістичний напрям в соціології:
4. Психологічний напрям в соціології.
5. Розвиток української соціологічної думки кін. XIX – поч. XXI ст.

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрити суть «розуміючої соціології» М.Вебера.
2. Проаналізувати натуралістичний напрям в соціології.
3. М.Грушевський та українська соціологія.
4. М.Драгоманов як соціолог.

Література для вивчення теми 2: 4, 6, 9, 10, 11, 14, 17, 26, 35.

Тема 3. Соціальна структура суспільства

Поняття соціальної структури суспільства. Методологічні підходи до вивчення соціальної структури суспільства: інституціональний підхід (Р. Мертон), соціально-рольовий підхід, класовий підхід, стратифікаційний підхід.

Соціальна структура суспільства та її основні елементи. Соціальні спільності та соціальні групи. Суспільний поділ праці та його роль у формуванні соціальної структури суспільства. Соціально-класова структура суспільства. Поняття соціального класу. Ознаки класу. Обмеженість марксистського класового підходу до аналізу соціальної структури суспільства. Відмінність між марксистським розумінням класу і поняттям класу в сучасній західній соціології. Поняття етносу, історичні форми спільності людей: рід, плем'я, народність, нація.

Основні напрямки соціоструктурних змін в сучасному українському суспільстві. Перехідний стан сучасного українського суспільства. Модернізацій

ні, трансформаційні процеси в Україні: напрямки, протиріччя, проблеми ефективності.

Основні поняття: суспільство, соціальна структура суспільства, типологія суспільств, соціальний клас, соціально-класова структура, рід, плем'я, народність, нація.

План практичних занять

1. Суспільство як соціальний феномен. Основні теорії його походження.
2. Типологія суспільств
3. Соціальна структура суспільства та її основні елементи

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте основні ознаки та якості суспільства.
2. Особливості структури сучасного суспільства.
3. Місце і роль соціальних спільнот у розвитку суспільства.

Література для вивчення теми 3: 6, 9, 10, 14, 24, 26, 35

Тема 4. Соціальні інститути та організації

Поняття соціального інституту. Соціальні інститути як засоби регулювання та організації соціальних відносин. Критерії визначення соціальних інститутів. Соціальний інтерес. Соціальні потреби. Соціальні цінності в діяльності соціальних інститутів. Механізм функціонування соціальних інститутів.

Види діяльності та соціальні інститути. Значення соціальних інститутів у розвитку суспільства. Функції соціальних інститутів. Явні та латентні функції. Поняття дисфункції. Критерії типізації соціальних інститутів. Формальні та неформальні інститути.

Соціальна організація. Принципи функціонування організації. Види організацій. Структура організацій. Бюрократія як вид організації.

Основні поняття: соціальний інститут, соціальний інтерес, соціальні потреби, соціальні цінності, явні та латентні функції, дисфункція, соціальна організація, структура організації, бюрократія.

План практичних занять

1. Інституціоналізація як соціальний феномен.
2. Функції соціальних інститутів. Поняття дисфункції.
3. Види соціальних інститутів.
4. Соціальні організації та їх структура.
5. Види організацій. Бюрократія як вид організації.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати значення соціальних інститутів у розвитку суспільства.
2. Засоби визначення соціальних інститутів та ефективність їх успішного функціонування.
3. Дайте визначення даним поняттям: дисфункція соціального інституту, економіка, інституціоналізація, синергетичний ефект.

Література для вивчення теми 4: 6, 9, 10, 14, 24, 26, 35

Тема 5. Теорія соціальної стратифікації

Поняття соціальної стратифікації. Основа утворення страт. Історичні системи стратифікації. Методологічні підходи до аналізу соціальної стратифікації: функціональний, конфліктний, еволюційний. Стратифікаційні моделі суспільства. Середній клас, його роль в структурі суспільства. Маргінальний шар суспільства. Декласовані елементи. Андерклас.

Стратифікація сучасного суспільства. Соціальна мобільність. Види мобільності. Канали вертикальної мобільності. Головні канали формування середнього та вищого класу. Соціальна стратифікація та соціальна мобільність як процеси, що сприяють формуванню соціальної структури суспільства.

Основні поняття: соціальна стратифікація, стратифікаційні моделі суспільства, середній клас, маргінал, прошарок, декласовий елемент, андерклас, соціальна мобільність, канали мобільності, види мобільності.

План практичних занять

1. Поняття соціальної структури суспільства.
2. Теорія соціальної стратифікації.
3. Історичні системи стратифікації.
4. Методологічні підходи до аналізу стратифікації.
5. Соціальна мобільність. Види соціальної мобільності

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте форми стратифікації за П.Сорокіним.
2. Стратифікація сучасного українського суспільства.
3. Проаналізуйте канали соціальної мобільності в українському суспільстві.

Література для вивчення теми 5: 6, 9, 10, 14, 24, 26, 35

Тема 6. Соціальні зв'язки, соціальна дія та взаємодія

Соціальні відносини як основа соціального життя суспільства. Види соціальних відносин. Соціальні зв'язки. Типологія соціальних зв'язків. Соціальний контакт.

Поняття соціальної дії. Теорія соціальної дії М. Вебера. Поняття соціальної взаємодії. Вплив соціальної взаємодії на соціальну поведінку. Теорія обміну Дж. Хоманса. Теорія символічного інтераціоналізму.

Соціальні норми як регулятори соціальної взаємодії. Мораль і право як основні елементи соціальних норм. Спільне та відмінне між мораллю та правом.

Основні поняття: соціальні відносини, соціальний зв'язок, типологія соціального зв'язку, соціальний контакт, соціальна дія, соціальна взаємодія, теорія обміну, соціальні норми, мораль, право.

План практичних занять

1. Соціальна дія. Теорії соціальної дії.
2. Соціальні взаємодія та соціальні зв'язки.
3. Соціальні відносини: поняття та різновиди.
4. Система соціального контролю.
5. Соціальна взаємодія.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте теорію обміну Дж. Хоманса.
2. Мораль і право як основні елементи соціальних норм.

Література для вивчення теми 6: 6, 9, 10, 14, 24, 26, 35

Тема 7. Соціологія сім'ї

Об'єкт та предмет дослідження соціології сім'ї. Місце соціології сім'ї в системі соціологічних знань. Соціологія сім'ї як спеціальна соціологічна теорія. Система категорій соціологічного дослідження сім'ї. Основні етапи розвитку соціології сім'ї. Зв'язок соціології сім'ї з іншими науками про суспільство і людину: етнографією, психологією, історією, культурологією і т.п. Методи збору та аналізу інформації та їх застосування в соціологічних дослідженнях сім'ї. Сім'я як соціальний інститут (цілі інституту, функції інституту щодо суспільства і особистості. Зразки сімейної поведінки, ролі сім'ї, формальні і неформальні санкції у сфері сімейно-шлюбних взаємин). Основні напрями у вивченні сім'ї.

Структура сім'ї: структура влади, структура комунікації, рольова структура. Основні функції сім'ї: репродуктивна, виховна, господарсько-побутова, сфера первинного соціального контролю, сфера духовного спілкування, соціально-статусна, дозвільна, емоційна, сексуальна. Спосіб життя сім'ї. Критерії успішності подружжя. Етапи життєвого циклу сім'ї

Основні поняття: сім'я, рольова структура, спосіб життя сім'ї, соціальний інститут, сімейна поведінка, рольова структура, етапи життєвого циклу сім'ї, подружжя, гендер.

План практичних занять

1. Об'єкт та предмет дослідження соціології сім'ї. Етапи розвитку соціології сім'ї.
2. Методологічні підходи до аналізу сім'ї.
3. Моделі і типи сімей.
4. Функції сім'ї. Етапи життєвого циклу сім'ї. Спосіб життя сім'ї.

Завдання для самостійної роботи

1. Формування шлюбно-сімейних відносин як процес: основні характеристики та етапи.
2. Гендерні стереотипи та їхній вплив на сімейну взаємодію.
3. Проблема «подвійної зайнятості» жінки у соціологічних дослідженнях.
4. Роль ЗМІ у формуванні та підтриманні традиційних ролей чоловіків та жінок.

Література для вивчення теми 7: 6, 9, 10, 14, 24, 26, 35

Тема 8. Соціологія девіантної поведінки

Поняття девіантної поведінки. Девіантна та деліквентна поведінка. Теоретичні підходи до пояснення девіації. Біологічні, психологічні та соціальні теорії пояснення причин девіації. Види девіантної поведінки. Явище соціальної аномії. Типологія поведінки Р. Мертона. Основні шляхи запобігання девіації.

Діагностика соціальних відхилень в сучасному суспільстві та шляхи її запобігання.

Поняття соціального контролю. Основні методи соціального контролю за Т. Парсонсом. Елементи, що утворюють систему соціального контролю: індивідуальна дія, соціальна шкала оцінок, соціальна категоризація індивідуального акту, категоризація індивідуальної дії, зміст реакції суспільства на індивідуальні акти, індивідуальна шкала оцінок, самокатегоризація індивіда, індивідуальну самосвідомість.

Основні поняття: девіація, девіантна поведінка, девіантної поведінки, адитивна поведінка, аномія, соціальні відхилення, соціальний контроль.

План практичних занять

1. Сутність і загальні ознаки соціальних відхилень.
2. Девіантна поведінка: поняття, типи, форми.
3. Основні підходи до пояснення причин девіантної поведінки.
4. Соціальний контроль як засіб запобігання девіації.

Завдання для самостійної роботи

1. Соціологічний аналіз основних молодіжних проблем. Проблеми молодіжної політики в Україні у дзеркалі соціології.
2. Складіть глосарій з «Соціологія девіантної поведінки».

Література для вивчення теми 8: 6, 9, 10, 14, 24, 26, 35

Тема 9. Соціологічні дослідження: сутність, види, етапи

Поняття соціологічного дослідження та його місце в системі соціологічного знання. Види соціологічних досліджень. Види соціологічних досліджень: фундаментальні та прикладні; розвідкові, описові, аналітичні. Разові та повторні. Основні етапи і процедури соціологічного дослідження. Програма соціологічного дослідження. Основні елементи програми та зв'язок між ними. Функції програми. Вимоги до програми. Методологічний розділ програми та його структура. Завдання методичного розділу програми. Розроблення робочого плану дослідження.

Загальна характеристика методів збору первинної соціологічної інформації. Аналіз документів як джерело соціологічної інформації. Поняття документа в соціології. Класифікація документів. Проблема вірогідності документальної інформації. Методи аналізу документів. Традиційний аналіз та контент - аналіз. Загальна характеристика та особливості спостереження в соціології. Види спостереження. Опитування як метод збору соціологічної інформації. Види опитування. Анкетне опитування. Вимоги до складання анкети. Структура анкети та види запитань анкети. Інтерв'ю як вид опитування. Управління ходом інтерв'ю з боку інтерв'юера.

Суцільне і вибіркоче опитування. Поняття вибірки. Генеральна і вибіркова сукупність. Репрезентативність вибірки. Валідність та надійність інформації одержаної з допомогою вибіркового методу. Одиниця відбору і одиниця спостереження. Ймовірнісна та цілеспрямована вибірки. Механічна та систематична (з кроком відбору) вибірка. Ймовірнісна багатошаблева вибірка: принцип районування та кластеризації. Багатошаблева комбінована вибірка. Види помилок вибірки. Аналіз результатів вибірки.

Основні поняття: соціологічне дослідження, види соціологічних досліджень, програма соціологічного дослідження, етапи соціологічного дослідження, робочий план дослідження, методи збору соціологічної інформації, вибірка, генеральна сукупність, вибіркова сукупність, репрезентативність вибірки, валідність, надійність, види вибірки.

План практичних занять

1. Поняття соціологічного дослідження. Місце соціологічних досліджень в структурі соціологічного знання.
2. Види соціологічних досліджень.
3. Методи збору первинної соціологічної інформації.
4. Вибірковий метод в соціології

Завдання для самостійної роботи

1. У чому полягає специфіка опитування як методу збору первинної соціологічної інформації?
2. Охарактеризуйте види соціологічного спостереження, проаналізуйте відмінності та специфіку їх застосування.
3. Охарактеризуйте стратегічний план соціологічного дослідження та його варіанти.

Література для вивчення теми 9: 6, 9, 10, 14, 24, 26, 35

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1.

1. *Предмет соціологічної науки.*
2. *Структура і функції соціології.*
3. *Розвиток знань про людину та суспільство Стародавньому світі та епоху Середньовіччя.*
4. *Розвиток соціальних знань в епоху Відродження та в Новий час.*
5. *О. Конт як засновник соціології.*
6. *Розвиток соціальних знань в Україні від княжої доби до XIX ст.*
7. *Початок української соціології (С. Подолинський, М. Драгоманов, М. Ковалевський, М Грушевський).*
8. *Поняття людини та суспільства в соціології.*
9. *Формаційний підхід до типізації суспільств.*
10. *Цивілізаційний підхід до типізації суспільств.*
11. *Соціальна дія та соціальна взаємодія.*
12. *Соціальний конфлікт. Типи та функції соціальних конфліктів.*
13. *Поняття соціальних рухів та типологія соціальних рухів.*
14. *Суть і функції соціальних інститутів. Види соціальних інститутів.*
15. *Соціальні організації . Види соціальних організацій.*
16. *Поняття соціальної структури суспільства.*
17. *Соціально-класова структура суспільства.*
18. *Поняття соціальної стратифікації. Історичні системи стратифікації.*
19. *Соціальна стратифікація та соціальна мобільність.*
20. *Поняття особи в соціології. Статус та соціальні ролі особистості.*

21. *Поняття девіантної поведінки.*
22. *Біологічні, психологічні, соціальні теорії пояснення причин девіації.*
23. *Соціологічне дослідження та його види.*
24. *Методи збирання соціологічної інформації.*
25. *Вибірковий метод в соціології.*

Змістовий модуль 2. Основи соціальної філософії

Тема 10. Соціальна філософія як онтологія суспільного буття

Зміст предмета соціальної філософії. Основні закони історичного розвитку. Категорії соціальної філософії: Основні функції соціальної філософії. Закономірності суспільного розвитку та соціальна філософія. Співвідношення особистісного та суспільного начала в людському бутті. Первинність особистісного начала. Культурне буття індивіда. Філософсько-теоретичний аналіз суспільства.

Основні категорії соціальної філософії та їх взаємозв'язок. Категорія «суспільство». Методи дослідження суспільства. Закономірності розвитку вітчизняної соціальної філософії, людина та сучасний соціально-культурний простір. Сучасний етап розвитку суспільства: інформаційна сфера, перспективи розвитку; відновлення культурно-історичних, гуманістичних тенденцій; сучасна вітчизняна соціальна філософія.

Основні поняття: суспільство, соціальне пізнання, соціальна реальність, соціальна організація, суспільна свідомість, суспільне буття, політична структура суспільства, особистість, історичні форми людей, етнічна спільність, культура, право, релігія, суспільні інтереси, суспільний прогрес.

План практичних занять

1. Предмет і функції соціальної філософії.
2. Специфіка і логіка соціального пізнання (врахування суб'єктивного фактору, історичність, складність і динамізм соціальних явищ).
3. Емпіричний і теоретичний рівні соціального пізнання.
4. Проблема методу в соціальній філософії (діалектика, системний підхід, синергетика).

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте основні закони історичного розвитку: закон взаємозв'язку суспільного буття і суспільної свідомості; спосіб виробництва і розвиток суспільства, рушійні сили історичного розвитку; закономірні взаємозв'язки виробництва і споживання; визначення ролі національної свідомості у життєдіяльності суспільства, держави; процес інтеграційних зв'язків.

Література для вивчення теми 10: 20, 22, 28, 29, 34

Тема 11. Історія становлення та розвитку соціально-філософської думки (від античності до середини XIX ст.)

Антична філософія. Формуванню філософського погляду на світ. Філософія Епікура. Нова життєва орієнтація епікуреїзму, етична доктрина Епікура. Етичні погляди Сократа, етика римського філософа Тита Лукреція Кара. Філософські ідеї представників скептицизму (Піррон, Секст Емпірик),

стоїцизму (Сенека, Епіктет, Марк Аврелій). Соціальні погляди Платона (Платон «Держава»), Аристотеля (Аристотель «Політика»).

Філософське вчення Августина Блаженого, Фоми Аквінського. Проблема людини, моралі, суспільства у творчості філософів епохи Відродження. Неоплатонічний період. Суспільно-політичне життя, укріплення державності, мета та роль фатуму у Нікколо Макіавелі. Соціальні утопії Т. Мора (Мор Т. «Утопія») і Т. Кампанелли (Кампанелла Томазо «Місто Сонця»). Реформаторський рух в Європі: ідеї Мартіна Лютера, Томаса Мюнцера, Жана Кальвіна. Реалізм соціальної філософії Френсіса Бекона, теорія природного права і суспільного договору (Гуго Гроцій, Томас Гоббс, Барух Спіноза, Джон Локк, Жан-Жак Руссо, Вольтер).

Соціально-філософські ідеї у творчості представників німецької класичної філософії (моральний закон І. Канта і потреби суспільства, питання свідомості, свободи, обов'язку; свобода, свідомість, історія в філософії Й. Фіхте; філософія Ф. Шеллінга; абсолютний дух Г. Гегеля: обґрунтування ідеї всесвітньої історії, закономірностей суспільного розвитку; антропологічний принцип Л. Фейєрбаха).

Основні поняття: еллінізм, скептицизм, мораль, утопія, фатум, етика, теорія природного права, суспільний договір, класична філософія, свобода, суспільний розвиток.

План практичних занять

1. Соціально-філософські погляди Платона та Аристотеля.
2. Філософське вчення Августина Блаженого, Фоми Аквінського.
3. Реалізм соціальної філософії Френсіса Бекона, теорія природного права і суспільного договору (Гуго Гроцій, Томас Гоббс, Барух Спіноза, Джон Локк, Жан-Жак Руссо, Вольтер).
4. Соціально-філософські ідеї у творчості представників німецької класичної філософії (І. Кант, Й. Фіхте, Ф. Шеллінг; Г. Гегель, Л. Фейєрбаха).

Завдання для самостійної роботи

1. Соціально-філософські аспекти вчень шкіл періоду еллінізму.
2. Соціально-філософська проблематика в філософії античності.
3. Соціально-політичні погляди в філософії античності.

Література для вивчення теми 11: 4, 15, 18, 19, 20, 22, 28, 29, 34

Тема 12. Історія становлення та розвитку соціально-філософської думки (з др. половини ХІХ ст. до сучасності)

Філософські погляди представників позитивізму: Т. Кун, І. Лакатос, С. Тулмін, Д. Агассі, К. Поппер, П. Фейєрабенд. Проблема фальсифікації: правдоподібність наукових теорій, розуміння, раціональність, соціологія знання. Ідеї І. Лакатоса: позитивна та негативна евристика (методологія, яка сприяє позитивному розвитку). Соціально-історичне знання К. Поппера. Перехід від закритого суспільства до відкритого.

Соціально-культурний аспект психоаналізу З. Фрейда. Психічна динаміка за З. Фрейдом: осмислення сутності людини і культури. Ідея приреченості людської цивілізації. Соціологічні та психологічні погляди З. Фрейда, їх вплив

на західне суспільство: етнографію, мистецтво, психологію. Переосмислення концепції несвідомого К. Юнгом. Поняття «архетип», «колективне несвідоме». Колективне несвідоме К. Юнга як результат життя людського роду.

Екзистенція як людське існування. Ідея абсолютної унікальності людського буття. Філософія М. Хайдегера: людське існування як «буття у світі» і в той же час «спів-буття» «Буття і час». Культурно-історичний час як тотожність минулого, сучасного і майбутнього. Погляди Жана-Поля Сартра: неповторність, унікальність людської особи втілена в задумах, проектах, цілях, спрямованих у майбутнє. Екзистенція як вільне людське існування у К. Ясперса, предметне буття, трансцендентна форма буття та мислення. Людина як «закинута» в історію істота, що не може прожити поза історією, суспільством і яка здатна перенести саму перспективу занепаду і кінця історії (К. Ясперс «Занепад Європи»).

Основні поняття: позитивізм, неопозитивізм, суспільний розвиток, психоаналіз, екзистенціалізм, особистість, духовне буття.

План практичних занять

1. Передумови «весни народів» та розвиток етнонаціональних соціально-філософських теорій. Соціальна аксіологія неокантіанців.

2. Ф. Ніцше як соціальний філософ.

3. Психологічний напрямок у соціальнофілософській думці: Г. Лебон, Г. Тард, З. Фройд, К.-Г. Юнг, Ж. Лакан. Феноменологічна соціологія.

4. Критика тоталітаризму й авторитаризму у творчості неомарксистів: А. Грамші, Г. Маркузе, Г. Арендт, Г. Лукач, Т. Адорно, Е. Блох, К. Мангейм та ін. Погляди на суспільство Ю. Габермаса.

5. Соціально-філософська концепція фемінізму: протофемінізм, суфражизм, сучасний фемінізм: С. де Бовуар, М. Мід, Ю. Крістева, Б. Фрідан та ін. Постколоніалізм.

6. Основні соціально-філософські позиції постмодернізму: «машина бажань» та номадологія Ж. Дельоза і Ф. Гваттарі, криза метанаративів Ж.-Ф. Ліотара, деконструктивізм Ж. Дерріда, соціальна міфологія Р. Барта, «біополітика» та «генеалогія влади» М. Фуко, аналіз суспільства споживання і теорія гіперреальності як знакової форми симуляції соціальної реальності Ж. Бодріяра, «сферологія» П. Слотердайка, ідея соціальної науки П. Вінча (висвітлити коротко).

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати сучасну психоаналітичну філософію: орієнтація на визначення основ людського буття, мотивів особистісної поведінки, структурних елементів психіки людини.

2. Аналіз неофрейдизму як продовження фрейдівського психоаналізу.

Література для вивчення теми 12: 4, 15, 18, 19, 20, 22, 28, 29, 34

Тема 13. Вітчизняна соціально-філософська думка

Виникнення філософської думки на землях сучасної України. Внесок в зародження і розвиток філософської думки давніх греків. Міста-поселення греків в Північному Причорномор'ї та організація ними філософських шкіл. Початок

вивчення філософії. Філософська підготовка перших мислителів вихідців з українських земель: Анахарсіса Скіфського, Біона Борисфеніта, Сфера, Токсаріса, Смикра, Замолксіса, Аббаріса та інших. Історико-філософський аналіз язичницької культури Давньої Русі, її міфів, казок, билин. Філософська аргументація давніх українських традицій, звичаїв. Християнська філософія та її вплив на Київську Русь. Язичницька та християнська культура: спільне і відмінне. Філософська проблема переходу до християнської віри як до світової гармонії. Ключові культурно-філософські надбання Київської Русі, після прийняття християнської віри 988 року. Проблема переходу від язичницького «вільного» філософствування до християнського «регламентованого» та «догматичного». Філософська сутність загального релігійного контролю за людським життям і поведінкою. Аналіз позитивних і негативних аспектів схоластичної системи освіти її ролі в філософствуванні та в системі передачі знань, навичок, вмінь. Розкриття суті західноєвропейської та української християнської філософії

Ключовий вплив християнської віри, філософії, культури та схоластики на філософсько-освітню думку України XV-XVI ст. Українські мислителі: Ю.ДрогобичКотермак, П.Русин, С.Оріховський-Роксолан, І.ТуробінськийРутенець, Г.Чуй-Русин та їх філософська творчість. Еволюція розвитку української національної культури, освіти, філософської думки. Предмет філософствування раннього гуманізму в Україні. Основні етапи розвитку української філософії під егідою і впливом західноєвропейської філософії. Сила ідейно-філософського впливу українських мислителів: І.Вишенського, Симона Пекаліда, П.Беринди, Лаврентія Зизанія-Тустановського, Стефана ЗизаніяТустановського, З.Копистенського, С.Косова та інших на філософсько-освітню думку України XVI-XVII ст.

Філософсько-освітня творчість: П.Могили, К.Саковича, М.Смотрицького, К.Транквіліона-Ставровецького, І.Борецького, Ф.Ісаєвича та інших. Взаємозв'язок християнської та античної філософії в творчості українських мислителів XVII століття. Актуальні проблеми в філософії життя і творчості Г.Сковороди.

Специфіка творчого підходу, переборення різного роду філософських стереотипів і релігійного догматизму українськими мислителями просвітниками і романтиками XIX ст. Філософсько-освітня та літературно-філософська творчість мислителів: Я.Рубана, Й.Шада, П.Лодія, О.Новицького, Й.Міхневича, М.Гоголя, Т.Шевченка, П.Куліша, М.Костомарова, П.Юркевича та інших. Актуалізація філософських роздумів про українську національну ідею українськими філософами-романтиками. Філософський ґрунт появи української національної ідеології в працях наших мислителів: М.Драгоманова, І.Франка, М.Грушевського та інші. Національна свідомість як будівельний матеріалу усього людства, та одна із суттєвих та універсальних властивостей людини-громадянина. Зосередження уваги на філософському розумінні ролі і місця національного питання в реалізації принципів демократії та свободи в житті людини того часу.

Основні поняття: кордоцентризм, раціоцентризм, антеїзм, софійність, поезія як філософія свободи, внутрішня форма слова, філософія мови, денационалізація, ідея поступу, доля, воля, надія, ноосфера, національна ідея, націоналізм, національна ідеологія, любовмудріє.

План практичних занять

1. Погляд на суспільство та його історію у філософській думці Київській Русі.
2. Соціально-філософські погляди представників братств, Острозької школи та Києво-Могилянської академії. Боротьба проти окатоличення України як суспільний феномен.
3. Кордоцентрична філософія Г. Сковороди.
4. Соціально-філософські погляди Т. Шевченка. Зародження національно-демократичної ідеології: кирило-мефодіївці та «громадівці».
5. Соціально-філософські погляди М. Драгоманова та Б. Грінченка
6. Соціально-філософські погляди українських філософів-правників: Б. Кістяківський, М. Туган-Барановський.
7. Ідейні засади українського державницького націоналізму: М. Міхновський, В. Липинський, Д. Донцов, Ю. Липа, М. Сціборський та ін.
8. Переосмислення соціально-філософської доктрини марксизму в Україні: І. Франко, О. Терлецький, С. Подолинський, М. Грушевський, В. Винниченко, націонал-комуністи С. Мазлах, В. Шахрай, М. Хвильовий.
9. Соціально-філософські теорії в українській діаспорі: Д. Чижевський, В. Шаян, І. Огієнко, О. Кульчицький, І. Лисяк-Рудницький та ін.).

Завдання для самостійної роботи

1. Виявити джерела й причини формування української соціально-філософської думки.
2. Виписати філософські цитати та афоризми з творів Г.Сковороди.
3. Підготувати повідомлення про сучасний розвиток ідеології української національної ідентичності.
4. Проаналізувати існуючі теорії „українського аціоналізму" у минулому й сучасності.

Література для вивчення теми 13: 4, 15, 18, 19, 20, 22, 28, 29, 34

Тема 14. Людина в системі суспільних відносин

Теорії походження людини: еволюційна, теологічна, космічна. Біосоціальна природа людини. Поняття праця, спілкування, мова, як головних факторів антропосоціогенезу. Трудова теорія як поєднання процесу походження людини (антропогенез) з процесом виникнення суспільства (соціогенез). Спосіб життєдіяльності людини (соціальна практика), соціальність (суспільний характер життєдіяльності), здатність до мовного спілкування, поява свідомості (усвідомленого і доцільного характеру діяльності). Людина в марксистській теорії як соціальна істота, її сутність визначається як сукупність всіх суспільних відносин.

Основні типи діяльності: економічна, соціальна, політична, духовна в залежності від об'єктів діяльності; практику (активно-діяльнісне відношення

людини до світу, суспільний характер, свідома цілеспрямована діяльність). Діалектика сутності і існування людини. Проблема відчуження людини та шляхи її подолання (К. Маркса «Економічно-філософські рукописи» 1844 р.).

Основні поняття: сенс життя, буття, людське життя, соціогенез, спосіб життєдіяльності, діалектика сутності, свідомість.

План практичних занять

1. Біологічне та соціальне в людині. Соціальні спільності та їх історична динаміка. Структурна ієрархія потреб та інтересів людської особистості.

2. Історичний розвиток філософських уявлень про цінності. Цінності у структурі соціуму. Цінності як ядро світоглядної проблематики.

3. Соціальна норма та соціальний контроль. Життєва позиція особистості та проблема сенсу життя.

4. Свобода та відповідальність особистості. Спільнота та особистість і проблеми соціального відчуження.

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрити ідею реалізації смислу життя шляхом служіння загальному благу, внесенню особистого вкладу в історію, культуру, прогрес суспільства.

2. Прочитати та проаналізувати працю Хведіра Вовка «Антропологічні особливості українського народу».

Література для вивчення теми 14: 19, 20, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 34

Тема 15. Суспільство та сфери його буття

Системність соціальної реальності. Системний підхід до аналізу суспільства. Питання цілісності і системності соціуму, сучасне суспільство як систему соціальних та державних, владних інститутів, взаємодія яких забезпечує йому можливість функціонування і розвитку як сукупності базисних та надбудовних суспільних відносин.

Елементи соціальної системи: суб'єктивно-діяльнісний зріз (люди), функціональний зріз (сфери діяльності: економіка, транспорт і зв'язок, освіта, наука, управління, оборона, мистецтво і т. п.), соціокультурний зріз (підсистеми: класово-стратифікаційна, соціально-етнічна, демографічна, поселенська, професійно-освітня); функції соціальної системи.

Основні сфери суспільного життя: матеріальна (процеси матеріального виробництва, науково-технічний прогрес, технологічна революція), соціально-політична (взаємовідносини, інститути і процеси соціальних груп, класів, націй, держав), духовна (духовний світ людини і суспільства: мораль, право, мистецтво, наука, релігія, освіта, виховання), культурна (здійснює виробництво і функціонування культурних цінностей), політична (державна, армія, політичні партії та ін.). Суспільні відносини, типи суспільних відносин. Системно-структурні зв'язки між різними сферами суспільного життя.

Джерела і форми розвитку суспільства. Спрямованість розвитку суспільства. Діяльність як спосіб функціонування суспільства в сучасних соціологічних теоріях. Суб'єктивний фактор в історії як свідома,

цілеспрямована діяльність мас, класів, політичних партій, окремих особистостей, спрямована на зміну, розвиток або збереження об'єктивних умов суспільного розвитку.

Основні поняття: системний підхід, суспільне виробництво, продуктивні сили, виробничі відносини, спосіб виробництва, інформаційне суспільство, економічне життя суспільства, системно-структурні зв'язки, громадська думка.

План практичних занять

1. Суспільство як особлива сфера діяльності.
2. Матеріально-економічне буття суспільства.
3. Політична сфера життя суспільства.
4. Духовне життя суспільства.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати взаємозв'язок сфери суспільного життя.
2. Проаналізувати системно-структурні зв'язки основних сфер громадського життя.

Література для вивчення теми 15: 19, 20, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 34

Тема 16. Культура як предмет філософського аналізу

Поняття культура: багатоаспектність спроб визначення поняття культура, функції культури, типологію культури. Три підходи до розуміння культури: емпіричний, аксіологічний, діяльнісний. Місце і роль культури в духовному житті суспільства. Марксистська концепція культури. Матеріально-перетворююча діяльність як головний чинник розвитку культури. Два рівні в системі культури: матеріальна і духовна культура. Особливість матеріальної культури: виробництво і матеріально-перетворююча діяльність людей. Пріоритет творчої діяльності в духовній культурі. Діалектичний взаємозв'язок матеріальної і духовної культури. Людина як суб'єкт культури та об'єкт культурного впливу. Формування висококультурної особистості як суб'єкта суспільної діяльності. Формаційний підхід до аналізу культури.

Символічність культури. Культура як духовний символ. Символ як значення будь-якого предмета, чи то річ, чи слово разом з його виразом. Міф як культурне утворення. Міф з погляду висловлювання його значення та з погляду самого змісту значення. Синкретизм міфологічної свідомості: відношення до неживого як до живого і відношення до неспорідненого як до спорідненого.

Культура як суспільно-історичний феномен та форма об'єктивації людської психіки. Аналіз впливу культурного та соціального середовища на психічне життя людини (за З. Фройдом). Психічна динаміка за З. Фройдом: осмислення сутності людини і культури. Психіка, на думку З. Фройда як засіб взаємозв'язку етапів, які людство пройшло в своєму розвитку. Ідея (культурної танатології) людської цивілізації. Соціологічні та психологічні погляди З. Фройда, К. Юнга їх вплив на західну культуру, психологію, мистецтво. Переосмислення концепції несвідомого З. Фройда К. Юнгом. Поняття «архетип», «колективне несвідоме». Колективне несвідоме К. Юнга як результат життя людського роду.

Основні поняття: культура, праця, мова, спілкування, антропосоціогенез, символічні форми, психоаналіз, несвідоме, колективне несвідоме.

План практичних занять

1. Поняття культури. Моделі культури.
2. Структура та функції культури.
3. Культура особистості.
4. Культурні норми, культурні цінності.

Завдання для самостійної роботи

1. Різноманіття культур, цивілізацій в сучасному світі.
2. Проаналізувати форми духовно-практичного освоєння дійсності.
3. Концепції несвідомого З. Фройда К. Юнга: аналіз.

Література для вивчення теми 16: 19, 20, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 34

Тема 17. Глобалізація як тенденція сучасних суспільних перетворень

Виникнення глобальних проблем як закономірний результат розвитку суспільства. Глобальні проблеми і загальнолюдські цінності. Проблема війни і миру. Екологічна проблема. Демографічна проблема. Продовольча проблема. Енергетична проблема. Проблема подолання економічної відсталості країн, що розвиваються. Проблема світового освоєння космосу і багатств світового океану. Проблема епідемій і захворювань. Проблема зайнятості людей. Проблема тероризму. Комплексний підхід до вирішення глобальних проблем сучасності. Загальнолюдські цінності.

Поняття соціального прогнозу, види і рівні соціального прогнозування. Методи передбачення майбутніх сценаріїв розвитку суспільства. Соціальний прогноз як теорія прогнозування, теорія побудови наукових альтернатив майбутнього. Футурологічні концепції про стратегії цивілізаційного розвитку людства. Розв'язання глобальних проблем сучасності. Майбутнє в системі ціннісних орієнтацій сучасного людства.

Історичний процес як сукупність унікальних типів культур: Н. Данилевський, П. Сорокін, О. Шпенглер, А. Тойнбі, історії: Ф. Фукуяма, сенс і призначення історії: К. Ясперс.

Основні поняття: глобалізація, глобальні проблеми сучасності, загальнолюдські цінності, культурно-історичний процес, соціальне прогнозування, соціальний прогрес.

План практичних занять

1. Поняття глобалізації. Різнопредметні підходи до розуміння глобалізації (культурологічний, економічний, географічний, історичний філософський).
2. Періодизація глобалізації. Основні виміри глобалізації як соціального феномену.
3. Типологія глобальних проблем. Проблема «виживання» в сучасну епоху. Основні підходи до глобальних проблем.
4. Римський клуб і проблеми глобального моделювання. Проблема «екологічного імперативу» у сучасній філософії.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізувати теорії цивілізаційного фіналізму, циклізму і катастрофізму.

Підготувати доповідь на тему «Сучасна цивілізація перед вибором перспектив розвитку людства».

Література для вивчення теми 17: 19, 20, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 34

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2.

1. Предмет соціальної філософії та її основні функції.
2. Проблеми побудови теоретичних моделей соціальної реальності.
3. Місце соціальної філософії в системі філософських знань.
4. Проблема історичної генези цивілізацій (Тойнбі А. «Дослідження історії»).
5. Теорію суспільного договору (Гоббс Т. «Левіафан», Руссо Ж.-Ж. «Про суспільний договір»).
6. Погляди філософів античності про будову суспільства і держави (Аристотель «Політика», Платон «Держава»).
7. Основні ідеї анархізму (Бакунін М. «Державність і анархія», Кропоткін П. «Сучасна наука і анархія»).
8. Аналіз соціально-філософських ідей представників німецької класичної філософії (Кант І. «До вічного миру», Гегель Г.В.Ф. «Філософія права»).
9. Поняття глобалізації. Співвідношення позитивних та негативних її наслідків. (Панарін О.С. «Спокуса глобалізмом»)
10. Концепції еволюції типів культури (Сорокін П. «Людина. Цивілізація. Суспільство»).
11. Соціально-філософські ідеї Середньовічної доби (Августин Аврелій «О граде божием»).
12. Основні положення роботи Фур'є Ш. «Теорія всесвітньої єдності».
13. Екологічна складова нового гуманізму: проблеми етики відповідальності. (Йонас Г. «Принцип відповідальності»).
14. Походження людини і суспільства..
15. Підходи до аналізу історії людського суспільства.
16. Сутність і структура духовного життя суспільства.
17. Поняття суспільної свідомості та форми суспільної свідомості.
18. Проблема сенсу і мети життя.
19. Регулятивні механізми функціонування і розвитку суспільства (традиції, звички, мораль, право, держава, громадянське суспільство).
20. Питання соціального прогнозу і глобальні проблеми сучасної цивілізації.
21. Історичні форми спільності людей.
22. Сучасні перспективи розвитку земної цивілізації.
23. Соціальні інтереси та їх роль в суспільному розвитку.
24. Сутність масової культури і масової свідомості.
25. Сутність соціальної еволюції і соціальної революції.

7. Індивідуально науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Індивідуально-дослідне завдання (ІНДЗ) видаються здобувачам освіти на першому занятті, і виконуються здобувачем самостійно у письмовій формі при консультуванні з викладачем. Вправи здобувач освіти вибирає самостійно, не більше 2. За виконання однієї вправи передбачено **2 бал**. Максимальна кількість балів за **ІНДЗ 4 бали**.

1. Скласти хронологічну таблицю розвитку та становлення соціологічного знання.

2. Прочитайте розділ 12 «Праця та економічне життя» книги Е. Гідденса «Соціологія». Дати розгорнуту відповідь на питання:

- Як розвивався поділ праці у промисловості?
- Які особливості економічного життя жінок порівняно із чоловіками?
- Які основні мотиви праці?

3. Прочитайте розділ 20 «Методи соціологічного дослідження» книги Е. Гідденса «Соціологія».

Дати розгорнуту відповідь на питання:

– Які переваги та недоліки головних методів соціологічного дослідження?

– Які етичні проблеми слід враховувати при дослідженні?

4. Скласти хронологічну таблицю розвитку та становлення соціальної філософії України.

Критерії оцінювання ІНДЗ

2 бали - здобувач освіти самостійно обґрунтовує, викладає своє бачення, логічно, цілісно, послідовно та стилістично, граматично правильно будує відповідь; аналізує різні погляди для кожної ситуації, наводить два доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання поставлених ситуацій; вкінці робить висновок, який органічно впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів; робота відзначається багатством слововживання та художньою цінністю.

1 бал - здобувач освіти самостійно обґрунтовує, викладає своє бачення, логічно, цілісно, послідовно та стилістично, граматично правильно будує відповідь; аналізує різні погляди для кожної ситуації, наводить один доречний аргумент; вдало добирає лексичні засоби; висновок впливає із проблеми, яка аналізується; у роботі є недоліки: відхилення від теми, порушення послідовності її викладу; висловлювання не завжди обґрунтовані, не підкріплені фактичним матеріалом, переходи між ними не є вмотивованими.

0 балів - здобувачем освіти висловлення не відповідають або частково відповідають проблемі, яка розглядається; лексика і граматична будова мовлення на елементарному рівні; теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладу немає або він не є доречним

VI. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

2 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та

аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

1,5 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

1 бал - Оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0 балів - Оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Багатовимірність людини та культури у сучасних філософських ландшафтах: монографія. Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2021. 170 с.

2. Баумейстер А. Біля джерел мислення і буття : вибрані філософські етюди. Київ : Дух і літера, 2020. 473 с.

3. Бичук І. Сім'я – це соціальний інститут. *Сучасні тенденції розвитку науки*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 25-26 квітня 2020 р.). Київ: МЦНІД, 2020. С. 11-12.

4. Бичук І.О. Класократична теорія у соціально-філософській концепції В'ячеслава Липинського. *Шістдесят сьомі економіко-правові дискусії*. Серія: Соціальні та гуманітарні науки: матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції, (м. Львів, Україна – м. Переворськ, Польща, 28-29 липня 2022 р.) / [редкол. : О. Патряк та ін.] ; ГО «Наукова спільнота»; WSSG w Przeworsku. Львів : ФО-П Шпак В.Б. С. 21-23.
5. Бичук І.О. Проблема соціального сирітства в сучасному українському суспільстві. *Humanitas*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика». 2021. Вип. 1. С. 54-59.
6. Бичук І.О. Соціологія: методичні рекомендації з дисципліни. Луцьк : Вежа-Друк , 2018. 50 с.
7. Буткалюк В. Нерівність за умов економічної глобалізації: емпіричний соціологічний вимір. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2020. № 1. С. 66-85.
8. Ворона В. Соціологічні нариси політеконома. Київ: Інститут соціології НАН України, 2020. 400 с
9. Гідденс Ентоні. Соціологія: [пер. з англ.] / Ентоні Гідденс. К.: Основи, 1999. 726 с.
10. Горлач М., Кремень В., Волович В. Соціологія: підручник. К. : Центр навчальної літератури, 2019. 808 с.
11. Грушевський М. Початки громадянства (Генетична соціологія). К.: Центр навчальної літератури, 2020. 330 с.
12. Казанова Хосе. Релігійна та секулярна динаміка нашої глобальної доби. К.: Дух і літера. 2017. 264 с.
13. Кебуладзе Вахтанг. Феноменологія досвіду. К.: Дух і літера, 2017. 264 с.
14. Кузьменко Т. М. Соціологія. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 320 с.
15. Ліпич І.І. Філософські ідеї в культурі Київської Русі. *Філософська думка*. 2021. №1. С.58-63.
16. Лісовський П. М., Лісовська Ю. П. Персонологія: специфіка, структура, механізм : навч. посіб. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. 356 с.
17. Лобанова А., Петрухін С. Соціологічні ідеї Микити Шаповала: історична репрезентація. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2020. № 2. С. 90-101.
18. Мурашкін М.Г. Наука в контексті філософських знань: монографія. Дніпро: ДДУВС; Монолит, 2021. 184 с.
19. Основи філософських знань. Підручник / за ред. В.А. Буслинського. Львів: Новий Світ 2000, 352 с.
20. П'янзін С. Д. Основи соціальної філософії: навч. посіб. Черкаси : видавець Чабаненко Ю. А., 2014. 152 с.

21. [Підходи до класового аналізу](#) / за ред. Е. О. Райта; переклад з англ. О. Симончук. Київ : Інститут соціології НАН України, 2019. 287 с.
22. Рижак Л. Філософія: підручник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 650 с.
23. [Соціальна філософія : хрестоматія](#): навч. посіб. / ДВНЗ «Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника» ; за ред. Ярослав Довган. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2019. 351 с.
24. [Стан сучасного українського суспільства: цивілізаційний вимір](#) / за наук. ред. М.О. Шульги. Київ: Інститут соціології НАН України, 2017. 198 с.
25. Суший О. В. Українська нація: мистецтво творення – філософія руйнування: монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 152 с.
26. Титаренко О.О. Соціологія. Навчальний посібник. Київ : Дакор, 2020. 210 с.
27. Філософія глобальних проблем сучасності: монографія / В. П. Капітон, О. В. Капітон, В. В. П'ятун; Дніпропетр. держ. фін. акад. Д.: ДДФА, 2010. 373с.
28. Філософія. 2-ге видання. Базовий підручник для студентів вищих навчальних закладів За ред. Губерського Л. К: Фоліо, 2020. 624 с.
29. Філософія. Словник: персоналії, категорії, поняття та терміни / В. С. Бліхар, Н. В. Гайворонюк, М. П. Гетьманчук, М. М. Олексюк та ін.; [ред. М. П. Гетьманчука]. Львів: ЛьвДУВС, 2010. 228 с.
30. Філософія: підручник / В. С. Бліхар, А. Ф. Карась, М. П. Требін та ін.; за ред. В. В. Середи, М. М. Цимбалюка. Львів: ЛьвДУВС, 2015. 428 с.
31. Філософські аспекти дослідження каузальності в соціально-гуманітарній сфері : монографія / О. М. Єременко, О. В. Соловійов, І. С. Піляєв та ін. ; за ред. О. М. Єременка. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 406 с.
32. Цінності та ціннісні зміни в сучасному суспільстві: тренди і перспективи [Н. Костенко, А. Ручка, Л. Скокова та ін.]; за ред. Н. Костенко. Київ: Інститут соціології НАН України, 2020. 358 с.
33. Шевченко С. Булінг та протидія йому в освітньому просторі. соціологічний аналіз. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2021. №2. С. 116-135.
34. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія: підручник. Львів: Місіонер, 2020. 784 с.
35. [Штомпка П.](#) Соціологія. Аналіз суспільства: підручник: монографія. Львів : Колір ПРО, 2020. 799 с.

Електронні ресурси:

1. <http://www.nbuv.gov.ua>- Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського
2. <https://pidruchniki.com/filosofiya/> - Філософія: навчальні матеріали онлайн
3. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> – бібліотеки та інформаційні центри України (наук. Бібліотека ім. Вернадського)

4. <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-10.html> – Філософія – Політологія: Онлайн
5. <https://www.filosof.com.ua/> - Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди
6. <http://stmm.in.ua/> - Соціологія: теорія, методи, маркетинг
7. <https://i-soc.com.ua/ua/edition/ukrainske-suspilstvo/> - Українське суспільство: моніторинг соціальних змін

VII. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Предметом наукового вивчення соціології виступає:
  - 1) політична свідомість та державний устрій;
  - 2) людська індивідуальна свідомість та психологічні особливості суспільства;
  - 3) реальна суспільна свідомість та форми життєдіяльності суспільства;
  - 4) національна культура та її естетика.
2. За Е. Дюркгеймом соціологія, це наука про:
  - 1) історію розвитку всього суспільства;
  - 2) соціальні процеси в суспільстві;
  - 3) соціальні факти, вироблені колективною свідомістю людей;
  - 4) соціальні інститути та особливості їх функціонування і розвитку
3. Соціальна структура суспільства – це
  - 1) проділ суспільства на вертикально розташовані соціальні групи і верстви, які мають різний престиж, владу, освіту тощо;
  - 2) ієрархічно упорядкована сукупність індивідів, соціальних груп, спільнот, організацій, інститутів, об'єднаних стійкими зв'язками і відносинами;
  - 3) угруповання людей на основі нерівного становища щодо основних соціальних ресурсів, які визначають їхні життєві шанси, соціальні претензії та соціальні можливості спільно діяти.
4. Програма соціологічного дослідження – це:
  - 1) теоретичні схеми, моделі, диспозиції, інші пізнавальні регулятиви;
  - 2) науковий документ, який регламентує всі етапи, стадії підготовки, організації, та проведення соціологічного дослідження;
  - 3) механізми упереджуваного сприйняття та реакції груп, колективів, інститутів інших соціальних спільнот на зовнішні впливи.
5. Індивідуальність – це
  - 1) сукупність біологічних та соціальних рис, відрізняють одну людину від іншої;
  - 2) окрема конкретна людина, представник, людського роду;
  - 3) система соціально значущих рис, що характеризує людину як продукт суспільного розвитку та включення в систему соціальних зв'язків.
6. Польове спостереження – це:
  - 1) спостереження, при якому дослідник тією чи іншою мірою безпосередньо включений у досліджуваний процес;
  - 2) спостереження, яке застосовують у реальній життєвій ситуації;

3) спостереження, яке використовують з метою пошуку фактів, корегуючи тему дослідження.

7. Макросоціологія – це:

1) галузь соціологічних знань, що вивчає взаємодії між особами, всередині груп та повсякденну поведінку людей;

2) галузь соціологічних знань, що вивчає великі елементи соціальних структур, їх стан та взаємодію;

3) галузь соціологічних знань, що вивчає генезис, сутність, функції, спільні закономірності розвитку етносів.

8. Аномія – це:

1) небажання індивіда до співробітництва з іншим індивідом чи іншою соціальною групою;

2) стан соціальної системи, за якого значна кількість громадян, знаючи про існування обов'язкових норм, ставиться до них негативно або байдуже;

3) часткова або цілковита втрата особистістю засвоєних норм та цінностей.

9. Соціальна роль – це:

1) відповідний прийнятий нормам спосіб поведінки людей залежно від їх статусу або становища в суспільстві, системі між особових відносин;

2) значення, придбане індивідом у суспільстві завдяки його власним зусиллям;

3) становище індивіда в суспільстві, пов'язане з певними правами та обов'язками.

10. Мікросоціологія – це:

1) галузь соціологічних знань, що вивчає взаємодії між особами, всередині груп та повсякденну поведінку людей;

2) галузь соціологічних знань, що вивчає великі елементи соціальних структур, їх стан та взаємодію;

3) галузь соціологічних знань, що вивчає генезис, сутність, функції, спільні закономірності розвитку етносів.

11. Соціалізація – це:

1) процес засвоєння індивідом протягом життя соціальних норм та культурних цінностей того суспільства, до якого він належить;

2) процес взаємодії людини з соціальним середовищем, під час якого узгоджуються вимоги й очікування його учасників;

3) втрата особистістю об'єктивної належності до даної соціальної групи без наступного входження до іншої, а також втрата особистістю норм та цінностей відповідної субкультури.

12. Якими трьома рівнями пізнання представлена соціологія:

1) теоретичною соціологією, практичною соціологією, соціологією сучасного суспільства;

2) спеціально соціологічними теоріями, науковими теоріями, теоріями дослідження;

3) теоретичною соціологією, спеціальними соціологічними теоріями, емпіричними соціологічними дослідженнями.

13. Соціальний конфлікт – це:

- 1) боротьба за суспільне визнання особистих досягнень і якостей;
- 2) особливий тип боротьби, морально і юридично визначеної суспільством, мета якої отримання певного зиску;
- 3) будь-які види боротьби між спільнотами чи індивідами з метою досягнення або отримання якихось цінностей, підкорення або нейтралізація суперника, опору існуючим відносинам у суспільстві.

14. Соціологію О.Конт ділив на дві частини на:

- 1) соціологія особи та соціологія суспільства;
- 2) соціальну статистику та соціальну динаміку;
- 3) соціальну ідеологічність та соціальну мобільність.

16. Драматургічна дія – це:

- 1) дія, якою керує егоїстична мета;
- 2) соціальна дія, метою якої є досягнення взаємовигоди за умов підкорення своєї поведінки цінностям і нормам, які панують у суспільстві;
- 3) дія, спрямована на створення публічного іміджу, тобто іміджу самого себе.

17. Завданням соціальної філософії є:

- 1) збирання і систематизація соціальних фактів;
- 2) філософське осмислення соціальних процесів;
- 3) виключно з'ясування відмінностей соціального від природного способу життя.

18. Основна ознака нації як етнічної спільноти:

- 1) спільність економічного життя;
- 2) наявності особливих темпераменту та звичаїв;
- 3) спільність території.

19. Кожну людину як представника людського роду характеризує поняття:

- 1) індивідуальність;
- 2) особистість;
- 3) особа;
- 4) індивід;
- 5) тваринна істота.

20. Соціальна структура суспільства – це:

- 1) сукупність соціальних спільнот;
- 2) сукупність класів;
- 3) диференціація соціуму за владною ознакою;
- 4) сукупність сфер діяльності;
- 5) суспільство – це форма життєдіяльності людей.

21. Здатність людини робити об'єктом розгляду свою власну свідомість – це:

- 1) передсвідомість;
- 2) самосвідомість;

- 3) над свідомість;
- 4) поза свідомість;
- 5) ірраціональність.

22. Зміст філософської антропології полягає в:

- 1) розгляді людини як соціальної істоти;
- 2) розгляді людини як біологічної істоти;
- 3) розгляді людини на основі її тілесних, душевних і духовних характеристик.

23. Кожну людину як представника людського роду характеризує поняття:

- 1) індивідуальність;
- 2) особистість;
- 3) особа;
- 4) індивід;
- 5) тваринна істота.

24. Прагматична концепція істини:

- 1) здобуті знання вважаються істинними на основі перебільшення сталого, незмінного елемента в пізнанні;
- 2) здобуті знання вважаються відносними на основі перебільшення мінливого елемента в пізнанні;
- 3) істинними є ті знання, які на даний момент є практично виправданими і корисними.

25. Який з наведених нижче виразів належить Геракліту:

- 1) «Людина є мірою усіх речей»;
- 2) «Пізнай себе»;
- 3) «Платон мені друг, але істина ще більший друг»;
- 4) «Все тече, все змінюється».

26. Буття з філософської точки зору означає:

- 1) буття людини;
- 2) буття духовного;
- 3) віртуальне буття;
- 4) буття природи (першої) і тої, що створена людиною;
- 5) буття соціального;
- 6) смерть або небуття.

27. До головних філософських заслуг Юркевича належать:

- 1) аналіз філософії Канта;
- 2) аналіз філософії Гегеля;
- 3) окреслення співвідношення розуму та серця в пізнанні та християнській традиції.

28. Автором першої української історико-філософської концепції був:

- 1) Сковорода;
- 2) Чижевський;
- 3) Донцов.

29. Українська філософія у ХХ ст.:

- 1) Припинила свій розвиток;

- 2) Розвивалась лише в діаспорі;
 3) Розвивалась кількома потоками: в діаспорі, Західній Україні (до другої світової війни), а потім в Радянській Україні.

30. Гуманізм епохи Відродження виходив з принципу:

- 1) залежності людини від Бога;
 2) визнання Бога творцем світу;
 3) споглядального характеру людської життєдіяльності;
 4) активної творчої особистості.

1.6. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Інформаційні технології в соціальній роботі» (автор *Наталія Сушик*)

І. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 «Соціальна робота», 231 «Соціальна робота», «Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота», бакалавр	Нормативний
Кількість годин / кредитів 90 год. / 3 кредити		Рік навчання 2 курс
		Семестр 3-ий
		Лекції 26 год.
		Лабораторні 28 год.
		Самостійна робота 30 год.
		Консультації 6 год.
ІНДЗ: <u>немає</u>		Форма контролю залік
Мова навчання		Українська

ІІ. Інформація про викладача (-ів)

Прізвище, ім'я та по батькові Сушик Наталія Степанівна

Науковий ступінь кандидат педагогічних наук

Вчене звання доцент

Посада доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація (тел.: 0677852095)

email: nataliasushyk@gmail.com

Дні занять (згідно розкладу) <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекції	Лабор. занят.	Сам. роб.	Консультації	Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Інформаційна компетентність бакалаврів з соціальної роботи						
Тема 1. Інформація як об'єкт інформаційних відносин в соціальній роботі	6	2	2	2	–	ІРС/РМГ/ ДС/ 3 бали
Тема 2. Єдина інформаційна система соціальної сфери	8	2	2	3	1	ІРС/ РМГ/ ДС/ 3 бали
Тема 3. Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг	12	4	4	3	1	ІРС/РМГ/ ДС/ 6 балів
Тема 4. Класифікатор соціальних послуг	8	2	2	3	1	ІРС/РМГ/ ДС/ 3 бали
Тема 5. Захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах	6	2	2	2	–	ІРС/РМГ/ ДС/ 3 бали
Тема 6. Обробка та захист персональних даних	6	2	2	2	–	ІРС/РМГ/ ДС/ 3 бали
Тема 7. Електронні документи та електронний документообіг	6	2	2	2	–	ІРС/РМГ/ ДС/ 3 бали
Тема 8. Особливості Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі	8	2	2	3	1	ІРС/РМГ/ ДС/ 3 бали
Тема 9. Особливості Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб	8	2	2	3	1	ІРС/РМГ/ ДС/ 3 бали
Тема 10. Особливості ведення Банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів	12	4	4	3	1	ІРС/РМГ/ ДС/ 6 балів
Тема 11. Особливості Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Порталу Дія)	6	2	2	2	–	ІРС/РМГ/ ДС/ 3 бали
Тема 12. Загальні засади	4	–	2	2	–	ІРС/РМГ/

електронної взаємодії електронних інформаційних ресурсів						ДС/ 3 бали
Разом за модулем	90	26	28	30	6	42
Види поточних робіт						Бали
Контрольна робота						58
Всього годин / Балів	90	26	28	30	6	100

Примітки: ¹ дистанційна платформа *Moodle* – може застосовуватися для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі згідно з Положенням про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положенням про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказами ректора.

² Форма контролю*: ІР – індивідуальна робота, РМГ – робота в малих групах, ДС – дискусія, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Т – тести.

IV. Тематичний план змістових модулів

Змістовий модуль 1. Інформаційна компетентність бакалаврів з соціальної роботи

Тема 1. Інформація як об'єкт інформаційних відносин в соціальній роботі

Сутність, класифікація інформації за різними критеріями. Суб'єкти, об'єкт, принципи інформаційних відносин. Сутність, механізми реалізації права на інформацію. Сутність, принципи, методи забезпечення доступу до інформації.

Основні поняття: відкрита інформація, документ, засоби масової інформації, захист інформації, інформація довідково-енциклопедичного характеру, інформація з обмеженим доступом, інформація про стан довкілля (екологічна інформація), інформація про товар (роботу, послугу), інформація про фізичну особу, інформація, конфіденційна інформація, масова інформація, науково-технічна інформація, основні види інформаційної діяльності, податкова інформація, правова інформація, публічна інформація, публічна інформація у формі відкритих даних, службова інформація, соціологічна інформація, статистична інформація, суб'єкт владних повноважень, суб'єкти інформаційних відносин, таємна інформація.

План лабораторного заняття 1

1. Сутність, класифікація інформації за різними критеріями.
2. Суб'єкти, об'єкт, принципи інформаційних відносин.
3. Сутність, механізми реалізації права на інформацію.
4. Сутність, принципи, методи забезпечення доступу до інформації.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно створити індивідуальний електронний словник ключових понять (за алфавітом) з освітнього компонента «Інформаційні технології в соціальній роботі» та внести визначення основних понять до теми 1.

2. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом лабораторного заняття 1 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

Література для вивчення теми 1: 15; 22; 25.

Тема 2. Єдина інформаційна система соціальної сфери

Сутність, мета, завдання створення та функціонування Єдиної інформаційної системи соціальної сфери. Принципи створення та функціонування Єдиної інформаційної системи соціальної сфери. Структура та складники Єдиної інформаційної системи соціальної сфери. Адміністрування Єдиної інформаційної системи соціальної сфери. Інформаційна взаємодія та захист інформації.

Основні поняття: адміністратор Єдиної інформаційної системи соціальної сфери, Єдина інформаційна система соціальної сфери, Єдиний соціальний реєстр, заявник, інституції соціального захисту, користувачі системи, надавачі соціальних послуг, реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг, ретроконверсія, соціальна підтримка, суб'єкти інформаційної взаємодії.

План лабораторного заняття 2

1. Сутність, мета, завдання створення та функціонування Єдиної інформаційної системи соціальної сфери.

2. Принципи створення та функціонування Єдиної інформаційної системи соціальної сфери.

3. Структура та складники Єдиної інформаційної системи соціальної сфери.

4. Адміністрування Єдиної інформаційної системи соціальної сфери.

5. Інформаційна взаємодія та захист інформації.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно внести визначення основних понять до теми 2 до індивідуального електронного словника ключових понять (за алфавітом) з освітнього компонента «Інформаційні технології в соціальній роботі».

2. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом лабораторного заняття 2 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

Література для вивчення теми 2: 4; 25.

Тема 3. Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг

Сутність, мета, завдання, структура Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг. Сутність, функції адміністратора, суб'єктів реєстрації, реєстратора, уповноваженої особи суб'єкта реєстрації щодо формування, ведення та доступу до Реєстру. Загальні засади ведення Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг. Внесення документів / відомостей до Реєстру. Захист і доступ до інформації, що міститься в Реєстрі.

Основні поняття: адміністратор Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг, класифікатор соціальних послуг, користувачі, Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг, реєстратор, реєстраційна картка,

реєстраційна справа, суб'єкти реєстрації, уповноважена особа суб'єкта реєстрації.

План лабораторних занять 3–4

1. Сутність, мета, завдання, структура Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг.

2. Сутність, функції адміністратора, суб'єктів реєстрації, реєстратора, уповноваженої особи суб'єкта реєстрації щодо формування, ведення та доступу до Реєстру.

3. Загальні засади ведення Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг.

4. Внесення документів / відомостей до Реєстру.

5. Захист і доступ до інформації, що міститься в Реєстрі.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно внести визначення основних понять до теми 3 до індивідуального електронного словника ключових понять (за алфавітом) з освітнього компонента «Інформаційні технології в соціальній роботі».

2. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом лабораторних занять 3-4 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

3. Студентам потрібно ознайомитися з Додатками 1–8 до Порядку формування, ведення та доступу до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 2021 р. № 99 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/99-2021-%D0%BF#n14>:

3.1. Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг. Додаток 1 до Порядку.

3.2. Опис документів/відомостей, що подаються реєстратору Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг. Додаток 2 до Порядку.

3.3. Заява надавача соціальних послуг. Додаток 3 до Порядку.

3.4. Перелік соціальних послуг, які має право надавати надавач соціальних послуг, їх зміст та обсяг, умови і порядок отримання. Додаток 4 до Порядку.

3.5. Рішення. Додаток 5 до Порядку.

3.6. Замовлення доступу до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг. Додаток 6 до Порядку.

3.7. Витяг з Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг (для надавачів соціальних послуг). Додаток 7 до Порядку.

3.8. Витяг з Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг (для отримувачів соціальних послуг). Додаток 8 до Порядку.

Література для вивчення теми 3: 1; 12; 13; 23; 25.

Тема 4. Класифікатор соціальних послуг

Назва, короткий опис, перелік категорій отримувачів, строки надання соціальних послуг згідно класифікатора соціальних послуг. Загальні підходи до організації та надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами.

Оцінювання індивідуальних потреб отримувачів соціальних послуг згідно з Державними стандартами. Складання індивідуального плану надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами. Укладання договору про надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами. Принципи надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами. Місце, строки надання, зміст соціальних послуг згідно з Державними стандартами. Використання ресурсів під час організації надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами. Інформаційно-методичне забезпечення організації та надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами. Документація для організації процесу надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами. Оцінка ефективності надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами. Моніторинг та оцінювання діяльності з надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами.

Основні поняття: базові соціальні послуги, визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах, вразливі групи населення, забезпечення найкращих інтересів отримувачів соціальних послуг, малозабезпечена особа, маломобільна група населення, надавачі соціальних послуг, об'єднання надавачів соціальних послуг, об'єднання отримувачів соціальних послуг, об'єднання працівників системи надання соціальних послуг, отримувачі соціальних послуг, оцінка якості соціальних послуг, оцінювання потреб особи/сім'ї у соціальних послугах, показники якості соціальних послуг, складні життєві обставини, соціальне замовлення, соціальні послуги, супервізія.

План лабораторного заняття 5

1. Назва, короткий опис, перелік категорій отримувачів, строки надання соціальних послуг згідно класифікатора соціальних послуг [1].

2. Загальні підходи до організації та надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами [2–16].

3. Оцінювання індивідуальних потреб отримувачів соціальних послуг згідно з Державними стандартами [2–16].

4. Складання індивідуального плану надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами [2–16].

5. Укладання договору про надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами [2–16].

6. Принципи надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами [2–16].

7. Місце, строки надання, зміст соціальних послуг згідно з Державними стандартами [2–16].

8. Використання ресурсів під час організації надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами [2–16].

9. Інформаційно-методичне забезпечення організації та надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами [2–16].

10. Документація для організації процесу надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами [2–16].

11. Оцінка ефективності надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами [2–16].

12. Моніторинг та оцінювання діяльності з надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами [2–16].

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно внести визначення основних понять до теми 4 до індивідуального електронного словника ключових понять (за алфавітом) з освітнього компонента «Інформаційні технології в соціальній роботі».

2. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації одного із запропонованих Державних стандартів соціальних послуг [2–16].

Рекомендована література та інтернет-ресурси для виконання завдання

1. Класифікатор соціальних послуг: затверджено наказ Міністерства соціальної політики України 23.06.2020 р. № 429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#n22>

2. Державний стандарт **кризового та екстреного втручання**: затверджено наказ Міністерства соціальної політики України від 01.07.2016 р. № 716. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0990-16>

3. Державний стандарт **соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах**: затверджено наказ Міністерства соціальної політики України від 31.03.2016 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-16>

4. Державний стандарт **соціального супроводу сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування**: затверджено наказ Міністерства соціальної політики України від 11.08.2017 р. № 1307. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1089-17>

5. Державний стандарт **соціальної адаптації**: затверджено наказ Міністерства соціальної політики України від 18.05.2015 р. № 514. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0665-15>

6. Державний стандарт **соціальної послуги консультування**: затверджено наказ Міністерства соціальної політики України від 02.07.2015 р. № 678. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0866-15>

7. Державний стандарт **соціальної послуги посередництва (медіації)**: затверджено наказ Міністерства соціальної політики України від 17.08.2016 р. № 892. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1243-16>

8. Державний стандарт **соціальної послуги представництва інтересів**: затверджено наказ Міністерства соціальної політики України від 30.12.2015 р. № 1261 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0127-16>

9. Державний стандарт **соціальної послуги профілактики**: затверджено наказ Міністерства соціальної політики України від 10.09.2015 р. № 912. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-15>

10. Державний стандарт **соціальної послуги соціального супроводу при працевлаштуванні та на робочому місці**: затверджено наказ Міністерства

соціальної політики України від 21.09.2016 р. № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1359-16?lang=ru>

11. Державний стандарт **соціальної послуги соціальної інтеграції випускників інтернатних закладів (установ)** : затверджено наказ Міністерства соціальної політики України від 29.06.2016 р. № 1067. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1367-16>

12. Державний стандарт **соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання**: затверджено наказ Міністерства соціальної політики України 23.12.2021 р. № 718. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0072-22#Text>

13. Стандарт **надання послуг із соціальної профілактики торгівлі людьми**: затверджено наказ Міністерства соціальної політики України 30.07.2013 р. № 458. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1327-13>

14. Стандарт **надання соціальних послуг із соціальної інтеграції та реінтеграції дітей, які постраждали від торгівлі людьми**: затверджено наказ Міністерства соціальної політики України від 30.07.2013 № 458. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1329-13#n4>

15. Стандарт **надання соціальних послуг особам, які постраждали від торгівлі людьми**: затверджено наказ Міністерства соціальної політики України від 30.07.2013 р. № 458. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1328-13#n4>

Література для вивчення теми 4: 1; 23; 25.

Тема 5. Захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах

Сутність поняття «захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах». Об'єкти захисту в інформаційно-комунікаційних системах. Суб'єкти відносин, пов'язаних із захистом інформації в інформаційно-комунікаційних системах. Загальні вимоги забезпечення захисту інформації в інформаційно-комунікаційних системах. Організаційні засади забезпечення захисту інформації в інформаційно-комунікаційних системах.

Основні поняття: автентифікація, блокування інформації в системі, виток інформації, власник системи, володілець інформації, доступ до інформації в системі, електронна комунікаційна система, захист інформації в системі, знищення інформації в системі, ідентифікація, інформаційна (автоматизована) система, інформаційно-комунікаційна система, комплексна система захисту інформації, користувач інформації в системі, криптографічний захист інформації, несанкціоновані дії щодо інформації в системі, обробка інформації в системі, порушення цілісності інформації в системі, порядок доступу до інформації в системі, технічний захист інформації.

План лабораторного заняття 6

1. Сутність поняття «захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах».

2. Об'єкти захисту в інформаційно-комунікаційних системах.

3. Суб'єкти відносин, пов'язаних із захистом інформації в інформаційно-комунікаційних системах.

4. Загальні вимоги забезпечення захисту інформації в інформаційно-комунікаційних системах.

5. Організаційні засади забезпечення захисту інформації в інформаційно-комунікаційних системах.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно внести визначення основних понять до теми 5 до індивідуального електронного словника ключових понять (за алфавітом) з освітнього компонента «Інформаційні технології в соціальній роботі».

2. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом лабораторного заняття 6 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

Література для вивчення теми 5: 14; 20; 25.

Тема 6. Обробка та захист персональних даних

Персональні дані як об'єкт обробки та захисту. Суб'єкти відносин, пов'язаних із персональними даними. Загальні вимоги до обробки персональних даних. Особливі вимоги до обробки персональних даних. Права суб'єкта персональних даних. Порядок обробки персональних даних. Захист персональних даних.

Основні поняття: база персональних даних, володілець персональних даних, гіг-контракт, гіг-спеціаліст, згода суб'єкта персональних даних, знеособлення персональних даних, картотека, обробка персональних даних, одержувач, персональні дані, резидент Дія Сіті, розпорядник персональних даних, суб'єкт персональних даних, третя особа.

План лабораторного заняття 7

1. Персональні дані як об'єкт обробки та захисту.

2. Суб'єкти відносин, пов'язаних із персональними даними.

3. Загальні вимоги до обробки персональних даних.

4. Особливі вимоги до обробки персональних даних.

5. Права суб'єкта персональних даних.

6. Порядок обробки персональних даних.

7. Захист персональних даних.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно внести визначення основних понять до теми 6 до індивідуального електронного словника ключових понять (за алфавітом) з освітнього компонента «Інформаційні технології в соціальній роботі».

2. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом лабораторного заняття 7 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

Література для вивчення теми 6: 7; 9; 15; 21; 24; 25; 26.

Тема 7. Електронні документи та електронний документообіг

Особливості електронного документа. Оригінал і правовий статус електронного документа. Порядок електронного документообігу. Організація електронного документообігу.

Основні поняття: автор електронного документа, адресат, дані, електронний документ, електронний документообіг (обіг електронних документів), електронний підпис, електронні дані, обов'язковий реквізит електронного документа, посередник, суб'єкти електронного документообігу.

План лабораторного заняття 8

1. Особливості електронного документа.
2. Оригінал і правовий статус електронного документа.
3. Порядок електронного документообігу.
4. Організація електронного документообігу.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно внести визначення основних понять до теми 7 до індивідуального електронного словника ключових понять (за алфавітом) з освітнього компонента «Інформаційні технології в соціальній роботі».

2. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом лабораторного заняття 8 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

Література для вивчення теми 7: 16; 17; 25.

Тема 8. Особливості Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі

Сутність, мета Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Мета, завдання адміністратора, реєстраторів, користувачів, суб'єктів інформування Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Особливості формування Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Особливості ведення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

Основні поняття: дитина, яка постраждала від домашнього насильства, дитина-кривдник, домашнє насильство, економічне насильство, запобігання домашньому насильству, кривдник, обмежувальний припис стосовно кривдника, особа, яка постраждала від домашнього насильства, оцінка ризиків, програма для кривдника, програма для постраждалої особи, протидія домашньому насильству, реєстр, суб'єкти інформування, терміновий заборонний припис стосовно кривдника, фізичне насильство.

План лабораторного заняття 9

1. Сутність, мета, держатель Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

2. Мета, завдання адміністратора, реєстраторів, користувачів, суб'єктів інформування Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

3. Особливості формування Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

4. Особливості ведення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно внести визначення основних понять до теми 8 до індивідуального електронного словника ключових понять (за алфавітом) з освітнього компонента «Інформаційні технології в соціальній роботі».

2. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом лабораторного заняття 9 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

Література для вивчення теми 8: 11; 19; 25.

Тема 9. Особливості Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб

Умови створення Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб. Особливості ведення Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб. Умови доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

Основні поняття: база даних, внутрішньо переміщена особа.

План лабораторного заняття 10

1. Умови створення Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

2. Особливості ведення Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

3. Умови доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно внести визначення основних понять до теми 9 до індивідуального електронного словника ключових понять (за алфавітом) з освітнього компонента «Інформаційні технології в соціальній роботі».

2. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом лабораторного заняття 10 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

Література для вивчення теми 9: 10; 18; 25.

Тема 10. Особливості ведення Банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів

Мета та завданнями формування та використання Банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів. Умови внесення інформації про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, до Банку даних. Умови внесення інформації про сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних/патронатних батьків, батьків-вихователів. Умови припинення обліку дітей і кандидатів в усиновлювачі, опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі у Банку даних. Захист і доступ до

конфіденційної інформації щодо дітей та громадян, яка розміщується в Банку даних. Загальні вимоги до обробки та захисту персональних даних дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, кандидатів в усиновлювачі, опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі та усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователі.

Основні поняття: Єдина інформаційно-аналітична система «Діти», код служби, користувач Банку даних.

План лабораторних занять 11–12

1. Мета та завданнями формування та використання Банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів

2. Умови внесення інформації про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, до Банку даних.

3. Умови внесення інформації про сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних/патронатних батьків, батьків-вихователів.

4. Умови припинення обліку дітей і кандидатів в усиновлювачі, опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі у Банку даних.

5. Захист і доступ до конфіденційної інформації щодо дітей та громадян, яка розміщується в Банку даних.

6. Загальні вимоги до обробки та захисту персональних даних дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, кандидатів в усиновлювачі, опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі та усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователі.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно внести визначення основних понять до теми 10 до індивідуального електронного словника ключових понять (за алфавітом) з освітнього компонента «Інформаційні технології в соціальній роботі».

2. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом лабораторних занять 11–12 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

Література для вивчення теми 10: 5; 6; 8; 25.

Тема 11. Особливості Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Порталу Дія)

Мета, основні завдання Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Порталу Дія). Функціональні можливості Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Порталу Дія). Суб'єкти Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Порталу Дія). Структура Порталу Дія та його взаємодія з електронними інформаційними ресурсами. Зміст та порядок

внесення інформації на Порталі Дія. Порядок ведення Реєстру адміністративних послуг.

Основні поняття: Єдиний державний вебпортал електронних послуг (Портал Дія).

План лабораторного заняття 13

1. Мета, основні завдання Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Порталу Дія).

2. Функціональні можливості Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Порталу Дія).

3. Суб'єкти Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Порталу Дія).

4. Структура Порталу Дія та його взаємодія з електронними інформаційними ресурсами.

5. Зміст та порядок внесення інформації на Порталі Дія.

6. Порядок ведення Реєстру адміністративних послуг.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно внести визначення основних понять до теми 11 до індивідуального електронного словника ключових понять (за алфавітом) з освітнього компонента «Інформаційні технології в соціальній роботі».

2. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом лабораторного заняття 13 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

Література для вивчення теми 11: 3; 25.

Тема 12. Загальні засади електронної взаємодії електронних інформаційних ресурсів

Сутність, функції, принципи системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів. Основні функції держателя системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів. Основні функції адміністратора системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів. Основні функції суб'єктів електронної взаємодії системи. Основні функції учасників системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів.

Основні поняття: веб-клієнт; веб-сервіс; відповідь на запит щодо отримання інформації електронного інформаційного ресурсу; електронна взаємодія; електронне повідомлення; електронний інформаційний ресурс; запит щодо отримання інформації електронного інформаційного ресурсу; інтерфейс прикладного програмування; каталог веб-сервісів; локальний компонент; підсистема; сервіс; середовище системи; система електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів; суб'єкт електронної взаємодії; транзакція; учасники системи; шлюз безпечного обміну; ядро системи.

План лабораторного заняття 14

1. Сутність, функції, принципи системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів.

2. Основні функції держателя системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів.

3. Основні функції адміністратора системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів.

4. Основні функції суб'єктів електронної взаємодії системи.

5. Основні функції учасників системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно внести визначення основних понять до теми 12 до індивідуального електронного словника ключових понять (за алфавітом) з освітнього компонента «Інформаційні технології в соціальній роботі».

2. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом лабораторного заняття 14 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

Література для вивчення теми 12: 2; 25.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1

1. *Сутність, класифікація інформації за різними критеріями.*

2. *Суб'єкти, об'єкт, принципи інформаційних відносин.*

3. *Сутність, механізми реалізації права на інформацію.*

4. *Сутність, принципи, методи забезпечення доступу до інформації.*

5. *Сутність, мета, завдання створення та функціонування Єдиної інформаційної системи соціальної сфери.*

6. *Принципи створення та функціонування Єдиної інформаційної системи соціальної сфери.*

7. *Структура та складники Єдиної інформаційної системи соціальної сфери.*

8. *Адміністрування Єдиної інформаційної системи соціальної сфери.*

9. *Інформаційна взаємодія та захист інформації.*

10. *Сутність, мета, завдання, структура Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг.*

11. *Сутність, функції адміністратора, суб'єктів реєстрації, реєстратора, уповноваженої особи суб'єкта реєстрації щодо формування, ведення та доступу до Реєстру.*

12. *Загальні засади ведення Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг.*

13. *Внесення документів / відомостей до Реєстру.*

14. *Захист і доступ до інформації, що міститься в Реєстрі.*

15. *Назва, короткий опис, перелік категорій отримувачів, строки надання соціальних послуг згідно класифікатора соціальних послуг.*

16. *Загальні підходи до організації та надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами.*

17. *Оцінювання індивідуальних потреб отримувачів соціальних послуг згідно з Державними стандартами.*

18. *Складання індивідуального плану надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами.*
19. *Укладання договору про надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами.*
20. *Принципи надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами.*
21. *Місце, строки надання, зміст соціальних послуг згідно з Державними стандартами.*
22. *Використання ресурсів під час організації надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами.*
23. *Інформаційно-методичне забезпечення організації та надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами.*
24. *Документація для організації процесу надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами.*
25. *Оцінка ефективності надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами.*
26. *Моніторинг та оцінювання діяльності з надання соціальних послуг згідно з Державними стандартами.*
27. *Сутність поняття «захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах».*
28. *Об'єкти захисту в інформаційно-комунікаційних системах.*
29. *Суб'єкти відносин, пов'язаних із захистом інформації в інформаційно-комунікаційних системах.*
30. *Загальні вимоги забезпечення захисту інформації в інформаційно-комунікаційних системах.*
31. *Організаційні засади забезпечення захисту інформації в інформаційно-комунікаційних системах.*
32. *Персональні дані як об'єкт обробки та захисту.*
33. *Суб'єкти відносин, пов'язаних із персональними даними.*
34. *Загальні вимоги до обробки персональних даних.*
35. *Особливі вимоги до обробки персональних даних.*
36. *Права суб'єкта персональних даних.*
37. *Порядок обробки персональних даних.*
38. *Захист персональних даних.*
39. *Особливості електронного документа.*
40. *Оригінал і правовий статус електронного документа.*
41. *Порядок електронного документообігу.*
42. *Організація електронного документообігу.*
43. *Сутність, мета, держатель Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі.*
44. *Мета, завдання адміністратора, реєстраторів, користувачів, суб'єктів інформування Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі.*

45. Особливості формування Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

46. Особливості ведення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

47. Умови створення Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

48. Особливості ведення Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

49. Умови доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

50. Мета та завданнями формування та використання Банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів

51. Умови внесення інформації про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, до Банку даних.

52. Умови внесення інформації про сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних/патронатних батьків, батьків-вихователів.

53. Умови припинення обліку дітей і кандидатів в усиновлювачі, опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі у Банку даних.

54. Захист і доступ до конфіденційної інформації щодо дітей та громадян, яка розміщується в Банку даних.

55. Загальні вимоги до обробки та захисту персональних даних дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, кандидатів в усиновлювачі, опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі та усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів.

56. Мета, основні завдання Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Порталу Дія).

57. Функціональні можливості Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Порталу Дія).

58. Суб'єкти Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Порталу Дія).

59. Структура Порталу Дія та його взаємодія з електронними інформаційними ресурсами.

60. Зміст та порядок внесення інформації на Порталі Дія.

61. Порядок ведення Реєстру адміністративних послуг.

62. Сутність, функції, принципи системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів.

63. Основні функції держателя системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів.

64. Основні функції адміністратора системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів.

65. Основні функції суб'єктів електронної взаємодії системи.

66. Основні функції учасників системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів.

V. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання знань здобувачів освіти під час аудиторних занять з освітнього компонента «Інформаційні технології в соціальній роботі»

3 бали – оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого мультимедійного представлення завдання на лабораторному занятті.

2 бали – оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

1 бал – оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0 балів – оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Таблиця 3

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітнього компонента «Інформаційні технології в соціальній роботі» для денної форми навчання, де формою контролю є залік

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	

60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перекладання)

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси до освітнього компонента «Інформаційні технології в соціальній роботі»

1. Класифікатор соціальних послуг: затверджено Наказ Міністерства соціальної політики України 23.06.2020 р. № 429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#n22>

2. Положення про електронну взаємодію електронних інформаційних ресурсів: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 08.09.2016 р. № 606. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/606-2016-%D0%BF#n14>

3. Положення про Єдиний державний вебпортал електронних послуг: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 р. № 1137. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF#n15>

4. Положення про Єдину інформаційну систему соціальної сфери: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 р. № 404. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/404-2021-%D0%BF#Text>

5. Порядок ведення банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів: затверджено Наказ Міністерства соціальної політики України 28.12.2015 р. № 1256. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0380-16#n128>

6. Порядок ведення службами у справах дітей обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах: затверджено Наказ Міністерства соціальної політики України 20.01.2014 р. № 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0216-14#n17>

7. Порядок здійснення Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини контролю за додержанням законодавства про захист персональних даних: затверджено Наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини 08.01.2014 р. № 1/02-14. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1_02715-14#n11

8. Порядок обробки персональних даних у базі персональних даних і в Єдиній інформаційно-аналітичній системі «Діти»: затверджено Наказ Міністерства соціальної політики України 01.07.2016 р. № 717. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0982-16#Text>

9. Порядок повідомлення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про обробку персональних даних, яка становить особливий ризик для прав і свобод суб'єктів персональних даних, про структурний підрозділ або відповідальну особу, що організовує роботу, пов'язану із захистом персональних даних при їх обробці, а також оприлюднення вказаної інформації: затверджено Наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини 08.01.2014 р. № 1/02-14. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1_02715-14#n215

10. Порядок створення, ведення та доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 22.10.2016 р. № 646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/646-2016-%D0%BF#n8>

11. Порядок формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2019 р. № 234. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234-2019-%D0%BF#n9>

12. Порядок формування, ведення та доступу до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2021 р. № 99 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/99-2021-%D0%BF#n14>

13. Посібник з інформування та залучення населення до роботи ЦНАП. Збірник інструментів та рекомендацій на усіх етапах створення та роботи ЦНАП. 2019. URL: <https://tsnap.ulead.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/Posibnyk-z-informuvannya-ta-zaluchennya.pdf>

14. Правила забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29.03.2006 р. № 373. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2006-%D0%BF#Text>

15. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

16. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>

17. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>

18. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>

19. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

20. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 р. № 80/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#n2>

21. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#n2>

22. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#n2>

23. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

24. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 15.07.2021 р. № 1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text>

25. Сушик Н. С. Інформаційні технології в соціальній роботі: електронний курс освітнього компонента. URL: <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=1779> (Рекомендовано до використання в освітньому процесі науково-методичною радою ВНУ імені Лесі Українки, протокол № 2 від 19.10.2022 р.).

26. Типовий порядок обробки персональних даних: затверджено Наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини 08.01.2014 р. № 1/02-14 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1_02715-14#n11

27. Швачич Г. Г., Толстой В. В., Петречук Л. М., Іващенко Ю. С., Гуляєва О. А., Соболенко О. В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: навч. посіб. Дніпро: НМетАУ, 2017. 230 с.

VII. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Процедура встановлення належності користувачеві інформації в системі пред'явленого ним ідентифікатора, називається: 1) автентифікація; 2) ідентифікація; 3) транзакція.

2. Фізична або юридична особа, яка створила електронний документ, називається: 1) адміністратором електронного документа; 2) адресатом електронного документа; 3) автором електронного документа.

3. Відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, називається: 1) службовою; 2) конфіденційною; 3) публічною.

4. Програмний комплекс, що інтегрується до програмного забезпечення електронного інформаційного ресурсу постачальника і забезпечує отримання запитів та формування і передавання відповідей за допомогою шлюзів безпечного обміну учасників системи, називається: 1) веб-сервісом; 2) веб-клієнтом; 3) веб-послугою.

5. Іменована сукупність упорядкованих персональних даних в електронній формі та/або у формі картотек персональних даних, називається: 1) системою персональних даних; 2) базою персональних даних; 3) реєстром персональних даних.

6. Результат дій, внаслідок яких інформація в системі стає відомою чи доступною фізичним та/або юридичним особам, що не мають права доступу до неї, називається: 1) доступом до інформації; 2) відкриттям інформації; 3) витокі інформації.

7. Фізична або юридична особа, яка визначає мету обробки персональних даних, встановлює склад цих даних та процедури їх обробки, якщо інше не

визначено законом, називається: 1) автором персональних даних; 2) володільцем персональних даних; 3) власником персональних даних.

8. Цивільно-правовий договір, за яким гіг-спеціаліст зобов'язується виконувати роботи та/або надавати послуги відповідно до завдань резидента Дія Сіті як замовника, а резидент Дія Сіті зобов'язується оплачувати виконані роботи та/або надані послуги і забезпечувати гіг-спеціалісту належні умови для виконання робіт та/або надання послуг, а також соціальні гарантії, називається: 1) гіг-зобов'язання; 2) гіг-контракт; 3) гіг-угода.

9. Сукупність згрупованих за допомогою програмних засобів ведення Реєстру документів / відомостей (у тому числі електронних документів та електронних копій документів) про надавача / отримувача соціальних послуг, називається: 1) особою справою; 2) обліковою справою; 3) реєстраційна справою.

10. Процес обміну даними між двома електронними інформаційними ресурсами суб'єктів електронної взаємодії через веб-клієнти та веб-сервіси, називається: 1) електронною співпрацею; 2) електронною взаємодією; 3) електронною діяльністю.

11. Сукупність технічних і програмних засобів, призначених для обміну інформацією шляхом передавання, випромінювання та / або приймання її у вигляді сигналів, знаків, звуків, рухомих або нерухомих зображень чи в інший спосіб, називається: 1) електронною комунікацією; 2) електронною комунікаційною системою; 3) електронним документообігом.

12. Документована інформація, що дає кількісну характеристику масових явищ та процесів, які відбуваються в економічній, соціальній, культурній та інших сферах життя суспільства, називається: 1) службовою; 2) статистичною; 3) соціальною.

13. Фізична або юридична особа, якій адресується електронний документ, називається: 1) адміністратором електронного документа; 2) адресатом електронного документа; 3) автором електронного документа.

14. Будь-яка дія або сукупність дій, таких як збирання, реєстрація, накопичення, зберігання, адаптування, зміна, поновлення, використання і поширення (розповсюдження, реалізація, передача), знеособлення, знищення персональних даних, у тому числі з використанням інформаційних (автоматизованих) систем, називається: 1) поширенням персональних даних; 2) використанням персональних даних; 3) обробкою персональних даних.

15. Дії, внаслідок яких унеможливується доступ до інформації в системі, називається: 1) захистом інформації в системі; 2) блокування інформації в системі; 3) перевіркою інформації в системі.

16. Документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа, називається: 1) електронними даними; 2) електронними повідомленнями; 3) електронними документами.

17. Посадова особа суб'єкта реєстрації, яку уповноважено суб'єктом реєстрації на прийняття документів/відомостей, що подаються для внесення до

Реєстру, та / або на внесення відомостей до Реєстру та яка має відповідні права доступу до Реєстру, називається: 1) адміністратором; 2) реєстратором; 3) володільцем.

18. Будь-яка інформація, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом, називається: 1) відкритою; 2) доступною; 3) публічною.

19. Електронне повідомлення, автоматично сформоване веб-сервісом постачальника та передане отримувачу за допомогою шлюзів безпечного обміну через веб-клієнт, що містить дані відповідного електронного інформаційного ресурсу або дані про їх відсутність, називається: 1) заявою на запит щодо отримання інформації електронного інформаційного ресурсу; 2) відповіддю на запит щодо отримання інформації електронного інформаційного ресурсу; 3) поясненням на запит щодо отримання інформації електронного інформаційного ресурсу.

20. Вилучення відомостей, які дають змогу прямо чи опосередковано ідентифікувати особу, називається: 1) обробкою персональних даних 2) знеособленням персональних даних; 3) захистом персональних даних.

21. Громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру, називається: 1) внутрішньо переміщеною особою; 2) жертвою складних життєвих обставин; 3) жертвою насильства.

22. Єдина організаційно-технічна, інформаційно-аналітична система, призначена для накопичення, зберігання, обліку, пошуку та використання даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, кандидатів в усиновлювачі, опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі та усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів, називається: 1) Банком даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів; 2) Єдиною інформаційно-аналітичною системою «Діти»; 3) Єдиною інформаційною системою соціальної сфери.

23. Сукупність електронних даних у визначеному форматі, що можуть бути відтворені, передані, збережені та оброблені шлюзами безпечного обміну учасників системи та веб-сервісами/веб-клієнтами суб'єктів електронної взаємодії, називається: 1) електронною комунікацією; 2) електронним документом; 3) електронним повідомленням.

24. Сукупність інформаційних та електронних комунікаційних систем, які у процесі обробки інформації діють як єдине ціле, називається: 1) інформаційною (автоматизованою) системою; 2) електронно-комунікаційною системою; 3) інформаційно-комунікаційною системою.

25. Інформація, яка подана у формі, придатній для її оброблення електронними засобами, називається: 1) даними; 2) повідомленнями; 3) документами.

26. Отримання користувачем можливості обробляти інформацію в системі, називається: 1) внесенням інформації в систему; 2) захистом інформації в системі; 3) доступом до інформації в системі.

27. Будь-які структуровані персональні дані, доступні за визначеними критеріями, незалежно від того, чи такі дані централізовані, децентралізовані або розділені за функціональними чи географічними принципами, називаються: 1) банком; 2) картотекою; 3) системою.

28. Загальнодержавний централізований реєстр отримувачів соціальної підтримки, створений відповідно до законодавства, називається: 1) Єдиним соціальним реєстром; 2) Реєстром надавачів та отримувачів соціальних послуг; 3) Єдиною інформаційною системою соціальної сфери.

29. Сукупність електронних даних в інформаційних системах, називається: 1) електронним професійним ресурсом; 2) електронним комунікаційним ресурсом; 3) електронним інформаційним ресурсом.

30. Електронні дані, які додаються підписувачем до інших електронних даних або логічно з ними пов'язуються і використовуються ним як підпис, називається: 1) електронним підписом; 2) електронною автентифікацією; 3) електронною ідентифікацією.

1.7. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Охорона праці в галузі соціальної роботи» (автор *Надія Корнач*)

І. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота ОС бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів: 90/3		Рік навчання: 1
		Семестр: 2-ий
ІНДЗ: немає		Лекції: 20 год.
		Практичні (семінарські): 22 год.
		Самостійна робота: 42 год.
		Консультації: 6 год.
	Форма контролю: залік	
Мова навчання:		українська

II. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я та по батькові - Корпач Надія Іванівна

Науковий ступінь - кандидат педагогічних наук.

Вчене звання - доцент.

Посада - доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи.

Контактна інформація

Телефон +380669372901

Електронна пошта Korpach_N@ukr.net

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Мет. та технол. в. иклад ¹	*Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Законодавчо-нормативна база охорони праці та забезпечення умов виробничого середовища і безпеки праці в галузі соціальної роботи							
Тема 1. Поняття охорони праці та її роль у підготовці майбутніх фахівців з вищою освітою	10	2	2	6		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, Т, 6 б.
Тема 2. Міжнародні норми в галузі охорони праці	12	2	2	6	2	лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, Т, 6 б.
Тема 3. Законодавчо-нормативна база з питань охорони праці	8	2	2	4		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР 6 б.
Тема 4. Система управління охороною праці. Навчання працівників та перевірка знань з питань охорони праці	8	2	2	2	2	лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, Т, 6 б.
Тема 5. Травматизм та професійні захворювання в галузі. Розслідування нещасних випадків	6	2	2	2		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, Т, 6 б.
Тема 6. Соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання на виробництві	8	2	2	4		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, Т, 6 б.
Тема 7. Аналіз умов праці у галузі за показниками шкідливості та небезпечності чинників виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу	8	2	2	4		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, Т, 6 б.
Тема 8. Вимоги безпеки до місць виконання роботи	8	2	2	4		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, Т, 6 б.
Тема 9. Характеристика роботи користувачів комп'ютерів з точки зору охорони праці	8	2	2	4		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, Т, 6 б.
Тема 10. Актуальні проблеми охорони праці	14	2	4	6	2	лек.дис/ Zoom,	УО, Д, ОЗСР, Т

						Moodle	12 б.
Разом за модулем 1	90	20	22	42	6		66 б
Види підсумкових робіт							Бал
Контрольна робота 1							34/17x2 (тести)
Всього годин / Балів	90	20	22	42	6		100

Примітки: ¹/ Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

² / *Методи та форми контролю:* ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, РМГ – робота в малих групах, КР – контрольна робота, УО – усне опитування (обговорення питань за планом лекції), Д - доповідь, Е - есе, ОЗСР (обговорення завдань самостійної роботи).

IV. Тематичний план змістових модулів

Змістовий модуль 1. Законодавчо-нормативна база охорони праці та забезпечення умов виробничого середовища і безпеки праці в галузі соціальної роботи

Тема 1. Поняття охорони праці та її роль у підготовці майбутніх фахівців з вищою освітою

Охорона праці як складова частина підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. Загальні аспекти державної політики в галузі охорони праці. Основні поняття і визначення щодо безпеки праці.

Основні поняття: майбутні фахівці з вищою освітою; безпека праці, охорона праці, державна політика, гарантії прав громадян.

План практичних занять

1. Роль та місце навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі соціальної роботи» у процесі підготовки фахівців соціальної сфери.
2. Державна політика щодо гарантій прав громадян на охорону праці.
3. Пільги й компенсації за важкі та шкідливі умови праці.
4. Охорона праці жінок та молоді.
5. Охорона праці осіб з інвалідністю.
6. Основні поняття і визначення щодо безпеки праці.

Завдання для самостійної роботи

1. Написати есе на тему «Роль та значення навчальної дисципліни з охорони праці для фахівців соціальної сфери».

Література для вивчення теми 1: 6, 15; 16, 18.

Тема 2. Міжнародні норми в галузі охорони праці

Соціальне партнерство (соціальний діалог) в охороні праці. Глобальний договір ООН. Міжнародні стандарти SA 8000 “Соціальна відповідальність” та ISO 26000. «Настанова по соціальній відповідальності». Законодавча основа Євросоюзу з питань охорони праці. Міжнародні організації у сфері охорони праці.

Основні поняття: соціальне партнерство, соціальний діалог, міжнародні стандарти, директиви ЄС, соціальна відповідальність, Глобальний договір ООН, корпоративна соціальна відповідальність.

План практичних занять

1. Сутність соціального партнерства (соціального діалогу) в охороні праці.
2. Характеристика Закону України «Про соціальний діалог в Україні».
3. Глобальний договір ООН, як світовий орієнтир в розвитку питань корпоративної соціальної відповідальності.
4. Сутність Міжнародного стандарту SA 8000 «Соціальна відповідальність» та ISO 26000. «Настанова по соціальній відповідальності».
5. Законодавство Євросоюзу з питань охорони праці.
6. Роль міжнародних організацій у сфері охорони праці.

Завдання для самостійної роботи

1. Написати есе на тему «Доцільність врахування міжнародних норм охорони праці у вітчизняному законодавстві».

Література для вивчення теми 2: 2; 4; 6, 13, 20, 24.

Тема 3. Законодавчо-нормативна база з питань охорони праці

Основні законодавчі акти з охорони праці: Конституція України; Закони України "Про охорону праці" та "Про охорону здоров'я". Нормативно-правові акти з питань охорони праці.

Основні поняття: державна політика в галузі охорони праці, служба охорони праці, пільги і компенсації, безпечні умови праці, державний міжгалузевий нормативний акт про охорону праці.

План практичних занять

1. Загальна характеристика Закону України "Про охорону праці".
2. Характеристика Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення».
3. Характеристика основних аспектів Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» що стосуються охорони праці.
4. Нормативно-правові акти з питань охорони праці.

Завдання для самостійної роботи

1. Написати есе на тему «Роль профспілок у сфері охорони праці».

Література для вивчення теми 3: 6, 12; 15, 19.

Тема 4. Система управління охороною праці. Навчання працівників та перевірка знань з питань охорони праці

Система управління охороною праці (СУОП). Управління охороною праці на регіональному рівні. Основні завдання і функції системи управління охороною праці. Навчання і перевірки знань з питань охорони праці.

Основні поняття: функцій управління охороною праці, нещасні випадки, професійні захворювання, контроль за охороною праці, навчання і перевірки знань з питань охорони праці, інструктаж.

План практичних занять

1. Основні вимоги до побудови і функціонування системи управління охороною праці (СУОП).
2. Управління охороною праці на регіональному рівні.
3. Основні завдання і функції системи управління охороною праці.
4. Порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці.

Завдання для самостійної роботи

1. Скласти глосарій керуючись Типовим положенням про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці.

Література для вивчення теми 4: 4, 6, 14; 18; 19.

Тема 5. Травматизм та професійні захворювання в галузі. Розслідування нещасних випадків

Сутність організації розслідування нещасних випадків та/або гострих професійних захворювань. Процедура проведення розслідування нещасних випадків та/або гострих професійних захворювань. Обставини, за яких нещасний випадок або гостре професійне захворювання/отруєння пов'язані з виробництвом. Контроль, облік і звітність щодо нещасних випадків, гострих професійних захворювань (отруєнь) аварій. Особливості розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань. Методи дослідження виробничого травматизму. Основні технічні та організаційні заходи щодо профілактики травматизму та професійної захворюваності.

Основні поняття: розслідування та облік нещасних випадків, хронічні професійні, захворювання, нещасний випадок, протокол розслідування, гостре професійне отруєння, комісія з розслідування нещасних випадків, спеціальне розслідування.

План практичних занять

1. Організація та процедура проведення розслідування нещасних випадків та гострих професійних захворювань.
2. Обставини, за яких нещасний випадок або гостре професійне захворювання/отруєння пов'язані з виробництвом.
3. Контроль, облік і звітність щодо нещасних випадків, гострих професійних захворювань (отруєнь) аварій.
4. Розслідування та облік нещасних випадків невиробничого характеру.
5. Причини виробничих травм та професійних захворювань.
6. Методи дослідження виробничого травматизму.
7. Технічні та організаційні заходи щодо профілактики травматизму та професійної захворюваності.

Завдання для самостійної роботи

1. Описати причини травм та професійних захворювань у соціальних працівників.

Література для вивчення теми 5: 1, 6, 10, 17; 19.

Тема 6. Соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання на виробництві

Основні законодавчі документи щодо державного соціального страхування. Суб'єкти та об'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування. Права, обов'язки та відповідальність роботодавця як страхувальника і застрахованих осіб. Особливості надання допомоги по тимчасовій непрацездатності.

Основні поняття: агальнообов'язкове державне соціальне страхування, страховий ризик, страховий випадок, тимчасова втрата працездатності, застраховані особи,

Страхувальники, страхові фонди, роботодавець.

План практичних занять

1. Характеристика закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»:

- загальні положення Закону;
- Фонд соціального страхування України;
- загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.

Завдання для самостійної роботи

1. Скласти глосарій керуючись Законом України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Література для вивчення теми 6: 1; 6, 11, 19.

Тема 7. Аналіз умов праці у галузі за показниками шкідливості та небезпечності чинників виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу

Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу. Медичні огляди працівників. Небезпечні психофізіологічні та шкідливі виробничі чинники у невиробничій сфері. Вплив втоми на безпеку праці. Вплив стресу на безпеку праці. Психологічні аспекти підвищення рівня безпеки праці.

Основні поняття: важкості трудового процесу, напруженість праці, умови праці медичні огляди працівників, шкідливих виробничих чинників, втоми, перевтоми, робочий стрес.

План практичних занять

1. Характеристика Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу»:

- загальні положення;
  - гігієнічні критерії оцінки умов праці;
2. Психологічні аспекти підвищення рівня безпеки праці.

Завдання для самостійної роботи

1. Написати есе на тему «Як запобігти професійному вигоранню соціальному працівнику».

Література для вивчення теми 7: 1, 6, 7, 19, 22, 23.

Тема 8. Вимоги безпеки до місць виконання роботи

Вимоги безпеки до робочого місця. Вибір оптимального режиму роботи і відпочинку. Види офісних приміщень, недоліки та переваги. Особливості дистанційної та надомної роботи.

Основні поняття: Технічна естетика виробничих приміщень, оформлення інтер'єрів виробничих приміщень, робоча поза, система робочих рухів, робоча зона, режим праці й відпочинку, гнучкий робочий час.

План практичних занять

1. Особливості безпеки робочого місця.
2. Оптимальний режим роботи і відпочинку.
3. Види офісних приміщень, недоліки та переваги.
4. Особливості дистанційної та надомної роботи.

Завдання для самостійної роботи

1. Скласти глосарій керуючись наказом Міністерство надзвичайних ситуацій України від 25.01.2012 № 67 Про затвердження Загальних вимогах стосовно забезпечення роботодавцями охорони праці.

Література для вивчення теми 8: 1;2, 3, 19, 21, 22.

Тема 9. Характеристика роботи користувачів комп'ютерів з точки зору охорони праці

Фактори, що впливають на функціональний стан користувачів комп'ютерів. Розлади здоров'я користувачів, що формуються під впливом роботи за комп'ютером. Режими праці і відпочинку користувачів ПК. Медичні протипоказання щодо можливості роботи з ПК.

Основні поняття: персональні комп'ютери, розлади здоров'я, порушення зорових функцій Нервово-емоційне напруження, обмеження рухової активності.

План практичних занять

1. Фактори, що впливають на функціональний стан користувачів комп'ютерів.
2. Особливості роботи користувачів ПК
3. Розлади здоров'я користувачів, що формуються під впливом роботи за комп'ютерів.
4. Режими праці і відпочинку користувачів ПК.
5. Основні медичні протипоказання щодо можливості роботи з ПК.

Завдання для самостійної роботи

1. Скласти пам'ятку соціальному працівнику для роботи на ПК.

Література для вивчення теми 9: 1; 5, 6, 12, 19.

Тема 10. Актуальні проблеми охорони праці

Наукова підтримка охорони праці. Національний науково-дослідний інститут промислової безпеки та охорони праці. Програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища.

Основні поняття: професійних захворювань *погіршення професійного здоров'я* Наукова підтримка охорони праці Захист працюючих на виробництві

Безпека технологічних процесів: Науково-технічне інформування цільовій програмі поліпшення стану безпеки

План практичних занять

1. Сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном.
2. Наукова підтримка охорони праці.
3. Особливості діяльності Національного науково-дослідного інституту промислової безпеки та охорони праці.
4. Державна політика (програми) поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати наукову статтю (на вибір здобувача освіти) з проблеми охорони праці.

Література для вивчення теми 10: 1, 2, 6, 11, 19.

V. Питання для самоконтролю до змістового модуля 1

1. *Роль та місце навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі соціальної роботи» у процесі підготовки фахівців соціальної сфери.*
2. *Державна політика щодо гарантій прав громадян на охорону праці.*
3. *Міжнародні норми в галузі охорони праці*
4. *Міжнародні стандарти SA 8000 “Соціальна відповідальність” та ISO 26000. «Настанова по соціальній відповідальності».*
5. *Законодавча основа Євросоюзу з питань охорони праці. Міжнародні організації у сфері охорони праці.*
6. *Система управління охороною праці.*
7. *Навчання працівників та перевірка знань з питань охорони праці*
8. *Травматизм та професійні захворювання в галузі.*
9. *Розслідування нещасних випадків.*
10. *Соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання на виробництві*
11. *Аналіз умов праці у галузі за показниками шкідливості та небезпечності чинників виробничого середовища.*
12. *Важкість та напруженість трудового процесу.*
13. *Вимоги безпеки до місць виконання роботи.*
14. *Характеристика роботи користувачів комп'ютерів з точки зору охорони праці.*
15. *Наукова підтримка охорони праці.*

VI. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

6-5 балів - Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок,

здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого представлення виконаного завдання на практичному занятті.

4-3 бали - Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

2-1 бали - Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0,5-0 балів - Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань, однак присутній на практичному занятті та бере участь в інтерактивній взаємодії.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є залік

Оцінка балів	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна

1. Гандзюк М. П., Желібо Є. П., Халімовський М. О. Основи охорони праці : підручник для вищ. навч. закл. / за ред. М. П. Гандзюка. Київ : Каравела, 2013. 407 с.

2. Геврик Є. О. Охорона праці: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Ніка-Центр, 2005. 294 с.

3. Жидецький В. Ц. Основи охорони праці : підручник. Львів : УАД, 2006. 336 с.

4. Катренко Л. А., Кіт Ю. В., Пістун І. П. Охорона праці. Курс лекцій. Практикум : навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2009. 540 с.

5. Корпач Н., Panasiuk M. Особливості роботи на персональному комп'ютері з точки зору охорони праці. *Актуальні проблеми педагогіки*,

соціальної роботи та спеціальної освіти : тези доп. XII міжнар. наук.-практ. конф. науковців, аспірантів та студентів (м. Луцьк, 11 трав. 2021 р.). Луцьк: Вежа-Друк, 2021. С. 85 – 89.

6. Охорона праці в галузі соціальної роботи. URL : <http://194.44.187.60/moodle/course/search.php?search> (Витяг із протоколу № 2 зас.наук.-метод.ради ВНУ ім..Лесі Українки від «20» жовтня 2021 р.)

7. Стрес на робочому місці з точки зору охорони праці. *Педагогіка* [Текст] : зб. наук. пр. : матеріали VI Всеукраїнського круглого столу «Педагогічний дискурс» (12 жовтня 2021 р.) / за ред. В. З. Антонюка, С. Ю. Чернети. Луцьк : Вежа-Друк. 2021. С.77-81.

8. Охорона праці в галузі природничих наук : навч.-метод.посіб. / [Укладачі: В. І. Кошель, Г. П. Сав'юк, Б. С. Дзундза]. Івано-Франківськ : НАІР, 2018. 150 с.

Додаткова

9. Березуцький В. В., Бондаренко Т. С., Васьковець Л. А. Лабораторний практикум з курсу «Основи охорони праці» / за ред. В. В. Березуцького. Харків : Факт, 2005. 348 с.

10. Запорожець О. І., Протоєрейський О. С., Франчук Г. М., Боровик І. М. Основи охорони праці. Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 264 с.

11. Ткачук К. Н., Зацарний В. В., Сабарно Р. В., Каштанов С. Ф., Мітюк Л. О., Третьякова Л. Д., Ткачук К. К., Чадюк А. В. Охорона праці та промислова безпека : навч. посіб. / за ред. К. Н. Ткачука і В. В. Зацарного. Київ. 2009 с.

12. Харченко С. Я., Краснова Н. П. Робота соціального педагога з дітьми девіантної поведінки. Харків : Вид. група «Основа», 2012. 143 с.

Ресурси мережі Інтернет

13. Міжнародний стандарт SA 8000 «Соціальна відповідальність». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0015697-07#Text>

14. Положення про порядок трудового і професійного навчання неповнолітніх професіям, пов'язаним з роботами із шкідливими та важкими умовами праці, а також з роботами підвищеної небезпеки ; наказ від 30.12.94 № 130. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0014-95>

15. Про затвердження Випуску 80 "Соціальні послуги" Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників : Документ v0518739-17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0518739-17#Text>

16. Про затвердження Класифікатора розподілу травм за ступенем тяжкості : наказ міністерство охорони здоров'я України 04.07.2007 N 370 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0902-07#Text>

17. Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві : постанова кабінет міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 337 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF#Text>

18. Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з

підвищеною небезпекою : наказ від 26.01.2005 № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-05#Text>

19. Про охорону праці : Закон України від 1992 р. № 49. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>

20. Про соціальний діалог в Україні : Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 28, ст.255) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>

21. Про затвердження загальних вимог стосовно забезпечення роботодавцями охорони праці працівників Наказ Міністерство надзвичайних ситуацій України від 25.01.2012 № 67 документ z0226-12 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0226-12#text>

22. Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу» : Наказ Міністерства охорони здоров'я України 08.04.2014 № 248 від 08.04.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text>

23. Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 21.05.2007 N 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0846-07#Text>

24. Стандарт ISO 26000 «Настанова по соціальній відповідальності». <https://aop.nmu.org.ua/ua/metodicki/specialist/opg/lzi/zakon/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%20ISO%2026000.pdf>

VIII. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. У статті статті 43 Конституції України зазначено, що: 1) кожен має право на працю; 2) кожен має право вільно пересуватися

2. Відповідно до Закону України Про охорону праці, працівник зобов'язаний: 1) дбати про особисту безпеку і здоров'я, та безпеку і здоров'я оточуючих людей в процесі виконання чи під час перебування на території підприємства; 2) знати і виконувати вимоги нормативно-правових актів з охорони праці, правила поведінки з машинами, механізмами, користуватися засобами колективного та індивідуального захисту; 3) проходити у встановленому законодавством порядку попередні та періодичні медичні огляди

3. На підприємстві з кількістю працюючих 50 і більше осіб: 1) для виконання функцій служби охорони праці можуть залучатися сторонні спеціалісти на договірних засадах, які мають відповідну підготовку; 2) роботодавець створює службу охорони праці

4. До державних нормативних актів про охорону праці відносяться: 1) Правила; 2) Стандарти; 3) Норми; 4) Положення, статuti; 5) Інструкції керівництва, вказівки; 6) Рекомендації, вимоги; 7) Технічні умови безпеки; 8) Переліки та ін.

5. Основні завдання з управління охороною праці на регіональному рівні покладені на: 1) на підприємства та організації; 2) на вповноважену особу; 3) на місцеві державні адміністрації та ради народних депутатів

6. Структура служб охорони праці в регіоні залежить: 1) від специфіки цього регіону: його адміністративного поділу, специфічних особливостей його структурних одиниць та їх насиченості підприємствами з державною і недержавною формами власності; 2) від традицій, що склалися, усталених зв'язків і вже сформованих відносин між адміністративними одиницями регіону

7. Планування роботи з охорони праці поділяється на: 1) перспективне; 2) поточне; 3) оперативне; 4) календарне

8. Навчання і перевірка знань з охорони праці здійснюється відповідно до: 1) Положення про комісію з питань охорони праці підприємства; 2) Положення про організацію попереднього та періодичних медичних оглядів працівників; 3) Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці

9. Що є основою перспективного планування роботи з охорони праці: 1) оперативні заходи щодо усунення виявлених недоліків зазначаються у наказі роботодавця; 2) розроблення комплексного плану підприємства (на 3–5 років) щодо покращення стану охорони праці

10. Поточне планування роботи з охорони праці здійснюється: 1) у межах календарного року шляхом розроблення та включення відповідних заходів до розділу "Охорона праці" колективного договору; 2) за підсумками контролю стану охорони праці у структурних підрозділах і на підприємстві в цілому або перевірок органів державного нагляду

11. Регіональний контроль здійснюється: 1) посадовими особами, повноважними представниками та службами міністерства або іншого центрального органу виконавчої влади, а також асоціації, корпорації, концерну чи іншого об'єднання підприємств; 2) посадовими особами, повноважними представниками та службами місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування

12. Законодавство Євросоюзу у сфері охорони праці можна умовно розділити такі групи: 1) Директиви ЄС по захисту працівників; 2) Директиви ЄС по випуску товарів на ринок; 3) Всесвітня організація охорони здоров'я

13. Міжнародна організація, заснована 26 червня 1945 на конференції у Сан-Франциско на підставі Хартії 19 Об'єднаних Націй – це: 1) Міжнародна організація праці; 2) Організація Об'єднаних Націй (ООН)

14. Головна мета ВООЗ: 1) сприяння забезпеченню охорони здоров'я населення усіх країн світу; 2) сприяння забезпеченню охорони здоров'я країн Європейського союзу

15. Роботодавець утворює комісію з розслідування нещасного випадку: 1) протягом 2 годин; 2) протягом 4 годин; 3) протягом доби

16. Побічні причини що спричиняють нещасні випадки це причини: 1) виявлені ще задовго до виникнення нещасного випадку; 2) передують виникненню нещасного випадку і їх неможливо завчасно виявити

17. Для вивчення причин виробничого травматизму і професійних захворювань, використовують такі методи: 1) технічний; 2) груповий; 3) топографічний; 4) монографічний; 5) статистичний методи 6) природоохоронний

18. Оптимальні умови праці – це такі умови, при яких: 1) відбувається зростання хронічної патології та рівнів захворюваності з тимчасовою втратою працездатності; 2) зберігається не лише здоров'я працюючих, а й створюються передумови для підтримання високого рівня працездатності

19. Допустимі умови праці – характеризуються такими рівнями факторів виробничого середовища і трудового процесу, які не перевищують встановлених нормативів, а можливі зміни функціонального стану організму відновлюються за час регламентованого відпочинку або до початку наступної зміни та не чинять несприятливого впливу на стан здоров'я працюючих та їх потомство в найближчому і віддаленому періодах.

20. Стомлення – це: 1) тимчасове погіршення функціонального стану організму людини, що виявляється в змінах фізіологічних функцій і є захисною реакцією організму; 2) це сукупність тимчасових змін у фізіологічному та психологічному стані людини, які з'являються внаслідок напруженої чи тривалої праці і призводять до погіршення її кількісних і якісних показників, нещасних випадків

21. Втома – це: 1) тимчасове погіршення функціонального стану організму людини, що виявляється в змінах фізіологічних функцій і є захисною реакцією організму; 2) сукупність тимчасових змін у фізіологічному та психологічному стані людини, які з'являються внаслідок напруженої чи тривалої праці і призводять до погіршення її кількісних і якісних показників, нещасних випадків

22. Порушення функцій зорового аналізатора користувачів ПК пов'язані, із ..... такими групами факторів: параметрами освітлення робочого місця; характеристиками дисплея; умовами зорової роботи за ВДТ; організацією робочого місця.

23. Порушення функцій центральної нервової системи виникає внаслідок:..... великого об'єму і щільності інформації в поєднанні з дефіцитом часу; особливостей інформаційної взаємодії людини та ПК; монотонність і гіподинамія; відповідальності за безпомилковість інформації.

24. Порушення функцій кістково-м'язової системи користувачів ПК характеризується ..... одночасною інтенсивною динамічною роботою кістково-м'язового апарату кистей, зі статичним напруженням м'язів передпліччя, плеча і спини пов'язаних з незначною руховою активністю (положення "сидячи").

25. Горизонтальний мобінг – це .....утиски з боку колег по роботі.

26. Вертикальний мобінг – .....ініціатором психологічного цькування стає безпосередній керівник (його ще називають боссингом).

27. Латентний мобінг - .....психологічний тиск тут відбувається в прихованій формі.

28. Робочий стрес – ..... хворобливий психоемоційний стан, що утворюється в процесі праці. Вв 2

29. До небезпечних і шкідливих фізичних факторів при роботі з ПК належить: ..... підвищена температура поверхонь ПК; підвищена або знижена температура повітря робочої зони; підвищена або знижена вологість повітря робочої зони; підвищена або знижена іонізація повітря; відсутність або нестача природного світла; недостатня або надлишкова штучна освітленість робочої зони; якість зображення на екрані (підвищена або знижена яскравість та контрастність, прямий і відбитий блискіт); виробничий шум та вібрація; виробничі випромінювання (електромагнітні, радіочастотні та рентгенівські випромінювання); електронебезпека (підвищені значення напруги в електричному ланцюзі, замикання, підвищена напруженість електричного поля, підвищений рівень статичної електрики);

1.8. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Основи наукових досліджень в соціальній сфері» (автор Наталія Сушик)

І. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 «Соціальна робота», 231 «Соціальна робота», «Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота», бакалавр	Нормативний
Кількість годин / кредитів 90 год. / 3 кредити		Рік навчання 2 курс
		Семестр 4-ий
		Лекції 28 год.
		Практичні 28 год.
		Самостійна робота 28 год.
		Консультації 6 год.
ІНДЗ: <u>немає</u>		Форма контролю залік
Мова навчання		Українська

II. Інформація про викладача (-ів)

Прізвище, ім'я та по батькові Сушик Наталія Степанівна

Науковий ступінь кандидат педагогічних наук

Вчене звання доцент

Посада доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація (тел.: 0677852095)

email: nataliasushyk@gmail.com

Дні занять (згідно розкладу) <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекції	Практ. занят.	Сам. роб.	Консультації	Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Науково-дослідницька компетентність бакалаврів з соціальної роботи						
Тема 1. Програма наукового дослідження	7	2	2	2	1	ІРС/РМГ/ ДС/ 3 бали
Тема 2. Теоретичні основи наукового дослідження в соціальній роботі	7	2	2	2	1	ІРС/ РМГ/ ДС/ 3 бали
Тема 3. Технологія написання випускних кваліфікаційних робіт	7	2	2	2	1	ІРС/РМГ/ ДС/ 3 бали
Тема 4. Система запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників	6	2	2	2	–	ІРС/РМГ/ ДС/ 3 бали
Тема 5. Технологія написання курсових робіт	7	2	2	2	1	ІРС/РМГ/ ДС/ 3 бали
Тема 6. Методи наукового дослідження в соціальній роботі	6	2	2	2	–	ІРС/РМГ/ ДС/ 3 бали
Тема 7. Метод аналізу документів у наукових дослідженнях в соціальній роботі	7	2	2	2	1	ІРС/РМГ/ ДС/ 3 бали
Тема 8. Метод спостереження в наукових дослідженнях у соціальній роботі	6	2	2	2	–	ІРС/РМГ/ ДС/ 3 бали
Тема 9. Метод анкетування в наукових дослідженнях у соціальній роботі	6	2	2	2	–	ІРС/РМГ/ ДС/ 3 бали
Тема 10. Метод тестування в	6	2	2	2	–	ІРС/РМГ/

наукових дослідженнях у соціальній роботі						ДС/ 3 бали
Тема 11. Метод інтерв'ю в наукових дослідженнях у соціальній роботі	6	2	2	2	–	ІРС/РМГ/ ДС/ 3 бали
Тема 12. Метод соціометрії в наукових дослідженнях у соціальній роботі	7	2	2	2	1	ІРС/РМГ/ ДС/ 3 бали
Тема 13. Метод експерименту в наукових дослідженнях у соціальній роботі	6	2	2	2	–	ІРС/РМГ/ ДС/ 3 бали
Тема 14. Основні способи обробки й аналізу інформації в наукових дослідженнях у соціальній роботі	6	2	2	2	–	ІРС/РМГ/ ДС/ 3 бали
Разом за модулем	90	28	28	28	6	42
Види поточних робіт						Бали
Контрольна робота						58
Всього годин / Балів	90	28	28	28	6	100

Примітки: ¹ дистанційна платформа *Moodle* – може застосовуватися для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі згідно з Положенням про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положенням про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказами ректора.

² Форма контролю*: ІР – індивідуальна робота, РМГ – робота в малих групах, ДС – дискусія, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Т – тести.

IV. Тематичний план змістових модулів

Змістовий модуль 1. Науково-дослідницька компетентність бакалаврів з соціальної роботи

Тема 1. Програма наукового дослідження

Сутність, класифікація наукового дослідження. Сутність, функції, структура, зміст проекту наукового дослідження. Сутність, функції, структура, зміст програми наукового дослідження. Етапи розроблення програми наукового дослідження. Типові помилки та труднощі в розробленні програми наукового дослідження.

Основні поняття: наукове дослідження, фундаментальні наукові дослідження, прикладні наукові дослідження, глобальні, міжнародні, національні, регіональні, локальні наукові дослідження, проект наукового дослідження, програма наукового дослідження, генеральна сукупність, вибірка, репрезентативність вибірки.

План практичного заняття 1

1. Проект наукового дослідження.
2. Сутність і функції програми наукового дослідження.
3. Структура і зміст програми наукового дослідження.
4. Етапи розроблення програми наукового дослідження.
5. Типові помилки та труднощі в розробленні програми наукового дослідження.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом практичного заняття 1 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

2. Студентам потрібно підготувати презентацію одного автореферату на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) за спеціальностями 13.00.05 – соціальна педагогіка (231 – Соціальна робота), 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. опублікованих у 2017-2022 р. р., в якій представити категорії наукового дослідження: актуальність, об'єкт, предмет, мета, завдання, наукова новизна, теоретичне, практичне значення, апробація результатів дослідження, список публікацій автора за темою дисертації.

Рекомендована література та інтернет-ресурси для виконання завдання

1. Білик Н. М. Соціально-педагогічна технологія медіаторства у вирішенні конфліктів між молодшими підлітками : автореф. дис. ... канд. пед. наук 13.00.05. Київ, 2017. 22 с. URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/avtoref/%D0%9A_26.053.09/Bilyk.pdf

2. Гапончук О. М. Організаційно-педагогічні умови консультативної діяльності соціального педагога в загальноосвітньому навчальному закладі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2017. 23 с. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/18318/Haponchuk.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

3. Лехолетова М. М. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2018. 22 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24621/1/%D0%9B%D0%B5%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>

4. Микитенко М. С. Профілактика девіантної поведінки неповнолітніх у діяльності уповноваженого органу з питань пробації : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2019. 25 с. URL: <https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2019/09/Avtoreferat-Mukytenko-M.-1.pdf>

5. Прохорчук О. М. Формування дослідницької компетентності бакалаврів соціальної педагогіки у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2018. 20 с. URL: https://ivet.edu.ua/images/spets-rada/aref/Prokhorchuk_aref.pdf

6. Слабковська А. І. Зміст соціально-педагогічної роботи з усиновлювачами в контексті міжвідомчої взаємодії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2021. 22 с. URL: <https://ipv.org.ua/2021/materialy-dozakhystu-slabkovskoyi-alony-ihorivny/>

7. Федоруц М. В. Соціально-педагогічні умови формування соціальної компетентності старшокласників засобами неформальної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Тернопіль, 2021. 22 с. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/18613/1/Aref_Fedoruts.pdf

8. Черних О. О. Соціально-педагогічний супровід формування безпечної поведінки дітей в Інтернеті : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Слов'янськ, 2018. 20 с. URL: https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/specrada/05060418/Chernih/Chernih_aref.pdf

9. Шугайло Я. В. Соціально-педагогічні умови подолання негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2018. 20 с. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/38415/1/%d0%90%d0%b2%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b5%d1%84%d0%b5%d1%80%d0%b0%d1%82%20%d0%a8%d1%83%d0%b3%d0%b0%d0%b9%d0%bb%d0%be.pdf>

Література для вивчення теми 1: 10; 18; 21.

Тема 2. Теоретичні основи наукового дослідження в соціальній роботі

Сутність і специфічні особливості наукового дослідження в соціальній роботі. Структура методології наукових досліджень в соціальній роботі. Визначення проблеми наукового дослідження в соціальній роботі. Визначення категорій наукового дослідження: об'єкт, предмет, мета, завдання. Етапи організації та проведення наукового дослідження в соціальній роботі.

Основні поняття: проблема, соціальна проблема, особиста проблема, наукова проблема дослідження, об'єкт, предмет, мета, завдання наукового дослідження, соціальний процес, соціальне явище, соціальна дія.

План практичного заняття 2

1. Сутність і специфічні особливості наукового дослідження в соціальній роботі.
2. Структура методології наукових досліджень в соціальній роботі.
3. Визначення проблеми наукового дослідження в соціальній роботі.
4. Визначення категорій наукового дослідження: об'єкт, предмет, мета, завдання.
5. Етапи організації та проведення наукового дослідження в соціальній роботі.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом практичного заняття 2 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.
2. Студентам потрібно підготувати презентацію результатів дослідження актуальної соціальної проблеми, опублікованих у 2017-2022 р. р., в якій представити категорії наукового дослідження: актуальність, об'єкт, предмет, мета, завдання, генеральна сукупність, вибірка, методи, теоретичне, практичне значення дослідження.

Рекомендована література та інтернет-ресурси для виконання завдання

1.1. Степурко Т., Семигіна Т., Барська Ю., Тимошевська В. Поведінкові детермінанти здоров'я (результати національного репрезентативного дослідження «Індекс здоров'я. Україна»). *Вісник Академії праці, соціальних*

відносин і туризму. 2019. № 1. С. 102–124. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_1_2019--102-124.pdf

1.2. Звіт за результатами онлайн-опитування «Навички XXI століття очима молоді та роботодавців». Київ: ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики» 2021. URL: file:///C:/Users/Sweet/Downloads/Zvit_ZAGAL_NIJ_Navichki_HNI_stolittya_14_04.pdf

1.3. Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються: поширення й тенденції в Україні : за результатами дослідження 2019 року в рамках міжнародного проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD» / О. М. Балакірева (кер. авт. кол.), Д. М. Павлова, Н-М. К. Нгуен, О. Г. Левцун, Н. П. Пивоварова, О.Т. Сакович; О. В. Флярковська. К. : ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ», 2019. 214 с. URL: http://www.uisr.org.ua/img/upload/files/B_Report_ESPAD_2019_Internet.pdf

1.4. Українське покоління Z: цінності та орієнтири: результати загальнонаціонального опитування. Київ: Фонд ім. Фрідріха Еберта, 2017. 137 с. URL: http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Ukr_Generation_ukr_inet-1.pdf

Література для вивчення теми 2: 4; 5; 6; 18.

Тема 3. Технологія написання випускних кваліфікаційних робіт

Сутність, мета, завдання випускних кваліфікаційних робіт. Порядок визначення та затвердження тематики випускних кваліфікаційних робіт. Порядок призначення та затвердження наукових керівників. Організаційні етапи написання випускної кваліфікаційної роботи. Контроль за виконанням випускної кваліфікаційної роботи. Вимоги до структури та змісту випускних кваліфікаційних робіт. Вимоги до оформлення випускних кваліфікаційних робіт. Підготовка, порядок та процедура захисту випускних кваліфікаційних робіт.

Основні поняття: випускна кваліфікаційна робота (проєкт), випускна кваліфікаційна робота ОС «бакалавр».

План практичного заняття 3

1. Сутність, мета, завдання випускних кваліфікаційних робіт.
2. Порядок визначення та затвердження тематики випускних кваліфікаційних робіт.
3. Порядок призначення та затвердження наукових керівників.
4. Організаційні етапи написання випускної кваліфікаційної роботи.
5. Контроль за виконанням випускної кваліфікаційної роботи.
6. Вимоги до структури та змісту випускних кваліфікаційних робіт.
7. Вимоги до оформлення випускних кваліфікаційних робіт.
8. Підготовка, порядок та процедура захисту випускних кваліфікаційних робіт.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом практичного заняття 3 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

2. Студентам потрібно скласти список використаних джерел (25 джерел, 2018-2022 рр.) згідно із запропонованими темами бакалаврських робіт. Бібліографічний опис джерел та літератури потрібно скласти відповідно до чинних стандартів з бібліотечної або видавничої справи (Інформація та документація. Бібліографічне посилання: Загальні положення та правила складання: ДСТУ 8302:2015 <http://aphd.ua/pryklady-oformlennia-bibliografichnoho-opysu-vidpovidno-do-dstu-83022015/>).

Орієнтовні теми бакалаврських робіт:

1. Соціальна профілактика насильства над дітьми в сім'ї.
2. Соціальна профілактика агресивної поведінки підлітків.
3. Соціальна профілактика адиктивної поведінки підлітків.
4. Соціальна профілактика девіантної поведінки підлітків.
5. Соціальна профілактика делінквентної поведінки підлітків.
6. Соціальна профілактика булінгу серед підлітків.
7. Соціальна профілактика віктимної поведінки підлітків.
8. Соціальна профілактика конфліктів у взаємодії підлітків і батьків.
9. Соціальна профілактика торгівлі людьми серед учнівської молоді.
10. Соціальна профілактика Інтернет-залежності студентської молоді.
11. Соціальна профілактика професійного вигорання фахівців з соціальної роботи.
12. Формування лідерської компетентності фахівців з соціальної роботи.
13. Формування інформаційної компетентності фахівців з соціальної роботи.
14. Формування науково-дослідницької компетентності фахівців з соціальної роботи.
15. Формування комунікативної компетентності фахівців з соціальної роботи.

Рекомендована література та інтернет-ресурси для виконання завдання

1. Автореферати дисертацій. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21FMT=&S21ALL=&Z21ID=

2. Бібліотека. ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики». URL: <https://dismp.gov.ua/biblioteka/>

3. Наукова періодика України. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21CNR=20&Z21ID=

4. Публікації. Освітня платформа «Волонтер». URL: <https://volunteer.kiev.ua/publications>

5. Публікації. Український фонд «Благополуччя дітей». URL: <https://childfund.org.ua/publikatsii>

6. Реферативна база даних «Україніка наукова». URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=REF&P21DBN=REF&S21FMT=&S21ALL=&Z21ID=

Література для вивчення теми 3: 1; 12; 13; 18.

Тема 4. Система запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників

Сутність та різновиди академічного плагіату. Система запобігання академічного плагіату. Порядок перевірки робіт на академічний плагіат. Програмно-технічні засоби для перевірки робіт на унікальність (оригінальність). Критерії перевірки робіт на унікальність та виявлення академічного плагіату. Відповідальність за академічний плагіат і організацію роботи з метою його виявлення.

Основні поняття: автор, академічний плагіат, індекс унікальності твору, плагіат, твір, цитата.

План практичного заняття 4

1. Сутність та різновиди академічного плагіату.
2. Система запобігання академічного плагіату.
3. Порядок перевірки робіт на академічний плагіат.
4. Програмно-технічні засоби для перевірки робіт на унікальність (оригінальність).

5. Критерії перевірки робіт на унікальність та виявлення академічного плагіату.

6. Відповідальність за академічний плагіат і організацію роботи з метою його виявлення.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом практичного заняття 4 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

2. Студентам потрібно переглянути вебіари:

2.1. Вебінар «Запобігання плагіату в студентській і науковій роботі, практичні приклади та поради». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-7gaDKF-E2g>

2.2. Вебінар для викладачів та аспірантів ЗДМУ від Strikeplagiarism.com. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=PdwqR5DySGI>

Література для вивчення теми 4: 12; 13; 18.

Тема 5. Технологія написання курсових робіт

Тема, мета, завдання курсових робіт. Етапи написання курсових робіт. Вимоги до структури та змісту курсових робіт. Вимоги до оформлення курсових робіт. Підготовка, порядок та процедура захисту курсових робіт.

Основні поняття: курсова робота, освітній компонент.

План практичного заняття 5

1. Тема, мета, завдання курсових робіт.
2. Етапи написання курсових робіт.
3. Вимоги до структури та змісту курсових робіт.
4. Вимоги до оформлення курсових робіт.
5. Підготовка, порядок та процедура захисту курсових робіт.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом практичного заняття 5 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

2. Студентам потрібно зробити контент-аналіз одного із запропонованих понять: «соціальна робота», «соціальна педагогіка», «соціалізація», «соціальне виховання», «соціальна адаптація», «соціальна профілактика», «соціальне консультування», «соціальний супровід», «соціальний захист», «соціальна діагностика», «соціальні послуги».

Література для вивчення теми 5: 1; 7; 9; 12; 18.

Тема 6. Методи наукового дослідження в соціальній роботі

Сутність і класифікація методів наукового дослідження в соціальній роботі. Теоретичні методи наукового дослідження. Емпіричні методи наукового дослідження. Методи кількісного оброблення результатів наукового дослідження.

Основні поняття: метод наукового дослідження, теоретичні методи наукового дослідження, аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, конкретизація, узагальнення, порівняння, емпіричні методи наукового дослідження, метод аналізу документів, спостереження, анкетування, тестування, інтерв'ю, соціометрія, експеримент.

План практичного заняття 6

1. Сутність і класифікація методів наукового дослідження в соціальній роботі.

2. Теоретичні методи наукового дослідження: аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, конкретизація, узагальнення, порівняння.

3. Емпіричні методи наукового дослідження: метод аналізу документів, спостереження, анкетування, тестування, інтерв'ю, соціометрія, експеримент.

4. Методи кількісного оброблення результатів наукового дослідження.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом практичного заняття 6 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

2. Студентам потрібно розробити презентацію технології застосування одного з теоретичних методів наукового дослідження: «аналіз», «синтез», «порівняння», «класифікація», «абстрагування», «конкретизація», «індукція», «дедукція» за такими позиціями (сутність, класифікація, пізнавальні можливості та недоліки, алгоритм застосування методу наукового дослідження,

засоби його реалізації) згідно з планом практичного заняття на основі рекомендованої літератури та Інтернет-ресурсів.

Література для вивчення теми 6: 11; 18.

Тема 7. Метод аналізу документів у наукових дослідженнях в соціальній роботі

Поняття, функції, класифікація документів за різними критеріями. Методи якісно-кількісного аналізу документів. Формалізований аналіз документів (контент-аналіз). Традиційний аналіз документів. Переваги і недоліки методу аналізу документів.

Основні поняття: автор документа, документ, одиниці аналізу, одиниці рахунку, категорії аналізу, контент-аналіз, предмет аналізу документів, текст (в контент-аналізі), традиційний аналіз документів.

План практичного заняття 7

1. Поняття, функції, класифікація документів за різними критеріями.
2. Методи якісно-кількісного аналізу документів:
  - 2.1. Формалізований аналіз документів (контент-аналіз).
  - 2.2. Традиційний аналіз документів.
3. Переваги і недоліки методу аналізу документів.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом практичного заняття 7 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

2. Студентам потрібно зробити контент-аналіз одного із запропонованих понять: «наси́льство над дітьми в сім'ї», «агресивна поведінка підлітків», «адиктивна поведінка підлітків», «девіантна поведінка підлітків», «делінквентна поведінка підлітків», «булінг», «конфліктна поведінка підлітків», «Інтернет-залежність молоді», «торгівля людьми», «лідерська компетентність фахівців з соціальної роботи», «інформаційна компетентність фахівців з соціальної роботи», «науково-дослідницька компетентність фахівців з соціальної роботи», «комунікативна компетентність фахівців з соціальної роботи», «професійне вигорання фахівців з соціальної роботи».

Література для вивчення теми 7: 11; 18.

Тема 8. Метод спостереження в наукових дослідженнях у соціальній роботі

Сутність, особливості спостереження як методу наукового дослідження. Класифікація видів спостереження. Етапи проведення спостереження. Пізнавальні можливості та недоліки методу спостереження в наукових дослідженнях у соціальній роботі.

Основні поняття: спостереження, наукове спостереження, об'єкт спостереження, предмет спостереження, ситуація спостереження, умови спостереження, одиниці спостереження, категорії спостереження.

План практичного заняття 8

1. Сутність і особливості спостереження як методу наукового дослідження.

2. Класифікація видів спостереження.
3. Етапи проведення спостереження.
4. Пізнавальні можливості та недоліки методу спостереження в наукових дослідженнях у соціальній роботі.

Завдання для самостійного опрацювання

Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом практичного заняття 8 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

Література для вивчення теми 8: 11; 18.

Тема 9. Метод анкетування в наукових дослідженнях у соціальній роботі

Сутність, особливості анкетування як методу наукового дослідження. Класифікація видів анкетування. Методика розроблення анкети як засобу анкетування. Структура анкети. Класифікація видів запитань анкети. Правила розроблення анкети. Етапи проведення анкетування. Пізнавальні можливості та недоліки методу анкетування в наукових дослідженнях у соціальній роботі.

Основні поняття: анкетування, анкета, запитання анкети, респондент.

План практичного заняття 9

1. Сутність і особливості анкетування як методу наукового дослідження.
2. Класифікація видів анкетування.
3. Методика розроблення анкети як засобу анкетування.
  - 3.1. Структура анкети.
  - 3.2. Класифікація видів запитань анкети.
  - 3.3. Правила розроблення анкети.
4. Етапи проведення анкетування.
5. Пізнавальні можливості та недоліки методу анкетування в наукових дослідженнях у соціальній роботі.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом практичного заняття 9 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

2. Студентам потрібно на основі вивчення наукової фахової літератури презентувати та проаналізувати структуру, типи, зміст запитань двох анкет згідно із запропонованими темами бакалаврських робіт:

1. Соціальна профілактика насильства над дітьми в сім'ї.
2. Соціальна профілактика агресивної поведінки підлітків.
3. Соціальна профілактика адиктивної поведінки підлітків.
4. Соціальна профілактика девіантної поведінки підлітків.
5. Соціальна профілактика делінквентної поведінки підлітків.
6. Соціальна профілактика булінгу серед підлітків.
7. Соціальна профілактика віктимної поведінки підлітків.
8. Соціальна профілактика конфліктів у взаємодії підлітків і батьків.
9. Соціальна профілактика торгівлі людьми серед учнівської молоді.
10. Соціальна профілактика Інтернет-залежності студентської молоді.

11. Соціальна профілактика професійного вигорання фахівців з соціальної роботи.

12. Формування лідерської компетентності фахівців з соціальної роботи.

13. Формування інформаційної компетентності фахівців з соціальної роботи.

14. Формування науково-дослідницької компетентності фахівців з соціальної роботи.

15. Формування комунікативної компетентності фахівців з соціальної роботи.

Література для вивчення теми 9: 11; 18.

Тема 10. Метод тестування в наукових дослідженнях у соціальній роботі

Сутність, особливості тестування як методу наукового дослідження. Класифікація видів тестування. Методика розроблення тесту як засобу тестування. Структура тесту. Етапи розроблення тесту. Правила розроблення тесту. Етапи проведення тестування. Пізнавальні можливості та недоліки методу тестування в наукових дослідженнях у соціальній роботі.

Основні поняття: тестування, тест, інтелектуальні, особистісні, проєктивні тести, респондент.

План практичного заняття 10

1. Сутність і особливості тестування як методу наукового дослідження.

2. Класифікація видів тестування.

3. Методика розроблення тесту як засобу тестування.

3.1. Структура тесту.

3.2. Етапи розроблення тесту.

3.3. Правила розроблення тесту.

4. Етапи проведення тестування.

5. Пізнавальні можливості та недоліки методу тестування в наукових дослідженнях у соціальній роботі.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом практичного заняття 10 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

2. Студентам потрібно на основі вивчення наукової фахової літератури презентувати та проаналізувати структуру, зміст, шкалу оцінювання двох тестів згідно із запропонованими темами бакалаврських робіт:

1. Соціальна профілактика насильства над дітьми в сім'ї.

2. Соціальна профілактика агресивної поведінки підлітків.

3. Соціальна профілактика адиктивної поведінки підлітків.

4. Соціальна профілактика девіантної поведінки підлітків.

5. Соціальна профілактика делінквентної поведінки підлітків.

6. Соціальна профілактика булінгу серед підлітків.

7. Соціальна профілактика віктимної поведінки підлітків.

8. Соціальна профілактика конфліктів у взаємодії підлітків і батьків.

9. Соціальна профілактика торгівлі людьми серед учнівської молоді.
10. Соціальна профілактика Інтернет-залежності студентської молоді.
11. Соціальна профілактика професійного вигорання фахівців з соціальної роботи.
12. Формування лідерської компетентності фахівців з соціальної роботи.
13. Формування інформаційної компетентності фахівців з соціальної роботи.
14. Формування науково-дослідницької компетентності фахівців з соціальної роботи.
15. Формування комунікативної компетентності фахівців з соціальної роботи.

Література для вивчення теми 10: 11; 18.

Тема 11. Метод інтерв'ю в наукових дослідженнях у соціальній роботі

Сутність, особливості інтерв'ю як методу наукового дослідження. Класифікація видів інтерв'ю. Методика розроблення опитувального листа як засобу інтерв'ю. Етапи проведення інтерв'ю. Пізнавальні можливості та недоліки методу інтерв'ю в наукових дослідженнях у соціальній роботі.

Основні поняття: інтерв'ю, інтерв'юер, опитувальний лист, респондент.

План практичного заняття 11

1. Сутність і особливості інтерв'ю як методу наукового дослідження.
2. Класифікація видів інтерв'ю.
3. Методика розроблення опитувальника як засобу інтерв'ю.
4. Етапи проведення інтерв'ю.
5. Пізнавальні можливості та недоліки методу інтерв'ю в наукових дослідженнях у соціальній роботі.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом практичного заняття 11 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

2. Студентам потрібно на основі вивчення наукової фахової літератури презентувати та проаналізувати структуру, зміст запитань двох опитувальних листів для проведення інтерв'ю згідно із запропонованими темами бакалаврських робіт:

1. Соціальна профілактика насильства над дітьми в сім'ї.
2. Соціальна профілактика агресивної поведінки підлітків.
3. Соціальна профілактика адиктивної поведінки підлітків.
4. Соціальна профілактика девіантної поведінки підлітків.
5. Соціальна профілактика делінквентної поведінки підлітків.
6. Соціальна профілактика булінгу серед підлітків.
7. Соціальна профілактика віктимної поведінки підлітків.
8. Соціальна профілактика конфліктів у взаємодії підлітків і батьків.
9. Соціальна профілактика торгівлі людьми серед учнівської молоді.
10. Соціальна профілактика Інтернет-залежності студентської молоді.

11. Соціальна профілактика професійного вигорання фахівців з соціальної роботи.

12. Формування лідерської компетентності фахівців з соціальної роботи.

13. Формування інформаційної компетентності фахівців з соціальної роботи.

14. Формування науково-дослідницької компетентності фахівців з соціальної роботи.

15. Формування комунікативної компетентності фахівців з соціальної роботи.

Література для вивчення теми 11: 11; 18.

Тема 12. Метод соціометрії в наукових дослідженнях у соціальній роботі

Сутність, особливості соціометрії як методу наукового дослідження. Види соціометричного опитування. Види, властивості, кількість соціометричних критеріїв. Методика розроблення соціометричної картки. Етапи проведення соціометрії. Обробка даних соціометрії: соціоматриця, соціограма, соціометричні індекси. Надійність та обґрунтованість результатів соціометрії.

Основні поняття: соціометрія, соціометричний критерій, соціометрична картка, соціоматриця, соціограма, соціометричні індекси.

План практичного заняття 12

1. Сутність і особливості соціометрії як методу наукового дослідження.

2. Види соціометричного опитування.

3. Види, властивості, кількість соціометричних критеріїв.

4. Методика розроблення соціометричної картки.

5. Етапи проведення соціометрії.

6. Обробка даних соціометрії: соціоматриця, соціограма, соціометричні індекси.

7. Надійність та обґрунтованість результатів соціометрії.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом практичного заняття 12 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

2. Студентам потрібно розробити соціометричну картку з метою проведення соціометричного опитування студентської групи.

Література для вивчення теми 12: 11; 15; 16; 18.

Тема 13. Метод експерименту в наукових дослідженнях у соціальній роботі

Сутність, особливості експерименту як методу наукового дослідження. Класифікація видів експерименту. Етапи проведення експерименту.

Пізнавальні можливості та недоліки методу експерименту в наукових дослідженнях у соціальній роботі.

Основні поняття: експеримент, експериментальні змінні, залежна змінна, незалежна змінна, експериментальна група, контрольна група.

План практичного заняття 13

1. Сутність, особливості експерименту як методу наукового дослідження.
2. Класифікація видів експерименту.
3. Етапи проведення експерименту.
4. Пізнавальні можливості та недоліки методу експерименту в наукових дослідженнях у соціальній роботі.

Завдання для самостійного опрацювання

Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом практичного заняття 13 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

Література для вивчення теми 13: 11; 18.

Тема 14. Основні способи обробки й аналізу інформації в наукових дослідженнях у соціальній роботі

Верифікація первинної інформації. Обробка даних. Аналіз і узагальнення результатів наукового дослідження. Оформлення результатів наукового дослідження. Тези наукової доповіді (повідомлення): структура, обсяг, вимоги до змісту та оформлення.

Основні поняття: аналіз даних, верифікація, вимірювання, таблиця, графік, звіт про результати наукового дослідження, тези наукової доповіді.

План практичного заняття 14

1. Верифікація первинної інформації.
2. Обробка даних.
3. Аналіз і узагальнення результатів наукового дослідження.
4. Оформлення результатів наукового дослідження.
5. Тези наукової доповіді (повідомлення): структура, обсяг, вимоги до змісту та оформлення.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно розробити індивідуальні/групові презентації згідно з планом практичного заняття 14 на основі рекомендованої літератури та інтернет-ресурсів.

2. Студентам потрібно підготувати презентацію дослідження актуальної соціальної проблеми, опублікованих у 2017-2022 р. р., в якій представити обробку даних, аналіз, узагальнення результатів наукового дослідження.

Рекомендована література та інтернет-ресурси для виконання завдання

1.1. Степурко Т., Семигіна Т., Барська Ю., Тимошевська В. Поведінкові детермінанти здоров'я (результати національного репрезентативного дослідження «Індекс здоров'я. Україна»). *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2019. № 1. С. 102–124. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_1_2019--102-124.pdf

1.2. Звіт за результатами онлайн-опитування «Навички XXI століття очима молоді та роботодавців». Київ: ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики» 2021. URL:

file:///C:/Users/Sweet/Downloads/Zvit_ZAGAL_NIJ_Navichki_NHI_stolittya_14_04.pdf

1.3. Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються: поширення й тенденції в Україні : за результатами дослідження 2019 року в рамках міжнародного проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD» / О. М. Балакірева (кер. авт. кол.), Д. М. Павлова, Н-М. К. Нгуєн, О. Г. Левцун, Н. П. Пивоварова, О.Т. Сакович; О. В. Флярковська. К. : ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ», 2019. 214 с. URL: http://www.uisr.org.ua/img/upload/files/B_Report_ESPAD_2019_Internet.pdf

1.4. Українське покоління Z: цінності та орієнтири: результати загальнонаціонального опитування. Київ: Фонд ім. Фрідріха Еберта, 2017. 137 с. URL: http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Ukr_Generation_ukr_inet-1.pdf

Література для вивчення теми 14: 8; 14; 18; 19; 20.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1

1. *Проект наукового дослідження.*
2. *Сутність і функції програми наукового дослідження.*
3. *Структура і зміст програми наукового дослідження.*
4. *Етапи розроблення програми наукового дослідження.*
5. *Типові помилки та труднощі в розробленні програми наукового дослідження.*
6. *Сутність і специфічні особливості наукового дослідження в соціальній роботі.*
7. *Структура методології наукових досліджень в соціальній роботі.*
8. *Визначення проблеми наукового дослідження в соціальній роботі.*
9. *Визначення категорій наукового дослідження: об'єкт, предмет, мета, завдання.*
10. *Етапи організації та проведення наукового дослідження в соціальній роботі.*
11. *Сутність, мета, завдання випускних кваліфікаційних робіт.*
12. *Порядок визначення та затвердження тематики випускних кваліфікаційних робіт.*
13. *Порядок призначення та затвердження наукових керівників.*
14. *Організаційні етапи написання випускної кваліфікаційної роботи.*
15. *Контроль за виконанням випускної кваліфікаційної роботи.*
16. *Вимоги до структури та змісту випускних кваліфікаційних робіт.*
17. *Вимоги до оформлення випускних кваліфікаційних робіт.*
18. *Підготовка, порядок та процедура захисту випускних кваліфікаційних робіт.*
19. *Сутність та різновиди академічного плагіату.*
20. *Система запобігання академічного плагіату.*
21. *Порядок перевірки робіт на академічний плагіат.*
22. *Програмно-технічні засоби для перевірки робіт на унікальність*

(оригінальність).

23. *Критерії перевірки робіт на унікальність та виявлення академічного плагіату.*

24. *Відповідальність за академічний плагіат і організацію роботи з метою його виявлення.*

25. *Тема, мета, завдання курсових робіт.*

26. *Етапи написання курсових робіт.*

27. *Вимоги до структури та змісту курсових робіт.*

28. *Вимоги до оформлення курсових робіт.*

29. *Підготовка, порядок та процедура захисту курсових робіт.*

30. *Сутність і класифікації методів наукового дослідження в соціальній роботі.*

31. *Теоретичні методи наукового дослідження.*

32. *Емпіричні методи наукового дослідження.*

33. *Метод аналізу документів у наукових дослідженнях в соціальній роботі*

34. *Метод спостереження в наукових дослідженнях у соціальній роботі*

35. *Метод анкетування в наукових дослідженнях у соціальній роботі*

36. *Метод тестування в наукових дослідженнях у соціальній роботі*

37. *Метод інтерв'ю в наукових дослідженнях у соціальній роботі*

38. *Метод соціометрії в наукових дослідженнях у соціальній роботі*

39. *Метод експерименту в наукових дослідженнях у соціальній роботі*

40. *Аналіз і узагальнення результатів наукового дослідження.*

41. *Оформлення результатів наукового дослідження.*

42. *Тези наукової доповіді (повідомлення): структура, обсяг, вимоги до змісту та оформлення.*

V. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання знань здобувачів освіти під час аудиторних занять з освітнього компонента «Основи наукових досліджень в соціальній сфері»

3 бали – оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

2 бали – оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні

деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

1 бал – оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0 балів – оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Таблиця 3

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітнього компонента «Основи наукових досліджень в соціальній сфері» для денної форми навчання, де формою контролю є залік

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси до освітнього компонента «Основи наукових досліджень в соціальній сфері»

1. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. ДСТУ 3017:2015: видання офіційне / розробники: Н. Петров, Г. Плиса. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 42 с. URL: http://ksv.do.am/GOST/dstu_3017-2015.pdf

2. Звіт за результатами онлайн-опитування «Навички XXI століття очима молоді та роботодавців». Київ: ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики» 2021. URL: file:///C:/Users/Sweet/Downloads/Zvit_ZAGAL_NIJ_Navichki_NHI_stolittya_14_04.pdf

3. Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються: поширення й тенденції в Україні : за результатами дослідження 2019 року в рамках міжнародного проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD» / О. М. Балакірева (кер. авт. кол.), Д. М. Павлова, Н-М. К. Нгуєн, О. Г. Левцун, Н. П. Пивоварова, О.Т. Сакович; О. В. Флярковська. К. : ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ», 2019. 214 с. URL: http://www.uisr.org.ua/img/upload/files/B_Report_ESPAD_2019_Internet.pdf

4. Лютий В. П. Методика дослідження в соціальній роботі. Тема 1.
URL:
<http://moodle.socosvita.kiev.ua/moodledata/filedir/b3/9c/b39caac59b808680a9556f41ec145d038e919c96>
5. Лютий В. П. Методика дослідження в соціальній роботі. Тема 2-1.
URL:
<http://www.moodle.socosvita.kiev.ua/moodledata/filedir/ba/6c/ba6c9fac5d9f028a5250c1e9310b1852b15fcfbe>
6. Лютий В. П. Методика досліджень в соціальній роботі. Тема 2-2.
URL:
<http://moodle.socosvita.kiev.ua/moodledata/filedir/dd/22/dd225767c953fd61a354792088bf2745b816087d>
7. Методичні рекомендації до написання, оформлення та захисту курсових і кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» і «магістр» кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи : метод. реком. для студентів / автор. кол.: І. Шимко, Т. Василюк, І. Лисоконь. Кривий Ріг: КДПУ. 2021. 76 с. URL:
http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/4306/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97_2021_%D0%9A%D0%B0%D1%84%D0%B5%D0%B4%D1%80%D0%B0%D0%A1%D0%9F%D0%A1%D0%A0.pdf
8. Методично рекомендований алгоритм написання тез доповідей: методичні рекомендації / Ю. М. Хайчіна. Кременчук, 2014. 31 с.
9. Островська Н. О., Клик С. Е., Корабльова О. О. Методичні рекомендації щодо підготовки, написання та захисту курсових робіт (для студентів спеціальності: 231 «Соціальна робота») / уклад : Н. О. Островська, С. Е. Клик, О. О. Корабльова. Київ: Талком, 2020. 45 с. URL:
https://vo.uu.edu.ua/pluginfile.php/444579/mod_resource/content/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%B4%D0%BE%20%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B8.pdf
10. Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження : курс лекцій. Київ: Наукова думка, 1996. 233 с.
11. Повідайчик О., Жиленко Р. Методи досліджень у соціальній роботі: навч. посіб. Ужгород: Видавництво ПП «АУТДОРШАРК», 2018. 164 с. URL:
<https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/42750>
12. Положення про випускні кваліфікаційні роботи (проекти): затверджено 29.06.2022 р. URL: https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_%D0%9F%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%96%D0%95%D0%9D%D0%9D%D0%AF_%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D0%B2%D0

%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA_%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B8-%D0%A0%D0%B5%D0%B4-1.pdf

13. Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки від 14 лютого 2022 року. URL: <http://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/03/polozhennya-pro-antyplagiat.pdf>

14. Розділ 3. Робота над написанням наукових статей, монографій, наукових доповідей і повідомлень. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. С. 105–121. URL: http://biology.univ.kiev.ua/images/stories/Upload/Kafedry/Biofizyky/2014/konversky_osn_metod_ta_org_nayk_dosl.pdf

15. Соломка Е. Т., Прокопович Ю. А. Організація і проведення соціометричної методики в соціально-психологічних дослідженнях: навч.-метод. посібник. Ужгород, 2008. 32 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/22482/1/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8.pdf>

16. Соціометрія як метод дослідження міжособистісних стосунків: метод. реком. для студентів педагогічних вузів / укладачі: Н. В. Чудаєва, Г. О. Шулдик. Умань: ПП Жовтий, 2013. 38 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/jspui/bitstream/6789/111/1/Sociometriya%20yak%20metod%20doslidzennya%20migosobystisnyh%20stosunkiv.pdf>

17. Степурко Т., Семигіна Т., Барська Ю., Тимошевська В. Поведінкові детермінанти здоров'я (результати національного репрезентативного дослідження «Індекс здоров'я. Україна»). *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2019. № 1. С. 102–124. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_1_2019--102-124.pdf

18. Сушик Н. С. Основи наукових досліджень в соціальній сфері : електронний курс освітнього компонента. URL: <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2312>

19. Сушик Н. С. Особливості технологій соціального виховання дітей підліткового та юнацького віку. *Modern directions of scientific research development*. Proceedings of the 11th International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Chicago, USA. 2022. Pp. 233-237. URL: <https://sci-conf.com.ua/xi-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-modern-directions-of-scientific-research-development-20-22-aprelya-2022-goda-chikago-ssha-arhiv/>.

20. Сушик Н. С. Технологія соціального виховання «Формування життєвих навичок» повнолітніх суб'єктів пробації. *Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects*. Proceedings of the 11th International scientific and practical conference. MDPC Publishing. Berlin, Germany.

2022. Рр. 239-247. URL: <https://sci-conf.com.ua/xi-mezhdunarodnaya-nauchnoprakticheskaya-konferentsiya-modern-scientific-research-achievements-innovationsand-development-prospects-24-26-aprelya-2022-goda-berlin-germaniya-arhiv/>.

21. Сушик Н. Сутність, структура, зміст науково-дослідницької компетентності викладачів закладів вищої освіти. *Нова педагогічна думка*. Рівне, 2018. № 2 (94). С. 53–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2018_2_14

VII. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Особа, яка створила документ, що передає інформацію про події, зміст раніше складених документів, ставлення до поданої інформації, називається: 1) відповідальним автором; 2) компетентним автором; 3) автором документа.

2. Певний зв'язок питань, що утворюють особливе ціле, називається: 1) анкетною; 2) документом; 3) бесідою.

3. Питання, на які респондентові не пропонуються варіанти відповідей (він повинен самостійно сформулювати і записати відповідь), називаються: 1) індивідуальними; 2) відкритими; 3) самостійними.

4. Спеціально створений людиною предмет, призначений для передачі і зберігання інформації, називається: 1) анкетною; 2) документом; 3) тестом.

5. Метод отримання інформації про зміну показників діяльності об'єкта в результаті впливу на нього заданих і контрольованих факторів (змінних), називається: 1) експериментом; 2) спостереженням; 3) соціометрією.

6. Перелік завдань для оцінки загальної розумової обдарованості людини, називається: 1) навчальними тестами; 2) розвиваючими тестами; 3) інтелектуальними тестами.

7. Різновид опитування, який передбачає особисте спілкування з респондентом, при якому дослідник сам ставить запитання і фіксує відповіді, називається: 1) анкетуванням; 2) інтерв'ю; 3) тестуванням.

8. Змістові одиниці, що позначають емпіричні ознаки текстової інформації, результат операціоналізації опорних теоретичних понять в концепції дослідження, називаються: 1) категоріями аналізу; 2) категоріями спостереження; 3) експериментальними змінними.

9. Вилучення інформації з великих масивів документальних джерел з наступною її обробкою, називається: 1) індукцією; 2) дедукцією; 3) контент-аналізом.

10. Група, ідентична експериментальній за заданими дослідником параметрами, що не зазнає впливу експериментального фактору (незалежної змінної), називається: 1) порівняльною; 2) контрольною; 3) дослідницькою.

11. Вивчення об'єкта в штучно створеній ситуації, називається: 1) лабораторним дослідженням; 2) моделюючим дослідженням; 3) прогнозуючим дослідженням.

12. Питання, які дають можливість респондентові ухилитися від вибору визначених альтернатив, пропонуючи свою відповідь, називаються: 1) альтернативними; 2) напіввідкритими; 3) напівзакритими.

13. Більш гнучкий варіант бесіди, який передбачає лише список основних питань, частково їх порядок, який може змінюватися згідно з обставинами, називається: 1) стандартизованим анкетуванням; 2) напівформалізованим інтерв'ю; 3) експертним опитуванням.

14. Метод цілеспрямованого, планомірного, певним чином фіксованого сприйняття досліджуваного процесу або явища соціального життя, що використовується в прикладних дослідженнях, називається: 1) соціометрією; 2) експериментом; 3) спостереженням.

15. Частина тексту (слово, висловлювання), які можуть бути поставлені у відповідність з категоріями аналізу, містять ознаки, співвідносяться з категоріями аналізу, називаються: 1) одиницею аналізу; 2) одиницею порівняння; 3) одиницею узагальнення.

16. Група, на яку впливають експериментальним фактором (незалежною змінною), називається: 1) навчальною; 2) дослідницькою; 3) експериментальною.

17. Засіб для проведення інтерв'ю, призначений для збору емпіричної інформації у вигляді усних відповідей респондентів, називається: 1) анкетною; 2) опитувальним листом; 3) тестом.

18. Метод збору первинної інформації, заснований на усному або письмовому зверненні до певної групи людей з питаннями, зміст яких визначає проблему дослідження на емпіричному рівні, називається: 1) спостереженням; 2) узагальненням; 3) опитуванням.

19. Соціальна група, індивід, їх стан, соціальний процес, той чи інший аспект соціальної дійсності, за якими спостерігає дослідник, називаються: 1) метою спостереження; 2) об'єктом спостереження; 3) результатом спостереження.

20. Спеціальні тести, призначені для діагностики тієї чи іншої особливої якості, характеристики, властивості суб'єкта (наприклад, творчих здібностей, рівня загальної відповідальності, самоконтролю і т. д.), називаються: 1) інтелектуальними; 2) проєктивними; 3) особистісними.

21. Усі мовні висловлювання дослідника, звернені до респондента, які можуть мати питальні, стверджувальні формулювання, які спонукають до відповіді на них, називаються: 1) твердженнями анкети; 2) питаннями анкети; 3) відповідями анкети.

22. Вивчення об'єкта дослідження в природних умовах, в умовах повсякденного життя, називається: 1) польовим дослідженням; 2) пілотним дослідженням; 3) прикладним дослідженням.

23. Отримання інформації про індивідуальні особливості людей за допомогою спеціально розроблених стандартизованих проб, називається: 1) анкетуванням; 2) тестуванням; 3) опитуванням.

24. Ознаки, властивості документів, які можуть характеризувати зміст досліджуваного явища згідно з метою і завданнями дослідження, називаються: 1) об'єктом аналізу документів; 2) предметом аналізу документів; 3) результатом аналізу документів.

25. Спеціальні тести, що дозволяють скласти найбільш повне уявлення про психологічні особливості тієї чи іншої людини, називаються: 1) інтелектуальними; 2) проєктивними; 3) особистісними.

26. Учасник дослідження, що відповідає на питання анкети, називається: 1) досліджуваним; 2) опитуваним; 3) респондентом.

27. Емпірично визначена проблемна ситуація дослідження, називається: 1) ситуацією спостереження; 2) умовами спостереження; 3) факторами спостереження.

28. Певна комунікативна система елементів (сукупність відомостей, оцінок), що має відносно замкнуту структуру відповідно до концепції або задуму автора, називається: 1) змістом; 2) текстом; 3) документом.

29. Зміни, що відбуваються з об'єктом спостереження, значимі згідно з метою дослідження, називаються: 1) одиницею порівняння; 2) одиницею спостереження; 3) одиницею узагальнення.

30. Система завдань, які пропонуються суб'єктам з метою діагностування їх особистісних особливостей; призначена для вимірювання відмінностей між окремими індивідами, розбіжностей в їх реакціях на ті чи інші групові явища, називається: 1) тестом; 2) анкетною; 3) опитувальним листом.

1.9. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Критичне мислення в соціальній сфері» (автор Олена Белкіна-Ковальчук)

1. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота ОС бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів <u>150/5</u>		Рік навчання <u>1</u>
		Семестр <u>1</u> -ий
		Лекції <u>34</u> год.
		Практичні(семінарські) <u>34</u> год.
ІНДЗ: €		Самостійна робота <u>72</u> год.
	Консультації <u>10</u> год.	
Мова навчання	Форма контролю: залік	Українська

II. Інформація про викладача (- ів)

ППП Белкіна-Ковальчук Олена Віталіївна,
 Науковий ступінь кандидат педагогічних наук,
 Вчене звання доцент
 Посада доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи
 Контактна інформація
 Телефон: +380502789814,
 Електронна пошта: belkina-kovalchuk.olena@vnu.edu.ua
 Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи розвитку критичного мислення особистості						
Тема 1. Сутність та головні ознаки критичного мислення особистості	10	2	2	5	1	Практичне/3/РМГ, ІР
Тема 2. Розумові операції як підґрунтя критичного мислення.	22	8	8	5	1	Практичне/12/РМГ/ІР, Т
Разом за модулем 1	32	10	10	10	2	15 б.
Змістовий модуль 2. Прикладні аспекти розвитку критичного мислення особистості						
Тема 3. Розвиток навичок критичного мислення у процесі опрацювання текстів	15	2	4	8	1	Практичне/6/ІР/РМГ
Тема 4. Запитання як головний інструмент розвитку критичного мислення особистості	20	4	4	10	2	Практичне/6/РМГ, ІР, Т
Тема 5. Розвиток навичок критичного мислення особистості при роботі з різними джерелами інформації	19	4	4	10	1	Практичне/6/ІР, РМГ
Тема 6. Розвиток навичок критичного мислення особистості під час оцінювання ресурсів Інтернету	19	4	4	10	1	Практичне/6/РМГ, ІР
Тема 7. Розуміння і конструювання	15	4	2	8	1	Практичне/3/РМГ, ІР

аргументованих висловлювань						
Тема 8. Критичне письмо як засіб розвитку критичного мислення	15	2	2	10	1	Практичне/ 3/ІР, РМГ
Тема 9. Дискусія та дебати як засіб розвитку критичного мислення	15	4	4	6	1	Практичне/ 6/ДС, ДБ
Разом за модулем 2	118	20	20	62	8	36 б.
Види підсумкових робіт (за потреби)						Бал
Контрольна робота						30/Тести та практичні вправи
ІНДЗ						19
Всього годин/ Балів	150	34	34	72	10	150/100

Примітки: 1/ Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

2 / *Методи та форми контролю:* ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІРС – індивідуальна робота, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, тощо.

ІV. Тематичний план змістових модулів

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи розвитку критичного мислення особистості

Тема 1. Сутність та головні ознаки критичного мислення особистості

Сутність поняття критичне мислення, дивергентне мислення. Зв'язок критичного мислення з іншими видами мислення. Характерні ознаки критичного та дивергентного мислення.

Основні поняття: критичне мислення, логічне мислення, творче мислення, дивергентне мислення, конформізм, негативізм, критиканство.

План практичних занять

1. Карта поняття критичне мислення.
2. Характерні ознаки критичного та дивергентного мислення.
3. Практичні вправи.

Завдання для самостійної роботи

Сформулюйте декілька запитань, які, на вашу думку, зазвичай ставлять собі люди, що мислять критично.

Пригадайте (вигадайте) життєві ситуації, за яких вам (або іншим людям) украй необхідне критичне мислення.

Підготуйте авторські оголошення чи передвиборчі агітки та прокоментуйте їх як людина, що мислить критично.

Література для вивчення теми 1: 1; 2; 9; 11; 14; 16; 17

Тема 2. Розумові операції як підґрунтя критичного мислення

Розуміння як складова мислення. Ключові вміння для розуміння. Поняття аналізу. Ключові уміння для аналізу. Поняття синтезу, його результати. Оцінювання як мисленнєва операція.

Основні поняття: розуміння, інтерпретація, аналіз, синтез, оцінювальне судження, оцінювання, сенкан.

План практичних занять

1. Розуміння як складова мислення.
2. Роль аналізу в житті людини.
3. Синтез навколо нас.
4. Оцінювання як мисленнєва операція.
5. Практичні справи.

Завдання для самостійної роботи

Спираючись на власне розуміння аналізу, синтезу, поясніть, чи знадобиться вам таке вміння в житті та професійній діяльності. Презентуйте свої роздуми групі.

Визначте особливості (позитивні та негативні сторони, структурні компоненти тощо) навчальних занять. На основі зробленого аналізу запропонуйте шляхи їх удосконалення.

Працюючи в парах, обміркуйте одну із запропонованих оцінок: «Сцени насильства на телебаченні провокують іще більше насильство в житті», «Читання продуктивніше, ніж перегляд телепередач», «Телебачення винне у створенні культури споживання». Побудуйте «дискусійне павутиння» за зразком

ТАК

НІ

ВИСНОВОК:

Об'єднайтесь у четвірки та поділіться одне з одним своїми думками. Обговоріть проблему та намагайтесь дійти згоди щодо остаточного рішення. Його потрібно записати в нижній частині, у «Висновку». Представте свої думки групі.

Література для вивчення теми 2: 6; 10; 11

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1

1. *Сутність та поняття критичного мислення.*
2. *Роль різних видів мислення у житті людини.*
3. *Характерні ознаки критичного мислення.*
4. *Розуміння як важлива складова мислення.*
5. *Аналіз та його роль у житті людини.*

6. *Синтез та його роль у житті людини.*

7. *Оцінювання як мисленнєва операція.*

Змістовий модуль 2. Прикладні аспекти розвитку критичного мислення особистості

Тема 3. Розвиток навичок критичного мислення у процесі опрацювання текстів

Критичне читання та його роль у житті людини. Методи критичного читання: подвійний щоденник, метод опорних слів, читання з маркуванням. Графічні організатори, їх види та роль у процесі опрацювання текстів.

Основні поняття: критичне читання, графічні організатори, асоціативний куш, кластер, концептуальна таблиця, таблиця «З-Х-Д»

План практичних занять

1. Сутність та види критичного читання.
2. Графічні організатори, їх види та роль у процесі опрацювання текстів.
3. Практичні вправи.

Завдання для самостійної роботи

Читаючи текст «Синонім життя», застосуйте метод опорних слів. Випишіть ті слова (словосполучення), які ви вважаєте ключовими для кожної ідеї тексту. Перекажіть одне одному зміст тексту, спираючись на виписані слова. Оцініть, наскільки точно ваш партнер/партнерка переказали текст.

Пригадайте свою роботу над цією темою (на лекціях та практичних). Складіть перелік 2-3 запитань, на які вам вдалося отримати відповіді, та 2-3, над якими ви ще бажаєте подумати.

Знайдіть у книжках або періодиці фрагмент цікавого для вас тексту. Зобразіть зміст і структуру тексту, використовуючи будь-який з графічних організаторів. Сформулюйте 3 запитання на розуміння тексту, на які можна було б відповісти після ознайомлення з вашим організатором. Поясніть одногрупнику зміст тексту на основі його наочного зображення і поставте контрольні запитання. Після обговорення внесіть уточнення у свій графічний організатор.

Література для вивчення теми 3: 3; 6; 8

Тема 4. Запитання як головний інструмент розвитку критичного мислення особистості

Запитання та їх різновиди (відкриті, закриті, уточнюючі, проблемні). Вимоги до постановки запитань. Система відкритих запитань. Види відповідей на запитання.

Основні поняття: запитання, відкрите запитання, закрите запитання, уточнююче запитання, проблемне запитання.

План практичних занять

1. Роль відкритих і закритих запитань у житті людини, їх переваги та недоліки.
2. Форми постановки уточнюючих запитань.
3. Особливості постановки проблемних запитань.
4. Класифікація відповідей на запитання.

5. Практичні вправи.

Завдання для самостійної роботи

Прочитайте історичну легенду про Сократа (ст.51) і поясніть, яка функція запитань у тексті – комунікативна чи пізнавальна? Придумайте декілька власних «сократівських» запитань.

Пригадайте 2-3 запитання, які ви найчастіше чуєте від своїх батьків, друзів, викладачів. Визначте, якими є функції цих запитань.

Проведіть дослідження: упродовж тижня звертайте увагу, хто, коли і для чого найчастіше користується уточнюючими і навідними запитаннями. Свої спостереження запишіть.

Складіть систему відкритих запитань до тексту казки про Курочку Рябу. Не забувайте, що у вашій системі мають бути представлені всі типи запитань.

Напишіть міні-твір, використовуючи опорні слова: проблемне питання, проблема, життя, ситуація, рішення, важливо, марно, помилка, вихід, гіпотеза.

Література для вивчення теми 4: 6; 8

Тема 5. Розвиток навичок критичного мислення особистості при роботі з різними джерелами інформації

Поняття інформації, її властивості та види. Факти і думки. Особливості різних видів текстів (художнього, наукового, публіцистичного). Як знайти інформацію в ЗМІ.

Основні поняття: інформація, факт, думка, ЗМІ, маніпулювання, пропаганда, художній текст, науковий текст, публіцистичний текст.

План практичних занять

1. Поняття інформації, її властивості та види.
2. Факти і думки, їх розрізнення.
3. Особливості роботи з художнім текстом.
4. Особливості роботи з науковим текстом.
5. Особливості роботи з публіцистичним текстом.
6. Особливості роботи із ЗМІ.
7. Практичні вправи.

Завдання для самостійної роботи

Прокоментуйте письмово вислів французького астронома і математика П. Лапласа: «Те, що ми знаємо, обмежене, а чого не знаємо - безмежне».

Готуючись до занять з будь-якого предмету, виберіть з опрацьованого матеріалу 3-4 факти, що наводить автор. відзначте думки, які висловлює автор про ці факти.

Знайдіть фрагмент художнього, наукового, публіцистичного тексту, на прикладі якого можна яскраво продемонструвати його функції.

Виберіть інформаційне повідомлення з будь-якого вигляду ЗМІ і проаналізуйте його відповідно до пам'ятки, запропонованої на занятті.

Література для вивчення теми 5: 3; 6; 15

Тема 6. Розвиток навичок критичного мислення особистості під час оцінювання ресурсів Інтернету

Критерії та індикатори для критичного оцінювання інформаційних інтернет-джерел. Види та особливості рекламних текстів, їх вплив на вибір людини.

Основні поняття: інтернет, веб-сайт, реклама.

План практичних занять

1. Роль критичного сприйняття інформації з інтернету.
2. Критичне оцінювання веб-ресурсів.
3. Види реклами та їх вплив на свідомість людини.
4. Практичні вправи.

Завдання для самостійної роботи

Порівняйте дві будь-які статті на одну і ту саму тему з різних сторінок в Інтернеті. Проаналізуйте їх, використовуючи таблицю (ст. 117). Відзначайте знаками «+» і «-» відповіді по кожній статті.

Оцініть об'єктивність і достовірність інформації, вміщеної на веб-сторінці: <http://evrazia.org/topic.php?id=7>

Ознайомтеся з інформацією з різних сайтів на тему: «ГМО (генетично модифіковані організми) – чи можна їх вживати?» та оцініть їх за ступенем надійності. Аргументуйте свій вибір.

Знайдіть у ЗМІ приклади рекламних текстів, яким би ви надали звання: «Найкумедніша реклама», «Найпереконливіша реклама», «Найбрехливіша реклама», «Найшкідливіша реклама».

Література для вивчення теми 6: 3; 6

Тема 7. Розуміння і конструювання аргументованих висловлювань

Роль аргументації в критичному мисленні. Аргумент, його структура і види. Пошук аргументів в тексті. Способи побудови ефективного аргументу. Розгорнуте аргументування. Контраргументація та спростування.

Основні поняття: аргумент, логічний довід в аргументі, спростування, висновок в аргументі, контраргумент.

План практичних занять

1. Аргумент та його структура.
2. Види аргументів, особливості їх побудови.
3. Контраргументація та спростування.

Завдання для самостійної роботи

Прогляньте популярні газети або журнали, доберіть невелику статтю з актуальної і дискусійної проблеми. Спробуйте виділити в ній відомі вам елементи аргументування. Якщо можливо, використовуйте графічні організатори.

Проаналізуйте кілька рекламних сайтів в Інтернеті, визначте, які види аргументів використовують автори цих текстів. Подумайте, які аргументи переважають і чому.

Побудуйте схему переконливого аргументування для адміністрації школи про необхідність збільшити велику перерву до 35-45 хвилин.

Читаючи газети, слухаючи новини, спілкуючись з іншими людьми, намагайся розпізнати спроби маніпулювання свідомістю людей. Запиши розпізнані прийоми пропаганди для маніпулювання думками людей.

Література для вивчення теми 7: 5; 6; 8

Тема 8. Критичне письмо як засіб розвитку критичного мислення

Сенкан. Діаграма Ейлера-Венна. Есе. Види есе. Алгоритм написання есе. Критерії оцінювання есе. Метод PRES. Етапи методу. Правила написання успішної дослідної роботи (статті, есе, виступу).

Основні поняття: критичне письмо, сенкан, діаграма Ейлера-Венна, есе, міні-есе, п'ятихвилинне есе, десятихвилинне есе, метод PRES.

План практичних занять

1. Особливості здійснення соціально-педагогічного патронажу.
2. Представлення перед групою результатів завдань для самостійної роботи.

Завдання для самостійної роботи

При підготовці до будь-якого навчального предмету, напиши сенкан до ключового поняття теми. Представте результати своєї роботи групі.

Підберіть частину навчального матеріалу (за власним вибором), яку можна опрацювати за методом діаграми Ейлера-Венна.

Напиши есе на будь-яку соціально-педагогічну тематику.

Література для вивчення теми 8: 3; 5; 6; 8

Тема 9. Дискусія та дебати як засіб розвитку критичного мислення

Дискусія, основні правила проведення. Особливості участі у письмовій дискусії, правила написання есе. Особливості дебатів як виду дискусії, основні правила їх проведення.

Основні поняття: дискусія, дебати, есе.

План практичних занять

1. Основні правила проведення дискусії.
2. Особливості організації та проведення дебатів.
3. Практичні вправи.

Завдання для самостійної роботи

Підготувати інформацію для проведення міні-дебатів на тему (за вибором): «Реклама приносить більше шкоди, ніж користі», «Досліди над тваринами аморальні», «Світ врятує краса».

Знайдіть в Інтернеті інформацію про судові, парламентські або політичні дебати останнього часу і підготуйте про це невеличке повідомлення для одногрупників.

Придумайте 2-3 теми для дискусії у вашій групі.

Література для вивчення теми 9: 3; 5; 6

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2

1. Сутність та види критичного читання.
2. Графічні організатори, їх види та роль у процесі опрацювання текстів.
3. Поняття відкритих і закритих запитань, їх переваги та недоліки.

4. *Форми постановки уточнюючих запитань.*
5. *Особливості постановки проблемних запитань.*
6. *Класифікація відповідей на запитання.*
7. *Поняття інформації, її властивості та види.*
8. *Факти і думки, їх розрізнення.*
9. *Особливості роботи з художнім текстом.*
10. *Особливості роботи з науковим текстом.*
11. *Особливості роботи з публіцистичним текстом.*
12. *Особливості роботи із ЗМІ.*
13. *Роль критичного сприйняття інформації з інтернету.*
14. *Критичне оцінювання веб-ресурсів.*
15. *Види реклами та їх вплив на свідомість людини.*
16. *Аргумент та його структура.*
17. *Види аргументів, особливості їх побудови.*
18. *Контраргументація та спростування.*
19. *Основні правила проведення дискусії.*
20. *Особливості організації та проведення дебатів.*

Індивідуально науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Індивідуально-дослідне завдання (ІНДЗ) видаються здобувачам освіти на першому занятті, і виконуються здобувачем самостійно у письмовій формі при консультуванні з викладачем.

ІНДЗ у вигляді написання есе на тему: “Роль критичного мислення у соціальній сфері”.

*Есе – (від франц. Essai - спроба, проба, нарис) – невеликий за обсягом прозовий твір, з довільною композицією, що відображає індивідуальні враження і міркування автора з конкретного питання і не претендує на вичерпну відповідь.

Забороняється запозичення та копіювання з робіт інших виконавців, має містити самостійні ідеї та міркування.

Структура есе визначається пропонованими до нього вимогами:

- думки автора есе з проблеми викладаються у формі коротких тез;
- думка повинна бути підкріплена доказами, тому за тезою слідує аргументи. Аргументи – це факти, явища суспільного життя, події, життєві ситуації і життєвий досвід, наукові докази, посилання на думку вчених та ін.

Краще надавати два аргументи на користь кожної тези: один аргумент здається непереконливим, три аргументи можуть «перевантажити» виклад, виконаний в жанрі, орієнтованому на стислість і образність. Таким чином, есе набуває такої структури (кількість тез і аргументів залежить від теми, обраного плану, логіки розвитку думки):

- вступ
- теза, аргументи
- теза, аргументи
- теза, аргументи
- висновок.

При написанні есе важливо також враховувати наступні моменти:

1. Вступ і висновок повинні зосередити увагу на проблемі (у вступі вона ставиться, у висновку — резюмується думка автора).

2. Необхідними є виділення абзаців, червоних рядків, встановлення логічного зв'язку між абзацами (так досягається цілісність роботи).

3. Стиль викладу: есе властиві емоційність, експресивність, художність.

При написанні есе Вам необхідно досягти певних цілей. Коли Ваша розповідь готова, перевірте наступне: Чи відповів я на поставлене запитання? Наскільки зрозуміло і точно я виклав свої думки? Чи природно звучить те, що я написав, чи немає помилок?

Вимоги до формального есе:

Обсяг – 1 – 2 сторінки тексту (120-200 слів).

Есе повинно сприйматися як цілісний твір, ідея якого зрозуміла й чітка.

Кожен абзац есе розкриває одну думку.

Необхідно писати стисло і ясно. Есе не повинно містити нічого зайвого, має нести лише інформацію, необхідну для розкриття ідеї есе, власної позиції автора.

Есе має відрізнятися чіткою композиційною побудовою, бути логічним за структурою. В есе, як і в будь-якому творі, повинна простежуватися внутрішня логіка, що визначається, з одного боку, авторським підходом до обговорюваного питання, а з іншого – самим питанням. Необхідно уникати різких стрибків від однієї ідеї до іншої, думка має розкриватися послідовно.

Есе повинно засвідчити, що його автор знає й осмислено застосовує теоретичні поняття, терміни, узагальнення, ідеї.

Есе має містити переконливе аргументування порушеної проблеми.

Критерії оцінювання змістового оформлення есе

Критерії оцінювання змісту есе	Бали
Побудоване здобувачем освіти висловлення характеризується фрагментарністю, думки викладаються на елементарному рівні; потребує збагачення й урізноманітнення лексики і граматична будова мовлення; теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладу немає або він не є доречним.	1
Висловлення здобувача освіти за обсягом складає дещо більше половини від норми й характеризується певною завершеністю, зв'язністю; чіткіше мають розрізняватися основна та другорядна інформація; висновок лише частково відповідає тезі або не пов'язаний з аргументами; є недоліки за сімома показниками: посереднє розуміння теми; порушення послідовності побудови твору; рівень словникового запасу нижче середнього; відносна стильова єдність твору; не сформульовано вправно тезу; наведено один аргумент.	3
За обсягом робота здобувача освіти наближається до норми, загалом є завершеною, тему значною мірою розкрито; не сформульовано вправно тезу; наведено один аргумент; приклад непереконливий; висновок лише частково відповідає тезі, не пов'язаний з аргументом та прикладом; трапляються недоліки за низкою показників (до шести): роботі властива поверховість висвітлення теми, не простежується основна думка, відносно струнка побудова твору, середній рівень словникового запасу, бракує стильової єдності.	5
За обсягом висловлення здобувача освіти сягає норми, його тема розкривається, виклад загалом зв'язний; здобувач освіти наводить один доречний аргумент; наводить	7

<p>непереконливий приклад; висновок лише частково відповідає тезі або не пов'язаний з аргументами та прикладами; робота характеризується недоліками за п'ятьма показниками: помітний її репродуктивний характер, відсутня самостійність суджень, їх аргументованість, добір слів не завжди вдалий, здобувач освіти неточно добирає слова й синтаксичні конструкції.</p>	
<p>Здобувач освіти самостійно створює достатньо повний, зв'язний, з елементами самостійних суджень текст, формулює тезу, яка відповідає запропонованій темі; наводить один доречний аргумент; вдало добирає лексичні засоби; висновок відповідає запропонованій темі; у роботі є недоліки (до чотирьох): відхилення від теми, порушення послідовності її викладу; висловлювання не завжди конкретне, просторовий виклад міркувань, не підкріплених фактичним матеріалом нелогічне розташування абзаців, переходи між ними не є вмотивованими; основна думка не аргументується.</p>	9
<p>Здобувач освіти самостійно будує достатньо повне, осмислене висловлення, загалом ґрунтовно висвітлює тему, формулює тезу, що відповідає запропонованій темі; наводить один доречний аргумент; приклад не конкретизований; висновок відповідає запропонованій темі; трапляються недоліки за трьома показниками: невміння пов'язати предмет обговорення із сучасністю, не добирає переконливі докази для обґрунтування певного явища, відносно багатство словникового запасу, робота не відзначається різноманітністю та чіткістю слововживання.</p>	11
<p>Здобувач освіти самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст; формулює тезу, що відповідає запропонованій темі; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; наводить один доречний аргумент; вдало добирає лексичні засоби; наводить один доречний приклад; висновок відповідає запропонованій темі; у роботі виявлені недоліки за двома показниками: тезу чітко не сформульовано, відсутність виразної особистісної позиції, належної її аргументації тощо.</p>	13
<p>Здобувач освіти самостійно будує послідовний, повний текст, ураховує комунікативне завдання, чітко формулює тезу; певним чином аргументує різні погляди на проблему, наводить два доречні й переконливі аргументи, приклади; неординарна побудова твору, робота відзначається багатством словника, граматичною правильністю, дотриманням стильової єдності й виразності тексту, але за одним із критеріїв допущено помилку; висновок відповідає запропонованій темі й впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів.</p>	15
<p>Здобувач освіти самостійно будує послідовний, повний текст, ураховує комунікативне завдання; вправно формулює тезу; аргументовано, чітко висловлює власну думку, зіставляє її з думками інших, уміє пов'язати обговорюваний предмет із власним життєвим досвідом, наводить два доречні й переконливі аргументи для обґрунтування тієї чи іншої позиції з огляду на необхідність розв'язувати певні життєві проблеми; приклади конкретизовані; робота відзначається багатством словника, точністю слововживання, стилістичною єдністю, граматичною різноманітністю; висновок відповідає запропонованій темі й впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів.</p>	17
<p>Здобувач освіти самостійно створює яскраве, оригінальне за думкою та оформленням висловлення відповідно до мовленнєвої ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; вправно формулює тезу; аналізує різні погляди на той самий предмет, наводить два доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних життєвих проблем; приклади переконливі, конкретизовані; цілісний, послідовний і несуперечливий розвиток думки (логічність і послідовність викладу); висновок відповідає запропонованій темі й органічно впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів; робота відзначається багатством слововживання та художньою цінністю.</p>	19

VI. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

3 бали — Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого представлення виконаного завдання на практичному занятті.

2 бали — Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

1 бал — Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0,5 бала — Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань, однак присутній на практичному занятті та бере участь в інтерактивній взаємодії.

За умови малокомплектної групи кількість аудиторних годин зменшується вдвічі, а максимальна кількість балів під час поточного оцінювання відповідно до тем збільшується вдвічі.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є залік

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

5. Рекомендована література до ОК «Критичне мислення в соціальній сфері»

1. Белкіна-Ковальчук О., Ковальчук В. Критичне мислення як засіб формування соціальної компетентності молодших школярів. // Педагогіка : збірник наукових праць : [Матеріали III Всеукраїнського круглого столу «Педагогічний дискурс» (21 грудня 2018 р.)] / за ред. П. М. Гусака, А. В. Лякішевої, Н. І. Корпач. Луцьк : Вежа-Друк. 2018. С. 15-19.
2. Белкіна-Ковальчук О. Роль критичного мислення в сучасній освіті // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : збірник наукових праць. – Київ-Вінниця. Випуск 52. 2018. С. 219-224.
3. Вукіна Н. В., Дементієвська Н. П. Критичне мислення: як цього навчати : науково-методичний посібник. Х. : Вид. група «Основа» : «Тріада+», 2007. 112 с.
4. Інноваційні технології навчання учнів початкових класів : монографія / П. Гусак та ін. ; за заг. ред. П. Гусака. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 276 с.
5. Макаренко В. М., Туманцова О. О. Як опанувати технологію формування критичного мислення. Х. : Вид. група «Основа» : «Тріада+», 2008. 96 с.
6. Пометун О. І., Пилипчатіна Л. М., Сущенко І. М., Баранова І. О. Основи критичного мислення : навчальний посібник для учнів 10 (11) класів загальноосвіт. навч. закл. К. : видавничий дім «Освіта», 2016. 192 с.
7. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання // Вид-во Бібліотека журналу «Історія і суспільствознавство у школах України: теорія і методика навчання», 2014. 95 с.
8. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи : методичний посібник для вчителів / автори-укладачі : О. І. Пометун, І. М. Сущенко. Київ, 2018. 96 с.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

9. Горохова І. В. Значущість критичного мислення для сучасних суспільства та освіти. URL : <http://oaji.net/articles/2014/1026-1415782468.pdf>
10. Критичне мислення: інструкція з використання URL : <https://studway.com.ua/kritichne-mislennya/>
11. Критичне мислення: ключові характеристики та вправи для його розвитку. URL : <https://etwinning.com.ua/content/files/659841.pdf>
12. Критичне мислення — поради з розвитку. URL : <https://happymonday.ua/jak-rozvynuty-krytychne-myslennja>
13. Критичне мислення як інструмент проведення правоосвітніх заходів у загальноосвітніх навчальних закладах. URL : <http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Posibnyky/ReaderCT.pdf>
14. Психологічні особливості установки на критичне мислення. URL : <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v10/i27/9.pdf>
15. Рогов П. Д. Роль стратагемного та критичного мислення щодо

збереження і розвитку інформаційного суверенітету держави. URL : <http://znp-cvds.nuou.org.ua/article/download/127954/122776>

16. Терно С. О. Критичне мислення – середньовічна відсталість? // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету, 2013, вип. XXXVII. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npifznu_2013_37_65.pdf

17. Що таке критичне мислення і для чого воно потрібне? URL : <https://www.criticalthinking.expert/shho-take-krytychne-myslennya/shho-take-krytychne-myslennya/>

18. Як активізувати критичне мислення: сучасний підхід. Базові принципи та прийоми. URL : <https://eba.com.ua/yak-aktyvizuvaty-krytychne-myslennya-suchasnyj-pidhid-bazovi-pryntsyru-ta-pryjomy/>

6. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Критичне мислення – це...

2. Напишіть не менше 4 ознак людини, яка мислить критично.

Виберіть лише один правильний варіант відповіді (кожне завдання – 1 бал):

3. Аналіз – це...

а) результат спеціальних медичних досліджень;

б) мисленнєва операція розчленування цілого (предмета, явища, процесу) на складові, щоб краще зрозуміти, як вони взаємодіють між собою;

в) процес поєднання частин у ціле;

г) напрям у філософії.

4. Синтез – це...

а) процес розкладання цілого на частини;

б) виробництво штучних тканин, матеріалів;

в) процес поєднання раніше розрізнених ідей чи понять у дещо якісно нове, цілісне.

5. Розуміння – це...

а) усвідомлення того, що ти все зрозумів;

б) здатність знайти (сформувати) свій смисл у прочитаному або почутому;

в) досягнення порозуміння між людьми;

г) здатність запам'ятати і повторити почуте або прочитане.

6. Оцінювання – це..

а) формулювання оцінного судження щодо об'єкта;

б) визначення складових процесу;

в) формулювання висновків щодо почутого;

г) використання відомих процедур в нових умовах, ситуаціях.

7. Запитання – це...

а) складна ситуація;

б) звернення до кого-небудь, висловлювання, що є вимогою уточнити або отримати нову інформацію;

- в) частина речення
8. Закриті запитання – це...
- а) тема для обговорення;
  - б) запитання, що передбачає коротку влучну відповідь;
  - в) вирішене питання, проблема
9. Уточнюючі запитання – це...
- а) запитання, що допомагають у дискусії;
  - б) запитання для знаходження інформації про подію, явище;
  - в) запитання, що допомагають зрозуміти, перевірити і підтвердити або спростувати одержану інформацію
10. Проблемне питання – це...
- а) спрямоване на виявлення протиріччя в ситуації;
  - б) підштовхує думку співрозмовника до потрібної нам відповіді;
  - в) не вимагає відповіді
11. Інформація – це ...
- а) повідомлення або відомості про якісь події, процеси, чийось діяльність;
  - б) набір знань, якими володіє людина;
  - в) коротка замітка в ЗМІ;
  - г) думка про щось, вираження ставлення до чого-небудь.
12. Думка – це ...
- а) реальна подія, явище; що справді сталося, відбувається, існує;
  - б) хибна думка про реальні факти;
  - в) вплив на людей з метою змусити їх зробити що-небудь;
  - г) думка про щось, вираження ставлення до чого-небудь.
13. Реклама – це...
- а) інформація, адресована невизначеному колу осіб і направлена на залучення уваги до якого-небудь об'єкта;
  - б) яскраве повідомлення, що несе в собі неправдиву, свідомо прикрашену інформацію про товари;
  - в) коротка пропозиція, заклик, характеристика;
  - г) інформація, покликана зменшувати інтерес або дискредитувати товари, підприємства, товарні знаки
14. Аргумент – це ...
- а) правильна думка одного з учасників діалогу;
  - б) твердження, за допомогою якого людина обґрунтовує певну ідею з метою переконати іншого в її істинності;
  - в) аксіома, що не вимагає доказів;
  - г) ідея, запропонована для обговорення в процесі дискусії
15. Логічний довід в аргументі – це ...
- а) зв'язок між первинними і наступними тезами;
  - б) факти, приклади, статистичні дані і посилання на авторитети, за допомогою яких доводиться істинність тези;
  - в) висловлювання, засноване на особистому досвіді;

г) посилення на авторитети

16. Висновок в аргументі – це ...

а) повторення раніше сказаного;

б) повернення до тези, її розширення (ухвалення рішення);

в) синтез сформульованих позицій;

г) доповнення до висловлених аргументів

17. Зіставте вміння з розумовими операціями

Мисленнєві операції	Уміння
1. Синтез	А. Класифікувати, тобто визначити, до якої відомої нам групи предметів чи явищ належить нове
2. Розуміння	Б. Порівнювати з критеріями, стандартами
3. Аналіз	В. Генерувати ідеї – робити припущення, розробляти альтернативні гіпотези, способи дій
4. Оцінювання	Г. Виокремлювати частини цілого та визначати взаємозв'язки між ними

18. Обґрунтуйте зв'язок критичного мислення з іншими видами мислення.

19. Який метод ви використали б, якщо вам необхідно...?

1. Знайти в тексті протилежні погляди на проблему	А. Концептуальна таблиця
2. Порівняти два описані в тексті явища	Б. Т-таблиця
3. Установити зв'язки між поняттями	В. Подвійний щоденник
4. Зібрати всі існуючі уявлення про поняття	Г. Читання з маркуванням
5. Глибше зрозуміти прочитане	Д. Асоціативний куш
6. Проаналізувати текст з кількох точок зору	Е. Кластер

20. Знайдіть відповідність між видом запитання і прикладом

Запитання на здобуття знань (інформації)

Де ви можете застосувати знання з права?

Запитання на розуміння інформації

Якщо всі мешканці будинку мають квартири у власності, то кому належить будинок в цілому?

Запитання на пошук можливостей використання, вживання інформації

Як ви зрозуміли, що треба зробити в цій справі?

Запитання на аналіз

Де ти вчишся?

Запитання на синтез

Чи має переваги система обов'язкового голосування на виборах?

Запитання на оцінювання

До якої групи понять належать слова: «синій», «жовтий», «зелений»?

21. Знайдіть відповідність між типом запитання і прикладом:

1) Проблемне	А) Наскільки я вас розумію, головною проблемою для вас є брак кваліфікованих робітників?
2) Уточнююче	Б) У якому році Наполеон Бонапарт став імператором Франції?
3) Закрите	В) Як уникнути бруду, що з'являється у великій кількості під час ремонту?

22. Складіть запитання всіх відомих вам видів (не менше 6), досліджуючи тему: «Вибір закладу вищої освіти для вступу після закінчення школи»

23. Сформулюйте і запишіть 3 закритих і три відкритих запитання до тексту

ПЛАЦЕБО

Сьогодні чимало говорять про так зване «плацебо». Назва цього ефекту з'явилася в 1955 р., коли проводилося дослідження за участю понад тисячі пацієнтів. Лікар роздав усім хворим з різними розладами підсолоджені пігулки, сказавши, що це — дієві ліки. За деякий час виявилось, що ті, чий стан помітно покращився, складають третину пацієнтів, деякі стверджували, що «ліки» їм шкодять.

Відтоді подібні дослідження повторювалися неодноразово, і завжди частина пацієнтів, так чи інакше реагувала на плацебо. Це дає деяким дослідникам підстави стверджувати, що успіх лікування найчастіше визначається тим, наскільки пацієнт і терапевт вірять в його ефективність.

24. Зіставте види текстів і їхні особливості

Газетна стаття	А) Можуть описуватися нереальні події
Веб-сайт	Б) Має на меті здобуття комерційного прибутку
Художній текст	В) Короткочасність, а частіше одночасність, доступність інформації
Телепередача	Г) Опис поточних подій
Рекламний текст	Д) Дуже велика кількість інформації з достовірністю, яку важко перевірити

25. Напишіть, якому з видів текстів ви довіряєте найбільше. обґрунтуйте свою точку зору

26. Складіть 2 аргументи (1 логічний та 1 звернений до потреб людей) на підтримку наведеної нижче ідеї:

Купувати місцеві товари краще, ніж привізні

27. Знайдіть відповідність виду логічного аргументу прикладам:

1. Індуктивний

2. Дедуктивний

А) за необхідності знайти будь-яку інформацію треба звертатися до Інтернету, Миколі потрібна інформація про останній матч Манчестер Юнайтед – Він може знайти цю інформацію в Мережі.

Б) Віталій стверджує, що за допомогою Інтернету він підготував гарну доповідь – Тамара на одному із сайтів знайшла новий рецепт – Володимир постійно завантажує із сайтів улюблені фільми і мелодії – Олександр розшукав через Інтернет своїх однокласників – Усім людям необхідно підключатися до Мережі.

В) Більшість мешканців міста вважає метрополітен єдиним надійним і швидким видом транспорту, що дозволяє добратися будь-куди вчасно. Сергій ніколи не спізнюється в школу. Це означає, що він користується метро.

Г) У Марійчиної бабусі – карі очі, у її тітки – теж, у мами, як і у самої Марійки, – так само – тому, якщо у Марійки буде донька, у неї теж будуть карі очі.

28. Яка структура аргумента?

29. Напишіть звернення до адміністрації школи з проханням перенести початок занять на одну годину (пізніше або раніше), використовуючи не менше 3-х аргументів.

30. Складіть кластер чи асоціативний куш, що відображає сутність поняття критичне мислення.

2. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ ЦИКЛУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

2.1. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Теорія та історія соціального виховання» (автор Анна Лякішева)

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота ОС бакалавр	Цикл професійної підготовки
Кількість годин/кредитів: 180/6		Рік навчання: 1
		Семестр: 1-ий
ІНДЗ: немає		Лекції: 40 год.
		Практичні (семінарські): 40 год.
		Самостійна робота: 88 год.
		Консультації: 12 год.
	Форма контролю: екзамен	
Мова навчання: українська		

II. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я та по батькові - Лякішева Анна Володимирівна

Науковий ступінь - доктор педагогічних наук.

Вчене звання - професор.

Посада - професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи.

Контактна інформація

Телефон: +380505731429,

Електронна пошта: lyakisheva.anna@vnu.edu.ua

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Структура освітнього компонента.

Тема	Кількість годин						
	Усього год.	лекції	практичні	самостійна робота	консультації	форма контролю	бали
Змістовий модуль 1. Філантропія як самостійна соціальна функція суспільства							
Тема 1.1. Історії формування соціальної співпраці Стародавнього світу	10	2	2	5	1	Т	2 6
Тема 1.2. Держави Стародавнього Сходу в історії соціальної співпраці і взаємопідтримки	10	2	2	5	1	ДС	2 6
Тема 1.3. Виховання у Давній Греції та Давньому Римі: соціальні аспекти	9	2	2	5		РМГ	2 6
Тема 1.4. Благодійність та людинолюбність в релігійних віруваннях щодо виховання моральних якостей особистості.	10	2	2	5	1	Т	2 6
Тема 1.5. Елементи соціального захисту в життєдіяльності слов'янських племен VI–X століть	10	2	2	5	1	Т	2 6
Тема 1.6. Вплив Хрещення Русі на зміну моделі соціального захисту населення.	10	2	2	5	1	АЕ	2 6
Тема 1.7. Виникнення приватної благодійності. Розвиток монастирської системи допомоги та підтримка нужденних.	10	2	2	5	1	ДБ	2 6
Тема 1.8. Утвердження державно-адміністративних підходів до суспільної та приватної опіки.	10	2	2	5	1	ДС	2 6
Тема 1.9. Соціальний захист у Російській імперії з другої половини XIX століття – до 1917 року.	9	2	2	5		АЕ	2 6
Всього за 1 модулем	88	18	18	45	7		18 6
Змістовий модуль 2. Теорія і практика соціального виховання в Україні							
Тема 2.1. Козацька держава як приклад організації соціального виховання в тогочасній Україні.	12	4	2	5	1	Т	2 6

Тема 2.2. Виховання і освіта періоду українського Відродження.	12	4	2	5	1	Т	2 6
Тема 2.3. Розвиток та інтеграція соціальних ідей в Україні в ХІХ - поч. ХХ ст.	9	2	2	5		ДБ	2 6
Тема 2.4. Соціальні ідеї в національному вихованні українців.	12	2	4	5	1	РМГ	4 6
Тема 2. 5. Функції, структура, рівні соціальної роботи в сучасному світі	9	2	2	5		Т	2 6
Тема 2.6. Історичні розвитку соціальної роботи у Європі та США (порівняльний аспект).	9	2	2	5		АЗ	2 6
Тема 2. 7. Сучасна система соціальної роботи за кордоном, види і форми допомоги.	12	2	4	5	1	ДБ	4 6
Тема 2. 8. Моделі та програми роботи соціальних служб з різними категоріями підлітків, молоді, дорослих (закордонний досвід).	8	2	2	4		ДБ	2 6
Тема 2. 9. Виклики сучасного як становлення новітньої історії соціальної роботи.	9	2	2	4	1	АЗ	2 6
Всього за 2 модулем	92	22	22	43	5		22 6
МКР							60 6
МКР1							306
МКР2							306
Всього	180	40	40	88	12		100

Примітки: ¹/ Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора.

² / *Методи та форми контролю:* ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе (АЕ), аналіз твору тощо.

³ У випадку набору здобувачів освіти менше 15 (малокомплектна група) кількість аудиторних годин зменшується вдвічі. Теми не розглянуті аудиторно опрацьовуються здобувачами освіти самостійно.

ІV. Тематичний план змістових модулів

Змістовий модуль 1. Філантропія як як самостійна соціальна функція суспільства

Тема 1. Історії формування соціальної співпраці Стародавнього світу

Найдавніші відомості про соціальну допомогу знайдено в Давньому Єгипті. Збереглися «Давньоєгипетські повчання», де віддзеркалювалися звичаї, погляди древніх єгиптян на різні аспекти людського життя, які здебільшого мали форму настанов батька синові. На основі вказаних джерел можна зробити висновок, що в цій цивілізації милосердя розуміли як безкорисливість і допомогу злиденним. Зокрема, збереглися такі настанови, як давати хліб голодному, одягати вбогого, не бути жадібним стосовно своїх родичів тощо.

Основні поняття: соціальна, виховання, особистість, вплив, середовище, взаємодія, розвиток.

План практичних занять

1. Соціальна співпраця як механізм зародження та розвитку соціальної допомоги

2. Історичні віхи становлення соціальної співпраці.

3. Взаємозв'язок соціальної педагогіки з соціальною роботою в історичному контексті.

4. Поняття соціального виховання через призму соціальної педагогіки.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізувати які якості мало формувати тогочасне суспільство для ефективного налагодження соціальної співпраці та соціальної взаємодії. Підготувати презентацію.

Література для вивчення теми 1: 4, 5, 7

Тема 2. Держави Стародавнього Сходу в історії соціальної співпраці і взаємопідтримки

Виховання — це складний і багатогранний процес формування особистості, створення оптимальних умов для її фізичного, психічного та соціального розвитку. Педагогічний та соціальний аспект процесу виховання. Першопочаток виховання. Особливості суспільних стосунків в первісному суспільстві. Початок елементарних соціальних контактів.

Основні поняття: виховання, соціальне явище, процес, первісне суспільство.

План практичних занять

1. Первісне суспільство. Особливості становлення соціальних контактів.

2. Виховання як соціальне явище.

3. Розуміння процесу виховання первісними людьми.

Завдання для самостійної роботи

Прикладами підтвердіть динаміку процесу виховання та його вплив на первісну людину. Ознайомтеся з експозицією музею <http://museums.lnu.edu.ua/archeology/exposition/hall-1/>

Література для вивчення теми 2: 7, 9, 12

Тема 3. Становлення традицій соціального виховання в античну епоху

Епоха Античності (VIII ст. До н. Е. - V ст. Н. Е.), що охоплює історію Стародавньої Греції та Стародавнього Риму, з'явилася невичерпним

культурним джерелом для подальших цивілізацій і внесла вагомий вклад в розвиток філософсько-педагогічної думки і практики освіти. Формується уява про те, що школа і педагогіка є рушійними силами культурної та громадської еволюції.

Основні поняття: школа, вчитель, знання, мистецтво

План практичних занять

1. Характеристика систем освіти Античного світу
2. Виховання і школа в Древній Греції
3. Виховання і школа в Древньому Римі.

Завдання для самостійної роботи

Прикладами підтвердіть динаміку процесу виховання в Античну епоху. Проаналізуйте виховні традиції Спарти. Ознайомтеся з експозицією музею <https://www.youtube.com/watch?v=l6DM3yFONpY>

Література для вивчення теми 3: 9,17

Тема 4. Благодійність та людинолюбність в релігійних віруваннях щодо виховання моральних якостей особистості.

Важливою сторінкою в історії світової культури і педагогічній думці стала епоха пізнього європейського середньовіччя, минула під знаком гуманістических ідей Відродження (кінець XIV - початок XVII в.). Європейські вчені того часу проголосили людину головною цінністю на землі, вони розробляли нові форми і методи виховання, прагнучи розкрити в людині все краще. У філософсько-педагогічній думці в оновленому вигляді з'явився ідеал духовно і фізично розвиненої особистості, що склався під впливом конкретних історичних умов. Видатні представники епохи Відродження самі нерідко були носіями такого ідеалу, будучи еталоном мудрості, моральності, духовності.

Основні поняття: школа, знання, соціальне виховання

План практичних занять

1. Епоха пізнього європейського середньовіччя (кінець XIV - початок XVII в.). Людина як головною цінність на землі
2. Гуманістичні ідей Відродження
3. Програма класичної освіти. Соціальне виховання тогочасного суспільства

Завдання для самостійної роботи

Прикладами довести, що вивчення класичної греко-римської культури є найкращим шляхом до виховання в тогочасній Європі. Педагогічні ідеї Квінтіліана До них, наприклад, звернулися в 20-х рр. XV в. Витторіно так Фелетре і Баттісто Гуаріні.

Література для вивчення теми 4: 4, 12

Тема 5. Елементи соціального захисту в життєдіяльності слов'янських племен VI–X століть

Благодійність - вияв цілеспрямованої уваги до людей, котрі з різних причин не можуть власними зусиллями забезпечити собі хоча б мінімальні умови належного існування за конкретних обставин суспільного повсякдення, а

також надання їм посиленої допомоги у збереженні й організації своєї життєдіяльності, підтримання їхнього матеріального, соціального та психологічного стану

Основні поняття: слов'янські племена, благодійність, громада

План практичних занять

1. Громада як орган місцевого селянського самоуправління
2. Культурні форми допомоги та підтримки
3. Общинно-родові форми допомогий захисту в рамках роду, сім'ї, поселення
4. Господарські форми допомоги та взаємодопомог

Завдання для самостійної роботи

Визначте роль і вкажіть на значення родових і територіальних громад у наданні соціальної допомоги, здійсненні благодійності у древніх слов'ян.

Література для вивчення теми 5: 5, 18

Тема 6. Вплив Хрещення Русі на зміну моделі соціального захисту населення

Прийняття християнства та поширення його серед слов'янських племен здійснило вирішальний вплив на всі сфери суспільного життя, на суспільні відносини, і це не могло не позначитися на характері, формах допомоги та підтримки людини.

Із цього часу починає формуватися християнська концепція допомоги, в основі якої лежить філософія любові до ближнього. «Полюби ближнього твого, як самого себе» – ця формула стає моральною настановою поведінки людини. Основними об'єктами допомоги стають хворі, жебраки, вдови, сироти. З'являються законодавчі акти, що регулювали відносини щодо підтримки та допомоги різних категорій населення.

Основні поняття: хрещення, віра, соціальний захист

План практичних занять

1. Вплив введення християнства на Русі на піднесення благодійності
2. Основні підходи щодо пояснення мотивацій благодійної діяльності київських князів
3. Благодійність Володимира Великого
4. Основні напрямки соціальної програми «Руської правди» Ярослава Мудрого, його благодійництво
5. Благодійність Володимира Мономаха. Основні напрямки благодійності згідно з «Повчанням дітям»

Завдання для самостійної роботи

Обґрунтуйте чи зазнала змін модель соціального захисту у Київській Русі з прийняттям християнства. Відповідь представте у вигляді презентації. Які, на вашу думку, категорії населення були основними об'єктами допомоги та який чином здійснювався взаємозв'язок потребуючих допомоги з її надавачами.

Література для вивчення теми 6: 14, 19

Тема 7. Виникнення приватної благодійності. Розвиток монастирської системи допомоги та підтримка нужденних

Історія української благодійності – складова й невід’ємна частина національного минулого. Енциклопедичний словник XIX ст. визначає «благодійність» як «прояв співчуття до ближнього і моральний обов’язок заможного поспішати на допомогу незаможному...». Термін «благо» являє собою естетичне поняття, яке вживається для «...позначення позитивної цінності чого-небудь; ціннісний стандарт, у співвідношенні із яким визначається значущість чого-небудь»

Основні поняття: благодійність, монастирська система допомоги, нужденні

План практичних занять

1. Феномен благодійності як діяльність, що формується на громадських засадах або приватній ініціативі
2. Вплив християнства на розвиток благодійності
3. Створення шкіл. Етапи формування національної традиції меценатства.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізуйте історіографію проблеми благодійності в працях українських дослідників, краєзнавців В. Антоновича, Д. Багалія, М. Грушевського, М. Костомарова. Визначте та опишіть національні традиції благодійності, зокрема, добротинну діяльність гетьманів України, козацької старшини, заможних козаків тощо.

Література для вивчення теми 7: 19, 20

Тема 8. Утвердження державно-адміністративних підходів до суспільної та приватної опіки

Масові лиха примушують шукати нові організаційні форми підтримки, нові форми суспільної самопомоги. Виникають відомства, які беруть на себе функції соціального захисту, тобто намічається тенденція до утворення державних реципрокних інститутів. Паралельно відбувалося зміцнення законодавства щодо державної опіки знедолених. Воно ставало мірилом вчинків, норм і вимог до опіки.

Основні поняття: благодійність, система допомоги, опіка

План практичних занять

1. Різноманітність і відповідність справжній нужді.
2. Формування державного підходу до соціальних проблем.
3. Створення законодавства, що регламентує надання допомоги.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізуйте ефективність становлення державно-адміністративних підходів в сфері соціальної роботи того часу. Представте доповідь на тему «Суспільна та приватна опіка в Україні, формування державних реципрокних інститутів»

Література для вивчення теми 8: 20, 21

Тема 9. Соціальний захист у Російській імперії з другої половини XIX століття – до 1917 року

Після офіційного скасування кріпацтва (1861 р.) в Росії відбувається

реорганізація адміністративної системи і державного управління. У зв'язку з цим змінюється й управління соціальним захистом населення. Функції нагляду за суспільною опікою залишаються за Міністерством внутрішніх справ, хоч у більшості губерній його здійснювали земські та міські установи, що стали правонаступниками приказів суспільної опіки на місцях. Але в деяких губерніях, де ще не було земських установ, продовжували функціонувати прикази. Державна фінансова підтримка (на кінець XIX ст.) закладів опіки вперше набуває систематичного і регулярного характеру.

Виявляються нові категорії непрацездатних осіб суспільної опіки: незаконнонароджені немовлята і підкидьки, особи, що потребують загального і амбулаторного лікування, прокажені, хронічні хворі, божевільні, безробітні, сім'ї солдатів, призваних на дійсну службу. А згідно з Лікарським статутом суспільна опіка мала стосуватися породіль, тимчасово безпритульних неповнолітніх, осіб, покусаних скаженими тваринами, алкоголіків.

Основні поняття: соціальний захист, непрацездатна особа, опіка

План практичних занять

1. Реформ 60- 70-их років XIX ст. та їх вплив на розвиток соціальної роботи

2. Розвиток державної і суспільної опіки

3. Вплив державницької позиції на соціальну сферу

Завдання для самостійної роботи

Проілюструйте вплив державної фінансової підтримки (на кінець XIX ст.) закладів опіки. Наведіть приклади.

Література для вивчення теми 9: 8, 12

Змістовий модуль 2. Теорія і практика соціального виховання в Україні

Тема 1. Козацька держава як приклад організації соціального виховання в тогочасній Україні.

Велике значення в організаційному оформленні козацтва мало і утворення реєстру, і саме оформлення козацтва як окремого стану феодального суспільства. Ідея утворення реєстру з'явилась ще на початку XVI ст. У 20 – 30-х рр. XVI ст. робилися перші спроби створення козацького реєстру, тобто частину козаків хотіли взяти на державну службу для захисту кордонів. У 1524 р. король Сигізмунд I (1506 – 1548 рр.) дав дозвіл на утримання 1-2 тисяч козаків, але не було грошей.

Основні поняття: соціальне виховання в козаків, держава, організація козацької держави

План практичних занять

1. Трансформація державницьких поглядів та правового статусу українського козацтва

2. Здобуття територіальної автономії яка дозволила козакам продовжувати боротьбу за реалізацію державної ідеї

Завдання для самостійної роботи

Проілюструйте Національно-визвольну війну козацтва, яка відіграла

вирішальну роль у становленні нової моделі соціально-економічних відносин в Україні. Відвідайте музей козацтва за посиланням <https://hortica.zp.ua/ua/guide/north/91-museum/>

Література для вивчення теми 1: 3, 6

Тема 2. Виховання і освіта періоду українського Відродження

Знесилена татаро-монгольською навалою Київська Русь втратила свою могутність. А з часу прилучення Волині та Наддніпрянщини до Литви (1377) і Галичини до Польщі (1387) сплюндровані українські землі стали здобиччю литовських, польських та угорських феодалів. Національне гноблення в цей період поєднувалося з насадженням католицької віри. Діти української знаті, заможного міщанства потяглися до католицьких освітніх закладів.

Основні поняття: братська школа, козацька педагогіка

План практичних занять

1. Освіта Правобережжя України
2. Народна освітня реформа 1777 року в Україні

Завдання для самостійної роботи

Проаналізуйте та представте у вигляді презентації найпоширенішу форму навчання дітей в тогочасній початковій школі

Література для вивчення теми 2: 3, 6

Тема 3. Розвиток та інтеграція соціальних ідей в Україні в XIX - поч. XX ст.

У 1917 році у складі Тимчасового уряду Росії було створено Міністерство державної опіки. Здавалося б, що здійснилася ідея багатьох поколінь населення Російської імперії про державне регулювання проблем соціальної сфери. Особлива нарада при Міністерстві виділила такі основні напрямки поточної роботи: створити тимчасове законодавство суспільної опіки; увести спеціальний податок на опіку; організувати місцеві органи самоврядування; створити окреме відомство, яке б взяло на себе функції ліквідованих закладів імператриць Марії Федорівни, Олександри Федорівни та інших

Основні поняття: приватна форма опіки, розвиток, інтеграція

План практичних занять

1. Сільська і волосна форми опіки
2. Міська система допомоги
3. Церковно-парафіяльна і приватна форми опіки

Завдання для самостійної роботи

На прикладах зробіть порівняльну таблицю різниць між сільською та міською шкільною системою підготовки учнів

Література для вивчення теми 3: 3, 6, 12

Тема 4. Соціальні ідеї в національному вихованні українців

Патріотизм – це виклик сучасності, готовність свідомого українця до представлення, захисту, виборювання власної незалежності та незалежності України. В умовах зовнішніх загроз і внутрішніх викликів питання національно-патріотичного виховання дітей та молоді в Україні набуло

особливої актуальності на різних рівнях – державному, науковому, громадському. З огляду на це осмислення ідей українських педагогів доби Української революції (1917–1920), становлення української державності, проведення реформи освіти в складних суспільно-політичних реаліях і в умовах війни з російським більшовизмом є доцільним, оскільки певною мірою перегукується з нинішніми суспільними та освітніми процесами в незалежній Україні. У 1917–1920 рр. українські уряди і свідоме громадянство розгорнули роботу зі створення національної системи освіти, української школи. Журнал “Вільна українська школа” (1917–1920), заснований Всеукраїнською учительською спілкою, об’єднав освітянську громадськість довкола ідеї створення національної системи освіти в руслі кращих національних та європейських традицій.

Основні поняття: ідея, національне виховання, патріотизм

План практичних занять

1. Особливості національного виховання в Україні
2. Специфіка та основні відмінності виховання хлопчиків та дівчаток в національній традиції
3. Готовність до соціального життя підлітків через призму національної традиції

Завдання для самостійної роботи

Проаналізуйте та тезово представте праці відомих українців О. Дорошкевич, К. Лебединцева, О. Музиченко, В. Підгаєцького, С. Русової, Я. Чепіги, що пов’язані з патріотичним вихованням молоді.

Література для вивчення теми 4: 14, 22

Тема 5. Функції, структура, рівні соціальної роботи в сучасному світі

Структурою називається сукупність стійких зв’язків об’єкта, що забезпечують збереження його основних властивостей. Структура соціальної роботи представляє систему взаємопов’язаних компонентів: суб’єкт, зміст, мета, об’єкт, засоби, функції, управління. Управління як структурний елемент соціальної роботи включає оцінку стану об’єкта, планування, вироблення і прийняття рішення, облік і контроль, матеріально-технічне забезпечення, підбір, підготовку і виховання кадрів соціальної роботи.

Основні поняття: функція, структура, рівні, соціальна робота

План практичних занять

1. Структура соціальної роботи
2. Управління як структурний елемент соціальної роботи
3. Підготовку і виховання кадрів соціальної роботи

Завдання для самостійної роботи

Проаналізуйте та тезово представте структуру соціальної роботи в Україні

Література для вивчення теми 5: 6, 14, 22

Тема 6. Історичні розвитку соціальної роботи у Європі та США (порівняльний аспект).

Роль і значення ідеологічних факторів для формування моделей і

реалізації соціальної політики закордоном: історична еволюція. Класифікація моделей соціального захисту за С. Лейбфрідом, Г. Еспінг-Андерсеном. Англосаксонська, бісмаркова, скандинавська, рудиментарна моделі. Консервативна та неоконсервативна, ліберальна та неоліберальна, соціал-демократична моделі. Соціалістична модель соціальної політики: здобутки і прорахунки. Історичні приклади зміни підходів до соціальної політики та соціальної роботи в окремих державах світу відповідно до ідеологічних факторів.

Основні поняття: соціальна робота, закордонний досвід

План практичних занять

1. Класифікація моделей соціального захисту
2. Соціалістична модель соціальної політики
3. Історичні приклади зміни підходів до соціальної політики та соціальної роботи

Завдання для самостійної роботи

Проведіть порівняльну характеристику розвитку соціальної роботи в Європі та США. Представте у вигляді таблиці.

Література для вивчення теми 6: 6, 14, 22, 23

Тема 7. Сучасна система соціальної роботи за кордоном, види і форми допомоги.

Вплив соціальної політики Європейського Союзу на уніфікацію практики соціальної роботи. Залежність державної допомоги різним категоріям населення від рівня економічного розвитку (економічний ріст чи криза). Підвищення ролі місцевого самоврядування та недержавного сектора у наданні соціальної допомоги населенню у XXI столітті в європейських державах.

Основні поняття: соціальна робота, закордонний досвід, досвід

План практичних занять

1. Політика Європейського Союзу а сфері соціальної роботи
2. Роль місцевого самоврядування в соціальній сфері
3. Соціальна допомога населенню у XXI столітті

Завдання для самостійної роботи

Проведіть порівняльну характеристику розвитку та темпів соціальної роботи Європейського союзу та України

Література для вивчення теми 7: 6, 14, 22, 23

Тема 8. Моделі та програми роботи соціальних служб з різними категоріями підлітків, молоді, дорослих (закордонний досвід).

До найбільш вразливих категорій населення, таких як малозабезпечені, люди похилого віку, люди з особливими потребами, нарко- та алкозалежні, безробітні, додалися внутрішньо переміщені особи, ветерани, сексуальні меншини тощо. Усе це потребує підготовки соціальних працівників, здатних надавати якісну та своєчасну допомогу з урахуванням нових життєвих реалій. Також осбливими категоріями в сучасних умовах стають підлітки, молодь та дорослі.

Основні поняття: підлітки, молодь, дорослі, соціальна робота

План практичних занять

1. Закордонний досвід роботи з підлітками
2. Закордонний досвід роботи з молоддю
3. Закордонний досвід роботи з дорослими

Завдання для самостійної роботи

Складіть тестове опитування для студентської молоді щодо їх інтеграції в сучасному просторі. Проаналізуйте кількість молодих людей, які зараз знаходяться за кордоном. Визначте основні причини перебування їх там.

Література для вивчення теми 8: 6, 14, 22, 23

Тема 9 . Виклики сусного як становлення новітньої історії соціальної роботи.

Основні поняття: сучасність, виклики, соціальна робота

План практичних занять

1. Сучасна виклики в соціальній роботі
2. Взаємозалежність державної політики та соціальної роботи
3. Сучасні парадигми розвитку соціальної роботи

Завдання для самостійної роботи

Сформууйте перелік законодавчих актів, які регламентують соціальну роботу в сучасній Україні. Складіть тезаурус термінів соціальної роботи.

Література для вивчення теми 9: 6, 14, 22, 23

V. Завдання для самостійного опрацювання

Опрацювати наступні першоджерела у формі короткого плану змісту праці із зазначенням основних тез до кожного пункту:

1. Коменский Я.А. Великая дидактика.
2. Коменский Я.А. Законы добре організованої школи.
3. Локк Дж. Думки про виховання.
4. Руссо Ж.-Ж. Еміль, або Про виховання.
5. Песталоцці И.Г. Лінгард і Гертруда.
6. Песталоцці Й.Г. Лебедина пісня.
7. Дьюи Д. Школа і суспільство.
8. Дьюи Д. Школа майбутнього.
9. Монтесорі М.:
  - Метод наукової педагогіки.
  - Педагогічна антропологія.
  - Виховання для нового світу.
  - Формування людини.
10. Кершенштейнер Г. :
  - Громадянське виховання юнацтва.
  - Про виховання громадянськості.
  - Про характер його виховання.
11. П. Наторп. Соціальна педагогіка.
13. Штайнер Р.:
  - Виховання дитини з точки зору духовної науки.
  - Загальне теорія про людину як основа педагогіки.

- Мистецтво виховання. Методика і дидактика.
- 14. Ушинський К.:
  - Праця в її психічному і виховному значенні.
  - Рідне слово.
  - Про народність у суспільному вихованні.
- 15. Макаренко А.
  - Мета виховання.
  - Педагогічна поема.
  - Прапори на баштах.
- 16. Грушевський М. "Про українську мову і українську школу".
- 17. Русова С. "Дошкільне виховання".
- 18. Сухомлинський В.:
  - Народження громадянина.
  - Сто порад учителю.
  - Серце віддаю дітям.

VI. Політика оцінювання

Оцінювання знань здобувачів освіти ОК «Теорія та історія соціального виховання» здійснюється на основі результатів поточного і підсумкового модульного контролю знань згідно «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки». Завдання поточного контролю – перевірка навчальних досягнень здобувачів освіти. Завдання підсумкового модульного контролю – перевірка розуміння і засвоєння здобувачами освіти програмового матеріалу загалом, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання засвоєних знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми ОК тощо. Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою.

Формою контролю вивчення ОК «Теорія та історія соціального виховання» є екзамен. Максимальна кількість балів за поточний контроль з освітнього компонента становить 40 балів. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має за мету перевірку рівня підготовленості здобувачів освіти до виконання конкретної роботи. Поточний контроль реалізується в різних формах, зокрема опитування, захист проєктів, робота в малих групах, індивідуальна робота студентів, виступи на практичних заняттях, участь у дискусіях та дебатах, експрес-контроль, перевірка результатів виконання різноманітних індивідуальних науково-дослідних завдань, контроль засвоєння того навчального матеріалу, який заплановано на самостійне опрацювання здобувачем, тощо. Максимальний бал за кожну з форм роботи визначено у таблиці 2 силабуса освітнього компонента. Результат самостійної роботи здобувачів освіти оцінюється на практичних заняттях із відповідної теми. За активність на заняттях здобувач освіти може додатково отримати до 20 % максимального поточного бала, але при цьому сума поточних балів за семестр не повинна перевищувати, як правило, 40.

За рішенням кафедри студентам, які брали участь у роботі конференцій, підготовці наукових публікацій, в олімпіадах, конкурсах студентських

наукових робіт й досягли значних результатів, може бути присуджено додаткові (бонусні) бали, які зараховуються як результати поточного контролю. Систему бонусних балів погоджує науково-методична комісія факультету.

Підсумковий модульний контроль здійснюється після завершення вивчення тем змістового модуля у формі виконання здобувачем освіти модульної контрольної роботи у вигляді письмового або комп'ютерного тестування та проводиться або під час навчального заняття (його частини). Максимальний бал, отриманий за модульні контрольні роботи, становить 60 балів.

Підсумкова модульна оцінка визначається в балах як сума поточної та контрольної модульних оцінок. Модуль зараховується здобувачеві, якщо він успішно виконав всі види навчальної роботи, передбачені силабусом освітнього компонента. Перескладання будь-яких видів робіт, передбачених силабусом освітнього компонента, з метою підвищення підсумкової модульної оцінки не дозволяється. Заборгованість із модуля повинна бути ліквідована здобувачем у позааудиторний час на консультаціях за графіком, затвердженим на засіданні кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи до початку підсумкового контролю з наступного модуля. Кінцевий термін ліквідації заборгованості з модульного контролю обмежується початком заліково-екзаменаційної сесії.

Якщо з дисципліни підсумкова оцінка (бали) з освітнього компонента як сума підсумкових модульних оцінок становить не менше як 75 балів, то, за згодою здобувача освіти, вона може бути зарахована як підсумкова оцінка з ОК (навчальної дисципліни). Така оцінка виставляється в день проведення екзамену в присутності здобувача освіти. Іспит складається у випадку, якщо здобувач освіти бажає підвищити рейтинг або у випадку незадовільної підсумкової семестрової оцінки. У цьому випадку бали, набрані здобувачем за результатами модульних контрольних робіт, анулюються.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття – на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття та добрати відповідну кількість балів, які були визначені на дану тему заняття. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної освітньої (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації».

Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача освіти є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Списування під час контрольних та самостійних робіт, іспиту заборонені (зокрема, з використанням мобільних девайсів). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до Кодексу академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, навчання за програмою подвійного диплома, з використанням елементів дуальної форми здобуття освіти, міжнародне стажування) навчання може відбуватись за індивідуальним графіком (в онлайн режимі за погодженням із деканом факультету).

Визнання результатів навчання, отриманих здобувачами вищої освіти у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених ОПП, за якою він навчається. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як освітньому компоненту в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, курсовій роботі (проєкту), контрольній роботі тощо, які передбачені програмою (силабусом) освітнього компонента (Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у ВНУ імені Лесі Українки).

VI. Підсумковий контроль

Іспит проводиться у вигляді письмового або комп'ютерного тестування. Здобувачам освіти пропонуються тестові завдання у кількості 30 запитань (по 2 бали). Максимальна оцінка за іспит – 60 балів.

Види тестових завдань.

Тестові завдання складаються відповідно до питань, винесених на іспит.

Складання та перескладання іспиту проводиться згідно розкладу. Повторне складання екзамену допускається не більше як два рази: один раз – із вибором однієї правильної відповіді;

- із вибором декількох правильних відповідей;
- на встановлення відповідності запропонованих наборів тверджень;
- завдання на відтворення правильної відповіді (формулювань понять)

по пам'яті;

- завдання відкритого типу, що передбачає розгорнуту відповідь викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

Програма іспиту затверджується на засіданні кафедри.

Складання та перескладання іспиту проводиться згідно розкладу. Повторне складання екзамену допускається не більше як два рази: один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

Питання іспиту

1. Моделі соціального виховання у Стародавній Греції.

2. Навчання і виховання в Стародавньому Римі. Становлення римської системи виховання в VI – I ва. до н.е.
3. Зародження педагогічних ідей у надрах філософії і Стародавньої Греції і Риму.
4. Зв'язок навчання і виховання із суспільно-політичними умовами в країнах Європи. Зміна суспільного ідеалу людини.
5. Соціально-диференційований підхід до організації соціального виховання та освіти в країнах Європи. Основні освітні ланки.
6. Типи церковно-монастирських шкіл.
7. Система лицарського виховання.
8. Міські (магістратські) школи. Середньовічні університети Європи.
9. Становлення індустріального суспільства у Західній Європі, його особливості та їх вплив на формування суспільних ідеалів. Виникнення філантропічного напрямку в теорії і практиці соціального виховання.
10. Теорія соціального виховання Й.Г.Песталоцці.
11. Теорія соціального виховання А.Дістервега.
12. Соціальна сутність педагогічної теорії Й.Ф.Гербарта.
13. Теорія тотального соціального виховання Роберта Оуена.
14. Ідеї англійського філософа, педагога Г.Спенсера як представника "соціальної педагогіки".
15. Наукові відомості, гіпотези про стародавність української мови. Стародавнє виховання.
16. Практика здійснення соціального виховання у часи Київської Русі.
17. Перші педагогічні пам'ятки Київської Русі.
18. Ідеї Платона, Аристотеля, інших учених у перших педагогічних пам'ятках. Високий рівень освіти і науки в Київській Русі-Україні.
19. Розвиток навчання і виховання в Україні в XIV-XV ст. Продовження в освіті, вихованні педагогічних традицій Київської Русі-України.
20. Бурхливий розвиток українського національного шкільництва. Просвітницька діяльність І.Федорова, його перший буквар 1574 р.
21. Січові (запорозькі) і козацькі інколи.
22. Перші українські академії: в Острозі (1576 р.), Києві (1616 р.).
23. Діяльність колегіумів, Глухівської музично-співацької школи.
24. Діяльність українських просвітителів і педагогів. Вплив здобутків науки, освіти і культури України на розвиток школи і виховання в Росії.
25. Видатний український філософ, поет, просвітитель і педагог Г.Сковорода.
26. Імперсько-шовіністична політика російського та австрійського уряду, польського чиновництва в галузі освіти.
27. Стан народної школи на Буковині, Закарпатті, Галичині.
28. Навчально-виховний процес у гімназіях, ліцеях, учительських семінаріях у Східній Україні. Університетська освіта.
29. Розвиток ідей соціального виховання у діяльності недільних шкіл України. Реформи навчально-виховних закладів в Росії, Східній Україні.

30. Громадський соціально-педагогічний рух на Україні.
31. Доба української революції 1917-1919 рр. і початок національного, культурного й освітнього відродження. Соціально-педагогічна діяльність “народного будителя” О.В.Духновича.
32. Соціально-педагогічні ідеї К.Д.Ушинського.
33. Соціально-педагогічна сутність ідей Т. Шевченка, І.Франка, Лесі Українки.
34. Соціально-педагогічна діяльність Кирило-Мефодіївського братства. Педагогічні ідеї М.Костомарова, П.Куліша.
35. М.Драгоманов - видатний український політик, мислитель, просвітитель, громадський діяч.
36. Просвітитель, письменник, мовознавець, громадський діяч, педагог-теоретик і практик українського шкільництва Б.Грінченко.
37. Видатний учений-енциклопедист, просвітник, історик, народознавець, громадський і політичний діяч України М.Грушевський.
38. Просвітницька і педагогічна діяльність С.Русової – наукового, державного і громадського діяча України.
39. Розвиток теорії і практики соціального виховання в 20-30 рр.
40. Здобутки українських учених-педологів О.С.Залужного, Г.С.Костюка та ін. Заборона педології як науки.
41. Соціально-педагогічний експеримент А.С.Макаренка.
42. Спроби поліпшити зміст освіти, навчальні плани і програми шляхом реформ освіти в 50-80 рр.
43. Український педагог В.Сухомлинський. Соціальна сутність теорії В.Сухомлинського.
44. Вплив християнства на зміну виховного ідеалу.
45. Структура освіти в період раннього середньовіччя в Європі.
46. Суть системи лицарського виховання.
47. Виникнення вищої освіти, середньовічні університети.
48. Суспільно-економічні умови виникнення європейського Відродження (XIV-XVI ст.). Гуманізм епохи Відродження.
49. Розвиток міських шкіл. Виникнення шкіл підвищеного типу – гімназій, колегіумів, нових університетів, державних і приватних шкіл для дівчаток.
50. Зародження гуманістичної педагогіки. Видатні педагоги-гуманісти.
51. Епоха Реформації (XV-XVI ст.) та розвиток виховання, національного шкільництва. Єзуїтське виховання, його особливості.
52. Вплив ідей Відродження, Реформації на подальший розвиток вихованім, освіти. Виділення педагогіки як окремої науки і мистецтва виховання.
53. Теорія соціального виховання А.Я. Коменського.
54. Буржуазна революція в Англії XVII ст., її вплив на теорію і практику виховання. Педагогічні ідеї Д.Докка (1632-1704 рр.).
55. Боротьба з абсолютизмом, підготовка до буржуазної революції у

Франції. Педагогічні ідеї французьких філософів, просвітителів.

56. Школа і педагогічна думка в період французької буржуазної революції кінця XVIII ст. (1789-1794 рр.).

57. Філософські, суспільні і педагогічні погляди Ж.-Ж. Руссо (1712-1778 рр.).

58. Розробка Й.Ф. Гербартом філософських і психологічних основ навчання і виховання.

59. Теорія "трудової школи" і "громадянського виховання".

60. Теорія вільного виховання.

61. Філософія і педагогіка прагматизму.

62. Педагогіка екзистенціалізму. Культ здорового індивідуалізму.

63. Теорія соціального виховання Е. Дюркгейма, П. Наторпа.

64. Антропософська теорія виховання Р.Штайнера.

65. Антропоорієнтована парадигма соціального виховання у постіндустріальному суспільстві.

66. Наукові гіпотези про стародавність української мови.

67. Школи "книжного навчання". Системи освіти в часи князя Володимира.

68. Педагогічні пам'ятки Київської Русі.

69. Розвиток навчання і виховання в XIV – XV століттях.

70. Суспільно-політичні умова, національно-визвольний рух в Україні. Висока духовність козацтва - еліти українського суспільства.

71. Діяльність січових і козацьких шкіл. Козацька читанка. Ступені козацького навчання і виховання.

72. Виникнення і розвиток братських шкіл в Україні.

73. Церковно - парафіяльні, монастирські школи.

74. Перші вузи на території східних слов'ян. Острозька (1676 р.) і Києво-Могилянська (1615 р.) академії.

75. Розвиток народної і наукової педагогіки в епоху Відродження.

76. Освітні реформи Марії-Терезії та Йосипа II.

77. Історія розвитку Львівського університету.

78. Утворення державної системи освіти на західноукраїнських землях. Вплив революційних подій 1848—1849рр. на розвиток освітньої справи.

79. Реформи 60—70 рр. XIX ст.

80. Педагогічні ідеї О. В. Духновича.

81. Педагогічна діяльність П.Д. Юркевича.

82. Боротьба західноукраїнської інтелігенції за народну школу. Просвітницька діяльність І. Я. Франка.

83. Педагогічна спадщина К.Д.Ушинського: принцип народності виховання; розробка національної системи виховання. Погляди К.Д.Ушинського на навчання, моральне, розумове і трудове виховання.

84. Теорія морального соціального виховання В. П. Вахтерова.

85. Проблема організації соціального виховання в теорії П.Ф. Каптерева.

86. Соціальне виховання в педологічній теорії П.П. Булонського.

87. Розвиток національної системи виховання і педагогіки в роки УНР, Гетьманату і Директорії.

88. Упровадження народної педагогіки, українознавства в навчально-виховний процес.

89. Політика радянської влади в галузі шкільництва в Україні.

90. Особливості навчально-виховного процесу в радянській школі (програми, підручники тощо). Гальмування розвитку національної школи.

91. Постанови ЦК ВКП(б) про школу, педагогіку, ліквідацію педології та їх наслідки в теорії, практиці та управлінні навчально-виховним процесом.

92. Особливості підходів до проблеми соціального виховання в 20-30 рр. в Україні.

93. Просвітницька і педагогічна діяльність відомих діячів українського Відродження (М.Грушевського, С.Русової, І.Огієнка та ін.)

94. Здобутки українських учених-педологів О.С.Залужного, Г.С.Костюка та ін. Заборона педології як науки.

95. Соціально-педагогічний експеримент А.С.Макаренка.

Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

2 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

1,5 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

1 бал - Оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0 балів - Оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де

формою контролю є іспит

цінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

VII. Рекомендована література до освітнього компонента

1. Артемова Л.В. Історія педагогіки України. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, "Либідь", 2006. 421 с.
2. Висоцький О.Ю. Історія української культури: Навчальний посібник. Дніпропетровськ : НМетАУ, 2009. 130 с.
3. Герчанівська П. Е. Культурологія: Навч. посіб. для дистанційного навчання / За ред. В. І. Панченко. 2-ге вид., випр. і доп. К.: Університет «Україна», 2006. 323 с.
4. Історія педагогіки. Навчальний посібник для студентів, магістрів, аспірантів. URL: <https://works.doklad.ru/view/GkgyCHRPYHA/all.html>
5. Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Упоряд. О. Любар.; за ред. В.Кременя К.: Знання, 2003. 766 с.
6. Лузан П.Г. Історія педагогіки та освіти в Україні : навчальний посібник / П.Г. Лузан, О.В. Васюк, О.М. Бернова. К. : НАУ, 2006. 302 с.
7. Любар О.О. Історія української школи і педагогіки: навчальний посібник / О.О. Любар, М.Г. Стельмахович, Д.Т. Федоренко ; За ред. О.О.Любара. К. : Знання КОО, 2003. 456 с.
8. Левківський М.В. Історія педагогіки Підручник. Київ, "Центр навчальної літератури", 2003. 359 с.
9. Мартіросян Л.А. Виховання у Стародавній Греції: соціокультурний контекст : навч. посіб. для вищих пед. навч. закладів. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 22 видатних українських педагога: Підручник / А.М.Бойко, В.Д.Бардінова, та ін.; Під заг. ред. А.М.Бойко. К.: ВД „Професіонал”, 2004. 576 с.
10. Мартіросян Л.А. Сучасний підхід до проблеми виникнення університету як соціокультурного феномену. Knowledge. Education. Low. Management. Nauka. Oświata. Prawo. Zarządzanie. 2018. № 1 (21). P. 167–176.
11. Мартіросян Л.А., Гусак Л.Є. Концепт автономії університету в контексті глобалізаційних процесів: історичний аспект. Научен вектор на Балканите. 2020. Том 4. № 1 (7). С. 17–22.
12. Сірополко С. Історія освіти в Україні. Львів: «Афіша», 2001. 662 с.
13. Швед Д. М. Вплив освіти і культури на розвиток суспільства. [Електронний ресурс] PRACE NAUKOWE Akademii im. Jana Długosza w

Częstochowie Rocznik Polsko-Ukraiński 2014, t. XVI, s. 463–471. _ Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.16926/rpu.2014.16.30>

14. Якса Н.В. Історія соціальної педагогіки: Методичний посібник.

Житомир: Вид.-во ЖДУ ім. І. Франка, 2006. 156 с.

15. http://jorigami.ru/PP_corner/Classics/Komensky/Komensky_Yan_Amos_Velikaya_didakt_izbr.htm

16. https://pidru4niki.com/1161020835072/pedagogika/z_istoriyi_pedagogiki

17. <https://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/13891/>

18. <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/572/1/.%20%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B8.pdf>

19. https://elib.lntu.edu.ua/sites/default/files/elib_upload/%D0%95%D0%9D%D0%9F_%D0%86%D0%A2%D0%A1%D0%A0%202/page10.html

20. <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/ilcenko.php>

21. <https://academia-pc.com.ua/product/istoriya-socialnoyi-roboti>

22. <https://lib.iitta.gov.ua/704514/1/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A-%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%90%D0%A2%D0%9E%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%99.pdf>

<https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/Palagnyuk.-2016.-Sotsialna-robota-v-zarubizhnih-kra>

2.2. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Вступ до соціальної роботи» (автор Анна Лякішева)

Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота. ОС бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 180/ 6		Рік навчання <u>1</u>
		Семестр <u>1</u>
		Лекції 40 год.
<u>ІНДЗ є</u>		Практичні (семінарські) 40 год.
		Самостійна робота <u>88</u> год.
		Консультації <u>12</u> год.
	Форма контролю: <u>екзамен</u>	
Мова навчання		Українська

Інформація про викладача (- ів)

Викладач: Лякішева Анна Володимирівна
Науковий ступінь доктор педагогічних наук,
Вчене звання професор
Посада професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація

Телефон: +380505731429,

Електронна пошта: lyakisheva.anna@vnu.edu.ua

Дні занять <https://vnu.edu.ua/uk/faculties-and-institutions/fakultet-pedahohichnoyi-osvity-ta-sotsialnoyi-roboty>

Опис освітнього компонента

Освітній компонент «Вступ до соціальної роботи» належить до циклу нормативних дисциплін професійної підготовки бакалавра галузі знань 23 Соціальна робота спеціальності 231 Соціальна робота, освітньо-професійної програми Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота. Вивчається в першому семестрі, формою контролю є екзамен. На вивчення освітнього компоненту відведено 6 кредитів (180 годин), у тому числі: 40 години лекційних, 40 годин практичних, 12 годин консультацій та 88 годин самостійної роботи. Вивчення навчального курсу «Вступ до соціальної роботи» сприятиме формуванню вміння розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері, соціальному житті; у процесі навчання здобути навички, що передбачають застосування певних теорій та методів соціальної роботи; підвищенню рівня професійної компетентності майбутніх фахівців із соціальної роботи, соціальних педагогів, їх готовності кваліфіковано і майстерно виконувати свої професійні обов'язки.

Метою вивчення освітнього компоненту є підготовка висококваліфікованих працівників, здатних розв'язувати комплексні проблеми у галузі соціальної роботи та соціальної педагогіки, фахівців із соціально-виховної роботи, на основі розвитку професійного самовдосконалення, критичного мислення, використанні вітчизняного та міжнародного досвіду.

Основними завданнями вивчення освітнього компоненту «Вступ до соціальної роботи» є: визначення сутності соціальної роботи; розкриття основних етапів, тенденцій, принципів та закономірностей розвитку соціальної роботи; моделювання зв'язку соціальної роботи з соціально-економічною і суспільно-політичною структурами держави і суспільства; формування гуманістично-орієнтованого світогляду як базового компоненту майбутньої професійної діяльності та процесу соціалізації особистості; вміння переосмислювати історико-соціальне минуле в контексті сучасних умов, сприяючи тим самим успіху в здійсненні самостійної науково-дослідної роботи і професійної діяльності.

Структура освітнього компоненту

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекції	Практичні	Самостійна робота	Консультації	Методи та технології викладання	Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Соціальна робота: теорія та практика							
Тема 1. Історія розвитку теорій соціальної роботи	14	4	4	6		лекція-диспут / Zoom, Moodle.	ДС, ДБ/2
Тема 2. Теоретичні основи соціальної роботи	15	2	4	8	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 3. Тезаурус соціальної роботи	17	4	4	8	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle.	РМГ, Т/2
Тема 4. Парадигми та теорії соціальної роботи	15	4	2	8	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle.	РМГ, ДС/2
Тема 5. Психологічні та соціологічні теорії соціальної роботи	11	2	2	8	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle.	РМГ, ДБ/2
Тема 6. Комплексні теорії соціальної роботи	15	4	4	8	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, К/2
Разом за модулем 1	87	20	20	48	5		12
Змістовий модуль 2. Соціальна робота як професійна діяльність							
Тема 7. Сутність та структура соціальної роботи як професійної діяльності	11	2	4	4	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РМГ, ДБ/2
Тема 8. Характеристика методів індивідуальної соціальної роботи	11	2	2	6	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, Т/2
Тема 9. Характеристика методів групової соціальної роботи	11	2	2	6	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РМГ, ДС/3
Тема 10. Характеристика методів роботи в громаді	15	4	4	6	1	лекція-диспут /	РМГ, ДБ/2

						Zoom, Moodle	
Тема 11. Сім'я, яка опинилась у складних життєвих обставинах	15	4	4	6	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ТР/2
Тема 12. Діти та молодь, як об'єкти соціальної роботи	15	4	2	6	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РМГ, ДБ/2
Тема 13. Соціальна робота неурядових організацій	15	4	2	6	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ТР, К/3
Разом за модулем 2	93	20	20	40	7		16
Види підсумкових робіт(за потреби)						Бал	
Модульна контрольна робота (МКР1(30)+МКР2(30))						60/тести	
ІНДЗ (презентація реферату, участь у вебінарі, підготовка та публікація тез на конференції)						12/реферат	
Інше (вказати)						-	
Всього годин/ Балів	180	40	40	88	12	180/100	

Примітки: 1/ Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

² / *Методи та форми контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв'язування задач/кейсів, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, тощо.

Завдання для самостійного опрацювання

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	Теорія та історія соціальної роботи https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/45989/1/Teoriia_istoriia_sotsialnoi_roboty_1.pdf Ознайомитися та підготуватися до дискусії.	8
2.	Знайти в ЗМІ та Інтернеті інформацію про висвітлення основних аспектів роботи соціального працівника, соціально менеджера, соціально педагога	8
3.	Соціальна робота як філантропічна допомога особистості. Навести приклади з публічних джерел, аналізуючи конкретну справу.	8
4.	Сформулювати вимоги до взірця фахівця із соціальної роботи, соціально менеджера, соціально педагога.	8
5.	Простежити формування особистості фахівця в процесі фахової підготовки, аналізуючи ОПП зі спеціальності 231 Соціальна робота	8
6.	Формування життєвих перспектив особистості в актуальних умовах (підготувати аналіз ситуації з конкретними пропозиціями)	8
7.	Навести приклади з різноманітних джерел про роботу соціального	

	працівника, соціально менеджера, соціально педагога за місцем власного проживання.	8
8.	Простежити взаємозв'язок конкурентоспроможності майбутнього фахівця (випускника) на ринку праці через призму конкурентоспроможності навчального закладу, у якому він навчається і формувався як спеціаліст.	8
9.	Розробити та презентувати соціальну рекламу щодо формування позитивного іміджу, професійних можливостей соціального працівника, соціально менеджера, соціально педагога.	8
10.	Знайти в ЗМІ та Інтернеті інформацію про взаємозв'язок теорії і практики соціальної роботи.	8
11.	Кризове втручання. Положення теоретичної основи кризового втручання. Ілюструючи прикладами доведіть чи заперечте взаємозв'язок.	8

VI. Індивідуально науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Індивідуально-дослідне завдання (ІНДЗ) видаються здобувачам освіти на першому занятті, і виконуються здобувачем самостійно у письмовій формі при консультуванні з викладачем. Завдання здобувач освіти вибирає самостійно. За виконання передбачено 1 бал. Максимальна кількість балів за ІНДЗ 12 балів.

1. Провести аналіз та підготувати аналіз книги М. Річмонд "Дружній візит до бідняків: керівництво для тих, хто працює у благодійних організаціях".

2. Підготувати та провести дискусійну платформу на тему «Практична професійна діяльність із надання допомоги та підтримки людей, які опинились у скрутній життєвій ситуації».

3. Участь у вебінарі організованим Міністерством соціальної політики.

Критерії оцінювання ІНДЗ

9 балів - здобувач освіти самостійно обгрунтовує, викладає своє бачення, логічно, цілісно, послідовно та стилістично, граматично правильно будує відповідь; аналізує різні погляди для кожної ситуації, наводить два доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання поставлених ситуацій; вкінці робить висновок, який органічно впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів; робота відзначається багатством слововживання та художньою цінністю.

3 бали - здобувач освіти самостійно обгрунтовує, викладає своє бачення, логічно, цілісно, послідовно та стилістично, граматично правильно будує відповідь; аналізує різні погляди для кожної ситуації, наводить один доречний аргумент; вдало добирає лексичні засоби; висновок впливає із проблеми, яка аналізується; у роботі є недоліки: відхилення від теми, порушення послідовності її викладу; висловлювання не завжди обгрунтовані, не підкріплені фактичним матеріалом, переходи між ними не є вмотивованими.

0 балів - здобувачем освіти висловлення не відповідають або частково відповідають проблемі, яка розглядається; лексика і граматична будова мовлення на елементарному рівні; теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладу немає або він не є доречним.

Політика оцінювання

Оцінювання знань здобувачів освіти ОК «Вступ до соціальної роботи» здійснюється на основі результатів поточного і підсумкового модульного контролю знань згідно «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки»

https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_Polozh_pro_otzin_%D0%A0%D0%B5%D0%B4_%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%9C%D0%95%D0%94.pdf

Завдання поточного контролю – перевірка навчальних досягнень здобувачів освіти. Завдання підсумкового модульного контролю – перевірка розуміння і засвоєння здобувачами освіти програмового матеріалу загалом, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання засвоєних знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми ОК тощо. Оцінювання здійснюється за **100-бальною** шкалою.

Формою контролю вивчення ОК «Вступ до соціальної роботи» є екзамен. Максимальна кількість балів за поточний контроль з освітнього компонента становить 40 балів. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має за мету перевірку рівня підготовленості здобувачів освіти до виконання конкретної роботи. Поточний контроль реалізується в різних формах, зокрема опитування, захист проєктів, робота в малих групах, індивідуальна робота здобувачам освіти, виступи на практичних заняттях, участь у дискусіях та дебатах, експрес-контроль, перевірка результатів виконання різноманітних індивідуальних науково-дослідних завдань, контроль засвоєння того навчального матеріалу, який заплановано на самостійне опрацювання здобувачем, тощо. Максимальний бал за кожну з форм роботи визначено у таблиці 2 силабуса освітнього компонента. Результат самостійної роботи здобувачів освіти оцінюється на практичних заняттях із відповідної теми. За активність на заняттях здобувач освіти може додатково отримати до 20 % максимального поточного бала, але при цьому сума поточних балів за семестр не повинна перевищувати, як правило, 40.

За рішенням кафедри здобувачам освіти, які брали участь у роботі конференцій, підготовці наукових публікацій, в олімпіадах, конкурсах наукових робіт й досягли значних результатів, може бути присуджено додаткові (бонусні) бали, які зараховуються як результати поточного контролю. Систему бонусних балів погоджує науково-методична комісія факультету.

Підсумковий модульний контроль здійснюється після завершення вивчення тем змістового модуля у формі виконання здобувачем освіти модульної контрольної роботи у вигляді письмового або комп'ютерного тестування та проводиться або під час навчального заняття (його частини). Максимальний бал, отриманий за модульні контрольні роботи, становить 60 балів.

Підсумкова модульна оцінка визначається в балах як сума поточної та контрольної модульних оцінок. Модуль зараховується здобувачеві, якщо він успішно виконав всі види навчальної роботи, передбачені силабусом освітнього компонента. Перескладання будь-яких видів робіт, передбачених силабусом

освітнього компонента, з метою підвищення підсумкової модульної оцінки не дозволяється. Заборгованість із модуля повинна бути ліквідована здобувачем у позааудиторний час на консультаціях за графіком, затвердженим на засіданні кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи до початку підсумкового контролю з наступного модуля. Кінцевий термін ліквідації заборгованості з модульного контролю обмежується початком заліково-екзаменаційної сесії.

Якщо підсумкова оцінка (бали) з освітнього компонента як сума підсумкових модульних оцінок становить не менше як 75 балів, то, за згодою здобувача освіти, вона може бути зарахована як підсумкова оцінка з ОК. Така оцінка виставляється в день проведення екзамену в присутності здобувача освіти. Іспит складається у випадку, якщо здобувач освіти бажає підвищити рейтинг або у випадку незадовільної підсумкової семестрової оцінки. У цьому випадку бали, набрані здобувачем за результатами модульних контрольних робіт, анулюються.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття – на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття та добрати відповідну кількість балів, які були визначені на дану тему заняття. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної освітньої (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації».

Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача освіти є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Списування під час контрольних та самостійних робіт, іспиту заборонені (зокрема, з використанням мобільних девайсів). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до Кодексу академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, навчання за програмою подвійного диплома, з використанням елементів дуальної форми здобуття освіти, міжнародне стажування) навчання може відбуватись за індивідуальним графіком (в онлайн режимі за погодженням із деканом факультету).

Визнання результатів навчання, отриманих здобувачами вищої

освіти у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених ОПП, за якою він навчається. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як освітньому компоненту в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, курсовій роботі (проекту), контрольній роботі тощо, які передбачені програмою (силабусом) освітнього компонента (Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у ВНУ імені Лесі Українки)

https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_%D0%92%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB_%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B2_%D0%92%D0%9D%D0%A3_i%D0%BC._%D0%9B.%D0%A3._%D1%80%D0%B5%D0%B4.pdf

Іспит проводиться у вигляді письмового або комп'ютерного тестування. Здобувачам освіти пропонуються тестові завдання у кількості 30 запитань (по 2 бали). Максимальна оцінка за іспит – **60 балів**.

Види тестових завдань:

- із вибором однієї правильної відповіді;
- із вибором декількох правильних відповідей;
- на встановлення відповідності запропонованих наборів тверджень;
- завдання на відтворення правильної відповіді (формулювань понять) по пам'яті;
- завдання відкритого типу, що передбачає розгорнуту відповідь.

Тестові завдання складаються відповідно до питань, винесених на іспит.

Програма іспиту затверджується на засіданні кафедри.

Складання та перескладання іспиту проводиться згідно розкладу.

Повторне складання екзамену допускається не більше як два рази: один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

Основна література

1. Борисова Ю. В. Посібник до вивчення дисципліни «Теорія соціальної роботи». Д.: РВВ ДНУ, 2015. 24 с.

2. Вадзюк О. В. Соціальна робота з клієнтом. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*: посібник для підвищення кваліфікації працівників центрів соц. служб для молоді. 3-я ч. / За заг. ред. А. Я.Ходорчук. К.: ДУССМ, 2002.

3. Типи недержавних молодіжних об'єднань / А. О. Кирилова. *Держава та регіони*. Серія. Право. 2012. № 3. С. 123-127.

4. Тюптя Л. Т., Іванова І. Б. Соціальна робота: теорія і практика: Навч. посіб. 2-ге вид. перероб. і доп. К.: Знання, 2018. 574 с.

Інформаційні ресурси

1. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
2. <https://decentralization.gov.ua/news/12066>
3. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>
4. https://protocol.ua/ru/pro_spriyannya_sotsialnomu_stanovlennyu_ta_rozvitku_molodi_v_ukraini_stattya_2/

Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Сукупність сформованих у процесі пізнавальної, практичної діяльності уявлень, концепцій, понять, які відображають закони, закономірності, принципи, тенденції розвитку соціальної роботи, обґрунтовують моделі практики і техніки втручання – це: _____

- а) методологія соціальної роботи;
- б) теорія соціальної роботи;
- в) практика соціальної роботи.

2. Психологічні моделі соціальної роботи – це:

а) сукупність теоретичних концепцій соціальної роботи, основою яких є пізнання закономірностей соціального розвитку, структурування суспільства, взаємодії його соціальних інститутів;

б) сукупність теоретичних концепцій соціальної роботи, які ґрунтуються на пізнанні закономірностей психологічного розвитку і статусу людини в суспільстві;

в) сукупність теоретичних концепцій соціальної роботи, які орієнтують на цілісне бачення проблем захисту життєвих сил людини як біопсихосоціальної істоти.

3. Теоретичні моделі, які вибудовуються на ідеї допомоги клієнтові шляхом оптимізації його зусиль щодо використання особистісних і соціальних ресурсів для впливу на несприятливу ситуацію його життя - це група моделей:

- а) психологічних;
- б) соціальних;
- в) комплексних.

4. Теорія ролей належить до групи _____ моделей соціальної роботи:

- а) психологічних;
- б) комплексних;
- в) соціальних.

5. Характеристикою зосередженої на завданні моделі є твердження:

а) ґрунтується на ідеї, яка акцентує на необхідності враховувати при наданні допомоги клієнтові особливості його мислення, установки, які спрямовують його дії;

б) орієнтована на допомогу клієнтові, який перебуває в стані глибокої і гострої психологічної кризи, що зумовлює необхідність оперативного втручання для виведення його з дезадаптивного стану;

в) пропонує чітку послідовність діагностування проблеми клієнта і роботи з нею, що допомагає усвідомленню практичними працівниками раціонального процесу безпосередньої роботи з клієнтом.

6. «Криза - походить від грецького слова _____

а) лікування;

б) стрес;

в) рішення.

7. Що лежить в основі кризового втручання?

а) дисбаланс;

б) розуміння кризи та особливості її перебігу;

в) система «проблема-рішення».

8. У літературі розглядаються дві моделі підходу, зосередженого на вирішенні завдань, перший з них передбачає виконання завдань між зустрічами клієнтів з фахівцем. Що передбачає другий?

а) розробка нових завдань клієнта і фахівця;

б) виконання завдань між консультаціями;

в) виконання завдань як між зустрічами, так і під час зустрічей.

9. В яких роках виникла сімейна терапія?

а) на початку 1970-х років;

б) на початку 1950-х років;

в) на початку 1960-х років.

10. Який відомий вчений антрополог зробив значний внесок у розвиток сімейної терапії?

а) В.Сатір;

б) Д.М. Анучич;

в) Г.Бейтсон.

11. «Когнітивно – біхевіористські втручання у випадках з дітьми передбачають використання ..... для підкріплення позитивної поведінки, навчання батьків іншим методам допомоги власним дітям у зміні поведінці.»

а) системи винагород;

б) система покарання;

в) система «батого і пряника».

12. _____ комплекс заходів, спрямований на відновлення соціального статусу особистості, втрачених чи несформованих соціальних навичок, переорієнтацією соціальних та референтних орієнтацій девіантів за рахунок включення їх в нові, позитивно орієнтовані відносини та види діяльності.

13. _____ техніки – за яких терапевт віддзеркалює переживання клієнта, що дає клієнту змогу усвідомити свій внутрішній досвід, неузгодженість власного досвіду із Я-концепцією, викривлення Я-концепції.

14. _____ фіксування людиною на рецепторному та підсвідомому рівні особливостей об'єктів, що впливають на неї.

15. _____ педагогічна діяльність з дітьми з обмеженими можливостями, переважно з порушеннями опорно-рухового апарату,

спрямована на формування самостійної активності і незалежності дитини, що прагне адаптуватися до навколишнього середовища.

16. _____ навчання новим професіям, засобам забезпечення власного існування і життя своєї сім'ї за допомогою засобів, адекватних умовам, що змінилися, завдяки проведенню шкіл лідерів, виборців.

17. _____ відбувається внаслідок впливу на особистість об'єктивних обставин життя суспільства (соціально-економічного та соціокультурного контексту);

18. _____ соціалізація здійснюється через створення суспільством умов для розвитку потенційних можливостей особистості і різних державних і громадських організацій..

19. Консультування, спрямоване на полегшення вираження афекту, тобто сильної негативної емоції; налагодження спілкування, досягнення розуміння клієнтом його проблем і відчуттів; демонстрацію турботи та емпатії; підвищення самооцінки - це _____.

20. Визначити сутність, зміст, предмет та завдання соціальної роботи.

21. Окреслити історичні етапи розвитку соціальної роботи в Україні.

22. Охарактеризувати групи понять і категорій соціальної роботи.

23. Соціальна робота, як парадигмальна теорія і практика.

24. Охарактеризувати психологічні теорії соціальної роботи,

25. Охарактеризувати соціологічні теорії соціальної роботи.

26. Охарактеризувати комплексні (біопсихосоціальні) теорії соціальної роботи.

27. Охарактеризувати соціальну роботу як парадигмальну теорію і практику.

28. _____ модель соціальної роботи, прихильники якої вважають, що поведінка людини детермінована впливами зовнішнього середовища, і тому спрямовують свої зусилля на подолання небажаних або підсилення бажаних форм поведінки за допомогою підкріплення і соціального навчання.

29. _____ функція соціальної роботи організація реклами соціальних послуг, пропаганда та поширення ідей соціального захисту людини, забезпечення клієнтів необхідною інформацією у зрозумілій і доступній для них формі, надання багатоваріантних порад і пропозицій.

30. Принцип _____ передбачає суворе дотримання законів і відповідних правових актів усіма державними органами, посадовими особами, громадськими організаціями і громадянами.

2.3. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Загальна, вікова та соціальна психологія» (автор Зореслава Крижановська)

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна /освітньо-наукова/освітньо-творча програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Галузь знань 23 Соціальна робота Спеціальність 231 Соціальна робота Освітня програма Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота Освітній рівень бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів <u>180/6</u> / 4		Рік навчання <u>2022 - 2023</u>
		Семестр <u>1</u> -ий
		Лекції <u>40</u> год.
		Практичні (семінарські) <u>40</u> год. Лабораторні <u>0</u> год.
		Індивідуальні <u>0</u> год.
ІНДЗ: <u>немає</u>		Самостійна робота <u>88</u> год.
	Консультації <u>12</u> год.	
Мова навчання	українська	
		Форма контролю: <u>екзамен 1 семестр</u>

II. Інформація про викладача.

ППП Крижановська Зореслава Юріївна

Науковий ступінь кандидат психологічних наук

Вчене звання доцент

Посада доцент кафедри загальної та клінічної психології

Контактна інформація Kruzhanovska.Zoreslava@vnu.edu.ua

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація курсу.

Ефективна професійна реалізація сучасного соціального працівника різної спеціалізації неможлива без цілісної системи знань про людину, яка формується у вищій школі. Програма навчальної дисципліни «Загальна, вікова та соціальна психологія» орієнтована на оволодіння студентами соціальних спеціальностей знаннями про особливості функціонування психіки людини, її законів та механізмів у різні періоди життя та пізні соціальні ситуації.

Метою освітнього компонента «Загальна, вікова та соціальна психологія» є формування наукового розуміння природи психіки в різні

періоди життя людини, методів та результатів дослідження психічних явищ в соціальних ситуаціях, індивідуально-типологічних властивостей особистості; розвиток здатності до застосування психологічних знань в умовах професійної діяльності соціального працівника.

«Загальна, вікова та соціальна психологія» є загальноосвітнім компонентом підготовки бакалаврів – майбутніх соціальних працівників. Вона спрямована на вивчення та розуміння базових понять і категорій науки, системи психологічних знань, закономірностей, механізмів, методологічних підходів щодо вивчення психічних явищ людини, їх виникнення, функціонування та розвиток; поведінки, діяльності, вчинків; психофізіологічних процесів та механізмів, які лежать в основі різних форм психічної активності.

Вивчення галузей (загальна, вікова, соціальна) психології є необхідним для формування психологічної освіченості та культури майбутніх соціальних працівників та є обов'язковим в підготовці до майбутньої професійної діяльності.

Програма навчальної дисципліни складена у відповідності до Стандарту вищої освіти України за спеціальністю 231 Соціальна робота і враховує його вимоги.

Програмою передбачені лекційні і практичні заняття, на яких будуть інтенсивно застосовуватися сучасні форми роботи. Окрім аудиторних занять, програма включає значний об'єм самостійної роботи студентів, з метою опрацювання теоретичних джерел і виконання самостійних практичних завдань.

Форма організації контролю: іспит.

2. Пререквізити.

Навчальна дисципліна є міждисциплінарною в системі професійної підготовки бакалаврів й може вивчатися автономно, незалежно від попередньої навчально- професійної підготовки студентів. Для кращого оволодіння матеріалами курсу бажаним є вивчення дисципліни загального та професійного циклів підготовки: “Вступ до спеціальності”, “Педагогіка” та інші.

3. Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є формування у студентів базової системи наукових знань з психології.

Основне завдання навчальної дисципліни – сприяти психологічній підготовленості майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності.

Після вивчення навчальної дисципліни «Загальна, вікова та соціальна психологія» студенти повинні набути та отримати **знання**:

- ключових понять, теорій та закономірностей, що складають категоріальний апарат загальної, вікової та соціальної психології;
- системи психічних явищ живої істоти та їх характеристики;
- психологічних механізмів та закономірностей функціонування психіки людини;
- принципів використання психологічних знань для вирішення професійних проблем, які здатні виникати в практиці життя.

уміння:

- аргументувати власні погляди на актуальні проблеми загальної, вікової та соціальної психології;
- мати розуміння методів психологічного вивчення людини;
- використовувати психологічні знання під час реалізації професійних функцій;
- мати загальне розуміння про психологічні особливості психіки людини;
- визначати основні властивості особистості, психологічні механізми детермінації її поведінки, використовуючи необхідні методи дослідження;
- володіти базовими методами підтримки психічного здоров'я.

4. Результати навчання (компетентності)

Основним результатом навчання є знання та розуміння предметної області загальної, вікової та соціальної психології та здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі професійної діяльності у галузі психології, що передбачає здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

ЗК-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК-6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Спеціальні компетентності:

Знання і розуміння сутності, значення і видів соціальної роботи та основних її напрямів (психологічного, соціально-педагогічного, юридичного, економічного, медичного).

Здатність до аналізу соціально-психологічних явищ, процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальної групи і громади.

Здатність оцінювати соціальні проблеми, потреби, особливості та ресурси клієнтів.

Здатність розробляти шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення.

Результати навчання цього освітнього компоненту деталізують такі програмні результати:

Розв'язувати складні задачі і проблеми, що потребують оновлення й інтеграції знань в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог. Показувати глибинне знання та системне розуміння теоретичних концепцій, як із галузі соціальної роботи, так і з інших галузей соціогуманітарних наук.

Самостійно й автономно знаходити інформацію необхідну для професійного зростання, опановувати її, засвоювати та продукувати нові знання, розвивати професійні навички та якості.

Виконувати рефлексивні практики в контексті цінностей соціальної роботи, відповідальності, у тому числі для запобігання професійного вигорання.

Використовувати відповідні наукові дослідження та застосовувати дослідницькі професійні навички у ході надання соціальної допомоги.

Аналізувати соціально-психологічні процеси в малих та великих групах.

Використовувати методи профілактики для запобігання можливих відхилень у психічному розвитку, порушень поведінки, міжособистісних стосунків, для розв'язання конфліктів, попередження соціальних ризиків та складних життєвих обставин.

I. Структура освітнього компоненту

Структура навчальної дисципліни представлена у вигляді таблиць 2.

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Основи загальної психології						
Тема 1. Психологія як наука про людину. Визначення її предмету та завдань.	8	2	2	4	0	ДС/ ІРС/ РМГ
Тема 2. Особистість та чинники її розвитку. Поняття свідомості.	9	2	2	4	1	ДС/ ІРС/ РМГ
Тема 3. Пізнавальні психічні процеси (відчуття, сприймання, увага).	9	2	2	4	1	ДС/ ІРС/ РМГ
Тема 4. Пізнавальні психічні процеси (пам'ять, мислення, уява).	9	2	2	4	1	ДС/ ІРС/ РМГ
Тема 5. Емоційно-вольова сфера особистості.	9	2	2	4	1	ДС/ ІРС/ РМГ
Тема 6. Психічні властивості людини (темперамент, характер).	8	2	2	4	0	ДС/ ІРС/ РМГ
Підсумкова контрольна модульна робота						ПМК
Разом за модулем 1	52	12	12	24	4	20
Змістовий модуль 2. Основи вікової психології.						
Тема 7. Вікова психологія як	9	2	2	4	1	ДС/ ІРС/

наука.						РМГ
Тема 8. Психічний розвиток людини та його особливості.	9	2	2	4	1	ДС/ ІРС/ РМГ
Тема 9. Вікова періодизація психічного розвитку людини.	8	2	2	4	0	ДС/ ІРС/ РМГ
Тема 10. Психологія дитинства.	8	2	2	4	1	ДС/ ІРС/ РМГ
Тема 11. Психічний розвиток підлітків.	9	2	2	4	1	ДС/ ІРС/ РМГ
Тема 12. Психічний розвиток юнаків.	8	2	2	4	0	ДС/ ІРС/ РМГ
Тема 13. Психологія дорослості.				4		
<i>Підсумкова контрольна модульна робота</i>						ПМК
Разом за модулем 2	60	14	14	28	4	20
Змістовий модуль 3. Основи соціальної психології						
Тема 14. Соціальна психологія як наука.	11	2	2	6	1	ДС/ ІРС/ РМГ
Тема 15. Соціальна психологія особистості.	9	2	2	5	0	ДС/ ІРС/ РМГ
Тема 16. Соціально-психологічна характеристика спілкування.	10	2	2	5	1	ДС/ ІРС/ РМГ
Тема 17. Психологія між особових стосунків та між особової взаємодії.	10	2	2	5	1	ДС/ ІРС/ РМГ
Тема 18. Психологія впливу.	9	2	2	5	0	ДС/ ІРС/ РМГ
Тема 19. Група та між групові відносини.	10	2	2	5	1	ДС/ ІРС/ РМГ
Тема 20. Психологія великих груп.	9	2	2	5	0	ДС/ ІРС/ РМГ
<i>Підсумкова контрольна модульна робота</i>						ПМК
Разом за модулем 2	68	14	14	36	4	20
Види підсумкових робіт (за потреби)						Бал
Модульні контрольні роботи						60/Т
МКР 1						20
МКР 2						20
МКР 3						20
Модульна контрольна робота (МКР1+МКР2)						20+20+20=60
ІНДЗ						відсутнє
Всього годин/ Балів	180	40	40	88	12	100

Примітки: платформа Moodle одна з форм навчання або симбіоз у формі онлайн лекцій під час карантинних обмежень. Форма контролю: ПМК – підсумковий модульний контроль, ПК – поточний контроль.

Форма контролю*: - ДС – дискусія, ДБ – дебати, ЛР – письмове виконання лабораторної роботи/звіт, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів,

ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

6. ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕНЬ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ

Змістовий модуль 1.

ОСНОВИ ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Тема 1. Психологія як наука про людину. Визначення її предмету та завдань.

Предмет загальної психології. Принципи наукового дослідження.

Психіка її функції та механізми. Психічні явища, їх класифікація. Зародження та розвиток психіки. Поняття чутливості, як найпростішої форми психіки. Стадії розвитку психіки та їх характеристика.

Розвиток психіки в тваринному світі. Основні види поведінки тварин: інстинкти, навички, інтелектуальні форми поведінки.

Розвиток психіки на рівні людини. Відмінність психіки людини від психіки тварин. Свідомість, її суспільно-історичний характер.

Етапи історичного поступу психології: міфологічний, філософський, науковий етапи. Методологія та методи психологічного дослідження.

Методи дослідження в загальній психології.

Місце психології в системі наук. Зв'язок з іншими науками.

Диференціація психології на окремі наукові галузі.

Основні напрями психології ХХ століття.

Ключові слова: психологія, предмет психології, об'єкт психології, психіка, психічне відображення, метод дослідження.

Тема 2. Особистість та чинники її розвитку. Поняття свідомості.

Людина як індивід. Поняття про особистість та індивідуальність. Суб'єктний вимір людини.

Психологічні характеристики особистості: стійкість властивостей особистості, єдність особистості, активність особистості.

Біологічне і соціальне в структурі особистості.

Форми психічного: свідоме, несвідоме. Самосвідомість особистості. «Я-образ» та «Я-концепція» особистості.

Ключові слова: індивід, особистість, індивідуальність, свідоме, несвідоме, самосвідомість особистості, «Я-образ», «Я-концепція» особистості.

Тема 3. Пізнавальні психічні процеси (відчуття, сприймання, увага).

Поняття про відчуття та сприймання. Фізіологічна основа відчуттів та сприймання.

Класифікація і види відчуттів. Загальні властивості відчуттів: якість, інтенсивність, тривалість, просторова локалізація. Головні закономірності відчуттів: пороги чутливості, адаптація, сенсibiliзація, синестезія.

Загальні особливості сприймання: предметність, цілісність та структурність, константність, апперцепція, осмисленість та узагальненість, вибірковість.

Ілюзії сприймання. Роль минулого досвіду у сприйманні, апперцепція.

Класифікація та види сприймання.

Поняття про увагу. Фізіологічні основи уваги.

Види уваги (мимовільна, довільна, після довільна), їх характеристика.

Основні властивості уваги: концентрація (зосередженість), стійкість, переключення, розподіл, обсяг.

Ключові слова: відчуття, сприймання, сенсорний та перцептивний образ, аперцепція, увага, види уваги.

Тема 4. Пізнавальні психічні процеси (пам'ять, мислення, уява).

Поняття про пам'ять. Значення пам'яті в життєдіяльності людини.

Процеси пам'яті: запам'ятовування, збереження, відтворення, забування. Явище ремінісценції.

Основні критерії класифікації пам'яті. Види пам'яті.

Поняття про мислення. Зв'язок мислення і мовлення.

Операції мислення: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, конкретизація, абстрагування.

Види мислення та їх характеристика. Інтелект.

Поняття про мову та мовну діяльність. Види і форми мови. Функції мови. Основні елементи мови: фонація, голос, дикція.

Поняття про мовлення.

Поняття про уяву. Значення уяви в житті та діяльності. Фізіологічні основи уяви.

Види уяви: мимовільна і довільна, репродуктивна і творча, активна і пасивна. Мрія як особливий вид уяви.

Процеси уяви: аглютинація, гіперболізація, підкреслення, схематизація, типізація.

Ключові слова: пам'ять, мислення, інтелект, розум, мова, мовлення, уява.

Тема 5. Емоційно-вольова сфера особистості.

Поняття про емоції та почуття. Фізіологічні основи почуттів і емоцій. Зовнішнє вираження емоцій.

Види емоцій: позитивні, негативні, стеничні і астеничні; власне емоції, афекти, пристрасті, настрої, стрес, фрустрації.

Вищі почуття: моральні, інтелектуальні, естетичні.

Ключові слова: емоції, почуття, афект, пристрасті, настрої, стрес, фрустрація.

Рис. 2. Класифікація емоцій людини

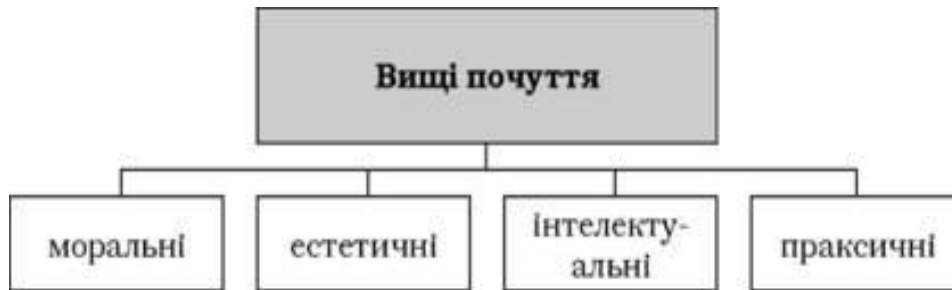

Рис. 3. Класифікація почуттів людини

Тема 6. Психічні властивості людини (темперамент, характер).

Поняття про здібності. Природні передумови розвитку здібностей.

Ранній прояв здібностей у дітей.

Здібності і діяльність. Здібності і особистість.

Різновиди здібностей. Структура здібностей. Рівні розвитку здібностей: обдарованість, талант, геніальність.

Поняття про темперамент. Типи вищої нервової діяльності та темперамент.

Проблема класифікації типів темпераменту. Психологічна характеристика типів темпераменту.

Поняття про характер. Типове та індивідуальне в характері.

Риси характеру, які виражають відношення до суспільства, колективу, інших людей, відношення до праці, до самого себе. Вольові риси характеру.

Формування характеру.

Ключові слова: здібності, задатки, темперамент, характер.

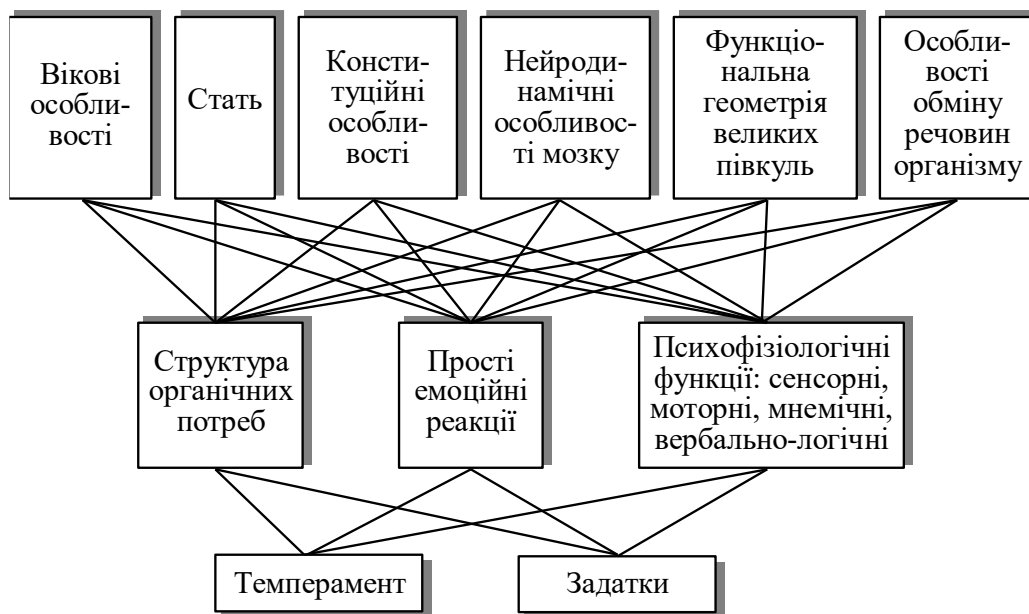

Рис. 4. Схема індивідуальних особливостей людини

Підсумкова контрольна модульна робота.

Змістовий модуль 2. ОСНОВИ ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Тема 7. Вікова психологія як наука.

Предмет вікової психології, основні завдання та категорії вікової психології. Зв'язок вікової психології з іншими науками. Принципи досліджень у віковій психології: принципи детермінізму, об'єктивності, єдності психіки і діяльності, принцип розвитку.

Класифікація методів вікової психології та специфіка їх застосування при вивченні вікових аспектів розвитку психіки. Організаційні методи у віковій психології (порівняльний, лонгітюдний, комплексний). Характеристика емпіричних методів вікової психології: спостереження, анкетування, бесіда, інтерв'ю, вивчення продуктів діяльності, експеримент, психодіагностичні методики.

Ключові слова: вікова психологія, вік, методи вікової психології.

Тема 8. Психічний розвиток людини та його особливості.

Поняття про психічний розвиток. Співвідношення понять «розвиток», «дозрівання», «формування», «становлення».

Основні закономірності розвитку. Аналіз основних концепцій психічного розвитку. Основні фактори психічного розвитку.

Біологічні передумови психічного розвитку.

Діяльність і спілкування як умови і засоби психічного розвитку. Проблема співвідношення навчання і розвитку. Поняття про рівень актуального та зону найближчого розвитку дитини. Сенситивні періоди в розвитку дитини.

Ключові слова: психічний розвиток, розвиток, дозрівання.

Тема 9. Вікова періодизація психічного розвитку людини.

Поняття про вік. Принципи і критерії вікової періодизації. Соціальна ситуація розвитку, провідний вид діяльності та психічні новоутворення як критерії вікової періодизації.

Вікова періодизація Р.Крайга. Психосексуальні стадії розвитку особистості за З. Фройдом.

Ключові слова: вік, розвиток, соціальна ситуація розвитку.

Тема 10. Психологія дитинства.

Фаза новонародженого як особливий період немовлячого дитинства. Причини кризи новонародженості. Вроджені безумовні рефлексії та їх роль у розвитку новонародженого.

Первинний сенсорний розвиток новонародженого. Розвиток емоційної сфери. Комплекс пожвавлення як перша соціальна реакція немовляти. Безпосередньо-емоційне спілкування немовляти з дорослими як провідний вид діяльності. Оволодіння мовленням у немовлячий період. Сенсомоторний розвиток та виникнення наочно-дійового мислення в немовлячий період.

Особливості соціальної ситуації розвитку дитини в ранньому віці. Предметно-

маніпулятивна діяльність як провідний вид діяльності в ранньому віці. Поняття про предметні та знарядєві дії. Перші ігри дітей. Розумовий розвиток у ранньому віці. Розвиток самосвідомості, моральних почуттів.

Криза третього року життя: причини, основні поведінкові прояви.

Соціальна ситуація розвитку дитини дошкільного віку. Потреби дошкільнят та формування мотивів поведінки. Ієрархія мотивів. Формування перших етичних норм поведінки. Розвиток самосвідомості в дошкільному віці та формування Я-концепції. Формування статевої ідентичності в дошкільнят. Сюжетно-рольова гра як провідний вид діяльності дошкільнят. Основні тенденції розвитку мислення в дошкільному віці. Розвиток наочно-образного мислення. Формування основ словесно-логічного мислення. Розвиток уваги дитини дошкільного віку. Особливості пам'яті дошкільнят. Пізнавальна та емоційна уява дітей дошкільного віку. Розвиток продуктивних видів діяльності в дошкільному віці: зображувальна та конструктивна діяльність.

Ключові слова: фаза новонародженості, сенсорний розвиток, соціальна ситуація розвитку.

Тема 11. Психічний розвиток підлітків.

Характеристика соціальної ситуації розвитку підлітка. Прагнення до дорослості як базове новоутворення віку. Розвиток пізнавальних процесів та інтересів підлітків: критичність мислення, рівень абстрагування, узагальнення, система прямих і зворотних логічних операцій. Егоцентризм підліткового мислення. Мотиви навчальної діяльності.

Мрії підлітка як специфічні прояви підліткової уяви. Основні психологічні новоутворення підліткового віку. Розвиток самосвідомості в підлітковий період. Формування статевої ідентичності. риза підліткового віку.

Комунікативна діяльність у середньому шкільному віці. Інтимно-особистісне спілкування та його роль в особистісному розвитку підлітка. Проблема «важких підлітків».

Ключові слова: прагнення до дорослості, новоутворення підліткового віку.

Тема 12. Психічний розвиток юнаків.

Соціальна ситуація розвитку в юнацькому віці. Формування статево-рольових цінностей і статево-рольового самовизначення юнаків і дівчат: співвідношення фемінності – маскулінності. Дружба і кохання в юнацькому віці. Мотиви поведінки і ціннісні орієнтації в юності. Психологічні особливості вибору майбутньої професії. Професійне самовизначення.

Особливості навчально-професійної діяльності юнаків і дівчат.

Характеристика основних новоутворень юнацького віку.

Ключові слова: статево-рольові цінності, фемінність – маскулінність, професійне самовизначення.

Тема 13. Психологія дорослості.

Дорослість як психологічний період. Проблема періодизації дорослості. Соціальна ситуація розвитку та провідна діяльність. Розвиток особистості в період дорослості.

Нормативні кризи дорослості. Психофізіологічний та пізнавальний розвиток в період дорослості. Зміни фізичного розвитку в зрілому дорослому віці. Розвиток когнітивної сфери в зрілому дорослому віці. Сімейні стосунки в зрілому дорослому віці. Професійний розвиток. Особливості Я-концепції в зрілому дорослому віці. Криза зрілого віку.

Старість як біосоціопсихологічне явище. Теорії старіння і старості. Проблема вікових меж старості. Соціальна ситуація розвитку старості і провідна діяльність в старості.

Особисті особливості в старості. Особливості Я-концепції в старості. Пізнавальна сфера в період старіння.

Ключові слова: дорослість, нормативні кризи дорослості, професійний розвиток, вікові межі ості.

Підсумкова контрольна модульна робота.

Змістовий модуль 3.

ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Тема 14. Соціальна психологія як наука.

Соціальна психологія як галузь психологічної науки. Структура, функції та категорії соціальної психології. Соціально-психологічні явища як основна одиниця аналізу.

Взаємодія між людьми та її психологічне відображення як основа предмета соціальної психології. Завдання соціальної психології.

Соціальна психологія та інші галузі психологічної науки (загальна, вікова та педагогічна, психологія особистості тощо). Соціальна психологія та соціологія. Закони соціальної психології. Основні завдання соціальної психології у сучасному суспільстві. Загальна характеристика методів соціальної психології.

Фундаментальні принципи: принцип об'єктивного дослідження психіки, діалектичний, історичний, структурно-системний і принцип цілісності. Приватнонаукові принципи: принцип детермінізму, причинної (каузальної) обумовленості психічних явищ, принцип єдності свідомості і діяльності, принцип розвитку.

Уявлення про основні методи соціальної психології: спостереження, соціально-психологічний експеримент, опитування (бесіда, анкетування, інтерв'ю, невербальна комунікація), соціометрія, контент-аналіз, тести, проєктивні методи, аналіз продуктів діяльності.

Ключові слова: соціальна психологія, предмет соціальної психології, об'єкт психології, особистість, спілкування, метод дослідження.

Тема 15. Соціальна психологія особистості.

Поняття особистості. Співвідношення понять «особистість», «індивід» та «індивідуальність». Проблема типології особистості в соціально-психологічній науці. Перехідні соціальні типи особистості. Соціальний тип і соціальна зрілість особистості.

Взаємозв'язок соціального і індивідуального в людині. Індивідуальність особистості.

Основні теоретичні напрямки дослідження процесу соціалізації особистості. Визначення поняття «соціалізація». Система понять «соціалізація», «соціальний розвиток», «формування особистості», «виховання», «соціалізованість», «ресоціалізація» у теорії соціалізації особистості. Механізми та інститути соціалізації.

Формування самосвідомості в процесі соціалізації. Значення групових та суспільних норм. Проблема соціальної установки в психології. Сутність та структура соціальної установки.

Емоційний, когнітивний та поведінковий компоненти соціальних установок. Мотиви соціальної поведінки. Соціальна установка і реальна поведінка. Моделі про соціальної мотивації.

Ключові слова: соціалізація, самосвідомість, суспільні норми, соціальна установка.

Тема 16. Соціально-психологічна характеристика спілкування.

Соціально-психологічна сутність спілкування. Структура, функції спілкування. Спілкування як форма існування і виявлення людської сутності. Розвиток спілкування в онтогенезі. Спілкування як потреба людини. Специфіка комунікативного процесу між людьми. Види комунікацій. Афіліація як потреба в спілкуванні.

Міжособистісна комунікація. Моделі комунікації. Вербальна та невербальна комунікація. Значення комунікативних властивостей людської мови. Комунікативна компетентність. Правила і техніки спілкування.

Визначення поняття «взаємодія» (інтерація). Інтерактивна сторона спілкування: спілкування як обмін діями. Проблема взаємодії (інтерації) людей у соціальній психології. Механізм соціальної взаємодії. Дослідження взаємодії в концепції «символічного інтераціонізму». Транзактний аналіз Е.Берна. Типи взаємодії. Проблема кооперації та конфлікту в соціальній психології. Компоненти процесу взаємодії. Види взаємодії.

Поняття соціальної перцепції. Об'єкт та суб'єкт соціальної перцепції. Механізми сприйняття людини людиною. Класифікація стереотипів сприймання людини людиною. Проекціювання як механізм міжособистісного сприймання. Механізм пізнання — децентрація. Ідентифікація. Рефлексія. Емпатія. Інтерпретація причин поведінки іншої людини — явище каузальної атрибуції. Структура атрибутивного процесу. Вид та форми атрибуції.

Ключові слова: спілкування, сторони спілкування, соціальна перцепція.

Тема 17. Психологія між особових стосунків та між особової взаємодії.

Міжособистісні відносини як необхідні умови формування та розвитку особистості.

Відносини як внутрішній компонент взаємодії між людьми. Емоційний, когнітивний, поведінковий аспекти міжособистісних відносин. Міжособистісні відносини у групі, колективі як система. Структура ділових відносин. Структура особистих відносин. Міжособистісні відносини діяльнісного опосередкування в контексті страто метричної концепції О. В. Петровського. Міжособистісні ролі в групі.

Сприйняття людини людиною: соціально-психологічні механізми. Статус особистості в структурі міжособистісних відносин. Прояви міжособистісних відносин (дружба, симпатія, кохання тощо).

Ключові слова: спілкування, між особова взаємодія.

Тема 18. Психологія впливу.

Механізми впливу в процесі спілкування. Значення способів і методів впливу в процесі спілкування і в практичній діяльності людей. Ідеологічна та етична проблеми психології впливу. Конкретні способи і механізми впливу. Історичні традиції соціальної психології у вивченні зараження, навіювання, наслідування. Обмеженість досліджень цих процесів традиційною соціальною психологією.

Феномен групового тиску. Інтерпретація понять «конформізм», «конформність», «конформна поведінка». Теоретичний підхід і експериментальні дослідження конформізму в західній соціальній психології. Аналіз експериментів С.Аша з дослідження конформізму в лабораторних умовах.

Недопустимість перенесення результатів лабораторного дослідження конформізму на пояснення феномену групового тиску на індивіда в реальних умовах групової діяльності. Дослідження конформної поведінки у вітчизняній соціальній психології.

Співвідношення понять «конформність» і «навіюваність». Конформна та негативна поведінка. Значення досліджень феномену групового тиску для оптимізації діяльності.

Ключові слова: механізми впливу, феномен групового тиску, конформізм, нонконформізм.

Тема 19. Група та міжгрупові відносини.

Визначення поняття група. Міжгрупові відносини в групі.

Соціально-психологічні параметри, характеристики та ознаки групи. Параметри, що характеризують групу як цілісність. Параметри, що характеризують індивіда як члена групи: групові норми та цінності. Поняття санкцій, соціального контролю в соціальній психології. Соціально-психологічні ознаки групи. Класифікація груп.

Головні підходи до вивчення малих груп. Сутністі ознаки малої групи. Класифікація малих груп: первинні та вторинні групи. Формальні та неформальні групи, групи членства та референтні групи. Структура малої групи. Мікрогрупи та угруповання. Становище індивіда в групі.

Значення різних типів малих груп для детермінації поведінки індивіда.

Ключові слова: група, групові норми та цінності, групова взаємодія.

Тема 20. Психологія великих груп.

Проблематика психології великих соціальних груп, їх класифікація, структура, методологічне значення дослідження психології для розуміння змістовних сторін цінностей і потреб індивіда.

Особливості дослідження великих соціальних груп: обмеженість експерименту, специфіка спостереження, використання статистики,

застосування логіко-теоретичних методів аналізу. Невиправданість відмови від дослідження психологічних характеристик великих соціальних груп на підставі обмеженості методів їх точного вивчення.

Сутнісні ознаки та динамічні характеристики малої групи. Проблема та історія дослідження малої групи. Етапи: 1) 20-ті роки 20 ст. – дослідження контактних груп (Норман Тріплет (1987р), Флойд Олпорт).

Позитивний чи негативний результат присутності: 1) фацилітація та інгібіція; 2) інтеракція в групі. Гіпотеза домінуючої відповіді Р.Зайонца; 3) експерименти, зорієнтовані на різні параметри малих груп.

Структура, визначення, специфічні ознаки, нижня та верхня межа малої групи. Групова динаміка. Підходи: соціометричний напрямок Дж. Морено, соціологічний напрямок Е.Мейо, школа групової динаміки К.Левіна.

Ключові слова: група, велика соціальна група.

Підсумкова контрольна модульна робота.

7. Завдання для самостійного опрацювання

1. Основні етапи еволюції психіки людини.
2. Види та форми поведінки живих організмів.
3. Стадії психічного розвитку тварини.
4. Передумови розвитку свідомості людини.
5. Відмінність психіки людини від психіки тварин.
6. Ключові питання онтогенезу психіки людини.
7. Категорія діяльності в психології.
8. Макроструктура діяльності.
9. Ведучі форми діяльності людини (ігрова, навчальна, трудова).

Здібності і діяльність.

10. Здібності і особистість.

11. Різновиди здібностей. Рівні розвитку здібностей: обдарованість, талант, геніальність.

12. Розвиток здібностей дитини в освітньому процесі.
13. Критерії психологічної готовності дитини до шкільного навчання.
14. Рівні розвитку великих груп.
15. Проблема класифікації типів темпераменту.
16. Структура особистості.
17. Структура великих груп.
18. Психологічна характеристика типів темпераменту.
19. Розвиток особистості.
20. Значення процесу соціалізації для розвитку особистості.
21. Врахування темпераменту дитини в навчально-виховній роботі

педагога.

22. Основні психологічні процеси малих груп.
23. Соціометрична структура малої групи.
24. Характеристика лідерства.
25. Груповий тиск в малій групі.
26. Згуртованість в малій групі.

27. Типове та індивідуальне в характері.
28. Структура характеру людини.
29. Властивості психічного відображення.
30. Чинники формування особистості людини.
31. Історія розвитку психології.
32. Основні етапи розвитку вікової психології.

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента

Вимоги викладача:

- обов'язкове відвідування навчальних занять; активність студента під час практичних занять;
- своєчасне виконання завдань самостійної роботи;
- виконання модульних контрольних завдань;
- відпрацювання занять, що були пропущені або не підготовлені (незадовільні оцінки) на консультаціях;

Не допустимо:

- пропуск занять без поважних причин;
- запізнення на заняття;
- користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття (за винятком дозволу викладача при необхідності виконання певних завдань, передбачених навчальною дисципліною);
- порушення дисципліни;
- списування та плагіат.

Відвідування занять дає можливість отримати задекларовані інтегральну, загальні та фахові компетентності, вчасно і якісно виконати завдання.

Для усвідомленого й системного засвоєння курсу необхідною є систематична навчально-пізнавальна робота студентів в усіх видах і формах її організації: лекції, практичні заняття, консультації, самостійна робота.

Контроль успішності студентів здійснюється з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання.

Аудиторні заняття будуть проводитися у формі лекцій.

Здобувачам освіти може бути зараховано результати навчання, отримані у формальній, неформальній та/або інформальній освіті (професійні (фахові) курси/тренінги, громадянська освіта, он-лайн-освіта, стажування). Процес зарахування регулюється Положенням про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті ВНУ імені Лесі Українки. і рішенням науково-методичної комісії факультету від 03.02.2022 року, протокол № 7.

Студенти, які є членами наукових проблемних груп, авторами статей і тез, доповідачами на наукових конференціях, переможцями та активними учасниками фахових студентських олімпіад, мають право протягом семестру за кожен виконаний вид діяльності одноразово отримати додаткові бали до відповідного ОК, якщо здійснена активність здобувачів відповідає профілю

курсу. У цьому випадку студент інформує викладача/ів про свої здобутки. Викладач має право самостійно визначити валідність, заявлених студентом отриманих результатів та приймає рішення щодо зарахування або незарахування таких балів:

- 3 бали – за результативну роботу у студентській проблемній групі (систематичне відвідування, обговорення), публікацію тез (підготовку матеріалів конференції) або виступ/и на конференції/ях без публікації/й, участь у I етапі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт;

- 5 балів – за публікацію статті/ей у збірнику студентських наукових праць, перемога у I етапі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт;

- 10 балів – за публікацію статті (статтей) у збірнику наукових праць, що входить до категорії Б, або призове місце на II етапі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт;

- 15 балів – за перше місце на I етапі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт.

За умови представлення здобувачами освіти документів (сертифікатів, свідоцтв тощо), що засвідчують отримані результати та відповідають тематиці, обсягу та результатам навчання, які

Підтвердження подається здобувачем освіти викладачеві курсу не пізніше ніж за 10 днів до дати останнього заняття з дисципліни. При цьому студент у встановлені терміни подає заяву на ім'я проректора та долучає усі необхідні документи до розгляду. Матеріали розглядаються на засіданні Предметної комісії, створеної розпорядженням декана факультету відповідно до схвальної резолюції проректора з навчальної роботи та рекрутації з урахуванням. Положенням про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті ВНУ імені Лесі Українки. і рішенням науково-методичної комісії факультету від 03.02.2022 року, протокол № 7.

Несвоєчасне виконання завдання.

Студент, що з певних причин не відвідує лекції, зобов'язаний аргументувати свою відсутність і представити конспект пропущеного заняття. Якщо студент відсутній на практичному занятті, то, залежно від виду діяльності, передбаченого навчальною програмою, студент проходить усне опитування на пропущену тематику або демонструє навички роботи, що їх передбачено відповідним видом діяльності. Відсутність студента на ПМК оцінюється в «0» балів. Повторне написання ПМК можливе лише за наявності офіційного документу, який підтверджує вагому причину відсутності студента.

- За умови участі студентів у навчанні з елементами **дуальної освіти** передбачено можливість самостійного опрацювання студентами матеріалів навчальних занять протягом одного дня на тиждень та зарахування їхніх результатів до загальної кількості балів поточного контролю.

- *Процедура оскарження результатів контрольних заходів.*

- Студенти мають можливість порушити будь-яке питання, яке стосується процедури проведення чи оцінювання контрольних заходів та

очікувати, що його буде розглянуто згідно із заздалегідь визначеними процедурами у ЗВО (див. Положення про порядок і процедури вирішення конфліктних ситуацій у ВНУ імені Лесі Українки, пункт 5 «ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ»).

Оцінювання роботи здобувача вищої освіти.

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом на практичних заняттях під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог: своєчасність виконання навчальних завдань; повний обсяг їх виконання; якість виконання навчальних завдань; самостійність виконання; творчий підхід у виконанні завдань; ініціативність у навчальній діяльності.

Обов'язковими є:

поточний контроль – (40 балів).

ПМК проводиться у вигляді відкритих питань та становить **60** балів.

Модульна контрольна робота є складовою підсумкового контролю і здійснюється через проведення аудиторних письмових робіт під час проведення останнього практичного заняття в межах окремого залікового модуля.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні трьох контрольних робіт (оцінюється в діапазоні від 0 до 20 балів одна).

За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Відвідування практичних занять є обов'язковим. У форс-мажорних ситуаціях навчання може проходити також в он-лайн формі (за погодженням з кафедрою).

Критерії оцінювання під час аудиторних занять:

2 бали – оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, чинне законодавство, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

1,5 бали – оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, чинне законодавство, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

1 бал – оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0,5 бали – оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює не значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, частково висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0 балів – оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Академічна доброчесність: виконані завдання бакалаврами мають бути їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями з опорою на представлені зразки оформлення необхідних для психологічних досліджень документів. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших осіб є прикладами можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Процедура оскарження результатів контрольних заходів.

Студенти мають можливість порушити будь-яке питання, яке стосується процедури проведення чи оцінювання контрольних заходів та очікувати, що його буде розглянуто згідно із заздалегідь визначеними процедурами у ЗВО (див. Положення про порядок і процедури вирішення конфліктних ситуацій у ВНУ імені Лесі Українки, пункт 5 «ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ»).

Дотримання правил навчальної етики та академічної доброчесності:

- Дотримання академічної доброчесності, згідно Кодексу академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки, здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

- Основні види відповідальності здобувачів освіти за порушення академічної доброчесності (ч. 6 статті 42 Закону України «Про освіту») :

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;
- відрахування з університету (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту);
- позбавлення академічної стипендії;
- позбавлення наданих університетом пільг з оплати навчання.
- Із загальними засадами, цінностями, принципами та правилами етичної поведінки учасників освітнього процесу, якими вони повинні керуватися у своїй діяльності, можна ознайомитися у Кодексі академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

За порушення академічної доброчесності (плагіат, фальсифікація, списування, обман тощо) здобувачі освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування з Університету.

Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 25%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування (наприклад, програма Kahoot).

Політика щодо дедлайнів та перескладання: роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (- 5 балів). Перескладання відбувається із дозволу кафедри за наявності поважних причин.

V. Підсумковий контроль

На іспит виносяться основні питання, що потребують творчої відповіді та вміння синтезувати отриманні знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних ситуацій, які можуть виникати в освітньому просторі.

Форма проведення іспиту – усний екзамен.

Докладніше про поточне та підсумкове оцінювання - за покликанням.
[https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2021-](https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2021-02/Polozhennia_potochne_pidsumkove_otsiniuvannia_znan.pdf)

[02/Polozhennia_potochne_pidsumkove_otsiniuvannia_znan.pdf](https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2021-02/Polozhennia_potochne_pidsumkove_otsiniuvannia_znan.pdf)

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ЕКЗАМЕН

1. Предмет загальної психології.
2. Соціальна психологія як галузь психологічної науки.
3. Предмет вікової психології, основні завдання та категорії вікової психології.
4. Психіка та її властивості.

5. Співвідношення понять «розвиток», «дозрівання», «формування» «становлення».
6. Особистість як предмет вивчення соціальної психології.
7. Психічний розвиток людини та його особливості.
8. Основні закономірності розвитку.
9. Вікова періодизація психічного розвитку людини.
10. Психічний розвиток періоду дитинства.
11. Властивості відчуттів.
12. Соціалізація особистості.
13. Місце психології в системі наук.
14. Діяльність і спілкування як умови і засоби психічного розвитку.
15. Поняття про емоції в психології.
16. Соціальна ситуація розвитку, провідний вид діяльності та психічні новоутворення як критерії вікової періодизації.
17. Поняття про пам'ять в психології.
18. Спілкування та його функції.
19. Психічний розвиток в підлітковому віці.
20. Психічний розвиток в період юності.
21. Поняття про почуття в психології.
22. Поняття про характер людини.
23. Фаза новонародженого як особливий період немовлячого дитинства.
24. Психологія дорослості.
25. Мала група та її основні характеристики.
26. Характеристика між групових відносин у соціальній психології.
27. Властивості емоцій та почуттів людини.
28. Пізнавальні процеси людини.
29. Міжособистісна взаємодія: основні характеристики.
30. Особливості соціальної ситуації розвитку дитини в ранньому віці.
31. Характеристика основних методів психологічних досліджень.
32. Характеристика соціальної ситуації розвитку підлітка.
33. Інтимно-особистісне спілкування та його роль в особистісному розвитку підлітка.
34. Психологія великих груп.
35. Соціальна ситуація розвитку в юнацькому віці. Особливості навчально-професійної діяльності юнаків і дівчат.
36. Психологія натовпу.
37. Характеристика мислення в психології.
38. Дорослість як психологічний період.
39. Структура соціальної психології та її зв'язки з іншими науками.
40. Індивідуальні властивості мислення та їх психологічний аналіз.
41. Галузі психології та їх зв'язок з іншими науками.
42. Соціальні установки особистості.
43. Види мислення людини.

44. Здібності і діяльність.
45. Соціальна ситуація розвитку та провідна діяльність.
46. Види міжособистісного спілкування.
47. Нормативні кризи дорослості.
48. Поняття про сенситивний період в розвитку людини.
49. Старість як біосоціопсихологічне явище.
50. Поняття про темперамент.
51. Біологічне і соціальне в структурі особистості.
52. Особисті особливості в старості.
53. Типи вищої нервової діяльності та темперамент.
54. Психологічні явища у великих соціальних групах.
55. Структура, функції спілкування.
56. Спілкування як форма існування і виявлення людської сутності.
57. Значення групових та суспільних норм для розвитку особистості.
58. Значення мови для формування психічних процесів людини.
59. Провідна діяльність особистості та її характеристики.
60. Значення кризи в психічному розвитку людини.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 - 81	Добре
67 -74	Задовільно
60 - 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Обов'язкова література:

1. Варій М. Й. Загальна психологія : підручник / М. Й. Варій. – Київ : Центр учб. літ., 2009. – 1008 с.
2. Загальна психологія: [підручник для студ. вищ. навч. закладів] / [О. В. Скрипченко ін.]; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. - Київ : Каравела , 2011. - 464 с.
3. Максименко С. Д. Загальна психологія: навч. посіб. / С. Д. Максименко. – 3-тє вид., переробл. та допов. – Київ : ЦУЛ, 2018. – 272 с.
4. Соціальна психологія : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н. Ю. Волянчук, Г. В. Ложкін, О. В. Винославська, І. О. Блохіна, М. О. Кононець, О. В. Москаленко, О. І. Боковець, Б. В. Андрійцев ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.
5. Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасека О. В. Вікова психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 376 с.

Додаткова література:

6. Девисюк А. С. Психологія : навч.-метод. посіб. / А. С. Девисюк. – Луцьк : РВВВ ВНУ ім.. Лесі Українки, 2010. – 180 с.

7. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс : навч. посіб. / Т. В. Дуткевич. – Київ : ЦУЛ, 2018. – 388 с.

8. Загальна психологія : навч. посіб. / [О. П. Сергеєнкова, О. А. Столярчук, О. П. Коханова, О. В. Пасєка]. – Київ : Центр учб. літ., 2012. – 296 с.

9. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості : навч. посіб. / Т. С. Кириленко. – Київ: Лебідь, 2007. – 256 с.

10. Копець Л. В. Психологія особистості: [навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл.] / Л. В. Копець. – Київ : Видавн. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 460 с.

11. М'ясоїд, П. А. Курс загальної психології: підручник. У 2-х т. Т. 1 / П. А. М'ясоїд. – Київ : Алерта, 2011. – 496 с.

12. Психологія: підручник // за заг. ред. Т. Б. Партико Львів. нац. ун -т ім. І. Франка. - Київ: Ін Юре, 2014. - 665 с. 18.

13. Психофізіологія : навч. посіб. / М. Ю. Макаруч, Т. В. Куценко, В. І. Кравченко, С. А. Данилов. – Київ : ООО «Інтерсервіс», 2011. – 329 с.

14. Психологія: схеми, таблиці, коментарії: навчально–наочний посібник / [друге перероблене видання.] / О.М Пасько., О.М. Цільмак. [за загал. ред. Цільмак О.М.] – Одеса: ОДУВС, 2015. – 271 с. – з іл. – Електрон. дан. (1файл). – Режим доступу: http://www.oduvs.edu.ua/navch_pidruch_psicholog.html

15. Русинка І. І. Психологія : навч. посіб. / І. І. Русинка. – Київ : Знання, 2007. – 367 с.

16. Столяренко О. Б. Психологія особистості : навч. посіб. / О. Б. Столяренко. – Київ : Центр учб. літ., 2012. – 280 с.

17. Титаренко Т.М. Сучасна психологія особистості : навч. посібник. 2-е вид. / Т.М. Титаренко - К. : Каравела, 2013. - 372 с.

18. Цимбалюк І. М. Загальна психологія / І. М. Цимбалюк, О. Ю. Яницька. – Київ : ВД «Професіонал», 2004. – 304 с.

Інтернет-ресурси

19. Бруннер Є. Ю. Увага, пов'язана з уявою та пам'яттю [Електронний ресурс] / Є. Ю. Бруннер // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. – Херсон, 2016. - Вип. 6(1). - С. 18-23. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhr_2016_6\(1\)__5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhr_2016_6(1)__5) (дата звернення: 28.09.2020). – Назва з екрана.

20. Дубовий К. В. Дослідження феномена здібностей у вітчизняній науці [Електронний ресурс] / К. В. Дубовий // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України : електрон. наук. фах. вид. / Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2011. - Вип. 3. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2011_3_15 (дата звернення: 28.09.2020). – Назва з екрана.

21. Дудар О. В. Методичне забезпечення вивчення міжособистісної перцепції особистості [Електронний ресурс] / О. В. Дудар // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна. – Львів, 2012. - Вип. 2(2). - С. 304-313. - Режим доступу:

[http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2012_2\(2\)__36](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2012_2(2)__36) (дата звернення: 28.09.2020). – Назва з екрана.

22. Карпенко Н. А. Механізми міжособистісного сприймання [Електронний ресурс] / Н. А. Карпенко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна. – Львів, 2011. - Вип. 2. - С. 15-28. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2011_2_4 (дата звернення: 28.09.2020). – Назва з екрана.

23. Кузнецов М. А. Аналіз основних видів пам'яті та їх ролі у регуляції діяльності людини [Електронний ресурс] / М. А. Кузнецов, О. І. Кузнецов, Я. В. Козуб // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. – Харків, 2012. - Вип. 44(2). - С. 104-127. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2012_44\(2\)__14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2012_44(2)__14) (дата звернення: 28.09.2020). – Назва з екрана.

24. Крижановська З. Мотиваційний компонент самореалізації в спортивній діяльності. *Психологія: реальність і перспективи*. Вип. 12. Рівне, 2019. С. 135 – 139. – (у співавторстві). https://prap.rv.ua/index.php/prap_rv/article/view/61

25. Крижановська З. Психологічні аспекти командної комунікації спортсменів-баскетболістів. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. Серія "Психологія". Вип. 12. Рівне, 2021. С. 96 – 102 – (у співавторстві). <https://journals.oa.edu.ua/Psychology/article/view/3074>

26. Крижановська З. Ю., Росинюк А.Р Психологічні аспекти агресивної поведінки підлітка. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів*. Луцьк, 2020. - С.66 - 69

27. Крижановська З. Ю., Хвесик Ю.Ю. Особливості самоактуалізації жінок в професійній діяльності педагога. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень: Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів*. Луцьк, 2020. - С.338 - 340.

28. Омельченко І. І., Крижановська З. Ю. Гендерні особливості прояву лідерства в підлітковому віці. Матеріали науково-теоретичної конференції присвяченої 150-тій річниці від дня народження Агатангела Кримського. В.-Волинський, 2020 - С. 78 - 80 . https://drive.google.com/file/d/1_f9bZKbqeHwqpDXvdKgmjw0MDMg_RMnR/view?fbclid=IwAR2k8KiNT2m7cNU2gkEwSxyt7g3eGZ81nU0gZ8Csuj1NDIGnvijm7nUg3sk

29. Кожевнікова Д. Г., Крижановська З. Ю. Психологічні особливості селфі-адикції в дітей підліткового віку. Матеріали науково-теоретичної конференції присвяченої 150-тій річниці від дня народження Агатангела Кримського В.-Волинський, 2020 - С. 80 - 82. https://drive.google.com/file/d/1_f9bZKbqeHwqpDXvdKgmjw0MDMg_RMnR/view?fbclid=IwAR2k8KiNT2m7cNU2gkEwSxyt7g3eGZ81nU0gZ8Csuj1NDIGnvijm7nUg3sk

30. Крижановська З. Ю. Комунікативні вміння спортсменів-баскетболістів як необхідна умова ефективної командної взаємодії. Матеріали науково-теоретичної конференції присвяченої 150-тій річниці від дня народження Агатангела Кримського В.-Волинський, 2020 - С. 50 - 52 . https://drive.google.com/file/d/1_f9bZKbqeHwqpDXvdKgmjw0MDMg_RMnR/view?fbclid=IwAR2k8KiNT2m7cNU2gkEwSxyt7g3eGZ81nU0gZ8Csuj1NDIGnvijm7nUg3sk

31. Крижановська З. Самореалізація особистості в шлюбно-сімейних відносинах. *Наукові записки* [Національного університету" Острозька академія"]. Серія: Психологія і педагогіка. Вип. 18, 2011. С. 138 – 146. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=i2YYhjgAAAAJ&citation_for_view=i2YYhjgAAAAJ:UeHWp8X0CEIC

32. Крижановська З., Мірченко С. Мотиваційний компонент самореалізації в спортивній діяльності. *Психологія: реальність і перспективи*. Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Рівне. Вип. 12, 2019. С. 127 – 131. https://www.prap.rv.ua/index.php/prap_rv/article/view/61

33. Крижановська З. Емоційні особливості жінки в процесі реалізації материнської ролі. *Психологічні перспективи*. Луцьк. Вип. 23, 2014. С. 148 – 159.

34. Крижановська З., Сичак О. Самореалізація особистості після виходу на пенсію, як спосіб її само виповнення. *Психологія: реальність і перспективи*. Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 7. Рівне, 2016. С. 106 – 109. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=i2YYhjgAAAAJ&citation_for_view=i2YYhjgAAAAJ:2osOgNQ5qMEC

35. Крижановська З., Мітлош А. Психологічні особливості сприймання професійного персонального іміджу жінки-викладача студентами вищого навчального закладу. *Актуальні проблеми психології*. Збірник наукових праць «Національна академія педагогічних наук України, Інститут психології імені ГС Костюка». Київ. №12. Вип. 21, 2015. С.238 – 246. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=i2YYhjgAAAAJ&citation_for_view=i2YYhjgAAAAJ:u-x6o8ySG0sC

36. Крижановська З., Мітлош А. Психологічні аспекти командної комунікації спортсменів-баскетболістів. *Наукові записки* [Національного університету" Острозька академія"]. Серія: Психологія і педагогіка. Острог. Вип. 12, 2011. С. 96 – 100. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=i2YYhjgAAAAJ&citation_for_view=i2YYhjgAAAAJ:bEWYMUwI8FkC

37. Крижановська З. Ю. Психологія загальна : силабус (нормативної / вибіркової) навчальної дисципліни підготовки бакалаврів спеціальності 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта освітньо-професійної програми Дошкільна освіта, Початкова освіта / Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, факультет психології та соціології, кафедра

загальної і соціальної психології та соціології. Луцьк, 2020. 14 с.
<https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/18588>

38. Психологія загальна [Електронний ресурс] : наук.-допом. бібліогр. показч. / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Ф-т психології та соціології, Каф. заг. Та соц. психології ; уклад. Л. П. Дейнека ; упоряд. З. Ю. Крижановська. - Луцьк, 2018. - 531 назва.
https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=i2YUhjgAAAAJ&cstart=20&pagesize=80&citation_for_view=i2YUhjgAAAAJ:L8Ckcad2t8M
С

39. Крижановська З. Ю. Психологія загальна : силабус навчальної дисципліни підготовки бакалавра спеціальності 012 Дошкільна освіта освітньо-професійної програми Дошкільна освіта / Волинський національний університет імені Лесі Українки, факультет психології, кафедра загальної та клінічної психології. Луцьк, 2021. 14 с.
<https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/19723>

40. Крижановська З., Бабак К. Емоційна прив'язаність дитини до матері як предиктор її соціальної адаптації до шкільного життя. *Психологічні перспективи*. Луцьк, 2021. Вип. 38. С.138 – 150.
<https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/20191>

41. Крижановська З., Бабак К. Роль типу прив'язаності в сприйманні романтичних взаємин чоловіків та жінок. *Психологічні перспективи*. Луцьк, 2022. Вип. 39. С. 230 – 240.
<https://psychoprospects.vnu.edu.ua/index.php/psychoprospects/article/view/806>

42. Крижановська З. Надійний тип прив'язаності як основа розвитку психічного здоров'я дитини. *Сучасні психологічні тенденції підтримки та відновлення психічного здоров'я особистості: теорія та практика*, тези доповідей II міжнарод. міждисциплінар. Конференції. Харків, 2021. С. 52 – 54.
<https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/19692>

43. Крижановська З. Психічне здоров'я людини як життєвонеобхідний ресурс: в науковому психологічному вимірі. *Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук: збірник матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф.* Луцьк, 2020. С. 553 – 555.
https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/18473/1/18_Kryzhanovska%20Z.pdf

44. Кожевнікова Д., Крижановська З. Вплив типу прив'язаності на довіру до інших та самооцінку підлітка. *Сучасні психологічні тенденції підтримки та відновлення психічного здоров'я особистості: теорія та практика*, тези доповідей II міжнарод. міждисциплінар. Конференції. Харків, 2021. С. 42 – 44.
<https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19693/1/%D0%94.%20%D0%9A%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>

45. Кожевнікова Д., Крижановська З. Вивчення впливу травми прив'язаності на романтичні стосунки в психоаналітичному підході. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень*, матеріали XVII

міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів. Луцьк, 2022. С. 885 – 888.

46. Кожевнікова Д., Крижановська З. Емоційна прив'язаність підлітків як чинник їх самоставлення. *Актуальні проблеми клінічної психології та нейропсихології*, тези доповідей I міжнарод. наук.-практ. конференції. Луцьк, 2022. С. 21 – 25. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20539/3/Conf_2022_1-21-25.pdf

47. Кожевнікова Д., Крижановська З. Вплив емоційної прив'язаності з матір'ю на соціалізацію дитини. *Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук*, збірник матеріалів V міжнар. наук.-практ. конференції. Луцьк, 2021. С. 594 – 596. <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/Zbirnyk20212-1.pdf>

48. Пилипчук О., Крижановська З. Вплив типу прив'язаності між матір'ю та дитиною на психічний розвиток останньої. *Сучасні психологічні тенденції підтримки та відновлення психічного здоров'я особистості: теорія та практика*, тези доповідей II міжнарод. міждисциплінар. Харків, 2021. С. 81 – 83. <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19694/1/%D0%9F%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%BF%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%9E%D0%BB%D1%8C%D0%B3%D0%B0%2C%20%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf>

49. Пилипчук О., Крижановська З. Психологічні характеристики психічного здоров'я студентів як ознаки їх ресурсності. *Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук: збірник матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. (15 грудня 2020 р.) / відп. ред. Зінченко М.О., Голуб Г.С.* – Луцьк, 2020. – С. 559 – 561. <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/20383>

50. Філюк Б., Крижановська З. Умови якісної романтичної прив'язаності: психоаналітичний огляд. *Актуальні проблеми клінічної психології та нейропсихології*, тези доповідей I міжнарод. наук.-практ. конференції. Луцьк, 2022. С. 76 – 78. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20540/3/Conf_2022_1-76-78.pdf

51. Полюх М., Крижановська З. (Аналіз дитячо-материнської прив'язаності. *Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук*, збірник матеріалів V міжнар. наук.-практ. конференції. Луцьк, 2021. С. 604 – 605.

52. Пілецька О., Крижановська З. Психоаналітичні погляди на романтичні взаємини в контексті теорії прив'язаності. *Особистість і суспільство: методологія та практика сучасної психології*, матеріали XI міжнар. наук.-практ. конференції. Луцьк, 2022. С. 91 – 93. <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/20385>

53. Чудак Б., Крижановська З. Психоаналітичний підхід щодо вивчення впливу типу прив'язаності до партнера на якість романтичних взаємин. *Особистість і суспільство: методологія та практика сучасної психології*, матеріали XI міжнар. наук.-практ. конференції. Луцьк, 2022. С. 93 – 95. <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/20391>

54. Філюк Б., Крижановська З. Експериментальне вивчення якості прив'язаності в романтичних взаєминах. *Актуальні проблеми практичної психології у Волинському регіоні: матеріали XVI науково-практичного семінару*. Луцьк, 2022. С. 161 – 164. <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/20993>

55. Radchuk, N., Kryzhanovska, Z. Support of student youth's mental health. *Actual problems of practical psychology in the Volyn region: materials of the XVI scientific and practical seminar*. Lutsk, 2022. P. 129 – 133. <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/20994>

56. Радчук Н., Крижановська З. Чинники загрози психічному здоров'ю студентської молоді. *Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук: збірник матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф.* / відп. ред. Зінченко М.О., Голуб Г.С. –Луцьк, 2022. С. 496 – 498. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21241/1/16_Radchuk_Naum_tezu.pdf

57. Типи прив'язаності та їх корекція: метод рекомендації до проведення лабор. Занять до вибіркової. Навч. дисц. / уклад. Зореслава Крижановська. – Луцьк : [б. в.], 2022. – 26 с. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20380/3/metod_rec.pdf

58. Конфліктологічне консультування : навч. посіб. / укладач Зореслава Юріївна Крижановська. – Луцьк : ВЕЖА-ДРУК, 2017. – 112 с. <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/13944/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81.pdf>

59. Лазуренко О. О. Психологічний аналіз основних напрямків дослідження емоційної сфери [Електронний ресурс] / О. О. Лазуренко // Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка Національної АПН України. Проблеми загальної та педагогічної психології. – Київ, 2012. - Т. 24, ч. 5. - С. 83-93. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pzpp_2012_24_5_12 (дата звернення: 28.09.2020). – Назва з екрана.

60. Скрипник Н. І. Зв'язок мови й мислення як основа концептуального аналізу [Електронний ресурс] / Н. І. Скрипник // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10, Проблеми граматики і лексикології української мови. – Київ, 2011. - Вип. 7. - С. 416-418. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_10_2011_7_94 (дата звернення: 28.09.2020). – Назва з екрана.

61. Чик А. Пам'ять в контексті інтелектуального потенціалу людини [Електронний ресурс] / А. Чик // Українознавчий альманах / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2014. - Вип. 17. - С. 50-53. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukralm_2014_17_15 (дата звернення: 28.09.2020). – Назва з екрана.

62. Швалб Ю. М. Функції уяви у просторі життя особистості [Електронний ресурс] / Ю. М. Швалб // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Психологічні науки. - 2013. - Т. 2, вип. 10. - С. 330-334. - Режим доступу:

2.4. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Соціальна педагогіка» (автор *Наталія Сушик*)

І. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 «Соціальна робота», 231 «Соціальна робота», «Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота» Бакалавр	Нормативний
Кількість годин / кредитів 240 год. / 8 кредитів		Рік навчання 1, 2 курс
		Семестр 2-ий, 3-ий
		Лекції 64 год. / 24 год. / 40 год.
ІНДЗ: немає		Практичні (семінарські) 66 год. / 26 год. / 40 год.
		Самостійна робота 96 год.
		Консультації 14 год.
		Форма контролю залік, екзамен
Мова навчання		Українська

ІІ. Інформація про викладача (-ів)

Прізвище, ім'я та по батькові Сушик Наталія Степанівна

Науковий ступінь кандидат педагогічних наук

Вчене звання доцент

Посада доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація (тел.: 0677852095)

email: nataliasushyk@gmail.com

Дні занять (згідно розкладу) <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

ІІІ. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекції	Практ. занят.	Сам. роб.	Консультації	Форма контролю/ Бали
2 семестр						
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи соціалізації особистості						

Тема 1. Соціальна педагогіка як наука та навчальна дисципліна	10	2	–	7	1	-
Тема 2. Соціалізація особистості як соціально-педагогічне явище	18	4	6	7	1	ІР/ДС/ РМГ/ 9 балів
Тема 3. Соціальна адаптація, дезадаптація, реадаптація особистості в соціалізації	16	4	4	7	1	ІР/ДС/ РМГ/ 6 балів
Тема 4. Вплив засобів масової інформації на соціалізацію особистості	20	6	6	7	1	ІР/ДС/ РМГ/ 9 балів
Тема 5. Вплив субкультури на соціалізацію особистості	16	4	4	7	1	ІР/ДС/ РМГ/ 6 балів
Тема 6. Дитячі громадські організації як мікрофактор соціалізації особистості	18	4	6	7	1	ІР/ДС/ РМГ/ 9 балів
Разом за модулем 1	98	24	26	42	6	39
Види поточних робіт (2 семестр)						Бали
Контрольна робота						61/Т
Всього годин / Балів (2 семестр)	98	24	26	42	6	100
3 семестр						
Змістовий модуль 2. Соціально-педагогічна профілактика негативних соціальних явищ						
Тема 7. Група ровесників як мікрофактор соціалізації особистості	16	4	4	7	1	ІР/ДС/ РМГ/ 4 бали
Тема 8. Сім'я як мікрофактор соціалізації особистості	20	6	6	7	1	ІР/ДС/ РМГ/ 6 балів
Тема 9. Соціально-педагогічна профілактика насильства над дітьми в сім'ї	21	6	6	8	1	ІР/ДС/ РМГ/ 6 балів
Тема 10. Соціально-педагогічна профілактика торгівлі людьми серед учнівської молоді	22	6	6	8	2	ІР/ДС/ РМГ/ 6 балів
Тема 11. Соціально-педагогічна профілактика девіантної поведінки підлітків	21	6	6	8	1	ІР/ДС/ РМГ/ 6 балів
Тема 12. Соціально-педагогічна профілактика булінгу серед підлітків	21	6	6	8	1	ІР/ДС/ РМГ/ 6 балів
Тема 13. Соціально-педагогічна профілактика віктимної поведінки підлітків	21	6	6	8	1	ІР/ДС/ РМГ/ 6 балів
Разом за модулем 2	142	40	40	54	8	40
Види підсумкових робіт (3 семестр)						Бали
Модульна контрольна робота						60/Т

Всього годин / Балів (3 семестр)	142	40	40	54	8	100
Всього годин (2, 3 семестри)	240	64	66	96	14	100/100

Примітки: ¹ дистанційна платформа *Moodle* – може застосовуватися для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі згідно з Положенням про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положенням про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказами ректора.

² Форма контролю*: IP – індивідуальна робота, РМГ – робота в малих групах, ДС – дискусія, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Т – тести.

IV. Тематичний план змістових модулів

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи соціалізації особистості

Тема 1. Соціальна педагогіка як наука та навчальна дисципліна

Сутність, об'єкт, предмет, мета, завдання, зміст соціальної педагогіки. Функції соціальної педагогіки. Основні категорії соціальної педагогіки.

Основні поняття: соціальна педагогіка, особистість, соціалізація, соціальний розвиток, соціальне виховання, соціальне середовище, соціальна адаптація, соціально-педагогічна профілактика.

Література для вивчення теми 1: 9; 20; 27; 28; 33.

Тема 2. Соціалізація особистості як соціально-педагогічне явище

Основні наукові підходи до визначення понять «соціалізація», «десоціалізація», «ресоціалізація». Концептуальні моделі соціалізації особистості. Етапи соціалізації особистості. Фактори соціалізації особистості. Агенти соціалізації особистості. Структура соціалізації особистості. Механізми соціалізації особистості.

Основні поняття: соціалізація, десоціалізація, ресоціалізація, концепція соціалізації, етап соціалізації, фактори соціалізації, агенти соціалізації, структура соціалізації, механізми соціалізації.

План практичних занять 1–3

1. Основні наукові підходи до визначення понять «соціалізація», «десоціалізація», «ресоціалізація».

2. Концептуальні моделі соціалізації особистості.

3. Етапи соціалізації особистості.

4. Фактори соціалізації особистості.

5. Агенти соціалізації особистості.

6. Структура соціалізації особистості.

7. Механізми соціалізації особистості.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно переглянути відеоролики та визначити п'ять особливостей соціалізації людей у різних країнах:

1.1. Барселона. «Життя інших». Випуск від 14.04.2019. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=DiMoVXUjcFU>

1.2. Берлін – Німеччина. «Життя інших». Випуск від 08.12.2019. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CG0uIPmsA74>

1.3. Брюссель – Бельгія. «Життя інших». Випуск від 15.03.2020. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=W5Xnj1CgiC4>

1.4. Венеція. «Життя інших». Випуск від 17.02.2019. URL: https://www.youtube.com/watch?v=JNVTF_8zuzQ

1.5. Відень. «Життя інших» Випуск 06.10.2019. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=V5-hvGbv2Xw>

1.6. Дубай – ОАЕ. Місто майбутнього. Життя інших. Випуск від 06.12.2020. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=J6r9APKJvzA&vl=ru>

1.7. Женева. «Життя інших». Випуск від 08.09.2019. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=pmmq7fbYD2E>

1.8. Лондон – Англія. «Життя інших». Випуск від 02.02.2020. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=AZRjyFSCj8>

1.9. Лос-Анджелес – Голівуд – США. Випуск 01.12.2019. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=RhG-1NgsPbk>

1.10. Люксембург. Життя інших. Випуск 18.10.2020. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Ne-2bniJOiw>

1.11. Монако. «Життя інших». Випуск від 10.03.2019. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5zUsr2qUTHM>

1.12. Нью-Йорк – США. Випуск від 22.12.2019. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=AU02N01XKR0>

2. Студентам потрібно об'єднатися у чотири мікрогрупи (кількість учасників рівнозначна), кожній підгрупі узгодити (щоб країни не повторилися), переглянути три відеоролики про особливості соціалізації людей у трьох країнах, підготувати групові презентації у формі таблиці.

Таблиця 3

Особливості соціалізації людей у різних країнах

№ з/п	Особливості соціалізації людей		
	м. Барселона – Іспанія	м. Берлін – Німеччина	м. Брюссель – Бельгія
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

3. Студентам потрібно ознайомитися із метою, завданнями, структурою, змістом, методами, засобами тренінгових занять, які запропоновані до теми 2, підготувати і провести їх на практичних заняттях з освітнього компонента «Соціальна педагогіка».

Рекомендована література та інтернет-ресурси для виконання завдання

Руда О. В. Тема 2.1. Основні закономірності розвитку дитини на різних вікових етапах. Підвищення виховного потенціалу прийомних батьків та батьків-вихователів : навч.-метод. посіб. / авт. кол.: Т. В. Бондаренко, А. А.

Гришко, Т. В. Журавель, І. Д. Зверева та ін. / за заг. ред. І. Д. Зверевої. Київ : «Версо 04», 2011. С. 99–117. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4961/1/Pidviwennya%20batkivskogo%20potenci%20alu_training_OK_2011.pdf

Література для вивчення теми 2: 2; 27; 28.

Тема 3. Соціальна адаптація, дезадаптація, реадаптація особистості в соціалізації

Сутність, види, форми адаптації особистості в соціалізації. Соціальна адаптація особистості як процес, прояв і результат. Соціальна дезадаптація особистості як процес, прояв і результат. Взаємозв'язок соціальної адаптації, дезадаптації, реадаптації особистості в соціалізації.

Основні поняття: адаптація, біологічна адаптація, психологічна адаптація, соціальна адаптація, акомодация, конформізм, асиміляція, активна адаптація, пасивна адаптація, критерії, рівні соціальної адаптованості особистості, дезадаптація, реадаптація, коадаптація.

План практичних занять 4–5

1. Сутність, види, форми адаптації особистості в соціалізації.
2. Соціальна адаптація особистості як процес, прояв і результат.
3. Соціальна дезадаптація особистості як процес, прояв і результат.
4. Взаємозв'язок соціальної адаптації, дезадаптації, реадаптації особистості в соціалізації.

Завдання для самостійного опрацювання

Студентам потрібно ознайомитися із метою, завданнями, структурою, змістом, методами, засобами тренінгових занять, які запропоновані до теми 3, підготувати і провести їх на практичних заняттях з освітнього компонента «Соціальна педагогіка».

Рекомендована література та інтернет-ресурси для виконання завдання

1. Тема «Коло мого життєвого досвіду» (частина 1-2). Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція : метод. посіб. для виховної роботи з учнями з питань протидії торгівлі людьми : 7 клас / наук. кер. та ред. І. Д. Зверевої та Ж. В. Петровича. Видання третє, доповнене. Київ : ФО-П Савісько І. С., 2017. С. 127–149. URL: https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/osobysta_gidnist_7klas_2017.pdf

2. Тема «Як будувати стосунки з іншими» (частина 1-2). Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція : метод. посіб. для виховної роботи з учнями з питань протидії торгівлі людьми : 9 клас / наук. кер. та ред. І. Д. Зверевої та Ж. В. Петровича. Видання третє, доповнене. Київ : ФО-П Савісько І. С., 2017. С. 47–61. URL: https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/osobysta_gidnist_9klas_2017.pdf

3. Тема «Як приймати рішення» (частина 1-2). Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція : метод. посіб. для виховної роботи з учнями з питань протидії торгівлі людьми : 7 клас / наук. кер. та ред. І. Д. Зверевої та Ж. В. Петровича. Видання третє, доповнене. Київ : ФО-П Савісько І. С., 2017. С.

108–126.

URL:

https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/osobysta_gidnist_7klas_2017.pdf

4. Тема «Розв'язання складних ситуацій (проблем)» (частина 1-3). Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція : метод. посіб. для виховної роботи з учнями з питань протидії торгівлі людьми : 8 клас / наук. кер. та ред. І. Д. Звереві та Ж. В. Петрочко. Видання третє, доповнене. Київ : ФО-П Савісько І. С., 2017. С. 80–108. URL: https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/osobysta_gidnist_8klas_2017.pdf

Література для вивчення теми 3: 2; 10; 25; 27; 28.

Тема 4. Вплив засобів масової інформації на соціалізацію особистості

Поняття, види, особливості засобів масової інформації. Функції засобів масової інформації в соціалізації особистості. Концептуальні моделі впливу засобів масової інформації на особистість, соціальну групу. Основні механізми та методи впливу засобів масової інформації на соціалізацію особистості. Особливості та наслідки впливу засобів масової інформації на соціалізацію особистості.

Ознаки й особливості мережі Інтернет як засобу масової комунікації. Особливості формального та неформального спілкування особистості в мережі Інтернет. Сутність, ознаки та причини Інтернет-залежності особистості. Рекомендації для забезпечення позитивного та попередження негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію особистості.

Основні поняття: масова комунікація, масова інформація, засоби масової інформації, механізми, методи, результати впливу засобів масової інформації, віртуальна реальність, Інтернет-мережа, формальна й неформальна он-лайн-комунікація, Інтернет-залежність, види, критерії, показники Інтернет-залежності.

План практичного заняття 6

1. Поняття, види, особливості засобів масової інформації.
2. Функції засобів масової інформації в соціалізації особистості.
3. Концептуальні моделі впливу засобів масової інформації на особистість, соціальну групу.
4. Основні механізми та методи впливу засобів масової інформації на соціалізацію особистості.
5. Особливості та наслідки впливу засобів масової інформації на соціалізацію особистості.
6. Рекомендації для забезпечення позитивного та попередження негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію особистості.

Завдання для самостійного опрацювання

Студентам потрібно ознайомитися із метою, завданнями, структурою, змістом, методами, засобами тренінгових занять, які запропоновані до теми 4, підготувати і провести їх на практичних заняттях з освітнього компонента «Соціальна педагогіка».

Рекомендована література та інтернет-ресурси для виконання

завдання

Щорс В., Столяренко І. Тренінгова програма: «Негативний вплив засобів масової інформації на сучасну молодь». *Практична психологія та соціальна робота*. 2014. № 4. С. 34–41.

План практичних занять 7–8

1. Ознаки й особливості мережі Інтернет як засобу масової інформації.
2. Особливості формального та неформального спілкування особистості в мережі Інтернет.
3. Сутність, ознаки та причини Інтернет-залежності особистості.
4. Сутність, структура, критерії, показники, рівні формування безпечної поведінки дітей в Інтернет-мережі.
5. Форми та методи формування безпечної поведінки дітей в Інтернет-мережі.

Завдання для самостійного опрацювання

Студентам потрібно ознайомитися із метою, завданнями, структурою, змістом, методами, засобами тренінгових занять, які запропоновані до теми 4, підготувати і провести їх на практичних заняттях з освітнього компонента «Соціальна педагогіка».

Рекомендована література та інтернет-ресурси для виконання завдання

1. Снітко М. А. Безпечна поведінка в Інтернеті. Сходинки : просвітницько-профілактична програма тренінгових занять для вихованців інтернатних закладів : навч.-метод. посіб. / за ред. Т. В. Журавель, Т. Л. Лях ; авт.-кол. : О. Л. Брусенко, Т. В. Журавель, М. А. Снітко та ін. Київ : Видавничий дім «Калита», 2012. С. 191–210. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3490/1/T_LYAKH_T_ZHURAVEL_M_SNITKO_N_TIMOSCHENKO_O_BRUSENKO_T_SPIRINA_SDZ_KSP%26SR_IL.PDF

2. Тема «Спілкування у безпечному Інтернеті». Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція : метод. посіб. для виховної роботи з учнями з питань протидії торгівлі людьми : 8 клас / наук. кер. та ред. І. Д. Звереві та Ж. В. Петрочко. Видання третє, доповнене. Київ : ФО-П Савісько І. С., 2017. С. 45–52. URL: https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/osobysta_gidnist_8klas_2017.pdf

3. Тренінг 4. Безпека спілкування в Інтернеті (8-й клас). Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та інші. Вчимося жити разом. Посібник для вчителя з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» (основна і старша школа). Київ : Видавництво «Алатон», 2017. С. 275–282. URL: <https://drive.google.com/file/d/0Bzt9FAqrO9WcTndWOEhXbE56cUE/view>

Література для вивчення теми 4: 27; 28.

Тема 5. Вплив субкультури на соціалізацію особистості

Сутність, елементи, класифікація субкультури. Сутність і класифікація неформальних субкультур. Фактори залучення підлітків і молоді до неформальних субкультур. Характеристика впливу різних неформальних

субкультур на соціалізацію особистості. Рекомендації для попередження негативного впливу неформальних субкультур на соціалізацію дітей і молоді.

Основні поняття: субкультура, ознаки субкультури, статус, мода, жаргон, фольклор, графіті, просоціальні, асоціальні, антисоціальні, формальні, неформальні, первинні, вторинні, традиційні, новітні субкультури, молодь, соціальне становлення молоді, молодіжна субкультура, особливості сучасної молодіжної субкультури.

План практичних занять 9-10

1. Сутність, елементи, класифікація субкультури.
2. Сутність і класифікація неформальних субкультур.
3. Фактори залучення дітей і молоді до неформальних субкультур.
4. Характеристика впливу різних неформальних субкультур на соціалізацію особистості: 1) стрейджери; 2) панки; 3) емокіди; 4) скінхеди; 5) готи; 6) хіпі; 7) байкери; 8) хіп-хопери; 9) металісти; 10) рокери; 11) рольовики; 12) реконструктори; 13) гопники; 14) мажори.
5. Рекомендації для попередження негативного впливу неформальних субкультур на соціалізацію дітей і молоді.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Студентам потрібно підготувати презентацію на тему: «Характеристика впливу однієї з неформальних субкультур на соціалізацію особистості»: 1) стрейджери; 2) панки; 3) емокіди; 4) скінхеди; 5) готи; 6) хіпі; 7) байкери; 8) хіп-хопери; 9) металісти; 10) рокери; 11) рольовики; 12) реконструктори; 13) гопники; 14) мажори.

2. Студентам потрібно ознайомитися із метою, завданнями, структурою, змістом, методами, засобами тренінгових занять, які запропоновані до теми 5, підготувати і провести їх на практичних заняттях з освітнього компонента «Соціальна педагогіка».

Рекомендована література та інтернет-ресурси для виконання завдання

1. Тренінг 10. Підліткові компанії (6-й клас). Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та інші. Вчимося жити разом. Посібник для вчителя з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» (основна і старша школа). Київ: Видавництво «Алатон», 2017. С. 208–215. URL: <https://drive.google.com/file/d/0Bzt9FAqrO9WcTndW0EhXbE56cUE/view>

2. Шимановський М. М. Підліткові субкультури в сучасній Україні. *Позашкільля*. 2009. № 16 (19), квітень. С. 1-28.

3. Шимановський М. М. Стрейджери – субкультура здорового способу життя. *Імідж сучасного педагога*. 2014. № 8 (147). С. 61-64.

Література для вивчення теми 5: 5; 27; 28.

Тема 6. Дитячі громадські організації як мікрофактор соціалізації особистості

Сутність, види, функції дитячих громадських організацій. Мета, завдання, зміст, принципи діяльності дитячих громадських організацій. Соціально-педагогічні основи діяльності дитячих громадських організацій в Україні:

1) Національна скаутська організація України – ПЛАСТ; 2) Всеукраїнська дитяча спілка «Екологічна варта» та інші.

Основні напрями взаємодії соціальних педагогів з дитячими громадськими організаціями. Рекомендації для підвищення ефективності соціалізації особистості в дитячих громадських організаціях.

Основні поняття: дитяче громадське об'єднання, дитяча громадська організація, ознаки, функції дитячих громадських організацій, мета, завдання, принципи діяльності дитячих громадських організацій, модель професійної діяльності соціального педагога з дитячими громадськими організаціями, взаємодія, педагогічна взаємодія, взаємодія соціального педагога з дитячими громадськими організаціями.

План практичних занять 11–13

1. Сутність, види, функції дитячих громадських організацій.

2. Мета, завдання, зміст, принципи діяльності дитячих громадських організацій.

3. Соціально-педагогічні основи діяльності дитячих громадських організацій в Україні: а) Національна скаутська організація України – ПЛАСТ; б) Всеукраїнська дитяча спілка «Екологічна варта».

4. Основні напрями взаємодії соціальних працівників, соціальних педагогів з дитячими громадськими організаціями.

5. Рекомендації для підвищення ефективності соціалізації особистості в дитячих громадських організаціях.

Завдання для самостійного опрацювання

Студентам потрібно ознайомитися із метою, завданнями, структурою, змістом, методами, засобами тренінгових занять, які запропоновані до теми 6, підготувати і провести їх на практичних заняттях з освітнього компонента «Соціальна педагогіка».

Рекомендована література та інтернет-ресурси для виконання завдання

Модуль 4. Лідерство та активна життєва позиція. «Будуємо майбутнє разом»: програма профілактики конфліктів та правопорушень серед учнівської молоді : навч.-метод. посіб. / [Л. В. Зуб, Т. Л. Лях, Л. А. Мельник та ін.]; за ред. Т. В. Журавель, М. А. Снітко. Київ : ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ», 2016. С. 221–296. URL:

http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/16977/1/Zhuravel_Liakh_Snitko_BMR_KSPSR_IL.pdf

Література для вивчення теми 6: 27; 28.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1

1. Основні наукові підходи до визначення понять «соціалізація», «десоціалізація», «ресоціалізація».

2. Концептуальні моделі соціалізації особистості.

3. Етапи соціалізації особистості.

4. Фактори соціалізації особистості.

5. Агенти соціалізації особистості.

6. *Структура процесу соціалізації особистості.*
7. *Механізми соціалізації особистості.*
8. *Сутність, види, форми адаптації особистості в соціалізації.*
9. *Соціальна адаптація особистості як процес, прояв і результат.*
10. *Соціальна дезадаптація особистості як процес, прояв і результат.*
11. *Взаємозв'язок соціальної адаптації, дезадаптації, реадaptaції особистості в соціалізації.*
12. *Поняття, види, особливості засобів масової інформації.*
13. *Функції засобів масової інформації в соціалізації особистості.*
14. *Концептуальні моделі впливу засобів масової інформації на особистість, соціальну групу.*
15. *Основні механізми та методи впливу засобів масової інформації на соціалізацію особистості.*
16. *Особливості та наслідки впливу засобів масової інформації на соціалізацію особистості.*
17. *Рекомендації для забезпечення позитивного та попередження негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію особистості.*
18. *Ознаки й особливості мережі Інтернет як засобу масової інформації.*
19. *Особливості формального та неформального спілкування особистості в мережі Інтернет.*
20. *Сутність, ознаки та причини Інтернет-залежності особистості.*
21. *Сутність, структура, критерії, показники, рівні формування безпечної поведінки дітей в Інтернет-мережі.*
22. *Форми та методи формування безпечної поведінки дітей в Інтернет-мережі.*
23. *Сутність, елементи, класифікація субкультури.*
24. *Сутність і класифікація неформальних субкультур.*
25. *Фактори залучення дітей і молоді до неформальних субкультур.*
26. *Характеристика впливу різних неформальних субкультур на соціалізацію особистості: 1) стрейджери; 2) панки; 3) емокіди; 4) скінхеди; 5) готи; 6) хіпі; 7) байкери; 8) хіп-хопери; 9) металісти; 10) рокери; 11) рольовики; 12) реконструктори; 13) гопники; 14) мажори.*
27. *Рекомендації для попередження негативного впливу неформальних субкультур на соціалізацію дітей і молоді.*
28. *Сутність, види, функції дитячих громадських організацій.*
29. *Мета, завдання, зміст, принципи діяльності дитячих громадських організацій.*
30. *Соціально-педагогічні основи діяльності Національної скаутської організації України – ПЛАСТ.*
31. *Соціально-педагогічні основи діяльності Всеукраїнської дитячої спілки «Екологічна варта».*
32. *Основні напрями взаємодії фахівців з соціальної роботи, соціальних педагогів з дитячими громадськими організаціями.*

33. *Рекомендації для підвищення ефективності соціалізації особистості в дитячих громадських організаціях.*

Змістовий модуль 2. Соціально-педагогічна профілактика негативних соціальних явищ

Тема 7. Група ровесників як мікрофактор соціалізації особистості

Сутність і ознаки групи ровесників. Класифікація груп ровесників. Функції групи ровесників у соціалізації особистості. Соціально-педагогічні особливості соціалізації особистості в різних формальних і неформальних групах ровесників.

Основні поняття: група ровесників, соціалізуючі функції групи ровесників, колектив, структура, ознаки колективу, етапи розвитку колективу, перспективи, традиції, неформальне об'єднання, ознаки неформального об'єднання, стратегії взаємодії з неформальними підлітковими та молодіжними об'єднаннями.

План практичних занять 14–15

1. Сутність і ознаки групи ровесників.
2. Класифікація груп ровесників.
3. Функції групи ровесників у соціалізації особистості.
4. Соціально-педагогічні особливості соціалізації особистості в різних формальних і неформальних групах ровесників.

Завдання для самостійного опрацювання

Студентам потрібно ознайомитися із метою, завданнями, структурою, змістом, методами, засобами тренінгових занять, які запропоновані до теми 7, підготувати і провести їх на практичних заняттях з освітнього компонента «Соціальна педагогіка».

Рекомендована література та інтернет-ресурси для виконання завдання

1. Тема 2. «Дружба, закоханість, кохання» (ч. 1-2). Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція : метод. посіб. для виховної роботи з учнями з питань протидії торгівлі людьми : 8 клас / наук. кер. та ред. І. Д. Звереві та Ж. В. Петрович. Видання третє, доповнене. Київ : ФО-П Савісько І. С., 2017. С. 31–44. URL:

https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/osobysta_gidnist_8klas_2017.pdf

2. Тема 1.5. Мої друзі. Творимо майбутнє відповідально й ощадливо : програма соціально-фінансової освіти й виховання для учнів загальноосвітніх навчальних закладів: метод. посіб. / автори-упоряд.: В. С. Петрович, Т. П. Цюман, Т. П. Авельцева, В. В. Молочний ; за заг. ред. В. С. Петровича. Київ : ФО-П Буря О.Д., 2014. С. 30–35. URL:

https://mon.gov.ua/storage/app/media/pozashkilna/Posibnyk_Tvorimo-maibutne.pdf

3. Онищенко І. М. Тема 3.6. Дитячий колектив, динаміка розвитку. Підвищення виховного потенціалу прийомних батьків та батьків-вихователів: навч.-метод. посіб. / авт. кол.: Т. В. Бондаренко, А. А. Гришко, Т. В. Журавель, І. Д. Зверева та ін. / за заг. ред. І. Д. Звереві. Київ: «Версо 04», 2011 С. 472–485.

URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4961/1/Pidviwennya%20batkivskogo%20potencialu_training_OK_2011.pdf

Література для вивчення теми 7: 27; 28.

Тема 8. Сім'я як мікрофактор соціалізації особистості

Загальна характеристика сучасної сім'ї як фактора соціалізації особистості. Функції сім'ї в соціалізації особистості. Класифікація сучасних сімей за різними критеріями. Соціально-педагогічні особливості соціалізації дитини в різних типах сімей. Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах. Батьківська компетентність у реалізації виховного потенціалу сім'ї в сучасних умовах.

Основні поняття: сім'я, ознаки, функції сім'ї, класифікація сімей, виховний потенціал сім'ї, батьківство, усвідомлене, відповідальне, компетентне батьківство.

План практичних занять 16–18

1. Загальна характеристика сучасної сім'ї як фактора соціалізації особистості.
2. Функції сім'ї в соціалізації особистості.
3. Класифікація сучасних сімей за різними критеріями.
4. Соціально-педагогічні особливості соціалізації дитини в різних типах сімей.
5. Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах.
6. Батьківська компетентність у реалізації виховного потенціалу сім'ї в сучасних умовах.

Завдання для самостійного опрацювання

Студентам потрібно ознайомитися із метою, завданнями, структурою, змістом, методами, засобами тренінгових занять, які запропоновані до теми 8, підготувати і провести їх на практичних заняттях з освітнього компонента «Соціальна педагогіка».

Рекомендована література та інтернет-ресурси для виконання завдання

1. Тема «Сім'я в житті людини». Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція : метод. посіб. для виховної роботи з учнями з питань протидії торгівлі людьми : 7 клас / наук. кер. та ред. І. Д. Зверевої та Ж. В. Петрочко. Видання третє, доповнене. Київ : ФО-П Савісько І. С., 2017. С. 56–64.

URL:

https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/osobysta_gidnist_7klas_2017.pdf

2. Тема «Соціальні ролі (гендерний аспект)» (частина 1-2). Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція : метод. посіб. для виховної роботи з учнями з питань протидії торгівлі людьми : 8 клас / наук. кер. та ред. І. Д. Зверевої та Ж. В. Петрочко. Видання третє, доповнене. Київ : ФО-П Савісько І. С., 2017. С. 53–70.

URL:

https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/osobysta_gidnist_8klas_2017.pdf

3. Тема 1.4. Моя сім'я. Творимо майбутнє відповідально й ощадливо :

програма соціально-фінансової освіти й виховання для учнів загальноосвітніх навчальних закладів: метод. посіб. / автори-упоряд.: В. С. Петрович, Т. П. Цюман, Т. П. Авельцева, В. В. Молочний ; за заг. ред. В. С. Петровича. Київ : ФО-П Буря О.Д., 2014. С. 25–29. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/pozashkilna/Posibnyk_Tvorimo-maibutne.pdf

4. Батьківство в радість. Тренінговий курс з формування батьківської компетентності / автори-упорядники: Г. М. Лактіонова, І. Д. Зверева. Вид. 2-ге, перероб. та доповн. Київ : «Фенікс», 2009. 360 с. URL: <https://sirotstvy.net/upload/iblock/440/440f29a14a8eded75da5832ee8f3fe46.pdf>

Література для вивчення теми 8: 26; 27; 28.

Тема 9. Соціально-педагогічна профілактика насильства над дітьми в сім'ї

Насильство в сім'ї як соціально-педагогічна проблема. Види, форми, ознаки насильства над дітьми в сім'ї. Фактори ризику застосування насильства над дітьми в сім'ї. Діагностика насильства над дітьми в сім'ї. Мета, завдання, зміст, принципи соціально-педагогічної профілактики насильства над дітьми в сім'ї. Програма соціально-педагогічної профілактики насильства над дітьми в сім'ї. Практичні рекомендації для підвищення ефективності соціально-педагогічної профілактики насильства над дітьми в сім'ї.

Основні поняття: насильство, насильство в сім'ї, фізичне, сексуальне, психологічне, економічне насильство над дітьми в сім'ї, зневажання основних потреб дитини.

План практичних занять 19–21

1. Насильство в сім'ї як соціально-педагогічна проблема.
2. Види, форми, ознаки насильства над дітьми в сім'ї.
3. Фактори ризику застосування насильства над дітьми в сім'ї.
4. Діагностика насильства над дітьми в сім'ї.
5. Мета, завдання, зміст, принципи соціально-педагогічної профілактики насильства над дітьми в сім'ї.
6. Програма соціально-педагогічної профілактики насильства над дітьми в сім'ї.
7. Практичні рекомендації для підвищення ефективності соціально-педагогічної профілактики насильства над дітьми в сім'ї.

Завдання для самостійного опрацювання

Студентам потрібно ознайомитися із метою, завданнями, структурою, змістом, методами, засобами тренінгових занять, які запропоновані до теми 9, підготувати і провести їх на практичних заняттях з освітнього компонента «Соціальна педагогіка».

Рекомендована література та інтернет-ресурси для виконання завдання

1. Соціально-просвітницька діяльність з попередження насильства щодо дітей. Психолого-педагогічна робота у загальноосвітніх навчальних закладах з профілактики насильства над дітьми: метод. посіб. / автор.-упоряд.: Т. В. Вовчок, Н.

П. Степура, І. С. Даниленко та ін.; за заг. ред. Т. П. Цюман. Київ: ВПЦ “Експрес”, 2009. С. 7–106. URL: https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/training_modul_abuse_prevention_school.pdf

2. Тренінг «Батьки і діти: партнерське спілкування». Психолого-педагогічна робота у загальноосвітніх навчальних закладах з профілактики насильства над дітьми: метод. посіб. / автор.-упоряд.: Т. В. Вовчок, Н. П. Степура, І. С. Даниленко та ін.; за заг. ред. Т. П. Цюман. Київ : ВПЦ “Експрес”. 2009. С. 107–230. URL: https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/training_modul_abuse_prevention_school.pdf

Література для вивчення теми 9: 6; 7; 8; 11; 12; 15; 20; 27; 28.

Тема 10. Соціально-педагогічна профілактика торгівлі людьми серед учнівської молоді

Сутність, види, причини, шляхи, етапи, наслідки торгівлі людьми. Сутність, мета, завдання, зміст, види соціально-педагогічної профілактики торгівлі людьми серед учнівської молоді. Форми, методи, засоби соціально-педагогічної профілактики торгівлі людьми серед учнівської молоді. Діагностика ставлення учнівської молоді до проблеми торгівлі людьми. Програма соціально-педагогічної профілактики торгівлі людьми серед учнівської молоді. Практичні рекомендації для підвищення ефективності соціально-педагогічної профілактики торгівлі людьми серед учнівської молоді.

Основні поняття: торгівля людьми, види, причини, шляхи, етапи, наслідки торгівлі людьми, соціально-педагогічна профілактика торгівлі людьми, мета, завдання, зміст, види, форми, методи соціально-педагогічної профілактики торгівлі людьми серед учнівської молоді.

План практичних занять 22–24

1. Сутність, види, причини, шляхи, етапи, наслідки торгівлі людьми.
2. Діагностика ставлення учнівської молоді до проблеми торгівлі людьми.
3. Сутність, мета, завдання, зміст, види соціально-педагогічної профілактики торгівлі людьми серед учнівської молоді.
4. Програма соціально-педагогічної профілактики торгівлі людьми серед учнівської молоді.
5. Практичні рекомендації для підвищення ефективності соціально-педагогічної профілактики торгівлі людьми серед учнівської молоді.

Завдання для самостійного опрацювання

Студентам потрібно ознайомитися із метою, завданнями, структурою, змістом, методами, засобами тренінгових занять, які запропоновані до теми 10, підготувати і провести їх на практичних заняттях з освітнього компонента «Соціальна педагогіка».

Рекомендована література та інтернет-ресурси для виконання завдання

1. Тренінг 2. «Безпека життя». Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція: метод. посіб. для виховної роботи з учнями з питань протидії торгівлі людьми: 11 клас / наук. кер. та ред. : І. Д. Звереві та Ж. В.

Петрочко. Вид. 3-тє, доповн. Київ: ФОП Савісько І. С., 2017. С. 49–65. URL: https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/osobysta_gidnist_11klas_2017.pdf

2. Навчальний модуль «Попередження торгівлі молодими людьми». Розвиток життєвих навичок: навч.-метод. посібник для роботи зі старшокласниками і випускниками інтернатних закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування / за заг. ред. І. Зверевої; керів. групи авт.-упоряд. Л. Дума. Київ : ФОП Шарко, 2011. С. 127–139. URL: http://poippo.pl.ua/images/FILES/pidrozdily/tsentr_prakt_psy_i_soc_robory/biblioteka/1/r_ozvytok-g-navychok.pdf

Література для вивчення теми 10: 17; 21; 22; 23; 28; 31.

Тема 11. Соціально-педагогічна профілактика девіантної поведінки підлітків

Сутність, види, причини девіантної поведінки підлітків. Діагностика схильності підлітків до девіантної поведінки. Сутність, види, мета, завдання, зміст, принципи соціально-педагогічної профілактики девіантної поведінки підлітків. Програма соціально-педагогічної профілактики девіантної поведінки підлітків. Практичні рекомендації для підвищення ефективності соціально-педагогічної профілактики девіантної поведінки підлітків.

Основні поняття: девіантна поведінка, агресивна поведінка, адиктивна поведінка, аморальна поведінка, делінквентна поведінка, конфліктна поведінка, суїцидальна поведінка підлітків, соціально-педагогічна профілактика девіантної поведінки підлітків.

План практичних занять 25–27

1. Сутність, класифікації девіантної поведінки підлітків.
2. Діагностика схильності підлітків до девіантної поведінки.
3. Сутність, види, мета, завдання, зміст, принципи соціально-педагогічної профілактики девіантної поведінки підлітків.
4. Програма соціально-педагогічної профілактики девіантної поведінки підлітків.
5. Практичні рекомендації для підвищення ефективності соціально-педагогічної профілактики девіантної поведінки підлітків.

Завдання для самостійного опрацювання

Студентам потрібно ознайомитися із метою, завданнями, структурою, змістом, методами, засобами тренінгових занять, які запропоновані до теми 11, підготувати і провести їх на практичних заняттях з освітнього компонента «Соціальна педагогіка».

Рекомендована література та інтернет-ресурси для виконання завдання

1. Знаємо та реалізуємо свої права: навч.-метод. посіб. / С. Ф. Константинов, Я. М. Квітка, Ж. В. Савич, Н. О. Лещук. Київ : Наш час, 2007. 224 с. URL: <http://romny-mcss.edukit.sumy.ua/Files/downloads/Droi.pdf>

2. Твоє життя – твій вибір: навч.-метод. посіб. / З. А. Сивогракова, Н. О. Лещук, Н. В. Зимівець, Т. П. Авельцева, І. Г. Сомова. Київ : Наш час, 2006. 167 с. URL: <http://romny-mcss.edukit.sumy.ua/Files/downloads/Choise.pdf>

3. Тренінг «Навички ефективного ненасильницького спілкування». Психолого-педагогічна робота у загальноосвітніх навчальних закладах з профілактики насильства над дітьми: метод. посіб. / автор.-упоряд.: Т. В. Вовчок, Н. П. Степура, І. С. Даниленко та ін.; за заг. ред. Т. П. Цюман. Київ : ВПЦ «Експрес», 2009. С. 231–326. URL: https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/training_modul_abuse_prevention_school.pdf

Література для вивчення теми 11: 1; 3; 4; 28; 29; 30.

Тема 12. Соціально-педагогічна профілактика булінгу серед підлітків

Сутність, види, ознаки, форми, причини булінгу серед підлітків. Діагностика ставлення підлітків до булінгу. Види, принципи, мета, завдання, зміст, форми, методи соціально-педагогічної профілактики булінгу серед підлітків. Програма соціально-педагогічної профілактики булінгу серед підлітків. Практичні рекомендації для підвищення ефективності соціально-педагогічної профілактики булінгу серед підлітків.

Основні поняття: агресивна поведінка, булінг, кібербулінг, жертва булінгу, соціально-педагогічна профілактика булінгу.

План практичних занять 28–30

1. Сутність, види, ознаки, форми, причини булінгу серед дітей.
2. Особливості та види кібербулінгу серед дітей.
3. Діагностика ставлення підлітків до булінгу.
4. Види, принципи, мета, завдання, зміст, форми, методи соціально-педагогічної профілактики булінгу серед підлітків.
5. Програма первинної соціально-педагогічної профілактики булінгу серед підлітків.
6. Практичні рекомендації для підвищення ефективності соціально-педагогічної профілактики булінгу серед підлітків.

Завдання для самостійного опрацювання

Студентам потрібно ознайомитися із метою, завданнями, структурою, змістом, методами, засобами тренінгових занять, які запропоновані до теми 12, підготувати і провести їх на практичних заняттях з освітнього компонента «Соціальна педагогіка».

Рекомендована література та інтернет-ресурси для виконання завдання

1. Організація роботи з розв'язання проблеми насильства в школі: навч.-метод. посіб. / упор.: Є. В. Дубровська, М. Е. Ясеновська. Київ, 2011. 96 с. URL: https://wcu-network.org.ua/public/upload/files/1476948042_organizaciya_roboti_z_rozvyazannya_na_silstva_v_shkoli.pdf

2. Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід: методичний посібник / В. Л. Андрєєнкова, В. О. Мельничук, О. А. Калашник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. С. 34–59. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/2019-11-25-protydiy-bullingy.pdf>

Література для вивчення теми 12: 13; 14; 16; 18; 19; 24; 28; 32.

Тема 13. Соціально-педагогічна профілактика віктимної поведінки підлітків

Сутність понять «соціально-педагогічна віктимологія», «віктимізація», «віктимність», «віктимна поведінка» особистості. Класифікація віктимної поведінки підлітків. Фактори формування віктимної поведінки підлітків. Діагностика схильності підлітків до віктимної поведінки. Сутність, мета, завдання, напрями, форми, методи соціально-педагогічної профілактики віктимної поведінки підлітків. Програма соціально-педагогічної профілактики віктимної поведінки підлітків. Практичні рекомендації для підвищення ефективності соціально-педагогічної профілактики віктимної поведінки підлітків.

Основні поняття: соціально-педагогічна віктимологія, віктимізація, віктимність, віктимна поведінка підлітків, соціально-педагогічна профілактика віктимної поведінки підлітків.

План практичних занять 31–33

1. Сутність понять «соціально-педагогічна віктимологія», «віктимізація», «віктимність», «віктимна поведінка» особистості.

2. Сутність і класифікація віктимної поведінки підлітків.

3. Фактори формування віктимної поведінки підлітків.

4. Діагностика схильності підлітків до віктимної поведінки.

5. Сутність, мета, завдання, напрями, форми, методи соціально-педагогічної профілактики віктимної поведінки підлітків.

6. Програма соціально-педагогічної профілактики віктимної поведінки підлітків.

7. Практичні рекомендації для підвищення ефективності соціально-педагогічної профілактики віктимної поведінки підлітків.

Завдання для самостійного опрацювання

Студентам потрібно ознайомитися із метою, завданнями, структурою, змістом, методами, засобами тренінгових занять, які запропоновані до теми 13, підготувати і провести їх на практичних заняттях з освітнього компонента «Соціальна педагогіка».

Рекомендована література та інтернет-ресурси для виконання завдання

Творимо разом світ, безпечний для дитини: програма та зміст тренінгових занять для батьків: інфор.-метод. матеріали / наук. кер. та ред. І. Д. Зверевої. Київ : [б. в.], 2012. 268 с. URL: https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/Posibnyk_parent.pdf

Література для вивчення теми 13: 1; 3; 4; 28; 29; 30.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2

1. Сутність і ознаки групи ровесників.

2. Класифікація груп ровесників.

3. Функції групи ровесників у соціалізації особистості.

4. Соціально-педагогічні особливості соціалізації особистості в різних формальних і неформальних групах ровесників.

5. Рекомендації для підвищення ефективності соціалізації особистості в дитячих громадських організаціях.

6. Загальна характеристика сучасної сім'ї як фактора соціалізації особистості.

7. Функції сім'ї в соціалізації особистості.

8. Класифікація сучасних сімей за різними критеріями.

9. Соціально-педагогічні особливості соціалізації дитини в різних типах сімей.

10. Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах.

11. Батьківська компетентність у реалізації виховного потенціалу сім'ї в сучасних умовах.

12. Насильство в сім'ї як соціально-педагогічна проблема.

13. Види, форми, ознаки насильства над дітьми в сім'ї.

14. Фактори ризику застосування насильства над дітьми в сім'ї.

15. Діагностика насильства над дітьми в сім'ї.

16. Мета, завдання, зміст, принципи соціально-педагогічної профілактики насильства над дітьми в сім'ї.

17. Програма соціально-педагогічної профілактики насильства над дітьми в сім'ї.

18. Практичні рекомендації для підвищення ефективності соціально-педагогічної профілактики насильства над дітьми в сім'ї.

19. Сутність, види, причини, шляхи, етапи, наслідки торгівлі людьми.

20. Діагностика ставлення учнівської молоді до проблеми торгівлі людьми.

21. Сутність, мета, завдання, зміст, види соціально-педагогічної профілактики торгівлі людьми серед учнівської молоді.

22. Форми, методи, засоби соціально-педагогічної профілактики торгівлі людьми серед учнівської молоді.

23. Програма соціально-педагогічної профілактики торгівлі людьми серед учнівської молоді.

24. Практичні рекомендації для підвищення ефективності соціально-педагогічної профілактики торгівлі людьми серед учнівської молоді.

25. Сутність, класифікації девіантної поведінки підлітків.

26. Сутність, види, мета, завдання, зміст, принципи соціально-педагогічної профілактики девіантної поведінки підлітків.

27. Діагностика схильності підлітків до девіантної поведінки.

28. Програма соціально-педагогічної профілактики девіантної поведінки підлітків.

29. Практичні рекомендації для підвищення ефективності соціально-педагогічної профілактики девіантної поведінки підлітків.

30. Сутність, види, ознаки, форми, причини булінгу серед дітей.

31. Особливості та види кібербулінгу серед дітей.

32. *Діагностика ставлення підлітків до булінгу.*
33. *Види, принципи, мета, завдання, зміст, форми, методи соціально-педагогічної профілактики булінгу серед підлітків.*
34. *Програма первинної соціально-педагогічної профілактики булінгу серед підлітків.*
35. *Практичні рекомендації для підвищення ефективності соціально-педагогічної профілактики булінгу серед підлітків.*
36. *Сутність понять «соціально-педагогічна віктимологія», «віктимізація», «віктимність», «віктимна поведінка» особистості.*
37. *Сутність і класифікація віктимної поведінки підлітків.*
38. *Фактори формування віктимної поведінки підлітків.*
39. *Діагностика схильності підлітків до віктимної поведінки.*
40. *Сутність, мета, завдання, напрями, форми, методи соціально-педагогічної профілактики віктимної поведінки підлітків.*
41. *Програма соціально-педагогічної профілактики віктимної поведінки підлітків.*
42. *Практичні рекомендації для підвищення ефективності соціально-педагогічної профілактики віктимної поведінки підлітків.*

V. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання знань здобувачів освіти під час аудиторних занять з освітнього компонента «Соціальна педагогіка»

3 бали (2 семестр), 2 бали (3 семестр) – оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

2 бали (2 семестр), 1,5 бали (3 семестр) – оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

1 бал (2 та 3 семестр) – оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0 балів – оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє

навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Таблиця 4

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітнього компонента «Соціальна педагогіка» для денної форми навчання (другий семестр), де формою контролю є залік

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

Таблиця 5

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітнього компонента «Соціальна педагогіка» для денної форми навчання (третій семестр), де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	Необхідне перескладання

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси до освітнього компонента «Соціальна педагогіка»

1. Sushyk N. S. The technology of social prevention of deviant behavior of teenagers and adult subject was of probation. The system of social services of Ukraine amidst transformation: modern trends and challenges : Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. P. 1–28. (ISBN 978-9934-26-210-4). URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/227/6002/12537-1>

2. Sushyk Nataliia. Competent approach to realization of technology of social education of personality. Innovative Approaches to Ensuring the Quality of Education, Scientific Research and Technological Processes : monograph / edited by Magdalena Gawron-Łapuszek, Yana Suchukova. Katowice : Publishing House of University of Technology, 2021. P. 893–916, 1219. (ISBN 978-83-957298-6-7) URL:

<http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/3ae54f97de8a1480cfb229660e616f25.pdf>

3. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посіб. до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» : у 2 ч. Ч. 1. Теоретична частина. Вид. 2-ге, перероб. і доповн. Київ, 2016. 188 с.

4. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посіб. до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» : у 2 ч. Ч. 2. Практична частина. Вид. 2-ге, перероб. і доповн. Київ, 2016. 193 с.

5. Дерев'янюк С. П. Психологія молодіжних субкультур : навч.-метод. реком. Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2019. 76 с.

6. Державний стандарт соціальної послуги профілактики : наказ Міністерства соціальної політики України від 10.09.2015 р. № 912. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-15>

7. Запобігання насильству в сім'ї у діяльності фахівців соціальної сфери: навчально-методичний посібник / авт. кол.: В. М. Бондаровська, Л. В. Булах, Т. В. Журавель та ін. / за заг. ред. В. М. Бондаровська, Я. І. Бордіян, Т. В. Журавель, Ю. В. Пилипас. Київ: ТОВ Видавничий дім «КАЛИТА», 2014. 282 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/6402/1/%d0%a2_Zhuravel_Y_Pilipas_PNVSPS_S_KSP&SR_IL.pdf

8. Індикатори фізичного, сексуального, психологічного насильства щодо дитини, а також нехтування потребами дитини : інформація для спеціалістів. Київ : ВГЦ «Волонтер», Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, 2020. 20 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1o_kLwTqWioKfuOs0Gi26f5i58lclL8oEy/view

9. Козирев М. П. Соціальна педагогіка : навч. посіб. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 351 с.

10. Костіна В. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики дезадаптації учнів у різних соціальних інституціях : монографія. Харків : ХОГОКЗ, 2018. 363 с.

11. Подолання насильства щодо дитини : інформація для спеціалістів / авторки-упорядниці: Т. Бугаєць, О. Ковальова, Н. Пашко. Київ : ВГЦ «Волонтер», Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, 2020. 36 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1zwx06b39KQ0h1DwAZEqq0JkNf0I5KqHd/view>

12. Попередження насильства у закладах освіти: методичний посібник

для педагогічних працівників / упоряд. : І. Скорбун, Т. Слободян. Київ : БФ «Здоров'я жінки і планування сім'ї», 2019. 101 с. URL: https://iite.unesco.org/wp-content/uploads/2019/11/Poperedzhennya-nasilstva_2019.pdf

13. Про булінг для дітей / автори: Ю. Кіцул, Т. Журавель, В. Яковець. Київ : ВГЦ «Волонтер», Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, 2020. 16 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1eotN4OcuDlmKSrGjscW8gyhGVBZNMPrH/view>

14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) : Закон України від 18.12.2018 р. № 2657-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19>

15. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

16. Про кібербулінг для дітей / авторки: Н. Строева, В. Яковець. Київ : ВГЦ «Волонтер», Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, 2020. 12 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1IxTsVXk_XaXBnRymK0JbMRrJtuyO7frH/view

17. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20.09.2011 р. № 3739-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text>

18. Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід: методичний посібник / В. Л. Андрєєнкова, В. О. Мельничук, О. А. Калашник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 132 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/2019-11-25-protydiy-bullying.pdf>

19. Розділ 7. Булінг в підлітковому середовищі. Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються: поширення й тенденції в Україні : за результатами дослідження 2019 року в рамках міжнародного проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD» / О. М. Балакірева (кер. авт. кол.), Д. М. Павлова, Н-М. К. Нгуєн, О. Г. Левцун, Н. П. Пивоварова, О. Т. Сакович, О. В. Флярковська. Київ : ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ», 2019. С. 80–84, 181–183. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/2521/file/ESPAD_2019_ukr.pdf

20. Рудкевич Н. І. Методика соціально-педагогічної роботи : навч.-метод. посіб. Львів: Растр-7, 2021. 324 с. URL: <https://pedcollege.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/Rudkevych-N.-pidruchnyk.pdf>

21. Стандарт надання послуг із соціальної профілактики торгівлі людьми : наказ Міністерства соціальної політики України 30.07.2013 р. № 458. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1327-13>

22. Стандарт надання соціальних послуг із соціальної інтеграції та реінтеграції дітей, які постраждали від торгівлі людьми : наказ Міністерства соціальної політики України від 30.07.2013 р. № 458. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1329-13#n4>

23. Стандарт надання соціальних послуг особам, які постраждали від

торгівлі людьми: наказ Міністерства соціальної політики України від 30.07.2013 р. № 458. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1328-13#n4>

24. Сушик Н. Булінг серед дітей як соціально-педагогічна проблема в загальноосвітніх навчальних закладах. *Нова педагогічна думка*. Рівне, 2017. № 1(89). С. 49–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2017_1_14

25. Сушик Н. Компетентнісний підхід у реалізації технології соціального виховання «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» дітей підліткового та юнацького віку. *Нова педагогічна думка*. Рівне, 2020. № 2 (102). С. 161–167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2020_2_37

26. Сушик Н. Особливості впливу сім'ї на соціалізацію дитини. *Нова педагогічна думка*. Рівне, 2021. № 1 (105). С. 64–70. (Категорія «Б», індексується у міжнародній наукометричній базі даних Index Copernicus International). URL: <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/292/263>

27. Сушик Н. С. Основи соціалізації особистості : навч.-метод. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2014. 187 с.

28. Сушик Н. С. Соціальна педагогіка : електронний курс освітнього компонента. URL: <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=1364> (Рекомендовано до використання в освітньому процесі науково-методичною радою ВНУ імені Лесі Українки, протокол № 2 від 19.10.2022 р.).

29. Сушик Н. Соціальна профілактика девіантної поведінки підлітків. *Нова педагогічна думка*. Рівне, 2018. № 1(93). С. 83–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2018_1_21

30. Сушик Н. Соціально-педагогічна профілактика віктимної поведінки підлітків: теоретичний аспект. *Нова педагогічна думка*. Рівне, 2016. № 1(85). С. 38–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2016_1_12

31. Сушик Н., Шинкарук О. Соціально-педагогічна профілактика торгівлі людьми серед учнівської молоді: мета, завдання, зміст, види, форми, методи. *Науковий вісник СХУ імені Лесі Українки* : [зб. наук. праць]. Сер.: Педагогічні науки. 2015. № 1 (302). С. 173–177. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnup_2015_1_37

32. Цюман Т. П. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. / Т. П. Цюман, Н. І. Бойчук / за заг. ред. Т. П. Цюман. Київ : Український фонд «Благополуччя дітей», 2018. 56 с. URL: https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/KBOS_book.pdf

33. Шинкарук В. Д., Теслюк В. М., Ковальчук Т. І. Технології соціально-педагогічної діяльності : підручник. Київ : Ліра-К, 2019. 375 с. URL: <https://lira-k.com.ua/preview/12525.pdf>

VII. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Усвідомлені, динамічні, періодичні або систематичні різні види та форми агресивної поведінки (залякування, знущання, маніпулювання, приниження, третирування, цькування та ін.), що здійснюються з боку однієї особи чи групи осіб щодо іншої особи (осіб), спрямовані на навмисне

нанесення шкоди, при наявності реальної різниці в силі, статусі, владі, називаються: 1) булінгом; 2) образою; 3) помстою.

2. Вербування, перевезення, передача, приховування або одержання людей шляхом загрози силою або її застосування або інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обману, матеріальної чи іншої залежності, зловживання владою або уразливістю становища, або шляхом виплати чи одержання грошей або іншого тиску, щоб отримати згоду особи, яка має контроль над іншою особою, з метою експлуатації, називаються: 1) негідною поведінкою з людьми; 2) жорстоким поводженням з людьми; 3) торгівлею людьми.

3. Несвідома або (рідко) свідомо поведінка потенційної жертви, яка провокує, сприяє та зумовлює в певній життєвій ситуації формування умов, за яких виникає можливість спричинення їй шкоди протиправними діями, називається: 1) конфліктною; 2) віктимною; 3) провокаційною.

4. Комплекс освітніх, психологічних, соціально-педагогічних, культурних та інших заходів, спрямованих на роботу з підлітками, які схильні до булінгу, називається: 1) вторинною соціально-педагогічною профілактикою булінгу; 2) вторинною соціально-педагогічною корекцією булінгу; 3) соціально-педагогічною реабілітацією жертв булінгу.

5. Сучасна, цікава, доступна, ефективна форма соціально-педагогічної профілактики, яка передбачає підбір, перегляд та обговорення тематичних відеоматеріалів для певної цільової аудиторії, називається: 1) тренінгом; 2) відеолекторієм; 3) диспутом.

6. Форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру, називається насильством: 1) психологічним; 2) фізичним; 3) економічним.

7. Фахівець/група фахівців у сфері надання соціальних послуг (мультидисциплінарна команда), який (які) безпосередньо виконує(ють) заходи, що становлять зміст соціальної послуги профілактики, називається: 1) отримувачем соціальної послуги профілактики; 2) надавачем соціальної послуги профілактики; 3) експертом соціальної послуги профілактики.

8. Система вчинків, дій або окремі вчинки, дії підлітка чи групи дітей підліткового віку, які відхиляються від соціальних норм (правових, моральних тощо), прийнятих у конкретному суспільстві, завдають фізичної, психічної, моральної, матеріальної шкоди конкретній особі, оточуючим людям, суспільству в цілому, призводять до дезадаптації, десоціалізації особистості, ускладнюють її самореалізацію в різних аспектах життєдіяльності, називається поведінкою підлітків: 1) делінквентною; 2) віктимною; 3) девіантною.

9. Команда, до складу якої входять не менше трьох осіб з числа таких працівників: соціальний працівник, соціальний робітник, фахівець із соціальної

роботи, медичний працівник, юрисконсульт, психолог, лікар (гінеколог, дерматолог, венеролог, нарколог, інфекціоніст, реабілітолог тощо), фельдшер, сестра медична та інші, які працюють у штаті суб'єкта або залучаються з інших установ, організацій, закладів, називається: 1) компетентною; 2) мультидисциплінарною; 3) професійною.

10. Форма поведінки, яка полягає у розсиланні повідомлень, фотографій та відео агресивного та образливого характеру з використанням нових інформаційних та комунікаційних технологій (електронної пошти, сайтів соціальних мереж, мобільних телефонів), називається: 1) образою; 2) помстою; 3) кібербулінгом.

11. Будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї стосовно іншого, якщо ці дії порушують конституційні права й свободи члена сім'ї як людини та громадянина, завдають йому моральної шкоди, шкоди його фізичному чи психічному здоров'ю, називаються: 1) насильством в сім'ї; 2) неблагополуччям сім'ї; 3) складними життєвими обставинами сім'ї.

12. Професійна діяльність, спрямована на запобігання, мінімізацію негативних наслідків та подолання складних життєвих обставин сімей, дітей та молоді, посилення їхньої здатності до реалізації власного життєвого потенціалу, називається: 1) соціальною адаптацією сімей, дітей та молоді; 2) соціальною роботою з сім'ями, дітьми та молоддю; 3) соціальною інтеграцією сімей, дітей та молоді.

13. Здійснення комплексу заходів, що мають інформаційно-роз'яснювальний, просвітницький характер та спрямовані на підвищення обізнаності з певних питань, формування цінності здоров'я та відповідних якостей особистості, а також навичок, що допоможуть їй відмовитися від певних стандартів поведінки та негативних звичок, називається соціальною профілактикою: 1) первинною; 2) вторинною; 3) третинною.

14. Новітня форма агресії, що передбачає жорстокі дії з метою дошкулити, нашкодити, принизити людину з використанням інформаційно-комунікаційних засобів (мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж), називається: 1) образою; 2) кібербулінгом; 3) помстою.

15. Форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи, називається: 1) емоційним; 2) сімейним; 3) психологічним.

16. Підприємства, установи, організації, заклади незалежно від форми власності, фізичні особи – підприємці, що надають соціальну послугу та відповідають критеріям діяльності суб'єктів, що надають соціальні послуги, називаються: 1) надавачами послуги соціальної профілактики; 2) суб'єктом, що

надає послугу соціальної профілактики; 3) отримувачами послуги соціальної профілактики.

17. Здійснення комплексу заходів та реалізація програм з метою обмеження поширення певних негативних явищ, що мають місце у суспільстві, соціальній групі чи на рівні особистості, попередження загострення таких явищ та їх наслідків, запобігання поглибленню соціальної дезадаптації осіб, яким властива асоціальна чи ризикована поведінка, називається соціальною профілактикою: 1) первинною; 2) вторинною; 3) третинною.

18. Форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру, називається: 1) психологічним; 2) економічним; 3) фізичним.

19. Спеціально розроблений комплекс (система) профілактичних заходів, спрямованих на попередження конкретної соціальної проблеми (або декількох пов'язаних між собою проблем), негативного явища, складних життєвих обставин, називається: 1) профілактичною технологією; 2) профілактичною програмою; 3) профілактичним заходом.

20. Здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи, що відповідно до кримінального кодексу України визнаються злочином, називається: 1) негідною поведінкою з людьми; 2) торгівлею людьми; 3) жорстоким поводженням з людьми.

21. Будь-яка форма поведінки, яка є відхиленням від норм безпеки, що реалізується в сукупності соціальних, психічних, фізичних і моральних проявів особистості, називається: 1) екстремальною; 2) ризикованою; 3) віктимною.

22. Діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь, називається насильством: 1) сімейним; 2) домашнім; 3) родинним.

23. Здійснення комплексу заходів з метою попередження рецидивів негативних явищ, асоціальної або ризикованої поведінки осіб, яким була властива така поведінка раніше, а також на ресоціалізацію учасників

проблемних ситуацій та осіб, які постраждали від наслідків негативних явищ, та їх адаптацію до вже існуючої у них проблеми за умови відновлення особистісного і соціального статусу такої особи, сім'ї, групи, називається соціальною профілактикою: 1) первинною; 2) вторинною; 3) третинною.

24. Спеціально організована взаємодія надавачів та отримувачів соціальної послуги, спрямована на попередження соціальної проблеми, негативного явища, складних життєвих обставин чи подолання окремих її чинників, називається: 1) профілактичною технологією; 2) профілактичною програмою; 3) профілактичним заходом.

25. Форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності, називається: 1) психологічним; 2) сексуальним; 3) фізичним.

26. Комплекс заходів, що здійснюються суб'єктом, який надає соціальні послуги, спрямований на попередження, обмеження та зупинення негативних соціальних і особистісних (поведінкових) явищ та їх наслідків у соціальному середовищі та реалізується за допомогою різних інструментів впливу соціального, юридичного, педагогічного, психологічного характеру, називається послугою: 1) соціальної профілактики; 2) соціального супроводу; 2) соціальної реабілітації.

27. Особа, сім'я, група осіб, яка (які) через складні життєві обставини, спричинені інвалідністю, віком, станом здоров'я, соціальним становищем, бездомністю, відбуванням покарання у вигляді обмеження або позбавлення волі на певний строк тощо, користується(ються) заходами, що становлять зміст соціальної послуги (на індивідуальному рівні), називається: 1) замовником соціальної послуги; 2) отримувачем соціальної послуги; 3) надавачем соціальної послуги.

28. Способи організації взаємодії соціального педагога з клієнтами, спрямовані на створення умов для позитивної активності дітей і молоді, вирішення відповідних завдань соціалізації, надання допомоги та підтримки, називається: 1) формами соціально-педагогічної роботи; 2) методами соціально-педагогічної роботи; 3) засобами соціально-педагогічної роботи.

29. Система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а

також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються, називається: 1) попередженням сімейного неблагополуччя; 2) профілактикою складних сімейних життєвих обставин; 3) запобіганням домашньому насильству.

30. Документ, складений на підставі проведеної оцінки потреб отримувача соціальної послуги профілактики, у якому зазначено заходи, що здійснюватимуться для надання такої послуги, відомості про необхідні ресурси, періодичність і строки виконання, відповідальних виконавців, дані щодо моніторингу результатів та інформація стосовно перегляду індивідуального плану, називається: 1) індивідуальним планом надання соціальної послуги профілактики; 2) індивідуальною програмою надання соціальної послуги профілактики; 3) індивідуальним звітом надання соціальної послуги профілактики.

2.5. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Соціальна політика» (автори: Тетяна Мартинюк; Вікторія Майборода)

1. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота. ОС бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів <u>150/ 5</u>		Рік навчання <u>2</u>
		Семестр <u>4</u> -ий
		Лекції <u>38</u> год.
		Практичні (семінарські) <u>38</u> год.
ІНДЗ:€		Лабораторні _____ год.
		Індивідуальні _____ год.
	Самостійна робота <u>64</u> год.	
Мова навчання	Консультації <u>10</u> год.	
	Форма контролю: <u>екзамен</u>	
		Українська

II. Інформація про викладача (- ів)

ППП: Мартинюк Тетяна Анатоліївна,

Науковий ступінь доктор педагогічних наук,

Вчене звання доцент

Посада: професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація

Телефон: +380663560436,

Електронна пошта: Martynyuk.Tetyana@vnu.edu.ua

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Методи та технології викладання ¹	Форма контролю ² / Бали
Змістовий модуль 1. Теорія та історія становлення соціальної політики держави.							
Тема 1. Теоретичні засади соціальної політики держави. Моделі соціальної політики.	7	2	-	4	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС
Тема 2. Досвід впливу міжнародних організацій на соціальну політику	6	2	2	2	-	проблемна лекція/ Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 3. Загальна характеристика суб'єктів соціальної політики. Інституційні засади функціонування суб'єктів соціальної політики	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 4. Розвиток і формування принципів соціальної політики. Соціально – економічні засади соціальної політики	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 5. Організаційно управлінські засади реалізації соціальної політики	6	2	2	2	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	РМГ/2
Тема 6. Погляди на суспільну допомогу Давнього світу, Раннього Християнства та Середньовіччя	4	2	-	4	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДС
Тема 7. Розвиток політико-правових і соціально-адміністративних підходів до державного соціального забезпечення у XIX-XX століттях	6	2	2	2	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 8. Соціальний захист за часів козаччини. Запровадження державної системи соціального захисту.	6	-	2	2	2	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДБ/2
Тема 9. Благодійницька діяльність земств та українських меценатів.	6	2	2	2	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	РМГ/2
Тема 10. Волонтерський рух і його вплив на реалізацію соціальної політики держави.	4	-	2	2	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДБ/2
Разом за модулем 1	53	16	16	18	3		16
Змістовий модуль 2. Сфери реалізації соціальної політики держави							
Тема 11. Соціальний захист як механізм реалізації соціальної політики	7	2	-	4	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС
Тема 12. Політика зайнятості у контексті пріоритетних цілей соціальної політики	7	2	-	4	1	проблемна лекція/ Zoom, Moodle	ДС

Тема 13. Основні напрями реалізації державної сімейної та молодіжної політики	7	-	2	4	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/К/2
Тема 14. Основні напрями реалізації соціальної політики у контексті протидії торгівлі людьми та запобіганню домашньому насильству.	7	-	2	4	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РМГ/2
Тема 15. Державна соціальна допомога вразливим категоріям населення як пріоритетний напрям соціальної політики	6	2	2	2	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	РМГ/2
Тема 16. Державна політика у сфері пенсійного забезпечення в Україні	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 17. Державна політика у сфері охорони здоров'я.	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 18. Державна політика у сфері освіти та науки.	6	2	-	4	-	традиційна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ
Тема 19. Державна політика у сфері культури.	7	-	2	4	1	традиційна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Разом за модулем 2	59	12	12	30	5		12
Змістовий модуль 4. Соціальна політика провідних країн світу							
Тема 20. Соціальна політика Великобританії	7	2	2	2	1	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 21. Соціальна політика Німеччини	6	2	-	4	-	проблемна лекція	ДС
Тема 22. Соціальна політика Польщі.	6	-	2	4	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	РМГ/2
Тема 23. Соціальна політика Швеції	6	2	2	2	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	РМГ/2
Тема 24. Соціальна політика США	6	2	2	2	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	РМГ/2
Тема 25. Соціальна політика Японії.	7	2	2	2	1	проблемна лекція / Zoom, Moodle	РМГ/2
Разом за модулем 3	38	10	10	16	2		10
Види підсумкових робіт							Бал
Модульна контрольна робота							60/Т

МКР 1						20
МКР 2						20
МКР 3						20
ІНДЗ (є)						2
Всього годин/ Балів	150	38	38	64	10	100

Примітки: ^{1/} Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

^{2/} *Методи та форми контролю:* ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, тощо.

IV. Тематичний план змістових модулів

Тема 1. Теоретичні засади соціальної політики держави. Моделі соціальної політики.

Суть поняття соціальна політика. Соціальна політика як специфічна й інтегративна функція держави та суспільства. Чинники становлення та розвитку наукового вивчення соціальної політики. Структура соціальної політики. Передумови формування та реалізації соціальної політики в Україні. Основні напрямки та складові соціальної політики.

Суть та типи соціальної держави. Структуроутворюючі елементи категорії соціальна політика: соціальна безпека, соціальне обслуговування, соціальна допомога, соціальний захист, соціальна підтримка, соціальне управління, соціальна робота тощо.

Підходи до класифікації видів соціальної політики. Класифікації моделей соціальної політики. Зміни в моделях соціальної політики. Фахові тенденції у соціальній політиці. Глобальна соціальна політика.

План практичних занять.

1. Трагування суті поняття «соціальна політика». Основні категорії соціальної політики.

2. Держава і соціальна політика. Головні напрями соціальної політики.

3. Актуальні напрями реалізації соціальної політики в Україні на сучасному етапі.

4. Класифікації моделей соціальної політики. Зміни в моделях соціальної політики.

Ключові поняття: соціальне, політика, управління, соціальна політика, соціальна структура, соціальна сфера, держава.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізуйте специфіку соціальних проблем в Україні.

Розкрийте сутність державної соціальної політики в Україні.

Проаналізуйте умови реалізації соціальної політики в Україні.

Представте у вигляді порівняльної таблиці основні моделі соціальної політики (модель-х-ки-особливості-країни).

Література для вивчення теми 1: 1, 2, 4, 6, 10, 13.

Тема 2. Досвід впливу міжнародних організацій на соціальну політику.

Міжнародні організації як об'єднання держав. Класифікація міжнародних організацій.

Рада Європи. Європейська спілка (ЄС). Організація об'єднаних націй (ООН). Організація з економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР). Організація із безпеки і співробітництва в Європі (ОБСС). Міжнародний валютний фонд (МВФ). Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР). Світовий банк. Міжнародна організація праці (МОП). Світова організація торгівлі (СОТ). Процес формування соціальної політики міжнародними організаціями.

План практичних занять.

1. Соціальна політика світових структур.
2. Організація Об'єднаних Націй як суб'єкт міжнародної соціальної політики.
3. Особливості діяльності спеціалізованих міжнародних організацій.
4. Принципи діяльності спеціалізованих міжнародних організацій
5. Засоби формування соціальної політики міжнародними організаціями.

Ключові поняття: світова структура, спеціалізовані міжнародні організації, соціальна політика, міжнародні організації, неурядові міжнародні організації, урядові міжнародні організації.

Завдання для самостійної роботи

Визначіть та проаналізуйте вплив міжнародних організацій на розвиток пріоритетних завдань соціальної політики.

Співставте задекларовані завдання соціальної політики у контексті діяльності міжнародних організацій з реальною ситуацією в Україні за умов війни.

Література для вивчення теми 2: 1, 2, 3, 4, 6, 8, 10, 13.

Тема 3. Загальна характеристика суб'єктів соціальної політики. Інституційні засади функціонування суб'єктів соціальної політики.

Суб'єкти соціальної політики. Поняття й ознаки держави. Причини виникнення держави. Держава як головний суб'єкт соціальної політики. Роль політичних партій, громадських, профспілкових й бізнесових організацій, трудових колективів як суб'єктів соціальної політики.

Поняття активних та пасивних суб'єктів соціальної політики. Глобальні, міжнародні, національні, регіональні, локальні (місцеві) суб'єкти соціальної політики.

Поняття державного сектора, комерційного (прибуткового, бізнес-сектора) та «третього сектора» або громадського сектора як суб'єктів соціальної політики. Шляхи оптимізації діяльності суб'єктів соціальної політики.

План практичних занять.

1. Людина як суб'єкт соціальної політики.
2. Держава як суб'єкт соціальної політики.
3. Політичні партії в системі суб'єктів соціальної політики.
4. Громадські організації як суб'єкти соціальної політики.
5. Шляхи оптимізації діяльності суб'єктів соціальної політики

держави.

Ключові поняття: об'єкт соціальної політики, суб'єкти соціальної політики, управління, соціальні процеси, соціальні функції.

Завдання для самостійної роботи

Сформуйте вичерпний перелік об'єктів і суб'єктів соціальної політики в економічній системі соціально орієнтованого спрямування

Продумайте, визначіть та проаналізуйте шляхи оптимізації діяльності суб'єктів соціальної політики.

Література для вивчення теми 3: 1, 2, 4, 5, 6,10, 12, 13.

Тема 4. Розвиток і формування принципів соціальної політики.

Соціально-економічні засади соціальної політики.

Принципи реалізації соціальної політики. Принцип єдності об'єктивного та суб'єктивного в реалізації соціальної політики. Принцип взаємозв'язку об'єктивної соціальної саморегуляції і цілеспрямованої діяльності у здійсненні соціальної політики.

Комплексність соціальної політики. Принцип пріоритету соціальних інтересів людини, особистості. Принцип єдності організаційних і саморегуляційних засад у реалізації соціальної політики. Активний характер соціальної політики. Принцип єдності централізованих та децентралізованих засад у реалізації соціальної політики.

Соціальні програми. Класифікація соціальних програм. Соціальна держава та її типи. Основні функції системи відносин соціальної політики як економічної категорії.

План практичних занять.

1. Принцип соціальної справедливості.
2. Принцип соціальної солідарності.
3. Принцип індивідуальної соціальної відповідальності.
4. Принцип соціального партнерства.

Ключові поняття: держава, принцип реалізації соціальної політики, принцип, соціальна держава, соціальна політика, соціальна програма.

Завдання для самостійної роботи

Таблично представте та дайте коротку характеристику принципів соціальної політики. Проаналізувати представити соціально – економічні засади соціальної політики

Література для вивчення теми 4: 2, 3, 4, 6, 10, 13.

Тема 5. Організаційно управлінські засади реалізації соціальної політики

Рівні та умови реалізації соціальної політики. Соціальна політика, спрямована на створення умов для реалізації соціального потенціалу людини. Соціальна політика як чинник розвитку суспільних соціальних відносин. Соціальна політика: спрямування на формування соціальної безпеки людини і суспільства.

Гуманітарна сфера і гуманітарна політика. Особливості організації державної соціальної політики в умовах формування ринкових відносин.

Нормативно-правова база соціальної політики в Україні. Соціальні нормативи як відправна точка формування соціальної політики. Структура, класифікація і характеристика соціальних нормативів.

План практичних занять.

1. Рівні реалізації соціальної політики.
2. Умови реалізації соціальної політики.
3. Гуманітарна сфера і гуманітарна політика.
4. Нормативно-правова база соціальної політики в Україні.
5. Поняття, структура, класифікація і характеристика соціальних нормативів.

Ключові поняття: соціальна політика, соціальні відносини, соціальна безпека, соціальний потенціал, гуманітарна політика, ринкові відносини, соціальні нормативи.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати матеріал та сформувати схему організаційно-управлінської системи реалізації соціальної політики України.

Література для вивчення теми 5: 1, 3, 4, 6, 8, 9, 13.

Тема 6. Погляди на суспільну допомогу Давнього світу, Ранняго Християнства та Середньовіччя.

Суспільна допомога у Давньому Єгипті. Правові документи Стародавньої Індії. Ідеї соціальної допомоги Давнього Китаю. Основи державного регулювання благодійності й опіки Стародавньої Греції. Погляди на соціальну складову політики держава видатних давньогрецьких мислителів. Система підтримки Давньому Єрусалиму.

Ідеологія перших християнських общин. Архаїчні форми допомоги стародавній Україні. Княжа та церковно-монастирська підтримка нужденних в Україні-Руси у X-XIII століттях. Вплив хрещення Руси на модель соціального захисту населення Початки християнської благодійності за правління князя Володимира Великого (з 980 по 1015 рр.). Соціальний захист за князів Ярослава Мудрого та Володимира Мономаха.

Церковно-монастирська система благодійності. Церковна, державна, світська соціальна допомога в XIV - першій половині Розвиток монастирської системи допомоги та підтримки нужденних. Формування державної системи захисту. Виникнення приватної благодійності.

План практичних занять.

1. Суспільна допомога у Давньому Єгипті.

2. Основи державного регулювання благодійності й опіки Стародавньої Греції.
3. Архаїчні форми допомоги стародавній Україні.
4. Вплив хрещення Русі на модель соціального захисту населення.
5. «Руська правда» Ярослава Мудрого.
6. Соціальний захист Володимира Мономаха.
7. Розвиток монастирської системи допомоги та підтримки нужденних.

Ключові поняття: благодійність, опіка, соціальна допомога, державне регулювання, соціальний захист, монастирська система допомоги, приватна благодійність.

Завдання для самостійної роботи

Аргументуйте письмово, чому християнство обстоювало й донині стоїть за милосердя, соціальну справедливість і благодійність.

З'ясуйте коли історично і за яких соціально-культурних умов постали педагогічні ідеї та виникла соціальна протопедагогіка.

Опишіть ідеальну державу Платона і співжиття в ній багатих та бідних.

Проаналізуйте за Аристотелем, утвердження в народі добродетності та як уникнути різкого розриву між заможними і злидарями.

Література для вивчення теми 6: 1, 2, 4, 6, 10, 13.

Тема 7. Розвиток політико-правових і соціально-адміністративних підходів до державного соціального забезпечення у XIX-XX століттях.

Ідеї соціальної держави у поглядах німецького філософа Г. Гегеля. Запровадження поняття «соціальна держава» Л. фон Штайном. Комуністична теорія К. Маркса, Ф. Енгельса.

Ідеї держави загального добробуту у системі соціального страхування, О. фон Бісмарка. Теорія солідаризму Л. Дюгі. Ідеї держави загального добробуту Дж. Кейнса. Внесок у становлення та розвиток державної соціальної політики У. Беверіджа. Школа ордолібералізму В. Ойкена та правника Ф. Бема.

Особливості радянської системи соціального забезпечення. Міжнародний пакт про соціальні та економічні права. Вплив американського філософа Дж. Раулз лібералізму. Ідеологічні погляди М. Тетчер, Р. Рейгана. Ідеї неолібералізму Ф. фон Гайєка.

План практичних занять.

1. Ідеї соціальної держави у поглядах німецького філософа Г. Гегеля.
2. Запровадження поняття «соціальна держава» Л. фон Штайном.
3. Комуністична теорія К. Маркса, Ф. Енгельса.
4. Ідеї держави загального добробуту у системі соціального страхування, О. фон Бісмарка.
5. Особливості радянської системи соціального забезпечення.

Ключові поняття: соціальна держава, добробут, соціальна політика, соціальне забезпечення, лібералізм, ордолібералізм, неолібералізм, соціальні права, економічні права.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте систему профілактики зубожіння населення та організації громадських робіт земствами.

Охарактеризуйте церковно-парафіяльну систему допомоги в Російській імперії кінця ХІХ початку ХХ століття.

Література для вивчення теми 7: 1, 2, 4, 6, 10, 13.

Тема 8. Соціальний захист за часів козаччини. Запровадження державної системи соціального захисту.

Роль козацтва у вітчизняній історії. Запорізька Січ та Гетьманщина. Система соціального захисту: народні школи, будинки для сиріт, лікарні, аптеки, богадільні, лепрозорії, божевільні, робітні будинки.

Громадська (суспільна) форма соціальної допомоги населенню. Приватна благодійна діяльність представників козацької еліти. Соціально-благодійна діяльність українських братств.

Братські притулки (шпиталі). «Прикази» як провідна законодавча норма допомоги і соціального захисту.

План практичних занять.

1. Поняття та сутність козацтва.
2. Приватна благодійність гетьманів і представників старшинської аристократії.
3. Виникнення братств як осередку соціальної допомоги.
4. Братські шпиталі при монастирях.

Ключові поняття: козацтво, гетьманщина, народні школи, богадільні, лепрозорії, робітні будинки, братства, братські шпиталі, соціальна допомога, соціальний захист.

Завдання для самостійної роботи

Дослідити, визначити та проаналізувати меценатські та благодійні традиції козацьких династій.

Література для вивчення теми 8: 2, 4, 5, 6, 10, 13.

Тема 9. Благодійницька діяльність земств та українських меценатів.

Роль князя К. Острозького та митрополита П. Могили в обороні православної церкви та розвитку української культури. Безкорисливе піклування про Київ та киян: Галшка Гулевичівна, Петро Могила, Петро Конашевич-Сагайдачний, полковник Михайло Миклашевський.

Меценатство періоду Гетьманщини: Іван Мазепа, меценатство Розумовських.

Українські меценати після 1917 року. Терещенки: шлях еміграції. Музейна рідкість: родина Ханенків. Смиренки. Філантропічна діяльність А. Шептицького. Максим Тадейович Рильський. Потоцький: втрачені домовленості.

План практичних занять.

1. Виняткова роль князя К. Острозького в православній церкві та українській культурі.
2. Діяльність митрополита Петра Могили щодо зміцнення православної церкви.

3. Перші ознаки меценатства як явища в Україні.
4. Меценатство періоду Гетьманщини.
5. **Українські меценати після 1917 року.**

Ключові поняття: меценатство, філантропічна діяльність.

Завдання для самостійної роботи

У вигляді таблиці представте українських меценатів ХХ століття, їх здобутки та значення для держави (П-локація-сфера меценатства-досягнення-надбання для д-ви).

Література для вивчення теми 9: 1, 2, 3, 4, 6, 10,14.

Тема 10. Волонтерський рух і його вплив на реалізацію соціальної політики держави.

Термінологічне визначення та змістовне наповнення поняття волонтер та волонтерська діяльність. Нормативно-правове забезпечення діяльності волонтерських організацій.

Соціальні та психологічні аспекти волонтерської діяльності. Підтримки волонтерських організацій з боку держави. Молодіжний волонтерський рух та перспективи його розвитку.

Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: специфіка, проблеми та перспективи.

План практичних занять.

1. Історичні засади соціально-педагогічної діяльності волонтерів.
2. Започаткування і розвиток волонтерського руху в Україні.
3. Підтримки волонтерських організацій з боку держави.
4. Проблеми і перспективи молодіжного волонтерського руху на сучасному етапі.
5. Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів.

Ключові поняття: волонтер, волонтерська діяльність, волонтерська організація, молодіжний волонтерський рух, соціальні ресурси, громадянське суспільство.

Завдання для самостійної роботи

Визначити роль та значення волонтерського руху на реалізацію соціальної політики держави загалом та у період сьогодення (під час війни) Представити у вигляді порівняльної таблиці.

Література для вивчення теми 10: 1, 2, 4, 6, 10, 13.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1

1. Сутність, мета, завдання та функції соціальної політики.
2. Активна та пасивна соціальна політика.
3. Об'єкти та суб'єкти соціальної політики.
4. Пріоритети, напрями та функції соціальної політики.
5. Людина як головний об'єкт соціальної політики.
6. Соціальні цінності.
7. Соціальна справедливість та соціальна рівність.

8. Теорія справедливості.
9. Інструменти та складові соціальної політики.
10. Соціальна політика як наука.
11. Соціальні закони.
12. Соціальна політика в глобальному вимірі.
13. Формування нової моделі соціальної політики в Україні.
14. Соціальна політика як важлива складова внутрішньої політики держави, її зв'язок з економічною політикою.
15. Мета і специфіка соціальної політики в різних економічних системах.
16. Роль і значення соціальної політики в становленні і розвитку соціально орієнтованої ринкової економіки та задоволенні соціальних потреб.
17. Об'єкти і суб'єкти соціальної політики в економічній системі соціально орієнтованого спрямування.
18. Роль і функції держави у виробленні соціальної політики.
19. Інструменти й інститути соціальної політики.
20. Соціальна справедливість як критерій соціальної політики.
21. Соціальне партнерство та його роль у вирішенні соціальних проблем.
22. Основні напрями соціальної політики, їх характеристика.
23. Характеристика періоду церковної благодійності.
24. Основні етапи княжої благодійності.
25. Аналіз творів епохи Київської Русі, спрямованих на розвиток благодійності.
26. Характеристика церковної, церковно-державної та державної благодійності.
27. Благодійницька діяльність земств та українських меценатів.
28. Розвиток соціальної допомоги після Великої Вітчизняної війни.
29. Формування соціальної політики та роботи як практичного механізму реалізації соціальної роботи у 90-ті рр. ХХ ст.
30. Волонтерський рух і його вплив на реалізацію соціальної політики держави.

Тема 11. Соціальний захист як механізм реалізації соціальної політики

Поняття соціального захисту населення. Сутність соціального захисту населення в сучасних умовах. Напрямки, форми та функції соціального захисту. Особливості соціального захисту протягом життєвого циклу людини.

Компоненти системи соціального захисту та їх взаємодія. Система соціального захисту в Україні. Об'єкти та суб'єкти системи соціального захисту. Державні соціальні служби та їх роль в управлінні соціальними процесами.

Вітчизняна модель державного управління у сфері захисту населення. Основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг в Україні.

Виникнення української моделі соціального захисту. Пріоритетні напрями розвитку соціального захисту в Україні.

План практичних занять.

1. Поняття соціального захисту населення.
2. Складові системи соціального захисту.
3. Об'єкти та суб'єкти системи соціального захисту.
4. Організаційна структура соціального захисту.
5. Структура та основні завдання Міністерства соціальної політики України.

Ключові поняття: соціальний захист, об'єкти соціального захисту, суб'єкти соціального захисту, система соціального захисту, соціальні служби, соціальні процеси, соціальні послуги.

Завдання для самостійної роботи

Таблично представити особливості і види соціального страхування.

Проаналізувати ЗДСС на випадок безробіття.

Зробити вичерпну характеристику загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Література для вивчення теми 11: 3, 5, 6, 7, 10, 18

Тема 12. Політика зайнятості у контексті пріоритетних цілей соціальної політики.

Становлення ринку праці в Україні. Ринок праці як об'єкт соціальної політики. Сутність та структура трудового потенціалу. Ринок праці та зайнятість у соціально-екологічній системі. Соціально-трудова відносина як об'єкт соціальної політики. Міжнародні стандарти соціальної політики у сфері праці.

Пріоритетні напрями державної політики у сфері зайнятості та праці. Поняття та зміст категорії «економічно активне населення». Модель соціального захисту економічно активного населення. Напрями соціального захисту економічно активного населення. Захист безробітних та захист населення від безробіття.

Сучасні тенденції та виклики у сфері праці України. Міжнародні стратегії розвитку ринку праці та їх реалізація в Україні. Сучасні стратегії зайнятості населення в Україні. Міграція робочої сили та її вплив на ринок праці. Зайнятість і реалізація трудової активності. Проблема безробіття та ситуація на ринку праці в Україні.

План практичних занять.

1. Характеристика категорії «економічно активне населення».
2. Схема соціального захисту економічно активного населення.
3. Напрями соціального захисту економічно активного населення.
4. Завдання соціального захисту економічно активного населення.
5. Система соціального захисту у разі безробіття.

Ключові поняття: зайнятість, ринок праці, трудовий потенціал, соціально-трудова відносина, економічно активне населення, безробітні, міграція.

Завдання для самостійної роботи

Визначити економічні і соціальні наслідки безробіття, Причини виникнення і види безробіття.

Розібратися з поняттями та явищами, зробити конспекти:

- Природний рівень безробіття.
- Безробіття і вільні робочі місця.
- Безробіття і обсяг ВВП (закон Оукена).
- Безробіття і інфляція (крива Філіпса).
- Приховане безробіття.

Проаналізувати основні напрями державних заходів щодо скорочення рівня безробіття.

Знайти інформацію та опрацювати два можливі підходи держави щодо скорочення безробіття: американський («жорсткий») та шведський («протекціоністський»)

Література для вивчення теми 12: 1, 3, 5, 6, 7, 10, 17, 18

Тема 13. Основні напрями реалізації державної сімейної та молодіжної політики.

Понятійно-категоріальний апарат державної сімейної політики. Принципи та напрями державної сімейної політики. Завдання та суб'єкти державної сімейної політики. Основні проблеми формування державної сімейної політики.

Молодь як особлива група суспільства, її властивості. Основні завдання державної молодіжної політики в Україні. Мета, суб'єкти та концепція державної молодіжної політики в Україні, шляхи її реалізації. Основні принципи та напрями державної молодіжної політики.

Конституція України про права молоді. Конвенція ООН про права дитини та її виконання в Україні. Робота соціальних служб із захисту прав молоді. Зміст та основні форми роботи служб соціальної адаптації молоді, діяльність благодійницьких фондів і установ із захисту соціальних прав дітей та молоді.

План практичних занять.

1. Молодь як особлива група суспільства, її властивості.
2. Мета, суб'єкти та концепція державної молодіжної політики в Україні, шляхи її реалізації.
3. Сімейна політика держави.
4. Робота соціальних служб із захисту прав молоді.
5. Проекти, програми держави у контексті підтримки сімей та молоді.

Ключові поняття: державна сімейна політика, молодь, молодіжна політика, соціальні служби, адаптація, захист прав.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізувати соціально-демографічну ситуацію в Україні: причини та наслідки.

Визначити основні напрями державної молодіжної політики в Україні. Проаналізувати державні гарантії для молоді та соціальні програми підтримки молоді в Україні.

Література для вивчення теми 13: 2, 3, 5, 6, 7, 10, 13, 18

Тема 14. Основні напрями реалізації соціальної політики у контексті протидії торгівлі людьми та запобіганню домашньому насильству.

Поняття «торгівля людьми» та групи ризику. Основні причини, передумови та наслідки торгівлі людьми. Нормативно-правова база з протидії торгівлі людьми в Україні.

Державна політика протидії торгівлі людьми в Україні. Недержавні організації, що працюють у напрямі протидії торгівлі людьми.

Поняття домашнього насильства, його форми, причини та прояви. Національне та міжнародне законодавство із запобігання та протидії домашнього насильства.

Заходи протидії домашньому насильству. Державна соціальна програма з протидії торгівлі людьми.

План практичних занять.

1. Поняття «торгівля людьми»: причини та наслідки.
2. Основні поняття та види експлуатації.
3. Законодавство в галузі протидії торгівлі людьми.
4. Основні поняття та види домашнього насильства.
5. Законодавство у сфері запобігання домашньому насильству.
6. Державна соціальна програма з протидії торгівлі людьми.

Ключові поняття: торгівля людьми, групи ризику, протидія торгівлі людьми, домашнє насильство, експлуатація, запобігання домашньому насильству.

Завдання для самостійної роботи

Таблично представте міжнародне та національне законодавство у галузі протидії торгівлі людьми.

Зробіть підбірку та аналіз недержавних організацій, що працюють у напрямі протидії торгівлі людьми.

Проаналізувати законодавство у сфері запобігання домашньому насильству.

Розробіть та представте авторські заходи протидії домашньому насильству.

Зробіть аналіз державної соціальної програми з протидії торгівлі людьми.

Література для вивчення теми 14: 3, 5, 6, 7, 10, 18.

Тема 15. Державна соціальна допомога вразливим категоріям населення як пріоритетний напрям соціальної політики.

Економічно активне населення в системі соціальної безпеки. Пенсіонери як об'єкт державної соціальної політики.

Особливості соціальної політики щодо осіб із функціональними обмеженнями. Діти в системі пріоритетів соціальної політики. Базові чинники соціального захисту молоді.

Особливості соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. Соціальний захист учасників АТО. Соціальна підтримка малозабезпечених сімей. Державна політика соціального захисту жінок в Україні.

План практичних занять.

1. Вразливі категорії населення як об'єкт державної соціальної політики.
2. Сутність соціальної політики стосовно вразливих категорій населення.
3. Форми та заходи підтримки і захисту вразливих категорій населення.
4. Пріоритетні напрями вдосконалення механізмів соціального захисту населення.

Ключові поняття: соціальна безпека, економічно активне населення, пенсіонери, люди з обмеженими можливостями, внутрішньо переміщені особи, учасники АТО, малозабезпечені сім'ї.

Завдання для самостійної роботи

Представте диференційований підхід щодо вибору форм і заходів підтримки соціально вразливих категорій населення.

Таблично представте пільги, гарантії та компенсації людям з інвалідністю. Адресні пільги та надання житлових субсидій.

Проаналізуйте соціальний захист захисту внутрішньо переміщених осіб.

Література для вивчення теми 15: 2, 3, 5, 6, 7, 10, 16, 18

Тема 16. Державна політика у сфері пенсійного забезпечення в Україні

Пенсійна система як складова соціальної безпеки суспільства. Структура системи пенсійного забезпечення в Україні. Законодавча база пенсійного забезпечення в Україні. Закон України «Про пенсійне забезпечення». Види державних пенсій.

Методи та основні функції державного регулювання в сфері пенсійного забезпечення. Теоретичні доміанти побудови і реформування пенсійної системи. Сучасний стан та проблеми вітчизняної пенсійної системи. Досвід розвитку та гармонізації пенсійних систем зарубіжних країн.

Основні напрями реформування пенсійної системи України. Криза солідарної пенсійної системи. Сутність пенсійної реформи. Етапи впровадження пенсійної реформи. Світові тенденції реформування системи пенсійного забезпечення. Сучасний стан реформування вітчизняної пенсійної системи.

План практичних занять.

1. Сутність поняття «пенсія» та «пенсійне забезпечення».
2. Структура системи пенсійного забезпечення в Україні.
3. Методи, інструменти та основні функції державного регулювання в сфері пенсійного забезпечення.
4. Реформування пенсійної системи України: сутність, етапи та напрями.
5. Світові тенденції реформування пенсійних систем зарубіжних країн.

Ключові поняття: державне регулювання, пенсія, пенсійна система, пенсійне забезпечення, пенсійна реформа.

Завдання для самостійної роботи

Визначити та проаналізувати специфічні особливості пенсійного страхування в Україні. Зробіть підбірку нормативно-правових документів, що регламентують пенсійну реформу у Україні. Проаналізуйте розміри та категорії нарахування соціальних пенсій.

У формі порівняльної таблиці проаналізуйте види пенсійних систем.

Література для вивчення теми 16: 3, 5, 6, 7, 10, 17

Тема 17. Державна політика у сфері охорони здоров'я.

Сутність та зміст системи охорони здоров'я. Сутність державної політики охорони здоров'я, її засади формування, принципи, об'єкти та суб'єкти реалізації.

Стратегії України в галузі охорони здоров'я (загальнодержавна, регіональна). Стан сфери охорони здоров'я в Україні. Ресурсне забезпечення системи охорони здоров'я в Україні.

Історичний досвід та сучасний стан реформування системи охорони здоров'я в Україні. Міністерство охорони здоров'я України: місія, цілі, проекти. Моніторинг реалізації державної політики охорони здоров'я. Аналіз поточної ситуації та оцінка факторів впливу.

План практичних занять.

1. Сутність державної політики охорони здоров'я, її засади формування, принципи.
2. Об'єкти та суб'єкти реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я.
3. Стратегії України в галузі охорони здоров'я (загальнодержавна, регіональна).
4. Міністерство охорони здоров'я України: місія, цілі, проекти.
5. Реалізація державної політики охорони здоров'я.

Ключові поняття: здоров'я, охорона здоров'я, державна політика в сфері охорони здоров'я, Міністерство охорони здоров'я.

Завдання для самостійної роботи

Опрацюйте сайт відповідного міністерства.

Проаналізувати організаційно-правові аспекти державної політики в галузі охорони здоров'я.

Визначіть перспективи розвитку ефективності єдиного медичного простору України на сучасному етапі.

Література для вивчення теми 17: 1, 3, 6, 7, 8, 10, 17

Тема 18. Державна політика у сфері освіти та науки.

Сутність та особливості державного управління закладами освіти та науки. Розвиток освіти в «організованому суспільстві»: українські реалії та перспективи.

Стандарти та євроінтеграційні цілі вітчизняної освіти. Освіта та наука як основа механізму трансформаційної динаміки українського суспільства.

Зміст поняття «державна освітня політика». Правові засади державної освітньої політики. Освітня політика України в умовах глобалізації. Прогнозування розвитку освіти.

План практичних занять.

1. Освіта як основа інтелектуально-духовного розвитку суспільства і держави.
2. Освіта як складова соціальної політики.
3. Основні принципи і функціонування системи освіти та науки.
4. Сучасний стан та тенденції розвитку державної політики у сфері освіти.
5. Перспективи розвитку та реформування системи освіти та науки.

Ключові поняття: освіта, наука, освітня політика, державна освітня політика, глобалізація, заклад освіти.

Завдання для самостійної роботи

Опрацюйте:

- сайт відповідного міністерства;
- ЗУ «Про освіту»;
- ЗУ «Про вищу освіту»;

державні стандарти вашої спеціальності першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти.

Література для вивчення теми 18: 3, 5, 6, 7, 10, 18

Тема 19. Державна політика у сфері культури.

Сфера культури в системі об'єктів державного управління. Культурна політика держави як чинник трансформації суспільних відносин. Недоліки вітчизняної нормативно-правової бази реалізації культурної політики.

Нормативно-правові засади функціонування сфери культури в Україні. Види і суб'єкти діяльності у сфері культури. Інституційне структурування і фінансова основа реалізації державної культурної політики в Україні. Визначення пріоритетів державної політики у сфері культури.

Зміст та шляхи реформування державної політики у сфері культури. Оптимізація функціонування Українського культурного фонду. Розвиток національної культури за межами України.

План практичних занять.

1. Понятійно-категоріальний апарат державної політики у сфері культури.
2. Основні засади державної політики у сфері культури.
3. Актуальні проблеми правового забезпечення державної культурної політики.
4. Перспективи розвитку державної політики у сфері культури.

Ключові поняття: культура, державна політика в сфері культури, Український культурний фонд, національна культура.

Завдання для самостійної роботи

Опрацюйте сайт відповідного міністерства.

Визначте пріоритетні завдання у галузі культурної політики України. Обґрунтуйте.

Запропонуйте власні бачення напрямків реалізації державної політики у галузі культури.

Література для вивчення теми 19: 2, 3, 5, 8, 10, 13, 18

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2

1. Моделі соціальної політики.
2. Історичні аспекти розвитку та сучасний стан світової соціальної політики.
3. Загальні тенденції соціальної політики європейських країн.
4. Міжнародні правові акти, що регулюють соціальну політику.
5. Сутність та структура трудового потенціалу.
6. Ринок праці та зайнятість у соціально-екологічній системі.
7. Пріоритетні напрями державної політики у сфері зайнятості та праці.
8. Підходи, моделі та напрями політики щодо трудової міграції: міжнародний досвід.
9. Зовнішня трудова міграція населення України та політика щодо її регулювання.
10. Сутність та структура доходів населення.
11. Державна політика у сфері регулювання доходів населення.
12. Оплата праці в системі державної політики регулювання доходів населення.
13. Вітчизняна модель державного управління у сфері захисту населення.
14. Сутність соціального страхування.
15. Пенсійне страхування.
16. Медичне страхування.
17. Основні пріоритети системи соціального страхування в Україні.
18. Криза солідарної пенсійної системи.
19. Сутність пенсійної реформи.
20. Світові тенденції реформування системи пенсійного забезпечення.
21. Сучасний стан реформування вітчизняної пенсійної системи.
22. Економічно активне населення в системі соціальної безпеки.
23. Пенсіонери як об'єкт державної соціальної політики.
24. Особливості соціальної політики щодо осіб із функціональними обмеженнями.
25. Діти в системі пріоритетів соціальної політики.
26. Базові чинники соціального захисту молоді.
27. Особливості соціального захисту внутрішньо переміщених осіб.
28. Соціальний захист сучасників АТО.
29. Основні виклики соціальної політики держави за умов війни.
30. Реформування соціального сектору у період війни.

Тема 20. Соціальна політика Великобританії.

Поняття правової та соціальної держави. Класифікація держав загального добробуту. Моделі держави загального добробуту. Загальні відомості про країну. Основні соціальні показники.

Політична система та ідеологічні погляди на соціальну політику. Основні елементи британської держави загального добробуту. Концепція британської соціальної політики У. Беверіджа.

Процес становлення і сучасні перетворення класичної моделі соціальної політики Великобританії. Адміністрування соціальної політики. Соціальні програми.

План практичних занять.

1. Основні риси та моделі держави загального добробуту.
2. Основні напрями соціальної політики Великобританії.
3. Класична (умовно-ліберальна) модель соціальної політики Великобританії.
4. Соціальна політика Великої Британії як позитивний досвід реалізації соціальних програм.

Ключові поняття: соціальна держава, держава загального добробуту, соціальна політика, соціальні програми.

Завдання для самостійної роботи

Підготуйте доповіді за темами:

- Ідеологія „Третього шляху” та реалізація соціальних програм у Великобританії.
- Соціальна політика щодо дітей у Великобританії.

Система охорони здоров'я у Великобританії: переваги й недоліки

Література для вивчення теми 20: 1, 2, 4, 5, 6,10, 12, 13, 19

Тема 21. Соціальна політика Німеччини.

Загальні відомості про країну. Сучасний етап розвитку соціальної політики в Німеччині. Мета соціальної держави Німеччини. Основні принципи соціальної політики Німеччини.

Особливості розвитку соціальних послуг у системі соціальної політики Німеччини. Ключові напрями соціальної політики Німеччини. Класифікація моделей соціальної політики Німеччини. Основні риси корпоративістської моделі соціальної політики Німеччини.

Трансформації соціальної політики в Німеччині. Адміністрування соціальної політики Німеччини. Впровадження соціальних програм.

План практичних занять.

1. Система соціального захисту у Німеччині.
2. Сутність соціальної політики Німеччини.
3. Основні принципи та напрями соціальної політики.
4. Реформування інституцій соціальної політики Німеччини.
5. Фінансування та адміністрування соціальних програм у Німеччині.

Ключові поняття: соціальна держава, держава загального добробуту, соціальна політика, соціальні послуги, модель соціальної політики, соціальні програми.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізуйте соціально-демографічні та економічні передумови формування соціальної політики у Німеччині.

Охарактеризуйте соціальні програми, які діють у Німеччині. У чому полягає відмінність німецької системи надання соціальних послуг від британської системи?

Визначте сильні та слабкі риси німецької моделі соціальної політики.

Тема 22. Соціальна політика Польщі.

Загальні відомості про країну. Концепція соціальної держави у польській правовій доктрині. Передумови становлення і розвитку концепції соціальної політики Польщі.

Основні напрями та завдання соціальної політики Польщі. Міністерство праці та соціальної політики Польщі: основні соціальні питання. Реформування соціальної політики Польщі.

Впровадження європейських стандартів у сферу надання соціальних послуг у Польщі. Адміністрування соціальної політики Польщі. Впровадження соціальних програм.

План практичних занять.

1. Сутність соціальної політики Польщі.
2. Зміст напрямів соціальної політики Польщі.
3. Причини реформування соціальної політики Польщі.
4. Європейські стандарти в системі надання соціальних послуг.
5. Основні соціальні програми Польщі та їх фінансування.

Ключові поняття: соціальна держава, держава загального добробуту, соціальна політика, соціальні послуги, модель соціальної політики, соціальні програми.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте соціальні програми, які діють у Польщі.

Визначте сильні та слабкі риси польської моделі соціальної політики.

Проаналізуйте напрями СП Польщі за умов війни в Україні.

Література для вивчення теми 22: 2, 4, 5, 6, 9, 11, 12, 13, 19

Тема 23. Соціальна політика Швеції.

Загальні відомості про країну. Соціально-демократична держава загального добробуту. Модель соціальної політики Швеції.

Особливості соціальної політики Швеції. Основні напрями та завдання соціальної політики Швеції. Засадничі принципи соціальної політики Швеції. Інструменти соціальної політики Швеції (регулювання оплати праці, встановлення високих податків, пенсійні виплати, надання соціальних послуг).

Переваги шведської моделі соціальної політики. Результати соціальної політики Швеції. Соціальні проблеми Швеції. Соціальні програми Швеції. Вплив стандартів Європейського Союзу на соціальну політику Швеції.

План практичних занять.

1. Модель соціальної політики Швеції та її особливості.
2. Завдання, напрями та принципи соціальної політики Швеції.
3. Основні інструменти соціальної політики Швеції.
4. Головні соціальні проблеми та їх вирішення.
5. Процес впровадження соціальних програм.

Ключові поняття: соціальна держава, держава загального добробуту, соціальна політика, соціальні послуги, модель соціальної політики, соціальні програми.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте соціальні програми, які діють у Швеції, та динаміку їх перетворення.

Поясніть чому полягає особливість шведського ринку праці?

Визначити сильні та слабкі риси шведської моделі соціальної політики.

Література для вивчення теми 23: 1, 2, 4, 5, 6,10, 12, 13, 19

Тема 24. Соціальна політика США.

Загальні відомості про країну. Ліберальна модель соціальної політики США. Основні завдання та напрями реалізації соціальної політики США. Засадничі риси «традиційної» американської моделі соціальної політики. Перегляд традиційних підходів до соціального забезпечення США.

Політика економічного відновлення, зменшення бідності та створення нових робочих місць. Практичні наслідки реформи соціальної політики (1988 рік). Оцінка нової системи соціальної політики США.

Адміністрування американських соціальних програм. Групи федеральних програм соціального захисту. Прогнозування розвитку соціальних програм. Інструменти соціальної політики США. Основні урядові структури США, причетні до соціальної політики.

План практичних занять.

1. Сутність моделі соціальної політики США.
2. Основні напрями реалізації соціальної політики США.
3. Характеристика основних інструментів соціальної політики США.
4. Реформування соціальної політики США.
5. Зміст та процес впровадження соціальних програм.

Ключові поняття: соціальна держава, держава загального добробуту, соціальна політика, соціальні послуги, модель соціальної політики, соціальні програми.

Завдання для самостійної роботи

Таблично представити ліберальну модель соціальної політики у США та у Великобританії: спільне й відмінне.

Охарактеризувати систему освіти в США: переваги й недоліки.

Представити соціальну політику щодо людей похилого віку у США.

Література для вивчення теми 24: 6, 7, 8, 11, 12, 16, 17, 19

Тема 25. Соціальна політика Японії.

Загальні відомості про країну. Особливості японської держави добробуту (опозиційні теорії). Причини розвитку системи соціального захисту в Японії. Трансформація японської моделі держави добробуту.

Основні риси японської моделі соціальної політики. Сучасна концепція соціального забезпечення Японії. Основні напрями соціальної політики Японії. Функції соціальної політики Японії. Умови реалізації соціальної політики Японії. Сфери діяльності соціальної політики Японії.

Адміністрування соціальної політики. Питання реалізації соціальних програм. Взаємодія формального та неформального сектору в наданні соціальних послуг. Необхідність модифікації моделі соціального захисту.

План практичних занять.

1. Специфіка японської моделі соціальної політики.
2. Сутність та функції соціальної політики, умови її ефективної реалізації.
3. Основні напрями соціальної політики Японії.
4. Реформування моделі соціальної політики.
5. Процес реалізації соціальних програм.

Ключові поняття: соціальна держава, держава загального добробуту, соціальна політика, соціальні послуги, модель соціальної політики, соціальні програми.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризуйте соціально-демографічну ситуацію в Японії та визначте, як вона впливає на соціальну політику в країні.

З'ясуйте, чому модель соціальної політики Японії називали „конфуціанською”?

Охарактеризуйте обставини, які вплинули на зміни в японській соціальній політиці останніх років?

Проаналізуйте соціальні програми, які діють у Японії, та їхню трансформацію. У чому полягає особливість японської системи надання соціальних послуг?

Література для вивчення теми 25: 1, 4, 6, 7, 8, 11, 15, 16, 17, 19

Питання для самоконтролю до змістового модуля 3

1. Особливості розвитку соціальних послуг у системі соціальної політики Німеччини.
2. Ключові напрями соціальної політики Німеччини.
3. Класифікація моделей соціальної політики Німеччини.
4. Основні риси корпоративістської моделі соціальної політики Німеччини
5. Основні напрями та завдання соціальної політики Польщі.
6. Міністерство праці та соціальної політики Польщі: основні соціальні питання.
7. Реформування соціальної політики Польщі.
8. Впровадження європейських стандартів у сферу надання соціальних послуг у Польщі.

9. Адміністрування соціальної політики Польщі.
10. Впровадження соціальних програм.
11. Особливості соціальної політики Швеції.
12. Основні напрями та завдання соціальної політики Швеції.
13. Зasadничі принципи соціальної політики Швеції.
14. Інструменти соціальної політики Швеції (регулювання оплати праці, встановлення високих податків, пенсійні виплати, надання соціальних послуг).
15. Сутність моделі соціальної політики США.
16. Основні напрями реалізації соціальної політики США.
17. Характеристика основних інструментів соціальної політики США.
18. Реформування соціальної політики США.
19. Зміст та процес впровадження соціальних програм.
20. Основні риси японської моделі соціальної політики.
21. Сучасна концепція соціального забезпечення Японії.
22. Основні напрями соціальної політики Японії.
23. Функції соціальної політики Японії.
24. Умови реалізації соціальної політики Японії.
25. Сфери діяльності соціальної політики Японії.

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Індивідуально-дослідне завдання (ІНДЗ) видаються здобувачам освіти на першому занятті, і виконуються здобувачем самостійно у письмовій формі при консультуванні з викладачем. **ІНДЗ у вигляді написання есе на тему: “Зміни векторів реалізації соціальної політики України у сфері (на вибір) за умов війни”.**

*Есе – (від франц. Essai - спроба, проба, нарис) – невеликий за обсягом прозовий твір, з довільною композицією, що відображає індивідуальні враження і міркування автора з конкретного питання і не претендує на вичерпну відповідь.

Структура есе визначається пропонованими до нього вимогами:

- думки автора есе з проблеми викладаються у формі коротких тез;
- думка повинна бути підкріплена доказами, тому за тезою слідує аргументи. Аргументи – це факти, явища суспільного життя, події, життєві ситуації і життєвий досвід, наукові докази, посилання на думку вчених та ін.

При написанні есе важливо також враховувати наступні моменти:

1. Вступ і висновок повинні зосередити увагу на проблемі (у вступі вона ставиться, у висновку — резюмується думка автора).
2. Необхідними є виділення абзаців, червоних рядків, встановлення логічного зв'язку між абзацами (так досягається цілісність роботи).

Забороняється запозичення та копіювання з робіт інших виконавців, має містити самостійні ідеї та міркування.

Вимоги до формального есе:

Обсяг – 1 – 2 сторінки тексту (120-200 слів).

Есе повинно сприйматися як цілісний твір, ідея якого зрозуміла й чітка.

Кожен абзац есе розкриває одну думку.

Есе має відрізнятися чіткою композиційною побудовою, бути логічним за структурою. В есе, як і в будь-якому творі, повинна простежуватися внутрішня логіка, що визначається, з одного боку, авторським підходом до обговорюваного питання, а з іншого – самим питанням. Необхідно уникати різких стрибків від однієї ідеї до іншої, думка має розкриватися послідовно. Есе має містити переконливе аргументування порушеної проблеми.

Критерії оцінювання змістового оформлення есе

Критерії оцінювання змісту есе	Бали
Висловлення здобувача освіти за обсягом складає дещо більше половини від норми й характеризується певною завершеністю, зв'язністю; чіткіше мають розрізняватися основна та другорядна інформація; висновок лише частково відповідає тезі або не пов'язаний з аргументами; є недоліки за сімома показниками: посереднє розуміння теми; порушення послідовності побудови твору; рівень словникового запасу нижче середнього; відносна стильова єдність твору; не сформульовано вправно тезу; наведено один аргумент.	0,5
За обсягом робота здобувача освіти наближається до норми, загалом є завершеною, тему значною мірою розкрито; не сформульовано вправно тезу; наведено один аргумент; приклад непереконливий; висновок лише частково відповідає тезі, не пов'язаний з аргументом та прикладом; трапляються недоліки за низкою показників (до шести): роботі властива поверховість висвітлення теми, не простежується основна думка, відносно струнка побудова твору, середній рівень словникового запасу, бракує стильової єдності.	1
Здобувач освіти самостійно будує достатньо повне, осмислене висловлення, загалом ґрунтовно висвітлює тему, формулює тезу, що відповідає запропонованій темі; наводить один доречний аргумент; приклад не конкретизований; висновок відповідає запропонованій темі; трапляються недоліки за трьома показниками: невміння пов'язати предмет обговорення із сучасністю, не добирає переконливі докази для обґрунтування певного явища, відносно багатство словникового запасу, робота не відзначається різноманітністю та чіткістю слововживання.	1,5
Здобувач освіти самостійно будує послідовний, повний текст, ураховує комунікативне завдання; вправно формулює тезу; аргументовано, чітко висловлює власну думку, зіставляє її з думками інших, уміє пов'язати обговорюваний предмет із власним життєвим досвідом, наводить два доречні й переконливі аргументи для обґрунтування тієї чи іншої позиції з огляду на необхідність розв'язувати певні життєві проблеми; приклади конкретизовані; робота відзначається багатством словника, точністю слововживання, стилістичною єдністю, граматичною різноманітністю; висновок відповідає запропонованій темі й впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів.	2

VI. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

2 бали - оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, всебічно розкриває зміст практичних завдань та додаткових запитань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому як рекомендовану, так і обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується відповідною термінологією, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови

публічного особистого/групового усного/мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

1,5 бали - оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, послуговується відповідною термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає самостійних висновків та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки, не у повній мірі відповідає на додаткові запитання.

1 бал - оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки, не відповідає на додаткові запитання.

0 балів - оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

VI. Рекомендована література

Основна література

1. Актуальні проблеми соціальної політики України: навчальний посібник / за заг. ред. А. О. Ярошенко. К.: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 222 с.
2. Гончарова С. Ю., Отенко І. П. Соціальна політика. навч. посібник. Х.: Вид-во ХДЕУ, 2013. 200 с.
3. Дубич К. В. Вступ до соціальної допомоги: навчальний посібник К., 2015. 419 с.

4. Соціальна політика: навчальний посібник / за заг. ред. В. П. Пічі, Я. Б. Турчин. 2-е видання. Львів : Новий Світ 2000, 2018. 318 с.
5. Кривоконь Н. І. Проблеми соціальної роботи та соціальної політики в Україні. навчальний посібник. Чернігів: Чернігівський державний технологічний університет, 2012. 320 с.
6. Історія та теорія соціальної політики України: Навч. посібн. / за ред. А.О. Ярошенко. К., НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 289 с.
7. Іщенко А. О. Соціальна і гуманітарна політика [Текст]: навч.-метод-посіб.- Нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, Черкаси, 2011. 400 с.
8. Климанська Л. Д., Савка В. Є., Хома Н. М. та ін. Соціальна політика : навч. посіб. / за заг. ред. В. М. Пічі та Я. Б. Турчин. 2-ге вид. випр. і доповн. Львів : «Новий Світ-2000», 2020. 318 с.
9. Макарова О.В. Соціальна політика в Україні: монографія. Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. К., 2015. 244 с
10. Мартинюк Т. А. Основні складові соціальної інтеграції осіб з інвалідністю. *Педагогічний часопис Волині* : науковий журнал. Луцьк : СЛУ імені Лесі Українки, 2018. №4(11). С. 183–189.
11. Мартинюк Т. А. Сутність соціальної інтеграції осіб з інвалідністю. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки*. 2018. №9(382). С. 115–121.
12. Martyniuk T. Husak P. Role of personal contracts in the psychoactive substances use prevention, social integration and resocialization of juveniles convicted. *Knowledge. Education. Low. Management. Nauka. Oświata. Prawo. Zarządzanie*. №1 (21). 2018. С. 50–57. URL: <http://kelmczasopisma.com/ua/downloadfile/585>
13. Мартинюк Т. А., Чиж А. Г. Сутнісна характеристика молоді з інвалідністю як об'єкту соціальної роботи. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки Серія: Педагогічні науки*. 2019. №2(386). С. 115–121.
14. Kazanowski Z., Martyniuk T. Kontakty z niepełnosprawnymi rówieśnikami w szkole podstawowej a gotowość młodzieży polskiej i ukraińskiej do integracji edukacyjnej. *Edukacja – Technika – Informatyka*. 2019. №4(30). С. 104–109.
15. Kazanowski Z., Martyniuk T. Integracja edukacyjna z rówieśnikami z niepełnosprawnością w percepcji młodzieży polskiej i ukraińskiej. *Edukacja – Technika – Informatyka*. 2019. №4(30). С. 98–103.
16. Martyniuk T. Peculiarities of teachers' attitudes towards integration: a review of the literature. *Knowledge. Education. Low. Management. Nauka. Oświata. Prawo. Zarządzanie*. 2019. №3/4 (27/28). С. 85–94. URL : <http://kelmczasopisma.com/ua/downloadfile/645>
17. Мартинюк Т. А. Основні підходи до визначення критеріїв соціальної інтеграції молоді з інвалідністю засобами соціокультурної анімації. *Інноваційна педагогіка* : науковий журнал. 2020. №22. С. 77–82.

18. Реформування соціальної політики в Україні: проблеми та перспективи : навч.-наук. вид. / за заг. ред. В. А. Скуратівського, В. П. Трошинського. К.; Львів : НАДУ, 2012. 368 с.

19. Семігіна Т. В. Порівняльна соціальна політика: Навч. посіб. К.: МАУП, 2005. 276 с

Додаткова література:

1. Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021 № 1414-IX. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#n356>

2. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 05.02.1993 № 2998-XII. Редакція від 04.11.2018. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>

3. Постанова Кабінет Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 р. від 01.08.2012 № 706, Редакція від 31.08.2017. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/706-2012-%D0%BF>

4. Постанова Кабінет Міністрів України «Про схвалення Концепції ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів», Концепція від 12.10.2000, № 1545. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1545-2000-%D0%BF> ,

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2005 р. №877 «Про затвердження типового положення про центр соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями», Редакція від 15.11.2006. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/877-2005-%D0%BF> (дата звернення: 18.09.2018)

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

Офіційний сайт Міністерства соціальної політики

<https://www.msp.gov.ua/>

Офіційний сайт Державної служби зайнятості <https://www.dcz.gov.ua/>

Офіційний сайт Міністерства освіти та науки <https://mon.gov.ua/ua>

Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Предметом соціальної політики є:

- a) Виявлення та реалізація соціального буття
- b) Розбудова української держави
- c) Розвиток молодіжного руху

2. Суб'єкти соціальної політики:

- a) ринок;
- b) інформаційні організації;
- c) фінансові інституції та соціальні спільноти;
- d) суспільство;
- e) політичні формування;

f) законодавча влада.

3. Рівні реалізації соціальної політики:

- a) Державний
- b) Місцевий
- c) Регіональний
- d) Обласний

4. Професійна і громадська діяльність державних і недержавних закладів, приватних, "громадських, змішаних організацій, їхніх служб, фахівців і громадських активістів з метою розв'язання соціальних проблем окремих членів суспільства і соціальних груп, які опинились у складних життєвих ситуаціях – це:

- a) Соціальна політика
- b) Соціальна робота
- c) Соціальне страхування

5. Сприяння нормалізації життєдіяльності людини, задоволенню та гармонізації її соціальних потреб, узгодженню потреб особи і суспільства це-

- a) Головне завдання соціальної роботи
- b) Головне завдання соціальної політики
- c) Головна мета соціальної роботи

6. Хто з античних філософів розглядав соціальну проблематику в організації держави:

- a) А). Сократ;
- b) Б). Платон;
- c) В). Арістотель;
- d) Г). Піфагор
- e) Д). Цицерон.

7. Арістотель до головних проблем соціального характеру, відносить:

- А) освіту, медицину, виховання;
- Б) освіту, дозвілля, медицину;
- В) медицину, фізичне виховання

1. Економічна активність — це:

- 1) перерозподіл економічної відповідальності за реалізацією соціальних гарантів між державою, роботодавцями та громадянами;
- 2) прагнення працездатної людини застосувати на практиці наявні у неї здібності до праці, знання та досвід за винагороду в грошовій або іншій формі;
- 3) соціально-економічна ситуація в суспільстві, за якою частина активних працездатних громадян не може знайти роботу яку вони здатні виконувати.

8. Економічно активне населення – це:

- 1) працездатні чоловіки віком 15–60 років;
- 2) працездатне доросле населення і зареєстровані безробітні;
- 3) люди обох статей віком 15–70 років, які протягом певного періоду забезпечують пропозицію робочої сили для виробництва товарів і послуг.

9. Соціально-економічна ситуація в суспільстві, за якою частина активних працездатних громадян не може знайти роботу, яку вони здатні, що обумовлена переважанням пропозиції робочої сили над її попитом на ринку праці – це;

- 1) безробіття;
- 2) економічна активність;
- 3) працездатність.

10. Соціальний захист населення від безробіття нині здійснюється через систему заходів, а саме:

- 1) захист від необґрунтованої відмови працевлаштування;
- 2) безкоштовне сприяння в доборі підходящої роботи та працевлаштування відповідно до нахилів, здібностей, професійної підготовки, освіти з урахуванням суспільних потреб;
- 3) виплата вихідної допомоги та збереження середньої зарплати на період працевлаштування працівникам, які втратили постійну роботу на підприємствах і організаціях;
- 4) безплатне навчання безробітних новим професіям, перепідготовка у системі державної служби зайнятості;
- 5) виплата безробітним допомоги по безробіттю;
- 6) усе з переліченого.

11. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування – це:

- 1) гарантовані, врегульовані нормами права або періодичні виплати соціально-аліментарного характеру чи набір товарів і послуг, що надаються з метою матеріальної підтримки громадян, які в силу певних соціальних випадків, передбачених законом, потребують такої допомоги;
- 2) система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом;
- 3) безпосередня система заходів з матеріального забезпечення громадян у відповідності з зобов'язаннями, покладеними на державу у цій сфері згідно з законом.

12. Залежно від виду розрізняють такі види страхування:

- 1) пенсійне (забезпечення у старості);
- 2) медичне (на випадок захворювання, втрати працездатності від нещасного випадку на виробництві);
- 3) на випадок безробіття (втрати роботи з незалежних від працівника причин);
- 4) усе з переліченого.

10. Соціальне страхування існує у таких формах:

- 1) добровільне;
- 2) обов'язкове;
- 3) примусове;

- 4) тимчасове;
- 5) усе з переліченого.

13. Добровільне соціальне страхування – це:

1) безпосередня система заходів з матеріального забезпечення громадян у відповідності з зобов'язаннями, покладеними на державу у цій сфері згідно з законом;

2) різновид державних соціальних гарантій, які забезпечуються через цільові позабюджетні (державні або суспільні) фонди;

3) ґрунтується на принципах колективної солідарності і взаємодопомоги за відсутності страхової підтримки держави (державного бюджету).

14. Система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення на випадок безробіття з незалежних від застрахованих осіб обставин та надання соціальних послуг за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття – це:

1) соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;

2) соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням;

3) соціальне страхування на випадок безробіття;

4) пенсійне страхування;

5) медичне страхування.

15. Складова частина системи соціального страхування і форма соціального забезпечення населення у сфері охорони здоров'я, спрямованого на забезпечення конституційних прав громадян на охорону здоров'я та реалізацію державних гарантій на одержання безоплатних медичних послуг – це:

1) соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;

2) соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням;

3) соціальне страхування на випадок безробіття;

4) пенсійне страхування;

5) медичне страхування.

16. Визначте, головні напрями гуманітарної політики:

А) всебічне створення умов дотримання прав людини;

Б) створення цілісної системи соціального захисту населення та підвищення загального добробуту суспільства;

В) гуманізація освіти і виховання молоді як майбутнього потенціалу Української держави;

Г) всебічне сприяння підвищенню національно-духовного рівня особистості.

17. Соціальний захист – це ... .

а) система заходів для покращення стану певних соціальних прошарків шляхом соціальних програм та забезпечення діяльності мережі відповідних соціальних закладів

б) система економічних, соціальних та організаційних заходів, які здійснюються державою для підтримки незахищених верств населення

с) матеріальне забезпечення та надання соціальних послуг громадянам у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин

18. Які принципи є основними в сфері соціального захисту?

а) Адресність, принцип рівності, принцип солідарності

б) Принцип загальності, принцип доступності, принцип обов'язковості страхування осіб, які працюють на умовах трудового договору

с) Принцип солідарності, принцип гуманності, принцип доступності

19. В якому розмірі встановлюється надбавка на догляд за дитиною-інвалідом, встановленою для категорії дітей (до 6 років і від 6 до 18 років)?

а) 100 % прожиткового мінімуму

б) 70 % прожиткового мінімуму

с) 50 % прожиткового мінімуму

20. Доходи населення – це ... .

а) усі надходження, які розраховуються до сплати податків та обов'язкових платежів

б) сукупність грошових коштів та натуральних надходжень, спрямованих на підтримку фізичного, морального, економічного та інтелектуального стану людини і на задоволення їх потреб

с) номінальні доходи, скориговані на зміни цін на товари і тарифів на послуги

21. Чим характеризується добробут населення?

а) Чистими доходами

б) Трудовими доходами

с) Сукупними доходами

22 . У ринковій економіці основними доходами населення є ... .

а) оплата праці, доходи від власності, доходи від підприємницької діяльності

б) вартість безоплатних послуг, соціальні трансферти в грошовій формі, оренда присадибних ділянок

с) Благодійна допомога, перепродаж товарів через Інтернет без оформлення ФОПу, оплата праці

23. Мінімальна заробітна плата – це ... .

а) законодавчо встановлений розмір заробітної плати (без врахування доплат, надбавок, заохочувальних і компенсаційних виплат) за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може здійснюватися оплата за виконану працівником місячну (годинну) норму праці (обсяг робіт)

б) встановлений розмір заробітної плати за будь-яку виконану роботу (з врахуванням доплат, надбавок, заохочувальних і компенсаційних виплат), яку виплачує роботодавець для найманого працівника

с) законодавчо встановлений розмір заробітної плати (без врахування доплат, надбавок, заохочувальних і компенсаційних виплат) за будь-яку виконану роботу, яку виплачує роботодавець для найманого працівника

24. У структурі соціальної політики розглядаються три рівні:

а) технічний, інституційний, управлінський

б) державний, регіональний, місцевий;

с) державний, управлінський, місцевий;

д) регіональний, місцевий, технічний.

25. До принципів соціальної політики слід віднести наступні:

а) принцип активності і адресності;

б) принцип демократизму;

с) принцип динамізму і гнучкості;

д) принцип єдності повноважень і відповідальності;

і) принцип соціального партнерства.

26. Сукупність цілей, завдань, засобів, узгоджених дій та заходів органів державної влади і органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, спрямованих на реалізацію конституційних гарантій охорони здоров'я населення:

а) Державна політика у сфері охорони культури;

б) Державна політика у сфері охорони здоров'я;

в) Державна політика у сфері медицини.

27. Основним завданням державної політики охорони здоров'я є:

а) організація діяльності національної та регіональних систем охорони здоров'я, орієнтованих на пацієнта та чутливість до його потреб, безпосередньо не пов'язаних з медичним обслуговуванням та медичною допомогою;

б) організація діяльності волонтерських систем охорони здоров'я, орієнтованих на пацієнта та чутливість до його потреб, безпосередньо не пов'язаних з медичним обслуговуванням та медичною допомогою;

в) організація діяльності міжнародних систем охорони здоров'я, орієнтованих на пацієнта та чутливість до його потреб, безпосередньо не пов'язаних з медичним обслуговуванням та медичною допомогою.

28. Малозабезпечена сім'я – це ... .

а) сім'я, яка з поважних або незалежних від неї причин має середньомісячний сукупний дохід нижчий від прожиткового мінімуму для сім'ї;

б) сім'я, яка втратила свої виховні можливості через виникнення таких умов, що порушують нормальну життєдіяльність одного або кількох членів сім'ї, наслідки яких вони не можуть подолати самостійно;

с) соціально незахищена сім'я, яка потребує підтримки соціальних служб.

29. Доходи населення – це ... .

а) усі надходження, які розраховуються до сплати податків та обов'язкових платежів;

б) сукупність грошових коштів та натуральних надходжень, спрямованих на підтримку фізичного, морального, економічного та інтелектуального стану людини і на задоволення їх потреб;

с) номінальні доходи, скориговані на зміни цін на товари і тарифів на послуги.

30. Мінімальна заробітна плата – це ... .

а) законодавчо встановлений розмір заробітної плати (без врахування доплат, надбавок, заохочувальних і компенсаційних виплат) за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може здійснюватися оплата за виконану працівником місячну (годинну) норму праці (обсяг робіт);

б) встановлений розмір заробітної плати за будь-яку виконану роботу (з врахуванням доплат, надбавок, заохочувальних і компенсаційних виплат), яку виплачує роботодавець для найманого працівника;

с) законодавчо встановлений розмір заробітної плати (без врахування доплат, надбавок, заохочувальних і компенсаційних виплат) за будь-яку виконану роботу, яку виплачує роботодавець для найманого працівника.

2.6. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Історія соціальної роботи» (автор Ірина Бичук)

I. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота, 231 Соціальна робота, ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота ОС бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 180 / 6		Рік навчання 1
		Семестр 1
ІНДЗ: є		Лекції 36 год.
		Практичні 36 год.
		Самостійна робота 68 год.
		Консультації 10 год.
	Форма контролю: екзамен	
Мова навчання		Українська

II. Інформація про викладача

ППП Бичук Ірина Олександрівна

Науковий ступінь кандидат філософських наук

Вчене звання доцент

Посада доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація

Роб. тел. (0332) 24-12-01

Електронна пошта Vuchuk.Irina@vnu.edu.ua

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi>

III. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Методи та технології викладання ¹	Форма Контролю ² / Бали
Змістовий модуль 1. Історія соціальної роботи з найдавніших часів до поч. XX ст.							
Тема 1. Предмет і завдання курсу «Історія соціальної роботи»	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 2. Соціальне виховання і допомога у первісному суспільстві. Форми допомоги у слов'ян до X ст.	7	2	2	3		лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 3. Допомога та філантропія в Стародавньому світі	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 4. Княжа та церковно-монастирська форми підтримки нужденних у X–XIII століттях	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 5. Соціальна допомога на українських землях XIV – п. п. XVII ст.	7	2	2	3		лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 6. Становлення державної системи благодійності у Західній Європі	7	2	2	3		лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 7. Соціальна допомога в Україні в кн. XVIII – на поч. XX ст.	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 8. Розвиток державної системи допомоги XVIII – на поч. XX ст.	7	2	2	3		лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Разом за модулем I.	60	16	16	24	4		16
Змістовий модуль 2. Історія соціальної роботи XX – поч. XXI ст.							
Тема 9. Соціальне забезпечення в СРСР (1917 –	10	2	2	5	1	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2

1991 рр.)							
Тема 10. Період становлення соціальної роботи як окремого виду професійної діяльності	9	2	2	5		лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 11. Становлення соціальної роботи в незалежній Україні як системи	10	2	2	5	1	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 12. Становлення та розвиток соціальної роботи в США	10	2	2	5	1	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 13. Соціальна робота в Канаді	8	2	2	4		лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 14. Соціальна робота у Великобританії	9	2	2	4	1	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 15. Соціальна робота у Швеції	8	2	2	4		лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 16. Соціальна робота у Німеччині	9	2	2	4	1		ДС, ПР, ДБ/2
Тема 17. Соціальна робота в Японії	8	2	2	4		лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 18. Соціальна робота в Республіка Польща	9	2	2	4	1	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Разом за модулем 2	90	20	20	44	6		20
Види підсумкових робіт							Бал
Модульна контрольна робота							60
МКР 1							30
МКР 2							30
ІНДЗ							4
Всього годин/ Балів							100
	150	36	36	68	10		

Примітки: ¹/ Moodle, Meet – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

² / *Методи та форми контролю:* ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РМГ – робота в малих групах, ПР – презентація, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, тощо.

IV. Тематичний план змістових модулів

Змістовий модуль 1. Історія соціальної роботи з найдавніших часів до поч. ХХ ст.

Тема 1. Предмет і завдання курсу «Історія соціальної роботи»

Історія соціальної роботи як навчальна дисципліна. Предмет історії соціальної роботи. Історичні знання соціального виховання, освіти та допомоги. Основні завдання курсу. Джерельна база історії соціальної роботи. Проблемне поле наукових досліджень з історії соціальної роботи. Проблеми періодизації історії соціальної роботи. Передісторія виникнення соціальної роботи як

фахової діяльності Періодизація зарубіжної історії соціальної роботи: архаїчний період благодійності, філантропічний період, період суспільної (общинної, церковної) благодійності, період державної благодійності, період соціальної роботи. Історія фахової соціальної роботи в Україні.

Милостиня, добродійність, соціальна підтримка, спонсорство. громадське піклування, філантропія як форми соціальної роботи.

Основні поняття: історія, історія соціальної роботи, милостиня, добродійність, соціальна підтримка, спонсорство. громадське піклування, благодійність, турбота.

План практичних занять

1. Предмет і завдання курсу.
2. Історія соціальної роботи: зв'язок з іншими дисциплінами, джерела вивчення.
3. Методологічні основи курсу.
4. Міждисциплінарний зв'язок «Історії соціальної роботи» з іншими дисциплінами

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати міждисциплінарний зв'язок «Історії соціальної роботи» з іншими дисциплінами.
2. Періодизація історії соціальної роботи у світі:
  - соціальна допомога населенню за часів античності;
  - зміна парадигми допомоги в середні віки;
  - соціальна підтримка населення в Новий час;
  - становлення соціальної роботи в кінці XIX – на початку XX ст.;
  - особливості розвитку соціальної роботи в світі протягом XX ст.
3. Скласти словник термінів з освітнього компонента.

Література для вивчення теми 1: 3, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 19.

Тема 2. Соціальне виховання і допомога у первісному суспільстві. Форми допомоги у слов'ян до X ст.

Архаїчний період в історії соціальної роботи. Основні види допомоги в архаїчний період. Особливості архаїчного періоду в історії соціальної роботи.

Общинні принципи життєдіяльності, язичницький світогляд, мирні види занять, географічні і природно-кліматичні умови проживання, тривале існування (у порівнянні з народами Західної Європи) родового устрою суспільних відносин та їх вплив на формування взаємодопомоги у давніх слов'ян.

Підходи щодо визначення поняття соціального виховання (біологізаторська теорія, психологічна теорія, релігійна концепція, трудова теорія, соціокультурний підхід). Особливості соціального виховання на різних етапах первіснообщинного ладу. Елементи соціального захисту в життєдіяльності слов'янських племен VI–X ст. Громада як орган місцевого селянського самоуправління. Общинно-родові форми допомоги й захисту в рамках роду, сім'ї, поселення. Основні форми допомоги і взаємодопомоги у

стародавніх слов'янських громадах. Господарські форми допомоги та взаємодопомоги. Форми селянських «помочей».

Основні поняття: архаїчний період, філософія холізму, сакральність, фетишизація, реципрокація, редистрибуція, тризна, інфатид.

План практичних занять

1. Архаїчний період в історії соціальної роботи.
2. Підходи світової науки до виникнення виховання як суспільного явища.
3. Особливості соціального виховання на різних етапах первіснообщинного ладу.
4. Елементи соціального захисту в життєдіяльності слов'янських племен VI–X ст.
5. Основні форми допомоги і взаємодопомоги у стародавніх слов'янських громадах.

Завдання для самостійної роботи

1. На прикладі міфології стародавніх слов'ян розкрити традиції соціальної допомоги.
2. Скласти таблицю «Порівняльна характеристика форм допомоги у стародавніх слов'ян та інших народів архаїчного періоду»
3. Підготувати повідомлення на тему «Ідеологія, суб'єкти і об'єкти та ціннісні стереотипи поведінки в архаїчній моделі допомоги, їх відтворення і розвиток у наступних історичних епохах».

Література для вивчення теми 2: 3, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 19.

Тема 3. Допомога та філантропія в Стародавньому світі

Благодійність у державах Стародавнього Сходу. Соціальна допомога у Давньому Єгипті. Закони Хаммурапі. Правові документи Стародавньої Індії. Соціальне виховання та суспільна опіка у Древній Греції та Древньому Римі. Особливості виховання у давньогрецьких полісах. Грецькі театри. система соціальної допомоги у давніх Афінах. Спартанське виховання. Прояви девіантної поведінки.

Релігійні вірування про виховання моральних якостей та благодійність.

Виховання у творчості давньогрецьких та давньоримських мислителів. Висвітлення проблем соціальної допомоги.

Основні поняття: каста, конфуціанство, поліс, громадянство, метки, літургії, демократія, аристократія, диктеріони, плебеї, сенат, консули, принципат, доміант, римське публічне право.

План практичних занять

1. Соціальна опіка і піклування у стародавніх державах Месопотамії, Індії та Китаю.
2. Соціальне виховання та суспільна опіка у Древній Греції та Древньому Римі.
3. Релігійні вірування про виховання моральних якостей та благодійність.

4. Виховання у творчості давньогрецьких та давньоримських мислителів. Висвітлення проблем соціальної допомоги.

Завдання для самостійної роботи

1. Зробити порівняльний аналіз суспільної опіки у Древній Греції та Древньому Римі.

2. Із творів Платона «Держава», «Закони» та Аристотеля «Політика» випишіть цитати, що свідчать про зародження в їх творчості елементів соціальної педагогіки.

3. Проаналізуйте твір Сенеки Л. А. «Моральні листи до Луцилія».

4. Порівняйте ідеї про моральне самовдосконалення Сократа і Сенеки.

Література для вивчення теми 3: 3, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 19.

Тема 4. Княжа та церковно-монастирська форми підтримки нужденних у X – XIII ст.

Вплив Хрещення Русі на зміну моделі соціального захисту населення. Вплив особливих географічних і природних умов на формування моральних цінностей. Зміна моделі допомоги і підтримки злидарів. Християнська концепція допомоги. Об'єкти допомоги у Київській Русі. Основні форми княжої благодійності.

Церковно-монастирські форми опіки. Церковна практика допомоги у перші роки християнства. Основні напрями допомоги. Основні функції допомоги у Київській Русі. Ктиторська монастирська система допомоги. Вплив хрещення Русі на модель соціального захисту населення.

Теоретичні аспекти соціальної роботи та їх висвітлення у творах письменників княжих часів.

Основні поняття: подвижництво, жебраколюбство, професійне жебрацтво, юродства, чаклунство, наузи, ктирор.

План практичних занять

1. Становлення теорії і практики суспільної допомоги.

2. Християнське бачення суспільної допомоги в літературі і звичаях давньоруської держави.

3. «Теорія милосердя» в розумінні давньоруських літописців.

4. Внесок жінок-державниць у соціальну допомогу доби Київської Русі.

5. «Повчання...» Володимира Мономаха як законодавчий акт державної соціальної допомоги.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати елементи соціального виховання в праці «Повчання...» Володимира Мономаха.

2. Визначте основні чинники, що сприяли розвитку церковно-монастирської благодійності на Русі.

3. У формі таблиці вкажіть об'єкти соціальної допомоги у Київській Русі та розкрийте зміст.

Література для вивчення теми 4: 3, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 19.

Тема 5. Соціальна допомога на українських землях XIV – п. п. XVII ст.

Соціальна організація українського суспільства часів козаччини. Форми і засоби соціальної допомоги в серед українців часів козаччини. Благодійна діяльність гетьманів і козацької старшини. Громадська система соціальної опіки і благодійності в часи козаччини. Особливості селянської громади XIV – XVII ст. у порівнянні з давньоруською громадою. Роль української церкви у системі соціальної допомоги часів козаччини. Церковні громади містян – братства, як новий суб'єкт надання соціальної допомоги. Братські шпиталі та організація медичної допомоги. Братські школи та їх значення для розвитку системи соціальної допомоги в тогочасній Україні.

Основні форми допомоги та підтримки злидених: церковно-монастирська система, світська (приватна) благодійність, общинне опікування злидарів на селі, державно-муніципальна система допомоги та взаємодопомоги. Професійне навчання дітей бідних прошарків суспільства у ВКЛ. Допомога аномальним особам. Сільська громада. Приватна благодійність в Україні.

Основні поняття: козаччина, ктиторські монастирі, статус бельца, монастирі-вотчини, пансіонна система підтримки, церковні братства.

План практичних занять

1. Формування державної системи захисту Соціальна допомога на українських землях в Литовсько-Польську добу.
2. Громадська система соціальної опіки і благодійності в часи козаччини.
3. Соціальна робота в тогочасній Україні.
4. Приватна благодійність в Україні.
5. Особливості соціальної допомоги та опіки в період Українського Відродження.

Завдання для самостійної роботи

1. Опишіть приватну, громадянську і християнську форми благодійності та дайте їх характеристику.
2. Скласти порівняльну таблицю «Характеристику соціального устрою українського і російського суспільства в XIV – XVII ст.».
3. Підготувати повідомлення на тему «Особливості приватної благодійності в Україні».

Література для вивчення теми 5: 3, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 19.

Тема 6. Становлення державної системи благодійності у Західній Європі

Європейська державна практика допомоги і підтримки нужденних у XVII - XIX ст. Становлення общинних і державних підходів до підтримки нужденних Німеччини. Німецький громадянський кодекс. Ельберфельдська система допомоги. Французька модель допомоги і захисту вразливих прошарків населення в XVII- XIX ст. Розвиток общинної допомоги в Англії у XVII-XIX ст. Благодійна християнської організації «Армії порятунку». Організована допомога біднякам, заходи із створення робочих місць (система робітничих

будинків), репресії проти бродяг. Біржі праці. Види благодійних закладів (робітничі школи у Великобританії для навчання ремеслам вуличних дітей; денні притулки у Франції, які забезпечували нагляд за дітьми, чії батьки працювали; школи для дітей, що мали відхилення у фізичному та розумовому розвитку; заклади для розумово відсталих дітей). Бостонське товариство запобігання пауперизму.

Основні поняття: накази громадського піклування, мирське піклування, паупер, соціальна підтримка, Ельберфельдська система допомоги, робітничі будинки.

План практичних занять

1. Становлення общинних і державних підходів до підтримки нужденних Німеччини
2. Французька модель допомоги і захисту вразливих прошарків населення в XVII-XIX ст.
3. Розвиток общинної допомоги в Англії у XVII-XIX ст.

Завдання для самостійної роботи

1. Скласти порівняльну таблицю «Система допомоги в країнах Західної Європи»
2. Підготувати повідомлення на тему «Європейська державна практика допомоги і підтримки нужденних у XVII-XIX ст.»
3. Соціальна функція монастирів.
4. Приватна благодійність та її форми в Західній Європі.

Література для вивчення теми 6: 3, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 19.

Тема 7. Соціальна допомога в Україні в кн. XVIII – на поч. XX ст.

Лівобережна, Слобідська, Правобережна та Південна Україна. Діяльності церкви та монастирів у справі соціальної допомоги Нові категорії непрацездатних осіб суспільної опіки. Основні напрями соціальної діяльності земських органів. Міська система допомоги. Органами міського самоврядування були міські думи. Сільська і волосна опіка. Види соціальної допомоги у практиці селянської опіки. Церковно-парафіяльна опіка.

Соціальна допомога в Галичині (на західноукраїнських землях). Напрями соціального захисту населення Галичини. Місце церкви у соціальній допомозі. Парафіяльна школа. Спеціальні заклади соцполітики: фреблівки, притулки, сиротинці та захоронки. Просвітницькі товариства. Соціально-педагогічні дослідження в Україні в XVIII- поч. XIX ст.

Приватна благодійність в Україні. Благодійницька діяльність греко-католицького священства Галичини. Філантропічна діяльність А. Шептицького. Піклування сиротами.

Основні поняття: земські органи, міська система допомоги, сільська і волосна опіка, церковно-парафіяльна опіка, парафіяльна школа, філантропічна діяльність, фреблівки, притулки, сиротинці та захорони.

План практичних занять

1. Суспільна опіка на територіях проросійської України.
2. Соціальна допомога в Галичині (на західноукраїнських землях).

3. Приватна благодійність в Україні.
4. Філантропічна діяльність Андрея Шептицького.
5. Соціально-педагогічні дослідження в Україні в XVIII- поч. XIX ст.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати основні тенденції розвитку системи державного піклування у кінці XIX ст.

2. Приватна благодійність в Україні кн. XVIII – на поч. XX ст.

Література для вивчення теми 7: 3, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 19.

Тема 8. Система соціальної допомоги в Україні XIX – початку XX ст. та зародження професійної соціальної роботи

Суспільно-економічні фактори, що сприяли розвитку соціальної допомоги в XIX – поч. XX ст. Роль органів самоуправління у соціальній допомозі населенню. Діяльність благодійних товариств і громадських організацій. Наукові дослідження соціальних проблем та їх роль у розробці питань суспільної допомоги. Передумови становлення професійної соціальної роботи. Суть процесу професіоналізації. Основоположники соціальної роботи за кордоном. Перші вітчизняні спроби професіоналізації соціальної роботи.

Основні поняття: соціальна допомога, соціальний працівник, соціальна робота, професіонал.

План практичних занять

1. Становлення професійної соціальної роботи.
2. Суть процесу професіоналізації.
3. Основоположники соціальної роботи за рубежом.
4. Перші вітчизняні спроби професіоналізації соціальної роботи.

Завдання для самостійної роботи

1. Охарактеризуйте передумови становлення професійної соціальної роботи у США і країнах Західної Європи.

2. Назвіть особливості підходів до здійснення соціальної допомоги М. Річмонд і Д. Адамс.

3. Зробіть порівняльний аналіз перших спроб професійної підготовки соціальних працівників в Україні та за рубежом.

Література для вивчення теми 8: 3, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 19.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1.

1. Предмет і завдання курсу «Історія соціальної роботи»
2. Мотивація благодійної діяльності
3. Періодизація історії соціальної роботи за кордоном і в Україні
4. Архаїчний період в історії соціальної роботи
5. Підходи світової науки до виникнення виховання як суспільного явища
6. Особливості соціального виховання на різних етапах первіснообщинного ладу
7. Елементи соціального захисту в життєдіяльності слов'янських племен VI–X ст.
8. Основні форми допомоги і взаємодопомоги у стародавніх слов'янських громадах

9. Вплив Хрещення Русі на зміну моделі соціального захисту населення
10. Особливості князівського злидарелюбства у X–XIII ст.
11. Церковно-монастирські форми опіки у X–XIII ст.
12. Теоретичні аспекти соціальної роботи та їх висвітлення у творах письменників княжих часів
13. Філософські школи античності про милосердя
14. Благодійність у державах Стародавнього Сходу
15. Соціальне виховання та суспільна опіка у Древній Греції та Римі
16. Релігійні вірування про виховання моральних якостей та благодійність
17. Виховання у творчості давньогрецьких та давньоримських мислителів. Висвітлення проблем соціальної допомоги
18. Християнська церква – головний суб'єкт соціальної допомоги в епоху середньовіччя
19. Соціальна допомога на українських землях в Польсько-Литовську добу
20. Соціальний захист за часів козаччини
21. Виникнення братств як осередку соціальної допомоги
22. Соціальна робота в Україні у XIV –п. п. XVII ст.
23. Приватна благодійність в Україні у XIV –п. п. XVII ст.
24. Соціальна допомога у Західній Європі XVI - до сер. XVIII ст.
25. Оформлення наукового етапу соціальної роботи у XIX ст.
26. Приватна філантропічна діяльність в Україні (кін. XVIII - XIX ст.)
27. Діяльність організації Червоного Хреста
28. Суспільна опіка на територіях під російської України (кін. XVIII – поч. XX ст.)
29. Соціальна допомога в Галичині (на західноукраїнських землях) (кін. XVIII – поч. XX ст.)
30. Приватна благодійність в Україні (кін. XVIII – поч. XX ст.)
31. Філантропічна діяльність Андрея Шептицького
32. Соціальна допомога військовим під час першої світової війни
33. Стан і основні тенденції розвитку системи державного піклування у кінці XIX ст.
34. Виникнення соціальної роботи як професії в кін. XIX- поч. XX ст. (М.Річмонд, Д.Адамс, А.Саломон)
35. Передумови зародження професії соціального працівника на початку XX ст.

Змістовий модуль 2. Історія соціальної роботи XX – поч. XXI ст.

Тема 9. Соціальне забезпечення в СРСР (1917 – 1991 рр.)

Основні напрямки соціального забезпечення населення у довоєнний період. Політику в сфері державного соціального забезпечення. Особливістю розвитку соцзабезпечення. Відмова від благодійності, громадських організацій. Декрету «Про страхування на випадок хвороби». Народний комісаріат державного опікування. Наркомат соціального забезпечення. Державні пенсії.

Кооперативи різного спрямування. Створення колгоспів та радгоспів, допомога селянству. Боротьба з безпритульністю. Дитячі будинки. «Друг дітей». Постанова ЦВК СРСР та РНК СРСР «Про соціальне страхування». Народний комісаріат соціального забезпечення. Структура, динаміка виплат та послуг із соціального забезпечення та соціального страхування. Соціальні виплати. Особливості соціальної роботи в період Великої Вітчизняної війни. Система соціального забезпечення в 1950-1991 рр. Реформування соціальної політики України в сучасних умовах. Становлення та розвиток професії «соціальний педагог», «соціальний працівник» у вітчизняній практиці. Вимоги суспільства до рівня професійної підготовки соціального педагога, соціального працівника. Українська Асоціація соціальних педагогів і соціальних працівників.

Основні поняття: соціальне забезпечення, колгосп, опікунство, патерналізація, безпритульність, соціальні виплати, пенсія, декрет, соціальна патологія, соціальний патронаж.

План практичних занять

1. Перші кроки більшовицької влади у формуванні системи соціального забезпечення
2. Соціальна робота періоду Великої Вітчизняної війни.
3. Система соціального забезпечення у Радянському Союзі в 1950–1991 рр.
4. Система соціального забезпечення в незалежній Україні.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати декрет «Про страхування на випадок хвороби» (грудень 1917 р.), «Положенням про соціальне забезпечення трудящих» (від 31 жовтня 1918 р.), постанова «Про соціальне страхування» (від 23 червня 1931 р.), Закон СРСР «Про пенсійне забезпечення громадян СРСР» (від 1 січня 1991 р.).
2. Скласти таблицю «Система соціального забезпечення у Радянському Союзі в 1950–1991 рр.».
3. Українська Асоціація соціальних педагогів і соціальних працівників.

Література для вивчення теми 9: 3, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 19.

Тема 10. Становлення соціальної роботи як окремого виду професійної діяльності

Практика соціальної роботи в Західній Європі та США поч. ХХ ст. Виникнення теорії соціальної роботи: Мері Елен Річмонд та Джейн Адамс. Формування нової мети соціальної роботи у середині ХХ ст. - суспільна злагода і стабільність. Розвиток теорії соціальної роботи: функціональна та діагностична школи, їх представники. Американська модель соціальної роботи і соціального забезпечення. Приватне соціальне страхування та державна допомога. Європейська модель соціальної роботи і соціального забезпечення.

Основні поняття: соціальна допомога, соціальна робота, соціальна політика, соціальний робітник, соціальна підтримка, соціальний захист, професійна діяльність, предмет соціальної роботи, практична діяльність.

План практичних занять

1. Виникнення теорії соціальної роботи. Соціальна робота у США (Мері Елен Річмонд та Джейн Адамс).
2. Європейська модель соціальної роботи і соціального забезпечення.
3. Американська модель соціальної роботи і соціального забезпечення. Приватне соціальне страхування та державна допомога.
4. Система соціальної роботи з різними групами населення у Європі та США.
5. Спрямованість соціальних послуг на створення сприятливих умов для нормального функціонування сім'ї як основного осередку суспільства.

Завдання для самостійної роботи

1. Зробити порівняльну характеристику діяльності соціальних служб у ЄС та США.
2. Обґрунтуйте ефективність реабілітаційних програм соціальної допомоги дітям з інвалідністю, що діють за кордоном.

Література для вивчення теми 10: 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 19.

Тема 11. Становлення соціальної роботи в незалежній Україні як системи

Формування системи соціального захисту в Україні за нових політико-адміністративних та соціально-економічних умов. Мережа державних соціальних відомств України. Структура Міністерства праці та соціальної політики. Державний комітет у справах сім'ї та молоді. Міністерство освіти і науки. Система соціального страхування. Універсальні системи. Система соціальних допомоги. Система адресних соціальних допомог.

Український державний центр соціальних служб для молоді. Напрямами діяльності центрів ССМ. Державна служба зайнятості. Система ДСЗ. Завдання ДСЗ. Національна соціальна сервісна служба України.

Недержавні організації. Організації самодопомоги або взаємодопомоги. Волонтерський рух в Україні.

Основні поняття: соціальний захист, соціальне забезпечення, волонтерський рух, соціальна служба, громадські організації, недержавні організації.

План практичних занять

1. Соціальне обслуговування населення як мережа територіальних центрів і відділень.
2. Соціальні служби для молоді та дітей.
3. Недержавні організації соціальної роботи.
4. Волонтерство у соціальній роботі.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати діяльність недержавних організацій.
2. Охарактеризувати особливості волонтерського руху в Україні.
3. Визначити основні завдання Національної соціальної сервісної служби України.

Література для вивчення теми 11: 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 19.

Тема 12. Становлення та розвиток соціальної роботи в США

Становлення системи соціального захисту та соціальних служб у США. Основні критерії компетентності соціального працівника в США. Термін «соціальний працівник».

Система підготовки у вищих навчальних закладах США. Специфіка соціальної роботи у школі. Проблема соціалізації особистості в освіті США. Особливості обцинного навчання та обцинного виховання. Сім'я у США як об'єкт соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності. Основна форма соціальної роботи із сім'єю – консультування. Основні напрями роботи: робота в домашніх умовах, робота за межами дому. Фінансова допомога. Соціальний захист. «Провідуючий вдома вчитель» - «шкільний соціальний працівник».

Соціально-педагогічний підхід в США у роботі з «важкими» підлітками і неповнолітніми з групи ризику. Психолого-педагогічна служба «Гайденс». Зміст психолого-педагогічних досліджень у США.

Основні поняття: соціальний захист, соціальні служби, соціалізація, консультування, соціальний працівник, психолого-педагогічна служба.

План практичних занять

1. Процес становлення системи соціального захисту та соціальних служб у США.
2. Особливості обцинного навчання та обцинного виховання. Специфіка соціальної роботи у школі.
3. Соціалізація дітей та підлітків у США через систему таборів.
4. Сім'я як об'єкт соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності.
5. Соціально-педагогічні підходи у роботі з «важкими» підлітками і неповнолітніми з групи ризику.

Завдання для самостійної роботи

1. Особливості психолого-педагогічної служби «Гайденс».
2. Підготувати доповідь на тему «Специфіка соціальної роботи у школі».

Література для вивчення теми 12: 3, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 19.

Тема 13. Соціальна робота в Канаді

«Держава добробуту» в Канаді. Державні програми служби допомоги громадянам. Система соціального захисту населення. Основні види соціальної допомоги. Допомога по безробіттю, допомога по народженню дитини. Фонди соціальної допомоги. Програми «послуги вдома». Система служб соціального забезпечення. Система соціального забезпечення людей з інвалідністю в Канаді. Фемінізм та гарантування соціальної допомоги жінкам, і забезпечення їх основних економічних та соціальних прав в канадському суспільстві. Система соціального забезпечення як «система соціальної безпеки» в Канаді.

Основні поняття: держава добробуту, система соціального захисту населення, соціальна допомога, послуга вдома, фемінізм.

План практичних занять

1. Система соціального захисту населення Канади.

2. Основні види соціальної допомоги в Канаді.
3. Система служб соціального забезпечення.
4. Система соціального забезпечення людей з інвалідністю в Канаді.

Завдання для самостійної роботи

1. Основні риси системи соціального захисту в Канаді.
2. Система захисту від насильства в сім'ї в Канаді.
3. Фемінізм та гарантування соціальної допомоги жінкам, і забезпечення їх основних економічних та соціальних прав в канадському суспільстві.

Література для вивчення теми 13: 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 19.

Тема 14. Соціальна робота у Великобританії

Професійна підготовка спеціалістів у галузі соціальної роботи. Навчальні заклади. Лондонська школа економіки. Рівні соціальної роботи: державний, регіональний і місцевий. Сектори в системі соціальної опіки: 1) неформальний (сім'я, друзі, сусіди); 2) волонтерський або незалежний; 3) державний; 4) комерційний.

Специфіка соціальної роботи в школі. Функції соціальних служб країни. Особливості соціальної роботи людей з інвалідністю. Зміст і форми організації підготовки фахівців з соціальної роботи в навчальних закладах Великобританії. Загальні принципові положення, якими керуються у підготовці фахівців соціальної роботи всі вузи Великої Британії. Спецкурси з навчальних дисциплін.

Основні етапи підготовки у процесі організації проведення практики. Особливості дистанційного навчання у Великобританії. Організація юнацьких служб в країні. Дозвіллева діяльність молоді. Фонди допомоги дітям та молоді.

Основні поняття: соціальна робота, система соціальної опіки, фахівців з соціальної роботи, дозвіллева діяльність.

План практичних занять

1. Специфіка соціальної роботи в школі.
2. Особливості соціальної роботи людей з інвалідністю.
3. Зміст і форми організації підготовки фахівців соціальної роботи в навчальних закладах Великобританії.
4. Сектори системи соціальної опіки.

Завдання для самостійної роботи

1. Особливості сучасної британської соціальної служби.
2. Аналіз професійної підготовки працівників у Великобританії.
3. Функції соціальних працівників, що діють безпосередньо в освітніх та медичних установах.

Література для вивчення теми 14: 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 19.

Тема 15. Соціальна робота у Швеції

Зародження соціальної роботи в Швеції. Центральна асоціація соціальної роботи. Шведський соціально-демократичний рух та політичні партії: їх роль і значення для розбудови держави загального добробуту («шведський соціалізм»). Соціальний захист та соціальне забезпечення в Швеції. Закон про

«Соціальні служби». Основні риси та етапи розвитку скандинавської моделі соціального захисту. Принципи соціальної роботи в Швеції. Нові тенденції в соціальній роботі ХХІ столітті: соціальна робота з мігрантами та біженцями в Швеції.

Основні поняття: «шведський соціалізм», соціальні служби, соціальний захист, соціальне забезпечення.

План практичних занять

1. Історія розвитку соціальної роботи у Швеції.
2. Скандинавська модель соціального захисту населення.
3. Особливості соціальної роботи у Швеції.
4. Соціальна робота з мігрантами та біженцями в Швеції.

Завдання для самостійної роботи

1. Охарактеризуйте скандинавську модель соціального захисту, що діє у Швеції.

2. Основних принципи шведської системи соціального захисту.

3. Соціальна робота з мігрантами та біженцями в Швеції

Література для вивчення теми 15: 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 19.

Тема 16. Соціальна робота у Німеччині

Процес становлення соціальної роботи в Німеччині. Перші законодавчі акти про підготовку соціальних працівників. Основні напрямки діяльності соціальних працівників. Специфіка діяльності соціальних служб. Завдання соціальних служб. Види спеціальних соціальних служб. Проблема кадрового забезпечення. Закон про профілактику дитячої юнацької злочинності.

Особливості соціальної допомоги дітям, підліткам і їхнім родинам. Робота в області дитячо-підліткової допомоги. Основні принципи профілактики соціальної допомоги: допомога і виховання замість покарання, розуміння замість осуду, добровільність замість контролю, допомога для самопомоги, активність замість пасивності, скритність, конфіденційність, відкритість (щирість), довіра, сімейна орієнтація, об'єднана допомога - комплексна допомога.

Головні функції соціальної роботи. Концепції соціальної роботи на вулицях міста. Особливості соціального захисту дітей. Служби захисту молоді. Молодіжні інформаційні служби.

Підготовка кадрів соціальних працівників і соціальних педагогів. Основні типи навчальних програм з соціальної роботи у вузах Німеччини.

Основні поняття: соціальна робота, система соціальної опіки, фахівців з соціальної роботи, молодіжна інформаційна служба, соціальних працівник, соціальних педагог.

План практичних занять

1. Процес становлення соціальної роботи в Німеччині.
2. Основні напрямки діяльності соціальних працівників.
3. Особливості соціальної допомоги дітям, підліткам і їхнім родинам.
4. Основні принципи профілактики соціальної допомоги.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте основні типи навчальних програм з соціальної роботи у вузах Німеччини
2. У чому полягають відмінності в підготовці фахівців соціальної сфери в Україні та Німеччині? Відповідь аргументуйте.

Література для вивчення теми 16: 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 19.

Тема 17. Соціальна робота в Японії

Розвиток соціального захисту населення в Японії. Особливості економічного розвитку та демографічної ситуації в Японії для соціальної роботи. Програма вдосконалення системи соціального захисту і забезпечення гідних умов життя людей похилого віку. «Золотий план» – стратегія покращення медичного забезпечення і підвищення добробуту осіб похилого віку. Захист дитинства і створення належних умов для підвищення народжуваності. Підготовка соціальних працівників в Японії. Соціальна робота в Японії з різними категоріями населення. Пріоритетні напрямки соціальної роботи в Японії. «Наддержжава якості життя».

Основні поняття: соціальна робота, система соціальної опіки, фахівців з соціальної роботи, «золотий план», соціальних працівник, соціальних педагог.

План практичних занять

1. Розвиток соціального захисту населення в Японії.
2. Підготовка соціальних працівників у Японії.
3. Соціальна робота з людьми похилого віку.
4. Соціальна робота в Японії з різними категоріями населення.

Завдання для самостійної роботи

1. Опишіть завдання та мету створення «золотого плану» в Японії.
2. Назвіть основні складові системи соціального забезпечення Японії.
3. Які категорії соціальної підтримки передбачено у державному бюджеті Японії?
4. Назвіть напрями Японської системи соціального захисту.
5. У якому році система соціального страхування в Японії набрала чинності згідно з прийнятим Законом про страхування здоров'я? Охарактеризуйте цей закон.

Література для вивчення теми 17: 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 19.

Тема 18. Особливості розвитку соціальної роботи в Республіка

Польща

Система соціальної роботи в Польщі. Адміністративна реформа в Польщі та надання соціальних послуг. Місцеве самоврядування та соціальна робота в Польщі. Роль неурядових інституцій в сфері соціальної роботи. Римокатолицька церква і соціальна робота. Співпраця органів місцевої влади та недержавних громадських організацій щодо соціального захисту. Соціальний захист населення в Польщі. Закон про соціальну допомогу. Система соціальної освіти і підготовки соціальної працівників в Польщі.

Основні поняття: робота, система соціальної опіки, фахівців з соціальної роботи, соціальних працівник, соціальних педагог.

План практичних занять

1. Система соціального захисту у Польщі.
2. Системи соціального страхування в Польщі.
  - 2.1 Пенсійне страхування.
  - 2.2 Медичне страхування.
3. Соціальна допомога в Польщі: співпраця органів місцевої влади та НГО.

Завдання для самостійної роботи

1. Роль неурядових інституцій в сфері соціальної роботи.
2. Проаналізуйте роль римо-католицької церкви в соціальній роботі.
3. Система соціальної освіти і підготовки соціальної працівників в Польщі.

Література для вивчення теми 18: 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 19.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2.

1. *Сімейна політика в ЄС – приклад Польщі.*
2. *Технології соціальної роботи з різними типами сімей в США.*
3. *Державний, регіональний і муніципальний рівні реалізації соціальних програм в США.*
4. *Соціальне страхування і державна допомога – дві основні форми державної системи соціального забезпечення в США.*
5. *Основні види соціальної роботи в США.*
6. *Мережа навчальних закладів, у яких нині здійснюється підготовка соціальних працівників у США.*
7. *Система соціального захисту населення в Канаді.*
8. *Основні види соціальної допомоги в Канаді.*
9. *Система служб соціального забезпечення в Канаді.*
10. *Система соціального забезпечення інвалідів в Канаді.*
11. *Розвиток соціального захисту населення в Японії.*
12. *Підготовка соціальних працівників в Японії.*
13. *Соціальна робота з людьми похилого віку в Японії.*
14. *Соціальна робота в Японії з різними категоріями населення.*
15. *Історія і особливості становлення соціальної роботи у Великобританії.*
16. *Здійснення соціальної роботи на трьох рівнях: державному, регіональному і місцевому у Великобританії.*
17. *Сектори системи соціальної опіки у Великобританії.*
18. *Етапи розвитку і становлення соціальної роботи як науки і професійної діяльності у Великобританії.*
19. *Особливості соціальної роботи і соціальної педагогіки у Німеччині.*
20. *Державний патерналізм як німецька модель соціальної роботи (Еберфельдська система соціальної допомоги) у Німеччині.*
21. *Мережа соціальної роботи державних установ: сутність та основні характеристики у Німеччині.*
22. *Роль профспілкових, релігійних та інших добровільних організацій у соціальному захисті та соціальному страхуванні у Німеччині.*

23. *Державний, напівприватний та приватний сектори соціальної роботи у Франції.*

24. *Підготовка кадрів соціальних працівників у Франції.*

25. *Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю у Франції.*

Соціально-педагогічна анімація.

26. *Система соціальної роботи у Франції.*

27. *Історія розвитку соціальної роботи у Швеції.*

28. *Скандинавська модель соціального захисту населення у Швеції.*

29. *Особливості соціальної роботи у Швеції.*

30. *Солідарна система соціальної роботи в Нідерландах.*

31. *Європейський досвід децентралізації системи надання соціальних послуг: приклад держав Бенілюксу.*

32. *Становлення і розвиток соціальної роботи в Бельгії.*

33. *Школи соціальної роботи у Бельгії.*

34. *Організація соціальної роботи в Італії.*

35. *Соціальна служба та громадські організації в Італії.*

36. *Діяльність італійських соціальних служб сім'ї, дітей та молоді.*

37. *Проблеми соціальної політики Італії.*

38. *Система соціального захисту у Польщі.*

39. *Системи соціального страхування в Польщі.*

40. *Соціальна допомога в Польщі: співпраця органів місцевої влади та НГО.*

7. Індивідуально науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Індивідуально-дослідне завдання (ІНДЗ) видається здобувачам освіти на першому занятті, і виконуються здобувачем самостійно у письмовій формі при консультуванні з викладачем. Вправи здобувач освіти вибирає самостійно, не більше 2. За виконання однієї вправи передбачено **2 бал.** Максимальна кількість балів за **ІНДЗ 4 бали.**

1. На основі пропонованої рекомендованої літератури письмово доповнити ключові поняття : соціальне виховання, соціальна допомога, соціальна робота, благодійність, філантропія.

2. Скласти таблицю «Благодійницька діяльність в Київській державі».

3. Зробити аналіз праць стародавніх мислителів про виховання (Демокрит, Сократ, Платон, Аристотель, Квінтіліан).

4. Скласти глосарій з освітнього компонента (20-30 термінів).

Критерії оцінювання ІНДЗ

2 бали - здобувач освіти самостійно обґрунтовує, викладає своє бачення, логічно, цілісно, послідовно та стилістично, граматично правильно будує відповідь; аналізує різні погляди для кожної ситуації, наводить два доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання поставлених ситуацій; вкінці робить висновок, який органічно впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів; робота відзначається багатством слововживання та художньою цінністю.

1 бал - здобувач освіти самостійно обґрунтовує, викладає своє бачення, логічно, цілісно, послідовно та стилістично, граматично правильно будує відповідь; аналізує різні погляди для кожної ситуації, наводить один доречний аргумент; вдало добирає лексичні засоби; висновок впливає із проблеми, яка аналізується; у роботі є недоліки: відхилення від теми, порушення послідовності її викладу; висловлювання не завжди обґрунтовані, не підкріплені фактичним матеріалом, переходи між ними не є вмотивованими.

0 балів - здобувачем освіти висловлення не відповідають або частково відповідають проблемі, яка розглядається; лексика і граматична будова мовлення на елементарному рівні; теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладу немає або він не є доречним

VI. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

2 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

1,5 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

1 бал - Оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0 балів - Оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Hackmann Mathilde Social work in germany – selected issues. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/HeS4_Hackmann.pdf
2. Ray Jones 1970-2020: A fifty year history the personal social services and social work in England and across the United Kingdom. *Social Work & Social Sciences Review*. 2021. № 1. pp.15-30.
3. Бичук І.О. Історія соціальної роботи: методичні рекомендації з дисципліни. Луцьк: Вежа – Друк, 2015. 40 с.
4. Волонтерський рух в Україні : навч. посіб. для студ. спец. 231 «Соціальна робота» / уклад. Л. В. Хоменко. Умань : Сочінський М. М., 2019. 71 с.
5. Гладченко С. В. Історія соціальної роботи в Україні та за кордоном: методичні вказівки для самостійної роботи студентів напряму підготовки 231 «Соціальна робота». Одеса: ФПРС ОНУ імені І.І.Мечникова, 2018. 20с.
6. Горілий А. Г. Історія соціальної роботи : навч. посіб. Тернопіль : Астон, 2004. 174 с.
7. Євтух М. Б. Соціальна робота в зарубіжних країнах : навч. посіб. / Євтух М. Б., Носко М. О., Грищенко С. В. Київ : Леся, 2016. 287 с.
8. Історія соціальної роботи / уклад. О. О. Кравченко, О. О. Матрос. Умань : РВЦ «Візаві», 2017. – 117 с.
9. Історія соціальної роботи : навч.-метод. посіб. для студ. спец. «Соціальна робота» / В. В. Тихолоз. Черкаси: ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. 407 с.
10. Історія соціальної роботи : навчальний посібник / уклад.: О. О. Кравченко, О. О. Матрос. Умань : РВЦ «Візаві», 2017. 117 с.
11. Кубіцький С. О. Історія соціальної роботи в зарубіжних країнах : навчальний посібник. К. : ДАКККіМ, 2009. 298 с.
12. Лукашевич М.П., Шандор Ф.Ф. Соціологія соціальної роботи: теорія і практика: підручник. Ужгород: ТЩВ «РІК-У», 2018. 232с.
13. Пейн М.Сучасна теорія соціальної роботи: пер. з англ. К., 2000. 456 с.
14. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці,

соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.

15. Слосанська, Г., Поліщук, В. Соціальна робота в громаді за кордоном: історія та сучасні тенденції розвитку. *Social Work and Education*. 2019. Vol. 6, No. 4. pp. 390-407.

16. Соціальна робота з безробітними людьми. Освіта для безробітних : підручник / Ян Голоніч, Петер Матишак, Марек Нікел. Ужгород : РІК-У, 2018. 261 с.

17. Соціальна робота з вимушеними переселенцями в сучасній Україні : монографія / Борисова О. В. [та ін.] ; Луган. нац. аграр. ун-т. Київ : Кондор, 2019. 465 с.

18. Соціальна робота у сфері зайнятості населення : конспект лекцій / уклад. Я. С. Мудрий. Чернівці : ЧНУ : Рута, 2018. 175 с.

19. Фурман А., Підгурська М. Історія соціальної роботи. Тернопіль : ТНЕУ. 2018. 174 с.

Інформаційні ресурси

1. Державна служба зайнятості: офіційний веб-портал. URL: <https://www.dcz.gov.ua/>

2. Державна служба статистики України: офіційний сайт державного комітету статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Ліга соціальних працівників України. URL: <http://ligasocial.org.ua>

4. Міністерство соціальної політики: офіційний веб-портал. URL: <https://www.msp.gov.ua/>

5. Соціальна робота в Україні: теорія і практика: науково-методичний журнал. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>

6. Інститут демографії та соціальних досліджень Національної академії наук України. URL : <http://www.idss.org.ua/>

VII. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Християнська концепція допомоги починає формуватись:

- 1) за часів правління князя Володимира Великого;
- 2) за часів правління гетьмана Самійла Кішки;
- 3) за часів правління гетьмана Богдана Хмельницького.

2. Допомогу «жертвам контрреволюції» розпочато з 1918 р., коли при губернських та повітових відділах НКСЗ були утворені спеціальні відділи. До цієї категорії населення належали:

- 1) постраждалі власники заводів, заможні селяни;
- 2) постраждалі радянські службовці, політичні амністовані, емігранти та біженці, а також сім'ї зазначених осіб;
- 3) постраждалі від радянської влади.

3. Національна система соціального захисту в США була закладена в:

- 1) 1930-ті роки;
- 2) 1940-ті роки;
- 3) 1980-ті роки;
- 4) 1990-ті роки.

4. Українське товариство Червоного Хреста було засновано:

- 1) 1918 р.;
- 2) 2010 р. ;
- 3) 1991 р.

5. До архаїчного періоду історії соціальної роботи належить:

- 1) формування перших закритих установ, закладається регламентація роботи з жебраком;
- 2) родоплемінні і громадські форми допомоги і взаємодопомоги у слов'ян до X ст. - допомога членам своєї общини;
- 3) формування системи державної соціальної допомоги населенню.

6. Характерною ознакою соціальної роботи у Франції є:

- 1) централізація державних служб;
- 2) децентралізація державних служб;
- 3) централізація приватних служб;
- 4) децентралізація приватних служб.

7. До періоду державної добродійності (XVIII – поч. XX ст.) історії соціальної роботи належить:

- 1) формування перших закритих установ, закладається регламентація роботи з жебраком;
- 2) родоплемінні і громадські форми допомоги і взаємодопомоги у слов'ян до X ст. - допомога членам своєї общини;
- 3) формування системи державної соціальної допомоги населенню;

8. Римо-католицька церковна заснувала організацію «Caritas»?

- 1) 1965 р.
- 2) 1971 р.
- 3) 1980 р.
- 4) 1985 р.

9. Основні напрями допомоги у княжий період:

- 1) княжа і церковно-монастирська допомога, парафіяльна благодійність, милостиня;
- 2) княжа допомога, милостиня;
- 3) парафіяльна благодійність, милостиня;
- 4) церковно-монастирська допомога, парафіяльна благодійність, милостиня.

10. Основні форми княжої благодійності:

- 1) роздача милостині; харчування на княжому дворі; розвезення продуктів містом для убогих;
- 2) розвезення продуктів містом для убогих;
- 3) продаж дешевих продуктів харчування.

11. Професійна підготовка спеціалістів у галузі соціальної роботи розпочалася у Великій Британії у:

- 1) 1845 р.;
- 2) 1886 р.;
- 3) 1898 р.;

4) 1915 р.

12. Місто в Німеччині, де був створений перший Інститут підготовки протестантських піклувальниць, де програма навчання поєднувала релігійну освіту із професійною підготовкою в сфері «медсестринства» і загального догляду:

- 1) м. Еберфельд;
- 2) м. Кайзерверт;
- 3) м. Страсбург;
- 4) м. Берлін.

13. Соціальний захист це:

1) система заходів з матеріального забезпечення за рахунок державного та місцевого бюджетів та інших джерел фінансування громадян, які не набули з різних причин юридичного права на пенсії та інші види допомог, але потребують соціальної допомоги і не можуть самостійно вийти із скрутного становища;

2) виховання людей всіх вікових груп і категорій в організаціях, як створених для цієї мети, так і в тих, що займаються ним поряд із своїми основними функціями;

3) система економічних, соціальних та організаційних заходів, які здійснюються державою для підтримки незахищених верств населення - пенсіонерів, інвалідів, ветеранів війни, багатодітних сімей та інших малозабезпечених громадян.

14. «Закони про бідних» в Англії були прийняті за часів правління ...

- 1) королеви Марії «Кривавої»;
- 2) королеви Єлизавети I;
- 3) королеви Вікторії;
- 4) королеви Єлизавети II.

15. Основні напрями допомоги у княжій період:

1) княжа і церковно-монастирська допомога, парафіяльна благодійність, милостиня;

2) княжа допомога, милостиня;

3) парафіяльна благодійність, милостиня;

4) церковно-монастирська допомога, парафіяльна благодійність, милостиня.

16. Основні форми княжої благодійності:

- 1) роздача милостині; харчування на княжому дворі;
- 2) розвезення продуктів містом для убогих;
- 3) розвезення продуктів містом для убогих;
- 4) продаж дешевих продуктів харчування.

17. «Повчання дітям» було написано:

- 1) В'ячеславом Липинським;
- 2) Володимиром Мономахом;
- 3) Іваном Мазепою.

18. У якому році в Еберфельді (Німеччина) було розроблено скоординовану, ефективну систему розподілу пожертвувань:

- 1) 1853 р.;
- 2) 2000 р.;
- 3) 1920 р.;
- 4) 2003 р.

19. В Польсько-Литовський період на українських землях були розповсюджені чотири основні форми (системи) допомоги та підтримки злиденним:

1) церковно-монастирська система, приватна благодійність, общинне піклування злиденними на селі, державно-муніципальна система допомоги та взаємодопомоги;

2) княжа, церковна і монастирська допомоги, парафіяльна благодійність;

3) державна, муніципальна, церковно-монастирська допомога та приватна благодійність.

20. Розвиток соціальної роботи й соціальної педагогіки як професії почався в Німеччині на початку:

- 1) XX ст.;
- 2) XXI ст.;
- 3) XIX ст.;
- 4) XVIII ст.

21. Основною формою підтримки людей похилого віку у Великобританії є:

- 1) будинки похилого віку;
- 2) інтернатні установи для людей похилого віку;
- 3) надомне обслуговування;
- 4) вулична робота.

22. Соціальне виховання це:

1) система заходів з матеріального забезпечення за рахунок державного та місцевого бюджетів та інших джерел фінансування громадян, які не набули з різних причин юридичного права на пенсії та інші види допомог, але потребують соціальної допомоги і не можуть самостійно вийти із скрутного становища;

2) виховання людей всіх вікових груп і категорій в організаціях, як створених для цієї мети, так й в тих, що займаються ним поряд із своїми основними функціями;

3) система економічних, соціальних та організаційних заходів, які здійснюються державою для підтримки незахищених верств населення - пенсіонерів, інвалідів, ветеранів війни, багатодітних сімей та інших малозабезпечених громадян.

23. Уся система соціального захисту населення в Швеції регулюється Законом про загальне страхування (1962), який передбачає три типи страхування. Визначте ці три типи.

1) транспортне страхування; страхування життя; страхування працюючих;
2) особисте страхування; майнове страхування; медичне страхування;
3) страхування життя та пенсій; медичне страхування; страхування працюючих;

4) систему страхування по хворобі.

24. Соціальна підтримка (піклування) це:

1) система заходів з матеріального забезпечення за рахунок державного та місцевого бюджетів та інших джерел фінансування громадян, які не набули з різних причин юридичного права на пенсії та інші види допомог, але потребують соціальної допомоги і не можуть самостійно вийти із скрутного становища;

2) виховання людей всіх вікових груп і категорій в організаціях, як створених для цієї мети, так і в тих, що займаються ним поряд із своїми основними функціями;

3) система економічних, соціальних та організаційних заходів, які здійснюються державою для підтримки незахищених верств населення - пенсіонерів, інвалідів, ветеранів війни, багатодітних сімей та інших малозабезпечених громадян.

25. Книги «Дружній візит до бідняків: посібник для працюючих в благодійницьких організаціях», «Соціальні діагнози» були написані:

1) Ярославом Мудрим;

2) Іваном Мазепою;

3) Мері Річмонд.

26. Особливим типом благодійних установ стали у 80-х рр. XIX ст. у Німеччині:

1) пенсійні фонди;

2) школи для дітей;

3) страхові компанії;

4) центри зайнятості

27. Громадська організація Італії, яка прагне досягти того, щоб кожна залишена дитина змогла жити в сім'ї:

1) «Організація допомоги юним діабетикам»;

2) «Друзі Дітей»;

3) «Дерево життя»;

4) «Асоціація батьків незрячих чи слабозорих дітей».

28. Ідея «соціальної» або «ліберальної» держави належить до моделі соціальної роботи:

1) Німеччини;

2) Англії;

3) Канади;

4) Швеції.

29. У період після Другої світової війни соціальна робота в Німеччині займала значне місце в програмах закордонної допомоги, запропонованих:

1) США;

- 2) ООН;
- 3) Францією;
- 4) США і ООН.

30. Рух, який став відомим на початку 1970-х років в США та базувався на домашньому догляді:

- 1) рух «Групи ризику»;
- 2) рух «американських соціальних працівників»;
- 3) рух «американський хоспіс»;
- 4) рух «самопоміги».

2.7. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Теорія та технології соціальної роботи» (автор Валерій Петрович)

I. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота. ОС бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів <u>270/ 9</u>		Рік навчання <u>3</u>
		Семестр <u>5,6-ий</u>
		Лекції <u>72</u> год.
ІНДЗ: <u>немає</u>	Практичні (семінарські) <u>76</u> год.	
	Лабораторні _____ год.	
	Індивідуальні _____ год.	
Мова навчання	Самостійна робота <u>106</u> год.	
	Консультації <u>16</u> год.	
	Форма контролю: залік (5 семестр), екзамен (6 семестр)	
		Українська

II. Інформація про викладача (- ів)

Прізвище, ім'я та по батькові – Петрович Валерій Степанович

Науковий ступінь – кандидат педагогічних наук

Вчене звання – доцент

Посада – доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація

Телефон – 050 605 65 47,

Електронна пошта: petrovichv@ukr.net

Petrovich.Valeriy@vnu.edu.ua

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Методи та технології викладання ¹	Форма Контролю ² / Бали
5 семестр							
Змістовий модуль 1. Соціальна робота як взаємозв'язок теорії і практики. Характеристика базових теорій та моделей соціальної роботи							
Тема 1.1. Міжнародні та українські визначення соціальної роботи. Структура сучасної соціальної роботи.	9	2	2	4	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle.	ДС, ДБ/ 2,5
Тема 1.2. Об'єкти та суб'єкти, закономірності й принципи соціальної роботи. Прийняття професійних рішень у соціальній роботі	9	2	2	4	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/ 2,5
Тема 1.3. Сучасні уявлення щодо призначення теорій соціальної роботи. Еволюція методології соціальної роботи. Класифікація теорій та моделей соціальної роботи	8	2	2	4	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle.	РМГ/2,5
Тема 1.4. Застосування психологічно-орієнтованих теорій у соціальній роботі. Психодинамічна модель соціальної роботи. Когнітивно-біхевіористські (поведінкові) моделі соціальної роботи. Гуманістично-екзистенційні підходи в соціальній роботі	13	4	4	4	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle.	РМГ/2,5
Тема 1.5. Застосування соціологічно-орієнтованих теорій у соціальній роботі. Системна модель соціальної роботи. Соціально-екологічний підхід та практики в	9	2	2	4	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/К/2,5

соціальної роботі. Соціально-радикальна модель. Рольова теорія							
Тема 1.6. Застосування комплексних (біопсихосоціальних, холістичних) теорій та моделей у соціальній роботі. Теорія кризового втручання в соціальній роботі. Зосереджена на завданні модель соціальної роботи. Сімейна терапія. Психосоціальна терапія.	11	4	2	4	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/К/2,5
Тема 1.7. Використання у сучасній соціальній роботі феміністичних підходів і практик	9	2	2	4	1	метод круглого столу / Zoom, Moodle.	РМГ/2,5
Тема 1.8. Сучасні перспективи (напрями теорії та практики) соціальної роботи. Підхід, орієнтований на сильні сторони клієнтів. Сутність та складові зеленої соціальної роботи	10	2	4	4	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/ 2,5
Тема 1.9. Сучасні концепції, важливі для соціальної роботи. Якість життя. Ексклюзія (соціальне виключення) і інклюзія (включення). Стигма та дискримінація. Резильєнс (стресостійкість). Емпаурмент (наснаження) й активізація як базові моделі й практики.	10	2	4	4	-	метод круглого столу / Zoom, Moodle.	ДС, ДБ; РМГ/5
Тема 1.10. Загальна характеристика провідних методів та форм соціальної роботи. Стратегії втручання (інтервенції) в соціальній роботі	9	2	2	4	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/ 2,5
Тема 1.11. Індивідуальна соціальна робота. Ведення	9	2	2	4	1	лекція-диспут /	РЗ/К/2,5

випадку в соціальній роботі						Zoom, Moodle	
Тема 1.12. Теорія і практичні моделі групової соціальної роботи	12	4	4	4	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	PMГ/5
Тема 1.13. Соціальна робота в спільноті. Змістові компоненти соціальної роботи в громаді.	12	4	4	4	-	лекція-диспут / метод круглого столу / Zoom, Moodle.	ДС, ДБ; PMГ/5
Контрольна робота							60/Т
Разом за модулем 1	130	34	36	52	8		100
6 семестр							
Змістовий модуль 2. Загальні (функціональні) технології соціальної роботи. Особливості соціальної роботи в різних сферах життєдіяльності людини							
Тема 2.1. Технологія як спосіб організації соціальної роботи й соціально-педагогічної діяльності та умова їх оптимізації.	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ; PMГ/2
Тема 2.2. Технологія та методи соціально-діагностичної роботи. Експертиза та оцінка ефективності соціальної роботи	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ; PMГ/2
Тема 2.3. Технології профілактичної роботи соціального працівника/ ФСР/ соціального педагога	7	2	2	3	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/К; PMГ/2
Тема 2.4. Соціальна терапія і технології її здійснення	8	2	4	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	PMГ/4
Тема 2.5. Технології соціальної абілітації та реабілітації	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	PMГ, РЗ/К/2
Тема 2.6. Технології соціального та соціально-психологічного консультування, представництва інтересів та посередництва.	11	4	2	4	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	PMГ, РЗ/К/2
Тема 2.7. Технології	7	2	2	3	-	лекція-	ДС, ДБ,

зв'язку з громадськістю та взаємодії зі ЗМІ в соціальній роботі.						диспут / Zoom, Moodle	РМГ/2
Тема 2.8. Рекламно-інформаційні та інформаційно-роз'яснювальні технології в соціальній роботі.	7	2	2	3	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РМГ, РЗ/К /2
Тема 2.9. Технології сімейно-орієнтованої соціальної роботи. Оцінка потреб дитини та сім'ї	12	4	4	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/К/4
Тема 2.10. Соціальна робота щодо запобіганню насильству в сім'ї та жорсткому поводженню з дітьми.	8	2	2	4	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ; РМГ/2
Тема 2.11. Технології соціальної роботи з особами з інвалідністю та їхніми сім'ями.	7	2	2	3	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ; РМГ/2
Тема 2.12. Особливості використання технологій соціально-педагогічної роботи в освітньо-виховних закладах	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ; РМГ/2
Тема 2.13. Технології соціальної роботи з молоддю.	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РМГ/2
Тема 2.14. Технології соціальної роботи з жінками	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РМГ/2
Тема 2.15. Специфіка соціальної роботи з людьми похилого віку та пенсіонерами.	8	2	2	4	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/К, РМГ/2
Тема 2.16. Соціальна спрямованість діяльності неурядових організацій. Волонтерська соціальна робота.	9	2	4	3	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/ 4
Тема 2.17. Професійна деформація особистості соціального працівника та прийоми й техніки попередження і	7	2	2	3	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РМГ, ДС, ДБ/ 2

подолання професійного (емоційного) вигорання фахівців соціальної сфери.							
Разом за змістовим модулем 2	140	38	40	54	8		40
Види підсумкових робіт						Бал	
Модульна контрольна робота						60/Т	
Всього годин/ Балів	270	72	76	106	16	100	

Примітки: ^{1/} Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

^{2/} *Методи та форми контролю:* ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота тощо.

IV. Тематичний план змістових модулів

Змістовий модуль 1. Соціальна робота як взаємозв’язок теорії і практики. Характеристика базових теорій та моделей соціальної роботи

Тема 1.1. Міжнародні та українські визначення соціальної роботи. Структура сучасної соціальної роботи.

Сутність поняття «соціальна робота». Визначення соціальної роботи, ухвалені у 2001 та 2014 рр. МФСП та МАШСР. Порівняльна характеристика визначень соціальної роботи, наведених у вітчизняних джерелах. Структура сучасної соціальної роботи. Традиційне бачення компонентів професійної соціальної роботи. Змістова характеристика соціальної роботи як практичної діяльності, галузі знань, навчальної дисципліни. **Сучасне бачення компонентів соціальної роботи (як теорії, практики, дослідження та політики). Взаємопов’язані складові соціальної роботи (цінності, втручання, знання). Рівні сучасної соціальної роботи.**

Основні поняття: соціальна робота, структура, компоненти соціальної роботи, цінності, втручання, рівні сучасної соціальної роботи.

План практичних занять

1. Сутність поняття «соціальна робота». Визначення соціальної роботи, ухвалені у 2001 та 2014 рр. МФСП та МАШСР. Порівняльна характеристика визначень соціальної роботи, наведених у вітчизняних джерелах.

2. Структура сучасної соціальної роботи. Традиційне бачення компонентів професійної соціальної роботи.

3. Змістова характеристика соціальної роботи.

4. Соціальна робота в системі наук. Зв’язок соціальної роботи з іншими науками та галузями суспільної практики.

5. Змістова характеристика соціальної роботи як практичної діяльності, галузі знань, навчальної дисципліни.

6. Взаємопов'язані складові соціальної роботи (цінності, втручання, знання). Рівні сучасної соціальної роботи.

Завдання для самостійної роботи

1. Яку роль, на Вашу думку, відіграють соціальні працівники/ФСР в суспільному житті?

2. Чи є зміст соціальної роботи однаковим у різних країнах? Що, на Вашу думку, перешкоджає уніфікації соціальної роботи?

3. Спробуйте визначити відмінність між соціальною роботою і медициною, соціальною роботою і педагогікою, соціальною роботою і юриспруденцією.

4. Яке з визначень соціальної роботи Вам подобається найбільше? Чому?

5. Які існують підходи до визначення соціальної роботи як науки?

6. У чому, на Вашу думку, полягає призначення соціальної роботи як навчальної дисципліни?

7. Чим обумовлюється наявність рівнів соціальної роботи? Дайте характеристику цих рівнів.

8. У чому полягає відмінність традиційного й сучасного бачення компонентів соціальної роботи.

Література для вивчення теми 1.1: 1,5,6,24,33,38.

Тема 1.2. Об'єкти та суб'єкти, закономірності й принципи соціальної роботи. Прийняття професійних рішень у соціальній роботі

Характеристика об'єктів соціальної роботи (їх класифікація) та суб'єктів (що надають послуги та їх споживають) соціальної роботи. Система закономірностей та принципів в соціальній роботі та соціально-педагогічній діяльності. Закономірності (як істотні повторювальні зв'язки) діяльності органів соціального захисту державного, регіонального, локального рівня. Вітчизняна класифікація принципів соціальної роботи та надання соціальних послуг. Принципи соціальної роботи як основоположні ідеї, положення, правила і норми поведінки органів соціальної роботи. Глобальні принципи соціальної роботи. Роль принципів в здійсненні соціально-педагогічної діяльності. Методичні, організаційно-розпорядчі (соціально-технологічна компетентність педагогів, стимулювання, контроль і перевірка), соціально-політичні (державний підхід, гуманізм і демократизм, законність і справедливість дій соціального працівника), психолого-педагогічні (комплексний підхід, індивідуальний підхід, цілеспрямованість та адресність).

Моделі прийняття професійних рішень у соціальній роботі (патерналістська, інструментальна, персоналістична, контрактна). Етичні стандарти соціальної роботи: міжнародний та вітчизняний контекст.

Основні поняття: об'єкти, суб'єкти, закономірності, принципи соціальної роботи, глобальні принципи соціальної роботи, моделі прийняття професійних рішень, етичні стандарти соціальної роботи.

План практичних занять

1. Об'єкти та суб'єкти соціальної роботи. Поняття «клієнта» соціальної роботи.

2. Глобальні принципи соціальної роботи

3. Система закономірностей та принципів в соціальній роботі та соціально-педагогічній діяльності.

3.1. Закономірності діяльності органів соціального захисту державного, регіонального та локального рівня.

3.2. Роль принципів у реалізації соціально-педагогічної діяльності/соціальної роботи

3.3. Методологічні, організаційно-розпорядчі, соціально-політичні, психолого-педагогічні принципи соціальної роботи.

4. Моделі прийняття професійних рішень у соціальній роботі (патерналістська, інструментальна, персоналістична, контрактна).

Завдання для самостійної роботи

1. Які критерії та пріоритети можна застосовувати при визначенні клієнтів соціальних служб?

2. Яким чином можна запобігати стигматизації у роботі з різними категоріями клієнтів соціальної роботи?

3. Як, на вашу думку, впливає знання суті закономірностей і принципів на характер роботи соціального працівника (педагога).

4. Які принципи відносяться до специфічних (інструментальних)? Чому соціальний працівник/ФСР має керуватися ними в своїй професійній діяльності?

5. Чи можете пригадати приклади реалізації принципу *опори на власні сили*, який опирається на позитивний потенціал особистості та її прагнення сприйняти соціальний вплив, з літературних джерел, власного життєвого досвіду чи зі своєї практики роботи в певній соціальній службі?

6. Дайте своє трактування двом типам альтруїстичних мотивів: особистісно-нормативному (мотив морального обов'язку) і емоційного (мотив співчуття).

7. Чому, на Вашу думку, для соціальної роботи важливими є етичні принципи та професійні цінності? Які цінності найбільш імпонують вам?

8. Як Ви розумієте «конфіденційність» у соціальній роботі? Як, на Вашу думку, має вестися та зберігатися інформація про клієнтів?

9. Яка з моделей прийняття професійних рішень (патерналістична, інструментальна, контрактна, персоналістична) є, на Вашу думку, найтипівішою для соціальних працівників в Україні?

10. Що може допомогти вирішити складні ситуації професійного вибору?

Література для вивчення теми 1.2: 1,2,6,12,14,30,38.

Тема 1.3. Сучасні уявлення щодо призначення теорій соціальної роботи. Еволюція методології соціальної роботи. Класифікація теорій та моделей соціальної роботи.

Визначення понять «теорія» та «модель». Сучасні уявлення щодо призначення теорій соціальної роботи. Взаємозв'язок теорії і практики

соціальної роботи. Еволюція теорій та моделей соціальної роботи. Традиційна класифікація теорій та моделей соціальної роботи за спорідненістю із соціально-гуманітарними науками: психологічно-орієнтовані теорії соціальної роботи, соціологічно-орієнтовані теорії соціальної роботи, комплексні (біопсихосоціальні, холістичні) теорії соціальної роботи. Сучасна класифікація теорій СР: базові (загальні) теорії (знання, які орієнтують); специфічні теорії та моделі (знання для практики). Розвиток власних теорій соціальної роботи. Ключові перспективи (напрями теорії та практики) соціальної роботи.

Основні поняття: моделі соціальної роботи, психологічно-орієнтовані теорії, соціологічно-орієнтовані теорії соціальної роботи, комплексні теорії соціальної роботи, власні теорії соціальної роботи.

План практичних занять

1. Взаємозв'язок теорії і практики соціальної роботи.
2. Еволюція теорій і моделей соціальної роботи.
3. Традиційна класифікація теорій та моделей соціальної роботи за спорідненістю із соціально-гуманітарними науками: психологічно-орієнтовані теорії соціальної роботи, соціологічно-орієнтовані теорії соціальної роботи, комплексні (біопсихосоціальні, холістичні) теорії соціальної роботи.
4. Сучасна класифікація теорій СР: базові (загальні) теорії (знання, які орієнтують); специфічні теорії та моделі (знання для практики).
5. Розвиток власних теорій соціальної роботи. Ключові перспективи (напрями теорії та практики) соціальної роботи.

Завдання для самостійної роботи

1. Що дає практичним соціальним працівникам застосування теорії?
2. Чи всі теорії соціальної роботи пов'язані з певними техніками втручання?
3. Чим, на Вашу думку, викликана багатоманітність теоретичних моделей соціальної роботи?
4. Чим можна пояснити еволюцію підходів у соціальній роботі?
5. Які теорії об'єднує група психологічно орієнтованих моделей соціальної роботи?
6. Які соціологічно орієнтовані моделі застосовують у практиці соціальної роботи?
7. Яка класифікація теорій і теоретичних моделей соціальної роботи Вам подобається більше? Обґрунтуйте свою думку.

Література для вивчення теми 1.3: 5, 6,12,17, 33,38.

Тема 1.4. Застосування психологічно-орієнтованих теорій у соціальній роботі. Психодинамічна модель соціальної роботи. Когнітивно-біхевіористські (поведінкові) моделі соціальної роботи. Гуманістично-екзистенційні підходи в соціальній роботі

Психодинамічна модель соціальної роботи. Основні теорії, які покладені в основу психодинамічної моделі: психоаналітична теорія З. Фрейда, концепція психосоціального розвитку людини у суспільстві Е. Еріксона. Психодинамічна психологія і терапія в практиці психосоціальної роботи.

Специфіка використання психодинамічного підходу в практичній роботі з різними групами клієнтів. Ключові техніки психодинамічної моделі: перенесення, контрперенесення, інтерпретації.

Когнітивно-біхевіористські (поведінкові) теорії й моделі соціальної роботи. Характеристика когнітивних підходів у психології та соціальній роботі. Найпоширеніші техніки у рамках когнітивного підходу. Характеристика основних підходів біхевіоризму: класичне обумовлення (Д. Уотсон), оперантне обумовлення (Б. Скіннер), соціальне наuczіння (А. Бандура). Найпоширеніші техніки у рамках біхевіористського підходу: принцип реципрокного (поступового) гальмування; поведінковий контракт; соціальне моделювання; тренінги вмінь; символічна економіка. Використання технік у практичній соціальній роботі.

Гуманістично-екзистенційні підходи (моделі) в соціальній роботі. Соціальна спрямованість гуманістичних підходів. Основні теоретичні засади гуманістично-екзистенційної моделі соціальної роботи. Основні складові особистості з позицій екзистенціалізму (Р.Мей, В.-Е.Франкл, Ж.-П.Сартр). Логотерапія та бібліотерапія як методи втручання в екзистенціалізмі. Вплив екзистенціалізму на практику соціальної роботи.

Основні поняття: психодинамічна модель соціальної роботи, перенесення, контрперенесення, інтерпретації, когнітивно-біхевіористські (поведінкові) теорії й моделі соціальної роботи, гуманістично-екзистенційні підходи (моделі) в соціальній роботі, логотерапія, бібліотерапія.

План практичних занять

1. Психодинамічна модель соціальної роботи.

1.1. Історія становлення та напрями сучасного психоаналізу (его-психологія, психологія об'єктних стосунків, психологія самості (Я-психологія), структурний психоаналіз).

1.2. Концепція психосоціального розвитку людини у суспільстві Е. Еріксона. Форми психологічного захисту (витіснення, проєкція, раціоналізація, формування реакцій, сублімація).

1.3. Ключові техніки психодинамічної моделі: перенесення, контрперенесення, інтерпретації в індивідуальній та груповій роботі з клієнтами.

2. Когнітивно-біхевіористські (поведінкові) теорії й моделі соціальної роботи

2.1. Характеристика когнітивних підходів у психології та соціальній роботі: раціонально-емотивна терапія А.Елліс, когнітивна терапія А. Бека, реальнісна терапія В. Глассера.

2.2. Характеристика найпоширеніших технік у рамках когнітивного підходу: обговорення і спростування ірраціональних переконань, когнітивне домашнє завдання, раціонально-емотивна уява, рольова гра, «атака на страх»; усвідомлення і реєстрація, щоденний запис, узагальнення, аналіз автоматичних хворобливих думок; семікрова модель реальнісної терапії.

2.3. Характеристика основних підходів біхевіоризму: класичне

обумовлення (Д. Уотсон), оперантне обумовлення (Б. Скіннер), соціальне научіння (А. Бандура).

2.4. Характеристика найпоширеніших технік у межах біхевіористського підходу. Використання технік у практичній соціальній роботі.

3. Гуманістично-екзистенційні підходи (моделі) в соціальній роботі

3.1. Характеристика основних підходів гуманістичної теорії: теоретичні розробки К.-Р. Роджерса, А. Маслоу, Ф. Перлза. Соціальна спрямованість гуманістичних підходів.

3.2. Позиції основних засновників екзистенціалізму: Ф. Ніцше, Е. Гуссерля, Р. Мей, В.-Е. Франкла, Ж.-П. Сартра.

3.3. Логотерапія та бібліотерапія як методи втручання в екзистенціалізмі. Вплив екзистенціалізму на практику соціальної роботи.

Завдання для самостійної роботи

1. У чому полягають основні засади психодинамічного підходу? Як можна застосовувати психодинамічний підхід у сучасній соціальній роботі

2. Розкрийте зміст структурної концепції психічної діяльності З. Фрейда.

3. Визначіть суть та основні напрями сучасного психоаналізу.

4. Які психоаналітичні техніки роботи з клієнтами Вам відомі?

5. Яким чином використовуються основні техніки когнітивізму в практичній соціальній роботі? У чому проявляються недоліки когнітивної теорії?

6. Яким чином використовуються основні техніки біхевіоризму в практичній соціальній роботі?

7. Чому біхевіоризм відноситься до психологічно-орієнтованих теорій?

8. У чому проявляються недоліки біхевіористської теорії?

9. Які приклади когнітивно-біхевіористського підходу в соціальній роботі Ви можете навести?

10. Чи є використання гуманістичної теорії поширеним і значущим у соціальній роботі? У чому проявляються недоліки гуманістичної теорії?

11. Чому екзистенційна теорія відноситься до психологічно-орієнтованих?

12. Чи є використання екзистенційної теорії поширеним і значущим у соціальній роботі? Яким видам соціальної роботи надають перевагу екзистенціалісти (індивідуальна, групова, робота з сім'єю)?

Література для вивчення теми 1.4: 5, 6, 12, 17, 33, 38.

Тема 1.5. Застосування соціологічно-орієнтованих теорій у соціальній роботі. Системна модель соціальної роботи. Соціально-екологічний підхід та практики в соціальній роботі. Соціально-радикальна модель. Рольова теорія

Системна модель соціальної роботи. Базисні системи, що функціонують у соціальній роботі. Види систем залежно від взаємозв'язків із зовнішнім середовищем.. Характеристика соціальних систем (еквіфінальність,

мультифінальність, диференціація). Вплив системної моделі на практику соціальної роботи.

Соціально-екологічний підхід та практики в соціальній роботі
Основна ідея екологічної моделі соціальної роботи. Концепції, на яких ґрунтується практичне здійснення роботи в рамках екологічної моделі (концепція життєвого стресу, концепція протистояння, концепція життєвої ніші та ареалу, концепція родинності, концепція навичок). Характеристика методів (підходів) в рамках соціально-екологічної моделі (метод сімейного центру, метод навичок, метод життєвої моделі, модель екосистем). Функції соціальних працівників, які діють у межах екологічної моделі.

Соціально-радикальна модель. Основні складові радикальної моделі соціальної роботи. Розвиток свідомості клієнта як провідна ідея радикального підходу в соціальній роботі. Переваги і недоліки соціально-радикальної моделі. Рольова теорія.

Основні поняття: система, соціальна система, екологічна модель соціальної роботи, радикальна модель соціальної роботи, рольова теорія.

План практичних занять

1. Системна модель соціальної роботи.

1.1. Базисні системи, що функціонують у соціальній роботі. Види систем залежно від взаємозв'язків із зовнішнім середовищем.

1.2. Характеристика соціальних систем (еквіфінальність, мультифінальність, диференціація). Синергія та гомеостаз соціальних систем.

1.3. Вплив системної моделі на практику соціальної роботи.

2. Соціально-екологічний підхід та практики в соціальній роботі

2.1. Основна ідея екологічної моделі соціальної роботи. Концепції, на яких ґрунтується практичне здійснення роботи в рамках соціально-екологічної моделі (концепція життєвого стресу, концепція протистояння, концепція життєвої ніші та ареалу, концепція родинності, концепція навичок).

2.2. Характеристика методів (підходів) в рамках соціально-екологічної моделі (метод сімейного центру, метод навичок, метод життєвої моделі, модель екосистем).

3. Соціально-радикальна модель.

3.1. Основні складові радикальної моделі соціальної роботи. Розвиток свідомості клієнта як провідна ідея радикального підходу в соціальній роботі.

3.2. Переваги й недоліки соціально-радикальної моделі.

4. Рольова теорія

4.1. Використання у соціальній роботі теорії ролей. Обмеження для використання теорії ролей в СР.

4.2. Техніки практичної роботи, які використовуються при використанні теорії ролей.

Завдання для самостійної роботи

1. Чому теорію систем відносять до соціологічних умовно?

2. Наведіть приклад прояву синергії в будь-якій групі осіб.

3. Що може стримувати соціальних працівників, які хотіли б

застосовувати у своїй практиці системний підхід?

4. Чому ідея створення підтримуючих мереж є центральною у теорії систем?

5. Поясніть, чому екологічний підхід у соціальній роботі спирається на теорію систем?

6. Які техніки можуть використовуватись в рамках концепцій життєвого стресу, протистояння, життєвої ніші та ареалу, родинності, навичок?

7. У чому ви бачите переваги і недоліки соціально-екологічної моделі соціальної роботи?

8. Розкрийте значення освітніх заходів у межах радикального підходу в соціальній роботі.

9. У чому відмінності між радикальними і нерадикальними підходами в соціальній роботі?

10. Виділіть сильні сторони та недоліки соціально-радикальної моделі. Література для вивчення теми 1.5: 5, 6,12,17, 24,33,38.

Тема 1.6. Застосування комплексних (біопсихосоціальних, холістичних) теорій та моделей у соціальній роботі. Теорія кризового втручання в соціальній роботі. Зосереджена на завданні модель соціальної роботи. Сімейна терапія. Психосоціальна терапія.

Теорія кризового втручання в соціальній роботі. Відмінність понять «криза», «конфлікт», «стрес» та «фрустрація». Загальна характеристика кризового втручання як методу професійної практики в соціальній роботі. Техніки, характерні для кризового консультування). Інтенсивний догляд (опіка) як метод кризового втручання.

Зосереджена на завданні модель соціальної роботи. Характеристика складових етапу вивчення проблеми: сканування проблеми, дослідження подробиць, визначення пріоритетів. Характеристика етапу узгодження мети і часових меж роботи. Характеристика етапу виконання завдання. Використання елементів зосередженої на завданні моделі в практиці соціальної роботи.

Сімейна терапія. Напрями сімейної терапії (структурний, стратегічний, когнітивно-біхевіористський, екзистенційний). Теоретичні положення, характерні для сімейної терапії. Етапи сімейної терапії. Техніки сімейної терапії: інсценування, фокусування, посилення напруги.

Психосоціальна терапія. Виділення соціальних та психологічних проблем клієнта як основа психосоціальної терапії. Ключові процеси психосоціальної терапії. Відмінність психосоціальної терапії та психотерапії. Бесіда як центральний метод психосоціальної терапії. Модифікація індивідуального сприйняття як мета психосоціальної терапії.

Основні поняття: кризове втручання, криза, конфлікт, стрес, фрустрація, інтенсивний догляд, зосереджена на завданні модель соціальної роботи, сімейна терапія, психосоціальна терапія.

План практичних занять

1. Теорія кризового втручання в соціальній роботі.

1.1. Відмінність понять «криза», «конфлікт», «стрес» та «фрустрація».

Причини та різновиди кризи.

1.2. Загальна характеристика кризового втручання як методу професійної практики в соціальній роботі. Виникнення і розвиток методу кризового втручання в діяльності соціальних служб країн Заходу.

1.3. Техніки, характерні для кризового консультування (методика вербалізації емоційних станів, програвання взаємних ролей, інструкція (порада), методика опосередкованого спілкування, сімейне обговорення, техніка формування навичок і вмінь).

2. Зосереджена на завданні модель соціальної роботи

2.1. Зосереджена на завданні робота: загальна характеристика цієї моделі практики соціальної роботи. Використання елементів зосередженої на завданні моделі в практичній соціальній роботі.

2.2. Характеристика етапів впровадження зосередженої на завданні моделі соціальної роботи

3. Сімейна терапія.

3.1. Напрями сімейної терапії (структурний, стратегічний, когнітивно-біхевіористський, екзистенційний). Етапи сімейної терапії.

3.2. Техніки сімейної терапії: інсценування, фокусування, посилення напруги.

4. Психосоціальна терапія

4.1. Ключові процеси психосоціальної терапії. Відмінність психосоціальної терапії та психотерапії.

4.2. Бесіда як центральний метод психосоціальної терапії. Модифікація індивідуального сприйняття як мета психосоціальної терапії

Завдання для самостійної роботи

1. Що дає теорія кризового втручання соціальним працівникам?

2. У яких випадках доцільним є кризове втручання?

3. Наведіть приклади використання технік, характерних для кризового консультування.

4. У яких випадках використовується метод інтенсивного догляду (опіки)?

5. У випадках гострої чи хронічної кризи чи є ефективним кризове втручання?

6. У яких випадках найбільш часто використовується кризове консультування?

7. У чому, на Вашу думку, полягають переваги зосередженої на завданні моделі?

8. У яких випадках застосовуються елементи зосередженої на завданні моделі? У яких випадках робота в межах цієї моделі вважається завершеною?

9. Із чим пов'язані обмеження використання зосередженої на завданні моделі? Який етап роботи за цією моделлю Вам видається найскладнішим? Поясніть свою думку?

10. Яка відмінність між тим, щоб працювати з сім'єю як із системою, і тим, щоб працювати з окремими індивідами, котрі є членами сім'ї?

11. Спробуйте скласти соціальну історію своєї сім'ї, відобразивши її

функціонування та структуру. Побудуйте графічну схему стосунків у сім'ї (скажімо генограму трьох поколінь).?

Література для вивчення теми 1.6.: 1,2,6,12,30,32,33.

Тема 1.7. Використання у сучасній соціальній роботі феміністичних підходів і практик.

Огляд ключових ідей та завдань феміністичної соціальної роботи. Практика феміністичних підходів. Сучасні дослідниці феміністичного напрямку. Проблема дискримінації різних клієнтів при наданні соціальних послуг. Шляхи досягнення більш повної рівності за ознакою статі в організаціях, що займаються соціальною роботою. Феміністична СР як професійне інвестування в жіночу солідарність.

Основні поняття: фемінізм, феміністична соціальна робота, дискримінація, жіноча солідарність.

План практичних занять

1. Огляд ключових ідей та завдань феміністичної соціальної роботи. Практика феміністичних підходів.

2. Сучасні дослідниці феміністичного напрямку в соціальній роботі.

3. Проблема дискримінації різних клієнтів при наданні соціальних послуг.

4. Шляхи досягнення більш повної рівності за ознакою статі в організаціях, що займаються соціальною роботою

4. Феміністична соціальна робота як професійне інвестування в жіночу солідарність.

Завдання для самостійної роботи

1. Поясніть значення основних ідей фемінізму та фокусів практики феміністичної соціальної роботи.

2. Які підходи до практики соціальної роботи пропонує радикальний фемінізм?

3. Підготуйте реферативні повідомлення про сучасних дослідниць феміністичної соціальної роботи: Лени Домінеллі, Марі Валентич та Ейлен МакЛеод.

4. Розкрийте ключові ідеї статті Ярошенко А., Семигіної Т. Феміністична соціальна робота як професійне інвестування в жіночу солідарність. *Вісник АПСВТ*. 2019. №1. С.13-29

Література для вивчення теми 1.7: 1,2,6,12,30,32,33.

Тема 1.8. Сучасні перспективи (напрями теорії та практики) соціальної роботи.

Підхід, орієнтований на сильні сторони клієнтів. Сутність та складові зеленої соціальної роботи

Складові підходу, орієнтованого на сильні сторони клієнтів. Ключові ідеї, очікувані результати, складові практики. Інтервенції та ключові інструменти, які використовуються у підході, орієнтованому на сильні сторони клієнта. Фундатори напрямку.

Сутність та складові зеленої соціальної роботи. Ключова ідея, стратегії, та філософія перспективи зеленої соціальної роботи. Фундатори напряму.

Основні поняття: сильні сторони клієнта, зелена соціальна робота

План практичних занять

1. Підхід, орієнтований на сильні сторони клієнтів. Ключові ідеї, очікувані результати, складові практики.

2. Інтервенції та ключові інструменти, які використовуються у підході, орієнтованому на сильні сторони клієнта.

3. Фундатори напряму.

4. Сутність та складові зеленої соціальної роботи. Ключова ідея, стратегії та філософські перспективи зеленої соціальної роботи.

5. Фундатори напряму.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацюйте видання: Павловский А. Социальная работа с подростками с опорой на сильные стороны: практ пособ. К. 2015. 108 с. URL: <http://afew.org.ua/wp-content/uploads/2016/02/Sotsialnaya-rabota-s-podrostkami-s-oporou-na-silnyie-storonyi.pdf>

2. Розкрийте ключові інструменти підходу, орієнтованого на сильні сторони клієнтів.

3. Підготуйте реферативні повідомлення про фундаторів підходу, орієнтований на сильні сторони клієнтів: Флоренс Холліс, Ен ВАЙк, Чарльз Репп, Пам Салліван

4. Запропонуйте своє розуміння ключової ідеї зеленої соціальної роботи: потрібно забезпечити доступність ресурсів, екологічну справедливість і сталий (збалансований) розвиток суспільства.

5. Як ви думаєте, чому соціальна робота в останні десятиліття набуває зеленого кольору?

6. Підготуйте реферативні повідомлення про фундаторів зеленої соціальної роботи: Лени Домінеллі, Джефа Пітерса, Джон Коатс, Мела Грея.

Література для вивчення теми 1.8: 1,2,6,12,30,32,33.

Тема 1.9. Сучасні концепції, важливі для соціальної роботи. *Якість життя. Ексклюзія (соціальне виключення) і інклюзія (включення). Стигма та дискримінація. Резильєнс (стресостійкість). Емпатурмент (наснаження) й активізація як базові моделі й практики в сучасній соціальній роботі.*

Ключові концепції у сучасній соціальній роботі. Якість життя. Цілі та інтервенції соціальної роботи, спрямовані на підвищення якості життя індивідів, груп, громад, суспільства у цілому.

Ексклюзія (соціальне виключення) і інклюзія (включення) на особистісному, міжособистісному, організаційному рівнях, рівнях громади, суспільства та глобальному рівні. Стигма та дискримінація (прояви та наслідки). Антидискримінаційні інтервенції соціальної роботи.

Резильєнс (стресостійкість) індивідів, сімей, громад, суспільства. Етапи реагування індивідів та громад. Стратегії втручання соціальної роботи.

Емпаурмент (наснаження) й активізація як базові моделі й практики в сучасній соціальній роботі. Емпаурмент як багатовимірний соціальний процес, що допомагає людині знайти можливості контролювати власне життя, актуалізувавши певні ресурси, «силу», «енергію» і т. д. [Теорія](#) імпаурменту як теоретичне підґрунтя сучасної соціальної роботи. Зародження емпаурменту як теоретичної концепції у працях Фрейре. Трактатування поняття «емпаурмент» в працях Д. Джонсона, Е. Джонсон-Холубек, Дж. Дьюї, Д. Колба, Д. Латишина, К. Мелландера, Д. Гершона і Г. Страуба. Основні принципи техніки/моделі імпаурменту. Наснаження й активізація особистості, родини, громади.

Основні поняття: якість життя, ексклюзія (соціальне виключення), інклюзія (включення), стигма, дискримінація, резильєнс (стресостійкість), емпаурмент (наснаження).

План практичних занять

1. Якість життя. Цілі та інтервенції соціальної роботи, спрямовані на підвищення якості життя індивідів, груп, громад, суспільства у цілому.

2. Ексклюзія (соціальне виключення) і інклюзія (включення) на особистісному, міжособистісному, організаційному рівнях, рівнях громади, суспільства та глобальному рівні.

3. Стигма та дискримінація (прояви та наслідки). Антидискримінаційні інтервенції соціальної роботи.

4. Резильєнс (стресостійкість) індивідів, сімей, громад, суспільства. Етапи реагування індивідів та громад. Стратегії втручання соціальної роботи.

5. Емпаурмент як багатовимірний соціальний процес та теоретичне підґрунтя сучасної соціальної роботи.

6. Зародження емпаурменту як теоретичної концепції у працях Фрейре. Розгляд концепції «емпаурмент» в працях Д. Джонсона, Е. Джонсон-Холубек, Д. Колба, Д. Латишина, К. Мелландера, Д. Гершона і Г. Страуба.

7. Основні принципи технології емпаурменту. Наснаження й активізація особистості, родини.

Завдання для самостійної роботи

1. Чи погоджуєтесь ви з думкою, що якість життя – це комплексна інтегральна характеристика становища людини/групи в різних соціальних системах. Якщо так. То аргументуйте свої міркування.

2. Які інтервенції соціальної роботи є доцільними задля підвищення якості життя індивідів, груп, громад?

3. Дайте власне тлумачення термінів ексклюзія та інклюзія.

4. Наведіть та охарактеризуйте основні прояви (маніфестації) стигми в житті людини?

5. Розкрийте специфіку роботи соціального працівника щодо посилення резильєнс клієнта (здатності людини відновлюватись до нормального функціонування після впливу надзвичайної ситуації)

6. Окресліть актуальні напрями та зміст психосоціальної допомоги особистості дитини в умовах конфліктних та постконфліктних ситуацій.

7. В чому проявляються особливості надання психологічної допомоги особам, які пережили втрату близької людини внаслідок бойових дій?

8. У чому полягають основні ідеї Паоло Фрейра?

9. Які дії/прийоми/техніки соціального працівника більш доцільні при наснаженні індивідуального клієнта, а які – при активізації певної спільноти чи громади?

Література для вивчення теми 1.9: 1,2,6,12,30,31,32,33,38.

Тема 1.10. Загальна характеристика провідних методів та форм соціальної роботи. Стратегії втручання (інтервенції) в соціальній роботі

Поняття «метод» і «методика» у соціальній та соціально-педагогічній роботі. Зміни в існуючих методах і виникнення нових методів соціальної роботи. Сутність еволюції методології соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності. Загальні підходи до класифікації методів соціальної роботи. Характеристика методів соціальної роботи за ступенем об'єднаності об'єктів (клієнтів): індивідуальні, групові, в громаді. Характеристика методів соціально-педагогічної роботи за змістом і характером соціальної роботи: соціально-економічні методи, організаційно-розпорядчі методи, психолого-педагогічні (педагогічні, психологічні, соціально-психологічні) методи, соціологічні методи, соціально-медичні методи, правові методи. Характеристика методів соціальної роботи у сфері соціального виховання (за Л. Станоевим).

Найбільш використовувані форми соціальної роботи. Стратегії втручання (інтервенції) у соціальній роботі. Логіка вибудовування процесу соціального втручання. Модель побудови процесу соціального втручання: діагностична і гуманістична модель. Стратегії втручання (інтервенції) у соціальній роботі. Класифікація стратегій втручання: пряме, комбіноване (проміжне) та втручання, спрямоване на зміну системи. Їх взаємозв'язок із методами соціальної роботи.

Основні поняття: метод, методика, методологія соціальної роботи, форми соціальної роботи, стратегії втручання (інтервенції).

План практичних занять

1. Сутність еволюції методології соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності

2. Загальні підходи до класифікації й аналізу методів соціально-педагогічної роботи. Зміни в існуючих методах і виникнення нових методів соціальної роботи.

3. Класифікація методів соціальної роботи за об'єктами (ступенем їх об'єднаності):

4. Характеристика методів соціально-педагогічної роботи за змістом і характером соціальної роботи.

5. Найбільш використовувані форми соціальної роботи

6. Модель побудови процесу соціального втручання: діагностична і гуманістична модель.

7. Стратегії втручання (інтервенції) у соціальній роботі.

8. Класифікація стратегій втручання: пряме, комбіноване (проміжне) втручання та втручання, спрямоване на зміну системи. Їх взаємозв'язок із методами соціальної роботи.

Завдання для самостійної роботи

1. Хто із вітчизняних та зарубіжних учених досліджував методи соціально-педагогічної діяльності.

2. Як ви розумієте сутність та особливості методів соціальної роботи?

3. Яка із існуючих класифікацій методів соціальної роботи, на ваш погляд, є найбільш повною?

4. Ознайомтеся з класифікацією методів соціально-педагогічної діяльності за Р.°Овчаровою та С.П.Архиповою. Порівняйте цю класифікацію методів соціальної роботи з класифікаціями інших авторів.

5. У чому виявляється інтегративний характер методів соціально-педагогічної роботи.

6. Дайте власну оцінку існуючим моделям побудови процесу соціального втручання.

7. Розкрийте логіку взаємодії у процесі соціального втручання.

8. Проаналізуйте основні моделі втручання з точки зору їх ефективності.

9. Обґрунтуйте стандарти типів втручання як моделей.

10. Уявіть, що Ви допомагаєте матері, у якої дитина має розумову відсталість. Які стратегії втручання можуть бути доцільними в такому випадку?

Література для вивчення теми 1.10: 2,4, 5,7,13,19,28,30,39.

Тема 1.11. Індивідуальна соціальна робота. Ведення випадку в соціальній роботі

Місце індивідуальної роботи в практичній соціальній роботі. Об'єкт індивідуальної роботи. Клієнт, користувач і споживач соціальних послуг. Предмет індивідуальної соціальної роботи. Огляд підходів, що використовуються в процесі індивідуальної соціальної роботи. Психоемоційний підхід. Психосоціальний підхід. Функціональний підхід. Підхід, що зосереджується на вирішенні проблеми. Поведінковий підхід. Робота з проблемою та з індивідуальним випадком. Мета і завдання роботи з індивідуальним випадком. Структура роботи з індивідуальним випадком. Моделі роботи з індивідуальним випадком. Структура опису індивідуального випадку. Аналіз об'єкту та предмета індивідуальної соціальної роботи. Визначення видів допомоги клієнту в процесі роботи з індивідуальним випадком. Порівняльний аналіз моделей індивідуальної соціальної роботи. Аналіз процесу роботи з індивідуальним випадком та інтерв'ю як методу роботи з індивідуальним випадком. Техніки і прийоми індивідуального інтерв'ю в соціальній роботі.

Основні поняття: індивідуальна робота, клієнт, користувач, споживач соціальних послуг, психоемоційний підхід, психосоціальний підхід, функціональний підхід, індивідуальний випадок, ведення випадку, індивідуальне інтерв'ю.

План практичних занять

1. Аналіз об'єкту та предмета індивідуальної соціальної роботи. Визначення видів допомоги клієнту в процесі роботи з індивідуальним випадком.

2. Порівняльний аналіз моделей індивідуальної соціальної роботи.

3. Підходи, що використовуються в процесі індивідуальної соціальної роботи: психоаналітичний підхід, психосоціальний підхід, функціональний підхід; підхід, що зосереджується на вирішенні проблеми; поведінковий підхід.

4. Аналіз процесу роботи з індивідуальним випадком та інтерв'ю як методу роботи з індивідуальним випадком. Техніки й прийоми індивідуального інтерв'ю в соціальній роботі.

5. Визначення знань, вмінь та якостей, що необхідні соціальному працівникові для здійснення індивідуальної роботи з клієнтом

Завдання для самостійної роботи

1. Опишіть зміст і принципи індивідуальної соціальної роботи, розкрийте їх зміст.

2. Які методи збору інформації про клієнта Вам доводилося використовувати у своїй роботі?

3. Проаналізуйте техніки і прийоми індивідуального інтерв'ю в соціальній роботі.

4. Зробіть опис індивідуального випадку, охарактеризуйте його структуру.

5. Яку роль відіграє представництво інтересів клієнта в індивідуальній соціальній роботі? Назвіть відомі Вам форми представництва?

Література для вивчення теми 1.11: 1,4,5,7,12, 17, 39.

Тема 1.12. Теорія і практичні моделі групової соціальної роботи

Теоретичне обґрунтування методу групової соціальної роботи. Дослідження Г.Лебоном, Г.Зіммеlem, М.Фолеттом, Р.Смід сутності групової роботи. Характеристика положень шкіл – теорії поля, теорії соціального обміну, психоаналізу, загальної теорії систем як основи роботи в групі. Поняття і призначення методу групової соціальної роботи. Типологія та різновиди груп. Фактори, що впливають на ефективність групової роботи. Груповий процес і терапевтичний ефект групи. Організація та етапи змістової роботи групи: стадія знайомства, конфлікту, консолідації, ефективної роботи. Стилі роботи соціального працівника з групою. Характеристика позитивних моментів групової соціальної роботи. Діяльність соціального працівника в груповому контексті: стратегії ведення групи; стилі ведення групи; засоби впливу, що використовуються ведучим групи; робота ведучого в парі.

Трансформація групової роботи від ідеї лікування клієнтів до ідеї їхнього особистісного розвитку, поліпшення соціального становища: ініціативи громадян щодо вирішення своїх проблем; гуманістична групова терапія і психотерапія; групова соціальна робота під керівництвом професійних соціальних працівників. Технологія здійснення групової психолого-педагогічної терапії (на прикладі тренінгу, діяльності груп самопомоги).

Основні поняття: група, метод групової соціальної роботи, теорія поля, теорія соціального обміну, різновиди груп, стилі роботи соціального працівника з групою, стилі ведення групи, групова психолого-педагогічна терапія.

План практичних занять

1. Теоретичне обґрунтування методу групової соціальної роботи.
2. Поняття і призначення методу групової соціальної роботи.
3. Типологія груп. Фактори, що впливають на ефективність групової роботи.
4. Організація та етапи змістової роботи групи.
5. Методи і прийоми групової роботи.
6. Діяльність соціального працівника в груповому контексті:
  - 6.а. стратегії ведення групи;
  - 6.б. стилі ведення групи;
  - 6.в. засоби впливу, що використовуються ведучим групи;
  - 6.г. робота ведучого в парі.
7. Технологія здійснення групової психолого-педагогічної терапії (практичне проведення фрагментів а) соціально-просвітницького тренінгу; б) засідання групи взаємодопомоги).

Завдання для самостійної роботи

1. Використовуючи власний досвід та знання, визначте, в чому полягає відмінність групової роботи від індивідуальної.
2. Чим, на вашу думку, група відрізняється від інших спільнот людей?
3. Що ви розумієте під поняттям «ефект групи»? В чому полягає його сутність.
4. Яким чином здійснюється підготовка до роботи групи?
5. Яким чином надається зворотній зв'язок під час групової роботи?
6. Як ви гадаєте, чи обов'язково потрібна допомога професіоналів на етапі становлення групи самопомоги (групи взаємодопомоги)?
7. Охарактеризуйте методи оцінювання групової динаміки і групової ефективності. Які різновиди груп у майбутньому ви як фахівець могли б вести?
8. Напишіть програму роботи групи сімейної освіти для молодого подружжя (мета, завдання, теми, форми роботи).

Література для вивчення теми 1.12: 2,4,5, 7,18,19,27,29.

Тема 1.13. Соціальна робота в спільноті. Змістові компоненти соціальної роботи в громаді.

Робота в громаді як метод соціальної роботи. Визначення громади. Громада як соціалізуючий фактор у життєвому просторі дітей та молоді. Сучасні підходи до організації соціально-педагогічної роботи в громаді. Методи та моделі роботи з громадою. Технології соціально-педагогічної роботи в територіальній громаді. Зміст і види соціальних послуг у соціально-педагогічній роботі в громаді. Робота з розвитку громади. Планування та реалізація соціальних програм у громаді. Організація догляду в громаді. Ресурсне забезпечення соціальної роботи в громаді. Роль партнерства в організації соціальної роботи на рівні громади.

Основні поняття: громада, методи та моделі роботи з громадою, соціальні послуги соціальні програми, організація догляду, партнерство.

План практичних занять

1. Робота в громаді як метод соціальної роботи.
2. Громада як соціалізуючий фактор у життєвому просторі дітей та молоді.
3. Сучасні підходи до організації соціальної роботи в громаді. Методи та моделі роботи з громадою.
4. Технології соціально-педагогічної роботи в територіальній громаді.
5. Робота з розвитку громади. Планування та реалізація соціальних програм у громаді.
6. Організація догляду в громаді.
7. Роль партнерства в організації соціальної роботи на рівні громади.

Завдання для самостійної роботи

1. Як визначається громада у працях зарубіжних науковців?
2. Охарактеризуйте територіальну громаду в Україні.
3. Перерахуйте основні якості та характеристики громади.
4. Які проблеми існують в законодавчому регулюванні діяльності територіальної громади?
5. На що мають бути спрямовані дії спеціалістів соціальної сфери, які працюють в громаді?
6. Спробуйте визначити, членом скількох громад Ви є? Окресліть проблеми, які на вашу думку, потребують вирішення у межах територіальної громади, в якій ви проживаєте.
7. Чи можете Ви визначити відмінність між організацією та громадою?
8. З якою метою соціальний працівник складає карту громади?
9. Охарактеризуйте вісім базових моделей практичної роботи в громаді (за американською «Енциклопедією соціальної роботи» (1995)): організація сусідів та громадськості; організація функціональних громад; соціальний та економічний розвиток громади; соціальне планування; розвиток програм та зв'язків у громаді; політичні та соціальні дії; коаліції; соціальні рухи.
10. Обґрунтуйте альтернативний підхід до виділення моделей організації громади: модель організаційних зв'язків; модель зустрічей у домівках; модель коаліцій; модель соціальних мереж.

Література для вивчення теми 1.13: 2,6,9,10,13,14,17,25,34.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1.

Соціальна робота як взаємозв'язок теорії і практики.

Характеристика базових теорій та моделей соціальної роботи

1. *Нові підходи до процесу формування дефініцій та визначень соціальної роботи ХХІ століття (за матеріалами Міжнародної федерації соціальних працівників).*
2. *Структура сучасної соціальної роботи. Розвиток соціальної роботи як сфери практичної фахової діяльності, галузі науки та навчальної дисципліни.*
3. *Система закономірностей і принципів соціальної роботи.*

4. *Методологічні, організаційно-розпорядчі, соціально-політичні, психолого-педагогічні принципи соціально-педагогічної роботи. Прийняття професійних рішень у соціальній роботі.*

5. *Передумови виникнення теорії соціальної роботи в зарубіжних країнах та Україні. Сучасні уявлення щодо призначення теорії соціальної роботи.*

6. *Еволюція методології соціальної роботи. Класифікація теорій та моделей соціальної роботи.*

7. *Загальна характеристика психологічно орієнтованих теорій (моделей) соціальної роботи (психодинамічна, когнітивно-біхевіористська (поведінкова) та гуманістично-екзистенційна моделі).*

8. *Застосування ключових технік психодинамічної моделі: перенесення, контрперенесення, інтерпретації в практичній індивідуальній та груповій роботі з клієнтами.*

9. *Особливості когнітивно-біхевіористської моделі соціальної роботи: раціонально-емотивна терапія А.Елліс, когнітивна терапія А. Бека, реальнісна терапія В. Глассера.*

10. *Основні теоретичні засади та практичні інструменти гуманістично-екзистенційного підходу в соціальній роботі.*

11. *Загальна характеристика соціологічно орієнтованих теорій (моделей) соціальної роботи (системна теорія, соціально-екологічна теорія, соціально-радикальна модель).*

12. *Характеристика використання ефективних методів (підходів) в рамках соціально-екологічної моделі (метод сімейного центру, метод навичок, метод життєвої моделі, модель екосистем).*

13. *Застосування комплексних (біопсихосоціальних, холістичних) теорій та моделей у соціальній роботі*

14. *Загальна характеристика кризового втручання як методу професійної практики в діяльності соціальних служб країн Заходу та вітчизняних соціальних агенціях.*

15. *Використання елементів зосередженої на завданні моделі в практичній соціальній роботі.*

16. *Сімейна терапія та психосоціальна терапія як ефективні моделі соціальної роботи в сучасних умовах.*

17. *Використання у сучасній соціальній роботі феміністичних підходів і практик.*

18. *Сучасні концепції, важливі для соціальної роботи: якість життя, ексклюзія (соціальне виключення) і інклюзія (включення), стигма та дискримінація.*

19. *Імпаурмент/наснаження й активізація як базові моделі й практики в сучасній соціальній роботі. Резильєнс (стресостійкість) в роботі з клієнтами, які зазнали впливу надзвичайних обставин.*

20. *Характеристика методів соціальної роботи за ступенем згуртованості (об'єднаності) її об'єктів.*

21. *Характеристика методів соціальної роботи за їх змістом і характером.*

22. *Місце індивідуальної роботи в практичній соціальній роботі. Об'єкт індивідуальної роботи. Порівняльний аналіз моделей індивідуальної соціальної роботи.*

23. *Техніки і прийоми індивідуального інтерв'ю в соціальній роботі.*

24. *Поняття й призначення методу групової роботи.*

25. *Види і класифікація груп: соціологічний, соціально-психологічний і педагогічний підходи.*

26. *Принципи групової соціальної роботи. Організація, зміст й етапи соціальної роботи з групою.*

27. *Технологія здійснення групової психолого-педагогічної терапії (на прикладі тренінгу, діяльності груп взаємодопомоги).*

28. *Характеристика різних підходів до визначення громади. Робота в громаді як метод соціальної роботи.*

29. *Методи, моделі та технології соціальної роботи в територіальній громаді.*

30. *Діяльність соціального працівника/ФСП щодо розвитку громади.*

Шостий семестр

Змістовий модуль 2. Загальні (функціональні) технології соціальної роботи. Особливості соціальної роботи в різних сферах життєдіяльності людини.

Тема 2.1. Технологія як спосіб організації соціальної роботи й соціально-педагогічної діяльності та умова їх оптимізації

Сутність соціальних технологій. Головні етапи їх генези: з поч. ХХ до 1917 р., 20-ті – перша пол. 30-х рр., 30-і – 60-і рр., 70-і – 90-і рр. Структура та компоненти соціальних технологій. Технологізація соціальної діяльності. М.С. Данакін, Н. Стефанов, А. Зайцев про соціальні технології. Основні характеристики соціальних технологій. Класифікація соціальних технологій (глобальні, регіональні, інноваційні, рутинні, інформаційні, інтелектуальні, демографічні, адміністративно-управлінські та ін.). Роль соціальної технологізації в оптимізації соціальної сфери. Специфіка технологій в соціальній роботі як науці, навчальній дисципліні, як видові професійної діяльності. Класифікація технологій в соціальній роботі в залежності від суб'єктів та об'єктів, цілей, змісту та функцій діяльності. Загальні та часткові, універсальні (соціальна діагностика, адаптація, контроль, реабілітація, профілактика, обслуговування, захист, проектування, посередництво та ін.). Соціально-педагогічні технології як інтегрований різновид соціальної та педагогічної технології. Етапи психологічно зорієнтованої соціально-педагогічної діяльності.

Основні поняття: технологія, соціальна технологія, класифікація соціальних технологій, технологізації соціальної сфери, загальні та часткові, універсальні соціальні технології

План практичних занять

1. Суть понять «технологія», «соціальна технологія». Класифікація соціальних технологій.

2. Педагогічна і соціально-педагогічна технології. Структура, етапи соціально-педагогічної технології.

3. Роль соціальної технологізації в оптимізації соціальної сфери.

4. Специфіка технологій в соціальній роботі як науці, навчальній дисципліні, як видові професійної діяльності.

5. Класифікація технологій в соціальній роботі в залежності від суб'єктів та об'єктів, цілей, змісту та функцій діяльності.

6. Загальні та часткові, універсальні (соціальна діагностика, адаптація, контроль, реабілітація, профілактика, обслуговування, захист, проектування, посередництво та ін.).

Завдання для самостійної роботи

1. Чим можна пояснити багатоманітність соціальних технологій. Які фактори обумовлюють різноманіття технологій соціальної роботи?

2. Охарактеризуйте етапи розробки технології соціальної роботи.

3. Назвіть групи технологій соціальної роботи.

4. Які функції технологій соціальної роботи виділяють дослідники?

5. Розробіть перелік об'єктивних та суб'єктивних умов реалізації соціально-педагогічних технологій. Обґрунтуйте свій вибір.

6. Дайте характеристику дослідницьких (пізнавальних) соціально-педагогічних технологій

7. Дайте характеристику прикладних (практичних) соціальних технологій.

8. Дайте загальну характеристику освітніх соціально-педагогічних технологій.

Література для вивчення теми 2.1.:2,7,18,23,31,39.

Тема 2.2. Технологія та методи соціально-діагностичної роботи.

Експертиза та оцінка ефективності соціальної роботи

Загальні проблеми соціальної діагностики. Поняття соціальної норми і патології, Соціальна діагностика як вид діяльності, соціального діагнозу, процес аналізу, галузь соціальних наук. Рівні соціальної діагностики: загальносоціальний, відомчий, регіональний, локальний. Методи соціальної діагностики. Класифікації методів: історико-генетичні (соціальних біографій, генограм та ін.), структурно-функціональні (спостереження, аналіз, співставлення, синтез, методи статистичного, структурного та факторного аналізу, моделювання). Технології соціальної діагностики в роботі з клієнтом. Дослідження соціальної ситуації розвитку дітей і підлітків. Комплексна психолого-педагогічна діагностика (за Завацькою Л.М). Технологічна структура процесу соціально-педагогічного діагностування.

Експертиза як дослідження і огляд. Функції соціальної експертизи. Завдання соціальної експертизи: експертні, інспекційні, правоохоронні, оцінно-консультаційні. Напрями експертизи: соціально-психологічна, судово-психіатрична, медико-соціальна. Методи, що застосовуються при проведенні

соціальної експертизи: аналіз документів, співставлення, тестування, спостереження, самоспостереження, ситуаційного аналізу, експертних оцінок. Організаційні моделі соціальної експертизи: “Рецензія”, “Моніторинг”, “Проект”, “Дельфі”. Методичне підґрунтя планування і проведення моніторингу. Види оцінок, алгоритм здійснення оцінки в соціально-педагогічній діяльності.

Основні поняття: діагностика, соціальна діагностика, норма, патологія, методи соціальної діагностики, комплексна психолого-педагогічна діагностика, експертиза, соціальна експертиза, рецензія, моніторинг.

План практичних занять

1. Соціальна діагностика та її значення в соціально-педагогічній роботі. Характеристика принципів соціальної діагностики.

2. Етапи і способи проведення діагностичного дослідження в соціально-педагогічній роботі. Технологічна структура процесу соціально-педагогічного діагностування.

3. Методи соціальної діагностики, їх класифікації.

4. Комплексна психолого-педагогічна діагностика. (за Завацькою Л.М)

5. Соціальна експертизи, її функції та завдання.

6. Організаційні моделі соціальної експертизи. Етапи роботи експертів при використанні різних моделей експертизи.

7. Методика здійснення експертиз різного виду (медико-соціальна експертиза (МСЕК), психолого-медико-педагогічний консиліум), оцінно-експертна технологія в роботі соціального педагога.

8. Види оцінок, алгоритм здійснення оцінки в соціальній роботі/соціально-педагогічній діяльності.

Завдання для самостійної роботи

1. Опишіть суб’єктивні та об’єктивні помилки соціальної діагностики та шляхи їх мінімізації.

2. Проаналізуйте можливі форми та моделі діагностики проблем соціального характеру.

3. Якими є оптимальні методики у процесі діагностики різних груп населення.

4. Що соціальному працівнику/педагогові треба знати, уміти для здійснення діагностичної функції?

5. У чому полягає роль діагностики у вирішенні соціальної проблеми.

6. Підберіть необхідний інструментарій для проведення діагностики однієї з обраних проблем (обдарованості учнів, рівня агресивності підлітків, схильності до адиктивної поведінки, рівня конфліктності особистості, виявлення професійних інтересів, сімейних взаємовідносин тощо).

7. Назвіть моделі експертної роботи і визначте основні відмінності між ними.

8. Розкрийте сутність моніторингу й оцінки як засобів підвищення ефективності надання соціальних послуг.

9. Назвіть об’єкти оцінки у соціально-педагогічній діяльності.

10. Визначте алгоритм оцінки соціальних явищ.

Література для вивчення теми 2.2: 2,3,4,7,20,38,39.

2.3. Технології профілактичної роботи соціального працівника/ ФСР/ соціального педагога

Соціальна профілактика як напрям соціальної роботи. Сутність і завдання соціальної профілактики. Основні принципи профілактики кризових станів особистості і девіантної поведінки. Мета, об'єкти соціально-профілактичного впливу. Політичні, соціально-економічні, нормативні та організаційно-методичні передумови розвитку профілактичної соціальної роботи. Три рівні соціальної профілактики: загальносоціальний, спеціальний, індивідуальний. Види соціальної профілактики: первинна, вторинна, третинна, структурна. Структура процесу соціальної профілактики. Загальна процедура соціальної профілактики. Основні процедури та стратегії соціальної профілактики. Стратегії боротьби і нормалізації. Моделі стримування, залякування, ствердження моральних принципів, поширення фактичних знань, навчання позитивній поведінці, формування здорового способу життя, радикальна модель. Моделі контрольованого впливу і зменшення шкоди. Комплексне використання моделей соціальної профілактики. Основні процедури соціальної профілактики. Основні способи і методи профілактичної інтервенції. Галузі застосування соціальної профілактики: профілактика соціальних відхилень, соціальної напруги, криз, конфліктів, медико-соціальна профілактика. Технології соціально-педагогічної профілактики відхилень в поведінці дітей і підлітків. Традиційні та інноваційні технології профілактичної роботи – профілактична програма, профілактичний захід, «навчання на рівних» тощо.

Основні поняття: соціальна профілактика, рівні соціальної профілактики, види соціальної профілактики, стратегії профілактики, моделі соціальної профілактики, методи профілактичної інтервенції, профілактична програма, профілактичний захід, «навчання на рівних»

План практичних занять

1. Політичні, соціально-економічні, нормативні та організаційно-методичні передумови розвитку профілактичної соціальної роботи.

2. Соціальна профілактика як провідний напрям соціально-педагогічної роботи, її сутність, структура, мета, завдання.

3. Три рівні (загальносоціальний, спеціальний, індивідуальний) та види (первинна, вторинна, третинна, структурна) соціальної профілактики.

4. Основні процедури, стратегії та моделі соціальної профілактики.

4.1. Стратегії боротьби і нормалізації.

4.2. Моделі стримування, залякування, ствердження моральних принципів, поширення фактичних знань, навчання позитивній поведінці, формування здорового способу життя, радикальна модель.

4.3. Моделі контрольованого впливу і зменшення шкоди.

5. Основні способи і методи профілактичної інтервенції.

6. Традиційні та інноваційні технології профілактичної роботи – профілактична програма, профілактичний захід, «навчання на рівних» тощо.

Завдання для самостійної роботи

1. Чим відрізняють медичні, юридичні чи інші заходи з профілактики від профілактики в соціальній сфері.

2. Відшукайте нормативно-правові документи, що спрямовані на профілактику тих чи тих негативних явищ.

3. Розкрийте більш детально складові структурної профілактики: профілактика через усвідомлену поведінку; підтримка здоров'я на політичному, соціальному та культурному рівнях; поширення знань і компетентності в діях серед головних уразливих груп; відповідність стратегіям, зорієнтованим на зміну умов, за яких відбувається прояв певної поведінки; зміцнення солідарності з людьми з вразливих категорій й толерантне ставлення до різних способів життя.

4. Покажіть специфіку здійснення контрольної-репресивної, охоронно-захисної, нейтралізуючої, відволікаючої, виключаючої та «компенсаторної» профілактики.

5. Розробіть програму профілактичного заходу з конкретною цільовою групою, використовуючи форми та методи профілактичної роботи.

Література для вивчення теми 2.3:2,4,7,9,16,17,18,28,31.

Тема 2.4. Соціальна терапія і технології її здійснення

Сутність і зміст понять «терапія», «соціальна терапія», «соціально-педагогічна терапія», їх зв'язок з психотерапією. Головні моделі психотерапії (медична, соціологічна, психологічна, філософська). Зв'язок напрямів соціально-терапевтичної роботи з різними функціональними підходами в соціальній роботі. Основні форми і методи терапевтичного впливу, що застосовується в соціальній роботі: індивідуальна та групова психотерапія, трудова терапія, терапія самовиховання, соціотерапія, музикотерапія, ритмотерапія, арттерапія, кольоротерапія, психогімнастика, натурпсихотерапія, логотерапія, імаготерапія. Організація роботи терапевтичної групи (спільноти).

Основні поняття: терапія, соціальна терапія, моделі психотерапії, форми і методи терапевтичного впливу, трудова терапія, терапія самовиховання, соціотерапія, музикотерапія, ритмотерапія, арттерапія, кольоротерапія, психогімнастика, натурпсихотерапія, логотерапія, імаготерапія

План практичних занять

1. Сутність і зміст понять «терапія», «соціальна терапія», «соціально-педагогічна терапія».

2. Основні форми і методи терапевтичного впливу, які використовуються в соціальній роботі: їх технологічні характеристики:

2.1. Індивідуальна й групова терапія; 2.2. Трудова терапія;

2.3. Терапія самовиховання; 2.4. Соціотерапія; 2.5. Музикотерапія;

2.6. Ритмотерапія; 2.7. арттерапія; 2.8. кольоротерапія;

2.9. психогімнастика; 2.10. логотерапія; 2.11. імаготерапія та ін.

Практична демонстрація фрагментів терапевтичних методик.

3. Організація роботи терапевтичної групи (спільноти).

Завдання для самостійної роботи

1. Обґрунтуйте необхідність використання в соціальній роботі та соціально-педагогічній діяльності терапевтичних технологій.

2. Поясніть зміст вислову «доглядати за душею».

3. Хто з відомих дослідників вивчав питання використання терапії у соціально-педагогічному аспекті. Підготуйте реферативні повідомлення про фундаторів використання терапії в соціальній роботі.

4. Дайте характеристику моделям терапії у соціальній роботі/соціально-педагогічній діяльності.

5. Підберіть 1-2 терапевтичні методики для презентації їх групі.

6. Підберіть казки, твори, які можна використовувати за методом казкотерапії у роботі з дітьми: а) конфліктними; б) агресивними; в) схильними до правопорушень; г) жертвами насилля.

Література для вивчення теми 2.4.: 4,5,7,17,18,31,39.

Тема 2.5. Технології соціальної абілітації та реабілітації

Сутність понять «абілітація», «реабілітація», «соціальна реабілітація» та їх види. Об'єкт, предмет та суб'єкти соціальної реабілітації. Процесуальні аспекти соціальної реабілітації. Рівні соціальної реабілітації. Принципи соціальної реабілітації. Соціальні групи, котрі мають потребу в соціальній реабілітації. Процедури і методи соціальної реабілітації. Завдання установ соціальної реабілітації. Особливості медико-соціальної, професійно-трудової, соціально-психологічної, соціально-побутової та соціально-рольової реабілітації. Технологія індивідуальної реабілітації вихованця. Особливості проведення соціально-середовищної орієнтації і соціально-побутової адаптації в установах соціального обслуговування населення. Складання програми соціальної реабілітації клієнта.

Основні поняття: абілітація, реабілітація, соціальна реабілітація, рівні соціальної реабілітації, медико-соціальна, професійно-трудова, соціально-психологічна, соціально-побутова та соціально-рольова реабілітації, соціально-середовищна орієнтація, програми соціальної реабілітації.

План практичних занять

1. Сутність понять «абілітація», «реабілітація», «соціальна реабілітація» та їх види.

2. Об'єкти та суб'єкти соціально-реабілітаційної діяльності. Завдання установ соціальної реабілітації.

3. Особливості медико-соціальної, професійно-трудової, соціально-психологічної, соціально-побутової та соціально-рольової реабілітації.

4. Технологія індивідуальної реабілітації вихованця.

5. Особливості проведення соціально-середовищної орієнтації і соціально-побутової адаптації в установах соціального обслуговування населення.

6. Складання програми соціальної реабілітації клієнта.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте різні підходи дослідників до визначення поняття «соціальна реабілітація»: визначте спільні риси та відмінності між ними.

2. Назвіть принципи реабілітаційної роботи та розкрийте їх зміст.
3. Окресліть та аргументуйте свій вибір соціальних груп, котрі мають потребу в соціальній реабілітації.
4. Опишіть етапи соціально-реабілітаційної роботи і визначіть їх зміст.
5. Покажіть особливості медико-соціальної, професійно-трудової, соціально-психологічної, соціально-побутової та соціально-рольової реабілітації (на прикладі певних груп клієнтів спеціалізованої соціальної служби).
6. Назвіть етапи проведення соціально-побутової адаптації.
7. Поцікавтесь, які реабілітаційні установи є у населеному пункті, де Ви проживаєте. Визначте, на яких проблемах вони спеціалізуються.

Література для вивчення теми 2.5: 4,5,7,17,18,31,39.

Тема 2.6. Технології соціального та соціально-психологічного консультування, представництва інтересів та посередництва.

Консультування як метод соціальної допомоги, його призначення і сутність. Види соціального консультування: за об'єктом – юнаки, діти, люди похилого віку, члени сімей, люди з особливими потребами; за змістом – допомога, підтримка, рекомендації; за формою – індивідуальне і групове; за способом реалізації – за телефоном, безпосереднім спілкуванням, експертною групою та ін. Особливості індивідуальної консультативної допомоги у соціальній роботі. Техніка соціально-педагогічного спілкування з клієнтами в процесі індивідуальної консультативної допомоги. Консультативний процес і консультативна взаємодія. Технологія консультативної соціально-педагогічної допомоги. Етапи консультації: перше враження, визначення позиції, діагностика клієнта, постановка завдань консультування, безпосереднє консультування, активізація клієнта, знаходження і прийняття рішення, аналіз результатів. Конфліктні ситуації в процесі консультування, можливості їх попередження та подолання. Метод кризового консультування. Техніки психологічною підтримки під час кризового консультування: методика вербалізації емоційних станів; програвання взаємних ролей; інструкція; методика опосередкованого спілкування; сімейне обговорення; техніка формування навичок і вмінь.

Методика психолого-терапевтичного консультування по телефону. Напрями діяльності служби «Телефону довіри»: психотерапевтичний, психологічний, педагогічний. Помилки та ілюзії телефонної консультації, «мінус-прийоми» та шляхи їх подолання. Основні етапи соціально-психологічного консультування. Техніки емпатійного спілкування з клієнтом. Основні правила ефективного консультування.

Мета і основні завдання посередництва, його види і форми. Форми посередництва в соціальній роботі. Технологія надання посередницьких послуг та послуг з переадресації соціальним педагогом (працівником).

Основні поняття: консультування, соціальне консультування, індивідуальна консультативна допомога, консультативний процес, консультативна взаємодія, етапи консультації, кризове консультування,

консультування по телефону, посередництво, посередницькі послуги, переадресація

План практичних занять

1. Консультування як метод допомоги у соціальній роботі, його призначення і сутність. Види соціально-педагогічного консультування.

2. Основні принципи консультування, вимоги до здійснення процесу консультування.

3. Технологія консультативної соціальної допомоги. Техніка соціально-педагогічного спілкування з клієнтами в процесі індивідуальної консультативної допомоги.

4. Етапи консультативної бесіди.

5. Шляхи уникнення соціальним працівником/педагогом непродуктивного спілкування з клієнтом в ході консультації.

6. Консультування по телефону як різновид соціально-педагогічної допомоги. Завдання «Телефону довіри». Помилки та ілюзії телефонної консультації.

7. Посередництво в соціальній роботі, його мета і основні завдання, види і форми.

8. Технологія надання посередницьких послуг та послуг з переадресації соціальним педагогом/працівником.

Завдання для самостійної роботи

1. Назвіть типові та соціальні проблеми, які є предметом соціального консультування.

2. Що передбачає консультативна діяльність?

3. Які моделі консультування існують?

4. Які завдання можна вирішити в процесі консультативної бесіди?

5. Перерахуйте основні вимоги до соціального працівника, який проводить консультацію з клієнтом.

6. Використовуючи інтернет-ресурси та інші інформаційні джерела складіть список наукових видань із теми семінарського заняття.

7. Заповніть таблицю «Етапи і процедури консультативної практики»

Етапи консультації	Процедури консультативного процесу
Підготовчий етап	
Етап налаштування на роботу	
Діагностичний етап	
Рекомендаційний етап	
Контрольний етап	
Етап конструктивної консультативної взаємодії з клієнтом	

Література для вивчення теми 2.6.: 2,4,5,7,17,18,31,39.

Тема 2.7. Технології зв'язку з громадськістю та взаємодії зі ЗМІ в соціальній роботі.

Сутність, зміст та специфіка технологій зв'язку з громадськістю (PR). Основні функції та принципи PR: PR як функція менеджменту, як комунікація, як вплив на громадську думку, як процес. PR і подібні йому напрями діяльності: прес-посередництво, просування, пабліситі, громадські справи, реклама, маркетинг.

Технології зв'язку з громадськістю в практиці соціальної роботи. Взаємодія із засобами масової інформації в соціальній роботі. PR-тактики соціальних служб і недержавних організацій. Письмові й друковані матеріали: прес-реліз. Усне слово, лобіювання: прес-конференція. Інтернет та інші новітні технології: web-сторінка. Вимоги до спеціалістів в галузі PR.

Основні поняття: технології зв'язку з громадськістю (PR), прес-посередництво, пабліситі, громадські справи, реклама, маркетинг, PR-тактики, лобіювання, прес-конференція, web-сторінка.

План практичних занять

1. Зміст та специфіка технологій зв'язку з громадськістю (PR). Основні функції та принципи PR: PR як функція менеджменту, як комунікація, як вплив на громадську думку, як процес.

2. PR і подібні йому напрями діяльності: прес-посередництво, просування, пабліситі, громадські справи, реклама, маркетинг.

3. Взаємодія із засобами масової інформації в соціальній роботі

4. PR-тактики соціальних служб і недержавних організацій.

4.а. письмові й друковані матеріали: прес-реліз;

4.б. усне слово, лобіювання: прес-конференція;

4.в. Інтернет та інші новітні технології: web-сторінка.

Завдання для самостійної роботи

1. Які вимоги ставлять до спеціалістів у галузі PR в сучасних умовах. Охарактеризуйте їх.

2. Підготуйте прес-реліз заходу (акції) за певною тематикою.

3. Розкрийте методику проведення публічних масових заходів та інформаційних кампаній.

4. Створіть один із видів корпоративної продукції із врахуванням особливих потреб осіб із інвалідністю.

Література для вивчення теми 2.7: 2, 4,9,18, 30, 39.

Тема 2.8. Рекламно-інформаційні та інформаційно-роз'яснювальні технології в соціальній роботі.

Рекламно-інформаційні технології в соціально-педагогічній діяльності. Соціальна реклама і соціальні інформаційні кампанії: спільне та відмінне. Функції, засоби та інструменти соціальної реклами, її етапи. Організація та проведення просвітницько-інформаційної кампанії в територіальній громаді

Основні поняття: реклама, соціальна реклама, соціальні інформаційні кампанії, просвітницько-інформаційної кампанії.

План практичних занять

1. Рекламно-інформаційні технології в соціальній роботі/соціально-педагогічній діяльності.

2. Функції, засоби та інструменти соціальної реклами, її етапи: можливості її використання в соціально-педагогічній роботі.

3. Організація та проведення просвітницько-інформаційної кампанії в навчальному закладі, інших установах та територіальній громаді загалом.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте Закон України «Про рекламу» на предмет його спрямованості на вирішення соціальних проблем громадян.

2. Яку тематику висвітлює соціальна реклама? В чому полягають її функції?

3. Назвіть і покажіть специфіку каналів рекламного впливу. Критерії вибору каналу рекламного впливу.

4. Що є основними складовими ефективності соціальної реклами?

5. Охарактеризуйте етапи підготовки та реалізації соціальної рекламної кампанії.

6. Підготуйте порівняльну таблицю спільного та відмінного у соціальній рекламі та соціальній рекламній кампанії.

7. Створіть рекламний ролик про діяльність організації соціальної сфери або створіть рекламний буклет про надання певної соціальної послуги.

Література для вивчення теми 2.8.: 2, 4,9,18, 30, 39.

Тема 2.9. Технології сімейно-орієнтованої соціальної роботи. Оцінка потреб дитини та сім'ї.

Сім'я – об'єкт соціальної роботи. Ключові поняття сімейно орієнтованої соціальної роботи. Причини, що викликають сімейні дисфункції. Сутність загальних соціальних проблем сучасної сім'ї. Соціальні проблеми окремих категорій сімей: неповних, в т.ч. неповних розширених; багатодітних (в першу чергу неблагополучних), сімей інвалідів, сімей, що виховують дітей-інвалідів, повних малодітних сімей в ситуації соціального чи сімейного неблагополуччя. Особливості роботи соціального педагога з різними типами сімей. Технології соціально-педагогічної роботи з сім'єю. Види і форми соціальної допомоги сім'ї: екстрене втручання, робота спрямована на збереження стабільності сім'ї, робота спрямована на соціальний розвиток сім'ї та її членів. Методи роботи з проблемною сім'єю: спрямованої зміни, “сімейної згоди”, “побудови генограми сім'ї”. Соціально-педагогічна допомога, спрямована на гармонізацію сімейних стосунків.

Оцінювання потреб сім'ї як базова технологія соціально-педагогічної роботи. Процедура оцінки потреб дитини та сім'ї.

Основні поняття: сім'я, сімейно орієнтована соціальна робота, сімейні дисфункції, окремі категорії сімей, екстрене втручання, методи роботи з проблемною сім'єю, соціально-педагогічна допомога, оцінювання потреб сім'ї, генограма, гейткінг.

План практичних занять

1. Сім'я – об'єкт соціальної/соціально-педагогічної роботи. Причини, що викликають сімейні дисфункції.
2. Сутність загальних і специфічних соціальних проблем сучасної сім'ї.
3. Моделі та напрями роботи соціального працівника/педагога з різними типами сімей.
4. Види і форми соціальної допомоги сім'ї.
5. Технології та методи соціально-педагогічної роботи з сім'єю.
  - 5.1. Методи роботи з проблемною сім'єю: спрямованої зміни, «сімейної згоди», «побудови генограми сім'ї».
  - 5.2. Специфіка роботи з асоціальними сім'ями (алкоголіків, наркозалежних осіб) та конфліктними сім'ями.
  - 5.3. Гейткінг як система попередження потрапляння дітей в інституційні заклади.
  - 5.4. Соціально-педагогічна допомога, спрямована на гармонізацію сімейних стосунків.
6. Оцінювання потреб сім'ї як базова технологія соціально-педагогічної роботи.
7. Процедура оцінки потреб дитини та сім'ї.

Завдання для самостійної роботи

1. Використовуючи досвід навчально-фахової діяльності (систему практик), висловіть своє ставлення, аргументуючи його, до використання численних класифікацій сім'ї у конкретній практиці соціальної роботи.
2. Розкрийте особливості проходження адаптація сім'ї до сучасних соціально-економічних умов.
3. Якими є характерні проблеми, з якими зіштовхуються батьки в процесі виховання дітей на різних вікових етапах їхнього розвитку?
4. Окресліть методіку визначення основної (ключової) проблеми сім'ї. Розкрийте поняття «криза» та «сім'я у кризі».
5. Доведіть твердження про те, що соціальна робота з сім'єю сприяє стабілізації сімейного життя.
6. Опишіть процес залучення громадськості до роботи із сім'єю.
7. Обґрунтуйте з теоретичної та практичної точок зору твердження про те, що соціальна робота з сім'єю є найбільш широким полем діяльності фахівців із соціальної роботи.
8. Як можна здійснити адміністративний вплив на сім'ю з антисоціальною поведінкою батьків.
9. Хто (особи та соціальні інститути) здійснює турботу про дитину, що залишилася без піклування батьків, і які їхні функції?
10. За допомогою «Анкети вивчення взаємовідносин у сім'ї» (за П.Шептенко та Г. Вороніною, український варіант представлений у посібнику *Методи та технології роботи соціального педагога / Авт.-упоряд. С.П.Архипова, Г.Я.Майборода, О.В. Тютюнник. Навч. пос. К.: Слово. 2011. С. 254-255*) вивчіть взаємостосунки між членами певної родини, провівши анкетування в цій сім'ї.

Література для вивчення теми 2.9: 2,3,5,8, 9,13,14,15,16,17,27.

Тема 2.10. Соціальна робота щодо запобіганню насильству в сім'ї та жорстокому поводженню з дітьми.

Професійна компетентність фахівців із соціальної роботи/соціальних працівників щодо підтримки вразливих сімей і дітей. Використання ресурсів громади у соціальній роботі із вразливими сім'ями з дітьми. Внутрісімейна жорсткість (морально-психологічне насилля, емоційно-психологічна жорстокість, фізичне і сексуальне насилля) та шляхи її подолання. Чинники виникнення насильства у сім'ї та жорстокого поводження з дітьми. Основні нормативно-правові акти регламентують соціальну роботу щодо попередження та подолання насильства в сім'ї та жорстокого поводження з дітьми. Особливості виявлення сімей/дітей, які стали жертвами насильницьких дій. Ознаки (індикатори) жорстокого поводження з дітьми

Основні поняття: насильство, домашнє насильство, жертва, жорстоке поводження з дітьми, вразливі сім'ї і діти, внутрісімейна жорсткість, морально-психологічне насилля, емоційно-психологічна жорстокість, фізичне насилля, сексуальне насилля, попередження та подолання насильства в сім'ї.

План практичних занять

1. Професійна компетентність фахівців із соціальної роботи/соціальних працівників щодо підтримки вразливих сімей і дітей.
2. Використання ресурсів громади у соціальній роботі із вразливими сім'ями з дітьми.
3. Внутрісімейна жорсткість (морально-психологічне насилля, емоційно-психологічна жорстокість, фізичне і сексуальне насилля) та шляхи її подолання.
4. Чинники виникнення насильства у сім'ї та жорстокого поводження з дітьми.
5. Основні нормативно-правові акти регламентують соціальну роботу щодо попередження та подолання насильства в сім'ї та жорстокого поводження з дітьми.
6. Особливості виявлення сімей/дітей, які стали жертвами насильницьких дій. Ознаки (індикатори) жорстокого поводження з дітьми.

Завдання для самостійної роботи

1. Якими є наслідки насильства в сім'ї та жорстокого поводження з дітьми?
2. Хто може бути надавачем соціальних послуг для сім'ї з даною ознакою вразливості?
3. Які форми і методи доцільно використовувати у процесі соціальної роботи з такими отримувачами відповідних соціальних послуг.
4. Якими є основні ризики (труднощі, застереження) та рекомендації щодо роботи з сім'ями, особами, які мають таку ознаку вразливості?

Література для вивчення теми 2.10: 2,3,5,8, 9,13,14,15,16,17,27.

Тема 2.11. Технології соціальної роботи з особами з інвалідністю та їхніми сім'ями.

Зміст поняття інвалідності в сучасних умовах. Інвалідність у дітей як соціально-педагогічна проблема, соціально-екологічна модель – основа соціальної роботи з особами з інвалідністю. Характеристика періодів життєвого циклу сім'ї дитини з інвалідністю. Сутність абілітації та реабілітації в роботі з дітьми з інвалідністю. Недопущення соціальної депривації дітей з обмеженими можливостями.

Технології соціальної реабілітації дітей з обмеженими можливостями. Програма реабілітації, її складові. Концепції ранньої реабілітації дітей з обмеженими можливостями. Форми реабілітації осіб із інвалідністю: психологічна, педагогічна, соціально-економічна, професійна, побутова та ін. Сім'я – активний фактор реабілітації та соціальної адаптації дитини з обмеженими можливостями. Моделі (тактики) роботи соціального педагога з батьками: безпосередня робота з конкретною сім'єю; безпосередня робота з групою батьків; опосередкована робота з групою батьків, розвиток контактів поміж сім'ями. Цикли соціальної допомоги батькам дітей з обмеженими можливостями. Моделі взаємодії з сім'ями, де є діти з інвалідністю (за А.Й.Капською): кризово-інтервентна, проблемно-орієнтована, психосоціальна (патронаж, консультації та бесіди, тренінг) та ін. Громадсько-правові, соціально-психологічні та інформаційно-технологічні аспекти інтеграції молоді з обмеженими фізичними можливостями в суспільство. Вітчизняний досвід організації надання допомоги людям з інвалідністю (відвідування установ та служб, які працюють із дітьми та молоддю із особливими потребами).

Основні поняття: інвалідність, особа з інвалідністю, абілітація, реабілітація, рання реабілітація дітей з обмеженими можливостями, патронаж, консультації, тренінг.

План практичних занять

1. Інвалідність у дітей як соціально-педагогічна проблема.
2. Сутність абілітації та реабілітації в роботі з дітьми та молодими людьми з інвалідністю. Недопущення соціальної депривації дітей з обмеженими можливостями.
3. Моделі соціальної реабілітації дітей з функціональними обмеженнями.
4. Форми реабілітації осіб із інвалідністю: психологічна, педагогічна, соціально-економічна, професійна, побутова та ін.
5. Цикли соціальної допомоги батькам дітей із обмеженими можливостями. Моделі взаємодії з сім'ями, де є діти-інваліди (за А.Й.Капською).
6. Громадсько-правові, соціально-психологічні та інформаційно-технологічні аспекти інтеграції молоді з обмеженими фізичними можливостями в суспільство.
7. Вітчизняний досвід організації надання допомоги людям з функціональними обмеженнями (відвідування установ та служб, які працюють із дітьми та молоддю із особливими потребами).

Завдання для самостійної роботи

1. Розкажіть про відомі вам зразки здійснення в нашій країні матеріального, соціально-побутового й медичного забезпечення дітей та молоді з інвалідністю.

2. Вкажіть як вирішується проблеми інвалідності в різних регіонах України, зокрема на Волині (на прикладі матеріалів зі ЗМІ).

3. Складіть порівняльну схему діяльності організацій і установ соціального обслуговування осіб із інвалідністю

№ п/п	Назва організації	Об'єкти соціальної роботи	Завдання	Форми, методи, технології соціальної роботи

4. Проаналізуйте, з якою метою створюються громадські організації для осіб з інвалідністю в Україні, їх завдання, функції, напрями діяльності.

5. Проаналізуйте вітчизняні й міжнародні програми і проекти, які реалізуються в Україні в рамках технічної допомоги громадським організаціям осіб із інвалідністю, програм самодопомоги й взаємного співробітництва.

6. Визначте, які труднощі і перешкоди існують для інтегративного навчання осіб із інвалідністю.

7. Чим, на вашу думку, викликана стигматизація людей із психофізичними розладами? Яким чином можна запобігти цьому явищу?

Література для вивчення теми 2.11: 2,3,4,5,10,11,15,16,17,25,27,40.

Тема 2.12. Особливості використання технологій соціально-педагогічної роботи в освітньо-виховних закладах

Соціально-психологічна служба школи, її призначення, головні завдання та функції. Функції і ролі шкільного соціального педагога, основні напрями соціально-педагогічної діяльності в освітній установі. Характеристика посадових обов'язків та прав шкільного соціального педагога. Нормативно-правове забезпечення діяльності шкільного соціального педагога.

Типові технології роботи шкільного соціального педагога: вивчення (дослідження) соціально-педагогічних процесів в учнівському колективі; соціально-педагогічна діагностика різних категорій дітей; соціально-педагогічна робота з дітьми і підлітками, що мають поведінкові відхилення; організація дозвілєвої діяльності з дітьми і підлітками школи. Соціально-педагогічне консультування сім'ї і дітей, методична допомога учителям в виховній (превентивній) роботі з дітьми, що мають відхилення в поведінці.

Зміст і методи соціально-педагогічної роботи школи в сімейному соціумі. Проблеми взаємодії сім'ї, освітнього закладу, громадських організацій та адміністративних органів у процесі координації виховних зусиль. Вітчизняний та регіональний досвід соціально-просвітницької та профілактичної роботи соціальних педагогів у навчальних закладах. Вимоги до ведення документації соціального педагога.

Основні поняття: психологічна служба школи, соціальний педагог, типові технології роботи шкільного соціального педагога, просвітницько-профілактична робота в школі, документація соціального педагога.

План практичних занять

1. Соціально-психологічна служба навчального закладу, її призначення, головні завдання та функції.
2. Функції і ролі шкільного соціального педагога, основні напрями соціально-педагогічної діяльності в освітній установі.
3. Нормативно-правове забезпечення діяльності шкільного соціального педагога.
4. Типові методи і технології роботи шкільного соціального педагога.
5. Характеристика посадових обов'язків та прав шкільного соціального педагога.
6. Проблеми взаємодії сім'ї, освітнього закладу, громадських організацій та адміністративних органів в процесі координації виховних зусиль.
7. Вітчизняний та регіональний досвід соціально-просвітницької та профілактичної роботи соціальних педагогів у навчальних закладах.
8. Вимоги до ведення документації соціального педагога.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте коло осіб, з якими взаємодіє соціальний педагог у закладі загальної середньої освіти.
2. Розкрийте специфіку професійної діяльності соціального педагога у закладі загальної середньої освіти та її відмінність від діяльності звичайних педагогічних працівників, практичного психолога, соціального працівника територіальної громади?
3. Якими нормативно-законодавчими документами регламентується діяльність соціального педагога в системі освіти?
4. Які види соціальних послуг надає учням та їх батькам соціальний педагог у ЗЗСО?
5. Опишіть специфіку організації соціально-педагогічної роботи з батьками в системі освіти?
6. З якою метою, на Вашу думку, впроваджуються у ЗЗСО просвітницько-профілактичні та освітні програми?
7. Якою, на вашу думку, є роль соціального педагога в управлінні школою/ліцеєм.
8. Назвіть основні напрями роботи соціального педагога по організації виховного середовища учнів.
9. Розкрийте специфіку соціально-педагогічного консультування сім'ї і дітей із проблем виховання, взаємостосунків із однолітками, самовиховання та інших соціально-педагогічних проблем.

Література для вивчення теми 2.12: 3,4,7,14,18,29,37,39.

Тема 2.13. Технології соціальної роботи з молоддю.

Молодь як особлива соціально-демографічна структура. Проблеми сучасної молоді. Характеристика негативних тенденцій в молодіжному середовищі. Здійснення державної молодіжної політики в Україні. Реалізація основних напрямів соціального захисту молоді.

Технології соціальної роботи з молоддю. Моделі соціальної роботи з

молоддю: інтегративна і дефіцитна. Специфіка соціальної роботи з різними категоріями молоді. Молодіжна субкультура і можливості соціальної роботи. Особливості роботи щодо соціальної підтримки молодих сімей. Форми роботи по підготовці молоді до сімейного життя. Форми і методи роботи щодо сприяння працевлаштуванню та вторинній зайнятій молоді. Організація соціальної роботи з молоддю в системі центрів соціальних служб (центрів надання соціальних послуг). Досвід соціальної роботи з молоддю в країнах зарубіжжя. Система роботи із залучення молодих людей до волонтерського руху: вітчизняний і зарубіжний досвід та моделі організації діяльності.

Основні поняття: молодь, державна молодіжна політика, моделі соціальної роботи з молоддю, молодіжна субкультура, волонтерський рух, підготовка молоді до сімейного життя.

План практичних занять

1. Молодь як особлива соціально-демографічна група. Соціально-психологічний портрет молоді. Основні соціальні проблеми молоді.

2. Здійснення державної молодіжної політики в Україні. Реалізація основних напрямів соціального захисту молоді.

3. Організація соціальної роботи з молоддю в системі центрів соціальних служб (центрів надання соціальних послуг).

4. Соціальні програми і соціальні заходи в Україні щодо підтримки молоді, молоді сім'ї.

5. Досвід соціальної роботи з молоддю в країнах близького й далекого зарубіжжя.

6. Система роботи із залучення молодих людей до волонтерського руху: вітчизняний і зарубіжний досвід та моделі організації діяльності.

Завдання для самостійної роботи

1. Дайте стислу характеристику соціально-проблемного «молодіжного поля» і висловіть індивідуально-професійне ставлення до нього.

2. Охарактеризуйте основні напрями та основні принципи соціального захисту молоді в Україні.

3. Охарактеризуйте особливості здійснення соціального захисту молоді в сучасних умовах. Наведіть приклади зі ЗМІ.

4. Ознайомтесь з напрямами і програмами діяльності обласного ЦСС чи ЦСС/ЦНСП територіальних громад Волинської області та проаналізуйте їх відповідність потребам молодих людей.

5. Покажіть специфіку діяльності соціальних служб у контексті державної політики із забезпечення прав дітей.

6. Опрацюйте положення про соціальний гуртожиток, центр соціально-психологічної реабілітації для дітей та молоді з функціональними обмеженнями, центр соціально-психологічної допомоги, центр для ВІЛ-інфікованих дітей і молоді та заповніть таблицю подану нижче:

Назва закладу соціального спрямування	Основні завдання	Форми роботи з клієнтами

Література для вивчення теми 2.13: 2, 9,18,37,39

Тема 2.14. Технології соціальної роботи з жінками

Деякі тенденції зміни статусу жінок в сучасному суспільстві. Причини й специфіка соціальних проблем жінок. Генеративна функція жінок. Подвійна зайнятість як проблема. Наслідки соціальних змін у суспільстві щодо становища жінки. Жіноча зайнятість і жіноче безробіття. Вплив на самопочуття жінки сучасної соціально-економічної обстановки. Позадомашня зайнятість і свобода вибору в сімейно-сексуальних стосунках. Подолання соціальної дискримінації жінок. Основні пріоритети соціальної політики щодо покращення становища жінок. Характеристика головних ідей Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації по відношенню до жінок. Основні параметри соціальної політики щодо жінок. Технології соціальної роботи з жінками. Три головні групи завдань щодо соціальної роботи з жінками: їх порятунок, підтримання функціонування, розвиток. Екстрена соціальна допомога; адресна соціальна допомога; соціальний притулок-сховище, захист від домашньої жорстокості в умовах нестационарного закладу, допомога в плануванні сім'ї та соціально-трудова реабілітація – як технології соціальної роботи з жінками. Соціальна підтримка жіночої молоді в діяльності ЦСС (ЦНСП)

Основні поняття: соціальних проблем жінок, подвійна зайнятість, сімейно-сексуальні стосунки, соціальна дискримінація жінок, ліквідація всіх форм дискримінації по відношенню до жінок, екстрена соціальна допомога, адресна соціальна допомога, соціальний притулок-сховище.

План практичних занять

1. Причини і специфіка соціальних проблем жінок.
2. Основні пріоритети соціальної політики щодо покращення становища жінок. Характеристика головних ідей Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок.
3. Соціальне становище жінок в Україні.
  - 3.а. проблеми жіночої праці, зайнятості жінок, прав працюючих жінок;
  - 3.б. жінки і політика, жінки і засоби масової інформації;
  - 3.в. охорона здоров'я, народжуваність, материнство;
  - 3.г. проблеми насильства щодо жінок.
4. Технології соціальної роботи з жінками: вітчизняний та зарубіжний досвід.
5. Екстрена соціальна допомога; адресна соціальна допомога; соціальний притулок-сховище, захист від домашньої жорстокості в умовах нестационарного закладу, допомога в плануванні сім'ї та соціально-трудова реабілітація – як сучасні технології соціальної роботи з жінками.
6. Соціальна підтримка жіночої молоді в діяльності ЦСС (ЦНСП).

Завдання для самостійної роботи

1. Визначте основні показники сучасного становища жінок в українському суспільстві.

2. Охарактеризуйте головні правові гарантії соціального захисту жінки в Українській державі.

3. Опрацювавши «Конвенцію щодо ліквідації усіх форм дискримінації жінок», вкажіть у чому може виявлятися соціальна дискримінація жінок в Україні? Наведіть приклади із життєвого досвіду.

4. Як ви вважаєте, що є важливіше для сучасної жінки: робота чи сім'я? Обґрунтуйте свою думку.

5. Які моделі соціальних служб для жінок існують у західній практиці, на вирішення яких проблем вони спрямовані?

6. Як відбувається становлення соціальних служб для жінок в Україні?

7. Створення яких соціальних служб, соціальних програми для жінок, на Вашу думку, є нагальною потребою у Вашому регіоні?

8. У чому полягає сутність сучасного фемінізму?

Література для вивчення теми 2.14: 2, 9,18,37,39

Тема 2.15. Специфіка соціальної роботи з людьми похилого віку та пенсіонерами.

Люди похилого віку (ЛПВ) як соціальна спільнота. Геронтологічна класифікація ЛПВ за документами МОП і ООН. Соціальне становище і психологічні особливості людей похилого віку. Сучасні теорії старіння: звільнення, активності, субкультури, меншин, вікової стратифікації. Трансформація життєвих орієнтацій та установок ЛПВ, їх соціального самопочуття. Когнітивні особливості ЛПВ, їх характерні реакції та поведінка. Зміст, форми і методи соціально-педагогічної допомоги літнім людям. Організація середовища проживання людей, що старіють. Консультування пенсіонерів та ЛПВ. Підтримання у літніх людей усвідомлення і почуття необхідності і корисності їх життєдіяльності. Система професійної допомоги літнім людям: центри соціального обслуговування, клуби ЛПВ. Форми і методи роботи з літніми людьми: територіальні центри соціального обслуговування, система нестационарних закладів соціального захисту ЛПВ. Сучасні технології соціальної роботи з ЛПВ. Досвід створення груп самопомоги як частки добровільної мережі соціальної допомоги.. Основні напрями медико-соціальної реабілітації літніх людей

Основні поняття: люди похилого віку, геронтологія, теорії старіння, форми і методи соціально-педагогічної допомоги літнім людям, територіальні центри соціального обслуговування, групи самопомоги, медико-соціальна реабілітація.

План практичних занять

1. Люди похилого віку як соціальна спільнота. Соціально-психологічні особливості старості і старіння.

2. Самотність людей похилого віку як соціальна проблема.

3. Зміст, форми і методи соціально-педагогічної допомоги літнім людям в сучасних умовах: вітчизняний та зарубіжний досвід.

4. Соціальний захист людей похилого віку.

5. Організація середовища проживання людей, що старіють. Адаптація до старості.

6. Система соціального обслуговування населення похилого віку. Заклади соціального обслуговування (стаціонарні, напівстаціонарні, нестаціонарні), їх характеристика, зміст діяльності, форми та методи роботи.

7. Сучасні технології соціальної роботи з ЛПВ. Досвід створення груп самодопомоги та взаємодопомоги.

8. Основні напрями медико-соціальної реабілітації літніх людей.

Завдання для самостійної роботи

1. Опишіть особливості процесу старіння. Які чинники, на вашу думку, найбільше впливають на нього?

2. У чому полягають основи теорії старіння населення з позицій соціально-демографічного процесу?

3. Проаналізуйте проблему адаптації до старості й проблему соціальної роботи в цьому напрямі.

4. Охарактеризуйте своєрідність медичних і соціально-психологічних проблем літнього і старечого віку й можливі моделі соціальної роботи в цей період.

5. Яких принципів необхідно дотримуватись при організації соціальної підтримки людей похилого віку?

6. У чому полягає соціальна реабілітація людей похилого віку?

7. Які форми організації громадської активності для людей похилого віку вам відомі?

8. Складіть бібліографію статей у фахових журналах («Соціальний захист», «Соціальна політика й соціальна політика» та ін.) за останній рік із даної проблеми, на одну зі статей – зробіть анотацію.

9. У чому полягає роль і завдання соціальних сервісних інституцій для людей похилого віку.

10. Ознайомтесь і узагальніть досвід роботи з людьми похилого віку й самотніми: а) в територіальному центрі соціального обслуговування (надання соціальних послуг); б) геронтологічному пансіонаті; в) осередку патронажних сестер Червоного Хреста. Які заклади для ЛПВ доцільно було б розвивати в Україні?

Література для вивчення теми 2.15:2,4,7,10,13,18,25,40.

Тема 2.16. Соціальна спрямованість діяльності неурядових організацій. Волонтерська соціальна робота.

Класифікація НУО. НУО соціального спрямування. Роль неурядових організацій в реалізації соціальної політики держави щодо захисту різних категорій населення. Основні методи (засоби) соціально-педагогічного впливу в умовах громадської організації та шляхи підвищення позитивної виховної ролі громадських організацій. Впровадження елементів соціального замовлення в діяльність НУО.

Витоки та сутність волонтерства. Нормативно-правова база волонтерської діяльності в світі та в Україні. Формування мотивації молоді до участі у

волонтерській діяльності. Діяльність молодіжних волонтерських груп у проектах соціально-педагогічної спрямованості. Зміст, форми та методи діяльності волонтерів в умовах мережі центрів соціальних служб (центрів надання соціальних послуг), недержавних організацій, в умовах закладу вищої освіти. Основні етапи створення молодіжної волонтерської групи.

Основні поняття: неурядова організація, громадська організація, соціальне замовлення, волонтерство, волонтерська соціальна робота, центри соціальних служб (центри надання соціальних послуг).

План практичних занять

1. Класифікація НУО. НУО соціального спрямування.
2. Роль неурядових організацій в реалізації соціальної політики держави щодо захисту різних категорій населення.
3. Основні методи (засоби) соціально-педагогічного впливу в умовах громадської організації та шляхи підвищення позитивної виховної ролі громадських організацій.
4. Нормативно-правова база волонтерської діяльності в світі та в Україні.
5. Діяльність молодіжних волонтерських груп у проектах соціально-педагогічної спрямованості.
6. Зміст, форми та методи діяльності волонтерів в умовах мережі центрів соціальних служб (центрів надання соціальних послуг) та недержавних організацій, в умовах закладу вищої освіти.
7. Основні етапи створення молодіжної волонтерської групи.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацюйте Закон України «Про об'єднання громадян».
2. Покажіть механізм взаємодії держави та третього сектору (недержавних організацій) в питаннях соціально-педагогічної роботи?
3. Складіть банк неурядових організацій соціального спрямування, які працюють у нашому регіоні.
4. Узагальніть досвід роботи однієї неурядової організації соціального спрямування.
5. Створіть програму волонтерської ініціативи, спрямовану на соціально-педагогічну підтримку однієї із вразливих категорій дітей та молоді.
6. Проаналізуйте Закон України «Про волонтерську діяльність» (останню редакцію). Покажіть його сильні сторони та проблемні місця.

Література для вивчення теми 2.16: 2,9,11,15,16,25,29,35.

Тема 2.17. Професійна деформація особистості соціального працівника та прийоми й техніки попередження і подолання професійного (емоційного) вигорання фахівців соціальної сфери.

Чинники професійної діяльності, які істотно впливають на особистість і її вияви. Професійні ризики в соціальній роботі. Сутність поняття “професійної деформації” соціального педагога. Позитивні і негативні вияви професійної деформації фахівця та їх характеристика. Психологія вигорання і професійні деформації в роботі спеціаліста соціальної сфери. Синдром професійного вигорання як результат негативної професійної деформації: його вияви та

симптоми. Основні шляхи попередження і подолання негативної професійної деформації соціального педагога (працівника). Професійний відбір в системі попередження негативної професійної деформації. Спеціальна підготовка соціального педагога, спрямована на позитивну професійну деформацію та протидію негативним факторам професійної діяльності. Стратегії допомоги фахівцю соціальної сфери у випадку його професійної деформації. Самодопомога фахівця соціальної сфери.

Основні поняття: професійна деформація, синдром професійного вигорання, попередження негативної професійної деформації, самодопомога фахівця.

План практичних занять

1. Фактори професійної діяльності, що істотно впливають на деформацію особистості соціального педагога /соціального працівника.

2. Професійна деформація особистості: поняття, сутність і зміст та її найбільші типи вияви.

3. Синдром професійного вигорання як результат негативної професійної деформації: його вияви та симптоми.

4. Деякі шляхи профілактики, мінімізації та подолання професійного вигорання соціального педагога/соціального працівника.

5. Стратегії допомоги фахівцю соціальної сфери у випадку його професійної деформації.

6. Самодопомога фахівця соціальної сфери.

Завдання для самостійної роботи

1. Чи впливає наявність професійного відбору на попередження професійної деформації особистості соціального працівника/педагога.

2. Підберіть із психолого-педагогічної літератури методики самодопомоги при стресах, конфліктних ситуаціях.

3. Підберіть казки, притчі, життєві історії для роботи зі спеціалістами з метою терапевтичного впливу у ситуаціях загрози професійного вигорання.

4. Ознайомтесь зі змістом методики В.В. Бойко (див. посібник: *Методи та технології роботи соціального педагога / Авт.-упоряд. С.П.Архипова, Г.Я.Майборода, О.В. Тютюнник. Навч. пос. К.: Слово. 2011. С.484-493*) та проведіть дослідження щодо виявлення симптомів емоційного вигорання соціальних педагогів, практичних психологів, учителів під час практики

Література для вивчення теми 2.17: 2,15,18,25,38,39.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2. Загальні (функціональні) технології соціальної роботи. Особливості соціальної роботи в різних сферах життєдіяльності людини

1. Сутність і види соціальних технологій. Специфіка й класифікація технологій в соціальній роботі.

2. Соціальна діагностика та її значення в соціальній роботі.

3. *Загальні проблеми соціальної діагностики. Принципи й рівні соціальної діагностики.*
4. *Методи і технології соціальної діагностики в роботі з клієнтами.*
5. *Поняття соціальної експертизи, її функції та завдання. Організаційні моделі та методи соціальної експертизи.*
6. *Сутність і зміст соціальної терапії, її головні моделі.*
7. *Основні форми і методи терапевтичного впливу, що застосовуються в соціальній роботі.*
8. *Соціальна профілактика як напрям соціальної роботи. Структура процесу соціальної профілактики, її основні процедури.*
9. *Мета, об'єкти соціально-профілактичного впливу, види та рівні соціальної профілактики.*
10. *Стратегії, тактики та методи профілактичного втручання (інтервенції) соціального працівника/педагога/ФСР.*
11. *Сутність, мета і завдання соціальної реабілітації, її об'єкти та суб'єкти.*
12. *Технології здійснення соціальної реабілітації особистості та сім'ї.*
13. *Соціальне консультування: призначення, сутність і зміст. Основні принципи та види соціального консультування.*
14. *Індивідуальне консультування як стратегія втручання в соціальній роботі. Техніка соціального спілкування з клієнтами в процесі індивідуальної консультативної допомоги.*
15. *Методика психолога - терапевтичного консультування по телефону. Помилки та ілюзії телефонної консультації.*
16. *Мета і основні завдання посередництва, його види і форми. Форми посередництва в соціальній роботі.*
17. *Методика та технології посередницької діяльності соціального працівника/ФСР.*
18. *Зміст технологій зв'язку з громадськістю (PR) в соціальній роботі.*
19. *Методики організації зв'язків з засобами масової інформації в соціальній роботі.*
20. *Рекламно-інформаційні технології в соціальній сфері. Соціальна реклама і соціальні інформаційні кампанії: спільне та відмінне.*
21. *Інформаційно-роз'яснювальні технології в соціальній роботі.*
22. *Типологізація сімей. Характеристика загальних і специфічних соціальних проблем сімей.*
23. *Соціально-педагогічна допомога, спрямована на гармонізацію сімейних стосунків.*
24. *Основні види і форми соціальної допомоги сім'ї.*
25. *Методики соціально-педагогічної роботи з різними типами проблемних сімей.*
26. *Типові рекомендації щодо здійснення різних видів соціальної роботи з неблагополучною сім'єю.*
27. *Оцінювання потреб сім'ї як базова технологія соціальної роботи.*

Процедура оцінки потреб дитини та сім'ї.

28. *Зміст поняття інвалідності в сучасних умовах. Інвалідність у дітей як соціальна проблема.*

29. *Соціально-політичні й правові аспекти допомоги дітям та молодим людям з інвалідністю.*

30. *Характеристика сімей, що мають дітей з інвалідністю.*

31. *Сім'я як активний фактор реабілітації та соціальної адаптації дитини інвалідністю. Соціально-педагогічна робота з батьками, котрі мають дітей з відхиленнями у розвитку.*

32. *Специфіка перебування дітей з інвалідністю у сім'ях та перебудова внутрішньосімейних стосунків.*

33. *Сутність абілітації та реабілітації в роботі з дітьми з інвалідністю. Недопущення соціальної депривації дітей з обмеженими можливостями.*

34. *Технологія соціальної реабілітації дітей та молодих людей з обмеженими можливостями.*

35. *Молодь як особлива соціально-демографічна група. Соціально-психологічний портрет молоді. Основні соціальні проблеми молоді.*

36. *Технології соціальної роботи з молоддю.*

37. *Соціальне становище жінок у суспільстві. Основні пріоритети соціальної політики щодо покращення становища жінок у суспільстві.*

38. *Моделі соціальних служб для жінок, що набули поширення в західній практиці соціальної роботи з жінками.*

39. *Технології соціальної роботи з жінками в умовах сучасної України. Зразки вітчизняного досвіду.*

40. *Неурядові організації соціального спрямування. Відмінності між державними та неурядовими організаціями в соціальній сфері.*

41. *Роль неурядових організацій у вирішенні соціальних проблем сімей, дітей та молоді.*

42. *Мотиви участі молоді у волонтерській роботі. Технологія залучення людських ресурсів до волонтерського руху в соціальній сфері.*

43. *Волонтерські групи як ресурс соціального потенціалу державних чи територіальних соціальних служб і НДО.*

44. *Зміст, форми та методи діяльності волонтерів в умовах мережі центрів соціальних служб та недержавних організацій, в умовах закладу вищої освіти.*

45. *Соціальний статус та психологічні особливості людей похилого віку.*

46. *Специфіка перебування людини похилого віку в сім'ї. Проблеми насилля щодо них в сім'ї.*

47. *Зміст, форми та методи соціальної роботи з людьми похилого віку.*

48. *Сучасні технології соціальної роботи з людьми похилого віку. Досвід створення груп самопомоги та реалізації інших соціальних проектів.*

49. *Соціальна реабілітація та допомога людям похилого віку в світі та Україні.*

50. *Зміст діяльності закладів соціальної підтримки людей похилого віку та одиноких громадян.*

51. *Соціально-психологічна служба в навчальному закладі, її призначення, головні завдання, функції та напрями роботи.*

52. *Типові технології роботи соціального педагога у навчальному закладі (школі, ПТУ).*

53. *Фактори професійної діяльності, що істотно впливають на деформацію особистості соціального педагога /соціального працівника.*

54. *Синдром професійного вигорання як результат негативної професійної деформації, його вияви та симптоми.*

55. *Деякі шляхи профілактики, мінімізації та подолання професійного вигорання соціального педагога/соціального працівника*

V. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

2,5 бала (V семестр)/ 2 бали (VI семестр) - оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

1,5 бали (V та VI семестри)- оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

1 бал (V та VI семестри) - оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0 балів - Оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є залік (V семестр)

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Лінгвістична оцінка
90 – 100	Зараховано
82 – 89	
75 – 81	
67 – 74	
60 – 66	
1 – 59	Незараховано (необхідне перескладання)

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90 – 100	Відмінно	A	відмінне виконання
82 – 89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75 – 81	Добре	C	загалом хороша робота
67 – 74	Задовільно	D	непогано
60 – 66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1 – 59	Незадовільно	F _x	необхідне перескладання

VI. Рекомендована література до освітнього компонента

Основна література

1. Все про соціальну роботу : навч. енциклопед. словник-довідник / [За ред. В. М. Пічі. Вид. 2-ге, виправлене, перероблене та доповнене]. Львів: «Новий Світ 2000», 2013. 616 с.
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. редакцією проф. І. Д. Звереві. Київ, Сімферополь: Універсум. 2013. 536 с.
3. Завацька Л.М. Технології професійної діяльності соціального педагога. К. : Слово, 2008. 240 с.
4. Іванова І.Б. Методи соціальної роботи (на основі Державних стандартів соціальних послуг): навч. Посіб. К.: Університет «Україна», 2018. 302 с.
5. Карпенко О. Г., Романова Н. Ф. Теорія та практика соціальної роботи [Текст] : навч. посіб. для студентів ВНЗ. К. : Слово, 2015. 402 с.
6. Лукашевич М. П., Семігіна Т. В. Соціальна робота: теорія і практика [підручник]. 2-е вид. К: Каравела, 2015. 368 с.
7. Методи та технології роботи соціального педагога / Авт.-упоряд. С.П.Архипова, Г.Я.Майборода, О.В. Тютюнник. Навч. пос. К.: Слово, 2011. 496 с.
8. Петрович В.С. Лях Т., Лехолетова М., Спіріна Т. (2022). Соціально-педагогічна робота з батьками щодо підтримувати ними дітей у період війни. *Ввічливість. Humanitas*, № 2, С. 24–30.

9. Пірен М. І. Соціальна робота у територіальній громаді: теорія та практика [Текст] : підручник. Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2019. 328 с.
10. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>
11. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України № 2558-III від 21.06.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2558-III>
12. Семігіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
13. Слосанська, Г.І. Соціальна робота в територіальній громаді: теорії, моделі та методи : монографія. Тернопіль : Осадца Ю. В. 2018. 381 с.
14. Соціальна робота в Україні : навч. посібник / за заг. ред. І.Д. Зверевої, Г.М. Лактіонової. К., 2004. 256 с.
15. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч.; Ч. I. *Сучасні орієнтири та ключові технології* / З. П. Кияниця, Ж. В. Петрочко. К. : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256 с.
16. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч.; Ч. 2 / А. В. Аносова, О. В. Безпалько, Т. П. Цюман та ін. / За заг. ред.: Т. В. Журавель, З. П. Кияниці. К. : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 352 с
17. Соціальна робота з сім'ями: теорії, моделі, ефективні практики [Текст] : монографія / За редакцією В. Петровича, С. Чернети. Луцьк : ФОП Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2021. 340 с.
18. Технології соціально-педагогічної роботи з сім'ями / Капська А.Й., Пеша І.В., Міхеєва О.Ю., Соляник М.Г. К.: «Видавничий Дім "Слово"», 2015. 328 с.

Додаткова література

19. Активні методи просвітницької діяльності у профілактиці ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки: посібник для спеціалістів приймальників-розподільників, притулків для неповнолітніх та виховних колоній/ За заг. ред. Р.Г.Вайноли, Т.Л. Лях. К.: ТОВ «Перфект Стайл», 2007.
20. Бондаренко Н.О. Соціальна діагностика: підручник / Н.О. Бондаренко. К.: О.В.Ямчинський. 2021. 240 с.
21. Грабовенко Н.В. Методичні рекомендації щодо забезпечення самост. роб. студентів з дисципліни «Методи соціальної роботи» (для бакалаврів). К.: МАУП, 2018. 48 с.
22. Кейс-менеджмент внутрішньопереміщених осіб : методичні рекомендації. URL : <http://ekmair.ukma.edu.ua/>.
23. Кубіцький С.О. Технології соціально-педагогічної роботи в зарубіжних країнах: Навч. посіб. 3-тє вид. доп. і перероб. К.: Міленіум, 2015. 300 с.
24. Купенко О. В. Соціальна робота: від теорії до практики : навчальний посібник Суми : Сумський державний університет, 2020. 192 с.
25. Кучер, Г. М. Соціальна робота з вразливими категоріями населення в умовах територіальної громади : монографія / [рец.: Рассказова О. І., Коляденко С. М., Кравченко О. О.]. Київ : Ямчинський О., 2021. 266 с.

26. Лопушняк Г. С. Державні соціальні стандарти, гарантії та нормативи: сутнісно-проблемні аспекти *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2014. № 2. С. 491-499. URL: <http://nbuv.gov.ua/>.
27. Петрович В.С. Групи взаємодопомоги батьків дітей із інвалідністю як складова соціальної підтримки в громаді. *Humanitas*. 2021. № 2, С.36–43.
28. Петрович В.С. Нові підходи у профілактиці ВІЛ/СНІДУ та інших соціально небезпечних захворювань у громаді. *Проблеми та перспективи розвитку територіальних громад в соціальній сфері*: матеріали доповідей та повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 24 вересня 2021 р.). Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2021. С. 68-73.
29. Петрович В.С. Я хочу бути тренером: настільна книга тренера-початківця : метод. рекомендації. 3-е вид. доповн. і преробл. Луцьк: ПП Іванюк В.П., 2017. 60 с.
30. Петрович В.С. Лях Т., Спірін А. Інструменти соціальної адвокації прав та інтересів вразливих груп населення. *Ввічливість. Humanitas*. 2022. № 3. С. 54–60
31. Практикум із соціальної роботи : навч.-метод. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. О. М. Шевчук ; [рец.: Н. М. Коляда, І. В. Албул, О. Д. Балдинюк]. Умань : Візаві, 2021. 109 с.
32. Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резилієнс : посібник з проведення тренінгу / Н. Гусак, В. Чернобровкіна та ін. ; за заг. ред. Н. Гусак. Київ : НаУКМА, 2017. 174 с. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/>.
33. Семигіна Т. В. Міжнародна соціальна робота: глобальні пріоритети соціального розвитку і нове визначення соціальної роботи *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2015. URL:: <http://nbuv.gov.ua/>.
34. Система соціального захисту в Україні : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. О. О. Матрос ; [рец.: Рассказова О. І., Кучер Г. М., Кравченко О. О.]. Умань : Візаві, 2021. 174 с.
35. Скочко, М. О. Організаційно-змістові засади надання соціальних послуг у сільській місцевості : дис. ... д-ра філософії : 231 : захищена 14.05.2. Умань, 2021. 223 с.
36. Соціальна робота на підприємстві : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад.: Л. А. Моргай ; [рец.: Коляда Н. М., Рассказова О. І., Кучер Г. М.]. Умань : Візаві, 2021. 221 с.
37. Соціально-педагогічна підтримка дітей та учнівської молоді : монографія / [Алексеєнко Т. Ф., Жданович Ю. М., Малиношевський Р. В. та ін.] / за заг. ред. Т. Ф. Алексеєнко. К. : ТОВ "Задруга", 2017. 168 с.
38. Теорія та історія соціальної роботи : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. О. О. Матрос ; [рец.: Коляда Н. М., Албул І. В.]. Умань : Візаві, 2020. 250 с.

39. Технології соціальної роботи за місцем проживання : навч. посібник / укладачі Іващенко К. В., Коцур І. В. Умань : ФОП Жовтий О.О., 2015. 101 с.

40. Шмагалскі Є. Самодопомога : технологія соціальних / Є. Шмагалскі, Й. Маршал, П. Йордан. – Київ : Ресурсний центр «Гурт». URL: <http://gurt.org.ua/>.

Інтернет-ресурси

Електронні бібліотеки. <http://dir.meta.ua/ua/science-education/e-libraries/>

Офіційний сайт Міністерства соціальної політики.

<http://www.mlsp.gov.ua/>

Офіційний сайт Міністерства освіти і науки. [http:// mon.gov.ua](http://mon.gov.ua)

Веб-ресурс «Громадські ради». <http://gromrady.org.ua>

Ініціативний центр сприяння активності та розвитку громадського почину «Єднання». <http://www.ednannia.kiev.ua>

Сайт «Громадський простір». <http://www.civicua.org.ua>

Соціальна робота в Україні: теорія і практика: науково-методичний журнал. <http://www.irbis-nbu.gov.ua>

VII. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Заснована на практиці професія та академічна дисципліна, яка сприяє соціальним змінам та розвитку, соціальній згуртованості, активізації та звільненню людей – це ... .

2. Чотирма ключовими сферами сучасної соціальної роботи західні науковці та практики вважають:...;...;...; ... . 1) *розвиток економіки*, 2) *сприяння соціальній та економічній рівності*, 3) *обстоювання гідності та цінності людей*, 4) *сприяння стабільності навколишнього середовища*, 5) *визнання важливості людських відносин*, 6) *сприяння політичним процесам*.

3. До кола проблем соціальної роботи як ... входить розробка категоріального апарату, різні аспекти організації професійної соціальної роботи, специфічні дослідження, пов'язані з соціальною політикою, соціальними процесами, а також осмисленням місця особистості в суспільстві і відповідальності суспільства за її адекватний розвиток. 1) *галузі наукових знань*, 2) *навчальної дисципліни*, 3) *галузі практичної діяльності*, 4) *професії*.

4. Головною метою соціальної роботи є: 1) *забезпечення духовних потреб, створення адекватних умов життя, отримання прибутку*; 2) *сприяння нормалізації життєдіяльності людини, отримання відповідної освіти*; 3) *сприяння нормалізації життєдіяльності людини задоволенню та гармонізації її соціальних потреб, отримання прибутку*; 4) *сприяння нормалізації життєдіяльності людини, задоволенню та гармонізації її соціальних та соціальних потреб, прагнення до соціальної справедливості*.

5. Представники феміністичної соціальної роботи виступають проти ... – непропорційної представленості соціальних і культурних ролей обох статей у різних сферах життя, ... – дискримінації за статевою ознакою; пропагують ідеї ... – справедливого розподілу можливостей чоловіків і жінок у здобутті освіти, виконанні сімейних і соціальних ролей, ... – законодавчого закріплення рівності

прав і можливостей чоловіків і жінок щодо участі в діяльності суспільних і державних структур. 1) сексизму; 2) гендерної демократії ; 3) гендерної рівності; 4) гендерної асиметрії.

6. Діаграма стосунків у родині, яку використовують соціальні працівники, психотерапевти та інші фахівці для виявлення ряду взаємних впливів між клієнтом та людьми, пов'язаними з ними відповідними соціальними інституціями, оточенням має назву.... 1) генограма, 2) екомапа, 3) соціометрія, 4) соціальна мережа.

7. Переваги якого підходу в соціальній роботі полягають у структурованому короткочасному втручанні, орієнтованому не стільки на розв'язання завдань за клієнтів чи передання їм знань, як на розвиток потенціалу, формування у них нових життєсмислів, нових поведінкових практик і сприятливого середовища, які слугують основою для подолання власної негативної економічної ситуації та формування позитивної самооцінки.

8. Інтерв'ю, тренінгові вправи, доручення, поради, моделювання проблемних ситуацій, кризове втручання, індивідуальна бесіда належать до методів ... 1) групової роботи; 2) самовиховання; 3) психокорекції; 4) індивідуальної роботи; 5) соціальної роботи в громаді.

9. Метод групової психотерапії, в якій використовується рольова гра під час якої створюються необхідні умови для спонтанного вираження індивідом почуттів, що пов'язані з важливими для нього проблемами – це ... . 1) психогімнастика; 2) театралізація; 3) тренінг; 4) ігрова терапія; 5) психодрама.

10. Сукупність теоретичних концепції соціальної роботи, які ґрунтуються на пізнання закономірностей психологічного розвитку і статусу людини в суспільстві, зосереджені на психологічних, емоційних чинниках виникнення у клієнта складних життєвих ситуацій – це .... теорії (моделі) соціальної роботи. 1) психологічно орієнтовані; 2) соціологічно орієнтовані; 3) комплексно орієнтовані, 4) політично орієнтовані.

11. Фундаторкою соціологічного напрямку соціальної роботи вважають ... 1) Мері Річмонд, 2) Джейн Адамс, 3) Шуламін Рамон , 4) Вірджинію Сатір.

12. Основними терапевтичними методами роботи з клієнтами у психодинамічній моделі є: 1) самовдосконалення, формування самопочуття; 2) інтерпретації, робота з мріями, перенос, вільні асоціації; 3) формування відчуття колективу, формування відчуття дружби; 4) робота над розвитком уяви, мислення.

13. Когнітивно-біхевіористська теорія соціальної роботи ґрунтується на ідеї допомоги клієнту, орієнтуючись на особливості його: 1) мислення; 2) фізичного розвитку; 3) установок, які спрямовують його дії; 4) духовних пошуків, 5) набуття клієнтом адекватних соціальним умовам навичок поведінки

14. Виділяють три основні стадії зосередженої на завданні моделі: 1) вивчення проблеми (що саме не в порядку), 2) узгодження мети та часових

рамок (чого добиватися), 3) пошук виконавців (хто діятиме), 4) виконання завдань (кроків).

15. Найбільш використовуваним методом роботи за психосоціальної моделі є .... – метод отримання інформації, надання емоційної, психологічної, психіатричної допомоги у процесі вербальної комунікації, в ході якої важливо підвести клієнта до розгляду всіх аспектів його становища, допомогти йому розкритися. 1) анкетування, 2) розповідь, 3) лекція, 4) **бесіда**.

16. Принцип соціальної діагностики, який полягає у встановленні достовірності соціальної інформації, перевірки її за допомогою різних процедур чи джерел даних, називається принципом ...: 1) системності; 2) верифікації; 3) об'єктивності; 4) ефективності.

17. Метод соціальної діагностики, що спрямований на отримання більш поглибленої інформації з допомогою питань, проєктивних малюнків, геометричних фігур, має назву ... . 1) соціального картографування; 2) анкетування; 3) інтерв'ювання; 4) бесіди; 5) тестування.

18. Найчастіше в соціально-педагогічній роботі використовуються такі моделі соціальної експертизи: .... – оцінка певних матеріалів; ... – порівняння явищ і процесів, що вивчаються; ... – експертна оцінка як основа проєктування бажаних суспільних станів 1) «Програма», 2) "Рецензія"; 3) "Моніторинг"; 4) "Проект";

19. Підхід, що базується на визнанні соціальних відхилень неминучим явищем, зв'язаним із закономірностями розвитку суспільства і окремої особи, та скеровує зусилля суспільства не стільки на подолання девіантної поведінки, скільки на попередження і зменшення її негативних наслідків, лібералізацію соціальних норм, має назву ... 1) стратегії посилення покарань; 2) стратегії нормалізації.; 3) стратегії посилення соціального контролю.

20. До основних методів профілактичної роботи належать: 1) профілактична консультативна бесіда; 2) міні-лекція; 3) анкетування; 4) рольові ігри; 5) соціальна реклама; 6) метод підтримки та стимулювання нових навичок і моделей поведінки; 7) метод завчасної нейтралізації конфліктної ситуації; 8) метод профілактичного втручання; 9) просвітницько-профілактичні тренінги.

21. Модель застосування терапевтичного впливу на особистість передбачає такий ланцюжок дій: 1) проблемна життєва ситуація, 2) вибір логіки впливу на особу, 3) вибір інструментарію, 4) аналіз життєвої ситуації, 5) особистісне перевтілення, 6) визначення мети терапії, 7) розробка програми соціально-терапевтичної допомоги дитині, 8) створення нової життєвої ситуації, 9) вибір стратегії подальшого розвитку індивіда, 10) застосування терапевтичних методик, реалізація програми, 11) аналіз результату.

22. На думку В.Шахрая, основними завданнями соціальної реабілітації є: 1) сприяння соціально-побутовій адаптації клієнта з подальшим включенням його в навколишнє життя; 2) ранжування, опис, побудова соціальних нормативів; 3) надання допомоги у визначенні життєвих перспектив і виборі способів їх досягнення; 4) розвиток комунікативних навичок.

23. Процедура (спосіб вирішення завдань), що часто використовується фахівцями в соціальній роботі, у медичній та юридичній практиці з метою орієнтації окремих громадян, родин, громад шляхом порад, вказівок на альтернативні форми надання допомоги, забезпечення необхідною інформацією має назву ... . 1) програмування; 2) інспектування; 3) консультивання; 4) патронаж.

24. Консультивання у соціальній роботі класифікується за типом – ... , за формою – ... , за змістом – ... . 1) групове, індивідуальне; 2) загальне, спеціальне, навчальне, договірне; 3) конкретне, програмне.

25. Сім'ї можуть проходити через наступні стадії свого розвитку ... . 1) стадія орієнтації; 2) стадія влади; 3) стадія пристрасті; 4) стадія переговорів; 5) функціональна стадія; 6) стадія дезінтеграції.

26. Вид насильства в сім'ї, який передбачає систематичну неспроможність чи небажання задовольняти основні фізичні, психологічні та/або емоційні потреби дитини, в результаті чого виникає висока вірогідність серйозних порушень її здоров'я чи розвитку, називається ... 1) психологічним; 2) економічним; 3) фізичним; 4) сексуальним.

27. Соціальна модель реабілітації людей з обмеженими можливостями полягає у ... . 1) підтримці життєдіяльності особистості в переважній більшості за допомогою медичних заходів; 2) створенні умов для самореалізації людини з інвалідністю у соціальному середовищі та подоланні дискримінації людей з обмеженими можливостями; 3) акцентуванні уваги на соціальному захисті людей з інвалідністю; 4) розумінні інвалідності як особистої проблеми людини.

28. Служба, яка спрямовує свою діяльність на вирішення проблем соціалізації дитини, її виховання, захист прав, допомогу у вирішенні проблем самореалізації в різних сферах життєдіяльності, – ... . 1) служба соціальної допомоги; 2) консультативна служба “Телефон довіри”; 3) психологічна служба системи освіти; 4) реабілітаційна служба.

29. “Групи взаємодопомоги” – це... 1) великі, не прив'язані до певного місця, групи, члени яких мають різні проблеми; задовольняють їх, допомагаючи один одному; 2) невеликі, прив'язані до певного місця, групи, члени яких мають загальні проблеми і потреби, які вони спільно вирішують, допомагаючи один одному; 3) групи, які спрямовані на те, щоб кожен член групи зміг самостійно вирішити свої проблеми.

30. В Україні функціонує система неурядових організацій, об'єднаних за різними цілями та функціями: ... – об'єднання громадян, створені для задоволення, представлення і захисту законних соціальних, економічних, культурних, національних, вікових, творчих та інших інтересів своїх членів; ... – організації, головною метою діяльності яких є здійснення добровільної діяльності в інтересах суспільства або окремих категорій осіб; ... – добровільні об'єднання юридичних осіб, що створені для представлення інтересів засновників та утримуються за рахунок їх внесків. 1) благодійні фонди; 2) громадські організації; 3) ліги; 4) спілки (асоціації); 5) партії.

2.8. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Правове забезпечення соціальної роботи» (автори: Світлана Чернета; Андрій Колосок)

1. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота. ОС бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів <u>180/ 6</u>		Рік навчання <u>1</u>
		Семестр <u>2</u> -ий
		Лекції <u>38</u> год.
		Практичні (семінарські) <u>38</u> год.
ІНДЗ: <u>є</u>	Лабораторні _____ год.	
	Індивідуальні _____ год.	
	Самостійна робота <u>92</u> год.	
	Консультації <u>12</u> год.	
Мова навчання		Форма контролю: <u>екзамен</u> Українська

II. Інформація про викладача (- ів)

ППП Чернета Світлана Юріївна,

Науковий ступінь кандидат педагогічних наук,

Вчене звання доцент

Посада завідувачка кафедри, доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація

Телефон +380506756783,

Електронна пошта Cherneta.Svitlana@vnu.edu.ua

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Методи та технології викладання ¹	Форма контролю ² / Бали
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Теоретико-методологічні основи правового супроводу соціальної роботи							
Тема 1. Теоретичні та практичні основи соціальної роботи в міжнародних документах	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle.	ДС, ДБ/2
Тема 2. Соціальна робота	9	2	2	4	1	метод	ДС,

як гарант дотримання прав людини						круглого столу / Zoom, Moodle.	ДБ/2
Тема 3. Теоретичні засади базових нормативних документів соціальної роботи	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle.	ДС, ДБ/2
Тема 4-5. Правові основи надання соціальних послуг	11	4	4	2	1/	лекція-диспут / Zoom, Moodle.	ДС, ДБ/4
Разом за модулем 1	33	10	10	10	3	36	10
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Правовий супровід роботи соціального педагога в закладах освіти							
Тема 6. Нормативно-правове регулювання діяльності соціального педагога в закладах дошкільної освіти	12	2	2	7	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 7. Нормативно-правове регулювання діяльності соціального педагога в закладах загальної середньої освіти	12	2	2	7	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 8. Поняття та місія освітнього омбудсмена	8	2	2	4/	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Разом за модулем 2	32	6	6	18	2		6
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Правове регулювання соціальної роботи в закладах соціального спрямування							
Тема 9. Правове регулювання діяльності фахівця із соціальної роботи в територіальній громаді	13	2	2	8	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 10. Правовий супровід діяльності центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді	13	2	2	8	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/К/2
Тема 11. Правові підстави діяльності служби у справах дітей	13	2	2	8	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РМГ/2
Разом за модулем 3	39	6	6	24	3		6
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV. Соціально-правові основи соціальної роботи з дітьми та молоддю							
Тема 12. Правовий статус та конституційні гарантії для дітей та молоді	10	2	2	6	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РМГ/2

Тема 13-14. Правовий супровід соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування	15	4	4	6	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/4
Тема 15. Реалізація права на освіту	10	2	2	6	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/К/2
Тема 16. Реалізація права на охорону здоров'я	9	2	2	5	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РМГ/2
Тема 17. Правовий супровід дітей з інвалідністю	10	2	2	5	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/РМГ /2
Тема 18. Соціально-правові засади захисту дітей, які зазнали насильства в сім'ї	11	2	2	6	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РМГ/2
Тема 19. Державні організації та організації недержавного сектору з захисту прав дітей та молоді	11	2	2	6	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РМГ/2
Разом за змістовим модулем 4	76	16	16	40	4		16
Види підсумкових робіт							Бал
Модульна контрольна робота							60/Т
МКР 1							15
МКР 2							10
МКР 3							10
МКР 4							25
ІНДЗ							2
Всього годин/ Балів							180 38 38 92 12 100

Примітки: ^{1/} Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

^{2/} *Методи та форми контролю:* ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв'язування задач/кейсів, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, тощо.

IV. Тематичний план змістових модулів

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Теоретико-методологічні основи правового супроводу соціальної роботи

Тема 1. Теоретичні та практичні основи соціальної роботи в міжнародних документах

Характеристика основних груп нормативних документів соціальної роботи. Регламентуючі та дорадчі міжнародні документи соціального спрямування. Загальна декларація прав людини (ООН, 10 грудня 1948 р.), Міжнародний пакт про цивільні і політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (Нью-Йорк, 19 грудня 1966 р.), Конвенція про права дитини (ООН, 20 листопада 1989 р.), Конвенція № 102 Про мінімальні норми соціального забезпечення (МОП, 28 червня 1952 р.), Конвенція № 117 Про основні цілі і норми соціальної політики (МОП, 22 червня 1962 р.), Конвенція № 118 Про рівноправність громадян держави та іноземців і осіб без громадянства в галузі соціального забезпечення (МОП, 28 червня 1962 р.), Конвенція № 157 Про встановлення міжнародної системи збереження прав у галузі соціального забезпечення (МОП, 21 червня 1982 р.), Рекомендація № 167 щодо встановлення міжнародної системи забезпечення прав у галузі соціального забезпечення (МОП, 20 червня 1983 р.), Європейська соціальна хартія (18 жовтня 1961 р.), Європейський кодекс соціального забезпечення (МОП, 16 квітня 1964 р.). Відповідність соціального забезпечення міжнародним стандартам соціального захисту.

Основні поняття: соціальна робота, нормативно-правові документи, Конституція, кодекси, закони, постанови, регламентуючі документи, дорадчі документи, права, свободи, обов'язки, соціальний захист, соціальне забезпечення.

План практичних занять

1. Характеристика основних груп нормативних документів соціальної роботи.
2. Регламентуючі та дорадчі міжнародні документи соціального спрямування.
3. Європейські міжнародні стандарти захисту прав дитини: вплив на національну юридичну практику.
4. Відповідність соціального забезпечення міжнародним стандартам соціального захисту.

Завдання для самостійної роботи

Подайте у вигляді таблиці відповідність соціального забезпечення України міжнародним стандартам соціального захисту.

Література для вивчення теми 1: 1; 18; 19; 34; 35.

Тема 2. Соціальна робота як гарант дотримання прав людини

Конституційні засади соціальної роботи. Україна як соціальна держава. Соціальна функція держави. Соціальний захист громадян України. Співвідношення понять «соціальна робота» і «соціальний захист». Моделі соціального захисту населення: континентальна (бісмарківська), англосаксонська (модель Беверіджа), скандинавська і південно-європейська.

Основні поняття: соціальна робота, нормативно-правові документи, Конституція, кодекси, закони, постанови, конституційні права, свободи,

обов'язки, людина, громадянин, соціальний захист, моделі соціального захисту населення.

План практичних занять

1. Конституційні засади соціальної роботи.
2. Поняття соціального захисту населення.
3. Співвідношення понять “соціальна робота” і “соціальний захист”.
4. Система соціального захисту в Україні
5. Моделі соціального захисту населення.

Завдання для самостійної роботи

Порівняти тлумачення поняття «соціальна робота» в міжнародному та українському законодавстві.

Література для вивчення теми 2: 1; 13; 16; 17; 33; 34.

Тема 3. Теоретичні засади базових нормативних документів соціальної роботи. Соціальна політика як суспільний феномен. Мета і завдання соціальної політики. Умови реалізації соціальної політики. Соціальні стандарти. Мінімальні державні соціальні стандарти та соціальні гарантії. Групи соціальних нормативів. Прожитковий мінімум. Мета Державних соціальних стандартів і нормативів. Класифікація соціальних потреб і відповідних соціальних нормативів в Україні.

Основні поняття: соціальна робота, соціальна політика, держава, суб'єкти соціальної політики, соціальні стандарти, соціальні гарантії, соціальні норми, соціальні нормативи, прожитковий мінімум.

План практичних занять

1. Соціальна робота як складова соціальної політики держави.
2. Мета, завдання та суб'єкти соціальної політики держави.
3. Соціальні стандарти. Мінімальні державні соціальні стандарти та соціальні гарантії.
4. Соціальні норми та нормативи.
5. Поняття та механізми розрахунку прожиткового мінімуму.

Завдання для самостійної роботи

Визначити основні функції та призначення соціальної роботи

Література для вивчення теми 3: 1; 13; 20; 33.

Тема 4-5. Правові основи надання соціальних послуг

Законодавчі засади системи соціальних послуг в Україні. Базові соціальні послуги. Державні стандарти соціальних послуг. Класифікатор соціальних послуг. Поняття та перелік складних життєвих обставин. Право на отримання соціальних послуг. Оцінка потреб адміністративно-територіальної одиниці. Алгоритм надання соціальних послуг. Отримувачі та надавачі соціальних послуг. Реєстр отримувачів та надавачів соціальних послуг. Соціальне замовлення. Моніторинг та оцінка якості надання соціальних послуг.

Основні поняття: соціальні послуги, складні життєві обставини, соціальна допомога, базові соціальні послуги, принципи, мета, договір, індивідуальний план надання соціальних послуг, оцінка потреб, соціальне

замовлення, моніторинг та оцінка якості надання соціальних послуг, надавачі, отримувачі соціальних послуг.

План практичних занять

1. Поняття та основні види соціальних послуг.
2. Забезпечення прав громадян, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, на соціальні послуги
3. Організація діяльності з надання соціальних послуг. Мінімальний базовий комплекс соціальних послуг.
4. Договір про надання соціальної послуги.
5. Індивідуальний план надання соціальної послуги.
6. Соціальний працівник як надавач соціальних послуг, його основні права та обов'язки.

Завдання для самостійної роботи

Подати у вигляді таблиці порівняння базових соціальних послуг України та 3 країн Європи на вибір забезпечення України міжнародним стандартам соціального захисту.

Література для вивчення теми 4-5: 8; 13; 14; 33; 38.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1

1. *Характеристика основних груп нормативних документів соціальної роботи.*
2. *Регламентуючі та дорадчі міжнародні документи соціального спрямування.*
3. *Загальна декларація прав людини (ООН, 10 грудня 1948 р.),*
4. *Міжнародний пакт про цивільні і політичні права,*
5. *Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (Нью-Йорк, 19 грудня 1966 р.).*
6. *Конвенція про права дитини (1989р.)*
7. *Європейські міжнародні стандарти в галузі соціального права: вплив на національну юридичну практику.*
8. *Відповідність соціального забезпечення міжнародним стандартам соціального захисту.*
9. *Пряме застосування міжнародних актів після їх ратифікації; включення основних положень міжнародних актів у тексти національних законів; реалізація положень ратифікованих або нератифікованих актів за допомогою внутрішнього законодавства.*
10. *Конституційні засади соціальної роботи. Поняття соціального захисту населення.*
11. *Співвідношення понять “соціальна робота» і “соціальний захист».*
12. *Моделі соціального захисту населення.*
13. *Соціальний захист в Україні.*
14. *Соціальна робота як складова соціальної політики держави.*
15. *Мета, завдання та суб'єкти соціальної політики держави.*
16. *Соціальні стандарти.*
17. *Мінімальні державні соціальні стандарти та соціальні гарантії.*

18. *Соціальні норми та нормативи.*
19. *Прожитковий мінімум.*
20. *Поняття та основні види соціальних послуг.*
21. *Забезпечення прав громадян, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, на соціальні послуги.*
22. *Організація діяльності з надання соціальних послуг.*
23. *Мінімальний базовий комплекс соціальних послуг.*
24. *Договір про надання соціальної послуги.*
25. *Індивідуальний план надання соціальної послуги.*
26. *Соціальний працівник як надавач соціальних послуг, його основні права та обов'язки.*
27. *Соціальний працівник як суб'єкт соціальної роботи.*

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Правовий супровід роботи соціального педагога в закладах освіти

Тема 6. Нормативно-правове регулювання діяльності соціального педагога в закладах дошкільної освіти

Правовий статус закладів дошкільної освіти. Нормативно-правові документи, що регламентують діяльність закладів дошкільної освіти. Трудові права соціальних педагогів в закладах дошкільної освіти. Колективний договір. Контракт. Правила внутрішнього розпорядку. Посадова інструкція. Напрями діяльності соціального педагога ЗДО. Особливості взаємодії соціального педагога з усіма учасниками освітнього процесу. Підвищення кваліфікації соціальних педагогів.

Основні поняття: заклад освіти, заклад дошкільної освіти, соціальний педагог, посадові обов'язки, супровід, педагогічна рада, правила внутрішнього розпорядку, колективний договір, підвищення кваліфікації, освітній процес.

План практичних занять

1. Нормативні документи, які регламентують діяльність соціального працівника в дошкільних закладах.
2. Посадові обов'язки соціального працівника дошкільного закладу.
3. Особливості правового супроводу дітей дошкільного закладу.

Завдання для самостійної роботи

Визначити особливості правового супроводу дітей закладу дошкільної освіти.

Література для вивчення теми 6: 3; 4; 21; 22; 23; 24; 25; 26; 27; 28.

Тема 7. Нормативно-правове регулювання діяльності соціального педагога в закладах загальної середньої освіти

Правовий статус закладів загальної середньої освіти. Нормативно-правові документи, що регламентують діяльність закладів загальної середньої освіти. Положення про психологічну службу в системі освіти. Трудові права соціальних педагогів в закладах загальної середньої освіти. Колективний договір. Контракт. Правила внутрішнього розпорядку. Посадова інструкція. Напрями діяльності соціального педагога ЗЗСО. Права та обов'язки соціального

педагога в ЗЗСО. Напрями діяльності. Особливості взаємодії соціального педагога з усіма учасниками освітнього процесу. Підвищення кваліфікації соціальних педагогів.

Основні поняття: заклад освіти, заклад загальної середньої освіти, соціальний педагог, посадові обов'язки, супровід, патронаж, психологічна служба, психолог, педагогічна рада, правила внутрішнього розпорядку, колективний договір, підвищення кваліфікації, освітній процес.

План практичних занять

1. Правове забезпечення діяльності соціального працівника в загальноосвітніх закладах різного типу.
2. Права та обов'язки учасників освітнього процесу.
3. Посадові обов'язки соціального педагога закладу загальної середньої освіти.
4. Особливості супроводу здобувачів освіти.

Завдання для самостійної роботи

Особливості діяльності психологічної служби ЗЗСО. Посадові обов'язки соціального працівника в ЗЗСО.

Література для вивчення теми 7: 3; 4; 5; 6; 21; 22; 23; 24; 25; 26; 27; 28.

Тема 8. Поняття та місія освітнього омбудсмена

Поняття освітнього омбудсмена. Місія та цінності. Виникнення освітнього омбудсмена закордоном. Положення про освітнього омбудсмена. Порядок призначення на посаду. Права та обов'язки освітнього омбудсмена. Сфера діяльності. Правові підстави виникнення служби освітнього омбудсмена. Завдання Служби. Структура та повноваження. Процедура подання до освітнього омбудсмена скарг про порушення прав у сфері освіти. Подання скарги. Розгляд скарги. Механізми взаємодії освітнього омбудсмена у сфері освіти.

Основні поняття: освітній процес, освітній омбудсмен, права та обов'язки освітнього омбудсмена, служба освітнього омбудсмена, скарги, право на освіту, захист освітніх прав.

План практичних занять

1. Поняття освітнього омбудсмена.
2. Виникнення освітнього омбудсмена закордоном.
3. Положення про освітнього омбудсмена.
4. Права та обов'язки освітнього омбудсмена.
5. Правові підстави виникнення служби освітнього омбудсмена.
6. Процедура подання до освітнього омбудсмена скарг про порушення прав у сфері освіти.
7. Механізми взаємодії освітнього омбудсмена у сфері освіти.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізувати правові підстави виникнення служби освітнього омбудсмена. Визначити його повноваження. Проаналізувати Положення про освітнього омбудсмена. Окреслити порядок призначення на посаду.

Література для вивчення теми 8: 3; 4; 5; 6; 21; 22; 23; 24; 25; 26; 27; 28.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2

1. *Нормативні документи, які регламентують діяльність соціального працівника в закладах дошкільної освіти. Посадові обов'язки соціального працівника закладу дошкільної освіти. Особливості правового супроводу дітей закладу дошкільної освіти.*
2. *Правове забезпечення діяльності соціального працівника в закладах загальної середньої освіти різного типу.*
3. *Права та обов'язки учасників освітнього процесу.*
4. *Посадові обов'язки соціального працівника в загальноосвітнього закладу.*
5. *Особливості супроводу учнів.*
6. *Особливості діяльності психологічної служби.*
7. *Історичні витоки інституту омбудсмена у світі.*
8. *Становлення інституту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.*
9. *Поняття освітнього омбудсмена. Місія та цінності.*
10. *Виникнення освітнього омбудсмена закордоном*
11. *Аналіз міжнародного законодавства з питань реалізації права на освіту*
12. *Конституція України. Закон України «Про освіту», «Про вищу освіту».*
13. *Положення про освітнього омбудсмена. Порядок призначення на посаду.*
14. *Права та обов'язки освітнього омбудсмена. Сфера діяльності.*
15. *Правові підстави виникнення служби освітнього омбудсмена . Завдання Служби. Структура та повноваження.*
16. *Процедура подання до освітнього омбудсмена скарг про порушення прав у сфері освіти. Подання скарги. Розгляд скарги.*
17. *Механізми взаємодії освітнього омбудсмена у сфері освіти.*
18. *Регіональні представництва Уповноваженого з питань освіти. Представники.*
19. *Міжнародний досвід становлення інститут студентського омбудсмена.*

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Правове регулювання соціальної роботи в закладах соціального спрямування

Тема 9. Правове регулювання діяльності фахівця із соціальної роботи в територіальній громаді

Фахівець із соціальної роботи у громаді. Основні напрями та завдання фахівця із соціальної роботи у громаді. Основні обов'язки фахівця із соціальної роботи у громаді. Послуги, які надаються ТГ. Взаємовідносини (зв'язки) за посадою. Організаційна структура служб соціального захисту територіальної громади.

Основні поняття: фахівець із соціальної роботи, територіальна громада, напрями діяльності.

План практичних занять

1. Система соціальних послуг на рівні територіальної громади.
2. Правове забезпечення процесу надання соціальних послуг.
3. Нормативно-правове забезпечення діяльності фахівця із соціальної роботи в територіальній громаді.
4. Посадові обов'язки фахівця із соціальної роботи в територіальній громаді.
5. Особливості здійснення соціальної роботи в територіальній громаді.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізувати діяльність фахівця із соціальної роботи на прикладі конкретної територіальної громади за категоріями клієнтів.

Література для вивчення теми 9: 8; 13; 33; 39; 40.

Тема 10. Правовий супровід діяльності центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді

Нормативно-правові документи, які регулюють організаційно-правові засади діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Система центрів соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді. Концепція діяльності ЦСССДМ. Структура системи центрів соціальних служб для молоді. Основними завданнями соціальних служб для молоді. Функції соціальних служб для молоді.

Основні поняття: молодь, сім'я, діти, центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

План практичних занять

1. Нормативно-правове забезпечення діяльності центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.
2. Структура центру.
3. Основні завдання та напрями роботи.
4. Повноваження центру.

Завдання для самостійної роботи

Основні завдання та напрями роботи діяльності центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Література для вивчення теми 10: 9; 11; 16; 37.

Тема 11. Правові підстави діяльності служби у справах дітей

Органи і служби у справах дітей, їх повноваження та структура. Спеціальні установи для дітей. Приймальники-розподільники для дітей. Загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації. Центри медико-соціальної реабілітації дітей. Спеціальні виховні установи Державної кримінально-виконавчої служби України. Притулки для дітей служб у справах дітей.

Основні поняття: діти, служба у справах дітей, спеціальні установи для дітей, приймальники-розподільники для дітей, загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації, Центри медико-соціальної реабілітації дітей, спеціальні виховні установи Державної кримінально-виконавчої служби України, притулки для дітей служб у справах дітей.

План практичних занять

1. Базові законодавчі та нормативні акти щодо діяльності служб у справах дітей.
2. Органи і служби у справах дітей, їх повноваження та структура.
3. Спеціальні установи для дітей.
4. Приймальники-розподільники для дітей.
5. Загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації.
6. Центри медико-соціальної реабілітації дітей.
7. Спеціальні виховні установи Державної кримінально-виконавчої служби України.
8. Притулки для дітей служб у справах дітей.

Завдання для самостійної роботи

Подайте у вигляді таблиці повноваження та структуру органів і служб у справах дітей.

Література для вивчення теми 11: 9; 11; 16; 37.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 3

1.Правові підстави реалізації соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю.

2.Основні напрями державної політики у сфері соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю.

3.Нормативно-правове забезпечення діяльності центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

4.Структура центру.

5.Основні завдання та напрями роботи.

6.Повноваження центру.

7.Базові законодавчі та нормативні акти щодо діяльності служб у справах дітей.

8.Органи і служби у справах дітей, їх повноваження та структура.

9.Спеціальні установи для дітей.

10.Приймальники-розподільники для дітей.

11.Загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації.

12.Центри медико-соціальної реабілітації дітей.

13.Спеціальні виховні установи Державної кримінально-виконавчої служби України.

14.Притулки для дітей служб у справах дітей.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV. Соціально-правові основи соціальної роботи з дітьми та молоддю

Тема 12. Правовий статус та конституційні гарантії для дітей та молоді

Правовий статус. Конституційні права. Права та свободи людини та громадянина. Особисті, громадянські, економічні, екологічні, політичні та соціальна права. Конституційні гарантії дітей та молоді. Поняття правоздатності та дієздатності. Повна, часткова, мінімальна дієздатність. Молодіжна політика: напрями, суб'єкти реалізації.

Основні поняття: гарантії, діти, молодь, соціальний захист, правоздатність, дієздатність: мінімальна, часткова, повна.

План практичних занять

1. Правовий статус поняття «дитина» та «молодь».
2. Правоздатність та дієздатність громадян.
3. Конституційні права та обов'язки дітей.
4. Напрями молодіжної політики.

Завдання для самостійної роботи

Подати порівняння моделей соціальної політики щодо дітей та молоді України та 3 країн Європи на вибір

Література для вивчення теми 12: 1; 2; 3; 4; 5; 6; 10.

Тема 13-14. Правовий супровід соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування

Правовий статус дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування. Форми влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування. Департамент з усиновлення та захисту прав дітей. Прийомна сім'я. Дитячий будинок сімейного типу. Усиновлення. Опіка та піклування. Супровід дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування.

Основні поняття: дитина-сирота, дитина, позбавленої батьківського піклування, прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу, усиновлення, опіка та піклування, супровід.

План практичних занять

1. Правовий статус дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування.
2. Положення про прийомну сім'ю.
3. Положення про дитячий будинок сімейного типу.
4. Положення про органи опіки та піклування.
5. Правові основи усиновлення.

Завдання для самостійної роботи

Правові засади діяльності соціального працівника щодо захисту прав дітей-сиріт

Література для вивчення теми 13-14: 2; 29; 30; 31.

Тема 15. Реалізація права на освіту

Право на освіту. Основні принципи освіти. Державні стандарти освіти. Структура освіти. Заклади дошкільної освіти. Заклади загальної середньої освіти. Позашкільні заклади. Заклади передвищої освіти. Заклади вищої освіти. Форми та рівні здобуття освіти.

Основні поняття: освіта, принципи, заклади освіти, здобувачі освіти, освітній процес.

План практичних занять

1. Право на освіту. Основні принципи освіти
2. Національне законодавство про освіту.
3. Міжнародні документи у сфері освіти.
4. Структура освіти

5. Учасники освітнього процесу

Завдання для самостійної роботи

Порівняти конституційні гарантії права на освіту в Україні та 3 країнах Європи на вибір

Література для вивчення теми 15: 1; 3; 4; 5; 6; 22; 24; 25; 32.

Тема 16. Реалізація права на охорону здоров'я

Право на охорону здоров'я. Основні положення Закону України «Законодавство України про охорону здоров'я підлітків». Законодавство України і проблема полегшення здорового вибору щодо фізичних вправ. Законодавство України і проблема полегшення здорового вибору стосовно сексуального життя. Права дітей і профілактика ВІЛ/СНІДу. Основні напрями діяльності всесвітньої кампанії проти ВІЛ/СНІДу. Законодавство України «Про охорону здоров'я підлітків» про зменшення шкоди від тютюнопаління. Основні положення Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів та зловживанню ними». Профілактика тютюнопаління. вживання наркотичних та психотропних речовин. Формування навичок здорового способу життя

Основні поняття: здоров'я, охорона здоров'я, заклади охорони здоров'я, тютюнопаління, здоровий спосіб життя, психотропні речовини, залежність, профілактика.

План практичних занять

1. Основні положення Закону України «Законодавство України про охорону здоров'я».

2. Законодавство України «Про охорону здоров'я підлітків» про зменшення шкоди від тютюнопаління.

3. Основні положення Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів та зловживанню ними».

4. Права дітей і профілактика ВІЛ/СНІДу.

Завдання для самостійної роботи

Подати схематично систему охорони здоров'я дітей та молоді.

Література для вивчення теми 16: 1; 10; 13; 15.

Тема 17. Правовий супровід дітей з інвалідністю

Правовий статус особи з інвалідністю. Поняття «дитина з інвалідністю» та «особа з інвалідністю з дитинства». Реалізація конституційних прав дітей та молоді з інвалідністю. Право на освіту, на працю дітей з інвалідністю. Соціальні гарантії дітей та молоді з інвалідність. Діяльність недержавних організацій з захисту дітей та молоді з інвалідність. Державні програми захисту дітей та молоді з інвалідність.

Основні поняття: особа з інвалідністю, дитина з інвалідністю, особа з інвалідністю з дитинства, соціальний захист, інклюзивна освіта, асистент вчителя, корекційний педагог.

План практичних занять

1. Поняття та правовий статус дітей з інвалідністю та осіб з інвалідністю з дитинства: нормативно-правове забезпечення їх захисту
2. Соціальна політика держави та моделі інвалідності.
3. Система соціальної допомоги дітям з обмеженими можливостями
4. Заклади соціальної реабілітації
5. Реалізація права на освіту та працю дітьми та молоддю з інвалідністю.

Завдання для самостійної роботи

Розробити зміст соціальної реклами щодо захисту осіб з інвалідністю

Література для вивчення теми 17: 1; 3; 4; 5; 12; 19; 20.

Тема 18. Соціально-правові засади захисту дітей, які зазнали насильства

Поняття та види домашнього насильства. Кривдник, постраждала особа, свідок. Законодавче забезпечення попередження насильства. Поняття булінгу. Правове регулювання попередження булінгу. Соціально-правовий захист жертв домашнього насильства за ознакою статі. Діяльність соціального педагога/працівника з виявлення та попередження насильства щодо дітей.

Основні поняття: насильство, домашнє насильство, фізичне, психічне, економічне та сексуальне насильство, булінг, свідок, жертва, попередження насильства.

План практичних занять

1. Законодавче забезпечення попередження насильства.
2. Правове регулювання попередження булінгу.
3. Соціально-правовий захист жертв домашнього насильства за ознакою статі.

Завдання для самостійної роботи

Подати алгоритм дій соціального працівника, який виявив факт домашнього насильства за участю дитини

Література для вивчення теми 18: 1; 8; 14; 38.

Тема 19. Державні організації та організації недержавного сектору з захисту прав дітей та молоді

Правовий статус громадських та благодійних організацій. Волонтерські організації. Взаємодія державних та недержавних організацій дітей та молоді. Ініціативи та проектна діяльність громадських організацій із захисту дітей та молоді. Основні напрями діяльності громадських молодіжних організацій з захисту дітей та молоді.

Основні поняття: громадські організації, волонтерські організації, проекти, гранти, взаємодія, молодь.

План практичних занять

1. Правові засади створення та діяльності громадських об'єднань.
2. Взаємодія державних та недержавних організацій дітей та молоді.
3. Основні напрями діяльності громадських молодіжних організацій з захисту дітей та молоді.

4. Аналіз реалізованих проєктів громадських організацій із захисту дітей та молоді.

Завдання для самостійної роботи

Подати алгоритм співпраці соціального працівника та молодіжних громадських організацій

Література для вивчення теми 19: 1; 11; 16; 17; 37.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 4

1. Конституційна права та гарантії дітей та молоді.
2. Напрями молодіжної політики.
3. Правовий статус дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування.
4. Законодавство України про охорону здоров'я.
5. Нормативне забезпечення реалізації права на освіту.
6. Поняття та правовий статус дітей з інвалідністю та осіб з інвалідністю з дитинства: нормативно-правове забезпечення їх захисту
7. Соціальна політика держави та моделі інвалідності.
8. Законодавче забезпечення попередження насильства.
9. Правові засади створення та діяльності громадських об'єднань.

Індивідуально науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Індивідуально-дослідне завдання (ІНДЗ) видаються здобувачам освіти на першому занятті, і виконуються здобувачем самостійно у письмовій формі при консультуванні з викладачем. Вправа здобувач освіти вибирає самостійно, не більше 2. За виконання однієї вправи передбачено **1 бал**. Максимальна кількість балів за **ІНДЗ 2 бали**.

Вправа 1. Прочитайте наведені вислови. Проаналізуйте розуміння прав людини: дайте обґрунтовану відповідь, використовуючи наведені висловлювання, на питання: чи може існувати однакове для всіх людей і народів — хоч би де й коли вони проживали —розуміння прав людини?

1. 20... Вільна людина буде штрафуватися за малу провину тільки згідно з родом провини... 39... Жодну вільну людину не буде заарештовано та ув'язнено, чи позбавлено майна, чи оголошено поза законом, чи вигнано... інакше, як за законним вироком рівних йому і за законом країни. (З Великої хартії вольностей, Англія, 1215 р.)

2. Визнаємо такі істини очевидними: що всіх людей створено рівними, що Творець наділив їх певними непорушними правами, що до тих прав належать життя, свобода і прагнення до щастя, що з метою забезпечення цих прав з посеред людей вибиралося правління, справедлива влада якого впливала зі згоди підлеглих, що, коли якась форма правління унеможлиблювала би досягнення цих цілей, то народ має право змінити такий уряд або скинути і скликати новий, фундаментом якого будуть такі засади й така організація влади, які здаватимуться народові найбільш сприятливими для його щастя та безпеки (Декларация незалежності США, 1776 р.)

3. Метою будь-якого політичного союзу є збереження природних і невідчужуваних прав людини. Права ці: свобода, власність, безпека і спротив

гнобленню. Принцип усієї верховної влади перебуває суттєвим чином в нації. Ніяка установа, ніяка особа не може здійснювати владу, що не походить прямо від нації. (Декларація прав людини і громадянина, Франція, 1789р.)

4. Беручи до уваги, що визнання гідності, яка властива всім членам людської сім'ї, та рівних і невід'ємних їхніх прав є основою свободи, справедливості та загального миру; .. і зневажання і нехтування правами людини призвели до варварських актів ...; і необхідність, щоби права людини охоронялися силою закону з метою забезпечення того, щоби людина не була змушена вдаватися... до повстання проти тиранії й гноблення; і... що загальне розуміння характеру цих прав і свобод має величезне значення... Генеральна Асамблея проголошує цю Загальну декларацію прав людини (Преамбула Загальної декларації прав людини, 1948 р.)

Вправа 2. На основі аналізу міжнародних документів з прав людини наведіть приклади прав і свобод людини, що належать до вказаних категорій. Заповніть таблицю.

Категорія прав і свобод	Права/свободи
Природні права людини	
Набуті права	
Права людини	
Права громадянина	
Громадянські/особистісні права	
Культурні права	
Економічні права	
Політичні права	

Вправа 3. Основна ідея Міжнародних документів, що діти потребують особливого правового захисту.

Висловіть свої міркування щодо цієї тези, послідовно виконуючи завдання:

- використовуючи текст статей Конвенції ООН з прав дитини, визначте, які саме види прав дитини в них зафіксовані, наведіть відповідні приклади;
- поясніть, з якою метою були прийняті міжнародні документи з прав дитини;
- дайте власну оцінку змісту тези. Наведіть два—три аргументи на її захист.

Критерії оцінювання ІНДЗ

2 бал - здобувач освіти самостійно обгрунтовує, викладає своє бачення, логічно, цілісно, послідовно та стилістично, граматично правильно будує відповідь; аналізує різні погляди для кожної ситуації, наводить два доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання поставлених ситуацій; вкінці робить висновок, який органічно впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів; робота відзначається багатством слововживання та художньою цінністю.

1 бал - здобувач освіти самостійно обґрунтовує, викладає своє бачення, логічно, цілісно, послідовно та стилістично, граматично правильно будує відповідь; аналізує різні погляди для кожної ситуації, наводить один доречний аргумент; вдало добирає лексичні засоби; висновок впливає із проблеми, яка аналізується; у роботі є недоліки: відхилення від теми, порушення послідовності її викладу; висловлювання не завжди обґрунтовані, не підкріплені фактичним матеріалом, переходи між ними не є вмотивованими.

0,5 балів - здобувачем освіти висловлення не відповідають або частково відповідають проблемі, яка розглядається; лексика і граматична будова мовлення на елементарному рівні; теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладу немає або він не є доречним

VI. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

2 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

1,5 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

1 бал - Оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0 балів - Оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання

82–89	Дуже добре	В	вище середнього рівня
75–81	Добре	С	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	Д	непогано
60–66	Достатньо	Е	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Фх	необхідне перескладання

5. Рекомендована література до освітнього компонента

1. Конституція України : прийнята 28 червня 1996 р., із змінами від 08.12.2004р. Відомості Верховної Ради. 2005. № 2. 44 с.
2. Сімейний кодекс України : прийнятий 10 січня 2002 року № 2947–III. URL : www.rada.gov.ua
3. Закон України «Про освіту» : прийнятий 5 вересня 2017р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Закон України «Про дошкільну освіту» : прийнятий 11.03.01р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Закон України «Про загальну середню освіту» : прийнятий 13.05.99 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Закон України «Про позашкільну освіту» : прийнятий 22.06.2000 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Закон України «Про пробацію» : прийнятий 05.02.2015 року № 1197-1 / Верховна Рада України. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45499
8. Закон України «Про соціальні послуги» : прийнятий 17.01.2019р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.
9. Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» : прийнятий 24.01.1995 № 20/95-ВРР. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80>
10. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» : прийнятий 19 листопада 1992 року № 2801-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
11. Загальне положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді : постанова Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 р. № 573. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/573-2013-%D0%BF>
12. Закон України "Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні" : прийнятий 1991 р. URL : www.zakon.rada.gov.ua
13. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» : прийнятий 05.10.2000 № 2017-III. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.
14. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» : прийнятий 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
15. Закон України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей,

які живуть з ВІЛ» : прийнятий 12 грудня 1991 року № 1972-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1972-12#Text>

16. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» : прийнятий 21 червня 2001 року № 2558-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>

17. Закон України «Про громадські об'єднання» : прийнятий 22 березня 2012 року № 4572-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>

18. Декларація прав дитини : прийнята 1959 р. URL : www.zakon.rada.gov.ua

19. Декларація про права осіб з інвалідністю : прийнята 1975 р. URL : www.zakon.rada.gov.ua

20. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю (1993 р.). URL : www.rada.gov.ua.

21. Наказ МОН України від 24.04.2003р. № 257 “Про затвердження Примірного статуту дошкільного навчального закладу”. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0257290-03#Text>

22. Положення «Про дошкільний навчальний заклад. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2003-%D0%BF#Text>

23. Про здійснення соціально-педагогічного патронату: Лист МОН України від 17.12.2008р. № 1/9-811. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-811290-08#Text>

24. Про затвердження Порядку ведення обліку дітей дошкільного, шкільного віку та учнів : Постанова КМУ від 13 вересня 2017 р. № 684. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2017-%D0%BF#Text>

25. Положення про психологічну службу у системі освіти України : Наказ МОН України від 22.05.2018 № 509. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#Text>

26. Положення про освітнього омбудсмена : затв. постановою Кабінету міністрів України від 06 червня 2018 р. № 491. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2018-п>.

27. Про деякі питання освітнього омбудсмена : постанова Кабінету міністрів України від 06 червня 2018 р. № 491. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2018-п>.

28. Порядок та умови звернення до освітнього омбудсмена : затв. постановою Кабінету міністрів України від 06 червня 2018 р. № 491. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2018-п>.

29. Постанова Кабінету Міністрів України “Положення про дитячий будинок сімейного типу” : прийнята 26 квітня 2002 року № 564. URL : www.rada.gov.ua

30. Постанова Кабінету Міністрів України “Положення про прийомну сім'ю” : прийнята 26 квітня 2002 року № 565. URL : www.rada.gov.ua.

31. Постанова Кабінету Міністрів України “Про утворення Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини“ : прийнята 26 березня 2006 року. URL : www.rada.gov.ua.

32. Валєєв Р. Г. Освітнє право України : навч. посібник. Луганськ : Луганська правова фундація, 2011. 287с.

33. Гребя Р. В. Нормативно-правове забезпечення реформування системи соціальних послуг в Україні. Теорія та практика державного управління. 2016. № 3(54). С. 1-8.

34. Гребінь Л.О., Карпич І.О. Правове регулювання соціальної роботи в Україні URL : https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/8448/1/KARPYCH_15.pdf

35. Перець В. І. Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Правові засади соціальної роботи” (для бакалаврів). Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. 30 с.

36. Права дітей та підлітків : навч. посіб. / О. М. Байталюк, О. Б. Німко. Київ : Видавничий дім «Плеяди», 2010. 52 с.

37. Управління діяльністю соціальних служб : метод. посібник / [авт. кол. : Н. Гусак, Н. Кабаченко, В. Назарук, К. Савчук, О. Савчук, Л. Скоропада, Л. Чорній] ; упорядн.-заг. ред. О. Іванова, Н. Гусак ; ПРООН в Україні, Проект «Підтримка реформи соціального сектору в Україні». Київ : К.І.С., 2013. 178 с.

38. Чернета Світлана. Соціально-правовий захист жертв домашнього насильства. Соціальна робота з сім'ями: теорії, моделі, ефективні практики: колективна монографія. Волинський національний університет імені Лесі Українки. За редакцією В. Петровича, С. Чернети. Луцьк: Волиньполіграф, 2021, 323 с. С. 57-89.

39. Чернета С. Ю. Практична спрямованість підготовки фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг. The system of social services of Ukraine amidst transformation: modern trends and challenges : Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. 220 p.

40. Czerneta S. Treść i kierunki przygotowania pracowników socjalnych do pracy z podmiotami probacji. Knowledge. Education. Low. Managtmtnt. Nauka. Oświata. Prawo.Zarządzanie. 2016. № 4 (16). P. 26-34.

Інформаційні ресурси

Верховна Рада України <http://www.rada.gov.ua>

Президент України <https://www.president.gov.ua>

Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua>

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини <http://ombudsman.gov.ua>

Освітній омбудсмен України <https://eo.gov.ua/>

Офіційний сайт Пенітенціарної служби України - <http://www.kvs.gov.ua>

Офіційний сайт Міністерства юстиції України - <https://minjust.gov.ua>

Офіційний сайт Міністерства соціальної політики – <http://www.mlsp.gov.ua/>

Офіційний сайт Міністерства освіти і науки - [http:// mon.gov.ua](http://mon.gov.ua)

6. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Вперше в історії національного законодавства положення, що забороняють тілесні покарання дітей у сім'ї, введені у

1. ЗУ «Про запобігання насильства в родині»
2. ЗУ «Про охорону дитинства»
3. ЗУ «Про соціальну роботу з дітьми і молоддю»

2. Діти, які були покинуті батьками, самі залишили сім'ю або дитячі заклади, де вони виховувались, і не мають певного місця проживання – це

1. бездоглядні діти-сироти
2. соціальні сироти
3. безпритульні діти

3. Закон України „Про охорону дитинства ” виділяє такі типи сімей: ... – сім'я, що складається з батьків (або одного з батьків) і трьох та більше дітей

1. дитячий будинок сімейного типу
2. прийомна сім'я
3. багатодітна сім'я

4. Вплив громадськості, професіоналів, індивідів на соціальне облаштування суспільства, завдяки формуванню й реалізації державної соціальної політики, спрямованої на створення умов для життєдіяльності кожної людини, її сім'ї, громади – це

1. соціальна політика
2. соціальна робота
3. соціальне забезпечення

5. Закон України "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії" визначає:

1. мінімальні розміри заробітної плати
2. пенсії за віком, інших видів соціальних виплат і допомоги.
3. прожитковий кошук.
4. неоподаткований мінімум доходів громадян

6. Основні засади державної політики щодо осіб з інвалідністю закріплені у законі України

1. "Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку"
2. "Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні"
3. "Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеженн я волі або позбавлення волі на певний строк"

7. Правову основу соціальної роботи становлять документи прийняті:

1. ЮНЕСКО
2. Генеральною Асамблеєю ООН
3. Європейським Союзом

8. Закон України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей»

1. забезпечує правове регулювання відносин у суспільстві, які спрямовані на реалізацію бездомними особами і безпритульними дітьми прав і свобод, передбачених Конституцією та законодавством України
2. надає соціальну допомогу бездомним особам і безпритульним дітям

3. визначає стратегічні цілі та пріоритетні напрями соціальної політики і, відповідно, соціальної роботи

9. У своїй діяльності служба у справах дітей керується

1. «Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх»

2. «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»

3. "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії"

10. Закон України "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії" визначає:

1. пенсії за віком, інших видів соціальних виплат і допомоги

2. прожитковий кошук

3. неоподаткований мінімум доходів громадян

11. Введення посади соціального педагога у штат закладу дошкільної освіти підтверджено

1. Положенням про психологічну службу системи освіти України

2. Законом України «Про дошкільну освіту»

3. Положенням «Про дошкільний навчальний заклад»

12. Мета діяльності психологічної служби закладу загальної середньої освіти полягає

1. у консультуванні батьків та дітей; послуги з організації дозвілля; просвітницькі послуги для батьків щодо формування навичок батьківської компетентності

2. в допомозі в оформленні відповідних документів для визначення соціального статусу дітей, позбавлених батьківського піклування; послуги щодо отримання відповідних пільг для різних категорій дітей

3. сприяння створенню умов для соціального та інтелектуального розвитку здобувачів освіти, охорони психічного здоров'я, надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань системи освіти

13. У ст. 27 якого Закону зазначається, що "Соціально-педагогічний патронаж у системі освіти сприяє взаємодії закладів освіти, сім'ї і суспільства у вихованні здобувачів освіти, їх адаптації до умов соціального середовища, забезпечує профілактику та запобігання булінгу (цькуванню), надання консультативної допомоги батькам, психологічного супроводу здобувачів освіти, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування). Соціально-педагогічний патронаж здійснюється соціальними педагогами...."

1. Закон України «Про освіту»

2. Закон України «Про дошкільну освіту»

4. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю»

14. Порядок державної соціальної допомоги передбачає Закон України:

1. Закон України "Про охорону дитинства"

2. Закон України "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям"

3. Закон України "Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю "

15. Пробація –це

1. це вид юридичної відповідальності, яка полягає в обмеженні прав і свобод особи, яка вчинила злочин, що індивідуалізується в обвинувальному вирокі суду і здійснюється спеціальними уповноваженими органами

2. система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого

3. протиправне винне суспільно небезпечне діяння, скоєне особою, яка може нести відповідальність, і передбачається Кримінальним кодексом України

16. Видами пробації є:

1. досудова пробація; наглядова пробація; пенітенціарна пробація

2. наглядова пробація; пенітенціарна пробація, виховна пробація

3. наглядова пробація; пенітенціарна пробація, покаральна пробація

17. Конституційно-правова природа омбудсмена характеризується спільними рисами, притаманними омбудсменам більшості країн, а саме:

1. спеціальний контрольно-наглядовий орган

2. політично залежний орган

3. державний діяч

18. Омбудсмен з прав дитини створений для:

1. розгляду скарг громадян на будь-які дії міністерств і відомств

2. захисту прав та інтересів дитини

3. періодичні інспекції діяльності державних органів, що належать до сфери охорони здоров'я

19. Джерелами утримання дитини в сім'ї є:

1. частина заробітку батьків або осіб, які їх замінюють

2. пенсії дідусів та бабусь

3. повне державне забезпечення

20. Про затримання і взяття під варту неповнолітнього обов'язково сповіщаються:

1. свідки

2. батьки

3. викладачі навчального закладу де навчається неповнолітній.
.....стану

21. Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» «Дії, спрямовані на запобігання виникненню та профілактику складних життєвих ситуацій, надання постійної, тимчасової, періодичної, разової допомоги особам, сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, для подолання таких обставин, адаптації до них або мінімізації їх негативних наслідків – це

1. соціальна послуга

2. соціальне замовлення
3. складні життєві обставини

22. Згідно з ЗУ «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», система заходів, спрямованих на виявлення, здійснення аналізу, нагляду за умовами життєдіяльності сімей, дітей та молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах, моральним, фізичним і психічним станом дітей та молоді, оцінку їх потреб, контроль за дотриманням державних стандартів і нормативів у сфері соціальної роботи називається

- 1 соціальним супроводом
- 2 соціальною профілактикою
- 3 соціальною реабілітацією
- 4 соціальним інспектуванням

23. Згідно з ЗУ «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», система соціальних заходів, спрямованих на сприяння, підтримку і надання послуг сім'ям, дітям та молоді з метою подолання або пом'якшення життєвих труднощів, підтримку соціального статусу та повноцінної життєдіяльності, називається

- 1 соціальний супровід
- 2 соціальна реабілітація
- 3 соціальне інспектування
- 4 соціальне обслуговування

24. Згідно з ЗУ «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», вид соціальної роботи, спрямованої на запобігання складним життєвим обставинам сімей, дітей та молоді, аморальній, протиправній поведінці в сім'ях, серед дітей та молоді, виявлення будь-якого негативного впливу на життя і здоров'я дітей та молоді і запобігання такому впливу та поширенню соціально небезпечних хвороб серед дітей та молоді, називається

- 1 соціальний супровід
- 2 соціальна профілактика
- 3 соціальна реабілітація
- 4 соціальне інспектування

25. Згідно з ЗУ «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», вид соціальної роботи, спрямованої на відновлення основних соціальних функцій, психологічного, фізичного, морального здоров'я, соціального статусу сімей, дітей та молоді, називається

- 1 соціальний супровід
- 2 соціальна профілактика
- 3 соціальна реабілітація
- 4 соціальне інспектування
- 5 соціальне обслуговування

26. Згідно з ЗУ «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», вид соціальної роботи, спрямованої на здійснення соціальних опіки, допомоги та патронажу соціально незахищених категорій дітей та молоді

з метою подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення їх соціального статусу, називається

- 1 соціальний супровід
- 2 соціальна профілактика
- 3 соціальна реабілітація
- 4 соціальне інспектування
- 5 соціальне обслуговування

27. Зміст та напрями соціально-педагогічної роботи соціального педагога у закладі загальної середньої освіти:

1. вивчення соціально-психологічних особливостей дітей та соціально-педагогічного впливу мікросередовища закладу освіти на вихованців шляхом спостереження, бесід, опитування експертів, інтерв'ювання, тестування, аналізу документів тощо

2. захист прав та інтересів дітей, що здійснюється через дотримання положень міжнародних та вітчизняних нормативно-правових документів в умовах школи та сім'ї; турботу про дітей, які за певних причин виключені зі школи; захист прав дітей, що є представниками національних меншин; виявленні дітей, які незаконно зайняті на роботі в навчальний час, і вирішення питання їх освіти; сприяння дітям та батькам в отриманні гарантованих їм пільг

3. інтеграція дітей, які мають функціональні обмеження чи проблеми зі здоров'ям у середовище закладу освіти

4. виявлення дезадаптованих дітей, встановлення причин дезадаптації та надання їм необхідної допомоги

5. проведення просвітницько-профілактичної роботи з учнями та батьками

28. Орієнтовний перелік документів соціального педагога:

1. Соціальний паспорт школи
2. Папка "Нормативні документи"
3. План-конспект заняття
4. План роботи на місяць
5. Список категорійних дітей

29. Виділіть пріоритетні напрями соціально-правового захисту дітей з інвалідністю в Україні.

1. Підтримка та забезпечення матеріально-технічної бази існуючих загальноосвітніх та спеціальних закладів для дітей з особливими потребами

2. Розвиток альтернативних освітніх систем та нових типів навчальних закладів для дітей та молоді з особливими потребами

3. Підвищення престижу освіти та розробка національних стандартів освіти і програм правового захисту дитинства

4. Медична, соціально-правова підтримка сім'ї як природного середовища для дітей з особливими потребами

5. Створення гідних умов для духовного та фізичного розвитку дітей та молоді з особливими потребами

30. Дії сексуального характеру, виражені словесно (погрози, залякування, непристойні зауваження) або фізично (доторкання, поплескування), що принижують чи ображають осіб, які перебувають у відносинах трудового, службового, матеріального чи іншого підпорядкування

1. сексуальне домагання
2. сексуальне насильство
3. зґвалтування.

2.9. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Соціально-педагогічна робота в закладах освіти» (автор Олена Белкіна-Ковальчук)

1. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота. ОС бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів <u>180/ 6</u>		Рік навчання <u>3</u>
		Семестр <u>5</u> -ий
		Лекції <u>42</u> год.
ІНДЗ: <u>немає</u>		Практичні (семінарські) <u>42</u> год.
	Самостійна робота <u>84</u> год.	
	Консультації <u>12</u> год.	
Мова навчання		Форма контролю: <u>екзамен</u> Українська

II. Інформація про викладача (- ів)

ППП Белкіна-Ковальчук Олена Віталіївна,
 Науковий ступінь кандидат педагогічних наук,
 Вчене звання доцент
 Посада доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи
 Контактна інформація
 Телефон: +380502789814,
 Електронна пошта: belkina-kovalchuk.olena@vnu.edu.ua
 Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назва змістових модулів і тем	Усього	Лекції	Практ занят.	Сам роб.	Консультації	Форма контролю/ балів
Змістовий модуль 1. Функціональне поле діяльності соціального педагога в закладах освіти						
Тема 1. Соціальний педагог в системі освіти. Нормативно-правова база професійної діяльності соціального педагога в системі освіти	10	4	2	4	-	РМГ, ІРС / 1
Тема 2. Організаційні аспекти діяльності соціального педагога закладу освіти	8	2	2	4	-	РМГ, ІРС / 1
Тема 3. Планування у роботі соціального педагога	9	2	2	4	1	РМГ, ІРС / 2
Тема 4. Звітність соціального педагога	9	2	2	4	1	РЗ, ІРС / 2
Тема 5. Критерії оцінювання роботи соціального педагога	6	2	-	4	-	-
Разом за модулем 1	42	12	8	20	2	6/40
Змістовий модуль 2. Робота соціального педагога з учасниками освітнього процесу						
Тема 6. Діагностична робота соціального педагога	9	2	2	4	1	РМГ, ІРС / 2
Тема 7. Просвітницька робота соціального педагога	8	2	2	4	-	РМГ, ІРС / 2
Тема 8. Профілактична робота соціального педагога	9	2	2	4	1	РМГ, ІРС / 2
Тема 9. Консультування в роботі соціального педагога	10	2	2	5	1	РМГ, ІРС / 2
Тема 10. Модель соціально-педагогічного супроводу учнів	9	2	2	4	1	РМГ, ІРС / 2
Тема 11. Особливості здійснення соціально-педагогічного патронажу	8	2	2	4	-	РМГ, ІРС / 2
Тема 12. Робота з учнями, які потребують особливої педагогічної уваги	9	2	2	5	-	РМГ, ІРС / 2
Тема 13. Форми та методи роботи соціального педагога з батьками учнів	11	2	4	5	-	РМГ, ІРС / 4
Тема 14. Робота соціального педагога з педагогічним колективом	11	2	4	5	-	РМГ, ІРС / 4
Разом за модулем 2	84	18	22	40	4	22/40
Змістовий модуль 3. Навчально-виховна робота соціального педагога						

Назва змістових модулів і тем	Усього	Лекції	Практ занят.	Сам роб.	Консультації	Форма контролю/ балів
Тема 15. Навчальна робота соціального педагога. Просвітницько-профілактичні програми. Особливості впровадження програми з формування в учнів життєвих навичок соціальної компетентності «Культура життєвого самовизначення»	9	2	2	4	1	ТР, ІРС / 2
Тема 16. Програма виховної роботи з учнями з питань протидії торгівлі людьми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція»	9	2	2	4	1	ТР, ІРС / 2
Тема 17. Особливості впровадження просвітницької програми «Формування навичок безпечної поведінки дітей»	9	2	2	4	1	ТР, ІРС / 2
Тема 18. Особливості впровадження просвітницької програми усвідомлення підлітками цінності здорового способу життя «Майбутнє починається сьогодні»	9	2	2	4	1	ТР, ІРС / 2
Тема 19. Використання навчальних настільних ігор та методу кейсів у просвітницько-виховній роботі	9	2	2	4	1	ТР, ІРС / 2
Тема 20. Навички ефективного, ненасильницького спілкування	9	2	2	4	1	ТР, ІРС / 2
Разом за модулем 3	54	12	12	24	6	12/40
Види підсумкових робіт						Балів
Модульна контрольна робота 1						20
Модульна контрольна робота 2						20
Модульна контрольна робота 3						20
Усього годин / балів	180	42	42	84	12	100

Примітки: 1/ Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки,

Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

2 / *Методи та форми контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, тощо.

ІV. Тематичний план змістових модулів

Змістовий модуль 1. Функціональне поле діяльності соціального педагога в закладах освіти

Тема 1. Соціальний педагог в системі освіти. Нормативно-правова база професійної діяльності соціального педагога в системі освіти.

Професія — соціальний педагог. Соціально-педагогічна робота інших суб'єктів освітнього процесу (директора, заступників директора, класоводів, класних керівників і т.д.). Психологічна служба системи освіти України. Зміст, функції, основні напрями роботи соціального педагога закладу освіти. Типи документації соціального педагога. Нормативно-правова база професійної діяльності соціального педагога в системі освіти.

Основні поняття: соціальний педагог, соціально-педагогічна робота, освітній процес, суб'єкти освітнього процесу, психологічна служба системи освіти України.

План практичних занять

1. Психологічна служба системи освіти України.
2. Зміст, функції та основні напрями роботи соціального педагога.
3. Нормативно-правова база професійної діяльності соціального педагога.

Завдання для самостійної роботи

Скласти картотеку статей з фахових періодичних видань, які присвячені роботі соціального педагога в закладах освіти. Проаналізувати спеціальні функції різних видів документів. Вказати переваги та недоліки роботи з документацією. Проаналізувати Положення про психологічну службу системи освіти України. Скласти схему структури та підпорядкування психологічної служби. Зробити порівняльну характеристику змісту роботи соціального педагога, практичного психолога закладу освіти.

Література для вивчення теми 1: 53; 57

Тема 2. Організаційні аспекти діяльності соціального педагога закладу освіти.

Внутрішнє та зовнішнє коло взаємодії соціального педагога. Посадова інструкція соціального педагога. Графік роботи соціального педагога. Соціальна паспортизація.

Основні поняття: соціальний педагог, посадова інструкція, функції соціального педагога, напрями роботи соціального педагога, графік роботи, соціальний паспорт.

План практичних занять

1. Професійна взаємодія соціального педагога.
2. Психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти, графік роботи соціального педагога.

3. Соціальна паспортизація.

Завдання для самостійної роботи

Скласти коло внутрішньої та зовнішньої взаємодії соціального педагога в закладі освіти. Скласти соціальний паспорт та списки вразливих категорій здобувачів освіти.

Література для вивчення теми 2: 43; 52

Тема 3. Планування у роботі соціального педагога

Поняття про план та планування в роботі соціального педагога. Мета та принципи планування. Види та форми планів. Циклограма діяльності соціального педагога. Структура річного плану соціального педагога.

Основні поняття: план, планування, мета планування, принципи планування, циклограма.

План практичних занять

1. План як документ, види та форми планів соціального педагога.
2. Річний план роботи соціального педагога.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізувати плани роботи соціальних педагогів. Скласти план роботи соціального педагога на місяць (за вибором).

Література для вивчення теми 3: 1; 17; 43

Тема 4. Звітність соціального педагога

Види звітів соціального педагога. Статистичний звіт та особливості його оформлення. Аналітичний звіт, складові аналітичного звіту. Аналітичний звіт за результатами досліджень.

Основні поняття: звіт, статистичний звіт, аналітичний звіт, аналітичний звіт за результатами дослідження.

План практичних занять

1. Особливості оформлення статистичного звіту.
2. Структура аналітичного звіту.

Завдання для самостійної роботи

Обрахувати статистичний звіт соціального педагога (за нормативами часу на основні види робіт). Ознайомитись з аналітичними звітами соціальних педагогів.

Література для вивчення теми 4: 18; 34

Тема 5. Критерії оцінювання роботи соціального педагога

Атестація соціальних педагогів. Самоаналіз соціального педагога.

Основні поняття: соціальний педагог, критерії, аналіз, самоаналіз, атестація.

Завдання для самостійної роботи

Ознайомитись з наказом МОН України № 930 від 06.10.2010 р. Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників. Проаналізувати Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи України, порівняти його з аналогічним документом зарубіжної країни (на вибір); схему самоаналізу соціального педагога (Моїсеєнко К. Професійна діяльність

соціального педагога : метод. посіб. К. : Шкільний світ, 2009. С. 32-33). Скласти професійний портрет соціального педагога.

Література для вивчення теми 5: 18; 54

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1

1. *Школа як відкрита соціально-педагогічна система.*
2. *Сутність та завдання соціально-педагогічної роботи закладі освіти.*
3. *Психологічна служба системи освіти України.*
4. *Нормативно-правові документи: їх мета, завдання. Методи роботи з ними.*
5. *Основні функції соціального педагога.*
6. *Основні напрями професійної діяльності соціального педагога.*
7. *Соціальна паспортизація класу, школи, мікрорайону.*
8. *Умови та показники успішної діяльності соціального педагога.*
9. *План, планування в роботі соціального педагога.*
10. *Види планів. Алгоритм планування роботи.*
11. *Річна циклограма діяльності соціального педагога.*
12. *Звітність у роботі соціального педагога.*

Змістовий модуль 2. Робота соціального педагога з учасниками освітнього процесу

Тема 6. Діагностична робота соціального педагога

Діагностична функція в роботі соціального педагога. Напрямки діагностичної роботи соціального педагога. Основні методи та діагностичні методики соціального педагога. Циклограма та її значення у професійній діяльності працівників психологічної служби.

Основні поняття: діагностика, діагностична функція, методи діагностики, циклограма.

План практичних занять

1. Напрямки діагностичної роботи соціального педагога.
2. Діагностичний мінімум в роботі соціального педагога.
3. Представлення перед групою результатів завдань для самостійної роботи.

Завдання для самостійної роботи

Ознайомитись з діагностичним мінімумом у діяльності працівників психологічної служби (вебсайт ДНУ «ІМЗО»). Провести методику (за вибором) та представити результати у вигляді аналітичного звіту за результатами дослідження.

Література для вивчення теми 6: 17; 33

Тема 7. Просвітницька робота соціального педагога

Основний зміст просвітницької роботи фахівця психологічної служби закладу освіти. Форми та методи просвітницької роботи соціального педагога.

Основні поняття: просвіта, форми просвітницької роботи, методи просвітницької роботи.

План практичних занять

1. Основний зміст просвітницької роботи фахівця психологічної служби закладу освіти.

2. Представлення перед групою результатів завдань для самостійної роботи.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізувати аналітичну записку щодо аналізу вітчизняних та закордонних методик для тестування школярів у процесі професійної орієнтації учнів ЗЗСО (вебсайт ДНУ «ІМЗО»).

Підготувати та провести фрагмент просвітницької роботи з учнями чи батьками на довільно обрану тему (профорієнтації та професійного самовизначення, медіаосвіти та медіаграмотності, торгівлі людьми, академічної доброчесності, соціально небезпечних хвороб, булінгу, кібербулінгу тощо).

Література для вивчення теми 7: 3; 5; 8; 20; 30

Тема 8. Профілактична робота соціального педагога

Соціально-педагогічна профілактика. Види профілактики. Основні напрями профілактичної роботи в закладі освіти. Форми та методи профілактики.

Основні поняття: соціально-педагогічна профілактика, види профілактики, форми профілактики, методи профілактики.

План практичних занять

1. Особливості профілактичної роботи соціального педагога.

2. Представлення перед групою результатів завдань для самостійної роботи.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізувати Листи МОН України Про пріоритетні напрями роботи психологічної служби 2018-2021 р.р. (вебсайт ДНУ «ІМЗО»). Зробити міні-конспект про особливості профілактичної роботи соціального педагога.

Підготувати та провести фрагмент профілактичної роботи на довільно обрану тему (обрати з вищезгаданих листів МОН).

Література для вивчення теми 8: 3; 5; 39; 40;41; 42

Тема 9. Консультування в роботі соціального педагога

Консультування як напрям роботи соціального педагога. Види консультування. Технологія проведення консультативної бесіди. Вимоги до проведення консультацій. Особливості онлайн-консультування. Основні вимоги до соціального педагога, що проводить консультування.

Основні поняття: консультант, консультування, види консультування.

План практичних занять

1. Особливості консультативної роботи соціального педагога.

2. Основні етапи соціально-педагогічного консультування.

3. Представлення перед групою результатів завдань для самостійної роботи.

Завдання для самостійної роботи

Розробити рекомендації батькам/учням про виховання дитини, стосунки з однолітками, захист прав тощо.

Література для вивчення теми 9: 3; 32; 38

Тема 10. Модель соціально-педагогічного супроводу учнів

Поняття, мета, суб'єкти, функції соціально-педагогічного супроводу. Модель соціально-педагогічного супроводу учнів ззо. Принципи та етапи соціально-педагогічного супроводу. Основні напрямки роботи, за якими здійснюється соціально-педагогічний супровід. Соціально-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами.

Основні поняття: супровід, соціально-педагогічний супровід, діти з особливими освітніми потребами, соціально-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами.

План практичних занять

1. Особливості та основні етапи соціально-педагогічного супроводу.
2. Соціально-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами.
3. Представлення перед групою результатів завдань для самостійної роботи.

Завдання для самостійної роботи

Скласти план соціально-педагогічного супроводу дітей (категорія за вибором). Із газети „Соціальний педагог» підібрати відповідні методичні матеріали для роботи із учнями соціально незахищених категорій.

Будучи на практиці в закладах освіти зібрати практичні матеріали по супроводу та патронажу (рекомендації, бланки документів тощо).

Література для вивчення теми 10: 3; 7; 39

Тема 11. Особливості здійснення соціально-педагогічного патронажу

Соціальний патронаж, соціально-педагогічний патронаж. Принципи, завдання соціально-педагогічного патронажу сім'ї. Методика контактної взаємодії соціального педагога з батьками. Сімейне неблагополуччя. Алгоритм роботи соціального педагога з неблагополучною родиною.

Основні поняття: патронат, патронаж, соціально-педагогічний патронаж, види патронажу, функції патронажу, сімейне неблагополуччя, методика контактної взаємодії.

План практичних занять

1. Особливості здійснення соціально-педагогічного патронажу.
2. Представлення перед групою результатів завдань для самостійної роботи.

Завдання для самостійної роботи

Підготувати уривок розмови соціального педагога з батьками дитини з неблагополучної сім'ї.

Розробити інструментарій для вивчення виховних особливостей сім'ї.

Будучи на практиці в закладах освіти зібрати практичні матеріали по супроводу та патронажу (рекомендації, бланки документів тощо).

Література для вивчення теми 11: 6; 7; 64; 65

Тема 12. Робота з учнями, які потребують особливої педагогічної уваги

Категорії дітей, які потребують особливої педагогічної уваги. Особливості потреб таких дітей. Критерії визначення дітей, які потребують особливої педагогічної уваги. Схема організації роботи соціального педагога із здобувачами освіти, які вимагають особливої педагогічної уваги.

Основні поняття: учні, які потребують особливої педагогічної уваги, девіації, важковиховуваність, педагогічна занедбаність, обдарованість.

План практичних занять

1. Категорії дітей, які потребують особливої педагогічної уваги: особливості їхніх потреб, критерії визначення таких дітей.

2. Представлення перед групою результатів завдань для самостійної роботи.

Завдання для самостійної роботи

Скласти рекомендації для класних керівників щодо організації взаємодії дітей з особливостями психофізичного розвитку та їхніх однолітків в інтегрованому освітньому закладі. Скласти перспективний план роботи на навчальний рік з соціально-педагогічної просвіти батьків дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Створити банк діагностичних методик, за допомогою яких можна визначити потреби дітей з особливостями психофізичного розвитку в закладі загальної середньої освіти.

Скласти рекомендації для класних керівників щодо роботи з учнями, які потребують особливої педагогічної уваги (категорія на вибір).

Література для вивчення теми 12: 2; 39; 50; 63; 66

Тема 13. Форми та методи роботи соціального педагога з батьками учнів

Робота з батьками: просвіта, діагностика, консультативний напрямок. Основні форми та методи роботи з батьками.

Основні поняття: напрями роботи з батьками, форми роботи з батьками, методи роботи з батьками.

План практичних занять

1. Основні форми та методи роботи соціального педагога з батьками.

2. Представлення перед групою результатів завдань для самостійної роботи.

Завдання для самостійної роботи

Дібрати інформаційний матеріал для проведення батьківських зборів (тема обирається студентом самостійно). Представити групі виступ соціального педагога на батьківських зборах.

Література для вивчення теми 13: 3; 18; 67

Тема 14. Робота соціального педагога з педагогічним колективом

Напрямки роботи соціального педагога з педагогічним колективом. Форми та методи роботи з педагогічним колективом.

Основні поняття: педагогічний колектив, напрямки роботи з педагогічним колективом. форми та методи роботи з педагогічним колективом.

План практичних занять

1. Зміст, основні форми та методи роботи соціального педагога з педагогічним колективом.

2. Представлення перед групою результатів завдань для самостійної роботи.

Завдання для самостійної роботи

Розробити програму тренінгового заняття для педагогічного колективу з профілактики професійного вигорання.

Розробити програму тренінгового заняття для педагогічного колективу інтегрованого освітнього закладу «Шляхи формування сприятливого соціально-психологічного клімату в класі». Здійснити їх мікророзкладання на практичному занятті.

Література для вивчення теми 14: 18; 21

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2

1. *Напрямки діагностичної роботи соціального педагога.*
2. *Основні методи та діагностичні методики соціального педагога.*
3. *Зміст просвітницької роботи соціального педагога.*
4. *Форми та методи просвітницької роботи соціального педагога.*
5. *Основні напрями профілактичної роботи соціального педагога.*
6. *Види профілактики.*
7. *Консультування як напрям роботи соціального педагога. Види консультування.*
8. *Технологія проведення консультативної бесіди.*
9. *Поняття, мета, суб'єкти, функції соціально-педагогічного супроводу.*
10. *Завдання та принципи соціально-педагогічного патронажу сім'ї.*
11. *Методика контактної взаємодії соціального педагога з батьками.*
12. *Категорії дітей, які потребують особливої педагогічної уваги.*
13. *Форми та методи роботи соціального педагога з батьками учнів.*
14. *Форми та методи роботи соціального педагога з педагогічним колективом.*

Змістовий модуль 3. Навчально-виховна робота соціального педагога

Тема 15. Навчальна робота соціального педагога. Просвітницько-профілактичні програми. Особливості впровадження програми з формування в учнів життєвих навичок соціальної компетентності «Культура життєвого самовизначення»

Вікові та психологічні особливості здобувачів освіти: дітей дошкільного віку; учнів початкових класів; підлітків; школярів юнацького віку. Просвітницько-профілактичні програми в роботі соціального педагога. Програма «Культура життєвого самовизначення»: мета, структура, особливості впровадження.

Основні поняття: Вікові та психологічні особливості особистості, соціальна компетентність, культура життєвого самовизначення, просвітницько-профілактична програма.

План практичних занять

1. Особливості проведення занять з різними віковими категоріями здобувачів освіти.

2. Представлення перед групою результатів завдань для самостійної роботи.

Завдання для самостійної роботи

Підготувати та провести на практичному занятті мікрОВикладання заняття за програмою «КЖС» для учнів різного віку.

Література для вивчення теми 15: 45; 61

Тема 16. Програма виховної роботи з учнями з питань протидії торгівлі людьми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція»

Мета, завдання, структура програми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція». Методичні рекомендації щодо проведення занять програми.

Основні поняття: торгавля людьми, протидія торгівлі людьми, гідність, безпека, громадянська позиція.

План практичних занять

1. Особливості проведення занять з різними віковими категоріями здобувачів освіти.

2. Представлення перед групою результатів завдань для самостійної роботи.

Завдання для самостійної роботи

Підготувати та провести на практичному занятті мікрОВикладання заняття за програмою «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» для учнів різного віку.

Література для вивчення теми 16: 47; 59; 60

Тема 17. Особливості впровадження просвітницької програми «Формування навичок безпечної поведінки дітей»

Сексуальне насильство над дітьми: причини, симптоми, типологія. Характеристика кривдника та жертв насильства. Методичні рекомендації щодо особливостей використання сценаріїв інтерактивних бесід для дітей 4-6 років, сценаріїв інтерактивних ігор для дітей віком 10-13 років, інтерактивних занять для дітей віком 14-18 років.

Основні поняття: просвіта, насильство, жорстоке поводження, види насильства, кривдник, жертва, інтерактивні методи.

План практичних занять

1. Попередження сексуального насильства та сексуальної експлуатації у площині формування навичок безпечної поведінки.

2. Особливості проведення занять з різними віковими категоріями здобувачів освіти.

3. Представлення перед групою результатів завдань для самостійної роботи.

Завдання для самостійної роботи

Підготувати та провести на практичному занятті мікрОВикладання заняття за програмою «Формування навичок безпечної поведінки дітей» для учнів різного віку.

Література для вивчення теми 17: 46; 48; 68

Тема 18. Особливості впровадження просвітницької програми усвідомлення підлітками цінності здорового способу життя «Майбутнє починається сьогодні»

Мета, завдання, структура програми «Майбутнє починається сьогодні». Методичні рекомендації щодо проведення занять програми.

Основні поняття: просвіта, здоров'я, здоровий спосіб життя, цінність.

План практичних занять

1. Особливості структури та проведення занять програми.
2. Представлення перед групою результатів завдань для самостійної роботи.

Завдання для самостійної роботи

Підготувати та провести на практичному занятті мікрОВикладання заняття за програмою «Майбутнє починається сьогодні».

Література для вивчення теми 18: 15

Тема 19. Використання навчальних настільних ігор та методу кейсів у просвітницько-виховній роботі з дітьми

Навчальні настільні ігри «Рожеві окуляри», «Галопом по Європах» як додатковий ресурс в межах впровадження програми виховних заходів «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» для учнів 7 – 11 класів з питань попередження торгівлі людьми. Кейс-метод як спосіб формування життєвих компетентностей здобувачів освіти. Види та зміст кейсів. Технологія роботи з кейсом.

Основні поняття: гра, види ігор, торгівля людьми, кейс, кейс-метод.

План практичних занять

1. Види та зміст кейсів. Технологія роботи з кейсом.
2. Представлення перед групою результатів завдань для самостійної роботи.

Завдання для самостійної роботи

Підготувати та провести на практичному занятті настільну гру чи соціально-педагогічний кейс (за вибором).

Література для вивчення теми 19: 36; 55; 56

Тема 20. Навички ефективного, ненасильницького спілкування

Концепція безпечного освітнього шкільного середовища. Шкільна медіація як засіб формування безпечного освітнього середовища. Особливості шкільної медіації, чинники та способи організації медіації у школі, відновні можливості шкільної медіації.

Основні поняття: спілкування, конфлікт, безпечне освітнє середовище, медіація, шкільна медіація.

План практичних занять

1. Сутність та ознаки безпечного освітнього середовища.

2. Відпрацювання навичок активного слухання, перефразування та уточнення.

3. Представлення перед групою результатів завдань для самостійної роботи.

Завдання для самостійної роботи

Розробити глосарій термінів до теми.

Розробити основні правила взаємодії медіатора.

Література для вивчення теми 20: 5; 24; 29; 35; 69

Питання для самоконтролю до змістового модуля 3

1. *Навчальна робота соціального педагога..*
2. *Просвітницько-профілактична робота соціального педагога.*
3. *Вікові та психологічні особливості дітей дошкільного віку.*
4. *Вікові та психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку.*
5. *Вікові та психологічні особливості підлітків.*
6. *Вікові та психологічні особливості школярів юнацького віку.*
7. *Зміст та завдання просвітницько-профілактичної програми «Культура життєвого самовизначення».*
8. *Торгівля людьми як соціальна проблема.*
9. *Зміст та завдання просвітницько-профілактичної програми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція».*
10. *Насильство на дітьми: види, причини, симптоми, наслідки.*
11. *Характеристика кривдника та жертв насильства.*
12. *Особливості впровадження просвітницької програми «Формування навичок безпечної поведінки дітей».*
13. *Особливості впровадження просвітницької програми «Майбутнє починається сьогодні».*
14. *Кейс-метод як спосіб формування життєвих компетентностей здобувачів освіти.*
15. *Концепція безпечного освітнього середовища.*
16. *Суцтність та особливості шкільної медіації.*

VI. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

2 (1) бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого представлення завдань на практичному занятті.

1,5 (0,75) бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано

його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

1 (0,5) бал - Оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0 балів - Оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

5. Рекомендована література до ОК «Соціально-педагогічна робота в закладах освіти»

1. Абетка соціального педагога / укладач В.В. Волканова. Х. : Вид. група «Основа». (Серія «Соціальному педагогу»). 2011. 235 с.

2. Белкіна-Ковальчук О. В. Організаційно-педагогічні засади роботи з соціально обдарованими підлітками. // Педагогічна освіта у світлі реформ та викликів: матеріали Другої (II) Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених (м. Львів, 24-25 лютого 2022 року). Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2022. 240 с. С. 10-13.

3. Белкіна-Ковальчук О. В. Основні напрями та завдання соціально-педагогічної роботи з сім'ями учасників АТО / ООС. *Актуальні проблеми соціальної роботи та соціального забезпечення : європейський та національний вимір* : матеріали I Міжнародної науково-практичної

конференції, м. Луцьк, 27–29 травня 2021 року / за заг. ред. С. Ю. Чернети. С. 68-73.

4. Белкіна-Ковальчук О. В. Особливості реєстрації випадків насильства в закладах загальної середньої освіти. *Вісник ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Випуск 150. С. 11-15.

5. Белкіна-Ковальчук О. В. Профілактика та подолання булінгу в закладах вищої освіти. *Humanitas*. 2021. Випуск 1. С. 3-8.

6. Белкіна-Ковальчук О. В. Сімейне неблагополуччя та його наслідки: соціально-педагогічний аспект. *Humanitas*. 2021. Випуск 3. С. 20-28.

7. Белкіна-Ковальчук О.В. Соціально-педагогічна робота з сім'єю в закладах освіти // Соціальна робота з сім'ями: теорії, моделі, ефективні практики : колективна монографія / за редакцією В. Петровича, С. Чернети. Луцьк : ФОП Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф». 2021. С. 176-217.

8. Белкіна-Ковальчук О., Касьян Г. Педагогічні умови професійного самовизначення старшокласників. Педагогіка: зб. наук. праць: матеріали IV Всеукраїнського круглого столу «Педагогічний дискурс», м. Луцьк. 28 жовтня 2019 р. С. 16-21.

9. Бондаренко Г. Планування діяльності соціального педагога навчального закладу. *Соціальний педагог («Шкільний світ»)*. 2009. №2. С. 24-30.

10. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків : навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. Ч. 1. Теоретична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. К., 2016. 188 с.

11. Зінченко Л. В. Соціально-педагогічна методика правового виховання старшокласників в умовах сільського загальноосвітнього навчального закладу. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2014. Вип. 199. Ч. 1. С. 117-123.

12. Ключко О. О. Профілактика адиктивної поведінки дітей та молоді у контексті підготовки майбутніх соціальних педагогів : монографія. Суми : ФОП Наталуха А. С., 2013. 172 с.

13. Ковчина І. М. Основи соціально-правового захисту особистості: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «соціальний педагог» / за загал. ред. докт. філос. наук, проф. А. О. Ярошенко. К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 297 с.

14. Лесько Н. В. Правове виховання дітей – важливий напрям профілактики правопорушень. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2014. № 810. С. 33-37.

15. Майбутнє починається сьогодні : навчально-методичний посібник з питань розвитку важливих життєвих навичок та профілактики шкідливих звичок. / Форбз Т., Джонсон Р., Корсаков К., Нотаро Д. та ін. ВГО «Міжнародний шкільний проект». 2007. 444 с.

16. Манохіна І. В. Соціально-педагогічна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування: навчальний посібник. Дніпропетровськ : Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2012. 276 с.

17. Методичні рекомендації щодо впровадження циклограм діяльності працівників психологічної служби : метод. Рек. / авт.-упор.: В. М. Горленко, Ю. А. Луценко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук ; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 132 с.

18. Моїсеєнко К. Професійна діяльність соціального педагога : метод. посіб. К. : Шкільний світ, 2009. 118 с.

19. Науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби системи освіти в умовах децентралізації (моделі, досвід) : колективна монографія / наук. ред. В. Г. Панок. Київ : Ніка-Центр, 2020. 152 с. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/722337/1/nauk-metod-zabezp-dialnosti.pdf>

20. Оліфірук Валерія, Белкіна-Ковальчук Олена Особливості соціально-педагогічної діяльності з дітьми трудових мігрантів. // Педагогіка [Текст] : зб. наук. пр. : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції науковців, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та соціального забезпечення» (18 травня 2022 р.) / за ред. В. З. Антонюка, С. Ю. Чернети та ін.. Луцьк. 2022. 238 с. С. 148-152.

21. Пащенко О., Сокол Л., Харченко Н. Коучинг-сесії для педагогів. Київ : Видавнича група «Шкільний світ». 2019. 128 с.

22. Перші кроки соціального педагога на шляху до професії : вступ до спеціальності : навчальний посібник / автори-укладачі Л. І. Міщик, О. П. Демченко; за заг. ред. Л. І. Міщик. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2013. 338 с.

23. Протидія булінгу в закладі освіти : системний підхід. Методичний посібник. / Андрєєнкова В. Л., Мельничук В. О., Калашник О. А. К. : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 132 с.

24. Психолого-педагогічна робота у загальноосвітніх навчальних закладах з профілактики насильства над дітьми: Метод. посіб. / Авторі-упоряд.: Вовчок Т. В., Степура Н. П., Даниленко І. С. та ін.; За заг. ред. Т. П. Цюман. К. : ВПЦ «Експрес». 2009. 328 с.

25. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч.; Ч. І. Сучасні орієнтири та ключові технології / З. П. Кияниця, Ж. В. Петрочко. К. : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256 с.

26. Соціально-педагогічна підтримка дітей та учнівської молоді: монографія / [Алексеєнко Т. Ф., Жданович Ю. М., Малиношевський Р. В. та ін.] / за заг. ред. Т. Ф. Алексеєнко. К. : ТОВ «Задруга», 2017. 168 с.

27. Токарева Н. М. Шамне А. В., Макаренко Н. М. Сучасний підліток у системі психолого-педагогічного супроводу : монографія. Кривий Ріг. 2014. 312 с.

28. Формування превентивного виховного середовища

загальноосвітнього навчального закладу : навч.-метод. посіб. / Єжова О. О., Кириченко В. І., Тарасова Т. В., Федорченко Т. Є., Муромець В. Г., Нечерда В. Б., Оржеховська В. М., Кириленко С. В.; [За заг. ред. д.п.н., проф. Оржеховської В. М.]. Кіровоград : Імекс ЛТД, 2014. 172 с.

29. Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. / за заг. ред. Цюман Т. П. – К. : 2018. – 56 с.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

30. Аналітична записка щодо аналізу вітчизняних та закордонних методик для тестування школярів у процесі професійної орієнтації учнів ЗЗСО. URL : <https://imzo.gov.ua/psycholohichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/proforientatsiyna-robota/>

31. «Банк програм для неповнолітніх у конфлікті з законом». URL: <https://imzo.gov.ua/psycholohichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/informatsijna-baza-psycholohiv-ta-sotsialnyh-pedahohi/najkraschi-rozrobky-metodyky-treninhy-zhurnaly/> .

32. Воленчук Т. В. Консультація у роботі соціального педагога. URL : <https://shag.com.ua/konsuletaciya-u-roboti-socialenogo-pedagoga.html>

33. Діагностичний мінімум соціального педагога URL: <https://imzo.gov.ua/psycholohichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/informatsijna-baza-psycholohiv-ta-sotsialnyh-pedahohi/navchalno-metodychni-materialy-dlya-psycholohiv/psychodiahnostychna-robota/>.

34. Додаток 1 до листа Міністерства освіти і науки України від 05.03.08 № 1/9-128 Нормативи часу на основні види роботи. URL : <https://studall.org/all3-159688.html>

35. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти : навчально-методичний посібник. URL : https://www.unicef.org/ukraine/sites/unicef.org.ukraine/files/2020-07/_0.pdf

36. Класифікація кейсів. URL : <https://studfile.net/preview/9109980/page:3/>

37. Корекційно-розвиткові програми. URL: <https://imzo.gov.ua/vseukrains-kyu-konkurs-avtors-kykh-prohram-praktychnykh-psycholohiv-i-sotsial-nykh-pedahohiv-novi-tekhnohii-u-noviy-shkoli/avtors-ki-prohramy/avtors-ki-prohramy-2020/>

38. Лекція. Соціально-педагогічне консультування випускників дитячих будинків і шкіл-інтернатів. URL : https://studopedia.com.ua/1_54316_osnovni-vimogi-do-sotsialnogo-pedagoga-shcho-provodit-konsultuvannya.html

39. Лист МОН України від 07.08.2018 № 1/9-487 Про пріоритетні напрями роботи психологічної служби у 2018/2019 р.р. URL : http://poshukach.com/redirect?user_type=48&type=sr&redirect=eJwljE0OgjAUhNnqRXQztKj8eQsWHqAisc9AH2kLSTmCe2_jJbyRVZOZ2XyTT3s_nYWgceX0xks6K3GQWSXkL0NwHiMbLNRBlpAVvhQZapyqEpPIWGIbfO8NwajJBjUGWG7ZB0wuaB5Y01UbvhPcMK-6DZjhorkfCewWikej_uI4NQysSJKsyItc5vmxTp7N5rGn7t1sX3rZXcoPEuk6-

g&src=2e8a00&via_page=1

40. Лист МОН України від 18.07.2019 № 1/9-462 «Про пріоритетні напрями роботи психологічної служби у системі освіти на 2019/2020 навчальний рік». URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-prioritetni-napryami-roboti-psihologichnoyi-sluzhbi-u-sistemi-osviti-na-20192020-navchalnomu-roci>

41. Лист МОН України від 27.07.2020 р. № 22.1/10-1495 Про пріоритетні напрями роботи психологічної служби у 2020/2021 р.р. URL : http://poshukach.com/redirect?user_type=47&type=sr&redirect=eJwtjDEOgjAYRjmHg_zf4aKlAxc2YeI-

ixDZCf0ILSTmAu5ubswfwBK7Gk3gIIXH4hi_v5Wnv2w1jphkpPtEQ94oJLjjjkgNj6uA8ZobBHCEkuMSMIQQScCRpkaHtaJqhLvjkWwOrpqaegI5K8gGtC2dNNWlz0JYMXN2Pugzo4aZ81RiQG8wkWvWpC5HAomNRlORZnvFVka6j5-NW7bf39-f1Xe4ui-sPCDI-dA&src=3f4a14&via_page=1

42. Лист МОН України від 16.07.2021 р. № 1/9-363 Про пріоритетні напрями роботи психологічної служби у 2021/2022 р.р. URL : http://poshukach.com/redirect?user_type=1b&type=sr&redirect=eJwdjE0OgjAYRDMl-6E_hKJewVOAEtsI_QgtJMUreAO3brySB2Dh2pUutLiYSeZN8rT33ZYx006UHmlMh5JLgXjBRMb1gTn0ZLFaA4QCzrA8kJgg0xl6HqKMdQHx3trYMu4yagp4p8QOfCSVND2uy1JQPXDJOuAga4aK5bA3Kj8Qv4e2NJWPQsSYTKVc7lWvHkPF8e789u9Xx9b9c53H_umj_S&src=4e969e&via_page=1

43. Лист МОН від 24.07.2019 № 1/9-477 «Про типову документацію працівників психологічної служби у системі освіти України» URL: https://docs.google.com/document/d/1UY_xe_kXCqYFOKgjZjd5xA4-KbSBzIef-qWQoEWugPs/edit).

44. Матеріали щодо запобігання та протидії насильству для практичного використання фахівцями. URL: <https://imzo.gov.ua/psychologichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/informatsijna-baza-psychologiv-ta-sotsialnyh-pedahohi/najkraschi-rozrobky-metodyky-treninhy-zhurnaly/>

45. Методичний комплекс «Культура життєвого самовизначення». URL : <https://childfund.org.ua/publikatsii/metodichnij-kompleks-kultura-zhitteвого-samoviznachennya>

46. Методичний посібник. Навчіть дитину захищатись. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robotata-zahist-prav-ditini/osobista-bezpeka-ditini>

47. Методичний посібник «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» для початкової школи. URL : <https://childfund.org.ua/publikatsii/metodichnij-posibnik-osobista-gidnist-bezpeka-zhittya-gromadyanska-pozitsiya-dlya-pochatkovoji-shkoli>

48. Методичний посібник «Формування навичок безпечної поведінки дітей» (Частина 1. Вчимо дитину захищатися). URL : <https://childfund.org.ua/publikatsii/metodichnij-posibnik-formuvannia-navichok-bezpechnoi-povedinki-ditei-chastina-1-vchimo-ditinu-zakhischatisia>

49. Методичні матеріали щодо профорієнтаційної роботи для

працівників психологічної служби URL: <https://imzo.gov.ua/psycholohichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/proforientatsiyna-robota/>.

50. Методичні рекомендації вчителям загальноосвітніх навчальних закладів щодо організації роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. URL : <https://zavantag.com/docs/2002/index-327426.html>

51. Методичні рекомендації, орієнтовні циклограми діяльності працівників психологічної служби різних типів закладів освіти, розроблені Українським науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи. URL: <https://imzo.gov.ua/psycholohichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/informatsijna-baza-psycholohiv-ta-sotsialnyh-pedahohi/navchalno-metodychni-materialy-dlya-psycholohiv/psychodiahnostychna-robota/>.

52. Наказ МОН від 19. 10.2001 р. № 691 Про затвердження Положення про психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів. URL : https://zakononline.com.ua/documents/show/39469___39469

53. Наказ МОН від 22.05.2018 № 509 «Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України». URL: <https://imzo.gov.ua/2018/05/25/nakaz-mon-vid-21-05-2018-509-pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-psycholohichnu-sluzhbu-u-systemi-osvity-ukrajiny/>

54. Наказ МОН України від 06.10.2010 р. № 930 Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1255-10#Text>

55. Настільна гра «Галопом по Європах». URL : <https://childfund.org.ua/publikatsii/gra-galopom-po-ievropakh>

56. Настільна гра «Рожеві окуляри». URL : <https://childfund.org.ua/publikatsii/gra-rozhevi-okuliari>

57. Нормативно-правова база. URL: <https://imzo.gov.ua/psycholohichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/normatyvno-pravova-baza/>

58. Перелік просвітницько-профілактичних програм. URL: <https://imzo.gov.ua/psycholohichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/informatsijna-baza-psycholohiv-ta-sotsialnyh-pedahohi/najkraschi-rozrobky-metodyky-treninhy-zhurnaly/>

59. Програма «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція». URL : <https://www.slideshare.net/rmk-resh/ss-83128834>

60. Програма «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» і конспекти занять для усіх класів. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robotata-zahist-pravditini/osobista-gidnist-bezpeka-zhittyagromadyanska-poziciya>

61. Програми факультативів, спецкурсів і курсів за вибором. URL: <https://imzo.gov.ua/psycholohichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/fakul-tatyvy/>

62. Профілактичні програми для фахівців психологічної служби.

URL:

<https://docs.google.com/document/d/1zi31pjwMLqRSjoXpe5vFCkPdl8SqsF2JbSYeOITyfgk/edit>

63. Соціальна і життєва практика дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах навчально-реабілітаційних центрів : практико-зорієнтований посібник / за ред. канд. істор. Наук І. Г. Єрмакова, канд. психол. Наук К. С. Тороп, канд. пед. наук К. В. Рейди. Дніпро : «Інновація». 2018. 385 с. URL : <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/>

64. Соціально-педагогічний патронаж сім'ї. URL : https://allref.com.ua/uk/skachaty/Social-no-pedagogichniyu_patronaj_sim%E2%80%99yi

65. Соціально-педагогічний патронаж сім'ї в умовах функціонування навчального закладу. URL : <http://studcon.org/socialno-pedagogichnyu-patronazh-simyi-v-umovah-funkcionuvannya-navchalnogo-zakladu>

66. Технологія роботи з дітьми, що мають особливі освітні потреби. URL : <https://mybiblioteka.su/tom2/11-44116.html>

67. Форми та методи роботи з батьками. URL : <https://megapredmet.ru/1-45767.html>

68. Формування навичок безпечної поведінки дітей частина 1 і 2. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robotata-zahist-pravditini/osobista-bezpeka-ditini>

69. Шкільна медіація: ефективне вирішення конфліктів у навчальних закладах. URL : <https://osvita.ua.com/2017/05/57985/>

70. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/korektsiyniprogrami/>

6. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Метою діяльності психологічної служби є:

- 1) психологічне забезпечення освітнього процесу в закладах освіти;
- 2) взаємодія закладів освіти, сім'ї і суспільства у вихованні здобувачів освіти, їх адаптації до умов соціального середовища, забезпечення консультативної допомоги батькам;
- 3) сприяння створенню умов для соціального та інтелектуального розвитку здобувачів освіти, охорони психічного здоров'я, надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань системи освіти.

2. Психолого-педагогічне вивчення чинників становлення особистості, її індивідуального розвитку — це ... функція психологічної служби:

- 1) корекційно-розвиткова;
- 2) діагностично-прогностична;
- 3) соціально-захисна.

3. Визначення стратегії, мети, завдань, планування діяльності психологічної служби та координація взаємодії учасників освітнього процесу — це ... функція психологічної служби:

- 1) організаційно-методична;
- 2) діагностично-прогностична;
- 3) консультативна.

8. Виявлення причин труднощів у навчанні, інтелектуальному розвитку, соціально-психологічній адаптації; вивчення та визначення індивідуальних особливостей динаміки розвитку особистості, потенційних можливостей в освітньому процесі, професійному самовизначенні — це:

- 1) діагностика;
- 2) корекція;
- 3) консультування.

4. Своєчасне попередження відхилень у розвитку та становленні особистості, міжособистісних стосунків, запобігання конфліктним ситуаціям в освітньому процесі — це:

- 1) корекція;
- 2) профілактика;
- 3) просвіта.

5. Усунення виявлених труднощів соціально-психічного розвитку здобувачів освіти, зниження ризиків проблем адаптації до освітнього середовища, схильності до залежностей та правопорушень, різних форм девіантної поведінки — це:

- 1) корекція;
- 2) навчальна діяльність;
- 3) просвіта.

6. Формування психологічної та соціальної компетентності учасників освітнього процесу — це:

- 1) просвіта;
- 2) навчальна діяльність;
- 3) консультування.

7. Участь у розробленні проектів нормативно-правових актів з питань діяльності психологічної служби здійснює:

- 1) Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи НАПН України;
- 2) Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»;
- 3) навчально-методичний кабінет психологічної служби.

8. Діяльність науково-методичної комісії щодо експертиз освітніх програм, освітньої літератури відповідного напрямку роботи організовує:

- 1) Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»;
- 2) навчально-методичний кабінет психологічної служби;
- 3) Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи НАПН України.

9. Аналіз стану діяльності психологічної служби та прогнозування тенденцій її розвитку здійснює:

- 1) Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»;
- 2) навчально-методичний кабінет психологічної служби;
- 3) Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи НАПН України.

10. Прикладні наукові дослідження та інноваційні розробки у сфері соціальної педагогіки та прикладної психології організовує:

- 1) Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи НАПН України;
- 2) Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»;
- 3) навчально-методичний кабінет психологічної служби.

11. Сприяє взаємодії закладів освіти, сім'ї і суспільства у вихованні здобувачів освіти, їх адаптації до умов соціального середовища, забезпечує консультативну допомогу батькам (законним представникам):

- 1) соціальний педагог;
- 2) педагог-організатор;
- 3) психолог.

12. Сприяє захисту прав здобувачів освіти від будь-яких видів і форм насильства, представляє їхні інтереси у правоохоронних і судових органах тощо:

- 1) практичний психолог;
- 2) соціальний педагог;
- 3) педагог-організатор.

13. Сприяє формуванню психологічної готовності учасників освітнього процесу до взаємодії в інклюзивному середовищі з дитиною з особливими освітніми потребами:

- 1) практичний психолог;
- 2) соціальний педагог;
- 3) педагог-організатор.

14. Здійснює психологічний супровід психічного, розумового, соціального і фізичного розвитку здобувачів освіти:

- 1) педагог-організатор;
- 2) практичний психолог;
- 3) соціальний педагог.

15. Соціальний педагог працює за графіком, складеним ним, виходячи із .... -годинного робочого тижня, відповідно до навантаження та згідно нормативів часу на основні види соціально-педагогічної діяльності і затвердженим директором навчального закладу:

- 1) 20;
- 2) 40;
- 3) 25.

16. Документ, що вказує змістові орієнтири діяльності і визначає їх порядок, обсяг і часові межі:

- 1) навчальна програма;
- 2) план;
- 3) наказ.

17. За терміном передбачення і реалізації дій планування роботи соціального педагога поділяють на:

- 1) перспективне та оперативне;
- 2) календарне та оперативне;
- 3) річне та оперативне.

18. Метою планування роботи соціального педагога є:

1) вироблення єдиної, скоординованої послідовності його дій з одного боку, з адміністрацією ВВПЗ і педагогічним колективом, з іншого - з контингентом учнів, їх батьками, громадськими структурами, що передбачає встановлення термінів реалізації плану визначення пріоритетних напрямків і етапів діяльності;

2) визначення основних заходів щодо виконання поставлених цілей в конкретних умовах соціально-педагогічного процесу;

3) забезпечення різноманітності змісту, форм роботи, спрямованих на розвиток різноманітних інтересів і здібностей дітей.

19. До основних принципів планування спеціалісти відносять:

- 1) гуманістичність, науковість, доступність;
- 2) науковість, демократизація, зв'язок теорії з практикою;
- 3) науковість, оптимальність, узгодженість.

20. Конкретність основних позицій плану, його адекватність реальній ситуації, педагогічна доцільність і необхідність проведення планованих заходів. Наукове планування передбачає врахування соціальних і економічних закономірностей розвитку суспільства, психолого-педагогічних і соціально-педагогічних закономірностей виховання, всебічний аналіз тенденцій, що склалися, перспектив і специфіки роботи — це принцип планування:

- 1) оптимальність;
- 2) конкретність;
- 3) науковість.

21. Співвідношення і координація плану роботи соціального педагога з планами роботи школи, окремих підрозділів навчального закладу та ін. — це принцип планування:

- 1) скоординованість (узгодженість);
- 2) колегіальність;
- 3) оптимальність.

22. Вибір змісту і форми побудови плану, найбільш придатних для конкретних умов — це принцип планування:

- 1) оптимальність;
- 2) перспективність;
- 3) конкретність.

23. Побудова плану з урахуванням близьких і далеких перспектив, віддалених, але конкретних завдань і цілей — це принцип планування:

- 1) скоординованість (узгодженість);
- 2) перспективність;
- 3) конкретність.

24. Використання форм колективного планування, врахування думки зацікавлених осіб і структур, оцінка експертів — це принцип планування:

- 1) оптимальність;
- 2) скоординованість (узгодженість);
- 3) колегіальність.

25. Закони України, постанови Верховної Ради України. Кабінету Міністрів України, накази, розпорядження. Положення Міністерства освіти і науки України, управлінь (відділів) освіти і науки місцевих державних адміністрацій щодо діяльності психологічної служби системи освіти України належать до ... документації:

- 1) нормативно-правової;
- 2) довідково-інформаційної;
- 3) службової.

26. Підручники, навчально-методичні посібники, збірники методичних рекомендацій, навчальні програми (плани), фахові періодичні видання тощо належать до ... документації:

- 1) службової;
- 2) навчально-методичної;
- 3) нормативно-правової.

27. Матеріали науково-практичних конференцій, семінарів, нарад, тематичні проспекти (буклети), доповіді, виступи на педрадах, навчально-тематичні плани роботи з учнями (дітьми), педагогічними працівниками, батьками тощо належать до ... документації:

- 1) навчально-методичної;
- 2) службової;
- 3) довідково-інформаційної.

28. Статистичний звіт роботи соціального педагога подається:

- 1) один раз на рік;
- 2) двічі на рік;
- 3) щомісяця.

29. Аналітичний звіт роботи соціального педагога подається:

- 1) один раз на рік;
- 2) двічі на рік;
- 3) щомісяця.

30. Соціально-психологічний патронаж:

1) реалізується в різних формах тривало наданої психологічної та соціальної допомоги сім'ям, що переживають конфлікт або стресовий стан, а також мають проблеми у вихованні дітей, які у стані хронічної соціально-психологічної дезадаптації і емоційної напруги;

2) передбачає всебічну та дієву допомогу сім'ї, що має різні проблеми, силами спеціалістів соціальних служб, що орієнтуються на власні педагогічні можливості, а також на ресурси соціально-педагогічного простору;

3) діє щодо хворих і фізично неповноцінних членів сім'ї, в тому числі дітей (інвалідів), які потребують повсякденного догляду.

2.10. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Соціальна інтеграція осіб з інвалідністю» (автор Тетяна Мартинюк)

I. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота Соціальна робота. Перший (бакалаврський) рівень	Нормативна
Кількість годин/кредитів <u>120/ 4</u>		Рік навчання <u>3</u>
		Семестр <u>6-ий</u>
		Лекції <u>36</u> год.
		Практичні (семінарські) <u>36</u> год. Лабораторні _____ год. Індивідуальні _____ год.
ІНДЗ: €		Самостійна робота <u>40</u> год.
		Консультації <u>8</u> год.
Мова навчання	Українська	

II. Інформація про викладача (- ів)

Викладач: Мартинюк Тетяна Анатоліївна,

Науковий ступінь доктор педагогічних наук,

Вчене звання доцент

Посада професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація

Телефон: +380663560436,

Електронна пошта: Martynyuk.Tetyana@vnu.edu.ua

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Методи та технології викладання ¹	Форма Контролю ² / Бали
Змістовий модуль 1. Основні категорії дітей з особливими освітніми потребами.							
Тема 1. Соціальна ізоляція, соціальна інклюзія, соціальна інтеграція.	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС/2
Тема 2. Когнітивні порушення	6	2	2	2	-	проблемна лекція/ Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 3. Синдром Дауна	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/К/2
Тема 4. Розлади аутичного спектру	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РМГ/2
Тема 5. Сенсорні порушення	6	2	2	2	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	РМГ/2
Тема 6. Дитячий церебральний параліч	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 7. Емоційні та поведінкові розлади	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 8. Синдром дефіциту уваги та гіперактивності	6	2	2	2	-	традиційна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 9. Тривожні та депресивні розлади	7	2	2	2	1	традиційна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Разом за модулем 1	58	18	18	18	4		18
Змістовий модуль 2. Соціальна інтеграція дітей з інвалідністю							
Тема 10. Особливості діагностики різних категорій дітей з інвалідністю	8	2	2	4	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 11. Робота соціального працівника з сім'ями, які виховують дитину з обмеженими	9	2	2	4	1	проблемна лекція	ДС/2

МОЖЛИВОСТЯМИ							
Тема 12. Соціально-педагогічна робота з дітьми з розладами слуху.	6	2	2	2	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 13. Соціально-педагогічна робота з дітьми з розладами мовлення.	7	2	2	2	1	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДБ/2
Тема 14. Соціально-педагогічна робота з дітьми із затримкою психічного розвитку.	6	2	2	2	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 15. Соціально-педагогічна робота з дітьми з розладами аутичного спектру.	6	2	2	2	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 16. Соціально-педагогічна робота з дітьми з Синдромом Дауна.	6	2	2	2	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 17. Соціально-педагогічна робота з дітьми з ДЦП.	7	2	2	2	1	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДС/2
Тема 18. Соціально-педагогічна робота з обдарованими дітьми.	7	2	2	2	1	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДБ/2
Разом за модулем 2	62	18	18	22	4		18
Види підсумкових робіт							Бал
Модульна контрольна робота							60/тести
МКР1							30
МКР2							30
ІНДЗ (ε)							4
Інше (вказати)							-
Всього годин/ Балів	120	36	36	40	8		120/100

Примітки: ^{1/} Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

^{2/} *Методи та форми контролю:* ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, тощо.

IV. Тематичний план змістових модулів

Змістовий модуль 1. Основні категорії дітей з особливими освітніми потребами.

Тема 1. Соціальна ізоляція, соціальна інклюзія, соціальна інтеграція.

Визначення поняття «ізоляція», «соціальна ізоляція». Приклади соціальної ізоляції. Характерні ознаки соціальної ізоляції. Типи соціальної ізоляції (повна, фізична, формальна). Види соціальної ізоляції (примусова, добровільна, вимушена, бойкот). Причини формування соціальної ізоляції. Типові наслідки соціальної ізоляції.

Визначення поняття «інклюзія», «соціальна інклюзія». Концепція соціальної інклюзії. Сфери впровадження соціальної інклюзії. Суб'єкти соціальної інклюзії. Принципи соціальної інклюзії. Цінності, які лежать в основі соціальної інклюзії. Стратегії та ресурси соціальної інклюзії.

Визначення понять «інтеграція», «соціальна інтеграція». Термін «соціальна інтеграція» у педагогіці. Термін «соціальна інтеграція» у соціології. Концепції та теорії соціальної інтеграції. Складові соціальної інтеграції. Завдання соціальної інтеграції. Основні принципи соціальної інтеграції (нормалізації та якості життя). Можливі труднощі інтеграції та шляхи їх подолання.

Основні поняття: ізоляція, соціальна ізоляція, інклюзія, включення, соціальна інклюзія, суб'єкти соціальної інклюзії, інтеграція, соціальна інтеграція.

План практичних занять.

1. Соціальна ізоляція: види, типи, ознаки.
2. Причини та наслідки соціальної ізоляції.
3. Сутність соціальної інклюзії та її суб'єкти.
4. Принципи та цінності соціальної інклюзії.
5. Поняття соціальної інтеграції та її складові.
6. Основні завдання та принципи соціальної інтеграції.

Завдання для самостійної роботи:

Опрацювати основні поняття з дисципліни, зробити порівняльний аналіз ключових: соціальна ізоляція, соціальна інклюзія, соціальна інтеграція.

Література для вивчення теми: 2, 6, 11, 12, 18, 22, 23, 26

Тема 2. Когнітивні порушення.

Визначення понять «діти з особливими освітніми потребами», «діти з порушеннями когнітивного розвитку», «когнітивні порушення». Причини когнітивних порушень. Симптоми когнітивних порушень.

Ступені когнітивних порушень. Види когнітивних порушень. Найпоширеніша класифікація когнітивних порушень. Категорії когнітивних порушень (органічні та функціональні). Типові ознаки когнітивних порушень.

Підтримка дітей з порушеннями когнітивного розвитку. Рівні підтримки за Р. Лукассоном. Інтеграції дитини в соціальне середовище. Організація навчання в інклюзивному середовищі. Стратегії навчання в інклюзивному класі.

Основні поняття: когнітивні порушення, діти з особливими освітніми потребами, інклюзивне середовище, інклюзивний клас.

План практичних занять.

1. Поняття «когнітивні порушення»: сутність, види, ознаки.
2. Причини та симптоми когнітивних порушень.
3. Загальна класифікація когнітивних порушень.
4. Рівні підтримки дітей з порушеннями когнітивного розвитку.
5. Стратегії навчання в інклюзивному класі.

Завдання для самостійної роботи:

Опрацювати тему та бути готовим представити за алгоритмом:

- 1.Класифікація та загальний огляд.
- 2.Загальні ознаки, особливості підтримки.
- 3.Організація навчання в інклюзивному середовищі

Інструкції:

- сформувати презентацію з теми

- додати відео, ролики чи соціальну рекламу...мультики...з проблеми

- скласти по 10 тестових завдань (кінець презентації на 2-3 слайди, останній- ключі)

Література для вивчення теми: 2, 4, 6, 8, 10, 23, 26, 29

Тема 3. Синдром Дауна.

Історія виникнення синдрому Дауна. Медичні аспекти хвороби. Ризики народження дитини з синдромом Дауна. Загальні ознаки (фізичний стан, зовнішність, когнітивний розвиток). Причини виникнення синдрому. Статистика в світі та Україні.

Теорії походження синдрому Дауна. Типи синдрому Дауна. Сильні сторони дитини з синдромом Дауна (потенційний резерв).

Підтримка дітей з синдромом Дауна. Інтеграції дитини в соціальне середовище. Інклюзивне навчання осіб з синдромом Дауна. Стратегії навчання в інклюзивному класі.

Основні поняття: синдром, синдром Дауна, ризики, резерви, інклюзивне навчання, інклюзивний клас, підтримка.

План практичних занять.

1. Характеристика загального фізичного стану дітей з синдромом Дауна.
2. Причини виникнення та ризики народження дитини з синдромом Дауна.
3. Аналіз основних типів синдрому Дауна.
4. Підтримка дітей з синдромом Дауна.
5. Інклюзивне навчання осіб з синдромом Дауна.

Завдання для самостійної роботи:

Опрацювати тему та бути готовим представити за алгоритмом:

- 1.Класифікація та загальний огляд.
- 2.Загальні ознаки, особливості підтримки.
- 3.Організація навчання в інклюзивному середовищі

Інструкції:

- сформувавши презентацію з теми
- додати відео, ролики чи соціальну рекламу...мультики...з проблеми
- скласти по 10 тестових завдань (кінець презентації на 2-3 слайди, останній- ключі)

Література для вивчення теми: 3, 4, 6, 8, 10, 15,16, 23, 26, 29

Тема 4. Розлади аутичного спектру.

Сутність поняття «розлади аутичного спектру», «аутизм». Особливості розладів аутичного спектру. Класифікація розладів аутичного спектру. Групи порушень аутичного спектру. Синдром Аспергера як одна з форм функціонального аутизму.

Психологічні та фізіологічні особливості розвитку дітей з розладами аутичного спектру. Найбільш типові симптоми розладів спектру аутизму (РСА). Характерні прояви аутизму. Причини виникнення розладів спектру аутизму.

Механізми порушення розвитку за аутичним типом (огляд сучасних теорій): Модель аутизму з позиції біхевіоризму. Біологічні теорії (генетичні концепції; теорії, пов'язані з дією перинатальних чинників; теорія порушення розвитку мозку; біо- та нейрохімічні теорії; імунологічна концепція).

Умови оптимального розвитку дітей з аутизмом. Підтримка дітей з аутизмом. Інтеграції дитини в соціальне середовище. Інклюзивне навчання. Стратегії навчання в інклюзивному класі.

Основні поняття: аутизм, розлади аутичного спектру, функціональний аутизм, біхевіоризм, синдром Аспергера, інклюзивне навчання, інклюзивний клас, підтримка.

План практичних занять.

1. Характеристика поняття «розлади аутичного спектру» та їх особливості.
2. Класифікація порушень аутичного спектру.
3. Психологічні та фізіологічні особливості розвитку дітей з розладами аутичного спектру.
4. Сучасні теорії порушень аутичного спектру.
5. Стратегії навчання в інклюзивному класі.

Завдання для самостійної роботи:

Опрацювати тему та бути готовим представити за алгоритмом:

- 1.Класифікація та загальний огляд.
- 2.Загальні ознаки, особливості підтримки.
- 3.Організація навчання в інклюзивному середовищі

Інструкції:

- сформувавши презентацію з теми
- додати відео, ролики чи соціальну рекламу...мультики...з проблеми
- скласти по 10 тестових завдань (кінець презентації на 2-3 слайди, останній- ключі)

Література для вивчення теми: 1, 2, 4, 6, 8, 10, 12, 13, 15, 23, 26, 29

Тема 5. Сенсорні порушення.

Зміст поняття «сенсорна система». Види сенсорних систем. Аналізатор. Сенсорна адаптація. Взаємодія сенсорних систем. Розвиток сенсорних систем та вікові особливості формування в різних вікових періодах.

Зорова сенсорна система. Порушення зору та порушення зорового сприймання. Слухова сенсорна система. Класифікація і характеристика стійких порушень слуху. Тактильний аналізатор. Нюховий аналізатор. Смаковий аналізатор.

Прогноз корекції порушених функцій сенсорних систем. Підтримка дітей із сенсорними порушеннями. Інтеграції дитини в соціальне середовище. Інклюзивне навчання. Стратегії навчання в інклюзивному класі.

Основні поняття: аналізатор, сенсорна система, сенсорні порушення, корекція, інклюзивне навчання, інклюзивний клас, підтримка.

План практичних занять.

1. Загальні поняття про сенсорні системи та їх порушення.
2. Порушення зору та порушення зорового сприймання.
3. Характеристика стійких порушень слуху.
4. Порушення аналізаторних систем організму: тактильний, нюховий, смаковий.
5. Організація навчання дітей з сенсорними порушеннями в інклюзивному середовищі.

Завдання для самостійної роботи:

Опрацювати тему та бути готовим представити за алгоритмом:

- 1.Класифікація та загальний огляд.
- 2.Загальні ознаки, особливості підтримки.
- 3.Організація навчання в інклюзивному середовищі

Інструкції:

- сформувавати презентацію з теми
- додати відео, ролики чи соціальну рекламу...мультики...з проблеми
- скласти по 10 тестових завдань (кінець презентації на 2-3 слайди, останній- ключі)

Література для вивчення теми: 2, 4, 6, 8, 10, 23, 26, 29

Тема 6. Дитячий церебральний параліч.

Загальна характеристика поняття «дитячий церебральний параліч». Основні форми ДЦП в залежності від порушень м'язового тону (спастична, атактична, дискінетична, змішана).

Класифікація ДЦП за ураженими частинами тіла; за порушеннями руху. Найрозповсюдженіші фактори ризику розвитку ДЦП. Симптоми ДЦП. Вторинні прояви.

Підтримка дітей із ДЦП. Інтеграції дитини в соціальне середовище. Інклюзивне навчання. Стратегії навчання в інклюзивному класі.

Основні поняття: дитячий церебральний параліч, м'язовий тонус, соціальне середовище, інтеграція, інклюзивне навчання, інклюзивний клас, підтримка.

План практичних занять.

1. Дитячий церебральний параліч: сутнісна характеристика.
2. Фактори ризику і причини розвитку дитячого церебрального паралічу.
3. Форми дитячого церебрального паралічу та їх ускладнення.
4. Стратегії навчання в інклюзивному класі.

Завдання для самостійної роботи:

Опрацювати тему та бути готовим представити за алгоритмом:

- 1.Класифікація та загальний огляд.
- 2.Загальні ознаки, особливості підтримки.
- 3.Організація навчання в інклюзивному середовищі

Інструкції:

- сформуувати презентацію з теми
- додати відео, ролики чи соціальну рекламу...мультики...з проблеми
- скласти по 10 тестових завдань (кінець презентації на 2-3 слайди, останній- ключі)

Література для вивчення теми: 1, 2, 4, 6, 8, 10, 22, 23, 26, 29

Тема 7. Емоційні та поведінкові розлади.

Характеристика емоцій особистості. Роль і функції емоцій у керуванні поведінкою та діяльністю. Характеристика емоційних станів, які виникають у процесі діяльності. Фрустраційні емоції. Феномен «емоційного вигорання». Стрес. Стадії стресу. Дистрес. Професійні, вікові, статеві особливості емоційно-почуттєвої сфери людини. Емоційні порушення у дітей. Патологічні зміни емоційних властивостей особистості. Емоційна сфера при різних патологіях.

Чинники, що впливають на поведінку. Причини поведінкових розладів. Симптоми поведінкових розладів. Гіперактивна поведінка. Демонстративна поведінка. Дефіцит уваги. Протестна поведінка. Агресивна поведінка. Конформна поведінка. Інфантильна поведінка. Симптоматична поведінка. Міжнародна класифікація порушень поведінки: обмежене сім'єю; несоціалізоване; соціалізоване; опозиційний розлад.

Підтримка дітей з емоційними та поведінковими розладами. Інтеграції дитини в соціальне середовище. Інклюзивне навчання. Стратегії навчання в інклюзивному класі.

Основні поняття: емоції, поведінка, стрес, дистрес, патологія, емоційне вигорання, гіперактивність, агресія, конформність, інфантильність, інклюзивне навчання, інклюзивний клас, підтримка.

План практичних занять.

1. Роль і функції емоцій у керуванні поведінкою та діяльністю.
2. Характеристика емоційних порушень у дітей.
3. Причини та симптоми поведінкових розладів.
4. Основні види поведінкових порушень.
5. Організація навчання в інклюзивному середовищі

Завдання для самостійної роботи:

Опрацювати тему та бути готовим представити за алгоритмом:

- 1.Класифікація та загальний огляд.
- 2.Загальні ознаки, особливості підтримки.
- 3.Організація навчання в інклюзивному середовищі

Інструкції:

- сформуувати презентацію з теми
- додати відео, ролики чи соціальну рекламу...мультики...з проблеми
- скласти по 10 тестових завдань (кінець презентації на 2-3 слайди, останній- ключі)

Література для вивчення теми: 2, 4, 6, 8, 10, 23, 26, 29

Тема 8. Синдром дефіциту уваги та гіперактивності.

Характеристика поняття «синдром дефіциту уваги з гіперактивністю». Варіанти перебігу захворювання: синдром, що поєднує дефіцит уваги та гіперактивність; синдром дефіциту уваги без гіперактивності; синдром гіперактивності без дефіциту уваги.

Основні причини виникнення синдрому дефіциту уваги з гіперактивністю. Особливості поведінки дитини з синдромом дефіциту уваги з гіперактивністю. Ознаки синдрому дефіциту уваги та гіперактивності. Ознаки гіперактивності й імпульсивності. Ознаки дефіциту уваги.

Підтримка дітей з синдромом дефіциту уваги з гіперактивністю. Позитивні якості дітей із синдромом дефіциту уваги з гіперактивністю. Інтеграції дитини в соціальне середовище.

Основні поняття: синдром, дефіцит, гіперактивність, імпульсивність, синдром дефіциту уваги з гіперактивністю, підтримка, інтеграція.

План практичних занять.

1. Сутнісна характеристика поняття «синдром дефіциту уваги з гіперактивністю».
2. Варіанти перебігу та причини виникнення синдрому.
3. Загальні ознаки синдрому дефіциту уваги та гіперактивності.
4. Позитивні якості дітей із синдромом дефіциту уваги з гіперактивністю.
5. Інтеграції дитини в соціальне середовище.

Завдання для самостійної роботи:

Опрацювати тему та бути готовим представити за алгоритмом:

- 1.Класифікація та загальний огляд.
- 2.Загальні ознаки, особливості підтримки.
- 3.Організація навчання в інклюзивному середовищі

Інструкції:

- сформуувати презентацію з теми
- додати відео, ролики чи соціальну рекламу...мультики...з проблеми
- скласти по 10 тестових завдань (кінець презентації на 2-3 слайди, останній- ключі)

Література для вивчення теми: 2, 4, 6, 8, 10, 23, 26, 28, 29

Тема 9. Тривожні та депресивні розлади.

Тривожно-депресивні розлади: загальні відомості. Причини виникнення та розвитку тривожно-депресивних розладів. Основні симптоми та ознаки тривожно-депресивних розладів.

Форми тривожних розладів. Порушення сну при тривожних розладах. Панічні атаки і панічний розлад. Фактори ризику виникнення генералізованого тривожного розладу. Шкала тривоги Спілбергера.

Види та форми депресії. Депресивний епізод. Періодичний депресивний розлад. Дистимія. Атипова депресія. Сезонні депресивні розлади. Основні причини виникнення депресивних розладів. Групи ознак та симптоми депресії (основні та додаткові). Наслідки розвитку та ускладнення тривожно-депресивних розладів.

Основні поняття: тривога, розлад, депресія, тривожний стан, тривожний розлад, панічна атака, депресивний розлад.

План практичних занять.

1. Сутність поняття «тривожно-депресивні розлади».
2. Ознаки та форми тривожних розладів.
3. Види та форми депресивних розладів.
4. Основні симптоми та причини виникнення депресивних розладів.
5. Наслідки розвитку тривожно-депресивних розладів.

Завдання для самостійної роботи:

Опрацювати тему та бути готовим представити за алгоритмом:

- 1.Класифікація та загальний огляд.
- 2.Загальні ознаки, особливості підтримки.
- 3.Організація навчання в інклюзивному середовищі

Інструкції:

- сформулювати презентацію з теми
- додати відео, ролики чи соціальну рекламу...мультики...з проблеми
- скласти по 10 тестових завдань (кінець презентації на 2-3 слайди, останній- ключі)

Література для вивчення теми: 2, 4, 6, 8, 10, 23, 26, 28, 29

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1

1. Сутність понять: соціальна ізоляція, соціальна інклюзія, соціальна інтеграція.
2. Основні моделі інвалідності.
3. Когнітивні порушення: загальний огляд, класифікація, особливості підтримки.
4. Організація та стратегії соціалізації.
5. Синдром Дауна: загальний огляд, класифікація, особливості підтримки.
6. Організація та стратегії соціалізації.
7. Розлади аутичного спектру: загальний огляд, класифікація, особливості підтримки. Організація та стратегії соціалізації.
8. Сенсорні порушення: загальний огляд, класифікація, особливості підтримки..

9. *Дитячий церебральний параліч: загальний огляд, класифікація, особливості підтримки. Організація та стратегії соціалізації.*

10. *Емоційні та поведінкові розлади: загальний огляд, класифікація, особливості підтримки.*

11. *Синдром дефіциту уваги та гіперактивності: загальний огляд, класифікація, особливості підтримки. Організація та стратегії соціалізації*

12. *Тривожні та депресивні розлади: загальний огляд, класифікація, особливості підтримки.*

13. *Синдром дефіциту уваги та гіперактивності: загальний огляд, класифікація, особливості підтримки.*

Змістовий модуль 2. Соціальна інтеграція дітей з інвалідністю.

Тема 10. Особливості діагностики різних категорій дітей з інвалідністю.

Діти з інвалідністю, або діти з особливими потребами. Соціальна діагностика як перший етап соціальної реабілітації. Механізм соціальної діагностики дитини з інвалідністю. Складові соціальної діагностики дітей з інвалідністю. Педагогічна діагностика дитини з інвалідністю. Складові педагогічної діагностики дітей з інвалідністю.

Діагностичні критерії раннього дитячого аутизму. Основні труднощі ранньої діагностики аутизму. Методи діагностики дітей з інтелектуальними порушеннями. Методи соціально-педагогічного обстеження дітей з порушеннями сенсорних систем. Діагностична методика для дітей з порушенням слуху. Діагностика мовленнєвих порушень у дітей з інвалідністю. Сучасні підходи до діагностики ДЦП.

Основні суб'єкти роботи з дітьми з інвалідністю. Технологія роботи соціального працівника із дітьми з інвалідністю. Види та зміст роботи соціального працівника із дітьми з інвалідністю. Основні завдання роботи соціального працівника із дітьми з інвалідністю.

Основні поняття: інвалідність, дитина з інвалідністю, дитина з особливими потребами, діагностика, соціальна діагностика, соціальна реабілітація, педагогічна діагностика, аутизм, інтелектуальні порушення, порушення сенсорних систем, ДЦП.

План практичних занять.

1. Сутність поняття «дитина з інвалідністю» та його характеристика.
2. Складові соціальної та педагогічної діагностики дітей з інвалідністю.
3. Критерії діагностики дітей з розладами аутичного спектру.
4. Характеристика методів діагностики дітей з сенсорними порушеннями.
5. Специфіка діяльності соціального працівника з дітьми з інвалідністю.

Завдання для самостійної роботи:

Сформувати порівняльну таблицю (проблема-діагностичний інструментарій).

Соціальний педагог/працівник як суб'єкт роботи з дітьми з інвалідністю: особливості діагностики:

- діагностика розладів слуху;
- діагностика розладів мовлення;
- діагностика дітей з аномаліями психосоціального розвитку;
- діагностичні критерії для визначення дитячого аутизму

Література для вивчення теми: 1, 5, 7, 8, 9, 13, 20, 27, 30

Тема 11. Робота соціального працівника з сім'ями, які виховують дитину з обмеженими можливостями.

Функціональні характеристики сім'ї, що виховують дитину з обмеженими можливостями (матеріальний стан (забезпечення) сім'ї; психологічний клімат сім'ї; загальна культура сім'ї; реабілітаційна культура сім'ї; реабілітаційна активність сім'ї; ставлення до патології дитини). Особливості соціальної роботи з батьками, що виховують дитину з обмеженими можливостями. Проблеми життєдіяльності сім'ї, яка виховує дитину з особливими потребами.

Соціально-педагогічна допомога сім'ї, яка виховує дитину з обмеженими можливостями. Принципи соціальної роботи з сім'ями, що виховують дитину з обмеженими можливостями. Етапи організації роботи соціального працівника з сім'ями, що виховують дитину з обмеженими можливостями (початковий, організаційний, комунікативний). Зміст, форми і методи соціальної роботи з батьками, що мають дитину з обмеженими можливостями. Критерії ефективності соціальної роботи з сім'ями, що виховують дитину з обмеженими можливостями.

Основні поняття: сім'я, сім'я, яка виховує дитину з обмеженими можливостями, психологічний клімат сім'ї, загальна культура сім'ї, реабілітаційна культура сім'ї, реабілітаційна активність сім'ї.

План практичних занять.

1. Загальна характеристика категорії «сім'ї, які виховують дитину з обмеженими можливостями».

2. Проблеми сімей, що виховують дитину з обмеженими можливостями.

3. Основні концептуальні принципи соціальної роботи з сім'ями, що виховують дитину з обмеженими можливостями.

4. Основні етапи та форми роботи соціального працівника з сім'ями, що виховують дитину з обмеженими можливостями.

5. Критерії ефективності впроваджених методів роботи з сім'ями, що виховують дитину з обмеженими можливостями.

Завдання для самостійної роботи:

Розкрити особливості практичної роботи соціального працівника з сім'ями, які виховують дітей з обмеженими можливостями. Розглянути основні етапи соціальнопедагогічної роботи з даною категорією сімей

Література для вивчення теми: 1, 3, 5, 7, 8, 9, 13, 20, 27, 30

Тема 12. Соціально-педагогічна робота з дітьми з розладами слуху.

Характеристика основних підходів до визначення «дитина з вадами слуху» та «сім'ї, що виховують дитину з порушенням слуху». Особливості та проблеми соціалізації дітей з порушенням слуху та сімей, в яких вони виховуються.

Основні напрями соціально-педагогічної роботи з дітьми з вадами слуху. Види та форми роботи соціального педагога/працівника з сім'єю, що виховує дитину з порушенням слуху. Методи соціально-педагогічної роботи з дітьми з вадами слуху.

Навчання і виховання дітей з порушеннями слухової функції у спеціальних закладах. Організація допомоги учням з порушеннями слуху в умовах закладу загальної середньої освіти. Проблеми життєдіяльності сім'ї, яка виховує дитину з розладами слуху. Стадії розвитку сімей, що виховують дитини з порушенням слуху.

Основні поняття: дитина з вадами слуху, сім'ї, що виховують дитину з порушенням слуху, соціалізація, соціально-педагогічна робота, соціально-педагогічна робота з дітьми з вадами слуху.

План практичних занять.

1. Особливості соціалізації дітей з порушенням слуху.
2. Соціально-педагогічна робота з дітьми з розладами слуху: види та напрями.
3. Форми та методи соціально-педагогічної роботи з дітьми з вадами слуху.
4. Навчання і виховання дітей з порушеннями слухової функції в умовах закладу загальної середньої освіти та у спеціальних закладах.
5. Характеристика соціально-педагогічної роботи з сім'єю, що виховує дитину з порушенням слуху.

Завдання для самостійної роботи:

Визначити, опрацювати та сформуванати порівняльну таблицю основних методик роботи з даною категорією дітей.

Література для вивчення теми: 2, 5, 7, 8, 9, 13, 20, 23, 27, 30

Тема 13. Соціально-педагогічна робота з дітьми з розладами мовлення.

Психолого-педагогічна діагностика розвитку дітей з розладами мовлення. Принципи соціально-педагогічної роботи з дітьми з розладами мовлення. Етапи організації роботи соціального працівника з дітьми з розладами мовлення. Основні кроки, потрібні для навчання дітей з розладами мовлення.

Основні напрями соціально-педагогічної роботи з дітьми з розладами мовлення. Види та форми роботи соціального педагога/працівника з сім'єю, що виховує дитину з розладами мовлення. Методи соціально-педагогічної роботи з дітьми з розладами мовлення. Методи для розвитку комунікативних навичок. Методи для розвитку соціальних навичок.

Основні поняття: розлади мовлення, соціально-педагогічна робота, соціально-педагогічна робота з дітьми з розладами мовлення, соціальний працівник, комунікативні навички, соціальні навички.

План практичних занять.

1. Принципи соціально-педагогічної роботи з дітьми з розладами мовлення.
2. Етапи та основні кроки роботи соціального працівника з дітьми з розладами мовлення.
3. Напрями роботи з дітьми з розладами мовлення.
4. Види соціально-педагогічної роботи з дітьми з розладами мовлення.
5. Основні методи соціально-педагогічної роботи з дітьми з розладами мовлення.

Завдання для самостійної роботи:

Визначити, опрацювати та сформулювати порівняльну таблицю основних методик роботи з даною категорією дітей.

Література для вивчення теми: 2, 4, 5, 7, 8, 9, 13, 23, 27, 30

Тема 14. Соціально-педагогічна робота з дітьми із затримкою психічного розвитку.

Наукові підходи до визначення понять: «соціальний розвиток», «затримка психічного розвитку (ЗПР)». Особливості соціального розвитку дитини із ЗПР в умовах інклюзивного навчання.

Види допомоги дитині із ЗПР: медична, психологічна, педагогічна (зокрема й логопедична). Методи, форми та зміст виховання і навчання дітей з затримкою психічного розвитку. Використання методики «НУМІКОН».

Зміст і організація корекційної діяльності соціального працівника з дітьми із ЗПР. Основні завдання соціально-педагогічної роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку. Соціально-педагогічні прийоми навчання дітей із затримкою психічного розвитку.

Основні поняття: соціальний розвиток, психічний розвиток, затримка психічного розвитку, дитина із інклюзивне навчання, затримкою психічного розвитку, соціально-педагогічна робота, корекційна робота.

План практичних занять.

1. Характеристика видів допомоги дитині з затримкою психічного розвитку.
2. Зміст та методи соціально-педагогічної роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку.
3. Основні завдання корекційного навчання дітей із затримкою психічного розвитку.
4. Форми організації навчання дітей із затримкою психічного розвитку.
5. Соціально-педагогічні прийоми навчання дітей із затримкою психічного розвитку.

Завдання для самостійної роботи:

Визначити, опрацювати та сформулювати порівняльну таблицю основних методик роботи з даною категорією дітей.

Література для вивчення теми: 1, 5, 7, 8, 9, 13, 20, 27, 30

Тема 15. Соціально-педагогічна робота з дітьми з розладами аутичного спектру.

Базові принципи соціально-педагогічної допомоги дітям з розладами аутичного розвитку. Психолого-педагогічна діагностика розвитку дітей з розладами аутичного спектра. Системна рання допомога. Корекційно-розвивальна робота.

Соціально-педагогічний супровід дитини з аутизмом в закладі освіти. Корекційні підходи директивного впливу (прикладний аналіз поведінки, холдинг-терапія). Методи структурованої терапії (TEACCH, корекція афективної сфери, середовищний підхід, сенсорна інтеграція, метод «ТОМАТІС», нейропсихологічний підхід, кінезотерапія, альтернативна та підтримувальна комунікація). Ігрові методи корекції (метод «Son-Rise», розвиток міжособистісних стосунків, метод «Floortime», метод «Міфне»). Аспекти підготовки фахівця до роботи з дітьми із розладами аутичного спектра.

Основні поняття: соціальна робота; комунікація; соціальна взаємодія; аутизм; розлади аутичного спектру.

План практичних занять.

1. Принципи соціально-педагогічної допомоги дітям з розладами аутичного спектру.
2. Сутність корекційно-розвивальної роботи з дітьми з розладами аутичного спектру.
3. Соціально-педагогічний супровід дитини з аутизмом в закладі освіти.
4. Форми та методи соціально-педагогічної роботи з дітьми з розладами аутичного спектру.
5. Підготовка фахівця до роботи з дітьми із розладами аутичного спектра.

Завдання для самостійної роботи:

Визначити, опрацювати та сформулювати порівняльну таблицю основних методик роботи з даною категорією дітей.

Література для вивчення теми: 1, 3, 5, 7, 8, 9, 15, 17, 20, 27, 30

Тема 16. Соціально-педагогічна робота з дітьми з Синдромом Дауна.

Соціально-психологічні особливості дітей з синдромом Дауна. Особливості соціалізації дітей з синдромом Дауна. Дослідження соціальної адаптації дітей з синдромом Дауна. Принципи корекційно-розвиваючої роботи з дітьми з синдромом Дауна. Основні завдання соціально-педагогічної роботи з дітьми з синдромом Дауна. Форми та методи соціально-педагогічної роботи з дітьми з синдромом Дауна.

Особливості соціально-педагогічного супроводу дітей із синдромом Дауна. Алгоритм соціально-педагогічного супроводу дітей із синдромом Дауна. Основні напрями роботи щодо соціально-педагогічного супроводу розвитку дітей із синдромом Дауна.

Методика навчання дітей з синдромом Дауна за програмою Сью Баклі. Методика формування основних рухових навичок (ОРН) за Петером

Лаутеслагером. Методика розвитку мовлення й навчання читання Ромени Августової. Засоби альтернативної та підтримуючої комунікації (ААС).

Основні поняття: психолого-педагогічний супровід, синдром Дауна, інтелектуальні порушення, освіта дітей з порушеннями психофізичного розвитку, соціалізація.

План практичних занять.

1. Особливості соціалізації та соціальної адаптації дітей з синдромом Дауна.
2. Основні завдання та принципи роботи з дітьми з синдромом Дауна.
3. Форми та методи соціально-педагогічної роботи з дітьми з синдромом Дауна.
4. Сутність та зміст соціально-педагогічного супроводу дітей з синдромом Дауна.
5. Поширені методики навчання дітей з синдромом Дауна.

Завдання для самостійної роботи:

Визначити, опрацювати та сформулювати порівняльну таблицю основних методик роботи з даною категорією дітей.

Література для вивчення теми: 1, 5, 7, 8, 9, 13, 20, 27, 30

Тема 17. Соціально-педагогічна робота з дітьми з ДЦП.

Сутність та зміст соціальної реабілітації дітей з обмеженими можливостями. Реабілітаційний центр як суб'єкт соціально-педагогічної роботи з дітьми з інвалідністю.

Змістові компоненти роботи соціального педагога з дітьми з ДЦП. Основні цілі корекційної роботи при ДЦП. Основні принципи соціально-педагогічної роботи з дітьми, які страждають церебральним паралічем. Основні напрями соціально-педагогічної роботи з дітьми з ДЦП.

Сучасні методи навчання дітей з ДЦП: ігрова терапія, казкотерапія, музикотерапія, арт-терапія, кінезотерапія. Кондуктивна педагогіка як сучасна технологія соціальної роботи з дітьми, хворими на ДЦП.

Основні поняття: діти з церебральним паралічем, комплексна реабілітація, корекція рухових порушень, психологічна корекція, потенційні можливості розвитку.

План практичних занять.

1. Соціальна реабілітація дітей з ДЦП.
2. Основні принципи та цілі соціально-педагогічної роботи з дітьми з ДЦП.
3. Основні напрями соціально-педагогічної роботи з дітьми з ДЦП.
4. Характеристика сучасних методів навчання дітей з ДЦП.
5. Кондуктивна педагогіка як сучасна технологія соціальної роботи з дітьми з ДЦП.

Завдання для самостійної роботи:

Визначити, опрацювати та сформулювати порівняльну таблицю основних методик роботи з даною категорією дітей.

Література для вивчення теми: 1, 5, 7, 8, 9, 13, 20, 27, 30

Тема 18. Соціально-педагогічна робота з обдарованими дітьми.

Категорія «обдаровані діти» як соціально-педагогічна проблема. Основні методи діагностики обдарованої дитини. Характерні риси обдарованої дитини. Класифікація обдарованості. Явна і прихована обдарованість. Типові проблеми обдарованих дітей. Вікові особливості обдарованих дітей.

Складові соціально-педагогічної роботи з обдарованими дітьми. Сутність підходів до соціального захисту обдарованих дітей (охоронно-захисного, соціально-педагогічного, соціально-психологічного, соціальноінтегративного). Функції соціального педагога, що працює з обдарованими дітьми.

Напрямки роботи соціального педагога з обдарованими дітьми та їх найближчим оточенням. Підходи до вибору форм навчання обдарованих дітей. Методика соціально-педагогічної діяльності з обдарованими дітьми.

Основні поняття:

План практичних занять.

1. Сутність поняття «обдаровані діти»: їх характерні риси та особливості.
2. Класифікація обдарованості.
3. Ефективні методи і форми роботи з обдарованими дітьми, учителями, батьками.

Завдання для самостійної роботи:

Визначити, опрацювати та сформулювати порівняльну таблицю основних методик роботи з даною категорією дітей.

Література для вивчення теми: 3, 5, 7, 8, 9, 13, 20, 27, 30

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1

1. *Особливості діагностики різних категорій дітей з інвалідністю*
2. *Робота соціального працівника з сім'ями, які виховують дитину з обмеженими можливостями*
3. *Соціально-педагогічна робота з дітьми з розладами слуху.*
4. *Соціально-педагогічна робота з дітьми з розладами мовлення.*
5. *Соціально-педагогічна робота з дітьми із затримкою психічного розвитку.*
6. *Соціально-педагогічна робота з дітьми з розладами аутичного спектру.*
7. *Соціально-педагогічна робота з дітьми з Синдромом Дауна.*
8. *Соціально-педагогічна робота з дітьми з ДЦП.*
9. *Соціально-педагогічна робота з обдарованими дітьми.*
10. *Функції соціального педагога/працівника у інтегрованому освітньому середовищі ЗЗСО.*
11. *Функції соціального педагога/працівника у інтегрованому освітньому середовищі ЗВО.*

ІНДЗ

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ) оголошується здобувачам освіти на першому заняття під час анонсу тем ОК, з метою поступового (упродовж вивчення ОК) обрання тематики дослідження

(відповідно до ОК) та подальшого написання тез на студентську конференцію. Виконане завдання перевіряється, погоджується та представляється (на годинах, відведених для консультацій), здається до останнього практичного заняття та оцінюється максимум 4 бали.

Обсяг тез – до **3 сторінок** формату А4.

Для всіх (!) елементів тез: шрифт – **Times New Roman**, кегль – **12**, інтервал – 1.5, абзац – 1 см. Всі поля сторінки – 2 см. Формат ***.doc** чи ***.docx**.

Структура:

1. Назва.
2. Автори (ім'я та прізвище повністю).
3. Основний текст тез доповіді: вступ, основна частина, де обов'язково вказується мета, висновки, література (оформлюється згідно ДСТУ 8402:2015).

Оцінювання тез:

4 бали - здобувач освіти самостійно відповідно до вимог, що висуваються до такого виду робіт, формує тему, опрацьовує та робить підбірку літератури, обгрунтовує, викладаючи своє бачення, логічно, цілісно, послідовно та стилістично, граматично правильно будує логіку викладу матеріалу; аналізує різні наукові погляди, вкінці робить чіткій та зрозумілий висновок. Технічно грамотно оформлює, вчасно та креативно представляє у форматі презентації (3-5 слайдів) з дотриманням політики щодо академічної доброчесності.

3 бали – здобувач освіти відповідно до вимог, що висуваються до такого виду робіт, викладає теоретичний матеріал, логічно, послідовно та граматично правильно будує логіку викладу матеріалу; аналізує різні наукові погляди, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання поставлених ситуацій; вкінці робить чіткій висновок. Технічно грамотно оформлює та вчасно, креативно представляє з дотриманням політики щодо академічної доброчесності.

2 бали – здобувач освіти відповідно до вимог, що висуваються до такого виду робіт, викладає теоретичний матеріал; аналізує різні наукові погляди, використовує набуту з різних джерел інформацію; вкінці робить висновок. Технічно грамотно оформлює та вчасно здає.

1 бал – здобувач освіти викладає теоретичний матеріал, але з порушенням вимог, що висуваються до такого виду робіт; спирається різні наукові погляди, використовує набуту з різних джерел інформацію; вкінці робить висновок. Робота технічно оформлюється з порушеннями вимог, не представляється.

VI. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

2 бали - оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, всебічно розкриває зміст практичних завдань та додаткових запитань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому як рекомендовану, так і обов'язкову та додаткову літературу, вільно

послугується відповідною термінологією, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови публічного особистого/групового усного/мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

1,5 бали - оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, послугується відповідною термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає самостійних висновків та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки, не у повній мірі відповідає на додаткові запитання.

1 бал - оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки, не відповідає на додаткові запитання.

0 балів - оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

5. Рекомендована література до ОК навчальної дисципліни відповідно до ДСТУ 2015

20. Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання: навчально-методичний посібник / А.А. Колупаєва та ін. Харків. 2019.216 с.

21. Байда Л.Ю. Інвалідність та суспільство:[навч.-метод. посіб.] / за заг. ред. Л.Ю. Байди, О.В. Красюкової-Еннс. К., 2012. 216 с.

22. Безпалько О., Едель С. Підготовка волонтерів до роботи з дітьми з обмеженими функціональними можливостями/методичні рекомендації / за ред.

А.Й. Капської. К. НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2001.

23. Білозерська І.О. Деякі аспекти формування батьківської компетентності у родинах, що мають дітей з порушеннями розвитку. Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з порушеннями розвитку. К. 2010.

24. Будяк Л.В. «Інклюзивне навчання в сільському загальноосвітньому закладі». Черкаси, 2010.

25. Гаврилов О.В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: навч. пос. Кам'янець-Подільський. 2009. 308 с.

26. Данілавичюте Е.А., Літовченко С.В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / за заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

27. Діти з особливими потребами у школі: Психолого-педагогічний супровід / Ольга Романова та ін.. К.: Шкільний світ, 2011. С.22-36.

28. Колупаєва А.А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків: В-во «Ранок», 2019. 304 с.

29. Костенко Т.М. Навчання дітей із порушеннями зору: навчально-методичний посібник. Харків. 2019. 184.с.

30. Мартинюк Т. А. Основні складові соціальної інтеграції осіб з інвалідністю. *Педагогічний часопис Волині* : науковий журнал. Луцьк : СНУ імені Лесі Українки, 2018. №4(11). С. 183–189.

31. Мартинюк Т. А. Сутність соціальної інтеграції осіб з інвалідністю. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки*. 2018. №9(382). С. 115–121.

32. Martyniuk T. Husak P. Role of personal contracts in the psychoactive substances use prevention, social integration and resocialization of juveniles convicted. *Knowledge. Education. Low. Management. Nauka. Oświata. Prawo. Zarządzanie*. №1 (21). 2018. С. 50–57. URL: <http://kelmczasopisma.com/ua/downloadfile/585>

33. Мартинюк Т. А., Чиж А. Г. Сутнісна характеристика молоді з інвалідністю як об'єкту соціальної роботи. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки Серія: Педагогічні науки*. 2019. №2(386). С. 115–121.

34. Kazanowski Z., Martyniuk T. Kontakty z niepełnosprawnymi rówieśnikami w szkole podstawowej a gotowość młodzieży polskiej i ukraińskiej do integracji edukacyjnej. *Edukacja – Technika – Informatyka*. 2019. №4(30). С. 104–109.

35. Kazanowski Z., Martyniuk T. Integracja edukacyjna z rówieśnikami z niepełnosprawnością w percepcji młodzieży polskiej i ukraińskiej. *Edukacja – Technika – Informatyka*. 2019. №4(30). С. 98–103.

36. Martyniuk T. Peculiarities of teachers' attitudes towards integration: a review of the literature. *Knowledge. Education. Low. Management. Nauka. Oświata*.

Prawo. Zarządzanie. 2019. №3/4 (27/28). С. 85–94. URL : <http://kelmczasopisma.com/ua/downloadfile/645>

37. Мартинюк Т. А. Основні підходи до визначення критеріїв соціальної інтеграції молоді з інвалідністю засобами соціокультурної анімації. *Інноваційна педагогіка* : науковий журнал. 2020. №22. С. 77–82.

38. Мартинюк Т. А. Сутність анімаційного підходу у контексті роботи з молоддю з інвалідністю. *Інноваційна педагогіка* : науковий журнал. 2020. №24. С. 96–101.

39. Мартинюк Т. А. Стратегія і тактика дослідження стану соціальної інтеграції молоді з інвалідністю. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* 2020. №2(333). С. 248–260.

40. Мартинюк Т. А. Прикладне та концептуальне розуміння анімації в процесі соціальної інтеграції молоді з інвалідністю. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки).* 2020. №16 (2). С. 151–162.

41. Мартинюк Т. А. Соціально-інтегративні ресурси засобів соціокультурної анімації в роботі з молоддю з інвалідністю. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія* : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. Випуск 39. С. 69–75.

42. Sarancha I., Demchenko I., Volkova K., Khmeliar I., Babiak V., Sabadyshyn R., Babiak O., Imeridze M., Buzhyna I., Gusak L., **Martyniuk T.**, & Marchak T. The Socialization of People with Muscle-Skeleton Disorders in Rehabilitation Centres. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience.* 2020. Vol. 11(3). P. 01–14. DOI: <https://doi.org/10.18662/brain/11.3/105>

43. Мартинюк Т. А., Брушневська І. М. Дослідження актуального стану соціальної інтеграції молоді з інвалідністю в сучасній Україні засобами соціокультурної анімації. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвуз. зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького держ. пед. ун-ту імені Івана Франка. 2020. Вип. 34. Т. 1. С. 270–275.

44. Martyniuk T. Integratation of Inclusion, Equity, Diversity, and Social Justice in Doctoral Education: Modern Research Discourse Analysis. *Knowledge. Education. Low. Management. Nauka. Oświata. Prawo. Zarządzanie.* 2020. №2 (30). С. 371-382. <http://kelmczasopisma.com/ua/downloadfile/645>

45. Навчання дітей із порушеннями слуху : навчально-методичний посібник / С.В. Кульбіда та ін. Харків. 2019. 216 с.

46. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. А.А. Колупаєвої. К.: «А.С.К.», 2012. 307 с. (Серія «Інклюзивна освіта»). URL : <http://www.ussf.kiev.ua/ieeditions/17/>

47. [Робота з дітьми і молоддю в інклюзивному та інтегрованому освітніх середовищах: навчально-методичний посібник / М.О. Андрєєва, К.С. Волкова, Т.В. Отрошко, О.І. Рассказова, Ю.І. Чернецька, С.Я. Харченко.Х.: ХГПА, 2016.212 с.](#)

48. Феноменологія аутизму: Монографія. – К.: Видавництво “Фенікс”, 2010. – 320.

49. Шевцов А.Г. Методичні основи організації соціальної реабілітації дітей з вадами здоров'я: монографія. К. 2004.240с.

Допоміжна література

1. Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021 № 1414-IX. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#n356>

2. Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#n482>

3. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 21.06.2001 № 2558-III. Редакція від 01.01.2020. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2558-14> дата звернення: 28.03.2020)

4. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 05.02.1993 № 2998-XII. Редакція від 04.11.2018. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>

5. Постанова Кабінет Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 р. від 01.08.2012 № 706, Редакція від 31.08.2017. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/706-2012-%D0%BF>

6. Постанова Кабінет Міністрів України «Про схвалення Концепції ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів», Концепція від 12.10.2000, № 1545. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1545-2000-%D0%BF> ,

7. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2005 р. №877 «Про затвердження типового положення про центр соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями», Редакція від 15.11.2006. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/877-2005-%D0%BF> (дата звернення: 18.09.2018)

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. <http://osvita.ua/vnz/reports/sociology/12303/>
2. http://www.irf.ua/knowledgebase/news/sotsialne_stanovische_lyudey_z_obmezhenimi_mozhlyv_ostyami_v_nimechchini/
3. <http://bukvar.su/sociologija/70651-Social-naya-rabota-s-pozhilymi-lyudmi-s-ogranichennymivozmozhnostyami.html>
4. <http://cent.dn.ua/robota-z-lyudmy-z-obmezhenymy-mozhlyvostyamy/>
5. http://zaochka.net/catalog_p_29_p_26.html

Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Інклюзія – це..?

а) політика та процес, який дає змогу всім дітям брати участь у всіх програмах; б) процес виключення осіб з інвалідність з суспільства; в) зусилля, спрямовані на введення дітей з особливими освітніми потребами у регулярний освітній простір; г) гнучка, індивідуалізована система навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем проживання.

2. Основна ідея інклюзивної освіти полягає у..?

а) від інтегрування в освітній заклад – до інтегрування в суспільство; б) визнанні рівноправності та врахуванні розмаїтості учнів; в) визнанні індивідуальності кожної дитини; г) розширенні можливостей для налагодження нових дружніх відносин.

3. Головна мета інклюзивного навчання і виховання – це..?

а) забезпечення фундаментальної наукової, професійної та практичної підготовки; б) навчання толерантності у відносинах з однолітками, бачення передусім людину, а не її ваду чи обдарованість, повага до людей з відмінностями; в) формування системи знань, оволодіння основами наук за певними стандартами освіти; г) створення умов для особистісного розвитку, творчої самореалізації та утвердження людської гідності дітей з особливими потребами.

4. У якому разі дитина з особливими освітніми потребами буде почувати себе комфортно?

а) коли в школі ні однолітки, ні вчителі, ні будь-хто не будуть акцентувати увагу на її ваді, коли такий школяр буде повністю рівний з іншими; б) коли буде мати високий рівень навчальних результатів; в) коли буде навчатися в загальноосвітньому закладі та отримувати додаткові освітні послуги; г) коли оточуючі будуть жаліти її та допомагати.

5. Інтеграція – це..?

а) зусилля, спрямовані на введення дітей з особливими освітніми потребами у регулярний освітній простір; б) сукупність педагогічних та медичних заходів, спрямованих на послаблення або подолання порушень розвитку дитини та подальший розвиток її особистості; в) комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини; г) виключення людей з особливими потребами від більшості, практика спеціальних закладів.

6. Пролонгований процес, спрямований на попередження виникнення (або усунення) в дітей з особливими освітніми потребами дестабілізаційних чинників, формування їхніх адаптивних функцій, забезпечення оптимального розвитку та здобуття ними якісної освіти в умовах навчального закладу – це..?

а) соціальна адаптація; б) інтеграція; в) психолого-педагогічний супровід; г) інклюзивне навчання.

7. Ступінь впливу порушення (інвалідності) на життєдіяльність особи найбільшою мірою залежить від середовища, в якому така особа перебуває – це..?

а) соціальна модель порушень; б) фізична модель порушень; в) медична модель порушень; г) інклюзивна модель порушень.

8. В інклюзивному класі можуть навчатися не більше як двоє дітей:

а) із затримкою психічного розвитку; б) зниженим зором чи слухом; в) розладами спектру аутизму; г) порушеннями опорно-рухового апарату.

9. Хто забезпечує особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу для учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі?

а) корекційний педагог; б) асистент вчителя; в) вчитель; г) психолог.

10. У яких закладах освіти зазвичай навчаються діти з порушеннями мовлення?

а) навчально-реабілітаційних центрах; б) школах-інтернатах; в) звичайних; г) санаторних школах.

11. Нестійка рівновага, уповільнений темп ходьби, неспроможність самостійно спускатися і підніматися сходами - це основні прояви ..?

а) порушень зору; б) фізичних порушень; в) сенсорних порушень; г) емоційних та поведінкових розладів.

12. Генетичне порушення, найчастіше порушення, спричинене аномалією хромосом – це..?

а) сенсорне порушення; б) порушення фізичного розвитку; в) розлад аутистичного спектру; г) Синдром Дауна.

13. Причиною розладів спектру аутизму є...?

а) порушення функцій та взаємодії певних структур мозку, що відповідають за інтеграцію та синтез інформації; б) випадкова генетична мутація, внаслідок якої в 21 парі хромосом з'являється третя лишня хромосома; в) травмування або обставини, що впливають на центральну нервову систему; г) виявлення патологічних процесів.

14. Вторинним дефектом при порушеннях слуху є:

а) затримка розвитку особистості; б) порушення чи відсутність мовлення; в) загальний недорозвиток уваги; г) розлади пам'яті.

15. Виберіть декілька правильних варіантів відповідей:

До принципів інклюзивного навчання належать:

а) принцип дотримання рівних прав на здобуття освіти; б) принцип толерантного ставлення до кожної дитини, визнання її цінності, незалежно від особливостей чи відмінностей, недопущення дискримінації; в) принцип верховенства інтересів дитини; г) принцип права батьків на вибір закладу освіти та участь у процесі навчання; д) принцип створення бар'єрів в навчанні.

16. Виберіть декілька правильних відповідей:

До тверджень про інклюзивний освітній процес відносяться:

а) діти з порушеннями психофізичного розвитку навчаються у звичайних закладах освіти з наданням додаткових освітніх послуг та підтримки; б) оцінювання проводиться з однаковим підходом для всіх; в) за потреби розробляється індивідуальний курикулум; г) батьки беруть активну участь в освітньому процесі, на них покладені певні зобов'язання.

17. Виберіть декілька правильних відповідей:

Перевагами інклюзивного навчання є:

а) діти з особливими освітніми потребами будуть краще підготовлені до умов реального життя; б) діти з особливими освітніми потребами будуть мати більше можливостей брати участь у різних видах діяльності; в) діти з особливими освітніми потребами не будуть мати педагогів з достатнім рівнем спеціальної підготовки; г) інклюзивне навчальне середовище підвищує самооцінку та сприяє розвитку самостійності у дітей з особливими потребами; д) батьки дітей з особливими освітніми потребами можуть бачити несприйняття своїх дітей здоровими однолітками.

18. Виберіть декілька правильних відповідей:

Які є види медичних порушень?

а) соціальне; б) медичне; в) комунікативне; г) інклюзивне.

19. Виберіть декілька правильних варіантів відповідей:

До групи спеціалістів, які надають психолого-педагогічний супровід дітям з особливими освітніми потребами входять:

а) координатор; б) вчитель; в) асистент вчителя; г) психолог; д) логопед.

20. Виберіть декілька правильних відповідей:

До видів порушень зору відносяться:

а) міопія; б) катаракта; в) глаукома; г) отосклероз.

21. Виберіть декілька правильних відповідей:

Ознаками незначної втрати слуху в дітей є:

а) дитина часто просить повторити сказане; б) дитина дає неправильні відповіді на прості запитання; в) дитина нахилиє голову або повертає її вухом до того, хто говорить, і помітно намагається прислухатися до змісту повідомлення; г) постійна рухливість, куйовдження волосся, чухання потилиці; д) дитина часто скаржиться на фізичні проблеми (наприклад, дзвін, біль у вухах, виділення гною, часті простуди і закладене горло).

22. Виберіть декілька правильних відповідей:

Ознаками розладів мовлення та мови є:

а) неправильна вимова звуків; б) недосконалість розрізнення звуків мовлення на слух; в) бідність словникового запасу; г) наявність вимушених пауз, повторів одиниць мовлення; д) погана координація рухів, часті падіння.

23. Виберіть декілька правильних відповідей:

Спеціальним обладнанням для фізичних порушень є:

а) кутовий стілець; б) дошка з нахилом; в) слуховий прилад; г) милиці.

24. Встановіть відповідність між особами та перевагами інклюзивного навчання для них:

1. Діти з особливими освітніми потребами
2. Батьки дітей з особливими освітніми потребами
3. Педагоги
4. Діти з типовим розвитком

А. Вчаться толерантності та поваги до осіб, які їх оточують.

Б. Надає стимули й заохочує до спілкування з іншими батьками для отримання підтримки й інформації.

В. Забезпечує рівний доступ до навчання; дає змогу підвищувати самооцінку й відчувати себе частиною цілого.

Г. Допомогає усвідомити важливість розробки програм навчання для дітей з різноманітними потребами.

25. Встановіть відповідність між визначенням та його тлумаченням:

1. Сегрегація
2. Ексклюзія
3. Інтеграція
4. Інклюзія

А. Зусилля, спрямовані на введення дітей із психофізичними порушеннями у загальноосвітній простір.

Б. Політика, і процес, що дає змогу всім дітям брати участь у всіх програмах.

В. Виключення людей з особливими потребами від більшості, практика спеціальних закладів.

Г. Обмеження соціальної активності дитини до її виключення з суспільного життя внаслідок обмеження соціальних та суспільних прав.

26. Встановіть відповідність між категоріями дітей з ООП та порушеннями, які до них відносяться:

1. Діти, які мають недостатній або порушений розвиток
2. Діти, які мають дефіцит розвитку однієї з функцій
3. Діти, які мають порушення навчальної діяльності
4. Діти, які мають первазивне (наскрізне) порушення розвитку

А. Розлади аустичного спектру;

Б. Дислексія, дискалькулія;

В. Порушення зору та слуху;

Г. Інтелектуальні порушення та затримка психічного розвитку.

27. Встановіть відповідність між видом допомоги у разі порушення зору та порадою педагогу:

1. Розміщення у класі

2. Освітлення
3. Організаційні навички
4. Безпека

А. Якщо дитина краще бачить правим оком, садіть її ліворуч від дошки, і навпаки.

Б. Не захаращуйте кабінети, коридори й пожежні виходи.

В. Для зберігання приладдя використовуйте індивідуальні шафки та пенали.

Г. Завісьте шторами вікна або вимкніть верхнє світло, якщо воно відбивається від дошки, екрана комп'ютера або ламінованих навчальних матеріалів.

28. Встановіть відповідність між порушеннями та їх значенням:

1. Тривожні розлади
2. Проблеми слуху
3. Порушення мовлення
4. Ортопедичні порушення

А. Особа, в якій наявний певний залишковий слух і його достатньо для здійснення успішної обробки лінгвістичної інформації на слух, часто із допоміжними пристроями.

Б. Психогенно зумовлене захворювання невротичної групи. Переважаючими симптомами стану є неконтрольовані переживання, ірраціональний страх, стійке відчуття тривоги, плаксивість.

В. Порушення фізичного розвитку, що трапляються найчастіше. Вони зазвичай впливають на опорно-рухову і/або центральну нервову систему й обмежують рухливість і пересування.

Г. Вади мовної діяльності, які заважають повноцінній комунікації людини та відповідно її перебуванню в соціумі.

29. Встановіть відповідність між загальними ознаками дітей із синдромом Дауна і їх тлумаченням:

1. Зовнішні ознаки.
2. Когнітивний розвиток.
3. Мовні навички.
4. Комунікаційні здібності.

А. Інколи голова дещо менша, ніж в інших дітей, шия коротша. У більшості дітей із синдромом Дауна розріз очей спрямований ззовні вгору. У дитини із синдромом Дауна руки й ноги можуть бути менші, ніж в інших дітей, і незграбні.

Б. Затримка когнітивного розвитку (здатності розмірковувати вирішувати проблеми) у дітей із синдромом Дауна може бути як легкою, так і тяжкою.

Загальна сповільненість навчання є головною причиною тривалого й особливого розвитку використання мови й мовлення, що критично впливає на комунікативну сферу.

В. Вони із запізненням починають вимовляти перші слова і поєднувати їх у речення. Значна кількість граматичних помилок — теж характерна ознака. Розуміння мови також відстає.

Г. Розвиваються повільніше, ніж інші малюки. Такі діти навчаються повільніше за однолітків. Що нижча в них швидкість навчання, то важче таким дітям обдумувати інформацію й оцінювати її, запам'ятовувати ідеї й формувати асоціації.

30. Встановіть відповідність між емоційними порушеннями та їх тлумаченням:

1. Емоційний розлад
2. Депресія
3. Опозиційно-зухвалий розлад
4. Гіперактивність

А. Захворювання, що характеризується постійним пригніченим станом та втратою цікавості до будь-якої діяльності, що зазвичай приносить задоволення, а також нездатністю виконувати повсякденні справи протягом як мінімум двох тижнів.

Б. Один із розладів особистості, що характеризується неврівноваженістю, імпульсивністю дій без урахування наслідків та зниженим контролем вчинків.

В. Порушення розвитку, яке в першу чергу виражено дефіцитом уваги. Виявляється неспокійною поведінкою, емоційним розладом і порушенням дрібної моторики.

Г. Звичка суперечити правилам та кидати виклик авторитетним дорослим, мстивість та злість.

2.11. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Соціальна діагностика та консультування» (автор Валерій Петрович)

I. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота. ОС бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів <u>120/ 4</u>		Рік навчання <u>4</u>
		Семестр <u>8-ий</u>
		Лекції <u>38</u> год.
ІНДЗ: €		Практичні (семінарські) <u>38</u> год.
		Лабораторні _____ год.
		Індивідуальні _____ год.
Мова навчання	Самостійна робота <u>36</u> год.	
	Консультації <u>8</u> год.	
	Форма контролю: <u>екзамен</u>	
		Українська

II. Інформація про викладача (- ів)

Прізвище, ім'я та по батькові – Петрович Валерій Степанович

Науковий ступінь – кандидат педагогічних наук

Вчене звання – доцент

Посада – доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація

Телефон – 050 605 65 47,

Електронна пошта: petrovichv@ukr.net

Petrovich.Valeriy@vnu.edu.ua

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Методи та технології викладання ¹	Форма контролю ² / Бали
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади та прикладні аспекти соціальної діагностики.							
Тема 1. Соціальна діагностика як наука, навчальна дисципліна і технологія соціальної роботи. Становлення	9	2	2	2	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle.	ДС, ДБ/ 2

соціальної діагностики.							
Тема 2. Характер соціальної проблеми як визначальний чинник у соціальній діагностиці.	6	2	2	2	-	метод круглого столу / Zoom, Moodle.	ДС, ДБ/2
Тема 3. Рівні соціальної діагностики.	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle.	ДС, ДБ/2
Тема 4. Соціально-діагностичні методи в соціальній роботі.	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle.	ДС, ДБ, РМГ/2
Тема 5. Технологія соціального діагнозу.	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ, РЗ/К 2
Тема 6. Соціальний діагноз мікросередовища особи.	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 7. Соціальна діагностика в роботі з клієнтом соціальної служби.	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ, РЗ/К/2
Тема 8. Методика і технологія соціального діагнозу сім'ї.	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ, РМГ/2
Тема 9. Можливості застосування методів соціальної діагностики в сучасній педагогічній практиці	6	2	2	2	-	метод круглого столу / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Разом за модулем 2	58	18	18	18	4		18
Змістовий модуль 2. Сутність консультування. Специфіка консультування різних груп клієнтів соціальної роботи							
Тема 10. Поняття консультування та його специфіка. Види консультування	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 11. Теоретичні основи та спеціальні проблеми консультування в соціальній роботі. Моделі і стратегії консультативної взаємодії	6	2	2	2/	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ, РМГ/2
Тема 12. Соціальне консультування як вид	7	2	2	2	1	лекція-диспут /	РМГ, РЗ/К

соціальної допомоги та професійної діяльності соціального працівника/ соціального педагога. Види консультативних практик.						Zoom, Moodle	2	
Тема 13. Організація консультування в соціальній роботі на різних стадіях консультативного процесу Етапи процесу консультування (консультативної бесіди)	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	PMГ, ДС, ДБ/ 2	
Тема 14. Особливості індивідуальної консультативної допомоги у соціальній роботі. Методика консультативної соціально-психологічної допомоги окремій особистості.	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	PMГ, РЗ/К/ 2	
Тема 15. Техніка консультування. Вербальний і невербальний контакт у консультативній взаємодії	8	2	4	2	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/К/4	
Тема 16. Специфіка консультування різних груп клієнтів соціальної роботи.	7	2	2	2	1	метод круглого столу / Zoom, Moodle	PMГ/2	
Тема 17. Соціально-педагогічне консультування з проблем сім'ї. Консультативна допомога окремим типам сімей.	8	4	2	2	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	PMГ, РЗ/К/2	
Тема 18. Особливості педагогічного консультування в соціальній роботі	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	PMГ, РЗ/К /2	
Разом за змістовим модулем 2	62	20	20	18	4		20	
Види підсумкових робіт							Бал	
Модульна контрольна робота							60/Г	
МКР 1							30	

МКР 2						30
ІНДЗ						2
Всього годин/ Балів	120	38	38	36	8	100

Примітки: ^{1/} Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора.

^{2/} *Методи та форми контролю:* ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота тощо.

ІV. Тематичний план змістових модулів

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади та прикладні аспекти соціальної діагностики.

Тема 1. 1. Соціальна діагностика як наука, навчальна дисципліна і технологія соціальної роботи. Становлення соціальної діагностики.

Мета, завдання соціальної діагностики як науки, навчальної дисципліни і технології соціальної роботи. Історія становлення соціальної діагностики як елемента соціальної політики. Загальні проблеми соціальної діагностики. Соціальна діагностика як вид діяльності, процес аналізу, галузь соціальних наук. Принципи соціальної діагностики, місце, роль і значення соціальної діагностики. Вимоги до професійного рівня соціального діагноста. Засоби соціальної діагностики: виникнення, інтерпретація поняття.

Основні поняття: діагностика, соціальна діагностика, норма, патологія, соціальна політика

План практичних занять

9. Мета, завдання соціальної діагностики як науки, навчальної дисципліни і технології соціальної/соціально-педагогічної роботи. Історія становлення соціальної діагностики як елемента соціальної політики.

10. Загальні проблеми соціальної діагностики.

11. Соціальна діагностика як вид діяльності, процес аналізу, галузь соціальних наук.

12. Соціальна діагностика та її значення в соціально-педагогічній роботі. Характеристика принципів соціальної діагностики.

13. Вимоги до професійного рівня соціального діагноста.

14. Засоби соціальної діагностики: виникнення, інтерпретація поняття.

Завдання для самостійної роботи

1. Перерахуйте базові компетентності соціального працівника/ФСР/соціального педагога, необхідні для здійснення діагностичної функції.

2. Окресліть вимоги до професійного рівня соціального діагноста.

3. Назвіть основні віхи становлення соціальної діагностики як елемента соціальної політики.

4. Охарактеризуйте особливості виникнення дефініції «засоби соціальної діагностики». Наведіть різні варіанти тлумачення цієї категорії.

Література для вивчення теми 1: 2, 7,12, 17,30, 31.

Тема 2. Характер соціальної проблеми як визначальний чинник у соціальній діагностиці.

Поняття соціальної норми і соціальної патології. Класифікація соціальних проблем: проблеми поведінкового функціонування індивіда; сімейні проблеми; проблеми моделювання світу й людей в ньому; проблеми соціальної стратифікації та ін. Сутність і зміст аналізу характеру соціальної проблеми фахівцями соціальної сфери.

Основні поняття: норма, патологія, соціальна проблема, соціальна стратифікація, аналіз і оцінка проблем і потреб.

План практичних занять

1. Поняття соціальної норми і соціальної патології.
2. Класифікація соціальних проблем: проблеми поведінкового функціонування індивіда; сімейні проблеми; проблеми моделювання світу й людей в ньому; проблеми соціальної стратифікації та ін.
3. Сутність і зміст аналізу характеру соціальної проблеми фахівцями соціальної сфери різного відомчого підпорядкування.

Завдання для самостійної роботи

1. У чому полягає роль діагностики у вирішенні соціальної проблеми.
2. Опишіть суб'єктивні та об'єктивні помилки соціальної діагностики та шляхи їх мінімізації.
3. Аргументуйте власне розуміння понять соціальної норми і соціальної патології.
4. Чи відомі вам інші класифікації характеру соціальних проблем, окрім наведених вище?
5. Проаналізуйте можливі форми та моделі діагностики проблем соціального характеру.

Література для вивчення теми 2: 2, 7,12, 17,30, 31.

Тема 3. Рівні соціальної діагностики.

Класифікація рівнів соціального діагнозу. Визначення соціального діагнозу на загальнодержавному (загальносоціальному) рівні. Специфіка встановлення соціального діагнозу на регіональному рівні та відомчому рівні (у центрах надання соціальних послуг/зкладах соціального обслуговування населення територіальної громади). Ефективні методи й прийоми роботи на різних рівнях соціального діагнозу. Готовність фахівців соціальних служб різного відомчого підпорядкування до здійснення діагностичної діяльності на різних рівнях. Місце і роль соціального діагностування в експертному прогнозуванні й моделюванні розвитку ситуації.

Основні поняття: рівні соціального діагнозу: загальносоціальний, регіональний, локальний, прогнозування й моделювання розвитку ситуації.

План практичних занять

1. Класифікація рівнів соціального діагнозу. Визначення соціального діагнозу на загальнодержавному (загальносоціальному) рівні.
2. Специфіка встановлення соціального діагнозу на регіональному рівні

та відомчому рівні (у центрах надання соціальних послуг/закладах соціального обслуговування населення територіальної громади).

3. Ефективні методи й прийоми роботи на різних рівнях соціального діагнозу.

4. Готовність фахівців соціальних служб/соціально-виховних інституцій до здійснення діагностичної діяльності на різних рівнях.

Завдання для самостійної роботи

1. Аргументуйте одну із відомих вам класифікацій рівнів соціального діагнозу.

2. На конкретних прикладах проілюструйте специфіку здійснення соціального діагнозу на загальнодержавному рівні, специфіку соціального діагнозу на регіональному рівні та у закладах соціального обслуговування населення (центрах надання соціальних послуг).

Література для вивчення теми 3: 2, 7,12, 17, 30, 31.

Тема 4. Соціально-діагностичні методи в соціальній роботі.

Вимоги, що ставляться до застосування методів діагностики в соціальній роботі. Характеристика типових методів діагностики: спостереження, бесіда, інтерв'ю, експертна оцінка, параметричний метод, метод біографій, кейс-метод та ін. Класифікації методів соціальної діагностики: історико-генетичні (соціальних біографій, генограм та ін.), структурно-функціональні (спостереження, аналіз, співставлення, синтез, методи статистичного, структурного та факторного аналізу, моделювання). Методи збору первинної соціальної інформації: аналіз документів і соціологічне спостереження. Метод аналізу документів (традиційний (неформалізований) аналіз; формалізований метод аналізу документів або контент-аналіз). Соціологічне спостереження (структуроване і неструктуроване, польове та лабораторне спостереження, невиключене і включене спостереження). Опитування (заочні(анкетні опитування), фокус-група, соціометричний метод опитування). Інтерв'ю (вільне, формалізоване (стандартизоване) і напівстандартизоване). Аналіз методів статистичного, структурного аналізу; методів вимірювань; моделювання (конструювання); прогнозування.

Основні поняття: методи соціальної діагностики, структурний аналіз; спостереження, опитування, інтерв'ю, контент-аналіз, моделювання (конструювання), прогнозування.

План практичних занять

1. Методи соціальної діагностики, їх класифікації.

2. Класифікації методів: історико-генетичні (соціальних біографій, генограм та ін.), структурно-функціональні (спостереження, аналіз, співставлення, синтез, методи статистичного, структурного та факторного аналізу, моделювання).

3. Методи збору первинної соціальної інформації: аналіз документів і соціологічне спостереження. Метод аналізу документів (традиційний (неформалізований) аналіз; формалізований метод аналізу документів або контент-аналіз)

4. Соціологічне спостереження (структуроване і неструктуроване, польове та лабораторне спостереження, невиключене і включене спостереження)
5. Опитування (заочні (анкетні опитування, фокус-група, соціометричний метод опитування)
6. Інтерв'ю (вільне, формалізоване (стандартизоване) і напівстандартизоване)

Завдання для самостійної роботи

1. Якими є оптимальні методики у процесі діагностики різних груп населення.
2. Охарактеризуйте вимоги, що ставляться до застосування методів діагностики.
3. Із власного досвіду наведіть відгуки практиків щодо використання ними найбільш розповсюджених методів діагностики: спостереження, бесіди, інтерв'ю, експертної оцінки, параметричного методу, методу біографій, контент-аналіз та ін.
4. Проаналізуйте можливі проблеми при практичному використанні методів статистичного, структурного аналізу; методів моделювання (конструювання) та прогнозування.

Література для вивчення теми 4: 2, 7,12, 17,30, 31.

5. Технологія соціального діагнозу.

Алгоритм технології соціального діагнозу на індивідуальному рівні, вимоги щодо реалізації технологічного підходу до соціального діагнозу. Етапи здійснення соціальної діагностики. Етапи і алгоритм дій в діагностуванні. Соціально-педагогічне прогнозування. Типові технології соціальної діагностики в роботі з клієнтом. Дослідження соціальної ситуації розвитку дітей і підлітків. Комплексна психолого-педагогічна діагностика (за Завацькою Л.М). Технологічна структура процесу соціально-педагогічного діагностування.

Основні поняття: Алгоритм, технологічний підхід, соціальна ситуація, комплексна психолого-педагогічна діагностика

План практичних занять

1. Алгоритм технології соціального діагнозу на індивідуальному рівні, вимоги щодо реалізації технологічного підходу до соціального діагнозу.
2. Етапи і способи проведення діагностичного дослідження в соціально-педагогічній роботі.
3. Дослідження соціальної ситуації розвитку дітей і підлітків.
4. Комплексна психолого-педагогічна діагностика (за Завацькою Л.М).
5. Технологічна структура процесу соціально-педагогічного діагностування.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте можливий інструментарій діагностування проблем соціального характеру.
2. Розкрийте алгоритм технології соціального діагнозу на індивідуальному, груповому рівні та на рівні територіальної громади.
3. Окресліть вимоги щодо реалізації технологічного підходу в здійсненні

соціальної діагностики.

Література для вивчення теми 5: 2, 7,12, 17,30, 31.

Тема 6. Соціальний діагноз мікросередовища особи

Розуміння й сприйняття соціального середовища як необхідної умови соціалізації особистості. Класифікація проявів соціального середовища. Структура, етапи, завдання, зміст діагностики мікросередовища. Типовий інструментарій та рамкові умови проведення діагностичного дослідження соціального оточення особистості.

Основні поняття: соціальне середовище, соціальне оточення, соціальна мережа.

План практичних занять

1. Розуміння й сприйняття соціального середовища як необхідної умови соціалізації особистості.

2. Класифікація проявів соціального середовища.

3. Структура, етапи, завдання, зміст діагностики мікросередовища.

4. Типовий інструментарій та рамкові умови проведення діагностичного дослідження соціального оточення особистості.

Завдання для самостійної роботи

1. Запропонуйте та аргументуйте власну класифікацію проявів впливу соціального середовища на особу.

2. Розкрийте структуру, етапи, завдання, зміст діагностики мікросередовища.

Література для вивчення теми 6: 2, 7,12, 17,30, 31.

Тема 7. Соціальна діагностика в роботі з клієнтом соціальної служби.

Особливості соціального діагнозу особистості клієнта ЦСС/ЦНСП. Структура й методика соціального діагнозу особистості клієнта соціальної установи/соціальної служби. Визначення характеру проблем індивіда: соціального становища, психолого-педагогічного розвитку, психоемоційного самопочуття, проявів поведінкових девіацій, спрямованості розвитку.

Застосування різнопланових методик для визначення детермінант відхилень у розвитку, самопочутті й поведінці індивіда.

Основні поняття: особистість, клієнт, характер проблем, психоемоційне самопочуття, прояви поведінкових девіацій

План практичних занять

1. Особливості соціального діагнозу особистості.

2. Структура й методика соціального діагнозу особистості клієнта ЦСС/ЦНСП.

3. Визначення характеру проблем індивіда: соціального становища, психолого-педагогічного розвитку, психоемоційного самопочуття, проявів поведінкових девіацій, спрямованості розвитку.

4. Застосування різнопланових методик для визначення детермінант відхилень у розвитку, самопочутті й поведінці індивіда.

Завдання для самостійної роботи

1. Підберіть необхідний інструментарій для проведення діагностики однієї з обраних проблем (рівня агресивності підлітків, обдарованості учнів, схильності до адиктивної поведінки, рівня конфліктності особистості, виявлення професійних інтересів, сімейних взаємовідносин тощо).

2. Розкрийте власне розуміння особливостей соціального діагнозу особи.

3. Назвіть основні складові вміння застосовувати методики для визначення детермінант відхилень у розвитку, самопочутті й поведінці індивіда.

Література для вивчення теми 7: 2, 7,12, 17,30, 31.

Тема 8. Методика і технологія соціального діагнозу сім'ї.

Соціальний діагноз сім'ї. Методики діагностування сім'ї на рівні її підсистем. Оцінка проблем і потреб сім'ї як компонент надання соціальної послуги. Проблеми, потреби та складні життєві обставини як предмет оцінювання. Індикатори та методи оцінювання проблем і потреб сім'ї. Процедура оцінки проблем і потреб. Документування результатів соціального діагнозу сім'ї. Планування послуги на основі результатів оцінки проблем і потреб сім'ї.

Основні поняття: діагностування сім'ї, оцінка проблем і потреб сім'ї, соціальна послуга

План практичних занять

1. Особливості соціального діагнозу сім'ї. Реалізація методики діагностики сім'ї, діагностування сім'ї на рівні її підсистем.

2. Оцінка проблем і потреб сім'ї як компонент надання соціальної послуги.

3. Проблеми, потреби та складні життєві обставини як предмет оцінювання.

4. Індикатори та методи оцінювання проблем і потреб сім'ї. Процедура оцінки проблем і потреб.

5. Документування результатів соціального діагнозу сім'ї.

6. Планування послуги на основі результатів оцінки проблем і потреб сім'ї.

Завдання для самостійної роботи

Оберіть для аналізу один із видів сімей, які є отримувачами соціальних послуг (наприклад, 1) сім'ї, що виховують дитину з інвалідністю, 2) прийомні сім'ї та ДБСТ, 3) сім'ї із числа внутрішньо переміщених осіб, 4) сім'ї військовослужбовців тощо – по одній окремій категорії на кожного студента). Спираючись на науково-методичні джерела щодо соціальної (соціально-педагогічної) роботи з даною групою:

1. Складіть список можливих проблем та потреб представників даної групи, пов'язаних із ключовими факторами їхньої соціальної вразливості або дезадаптації.

2. Оберіть для подальшого аналізу три потреби та три проблеми представників даної сім'ї та визначте для кожної з них систему індикаторів, на основі яких можна припустити наявність даної проблеми або потреби

3. Для кожного із визначених індикаторів оберіть методи збору та аналізу даних, котрі доцільно застосувати при аналізі проблем і потреб представника даної сім'ї.

Результати аналізу наведіть у вигляді таблиці

Проблема / потреба	Індикатори	Метод оцінювання
1. ...	– ... – ...	■ ... ■ ...
2. ...	– ... – ...	■ ... ■ ...
...	– ... – ...	■ ... ■ ...

Література для вивчення теми 8. 2, 7,12, 17,27,28, 30, 31.

Тема 9. Можливості застосування методів соціальної діагностики в сучасній педагогічній практиці

Об'єкти та суб'єкти соціально-діагностичної діяльності в закладах дошкільної, загальної середньої та професійної освіти. Виявлення оптимальних методів соціальної діагностики та умов, у яких доцільно застосовувати даний вид діагностики фахівцям – учасникам освітнього процесу. Використання соціальним педагогом ЗЗСО чи ЗПТО соціологічних методів - анкетування чи інтерв'ювання, соціометрії чи психологічних методів (бланкових чи апаратних тестів)

Діагностування шкільним соціальним педагогом розвитку особистості учнів як клієнтів в соціальному середовищі, особливостей впливу цього середовища на їх соціалізацію, їх позитивні можливості, негативні впливи.

Соціально-педагогічна діагностика учнівського колективу (вивчення (збір даних); порівняння; інтерпретація; аналіз, прогнозування; доведення до відома учнів результатів діагностичної діяльності).

Класифікація методів, що застосовуються в діагностичній роботі соціального педагога: неекспериментальні (служать для виявлення наявності або відсутності якоїсь психологічної особливості); діагностичні (для кількісного виміру); експериментальні (пояснення психічних явищ); формуючі (для виявлення можливостей розвитку).

Основні поняття: соціальний педагог школи, учнівський колектив, анкетування, інтерв'ювання, соціометрія, неекспериментальні, експериментальні, формуючі методи.

План практичних занять

1. Об'єкти та суб'єкти соціально-діагностичної діяльності в закладах дошкільної, загальної середньої та професійної освіти.

2. Діагностування шкільним соціальним педагогом розвитку особистості учнів як клієнтів в соціальній середовищі, особливостей впливу цього середовища на їх соціалізацію, їх позитивні можливості, негативні впливи.

3. Соціально-педагогічна діагностика учнівського колективу (вивчення (збір даних); порівняння; інтерпретація; аналіз, прогнозування; доведення до відома учнів результатів діагностичної діяльності).

4. Класифікація методів, що застосовуються в діагностичній роботі соціального педагога: неекспериментальні (служать для виявлення наявності або відсутності якоїсь психологічної особливості); діагностичні (для кількісного виміру); експериментальні (пояснення психічних явищ); формуючі (для виявлення можливостей розвитку).

5. Специфіка використання соціальним педагогом ЗЗСО чи ЗПТО соціологічних методів – анкетування, інтерв'ювання, соціометрії, психодіагностичних методів (бланкових чи апаратних тестів)

Завдання для самостійної роботи

1. Окресліть можливості застосування соціальної діагностики у педагогічній практиці.

11. Розробіть «Інструментарій соціально-психологічної діагностики особистості школяра». Інструментарій може бути також використаний як засіб самодіагностики для учасників вивчення даного освітнього компоненту.

12. Чи погоджуєтесь ви з твердженням, що «Оптимальною локацією для діагностичної роботи визначено заклад освіти, адже він забезпечує швидкий доступ до клієнтської бази з максимально широким діапазоном, дає можливість працювати з клієнтом в системі соціальних зв'язків, дозволяє проводити діагностичну роботу з меншим мотиваційним тиском, передбачає взаємини з батьками/сім'єю й полегшує їх залучення до профілактичної роботи»? Обґрунтуйте свою точку зору.

Література для вивчення теми 9: 2, 7,12, 17,30, 31.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1. Теоретико-методологічні засади та прикладні аспекти соціальної діагностики.

1. *Соціальна діагностика в структурі соціальної роботи. Суть поняття «діагноз», «соціальний діагноз»*

2. *Напрями, рівні та види соціальної діагностики та їх характеристика.*

3. *Етапи та алгоритм реалізації соціальної діагностики.*

4. *Історія становлення і розвитку соціальної діагностики як елемента соціальної політики.*

5. *Характер соціальної проблеми як визначальний чинник в соціальній діагностиці.*

6. *Суб'єктивні та об'єктивні помилки соціальної діагностики та шляхи їх мінімізації.*

7. *Специфіка соціального діагнозу на загальнодержавному рівні, на регіональному рівні та у закладах соціального обслуговування населення (надання соціальних послуг)*

8. *Соціальна діагностика як технологія соціальної роботи.*

9. *Нормативне забезпечення напряму соціально-педагогічної діагностики.*

10. *Психологічні та етико-деонтологічні аспекти роботи в сім'ях соціального ризику при здійсненні соціальної діагностики.*

11. *Соціальна діагностика та її значення в соціальній роботі.*

12. *Загальні проблеми соціальної діагностики. Принципи й рівні соціальної діагностики.*

13. *Характеристика найбільш розповсюджених методів діагностики: спостереження, бесіди, інтерв'ю.*

14. *Методики соціально-педагогічної діагностики дітей і сімей, що опинились у складній життєвій ситуації.*

15. *Вимоги до професійного рівня соціального діагноста.*

16. *Алгоритм технології соціального діагнозу на індивідуальному рівні.*

17. *Вимоги щодо реалізації технологічного підходу в здійсненні соціального діагнозу,*

18. *Соціальний діагноз мікросередовища особистості: структура, етапи, завдання, зміст.*

19. *Специфіка визначення характеру проблем індивіда: соціального становища, психолого-педагогічного розвитку, психоемоційного самопочуття, проявів поведінкових девіацій, спрямованості розвитку.*

20. *Методика і технологія соціального діагнозу сім'ї.*

21. *Можливості застосування методів соціальної діагностики в сучасній педагогічній практиці*

22. *Використання соціальним працівником/соціальним педагогом інноваційних методів діагностики: генограми, сімейної соціограми, еко-карти, карти соціального оточення, карти соціальних контактів.*

23. *Соціально-педагогічна діагностика учнівського колективу (вивчення (збір даних); порівняння; інтерпретація; аналіз, прогнозування; доведення до відома учнів результатів діагностичної діяльності).*

24. *Об'єкти та суб'єкти соціально-діагностичної діяльності в закладах дошкільної, загальної середньої та професійної освіти.*

25. *Оцінка проблем і потреб сім'ї як компонент надання соціальної послуги.*

Змістовий модуль 2. Сутність консультування. Специфіка консультування різних груп клієнтів соціальної роботи

Тема 10. Поняття консультування та його специфіка. Види консультування.

Суть поняття «консультування». Історія розвитку консультативної практики. Подібні і відмінні риси психотерапевтичного, психологічного, соціально-педагогічного консультування. Консультування як форма організації соціальної практики. Місце консультування в соціальній практиці. Основні характеристики консультування в соціальній роботі. Відмінності консультування в соціальній роботі від соціального консультування. Цілі, завдання консультування в соціальній роботі. Методичні основи вивчення іноземного досвіду психологічного консультування для соціальних наук. Користувачі соціальних послуг: суб'єкти та об'єкти в консультуванні, в соціальній роботі, економіка консультативної послуги. Правове забезпечення консультативної роботи. Нормативно-правові акти, які забезпечують консультативну практику.

Основні поняття: консультація, консультування, об'єкт і предмет консультування, консультативна допомога особистості, психоконсультування, консультант, клієнт.

План практичних занять

1. Історія розвитку консультування. Аналіз поняття «консультування», представлений у різних наукових джерелах.

2. Сутність поняття «соціальне консультування». Умови ефективного застосування практики соціального консультування в соціальній роботі.

3. Цілі та завдання консультування як науки і практики.

4. Зміст основних функцій соціального консультування.

5. Принципи соціально-педагогічного консультування.

6. Психоконсультування як напрям і складова професійної діяльності соціального працівника.

7. Загальні характеристики співвідношення подібності та відмінності психотерапевтичного, психологічного, соціально-педагогічного консультування.

8. Правове забезпечення консультативної роботи (характеристика державного стандарту консультування)

Завдання для самостійної роботи

1. Охарактеризуйте основні причини звертання до консультації: непевність у собі, загроза повторення важких переживань, неможливість самостійно вирішити наявну життєву проблему, психічні розлади, самотність.

2. Розкрийте необхідність інформування клієнта та вивчення клієнта як особистості, повідомлення клієнтові елементарних практичних психологічних знань. Доведіть на прикладах необхідність такої психологічної дії.

3. Прокоментуйте різні підходи до визначення поняття «психологічне консультування» та, проаналізувавши наукову літературу, подану до теми, дайте ваше визначення цього поняття. Відповідь обґрунтуйте.

4. Визначте основну розбіжність між психологічним та соціальним консультуванням. Дайте власні визначення цих понять.

5. Доведіть на прикладах зв'язок консультування в соціальній роботі з іншими науками.

Література для вивчення теми 10: 2,3,4, 23, 33, 34

Тема 11. Теоретичні основи та спеціальні проблеми консультування в соціальній роботі. Моделі і стратегії консультативної взаємодії

Фундаментальні теорії психологічних шкіл: проблемно-орієнтоване консультування, особистісно-орієнтоване консультування, консультування, орієнтоване на виявлення ресурсів для вирішення проблеми. Трансакційний аналіз в системі соціальної допомоги, теорії особистості та їх значення в соціальному консультуванні. Модель М. Скалі і Б. Хопеона. Структурна модель взаємодії з клієнтом (проблемно-орієнтований підхід). Характеристика базових підходів до сутності консультування: динамічний, гуманістичний, поведінковий, екзистенційний.

Основні школи соціального консультування в соціальній роботі. Наукові підходи до визначення поняття «консультування в соціальній роботі»: функціональний підхід, професійний підхід. Сучасні тенденції розвитку консультативної роботи в соціальних практиках. Вимоги до проведення консультування в соціальних практиках. Етичні принципи консультування. Підготовка консультанта. Позичі консультанта і клієнта у взаємодії; взаємодія на «рівних», взаємодія з позиції «зверху» і «знизу».

Основні поняття: психологічні підходи, соціоконсультативні практики, види соціального консультування, етичні принципи консультування.

План практичних занять

1. Основні школи соціального консультування в соціальній роботі. Наукові підходи до визначення поняття «консультування в соціальній роботі»: функціональний підхід, професійний підхід.

2. Фундаментальні теорії психологічних шкіл: проблемно-орієнтоване консультування, особистісно-орієнтоване консультування, консультування, орієнтоване на виявлення ресурсів для вирішення проблеми. Трансакційний аналіз в системі соціальної допомоги, теорії особистості та їх значення в соціальному консультуванні. Модель М. Скалі і Б. Хопеона. Структурна модель взаємодії з клієнтом (проблемно-орієнтований підхід)

3. Характеристика сучасного консультування в соціальній сфері: напрями, види, особливості.

4. Методологія, методики, технології консультування в соціальній роботі,

5. Принципи планування, організація та здійснення консультативних послуг в соціальній роботі.

6. Зміст та сутність соціальної послуги консультування в соціальній роботі. Результат консультативної послуги.

7. Етичні принципи консультування. Підготовка консультанта. Позичі консультанта і клієнта у взаємодії: взаємодія на «рівних», взаємодія з позиції «зверху» і «знизу».

Завдання для самостійної роботи

1. Використовуючи інтернет-ресурси та інші інформаційні джерела складіть список наукових видань із теми семінарського заняття.

2. Наведіть зразки можливих етичних дилем, які можуть виникнути в процесі консультування.

3. Підберіть приклади кейсів, які б демонстрували позиції консультанта і клієнта у взаємодії: на «рівних», з позиції «зверху» і «знизу».

Література для вивчення теми 11: 3, 5, 11, 14,18, 24.

Тема 12. Соціальне консультування як вид соціальної допомоги та професійної діяльності соціального працівника/ соціального педагога. Види консультативних практик.

Види соціальної допомоги особам, що потрапили в складні життєві обставини та місце консультування у їх наданні. Відмінність консультування від інших видів практичної соціальної допомоги людині. Провідні види соціального консультування, їх класифікація. Методи і прийоми

консультування: характеристика і підготовка консультативного інструментарію. Основні методи консультативної допомоги в психологічному і соціальному консультуванні. Критерії ефективності консультативного процесу. Поняття «важкі життєві ситуації», «складні життєві обставини», їх характеристика. Узгодженість змісту й послідовності етапів консультування відповідно до характеру цільової групи, проблеми.

Основні поняття: важкі життєві ситуації, складні життєві обставини, методи і прийоми консультування.

План практичних занять

1. Відмінність консультування від інших видів практичної допомоги людині.
2. Види соціальної допомоги особам, що потрапили в складні життєві обставини та місце консультування у їх наданні.
3. Провідні види соціального консультування, їх класифікація.
4. Методи і прийоми консультування: характеристика і підготовка консультативного інструментарію.
5. Основні методи консультативної допомоги в психологічному консультуванні.
6. Узгодженість змісту й послідовності етапів консультування відповідно до характеру цільової групи, проблеми. Поняття «важкі життєві ситуації», «складні життєві обставини», їх характеристика.
7. Критерії ефективності консультативного процесу.

Завдання для самостійної роботи

1. У чому полягає відмінність психологічного консультування від індивідуального консультування з соціальних проблем за метою, завданнями, тривалістю контактів консультанта з клієнтом, за активністю та ролями, що виконують консультанти і клієнти, за їх відповідальністю і стилем спілкування.
2. Визначте оптимальні умови проведення соціального консультування з різними групами клієнтів: дітьми, дорослими, людьми похилого віку. Відповідь проілюструйте прикладами.
3. Охарактеризуйте теорію життєвих циклів (стадій) Е. Еріксона та необхідність їх врахування в консультативній роботі

Література для вивчення теми 12: 2,3,7,11,14, 18,19,23,33.

Тема 13. Організація консультування в соціальній роботі на різних стадіях консультативного процесу. Етапи процесу консультування (консультативної бесіди)

Технології побудови консультативної бесіди (в інтерпретації К. Роджерса, Р. Кочюнаса, А. Блазера, А. Моховікова та ін.). Відповідальність та роль консультанта і клієнта в консультативній роботі, процес їхньої взаємодії. Етапи процесу консультування. Збір інформації та інші діагностичні процедури у консультативній бесіді, визначення та формулювання проблеми клієнта. Фаза сповіді клієнта.. Фаза прийняття рішення. Особливості розвитку комунікативних відносин: встановлення контакту; визначення та формулювання проблеми клієнта; використання засобів емоційно-словесної

підтримки; оцінка й аналіз ситуації; визначення ресурсів і шляхів вирішення проблеми; прогнозування, тактика поступових змін. Технологія завершення консультативної бесіди.

Професійні установки соціального працівника/ФСР/соціального педагога у побудові консультативного діалогу (індивідуальний підхід до клієнта, динамічність, довіра, співробітництво тощо).

Основні поняття: консультативна діяльність, напрями консультування, консультативний запит, форми консультативної взаємодії, методи консультування, бесіда, інтерв'ю, етапи і процедури консультування, соціальна ситуація клієнта.

План практичних занять

1. Загальна характеристика консультативної бесіди в контексті розвитку комунікативних відносин. Технології побудови консультативної бесіди (К. Роджерса, Р. Кочюнаса, А. Блазера, А. Моховікова, Е. Лютова-Робертс та ін.).

2. Збір інформації та інші діагностичні процедури у консультативній бесіді, визначення та формулювання проблеми клієнта. Первинне інтерв'ю.

3. Фаза сповіді клієнта. Поняття, функції, технологія формулювання питань.

4. Фаза прийняття рішення.

5. Методика завершення консультативного діалогу. Активізація, заохочення клієнта у вирішенні проблемної ситуації (визначення реєстру рішень). Закріплення мотивації клієнта щодо змін.

6. Професійні установки соціального працівника/ФСР/соціального педагога у побудові консультативного діалогу (індивідуальний підхід до клієнта, динамічність, довіра, співробітництво тощо).

Завдання для самостійної роботи

1. Заповніть таблицю «Етапи і процедури консультативної практики»

Етапи консультації	Процедури консультативного процесу
Підготовчий етап	
Етап налаштування на роботу	
Діагностичний етап	
Рекомендаційний етап	
Контрольний етап	
Етап конструктивної консультативної взаємодії з клієнтом	

2. Запропонуйте деякі методичні рекомендації щодо використання технік постановки питань у консультативному процесі. Назвіть деякі правила інтерпретації одержаної інформації.

2. Розкрийте зміст використання консультантом технік: схвалення, заспокоєння, відображення почуттів, саморозкриття.

3. Охарактеризуйте особливості застосування прийомів заохочення і зворотного зв'язку у консультуванні.

4. Опишіть види дистанції та визначте особливості почуття міри спілкування з клієнтом.

5. Розробіть проблемну ситуацію і відповідно до неї опишіть тактику спілкування.

Література для вивчення теми 13: 1,2,5, 11,16,18,23, 33.

Тема 14. Особливості індивідуальної консультативної допомоги у соціальній роботі. Методика консультативної соціально-психологічної допомоги окремій особистості.

Особливості індивідуальної консультативної допомоги у соціальній роботі. Техніки психологічною підтримки під час кризового консультування: методика вербалізації емоційних станів; програвання взаємних ролей; інструкція; методика опосередкованого спілкування; техніка формування навичок і вмінь.

Соціально-активуюча сутність консультування в соціальній роботі. Соціалізуюча роль консультативної технології. Консультування як засіб вирішення проблем адаптації та інтеграції. Основні методи консультативної допомоги в індивідуальному соціальному консультуванні.

Методика психолого-терапевтичного консультування по телефону. Напрями діяльності служби «Телефону довіри»: психотерапевтичний, психологічний, педагогічний. Помилки та ілюзії телефонної консультації, «мінус-прийоми» та шляхи їх подолання. Основні етапи соціально-психологічного консультування. Техніки емпатійного спілкування з клієнтом. Основні правила ефективного консультування.

Основні поняття: індивідуальна консультативна допомога, консультативний процес, консультативна взаємодія, техніки психологічної підтримки клієнта, консультування по телефону, «Телефон довіри»

План практичних занять

1. Особливості індивідуальної консультативної допомоги у соціальній роботі.

2. Консультативний процес і консультативна взаємодія.

3. Види консультування окремої особистості/окремого клієнта.

Класифікація консультування за формою та змістом.

4. Техніки психологічною підтримки під час кризового консультування: методика вербалізації емоційних станів; програвання взаємних ролей; інструкція; методика опосередкованого спілкування; сімейне обговорення; техніка формування навичок і вмінь.

5. Соціально-активуюча та соціалізуюча сутність консультування в соціальній роботі

6. Техніки емпатійного спілкування з клієнтом.

7. Основні правила ефективного консультування індивідуальних клієнтів.

8. Консультування по телефону як різновид соціально-педагогічної допомоги. Завдання «Телефону довіри». Помилки та ілюзії телефонної консультації.

Завдання для самостійної роботи

1. Охарактеризуйте та наведіть приклади використання методу консультативної допомоги в індивідуальному соціальному консультуванні

2. Охарактеризуйте процес консультування індивіда за наслідками виявлених проблем.

3. Складіть план інтерв'ю, бесіди з «важким» клієнтом.

4. Назвіть методи взаємодії з індивідуальним клієнтом, які ви знаєте.

Література для вивчення теми 14: 1,2,5,11, 14, 16,18,23,32,33.

Тема 15. Техніка консультування. Вербальний і невербальний контакт у консультативній взаємодії

Сутність поняття «техніка консультування». Прийоми, які використовує соціальний працівник-консультант на різних етапах консультування.

Поняття, функції, технологія формулювання питань. Класифікація питань у залежності від ступеня замученості психічних процесів (питання змістовного і емоційного характеру). Класифікація питань в залежності від їх ефективності. Види ефективних питань: переломні, уточнюючі, пошукові, гіпотетичні. Особливості неефективних питань. Класифікація питань в залежності від ступеня розгорнутості відповіді. Правила використання закритих і відкритих питань. Методичні рекомендації щодо використання технік постановки питань у консультативному процесі. Правила інтерпретації одержаної інформації. Методика завершення консультативного діалогу. Активізація, заохочення клієнта у вирішенні проблемної ситуації (визначення реєстру рішень). Закріплення мотивації клієнта щодо змін. Методи інформаційної інтервенції та емоційної підтримки клієнта.

Сутність вербального контакту у консультативній взаємодії: мова, інтонація, тембр голосу, послідовність висловлювання та ін. Методика використання прийомів активного слухання (ехо-техніка): з'ясування, уточнення, перефразування, резюмування. Вимоги до реалізації зворотного зв'язку у консультативному процесі. Поняття невербального контакту у консультативній взаємодії. Правила ефективного використання невербальних засобів спілкування консультантом (міміки, жестів, контакту очей, положень тіла). Інтерпретація консультантом невербальних засобів спілкування, що використовує клієнт у ході бесіди. Оцінка ефективності взаємодії.

Основні поняття: техніка консультування, постановка питань у консультативному процесі, вербальний контакт, активне слухання, невербальний контакт у консультативній взаємодії.

План практичних занять

1. Сутність поняття «техніка консультування»

2. Прийоми, які використовує соціальний працівник-консультант на різних етапах консультування?

3. Поняття, функції, технологія формулювання питань у консультуванні. Класифікація питань в залежності від ступеня залученості психічних процесів; в залежності від їх ефективності; в залежності від ступеня розгорнутості відповіді.

4. Основні правила, яких повинен дотримуватися консультант при формулюванні порад та рекомендацій?

5. Причини помилок, які часто з'являються в процесі консультування.

6. Поняття вербального контакту у консультативній взаємодії (засоби).
Методика використання прийомів активного слухання: перефразування, уточнення, резюмування.

7. Поняття невербального контакту у консультативній взаємодії. Техніки використання невербальних засобів спілкування і правила невербальної поведінки консультанта.

8. Інтерпретація консультантом невербальних засобів спілкування, що використовує клієнт у ході бесіди.

Завдання для самостійної роботи

1. Із власної практики назвіть та продемонструйте ефективні прийоми, які варто використовувати соціальному працівнику/педагогу-консультанту на різних етапах консультування.

2. Із власної життєвого/професійного досвіду назвіть та охарактеризуйте причини помилок, які можуть з'являтися в процесі консультування.

3. Назвіть декілька рекомендацій щодо вербального контакту у консультативній взаємодії.

4. Опишіть можливі причини неуважного слухання клієнта і несприйняття ним консультанта.

5. Наведіть приклади (ситуації) словесного вираження прихильного ставлення до співрозмовника.

6. Назвіть умови (чинники), що заважають активному слуханню.

7. Назвіть та охарактеризуйте деякі правила ефективного використання невербальних засобів спілкування консультантом (міміки, жестів, контакту очей, положень тіла).

Література для вивчення теми 15: 5,9,11,14,17,20,23,24, 33.

Тема 16. Специфіка консультування різних груп клієнтів соціальної роботи.

Особливості консультування різних вікових груп: дітей, підлітків, молоді, дорослих, людей похилого віку. Специфіка соціально-педагогічного консультування з проблем вікових криз. Умови ефективної діяльності консультанта у роботі з дітьми. Зміст консультативної допомоги підліткам, молоді щодо вирішення проблем самореалізації; формування взаємостосунків з однолітками; запобігання, профілактики і корекції різних форм дезадаптації.

Поняття профорієнтаційного соціально-педагогічного консультування. Функції профконсультації у службі зайнятості. Особливості профорієнтаційного консультування учнів і випускників ЗЗСО. Схема організації консультативної допомоги безробітним у ситуації втрати чи пошуку роботи.

Роль соціального працівника /ФСР у наданні консультативних послуг у галузі охорони здоров'я (форми інтервенцій, підходи у консультуванні). Консультування осіб хворих на ВІЛ-інфекцію/СНІД. Принципи соціально-педагогічної допомоги при ВІЛ-інфекції/СНІДі/інших соціально зумовлених захворюваннях. Особливості перед-та післятестового консультування. Технологія підтримки на етапі СНІД-асоційованого комплексу та СНІДу.

Модель соціально-педагогічного консультування осіб з адиктивною поведінкою.

Комплексна консультація фахівців мультидисциплінарної команди. Функції і роль консультанта в розвитку самокерованої групової соціальної роботи. Принципи надання консультативних послуг користувачам у моделі імпауерменту. Модель «рівного консультанта» у групах взаємодопомоги клієнтів.

Основні поняття: вікові кризи, проблеми самореалізації, дезадаптація, адиктивна поведінка, профорієнтаційне консультування, консультативні послуги у галузі охорони здоров'я, соціально зумовлені захворювання, мультидисциплінарна команда консультантів, консультування експертними групами.

План практичних занять

1. Особливості консультування різних вікових груп: дітей, підлітків, молоді, дорослих, людей похилого віку.

2. Зміст консультативної допомоги підліткам, молоді по вирішенню проблем самореалізації; формування взаєностосунків з однолітками; запобігання, профілактики і корекції різних форм дезадаптації.

3. Поняття профорієнтаційного соціально-педагогічного консультування. Функції профконсультації у службі зайнятості.

4. Роль соціального працівника /ФСР у наданні консультативних послуг у галузі охорони здоров'я (форми інтервенцій, підходи у консультуванні). Консультування осіб хворих на ВІЛ-інфекцію/СНІД.

5. Особливості перед-та післятестового консультування. Технологія підтримки на етапі СНІД-асоційованого комплексу та СНІДу.

6. Специфіка соціально-педагогічного консультування осіб з адиктивною поведінкою.

7. Комплексна консультація фахівців мультидисциплінарної команди. Модель «рівного консультанта» у групах взаємодопомоги клієнтів.

Завдання для самостійної роботи

1. Розробіть інформаційний буклет, який містить зміст видів державної допомоги різним категоріям клієнтів (із числа розглянутих під час вивчення теми).

2. Визначте особливості консультування дітей, підлітків з питань конфліктних стосунків із батьками.

3. Змодельуйте декілька проблемних ситуацій (запитів) і рекомендацій щодо надання консультативної допомоги. У яких формах надаються соціально-консультативні послуги по реабілітації та адаптації (на прикладі осіб, які повернулися із зони проведення ООС/АТО, військових дій).

Література для вивчення теми 16: 5,9,11,14,17,20,23,24, 33.

Тема 17. Соціально-педагогічне консультування з проблем сім'ї. Консультативна допомога окремим типам сімей.

Актуальність реалізації напряму соціально-педагогічної роботи – консультування з проблем сім'ї. Функції консультативної роботи з сім'єю.

Особливості консультативної допомоги сім'ям із питань стабілізації сімейних стосунків. Попереджувально-профілактична робота з проблем дисгармонії сімейних відносин, конфліктів. Соціально-правова, інформаційна робота з юридично-правових аспектів шлюбних відносин, організації сімейного господарювання та побуту.

Консультація як один з методів соціального супроводу прийомної сім'ї та ДБСТ. Зміст соціально-педагогічного консультування прийомної сім'ї. Консультація з питань юридичного оформлення статусу сім'ї/ДБСТ, особливостей соціальної адаптації дитини, виконання батьківської ролі подружжям, організація побуту, дозвілля. Особливості консультування членів сім'ї, що виховують дитину з інвалідністю. Зміст психолого-педагогічної підтримки. Механізми корекційного впливу. Сутність консультативної допомоги неповній сім'ї та головні її змістові аспекти. Сімейна терапія як напрям консультативної діяльності соціального працівника.

Основні поняття: сім'я, вразлива сім'я, сім'я, яка перебуває в СЖО, сімейні стосунки, соціальний супровід, прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу, неповна сім'я, дитина з інвалідністю.

План практичних занять

1. Актуальність реалізації напряму соціально-педагогічної роботи – консультування з проблем сім'ї. Функції консультативної роботи з сім'єю.

2. Особливості консультативної допомоги сім'ям із питань стабілізації сімейних стосунків. Попереджувально-профілактична робота з проблем дисгармонії сімейних відносин, конфліктів. Соціально-правова, інформаційна робота з юридично-правових аспектів шлюбних відносин, організації сімейного господарювання та побуту.

3. Консультація як один з методів соціального супроводу прийомної сім'ї/дитячого будинку сімейного типу. Зміст соціально-педагогічного консультування прийомної сім'ї/ДБСТ.

4. Консультація з питань юридичного оформлення статусу прийомної сім'ї/дитячого будинку сімейного типу, особливостей соціальної адаптації дитини, виконання батьківської ролі подружжям, організації побуту, дозвілля.

5. Особливості консультування членів сім'ї, що виховують дитину з інвалідністю. Зміст психолого-педагогічної підтримки. Механізми корекційного впливу.

6. Сутність консультативної допомоги неповній сім'ї та головні її змістові аспекти.

7. Сімейна терапія як напрям консультативної діяльності соціального працівника

Завдання для самостійної роботи

1. Аргументуйте актуальність реалізації напряму соціальної роботи – консультування з проблем сім'ї.

2. Розробіть інформаційний буклет, який містить зміст видів державної допомоги сім'ям з дітьми.

3. Продемонструйте можливості консультативної допомоги у попереджувально-профілактичній роботі з проблем дисгармонії сімейних відносин, конфліктів.

4. Наведіть приклади використання консультування як одного з методів соціального супроводу прийомної сім'ї/ДБСТ.

5. Змодельуйте кілька проблемних ситуацій (запитів) і рекомендацій щодо надання консультативної допомоги (на прикладі сімей, члени яких повернулися із зони проведення ООС/АТО, зони проведення бойових дій, входять до переліку осіб із числа ВПО тощо).

Література для вивчення теми 17:2,7,8,9,13,17,21,23,25,27, 29

Тема 18. Особливості педагогічного консультування в соціальній роботі

Соціально-педагогічне консультування в закладах загальної середньої освіти, закладах дошкільної та професійної освіти, ЗВО. Характеристика запитів консультування в освітній сфері. Напрями, види, зміст консультативної діяльності соціального педагога у ЗЗСО, ЗПТО, ЗДО та закладах інтернатного типу.

Педагогічна консультативна допомога батькам у розв'язанні проблем сімейного виховання, налагодження стосунків із дітьми, організації дозвілля тощо. Особливості консультування батьків та педагогів із налагодження взаємодії з дітьми різного віку; з вибору оптимальних методів навчання і виховання, з проблем шкільної адаптації та успішності, формування відповідального ставлення до здоров'я, профілактики девіантної поведінки тощо. Сімейні групові наради як ефективна соціальна технологія. Зміст звернень молоді з питань підготовки до сімейного життя: формування соціально-педагогічних, психологічних, юридичних знань з питань створення шлюбних відносин; формування статево-рольової ідентифікації; розвитку комунікативних навичок; корекції особистих проблем; планування сім'ї та збереження репродуктивного здоров'я; розвитку сімейних традицій тощо. Соціально-психологічний і педагогічний ефект консультування. Шляхи підвищення якості консультативних послуг у контексті підвищення батьківської компетентності та навичок усвідомленого батьківства.

Основні поняття: консультативна діяльність соціального педагога, педагогічна консультативна допомога батькам, сімейні групові наради, підготовки до сімейного життя, педагогічний ефект консультування, батьківська компетентність, усвідомлене батьківство.

План практичних занять

1. Консультування в закладах загальної середньої освіти, закладах дошкільної та професійної освіти. Характеристика запитів консультування в освітній сфері.

2. Напрями, види, зміст консультативної діяльності соціального педагога у ЗЗСО, ЗПТО, ЗДО та закладах інтернатного типу.

3. Педагогічна консультативна допомога батькам у розв'язанні проблем сімейного виховання, налагодження стосунків з дітьми, організації дозвілля тощо.

4. Сімейні групові наради як ефективна соціальна технологія.

5. Зміст звернень молоді з питань підготовки до сімейного життя: формування соціально-педагогічних, психологічних, юридичних знань з питань створення шлюбних відносин; формування статево-рольової ідентифікації; розвитку комунікативних навичок; корекції особистих проблем; планування сім'ї та збереження репродуктивного здоров'я; розвитку сімейних традицій тощо.

6. Шляхи підвищення якості консультативних послуг у контексті підвищення батьківської компетентності та усвідомленого батьківства.

Завдання для самостійної роботи

1. Які можливості має педагогічна консультативна допомога батькам у вирішенні проблем сімейного виховання, налагодження стосунків із дітьми, організації дозвілля тощо.

2. Із власного життєвого досвіду та на основі аналізу соціальної практики розкрийте зміст наступних звернень молоді з питань підготовки до сімейного життя: формування соціально-педагогічних, психологічних, юридичних знань з питань створення шлюбних відносин; формування статево-рольової ідентифікації; розвиток комунікативних навичок; корекція особистих проблем; планування сім'ї та збереження репродуктивного здоров'я; розвиток сімейних традицій тощо.

3. Опрацюйте матеріали ВБО «Український фонд «Благополуччя дітей», які стосуються формування батьківської компетентності та формування навичок усвідомленого батьківства

Література для вивчення теми 18: 2,7,8,9,13,17,21,23,25,27, 29.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2. Сутність консультування. Специфіка консультування різних груп клієнтів соціальної роботи

1. Поняття та загальні проблеми консультування у соціальній роботі.

2. Мета й завдання консультування.

3. Консультування як форма організації соціальної практики.

4. Історичні етапи розвитку соціально-психологічного консультування.

5. Співвіднесення понять «психологічне консультування» та «соціальне консультування».

6. Основні консультативні школи та теоретичні підходи.

7. Соціальне консультування як професійна діяльність фахівця із соціального забезпечення.

8. Професійна підготовка консультанта. Вимоги до консультанта.

9. Особистість консультанта в соціальній роботі.

10. Сучасні тенденції розвитку консультативної роботи в соціальних практиках.

11. Види, стратегії, напрями консультування у соціальній роботі.

12. *Відмінність соціального консультування від інших видів практичної допомоги фахівця із соціальної роботи/соціального педагога.*
13. *Соціально-психологічний та педагогічний ефекти консультування.*
14. *Умови результативності консультування.*
15. *Консультування як засіб вирішення проблем адаптації та інтеграції/реінтеграції.*
16. *Етапи проблемного аналізу ситуації клієнта: аналіз змісту ситуації клієнта, окреслення проблеми, аналіз проблеми та обдумування шляхів виходу, створення робочого плану, реалізація плану.*
17. *Форми консультативної взаємодії. Технологія консультативної взаємодії*
18. *Консультативний клімат. Навички підтримання консультативного контакту.*
19. *Перша зустріч з клієнтом. Оцінка проблем клієнта, процедура і техніка консультування.*
20. *Базові навички консультативної роботи соціального працівника-консультанта.*
21. *Консультативна бесіда з клієнтом як метод роботи соціального працівника/соціального педагога. Основні стадії бесіди та вимоги до неї.*
22. *Методи консультування*
23. *Технологія ведення консультативної бесіди. Консультативна бесіда як провідний метод в консультуванні.*
24. *Структурна модель взаємодії з клієнтом (проблемно-орієнтований підхід). Трансакційний аналіз: історія виникнення і розвиток, теорія особистості, теорія конфлікту. Специфічні техніки.*
25. *Телефонне консультування.*
26. *Індивідуальне та групове консультування.*
27. *Консультування клієнтів з підвищеною тривожністю.*
- Консультування клієнтів зі страхами та фобіями.*
28. *Міжнародні та вітчизняні стандарти консультативної практики.*
29. *Поняття про техніки, методи і прийоми в арсеналі консультанта.*
30. *Проблема відповідальності в консультативній взаємодії.*
31. *Ефективні реакції консультанта на поведінку та висловлювання клієнта. Неефективні реакції консультанта на поведінку клієнта.*
32. *Особистісно-професійні якості консультанта. Професійно шкідливі особистісні риси консультанта.*
33. *Вербальний і невербальний контакт у консультативній взаємодії.*
34. *Консультування по телефону як різновид соціально-педагогічної допомоги. Завдання «Телефону довіри».*
35. *Поняття профорієнтаційного соціально-педагогічного консультування. Функції профконсультації у службі зайнятості.*
36. *Роль соціального працівника /ФСР у наданні консультативних послуг у галузі охорони здоров'я (форми інтервенцій, підходи у консультуванні). Консультування осіб хворих на ВІЛ-інфекцію/СНІД.*

37. *Консультування як один з методів соціального супроводу прийомної сім'ї/дитячого будинку сімейного типу. Зміст соціально-педагогічного консультування прийомної сім'ї/ДБСТ.*

38. *Особливості консультування членів сім'ї, що виховують дитину з інвалідністю. Зміст психолого-педагогічної підтримки. Механізми корекційного впливу.*

39. *Консультування в закладах загальної середньої освіти, закладах дошкільної та професійної освіти. Характеристика запитів консультування в освітній сфері.*

40. *Педагогічна консультативна допомога батькам у розв'язанні проблем сімейного виховання, налагодження стосунків з дітьми, організації дозвілля тощо.*

V. Індивідуально науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Індивідуально-дослідне завдання (ІНДЗ) видаються здобувачам освіти на першому занятті, і виконуються здобувачем самостійно у письмовій формі при консультуванні з викладачем. Завдання/ситуації здобувач освіти вибирає самостійно (по одному зі змістового модулю), не більше 2. За виконання одного завдання/ситуації передбачено **1 бал**. Максимальна кількість балів за **ІНДЗ 2 бали**.

Завдання до змістового модулю 1. Опрацюйте та презентуйте одну із інваріант біографічного методу Шарлотти Бюллер (в редакції американського сімейного психотерапевта Мюррея Боуена): а) генограма, б) сімейна соціограма, в) еко-карта, г) карта соціального оточення, д) карта соціальних контактів [Соціальна робота: технологічний аспект / [за ред. проф. А. Й. Капської]. Київ: ДЦССМ. 2004. с. 44–62].

Завдання до змістового модулю 2. У групах по 2-3 людини розібрати наведені нижче ситуації. Зафіксуйте результати колективного обговорення: визначте проблему страждання клієнта; розробіть план вирішення проблеми (консультативного випадку); викладіть можливі методи і способи надання допомоги; розробіть конкретні рекомендації і визначте, які поради ви могли б дати клієнтові. Доведіть правильність свого рішення, свої відповіді обґрунтуйте.

Завдання, пов'язані з проблемами консультування в освітньому середовищі

Ситуація 1. За допомогою звернувся студент ЗВО. Вважає, що деякі викладачі у виші не на висоті. Він їм на це одного разу вказав, а тепер вони його «цькують». Що робити? Подумає покинути навчання взагалі. Розчарувався в справедливості світу. Як взагалі жити далі?

Ситуація 2. За допомогою до соціального педагога звернулася вчителька. Запит: «Як мені домогтися дисципліни в класі? Як мені заспокоїти клас? Весь час шум. Мене ніхто не слухає».

Завдання, пов'язані з консультуванням різних вікових груп дітей

Ситуація 1. У консультацію звернулася сім'я з п'яти чоловік: батько, мати і троє дітей. Батько – не рідний для всіх трьох дітей (вітчим). Батьки

одружилися кілька років тому. Скарги на випадки періодичної крадіжки зі школи і вдома дівчинки 12 років. Причини власної імпульсивної крадіжки дівчинка пояснити не може. В іншому сім'я дуже благополучна, добре забезпечена матеріально. Чітка орієнтація всіх членів сім'ї на культурні високі духовні цінності. Батько не може зрозуміти: «Чого ж їй не вистачає? Попросила б – і так дали. Навіщо ж краде?».

Ситуація 2. Жінка середніх років, мати-одиначка жаліється на відсутність психологічної близькості з донькою 14 років, зниження успішності у дочки. Дочка вимагає одяг, який мати не схвалює, потайки від матері курить.

Завдання, пов'язані з особливостями консультування окремих культурних і статевовікових груп

Ситуація 1. По допомогу звернулася молода дівчина. Хлопець вчиться на священика. Вимагає, щоб вона носила тільки довгі спідниці, які незручні і роблять її некрасивою. Став якийсь жорсткий, прагне її контролювати. Забороняє користуватися косметикою. Сказав: «Я всі твої короткі спідниці спалю».

Ситуація 2. На телефон довір'я подзвонив хлопчик підліток 14 років кавказької національності. Говорить з акцентом. Живе з батьками в Києві. Запит: Не хочу бути «чорним». Хочу бути як всі. Не хочу, щоб мене дратували. Хочу одружуватися на українській дівчині. Ненавиджу свою націю. Вони через гроші можуть навіть убити».

Критерії оцінювання ІНДЗ

1 бал - здобувач освіти самостійно обґрунтовує, викладає своє бачення, логічно, цілісно, послідовно та стилістично, граматично правильно будує відповідь; аналізує різні погляди для кожної ситуації, наводить доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання поставлених ситуацій; вкінці робить висновок, який органічно випливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів.

0,5 балів - здобувач освіти самостійно обґрунтовує, викладає своє бачення, логічно, цілісно, послідовно та стилістично, граматично правильно будує відповідь; аналізує різні погляди для кожної ситуації, наводить доречний аргумент; у роботі є недоліки: відхилення від теми, порушення послідовності її викладу; висловлювання не завжди обґрунтовані, не підкріплені фактичним матеріалом, переходи між ними не є вмотивованими.

0 балів – наведені здобувачем освіти висловлення не відповідають або частково відповідають проблемі, яка розглядається; теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи в описі ситуації не є доречними; прикладу немає або він не є доречним

VI. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

2 бали - оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при

цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

1,5 бали - оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

1 бал - оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0 балів - оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	пояснення
90 – 100	Відмінно	A	відмінне виконання
82 – 89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75 – 81	Добре	C	загалом хороша робота
67 – 74	Задовільно	D	непогано
60 – 66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1 – 59	Незадовільно	F _x	необхідне перескладання

VII. Рекомендована література до освітнього компонента

1. Айві Ален. Цілеспрямоване інтерв'ювання і консультування: сприяння розвитку клієнта : навч. посіб. / пер. з англ. О. Абесонової. К. : Сфера, 1998. С. 46 – 79.

2. Бондаренко Н.О., Ямчинський О.В. Соціальна діагностика: підручник. К. 2021. 240 с.

3. Васьківська С. В. Соціально-психологічний супровід клієнтів. Технологія ведення консультативного діалогу. К.: Главник. 2006. С. 4 - 58.

4. Державний стандарт консультування, затверджений Міністерством соціальної політики України 2013 року. URL:

http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=153555&cat_id=102036.

5. Джорож Р., Християни Т. Консультирование: Теория и практика /Пер. с англ. Л. Шадура. М.: Изд-во «Эксмо», 2002.
6. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за ред. І.Д.Зверєвої. К., Сімферополь: Універсум. 2013. 536 с.
7. Завацька Л.М. Технології професійної діяльності соціального педагога. К. : Слово. 2008. 240 с.
8. Закон України «Про соціальні послуги» [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
9. Іванова І.Б. Методи соціальної роботи (на основі Державних стандартів соціальних послуг): навч. Посіб. К.: Університет «Україна», 2018. 302 с.
10. Карпенко О. Г., Романова Н. Ф. Теорія та практика соціальної роботи [Текст] : навч. посіб. для студентів ВНЗ. К.: Слово. 2015. 402 с.
11. Кириленко В.Г. Консультативні практики в соціальній роботі: навч.метод. посібник. К.: Університет «Україна». 2020. 358 с.
12. Кононенко Л. В. Можливості застосування методів соціальної діагностики в сучасній педагогічній практиці. *Імідж сучасного педагога*. 2021. (3(198), 38–42. URL: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-3\(198\)-38-42](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-3(198)-38-42)
13. Консультування сім'ї: метод. поради для консультування батьків : в 2-х ч. / за ред. В. Г. Постоного. Ч. 2. К.: ДЦССМ, 2003. С. 9-64.
14. Кочюнас Р. Основы психологического консультирования / Пер. с лит. М.: Академический проект, 2000. 240 с.
15. Лукашевич М. П., Семігіна Т. В. Соціальна робота: теорія і практика [підручник]. 2-е вид. К: Каравела. 2015. 368 с.
16. Лютова-Робертс Е. Тренинг начинающего консультанта: ведение доверительной беседы / Пер. с англ. СПб.: Речь. 2007. С. 81- 124.
17. Методи та технології роботи соціального педагога / Авт.-упоряд. С.П.Архипова, Г.Я.Майборода, О.В. Тютюнник. Навч. пос. К.: Слово. 2011. 496 с.
18. Нельсон-Джоунс Р. Теория и практика консультирования [пер. с англ. : Е. Волков]. СПб.; Минск : Питер, 2004. 464 с.
19. Основы психологического консультирования (лекційний курс) : навч.-метод. посіб. для студентів спец. "Психологія" / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; уклад.: Б. А. Якимчук, І. П. Якимчук. Умань : Візаві. 2020. 219 с.
20. Петрович В., Лях Т., Спірін А. (2022). Інструменти соціальної адвокації прав та інтересів вразливих груп населення. *Вічливість. Humanitas*. 2022. № 3. С. 54–60.
21. Петрович В.С. Лях Т., Лехолетова М., Спіріна Т. Соціально-педагогічна робота з батьками щодо підтримувати ними дітей у період війни. *Вічливість. Humanitas*, 2022. № 2, С.24–30.
22. Пірен М. І. Соціальна робота у територіальній громаді: теорія та

практика: підручник. Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича. 2019. 328 с.

23. Потоцька Ю.В. Консультування: соціально-педагогічний аспект. К.: Шкільний світ. 2019. 109 с.

24. Прохазка Дж. Системы психотерапии. Для консультантов, психотерапевтов и психологов. / Джеймс Прохазка, Джон Норкросс. Пер. с англ. СПб: Прайм-ЕВРО-ЗНАК. 2007. 383 с.

25. Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резилієнс : посібник з проведення тренінгу / Н. Гусак, В. Чернобровкіна та ін. ; за заг. ред. Н. Гусак. Київ : НаУКМА. 2017. 174 с. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/>.

26. Сімейні групові наради як метод розв'язання конфліктних ситуацій: методичні матеріали для тренера / [за заг. ред. І.Д.Зверевої]. К.: Наук. світ. 2003. 86 с.

27. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч.; Ч. I. Сучасні орієнтири та ключові технології / З. П. Кияниця, Ж. В. Петрочко. К. : ОБНОВА КОМПАНІ. 2017. 256 с.

28. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч.; Ч. 2 Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми / А.В. Аносова, О.В. Безпалько, В.С.Петрович та ін.; за заг. ред.: Т.В. Журавель, З.П. Кияниця. Київ: ОБНОВА КОМПАНІ. 2017. 352 с. URL: <http://www.p4ec.org.ua/upload/education/library/1513689573.pdf>

29. Соціальна робота з сім'ями: теорії, моделі, ефективні практики [Текст] : монографія / За редакцією В. Петровича, С. Чернети. Луцьк : ФОП Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф». 2021. 340 с.

30. Соціально-педагогічна діагностика : наук.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н. П. Краснова, Л. П. Харченко, Я. І. Юрків, І. С. Сьомкіна ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка». Луганськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». 2011. 429 с.

31. Соціально-педагогічна діагностика дітей та родин, які опинились в складних життєвих обставинах : метод. рек. / автори-упор. В. Г. Панок, З.О. Гаркавенко, О.Г. Карагодіна, А.С. Шапошнікова. [2-е вид.]. К. : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. 2017. 76 с.

32. Технології соціально-педагогічної роботи з сім'ями / Капська А.Й., Пеша І.В., Міхеєва О.Ю., Соляник М.Г. К.: «Видавничий Дім "Слово"». 2015. 328 с.

33. Харченко С. Я. Соціально-педагогічне консультування : наук.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. Я. Харченко, Н. П. Краснова, Я. І. Юрків ; ДЗ «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Луганськ. 2011. 403 с.

34. Хомич Г.О., Ткач Р. М. Основи психологічного консультування: навч. посіб. К.: МАУП. 2004. 152 с.

Інтернет-ресурси

Законодавство України. Сайт ВР України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

Офіційне інтернет-представництво Президента України. Сайт Президента України. URL: [http:// president.gov.ua](http://president.gov.ua).

Урядовий портал. Сайт Кабінету Міністрів України. - URL: <http://kmu.gov.ua>.

Електронні бібліотеки: URL: <http://dir.meta.ua/ua/science-education/e-libraries/>

Офіційний сайт Міністерства соціальної політики URL: <http://www.mlsp.gov.ua/>

Офіційний сайт Міністерства освіти і науки URL: [http:// mon.gov.ua](http://mon.gov.ua)

Веб-ресурс «Громадські ради»: URL: <http://gromrady.org.ua>

Ініціативний центр сприяння активності та розвитку громадського почину «Єднання»: URL: <http://www.ednannia.kiev.ua>

Сайт «Громадський простір»: URL: [http://www.civicua.org .ua](http://www.civicua.org.ua)

<http://www.minfin.com.ua>

<http://biblioteka-knig.net>

<http://ebooktime.net/>

<http://ipp.sspu.sumy.ua>

<http://osvita.ua/>

<http://socialforum.ru/index.php?id=79>

<http://www.big-library.com.ua>

<http://www.info-library.com.ua/>

<http://www.nbu.gov.ua>

<http://www.socwd.uzhgorod.ua/cherkasy/preface.htm>

VIII. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Діаграма стосунків у родині, яку використовують соціальні працівники, психотерапевти та інші фахівці для виявлення ряду взаємних впливів між клієнтом та людьми, пов'язаними з ними відповідними соціальними інституціями, оточенням має назву..... 1) *генограма*, 2) *екомана*, 3) *соціометрія*, 4) *соціальна мережа*.

2. Принцип соціальної діагностики, який полягає у встановленні достовірності соціальної інформації, перевіряючи її за допомогою різних процедур чи джерел даних, називається принципом ...: 1) *системності*; 2) *верифікації*; 3) *об'єктивності*; 4) *ефективності*.

3. Метод соціальної діагностики, що спрямований на отримання більш поглибленої інформації з допомогою питань, проєктивних малюнків, геометричних фігур, має назву ... . 1) *соціального картографування*; 2) *анкетування*; 3) *інтерв'ювання*; 4) *бесіди*; 5) *тестування*.

4. Такі дії як обстеження конкретного соціуму, збір даних про стан інфраструктури, чисельність, склад і динаміку місцевого населення, характерні для ... . 1) *зондажно-інформаційного методу*; 2) *соціально-історичного методу*; 3) *методу інформативно-цільового аналізу*; 4) *методу соціального картографування*.

5. Метод соціальної діагностики, що спрямований на отримання більш поглибленої інформації з допомогою набору стандартизованих запитань та завдань, проєктивних малюнків, геометричних фігур, має назву .....

1) соціального картографування; 2) анкетування; 3) інтерв'ювання; 4) бесіди; 5) тестування.

6. Метод соціальної діагностики, який передбачає вияв взаємного зв'язку, взаємного впливу проявів, факторів, встановлених під час проведення діагностики, – це метод ... .

1) порівняльного аналізу; 2) метод кореляції; 3) класифікації; 4) контент-аналізу.

7. У соціальній діагностиці використовують такі види інтерв'ю .... 1) вільне; 2) фокусоване; 3) формалізоване; 4) стандартизоване; 5) з відкритими питаннями; 6) локалізоване; 7) аналітичне.

8. Нерозголошення результатів соціального діагнозу без персональної згоди на це особи, що була об'єктом дослідження (якщо це діти, то на розголошення результатів обстеження обов'язково потрібна згода їхніх батьків) – це вимоги принципу ...

9. Методи збору інформації, спостереження, опитування, вивчення документів, складання паспорта та соціального картографування мікрорайону, аналіз інформації, зондажно-інформаційного обстеження – відносяться до групи методів діагностики ... 1) сім'ї ; 2) підліткових та юнацьких груп; 3) особистості; 4) середовища.

10. Метод пізнання і дослідження, що використовується при вивченні зовнішніх проявів поведінки людини, за якими можна скласти уявлення про неї без втручання в протікання її діяльності – це ... . 1) спостереження; 2) опитування; 3) тестування; 4) класифікація.

11. Процедура ..... в консультуванні полягає в тому, що, слухаючи клієнта, консультант час від часу словами, жестами, мімікою, пантомімікою та іншими доступними засобами висловлює згоду з тим, що говорить клієнт, схвалює, підтримує його; а процедура ... консультантом думки клієнта полягає в тому, що консультант вступає в діалог з клієнтом в процесі вислуховування його сповіді в тих випадках, коли думка клієнта йому не зовсім зрозуміла або неточно виражена самим клієнтом, допомагає більш точно сформулювати думку. 1) переконання, 2) прояснення, 3) підкріплення

12. Процес збору, узагальнення та аналізу соціальними працівниками інформації щодо стану та життєвих обставин об'єкта соціальних послуг з метою визначення видів та обсягів послуг, їх впливу на процес подолання складних життєвих обставин – це ... 1) соціальна допомога, 2) оцінка потреб, 3) соціальний супровід, 4) соціальна реабілітація, 5) експертна оцінка

13. Види консультування за Державним стандартом консультування: 1) інформаційно-мотиваційне; 2) орієнтоване на вирішення завдання; 3) за принципом «рівний - рівному»; 4) психологічне; 5) експресивне, 6) кризове.

14. Соціальне консультування, на думку В. Шахрая, поділяється: за ... – на загальне, спеціальне, навчальне, договірне; за .... – на індивідуальне і групове; за .... – на конкретне, поєднане, програмне. 1) змістом, 2) типом, 3) формою

15. Процедура (спосіб вирішення завдань), що часто використовується фахівцями в соціальній роботі, у медичній та юридичній практиці з метою орієнтації окремих громадян, родин, громад шляхом порад, вказівок на альтернативні форми надання допомоги, забезпечення необхідною інформацією, має назву ... .

16. У соціальній роботі консультування виконує такі функції: .....

1) інформаційну, рекреаційну, організаційну, психологічну; 2) психотерапевтичну, організаційну, розвиваючу, комунікаційну; 3) інформаційну, психотерапевтичну, педагогічну, організаційну; 4) інформуючу, розвиваючу, проблемно-орієнтуючу, коректувальну, фасилітуючу, каталізуючу.

17. Прийом перефразування у процесі консультації – це ... . 1) повторення думки клієнта іншими словами, запрошення підтвердити інформацію, а також посилення визначеності слів клієнта; 2) підкріплення думки клієнта іншими словами, запрошення підтвердити інформацію, а також посилення визначеності слів клієнта; 3) вплив на зміну думки клієнта, запрошення підтвердити висловлену ним інформацію.

18. Консультування у соціальній роботі класифікується за типом – ... , за формою – ... , за змістом – ... , за критерієм контактності – ... . 1) групове, індивідуальне; 2) загальне, спеціальне, навчальне, договірне; 3) конкретне, програмне; 4) очне, заочне, дистантне, телефонне, письмове, через науково-популярні видання з питань соціальної допомоги.

19. На думку В. Шахрая у процесі консультування можна виділити декілька основних етапів (розмістіть їх у логічній послідовності): 1) формулювання проблеми і визначення цілей консультації; 2) здійснення відповідних дій; 3) вияв причин, що спонукали клієнта звернутися за консультацією; 4) оцінка результатів консультації і висновки; 5) аналіз, оцінка і діагностика проблеми; 6) встановлення стратегії і плану дій.

20. В консультації виділяються три основні прийоми пасивного слухання, яке допомагає клієнтові виражати свої думки: ... слухання – зосереджене уважне сприйняття мови клієнта, яке незамінне для з'ясування того, що ховається за скаргою або пропозицією співбесідника; ... слухання припускає короткі, по можливості питальні мовні акції з боку консультанта, які грають роль спрямовуючого чинника: організовують мову клієнта, акцентуючи його увагу на важливих для фахівця питаннях; ... слухання використовується з метою висловлення співпереживання клієнтові. 1) емпатійне, 2) рефлексивне, 3) нереклексивне.

21. Вчені І.Цзен, Р.Кочунас визначають такі позиції консультанта стосовно клієнта: .... – позиція, коли клієнт відчуває себе повноправним партнером в консультативному процесі, активно й продуктивно працює, не приховує та не спотворює інформацію про себе. Консультант відкритий, не оцінює і не звинувачує клієнта, здійснюється обмін особистісними проблемами, що надає консультації характеру буденної розмови; ... – позиція «авторитету» коли сильний, мудрий, досвідчений консультант, так би мовити, простягає руку допомоги слабкому, недосвідченому клієнтові; ... – позиція «радника», коли

консультант виступає як особа, більш компетентна у проблемі клієнта, що допомагає йому розібратися в ній, знайти шляхи подолання труднощів, підвищити його самооцінку.

1) позиція «знизу», 2) позиція «зверху», 3) позиція рівності.

22. Вчений Р. Кочунас виділяє такі цілі психологічного консультування як: *1) сприяння клієнту у зміні його соціальної поведінки для продуктивного життя, 2) сприяння у вирішенні матеріально-побутових проблем клієнта, 3) сприяння у розвитку навичок подолання труднощів, 4) сприяння у забезпеченні прийняття ефективних рішень життєвих проблем.*

23. Соціальна технологія, змістом якої є надання послуг з виявлення проблеми, її аналізу, розробки рекомендацій щодо вирішення проблеми, при необхідності сприяння у виконанні певних дій; а також кваліфікована допомога особам, які мають різні проблеми, з метою відновлення і оптимізації їх функцій, умов життєдіяльності – це ...

24. Такий метод консультування як ... передбачає роз'яснення умов, обставин, перспектив роботи, наслідків проблеми, можливих труднощів, попередження можливих помилок. *1) наслідування, 2) нормування, 3) інструктування, 4) регламентування*

25. Консультативний процес за Л. Браммером включають в себе такі етапи: *1) скарга, усвідомлення потреби в консультації; 2) формулювання потреби, подолання резистентності; 3) вираз почуттів, прояснення та розробка проблеми; 4) вивчення установок стосовно самого себе; 5) аналіз глибоких почуттів; 6) пророблення почуттів; 7) інсайт; 8) активні дії, завершення.*

26. Навичка активного слухання, яка полягає в перевірці правильності розуміння консультантом висловів абонента за допомогою викладу його думки своїми словами, показ співрозмовнику, що його думки є значущими для іншого, спосіб підвищити ясність та розуміння смислу – це ... *1) інтерпретація; 2) контрперенос, 3) парафразування*

27. Види непродуктивного спілкування в консультуванні .... *1) моралізування; 2) іронія і сарказм; 3) пригнічення клієнта; 3) критика і звинувачування клієнта; 4) заохочення та підтримка; 5) поради та директивні позиції щодо вирішення проблем клієнта; 6) спроби знизити гостроту ситуації; 7) надмірне саморозкриття консультанта;*

28. Адресована соц.працівник-консультанту докладна, щира, емоційно насичена розповідь клієнта про себе і про свою проблему в соціальному консультуванні називається .... *1) проповіддю, 2) сповіддю, 3) зізнанням*

29. Більшість дослідників виділяють 5-етапну структуру процесу консультування в психології і соціальній роботі (розмістіть в правильній послідовності). *1) етап виділення цілей консультування; 2) етап узагальнення; 3) етап встановлення контакту і структурування взаємовідносин; 4) етап пошуку альтернативних рішень; 5) етап обопільної ідентифікації проблеми.*

30. ... – це консультування, спрямоване на полегшення вираження афекту (сильної негативної емоції), налагодження спілкування, досягнення розуміння

клієнтом його проблем і відчуттів, демонстрацію турботи й емпатії, підвищення самооцінки, підтримку поведінки, зорієнтованої на подолання його проблем. 1) сімейне консультування, 2) індивідуальне консультування, 3) кризове консультування, 4) індивідуальне консультування

2.12. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Організація дозвілля в закладах освіти та рекреації» (автор Вікторія Петрук)

1. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота. ОС бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів <u>120/ 4</u>		Рік навчання <u>2</u>
		Семестр <u>4-ий</u>
		Лекції <u>34</u> год.
		Практичні (семінарські) <u>36</u> год. Лабораторні _____ год. Індивідуальні _____ год.
ІНДЗ: <u>є</u>		Самостійна робота <u>42</u> год.
	Консультації <u>8</u> год.	
Мова навчання		Форма контролю: екзамен Українська мова

II. Інформація про викладача (- ів)

ППП Петрук Вікторія Віталіївна,

Науковий ступінь кандидат педагогічних наук,

Вчене звання доцент

Посада доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація

Телефон: +380973517506

Електронна пошта: Petruk.Vikoriia@vnu.edu.ua

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

II. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Методи та технології викладання ¹	Форма контролю ² / Бали
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Теоретичні основи організації дозвілля							
Тема 1. Теоретичні основи		2	2			лекція-	ДС, РМГ,

дозвілля	7			3		диспут / Zoom, Moodle	2
Тема 2. Історичний та порівняльний аналіз дозвілля	11	4	4	3		лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, РМГ 2/2
Тема 3. Особливості дозвіллевої роботи з різними категоріями населення	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, РМГ 2
Тема 4. Основні інститути культурно-дозвіллевої сфери	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, РМГ, 2
Тема 5. Методика організації масової дозвіллевої діяльності	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, РМГ, 2
Разом за модулем 1	42	12	12	15	3		12
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Прикладні аспекти організації дозвілля							
Тема 6. Анімаційна діяльність соціального педагога	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, РМГ 2
Тема 7. Технології організації дитячих свят	12	4	4	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, РМГ, 2/2
Тема 8. Гра в структурі дозвілля	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, РМГ 2
Тема 9. Організація сімейного дозвілля	7	2	2	3		лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, РМГ 2
Тема 10. Релігійні свята й обряди у структурі дозвілля	7	2	2	3		лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, РМГ 2
Разом за модулем 2	49	12	12	15	3		12
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Особливості організації дозвілля в закладах освіти							
Тема 11. Організація дозвілля в дошкільному закладі	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, РМГ 2
Тема 12. Організація дозвілля з дітьми шкільного віку	10	2	4	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, РМГ 2/2

Тема 13. Дозвіллева діяльність в позашкільних навчальних закладах	11	4	4	3		лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, РМГ 2/2
Тема 14. Специфіка молодіжного дозвілля	7	2	2	3		лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, РМГ 2
Разом за модулем 3	29	10	12	12	2		12
Види підсумкових робіт							Бал
Модульна контрольна робота							60/Т
МКР 1							20
МКР 2							20
МКР 3							20
ІНДЗ							4
Всього годин/ Балів	120	34	36	42	8		100

Примітки: ¹/ Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

² / *Методи та форми контролю:* ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, тощо.

IV. Тематичний план змістових модулів

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи організації дозвілля

Тема 1. Теоретичні основи дозвілля

Сутність та структура соціального часу. Соціальна сутність вільного часу. Ознаки та функції вільного часу. Дозвілля та творча діяльність у структурі вільного часу. Провідні види дозвілля. Специфічні ознаки дозвілля. Сутність і змістові параметри дозвілля. Функції та рівні дозвілля. Закономірності дозвілля. Принципи дозвілля.

Основні поняття: вільний час; дозвілля; відпочинок; розваги; творча діяльність; соціальний час; робочий час; час для задоволення фізіологічних потреб; структура вільного часу; сутність дозвілля.

План практичних занять

1. Соціальна сутність вільного часу.
2. Дозвілля та творча діяльність у структурі вільного часу.
3. Сутність і змістові параметри дозвілля.
4. Функції та рівні дозвілля.
5. Закономірності дозвілля.
6. Принципи дозвілля.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати наукові джерела; підготовка до практичних занять.

Написати есе на тему «Мій вільний час».

Література для вивчення теми 1: 2; 4; 8; 12; 15.

Тема 2. Історичний та порівняльний аналіз дозвілля

Виникнення розгалуженої сфери дозвілля в Античності. Дозвілля у первісному суспільстві. Античні погляди Платона та Аристотеля на дозвілля. Становлення сфери дозвілля. Уявлення про дозвілля древніх греків. Дозвілля Римської імперії. Особливості дозвілля у період Середньовіччя. Дозвілля Давньої Русі. Культурне збагачення вільного часу в другій половині XIX ст. – на початку XX ст. Дозвілля дітей та молоді у системі позашкільної освіти XX ст. Основні сучасні тенденції функціонування індустрії дозвілля та розваг за рубежом.

Основні поняття: сфера дозвілля; соціально-виховний вплив; соціальне виховання; дозвіллієві потреби; суспільне дозвілля; моральність.

План практичних занять

1. Дозвілля у первісному суспільстві. Античні погляди Платона та Аристотеля на дозвілля. Уявлення про дозвілля древніх греків. Дозвілля Римської імперії.
2. Особливості дозвілля у період Середньовіччя.
3. Дозвілля Давньої Русі.
4. Культурне збагачення вільного часу в другій половині XIX ст. – на початку XX ст.
5. Дозвілля дітей та молоді у системі позашкільної освіти XX ст.
6. Основні сучасні тенденції функціонування індустрії дозвілля та розваг за рубежом.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати наукові джерела; підготовка до практичних занять.

Заповнити таблицю.

Історичний період	Форми та види дозвілля
-------------------	------------------------

Література для вивчення теми 2: 2; 8; 27.

Тема 3. Особливості дозвіллієвої роботи з різними категоріями населення

Особливості організації дозвілля дорослих. Освітній потенціал дозвіллієвої діяльності дорослих. Дозвіллієва діяльність з особами похилого віку. Чинником формування соціально-культурних потреб людей похилого віку. Підготовка дозвіллієвих програм для людей похилого віку. Специфіка дозвіллієвої роботи з особами з обмеженими можливостями. Доступність дозвілля для осіб з інвалідністю. Сутність дозвіллієвої реабілітації.

Основні поняття: дозвіллієве життя дорослих; освітні форми дозвіллієвої діяльності; засоби впливу естетичного спрямування; дозвіллієві програми; «забезпечення рівних можливостей».

План практичних занять

1. Особливості організації дозвілля дорослих.
2. Дозвіллієва діяльність з особами похилого віку.
3. Специфіка дозвіллієвої роботи з особами з обмеженими можливостями.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати наукові джерела; підготовка до практичних занять.

Запропонувати сценарії проведення дозвілля для дорослих, людей похилого віку, осіб з обмеженими можливостями.

Література для вивчення теми 3: 15; 26.

Тема 4. Основні інститути культурно-дозвіллевої сфери

Діяльність культурно-просвітніх закладів. Культурно-просвітницька діяльність в клубах, бібліотеках, музеях, на виставках. Організаційні принципи дозвіллевої діяльності клубу. Специфіка діяльності спортивно-рекреаційних закладів. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку. Організація дозвілля у видовищних закладах. Культурно-дозвіллева діяльність розважальних закладів. Підприємства з яскраво вираженим розважальним характером діяльності - цирки, зоопарки, атракціони, парки відпочинку.

Основні поняття: клуби; бібліотеки; музеї; дозвіллеві центри; гуртки; здібності дитини; культурно-дозвіллева діяльність.

План практичних занять

1. Діяльність культурно-просвітніх закладів.
2. Специфіка діяльності спортивно-рекреаційних закладів.
3. Організація дозвілля у видовищних закладах.
4. Культурно-дозвіллева діяльність розважальних закладів.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати наукові джерела; підготовка до практичних занять.

Охарактеризувати основні інститути культурно-дозвіллевої сфери.

Література для вивчення теми 4: 4; 7; 15; 16; 17.

Тема 5. Методика організації масової дозвіллевої діяльності

Поняття масової дозвіллевої діяльності. Масове свято як одна з форм проведення дозвілля. Етапи підготовки масового заходу. Святкова ситуація як основний інструмент процесу організації масового дозвілля. Методика організації розважальної форми дозвілля. Реклама як основний інструмент організації дозвілля та канал передачі інформації. Форми і методи організації роботи у сфері дозвілля. Методика їх проведення.

Основні поняття: масове свято; масове дозвілля; святкова ситуація; розважальна форма дозвілля; реклама заходу.

План практичних занять

1. Поняття масової дозвіллевої діяльності.
2. Святкова ситуація як основний інструмент процесу організації масового дозвілля.
3. Методика організації розважальної форми дозвілля.
4. Реклама як основний інструмент організації дозвілля та канал передачі інформації.
5. Форми і методи організації роботи у сфері дозвілля. Методика їх проведення.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати наукові джерела; підготовка до практичних занять.

Створити рекламу заходу для різних категорій населення.

Література для вивчення теми 5: 2; 9; 10; 18.

Питання для самоконтролю до змістового модуля I

1. *Сутність та структура соціального часу.*

2. *Особливості та підготовка дозвілєвої роботи з різними категоріями населення.*

3. *Специфіка діяльності основних інститутів культурно-дозвілєвої сфери.*

Змістовий модуль II. Прикладні аспекти організації дозвілля

Тема 6. Анімаційна діяльність соціального педагога

Поняття «анімація». Сутність анімаційної діяльності. Завдання анімації. Мета соціально-культурної анімації. Анімаційна діяльність в туризмі. Типи туристичної анімації. Анімаційні послуги та програми у готельному комплексі. Типологія напрямків і програм анімації. Основи анімаційного менеджменту. Структура менеджменту анімації в готелі.

Основні поняття: анімація; анімаційна діяльність; анімаційні послуги; анімаційний менеджмент.

План практичних занять

1. Сутність анімаційної діяльності.

2. Анімаційна діяльність в туризмі.

3. Анімаційні послуги та програми у готельному комплексі.

4. Основи анімаційного менеджменту.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати наукові джерела; підготовка до практичних занять.

Запропонувати анімаційні послуги в різних дозвілєвих інститутах.

Література для вивчення теми 6: 1; 7; 9; 11; 22.

Тема 7. Технології організації дитячих свят

Свято як соціокультурний феномен. Групи свят. Методика організації і проведення дитячого свята. Основні етапи підготовки та проведення свята. Характерні риси сучасного свята.

Основні поняття: свято; методика організації свята; дитяче свято; етапи підготовки свята; особливості проведення дитячих свят.

План практичних занять

1. Свято як соціокультурний феномен.

2. Методика організації і проведення дитячого свята.

3. Етапи підготовки та проведення свята.

4. Характерні риси сучасного свята.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати наукові джерела; підготовка до практичних занять.

Написати сценарій проведення дитячого свята.

Література для вивчення теми 7: 5; 6; 10; 16; 17; 24; 25.

Тема 8. Гра в структурі дозвілля

Сутність гри. Методи гри. Етапи гри. Характеристика малорухливих ігор за метою та способом проведення. Роль та місце конкурсів у дозвіллі дітей та

молоді. Телевізійні ігри-конкурси. Особливості проведення інтелектуальних ігор. Сутність сюжетно-рольової гри. Особливості ігрової діяльності під музику.

Основні поняття: гра; малорухливі ігри; конкурс; інтелектуальні ігри; сюжетно-рольові ігри;

План практичних занять

1. Характеристика малорухливих ігор за метою та способом проведення.
2. Роль та місце конкурсів у дозвіллі дітей та молоді. Телевізійні ігри-конкурси.
3. Особливості проведення інтелектуальних ігор.
4. Сутність сюжетно-рольової гри.
5. Особливості ігрової діяльності під музику.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати наукові джерела; підготовка до практичних занять.

Запропонувати ігри для різних вікових категорій дітей.

Література для вивчення теми 8: 10; 15; 16; 17; 19; 24.

Тема 9. Організація сімейного дозвілля

Теоретичні основи сімейної дозвіллевої діяльності. Спільний відпочинок дітей та батьків. Форми сімейного дозвілля. Чинники визначення характеру сімейного дозвілля. Методики організації сімейних свят. Літній відпочинок дітей у колі родини.

Основні поняття: сімейне дозвілля; форми сімейного дозвілля; принцип сімейного дозвілля.

План практичних занять

1. Теоретичні основи сімейної дозвіллевої діяльності.
2. Спільний відпочинок дітей та батьків.
3. Форми сімейного дозвілля.
4. Методики організації сімейних свят.
5. Літній відпочинок дітей у колі родини.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати наукові джерела; підготовка до практичних занять.

Написати есе на тему «Дозвілля нашої родини».

Література для вивчення теми 9: 15; 16; 17; 19; 20.

Тема 10. Релігійні свята й обряди у структурі дозвілля

Релігійні свята. Головні загальнохристиянські свята. Особливості проведення Різдвяних свят в Україні. Новий рік, народні звичаї, обрядові елементи. Великодні свята в Україні. Писанкарство. Загальні підходи при організації та проведенні релігійних християнських свят.

Основні поняття: релігійні свята; християнські свята; народні звичаї; народні обряди; організація релігійних свят.

План практичних занять

1. Головні загальнохристиянські свята.
2. Особливості проведення Різдвяних свят в Україні.

3. Новий рік, народні звичаї, обрядові елементи.
4. Великодні свята в Україні. Писанкарство.
5. Загальні підходи при організації та проведенні релігійних християнських свят.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати наукові джерела; підготовка до практичних занять.

Запропонувати сценарій релігійного свята або обряду.

Література для вивчення теми 10: 6; 23; 28.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2

1. *Сутність, завдання та мета анімаційної діяльності.*
2. *Характеристика технології організації дитячих свят.*
3. *Форми та методика організації сімейного дозвілля.*

Змістовий модуль III. Особливості організації дозвілля в закладах освіти

Тема 11. Організація дозвілля в дошкільному закладі

Особливості організації дозвілля дітей дошкільного віку. Характеристики дозвілля дітей. Функції дитячого дозвілля. Педагогічні умови, що забезпечують ефективність взаємодії дошкільного закладу у створенні дозвілля дітей. Завдання та методи педагогіки дозвілля. Форми і методи організації дозвілля дітей в ЗДО. Основні форми дитячого дозвілля. Значення гри для дитини дошкільного віку. Особливості організації дозвілля дітей дошкільного віку. Основні цілі діяльності психолога, вихователя в організації дозвілля дитини.

Основні поняття: дозвілля дошкільників; функції дитячого дозвілля; педагогіка дозвілля; культурно-дозвіллева діяльність дітей; форми дитячого дозвілля; втручання фахівця.

План практичних занять

1. Особливості організації дозвілля дітей дошкільного віку.
2. Педагогічні умови, що забезпечують ефективність взаємодії дошкільного закладу у створенні дозвілля дітей.
3. Форми і методи організації дозвілля дітей в ДНЗ.
4. Значення гри для дитини дошкільного віку.
5. Основні цілі діяльності психолога, вихователя в організації дозвілля дитини.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати наукові джерела; підготовка до практичних занять.

План-конспект проведення години дозвілля в ЗДО на теми (за вибором):

- а) година улюбленого дозвілля;
- б) відпочиваємо в колі ровесників.

Розробити один із проектів.

1. Розробити проект на тему: «День зустрічі птахів».
2. Скласти сценарій проведення свята «Тиждень чистоти вод».
3. Розробити проект «Зліт юних любителів природи».

Література для вивчення теми 11: 3; 14; 18.

Тема 12. Організація дозвілля з дітьми шкільного віку

Педагогічна сутність вільного часу та культурного дозвілля. Ігрова сутність дозвілля. Класифікація дозвіллевих потреб. Форми культурного конфлікту: аномія, культурне запізнювання, сторонній вплив. Особливості організація дозвіллевої роботи з дітьми. Характеристика вікових груп дітей. Основними завданнями організації дозвілля. Особливості організації дозвілля молодших школярів. Основні чинники для спрямування дозвіллевої діяльності підлітків.

Основні поняття: дозвіллева діяльність школярів; ігрова сутність дозвілля; вікові групи дітей; інтереси школярів.

План практичних занять

1. Педагогічна сутність вільного часу та культурного дозвілля.
2. Ігрова сутність дозвілля.
3. Класифікація дозвіллевих потреб.
4. Форми культурного конфлікту: аномія, культурне запізнювання, сторонній вплив.
5. Особливості організація дозвіллевої роботи з дітьми.
6. Характеристика вікових груп дітей.
7. Особливості організації дозвілля молодших школярів.
8. Основні чинники для спрямування дозвіллевої діяльності підлітків.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати основні поняття теми.

План-конспект проведення години дозвілля в початкових класах на теми (за вибором):

- а) година улюбленого дозвілля;
- б) відпочиваємо в колі ровесників.

Розробити один із проектів.

1. Скласти карту-схему: «Мандруємо до заповідників Волині».
2. Скласти словник-довідник лікарських рослин свого села, селища, міста.
3. Скласти 5 ігор-ребусів з назвами тварин, рослин (за вибором).

Література для вивчення теми 12: 12; 15; 16; 17; 18; 19; 24; 25; 27.

Тема 13. Дозвіллева діяльність в позашкільних навчальних закладах

Вільний час школярів та його специфіка. Організація дозвілля дітей та підлітків у системі позашкільної освіти. Мережа позашкільних навчальних закладів. Напрями та види діяльності позашкільних навчальних закладів в Україні. Завдання позаурочної та позашкільної виховної роботи. Зміст позаурочної та позашкільної виховної роботи. Класифікація форм організації виховання. Масові, групові та індивідуальні форми виховної роботи. Форми та види дозвіллевої діяльності підлітків і старшокласників.

Основні поняття: вільний час школярів; самостійність школярів; педагогічно організоване дозвілля; позашкільні заклади; дозвіллеві заходи; виховні заходи.

План практичних занять

1. Вільний час школярів та його специфіка.

2. Організація дозвілля дітей та підлітків у системі позашкільної освіти.
3. Напрями та види діяльності позашкільних навчальних закладів в Україні.
4. Зміст позаурочної та позашкільної виховної роботи.
5. Масові, групові та індивідуальні форми виховно роботи.
6. Форми та види дозвіллевої діяльності підлітків і старшокласників.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати основні поняття теми.

План-конспект проведення години дозвілля з підлітками на теми (за вибором):

- а) година улюбленого дозвілля;
- б) відпочиваємо в колі ровесників.

Розробити один із проектів.

1. Розробити проект «Охорона лісу» (з використанням ігрових технологій).
2. Скласти план-схему проведення конкурсу малюнків, карт на тему: «Рослини польові», «Свійські тварини», доміно з малюнками.
3. Розробити модель панорами «У кутку природи».

Література для вивчення теми 13: 19; 21; 24; 27.

Тема 14. Специфіка молодіжного дозвілля

Соціально-психологічна характеристика молоді. Дозвілля молоді як соціально-педагогічна проблема. Характеристика специфіки дозвілля студентської молоді. Специфіка дозвіллевої сфери життєдіяльності молоді. Особливості культурно-дозвіллевої діяльності молоді. Інновації у сфері молодіжного дозвілля: форми, види, умови. Роль культурно-дозвіллевої діяльності у соціалізації студентської молоді. Особливості процесу соціалізації студентської молоді у дозвіллевій діяльності.

Основні поняття: молодіжне дозвілля; всебічний розвиток здібностей; клуби; соціалізація студентської молоді.

План практичних занять

1. Дозвілля молоді як соціально-педагогічна проблема.
2. Характеристика специфіки дозвілля студентської молоді.
3. Особливості культурно-дозвіллевої діяльності молоді.
4. Інновації у сфері молодіжного дозвілля: форми, види, умови.
5. Роль культурно-дозвіллевої діяльності у соціалізації студентської молоді.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати основні поняття теми.

План-конспект проведення години дозвілля з старшокласниками, студентами на теми (за вибором):

- а) година улюбленого дозвілля;
- б) відпочиваємо в колі ровесників.

Розробити один із проектів.

1. Скласти план проведення екскурсій «Осіннім парком», «У світ чарівної осені», «Чарують барви теплого літа».

2. Розробити проект «Незамулені джерела», «Мандруємо Лесиним краєм», «Диво Поліського краю».

3. Скласти кодекс поведінки з лікарськими рослинами.

Література для вивчення теми 14: 2; 7; 15.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 3

1. *Особливості, форми та методи організація дозвілля в дошкільному закладі.*

2. *Характеристика дозвілєвої діяльності в шкільних та позашкільних навчальних закладах.*

3. *Особливості процесу соціалізації студентської молоді у дозвілєвій діяльності.*

V. Індивідуально науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Індивідуально-дослідне завдання (ІНДЗ) видаються здобувачам освіти на першому занятті, і виконуються здобувачем самостійно у письмовій формі при консультуванні з викладачем. Завдання здобувач освіти вибирає самостійно, не більше 1. За виконання завдання передбачено **4 бали**.

Кожному здобувачу освіти необхідно виконати індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ). На основі зібраного матеріалу здобувачі освіти готують медіа-презентацію з мінімум 10 слайдів. Обов'язковими структурними компонентами презентації є: титульна сторінка (з вказівкою кафедри, навчальної дисципліни, теми, групи, прізвища та імені здобувача освіти, року виконання), план, основний зміст, висновки, використана література. Слайди крім текстового викладу повинні мати таблиці, схеми, діаграми, фотографії.

Індивідуальні науково-дослідні завдання:

1. Проаналізувати власний соціальний час на предмет виявлення об'єму часу, необхідного для: а) виконання навчальних завдань; б) задоволення фізіологічних потреб; в) вільний час. Обчислення подати за один астрономічний рік біографічного часу.

2. Проаналізувати власний вільний час, виявити, яка у ньому питома вага дозвілля та "більш піднесеної діяльності". На основі аналізу структурних компонентів вашого вільного часу визначте його зміст (провідні форми проведення вами вільного часу). Оцініть, чи повністю ваше дозвілля та "більш піднесена діяльність" сприяють вашому розвитку.

3. Проаналізувати дозвілля власної сім'ї, визначивши позитивні та негативні тенденції у сімейних дозвілєвих традиціях. За вибором, скласти сценарій сімейного свята.

Критерії оцінювання ІНДЗ

Критерії оцінки	Максимальний бал	Рівень відповідності виконаного завдання критеріям та оцінка рівня			Бал здобувача освіти
Своєчасність виконання роботи	1 бал	1 б завдання виконане	0 б завдання здано не		

		своєчасно	своєчасно		
Творчий підхід у виконанні завдань	1 бал	1 б свій авторський шлях вирішення завдання	0,5 б прояви елементів творчості	0 б відсутнє своє бачення вирішення проблеми, діє по заданій схемі	
Обсяг виконання	1 бал	1 б завдання виконано у повному обсязі, без помилок	0,5 б завдання виконано у повному обсязі, але упущені окремі деталі	0 б завдання виконано не в повному обсязі, мають місце помилки	
Науковість, обґрунтованість, логічність	1 бал	1 б відповідність теоретичним положенням, обґрунтованість позиції, факти, результати досліджень подаються у логічній послідовності	0,5 б логіка викладу присутня, однак не вистачає ілюстрації отриманих узагальнень, або ж їх обґрунтування	0 б відсутня чітка логіка викладу, не структурує матеріал, аналіз не відповідає теоретичним положенням	

VI. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

2 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

1,5 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої

глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

1 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0,5 бал - Оцінюється робота здобувача освіти, який не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності.

0 балів - Оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

VII. Рекомендована література до ОК навчальної дисципліни відповідно до ДСТУ 2015

1. Балик С.І., Кравець О.М. Організація анімаційних послуг в туризмі. Харків: ХНАМГ, 2008. 197 с.
2. Бочелюк В.Й., Бочелюк В.В. Дозвіллезнавство: навч. вид. К. : Центр навчальної літератури, 2006. 208 с.
3. Варнава У. В., Смокова Л. С. Особливості організації дозвілля дітей дошкільного віку // *Вісник Одеського національного університету*. Серія : Психологія. 2015. Т. 20, Вип. 1. С. 6-12. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_psi_2015_20_1_3
4. Воловик А.Ф., Воловик В.А. Педагогіка дозвілля: підручник. Х.: ХДАК, 1999. 332 с.

5. Ворожейкіна О.М. 100 цікавих ідей для проведення шкільного свята. Х.: Вид. група «Основа», 2012. 222.
6. Воропай О. І. Звичаї нашого народу [Текст] : нар.-календар. звичаї, укр. нар. одяг : етногр. нарис. К. : Пульсари, 2012. 630 с. : кольор. іл. Бібліогр.: с. 606-614.
7. Гайдук О.С. Організація культурно-дозвілєвої діяльності молоді. Методичні рекомендації. Ужгород, 2020. 15 с.
8. Гімро І. В. Історія та теорія дозвілля. *Позашкільна освіта*. 2012. № 11. С. 2 – 6.
9. Кіптенко В.К. Менеджмент туризму : підручник. URL : <https://westudents.com.ua/knigi/601-menedjment-turizmu-kptenko-vk.html>
10. Ковальчук Т. І. Основи педагогічної дозвілєвої діяльності. К. : ДАКККіМ, 2010. Ч. І. 277 с.
11. Летуновська Н.Є., Люльов О.В. Маркетингу у туризмі : підручник. Суми : Сумський державний університет, 2020. 270 с.
12. Максимовська Н. О. Наукові засади розвитку соціальної педагогіки дозвілля. *Освіта та педагогічна наука*. 2012. № 5 6 (154 – 155). С. 37 – 42
13. Музей як освітній та культурно-дозвілєвий центр. Математика. Інформаційні технології. Освіта : Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (2-4 червня 2019 року). Луцьк : ПП Іванюк В.П., 2019. С. 109-111.
14. Організація дозвілля в дошкільному закладі. URL : <https://ukrbukva.net/print:page,1,35527-Organizaciya-dosuga-v-doshkol-nom-uchrezhdenii.html>
15. Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах : підручник / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Український центр культурних досліджень. К. : Кондор, 2008. 406 с.
16. Петрук В.В. Гра як ефективна форма організації дозвілля школярів. *Науковий вісник СНУ імені Лесі Українки: серія «Педагогічні науки»* : збірник наукових праць. Луцьк : ПП Іванюк В.П., 2020. № 4(408) С. 35-41.
17. Петрук В.В. Ігрові програми як форма організації розвиваючого дозвілля. *Педагогіка [Текст] : зб. наук. пр.* : [матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції науковців, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та спеціальної освіти» (14 травня 2020 р.)]. Луцьк : Вежа-Друк. 2020. С. 218-220.
18. Петрук В.В. Організація дозвілля в закладах освіти та рекреації. Методичні рекомендації щодо виконання практичних робіт та самостійної роботи студентів. Луцьк. 2022. 38 с.
19. Петрук В.В. Педагогічна організація дозвілля дітей та підлітків як основа формування й розвитку особистості. *Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір*: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (31 травня-1 червня 2018 року) [Текст] / А.В. Лякішева (заг. ред.). П.М. Гусак, І.Б.Кузава та ін. у 2 т. Т.2 (М-Я). Луцьк: ФОП Покора І.О., 2018. С. 77-80.

20. Петрук В.В. Сімейне дозвілля як фактор розвитку особистості. Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір: Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (28-29 травня 2019 року) [Текст] / за заг. ред. А.В. Лякішевої. Луцьк: ПП Іванюк В.П., 2019. С. 203-205.

21. Про позашкільну освіту : Закон України від 22.06.2000 № 1841-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 46, ст.393. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/gov>

22. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 №324-95/ВР із змінами та доповненнями від 16.10.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#>

23. Українознавство : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. М.І. Обушного. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. 672 с.

24. Флегонтова Н. М. Педагогічна організація культурного дозвілля школярів : навчально-методичний посібник. К.: Освіта України, 2007. 144 с.

25. Харченко С.Я., Белецька І.В., Гаміна Т.С. Організація вільного часу школярів : навч.-метод. посіб. Луганськ: Альма-матер, 2007. С. 14-32.

26. Цимбалюк Н.М. Дозвілля в Україні. Теоретичні та емпіричні аспекти: Монографія. К.: Видавничий центр ДАКККМ. 2003. 224 с.

27. Цимбалюк Н.М. Організація та методика культурно-дозвіллевої діяльності. Частина 1. Теоретичні основи культурно-дозвіллевої діяльності: Монографія. К.: Видавничий центр ДАКККМ. 2000. 180 с.

28. Шкода М. Н. Традиції і свята українського народу [Текст]. Донецьк : БАО, 2007. 384 с.

29. Яременко Н. В. Дозвіллезнавство : навч. Посібник. Фастів : Поліфаст, 2007. 460 с.

VII. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю (30 тестових завдань)

1. Відпочинок призначений для відновлення затрачених сил під час роботи (навчання) і поділяється на:

- 1) спортивний;
- 2) активний;
- 3) спонтанний;
- 4) пасивний.

2. Частина соціального часу, яка вивільнена від невідкладних справ і є простором вільної діяльності і вільного розвитку особистості називається:

- 1) вільний час;
- 2) біографічний час;
- 3) дозвілля.

3. До активного відпочинку можна віднести:

- 1) фізичні заняття;
- 2) спортивні ігри;
- 3) гру в доміно;

- 4) перегляд вистави в театрі;
- 5) участь у туристичному поході;
- 6) прибирання у помешканні.

4. До вимог, яким має відповідати молодіжне дозвілля слід віднести:

- 1) чітку самоорганізацію;
- 2) дезалкоголізацію;
- 3) підтримку біологічної норми здоров'я.

5. До дозвілля можна віднести такі види занять:

- 1) спілкування;
- 2) фізичні заняття;
- 3) заняття в музичній школі;
- 4) розваги та ігри;
- 5) відпочинок;
- 6) творчі заняття.

6. До структурних компонентів гри можна віднести:

- 1) мету (ігровий задум);
- 2) ситуацію гри;
- 3) правила гри;
- 4) хід гри.

7. Дозвілля є специфічним _____ способом регенерації сил людини.

8. За _____ вільного часу можна визначити, яке місце відводить людина певному заняттю, а за _____ - спрямованість її інтересів і потреб.

9. Молодіжне дозвілля повинне бути різноманітне, цікаве, _____.

10. Структурними компонентами вільного часу є _____ та _____.

11. За тривалістю дозвілля поділяють на:

- а) щоденне, щотижневе, відпускне, святкове;
- б) короткочасне, довготривале, епізодичне;
- в) щоденне, щотижневе, святкове;
- г) короткочасне, довготривале.

12. Частина загального бюджету часу, яка залишається після виконання школярами навчальних занять, задоволення природних фізіологічних потреб, інших обов'язкових занять і яку вони використовують за власним бажанням, відповідно до своїх потреб, інтересів, нахилів називається:

- 1) біографічний час;
- 2) вільний час;
- 3) дозвілля;
- 4) соціальний час.

13. До вимог, яким має відповідати молодіжне дозвілля слід віднести підтримку _____ норми здоров'я.

14. До основних вимог, яким має відповідати молодіжне дозвілля слід віднести _____ молоді в організації власного вільного часу.

15. *Дозвілля виступає фактором:*

1) виховання;

2) розвитку особистості.

16. Культура дозвілля - це перш за все внутрішня _____ людини.

17. Порівняно із дозвіллям, більш піднесена діяльність - це прояв _____, соціальної активності, напруги духовних і фізичних сил.

18. Структуру соціального часу складають основні сфери життєдіяльності людини: _____ час, час для задоволення _____ потреб і _____ час.

19. Головними соціальними функціями дозвілля є:

а) рекреаційна, комунікативна, соціальна, творча, ціннісно-орієнтаційна, пізнавальна, виховна;

б) рекреаційна, гедоністична, комунікативна, соціальна, творча, ціннісно-орієнтаційна, пізнавальна, виховна;

в) рекреаційна, комунікативна, розвивальна, творча, ціннісно-орієнтаційна, пізнавальна, виховна.

20. Встановіть відповідність між функціями дозвілля та їх характеристикою:

1) Соціальна функція	а) спрямована на зняття виробничої (навчальної) перевтоми, психологічної перенапруги, відтворення фізичних, інтелектуальних, емоційних сил людини; на зміцнення здоров'я шляхом участі в ігрових, оздоровчих, розважальних, спортивних, туристично-екскурсійних програмах, проведення вечорів відпочинку, видовищних заходів, театралізованих вистав, масових свят.
2) Рекреаційна функція	б) сприяє тому, щоб кожна особистість мала власну гідність, могла найти зміст свого існування, сприяє інтеграції людини в суспільство, задовольняє можливість самоідентифікації, дозволяє відчувати свою приналежність до певної спільноти.
3) Виховна функція	в) створення умов для вияву й розвитку творчого потенціалу особистості за межами професійно-трудової та сімейно-побутової діяльності шляхом участі особистості у виставках, творчих вечорах, в різноманітних гуртках, хобі-групах, у роботі майстерень, літературних, музичних, народознавчих віталень, художніх салонів.
4) Творча функція	г) має специфічні особливості, які полягають у добровільному включенні людини в дозвілєву діяльність і виявляється в цілеспрямованому розвитку особистісних потенціалів (пізнавального, ціннісно-орієнтаційного, творчого, комунікативного).

21. *Форми проведення учнями свого дозвілля залежать від:*

а) рівня розвитку;

б) потреб та інтересів;

в) ціннісних орієнтацій особистості;

г) місця проживання.

22. *До соціально-психологічних особливостей молоді відносять:*

а) підвищена емоційність;

- б) фізична рухливість;
- в) динамічна зміна настроїв;
- г) глядацька та інтелектуальна сприйнятливість;
- т) нездатність до компромісу та згоди.

23. До багатопрофільних клубів можна віднести клуби:

- 1) політичні;
- 2) туристичні;
- 3) вихідного дня;
- 4) фан-клуби;
- 5) молоді сім'ї;
- 6) любителів пива;
- 7) спортивні.

24. За умови одомашнення дозвілля люди надають перевагу _____ формам відпочинку.

25. Класифікація ігор за змістово-процесуальними критеріями базується на змісті та способах здійснення ігор і включає такі їх види:

- 1) рухливі;
- 2) малорухливі;
- 3) інтелектуальні;
- 4) музичні;
- 5) сюжетно-рольові;
- 6) азартні;
- 7) забави;
- 8) конкурси тощо.

26. Музичні ігри повинні бути нескладними, одноголосими, доступними дітям. Мелодії мають бути:

- 1) короткими;
- 2) веселими;
- 3) яскравими;
- 4) легкими для запам'ятовування;
- 5) фразової побудови;
- 6) із застосуванням репризних повторень;
- 7) мажорними.

27. До засобів, які забезпечують дитячий розвиток відносять:

- а) гри;
- б) спілкування дітей із дорослими і однолітками;
- в) дитячу літературу;
- г) різноманітні види художньої діяльності дитини;
- т) навчання.

1. Відмінною якістю культурного молодіжного дозвілля є:

- а) емоційна забарвленість;
- б) можливість займатися улюбленою справою;
- в) зустрічатись з цікавими людьми;
- г) відвідувати значимі для себе місця;

т) бути учасником важливих подій.

2. Молодість – період інтенсивного соціального дозрівання тому, що більшість молодих людей:

- 1) завершують освіту;
- 2) повністю дозрівають фізіологічно;
- 3) розпочинають трудову діяльність;
- 4) створюють сім'ї;
- 5) набувають матеріальної самостійності;
- 6) піклуються про батьків.

3. Найнеобхіднішою умовою успішного проведення рольових ігор є вміння педагога зайняти _____ позицію.

2.13. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Соціально-правовий захист окремих категорій клієнтів» (автор Світлана Чернета)

1. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота. ОС бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів <u>180/ 6</u>		Рік навчання <u>4</u>
		Семестр <u>7-ий</u>
		Лекції <u>44</u> год.
ІНДЗ: <u>є</u>		Практичні (семінарські) <u>46</u> год.
	Лабораторні _____ год.	
	Індивідуальні _____ год.	
Мова навчання	Самостійна робота <u>78</u> год.	
	Консультації <u>12</u> год.	
	Форма контролю: <u>екзамен</u>	
	Українська мова	

II. Інформація про викладача (- ів)

ППП Чернета Світлана Юріївна,

Науковий ступінь кандидат педагогічних наук,

Вчене звання доцент

Посада завідувачка кафедри, доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація

Телефон +380506756783,

Електронна пошта Cherneta.Svitlana@vnu.edu.ua

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Методи та технології викладання ¹	Форма Контролю ² / Бали
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Теоретично-методологічні основи соціально-правового захисту в Україні							
Тема 1. Поняття соціально-правового захисту	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle.	ДС, ПР, ДБ/1,5
Тема 2. Міжнародні та вітчизняні стандарти соціально-правового захисту	7	2	2	3	-	метод круглого столу / Zoom, Moodle.	ДС, ПР, ДБ/1,5
Разом за модулем 1	15	4	4	6	1		3
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Правові механізми захисту різних категорій громадян							
Тема 3. Правовий захист шлюбно-сімейних відносин	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ПР, ДБ/1,5
Тема 4. Захист особистих (немайнових) та майнових прав подружжя	7	2	2	3	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ПР, ДБ/1,5
Тема 5. Правове регулювання відносин між батьками та дітьми	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ПР, ДБ/1,5
Тема 6. Захист прав ВІЛ-інфікованих громадян	7	2	2	3	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ПР, ДБ/1,5
Тема 7. Соціально-правовий захист бездомних та безпритульних дітей	7	2	2	3	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ПР, ДБ/1,5
Тема 8. Соціально-правовий захист осіб, які зазнали насилля	7	2	2	3	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ПР, ДБ/1,5
Тема 9. Соціально-правовий супровід суб'єктів пробації	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ПР, ДБ/1,5
Разом за модулем 2	52	14	14	21	3		10,5

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Соціальний захист дітей та молоді							
Тема 10. Напрями соціальної молодіжної політики	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ПР, ДБ/3
Тема 11. Базові соціальні послуги для дітей та молоді	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ПР, ДБ/1,5
Тема 12. Трудові гарантії та матеріальна підтримка молоді	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ПР, ДБ/1,5
Тема 13. Законодавче забезпечення реалізації житлових та майнових прав неповнолітніх	7	2	2	3	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ПР, ДБ/1,5
Тема 14. Реалізація права на успадкування неповнолітніми	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ПР, ДБ/1,5
Тема 15. Соціальний супровід неповнолітніх правопорушників	9	2	4	3	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ПР, ДБ/3
Разом за модулем 3	48	12	14	18	4		12
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV. Соціальна допомога громадянам в Україні							
Тема 16-17. Соціальна допомога сім'ям з дітьми	18	4	4	8	2	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/1,5
Тема 18. Соціальна допомога багатодітним та малозабезпеченим сім'ям	9	2	2	5	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/К/1,5
Тема 19. Соціальна допомога особам з інвалідністю	9	2	2	5	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/К/1,5
Тема 20. Загальні засади реалізації права на пенсію в Україні	10	2	2	5	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/К/1,5
Тема 21. Соціальний захист сімей учасників АТО та війни.	9	2	2	5	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/К/1,5
Тема 22. Щомісячна адресна допомога внутрішньо переміщеним особам	10	2	2	5	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/1,5

Разом за модулем 4	57	14	14	33	4		9
Види підсумкових робіт							Бал
Модульна контрольна робота							60/Т
МКР 1							10
МКР 2							20
МКР 3							10
МКР 4							20
ІНДЗ є							5,5
Всього годин/ Балів	180	44	46	78	12	100	

Примітки: ¹/ Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

² / *Методи та форми контролю:* ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, тощо.

IV. Тематичний план змістових модулів

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Теоретично-методологічні основи соціально-правового захисту в Україні

Тема 1. Поняття соціально-правового захисту

Система законодавства України. Основні види нормативно-правових документів. Юридична сила. Поняття соціально-правового захисту, напрями та механізми реалізації. Суб’єкти та об’єкти соціально-правового захисту. Напрями соціально-правового захисту у країнах Європейського Союзу.

Основні поняття: соціально-правовий захист, нормативно-правові документи, Конституція, кодекси, закони, постанови, регламентуючі документи, дорадчі документи, права, свободи, обов’язки, соціальна політика, соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальна допомога.

План практичних занять

1. Поняття соціально-правового захисту
2. Співвіднесення понять «соціальний захист», «соціальне забезпечення» та «соціальна допомога».
3. Основні напрями соціально-правового захисту в Україні.

Завдання для самостійної роботи

Знайти в ЗМІ та Інтернеті інформацію про порушення прав, свобод людини у сучасному суспільстві

Література для вивчення теми 1: 17; 21; 33; 43.

Тема 2. Міжнародні та вітчизняні стандарти соціально-правового захисту

Базові міжнародні нормативно-правові документи соціально-правового захисту. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Європейська конвенція про соціальне забезпечення. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Конвенція про встановлення міжнародної системи збереження прав у галузі соціального забезпечення

Міжнародні стандарти соціально-правового захисту. Соціальні стандарти та державні соціальні гарантії. Соціальні нормативи.

Основні поняття: міжнародні нормативно-правові документи, права, свободи, обов'язки, людина, громадянин.

План практичних занять

6. Причини прийняття Загальної Декларації прав людини.
7. Право дітей на виховання, навчання та розвиток у сім'ї.
8. Свободи людини у сучасному суспільстві.
9. Обов'язки людини перед суспільством.

Завдання для самостійної роботи

Знайти в ЗМІ та Інтернеті інформацію про захист прав дітей в Україні та за кордоном

Література для вивчення теми 2: 4; 5; 10; 21; 38.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1

1. Поняття та напрями соціально-правового захисту
2. Основні права на соціальний захист
3. Міжнародні та вітчизняні стандарти соціально-правового захисту

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Правові механізми захисту різних категорій громадян

Тема 3. Правовий захист шлюбно-сімейних відносин

Завдання Сімейного кодексу. Учасники сімейних відносин: суб'єкти, об'єкти. Загальні засади регулювання сімейних відносин. Інститут заручин. Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків. Захист сімейних прав та інтересів. Ознаки, види сімейних правовідносин. Умови та порядок укладання шлюбу. Недійсність шлюбу. Правові наслідки недійсності шлюбу. Майнові відносини в сім'ї. Аліментні зобов'язання подружжя. Обов'язки подружжя по взаємному утриманню. Розірвання шлюбу.

Основні поняття: шлюб, сім'я, сімейні правовідносини, подружжя, сімейні права, сімейні обов'язки, недійсність шлюбу, заручини, Аліменти, утримання, розірвання шлюбу.

План практичних занять

1. Ознаки, види сімейних правовідносин.
2. Умови та порядок укладання шлюбу.
3. Недійсність шлюбу.
4. Правові наслідки недійсності шлюбу.
5. Майнові відносини в сім'ї.
6. Обов'язки подружжя по взаємному утриманню.
7. Припинення шлюбу
8. Правові наслідки припинення шлюбу.

Завдання для самостійної роботи

Навести приклади з різноманітних джерел фіктивних чи фактичних шлюбів. Прокоментувати причини їх утворення.

Література для вивчення теми 3: 1; 36; 37; 40; 41.

Тема 4. Захист особистих (немайнових) та майнових прав подружжя
Майнові відносини. Поняття майна. Рухоме та нерухоме майно. Спільна сумісна власність. Спільна часткова власність. Майнові відносини дітей. Аліментні зобов'язання. Успадкування за законом. Заповіт. Дарування. Спадкоємці. Спадкодавці. Прийняття спадщини. Оспорювання спадщини.

Основні поняття: майно, нерухоме майно, рухоме майно, спільна сумісна власність, спадок, заповіт.

План практичних занять

1. Поняття майнових правовідносин подружжя
2. Поняття «спільна сумісна власність»
3. Види аліментних зобов'язань
4. Порядок звернення та особливості отримання аліментів.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізувати судові рішення про поділ майна подружжям **Література для вивчення теми 4:** 36; 37; 40; 41.

Тема 5. Правове регулювання відносин між батьками та дітьми
Встановлення походження дитини і запис батьків. Права і обов'язки батьків по захисту і вихованню дітей. Позбавлення батьківських прав. Правові наслідки позбавлення батьківських прав. Поновлення в батьківських правах. Відібрання дитини без позбавлення батьківських прав. Забезпечення інтересів дітей при розгляді спорів про них. Обов'язки дітей і батьків по взаємному утриманню.

Основні поняття: батьківство, обов'язок по вихованню, позбавлення батьківських прав, правові наслідки, поновлення в батьківських правах, відібрання дитини без позбавлення батьківських прав.

План практичних занять

1. Встановлення походження дитини і запис батьків.
2. Права і обов'язки батьків по захисту і вихованню дітей.
3. Забезпечення інтересів дітей при розгляді спорів про них.
4. Обов'язки дітей і батьків по взаємному утриманню.

Завдання для самостійної роботи

Знайти в ЗМІ та Інтернеті інформацію про позбавлення батьківських прав.

Література для вивчення теми 5: 1; 36; 37; 40; 41.

Тема 6. Захист прав ВІЛ-інфікованих громадян

Соціальні гарантії ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД осіб. Правовий захист ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД осіб. Профілактика, лікування, догляд і підтримка людей, які живуть з ВІЛ. Закон України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ». Антиретровірусна терапія. Кримінальна відповідальність за свідоме зараження ВІЛ.

Основні поняття: ВІЛ-інфіковані, СНІД, соціальні гарантії, профілактика, антиретровірусна терапія, кримінальна відповідальність.

План практичних занять

1. Захист прав ВІЛ-інфікованих.

2. Права і свободи ВІЛ-інфікованих дітей.

3. Доступність послуг та права людей, які живуть з ВІЛ в Україні

Завдання для самостійної роботи

Розробити програму залучення студентів до первинної профілактики ВІЛ-інфекції

Література для вивчення теми 6: 8; 16; 21; 22.

Тема 7. Соціально-правовий захист бездомних та безпритульних дітей

Правове забезпечення права на захист безпритульних дітей. Система обліку та реєстрації безпритульних дітей. Запобігання бездомності і безпритульності. Система реінтеграції бездомних осіб і безпритульних дітей. Закладами соціального захисту для безпритульних дітей. Служба у справах дітей. Соціальна послуга соціальної інтеграції та реінтеграції бездомних осіб. Державний стандарт.

Основні поняття: безпритульні діти, бездомні особи, соціальна інтеграція, реінтеграція, запобігання.

План практичних занять

1. Правове забезпечення права на захист безпритульних дітей.
2. Система обліку та реєстрації безпритульних дітей.
3. Запобігання бездомності і безпритульності.
4. Система реінтеграції бездомних осіб і безпритульних дітей.
5. Закладами соціального захисту для безпритульних дітей.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізувати причини виникнення безпритульності та розробити механізм залучення таких дітей до громадських ініціатив (подати у таблиці)

Література для вивчення теми 7: 16; 17; 19; 39.

Тема 8. Соціально-правовий захист осіб, які зазнали насильства

Поняття та види насильства в сім'ї. Причини та наслідки домашнього насильства. Насильство за ознакою статі. Жорстоке поводження з дітьми. Законодавство України щодо попередження домашнього насильства. Особливості відповідальності за скоєння домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Служби та органи, які здійснюють супровід жертв домашнього насильства. Вітчизняні та міжнародні програми попередженню домашнього насильства. «16 днів проти насильства». Попередження булінгу в закладах освіти.

Основні поняття: домашнє насильство, насильство за ознакою статі, економічне, сексуальне, фізичне та психологічне насильство.

План практичних занять

1. Законодавче забезпечення попередження насильства
2. Правове регулювання попередження булінгу
3. Соціально-правовий захист жертв домашнього насильства за ознакою статі

Завдання для самостійної роботи

Розробити програму виявлення проявів сімейного насильства

Література для вивчення теми 8: 12; 17; 21; 22.

Тема 9. Соціально-правовий супровід суб'єктів пробації

Виникнення пробації. Передумови та історія становлення інституту пробації. Закон «Про пробацію злочинців, що вчинили злочин вперше» (The Probation of First Offenders Act) (1887р.). Закон «Про пробацію злочинців» (The Probation of Offenders Act) (1901р.). Визначення поняття «пробація» в міжнародних актах та законодавстві зарубіжних країн. Закріплення поняття «пробація» в українському законодавстві. Основні функції пробації.

Концепції реформування кримінальної юстиції в Україні. Закон України «Про пробацію»: етапи прийняття та основний зміст. Мета, завдання та принципи пробації. Підстави та зміст пробації. Суб'єкти пробації. Основні положення законодавства України щодо реформування системи виконання покарань та пробації. Мета соціально-виховної роботи. Суб'єкти та інші учасники соціально-виховної діяльності. Функції та принципи діяльності фахівця з соціальної роботи із суб'єктами пробації. Особливості супроводу суб'єктів пробації у всіх видах пробації. Співпраця соціального працівника з громадськими організаціями у системі пробації.

Основні поняття: пробація, суб'єкти пробації, пробаційні програми, пробація неповнолітніх, соціально-виховна робота.

План практичних занять

1. Законодавче забезпечення соціально-виховної роботи у службі пробації.

2. Соціальна робота в системі пробації.

3. Соціальна робота з неповнолітніми правопорушниками.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізувати зміст пробаційних програм Польщі

Література для вивчення теми 9: 15; 22; 35.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2

1. Завдання Сімейного кодексу. Учасники сімейних відносин.

2. Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків.

3. Шлюб. Державна реєстрація шлюбу.

4. Недійсність шлюбу. Правові наслідки недійсності шлюбу.

5. Права та обов'язки подружжя по утриманню.

6. Особисті немайнові права та обов'язки батьків і дітей.

7. Права батьків і дітей на майно.

8. Обов'язок батьків по утримуванию дітей і його виконання.

9. Обов'язок повнолітніх дітей утримувати батьків та його

виконання.

10. Соціально-правовий захист осіб, які зазнали насильства

11. Попередження всіх форм домашнього насильства

12. Соціально-правовий захист членів неблагополучних сімей

13. Правовий захист дітей, які опинились в складних життєвих

обставинах

14. Захист прав ВІЛ-інфікованих громадян

15. Соціально-правовий захист бездомних та безпритульних дітей

16. *Соціальний супровід неповнолітніх правопорушників*

МІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Соціальний захист дітей та молоді

Тема 10. Напрями соціальної молодіжної політики

Соціальна молодіжна політика держави. Молодіжний рух як складова формування громадянського суспільства: Напрями молодіжної політики. Молодь та діти як об'єкти державної політики. Державна молодіжна політика на місцях і молодіжна інфраструктура. Дитячі та молодіжні організації, їх статус та законодавче регулювання. Сутність та принципи соціальної молодіжної політики в Україні. Молодіжні центри. Основні принципи та засади діяльності

Основні поняття: молодь, діти, молодіжна політика, дитячі та молодіжні організації.

План практичних занять

1. Соціальна молодіжна політика.
2. Напрями молодіжної політики.
3. Соціальні інститути держави.
4. Дитячі та молодіжні організації, їх статус та законодавче регулювання.

Завдання для самостійної роботи

Визначити напрями соціальної молодіжної політики в Україні і у 3 країнах світу (на вибір) Порівняти види соціальної роботи з молоддю в Україні та Польщі

Література для вивчення теми 10: 9; 18; 21; 39.

Тема 11. Базові соціальні послуги для дітей та молоді

Система соціальних послуг в територіальній громаді. Молодь як об'єкт надання соціальних послуг в ТГ. Соціальна послуга інформування. Соціальна послуга консультування. Соціальна послуга соціальної профілактики. Соціальна послуга соціальної інтеграції та реінтеграції.

Основні поняття: соціальна послуга, молодь, діти.

План практичних занять

1. Соціальна послуга інформування
2. Соціальна послуга консультування
3. Соціальна послуга соціальної профілактики.
4. Соціальна послуга соціальної інтеграції та реінтеграції.

Завдання для самостійної роботи

Розробити зміст інформування про соціальні послуги для дітей та молоді у вашій ТГ

Література для вивчення теми 11: 9; 17; 18; 21; 39.

Тема 12. Трудові гарантії та матеріальна підтримка молоді

Трудові договори, що укладаються з працівниками. Контракт – особлива форма трудового договору. Правове регулювання робочого і вільного часу. Охорона праці.

Реалізація права на працю вагітних жінок та молодих мам. Трудові гарантії та права неповнолітніх.

Основні поняття: трудові права, праця, контракт, роботодавець, охорона праці, відпустка.

План практичних занять

1. Поняття трудових прав та учасники трудових правовідносин
2. Трудові права неповнолітніх та жінок: законодавче регулювання.
3. Норми виробітку, оплата праці та відпустки жінок та неповнолітніх
4. Особливості праці вагітних жінок
5. Трудові гарантії жінок з дітьми
6. Реалізація права на працю неповнолітніми.

Завдання для самостійної роботи

Розкрити зміст державних програм для молодих сімей, які діють в Луцькій ТГ

Література для вивчення теми 12: 1; 20; 21; 33.

Тема 13. Законодавче забезпечення реалізації житлових та майнових прав неповнолітніх

Законодавче забезпечення житлових та майнових прав неповнолітніх. Реалізація житлових і майнових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які знаходяться під опікою (піклуванням) у сім'ях громадян. Реалізація житлових і майнових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які виховуються у державних закладах. Реалізація житлових і майнових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які виховуються в дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях. Реалізація житлових і майнових прав дітей-інвалідів. Реалізація житлових і майнових прав неповнолітніх, що перебувають у закладах соціальної реабілітації.

Основні поняття: житло, майно, житлові права, майнові права, дрібні побутові угоди.

План практичних занять

1. Законодавче забезпечення житлових та майнових прав неповнолітніх
2. Реалізація житлових і майнових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які знаходяться під опікою (піклуванням) у сім'ях громадян.
3. Реалізація житлових і майнових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які виховуються у державних закладах.
4. Реалізація житлових і майнових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які виховуються в дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях.
5. Реалізація житлових і майнових прав дітей-інвалідів.
6. Реалізація житлових і майнових прав неповнолітніх, що перебувають у закладах соціальної реабілітації.

Завдання для самостійної роботи

Зробити порівняльну таблицю майнових та житлових прав повнолітніх та неповнолітніх

Література для вивчення теми 13: 21; 40; 41.

Тема 14. Реалізація права на успадкування неповнолітніми

Поняття спадкового права. Спадкоємці. Спадкодавці. Спадкування за законом. Перша, друга, третя черга спадкування. Спадкування за заповітом. Спадкові права дітей. Відкриття спадщини. Управління спадщиною неповнолітніх.

Основні поняття: спадок, успадкування за законом, заповіт, дарування, спадкоємці, спадкодавці, черговість успадкування.

План практичних занять

1. Поняття спадкового права
2. Спадкування за законом
3. Спадкування за заповітом
4. Спадкові права дітей

Завдання для самостійної роботи

Проаналізувати судові рішення щодо успадкування неповнолітніми

Література для вивчення теми 14: 40; 41.

Тема 15. Соціальний супровід неповнолітніх правопорушників

Поняття та види відповідальності. Неповнолітні як спеціальні суб'єкти відповідальності. Дисциплінарна відповідальність неповнолітніх. Матеріальна відповідальність неповнолітніх. Поняття, зміст, підстава та форми кримінальної відповідальності. Злочини (не тяжкі, середньої тяжкості, тяжкі, особливо тяжкі). Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності. Система пробації неповнолітніх. Адміністративне правопорушення та відповідальність неповнолітніх. Санкції. Покарання.

Основні поняття: відповідальність, правопорушення, злочин, покарання, пробація.

План практичних занять

1. Поняття та види відповідальності.
2. Дисциплінарна відповідальність неповнолітніх.
3. Матеріальна відповідальність неповнолітніх.
4. Поняття, зміст, підстава та форми кримінальної відповідальності.
5. Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності.
6. Система пробації щодо неповнолітніх.

Завдання для самостійної роботи

Зробити порівняльний аналіз покарань за кримінальні злочини неповнолітніх та повнолітніх громадян.

Література для вивчення теми 15: 15; 22; 35.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 3

1. *Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.*

2. *Органи і служби у справах дітей: повноваження, напрями діяльності, особливості залучення інших фахівців.*

3. *Характеристика видів соціальних допомог сім'ям з дітьми та основні умови їх призначення.*

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV. Соціальна допомога громадянам в Україні

Тема 16-17. Соціальна допомога сім'ям з дітьми

Поняття «соціальна допомога» та її суб'єкти. Обґрунтування поняття «законодавство». Основи законодавства про соціальну допомогу громадянам. Основні види соціальних допомог в Україні. Адресність та способи адресування. Найважливіші міжнародні правові акти та міжнародні організації, діяльність яких спрямована на забезпечення соціальної допомоги. Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми». Аналіз Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми». Характеристика видів соціальних допомог сім'ям з дітьми та основні умови їх призначення. Соціальна допомога у зв'язку з вагітністю та пологами. Одноразова соціальна допомога при народженні дитини. Допомога по догляду за дитиною до трирічного віку. Допомога під час встановлення опіки та піклування, при усиновленні.

Основні поняття: сім'ї з дітьми, соціальна допомога, адресність, соціальна допомога у зв'язку з вагітністю та пологами, одноразова соціальна допомога при народженні дитини, допомога по догляду за дитиною до трирічного віку, опіка та піклування, усиновлення.

План практичних занять

5. Характеристика видів соціальних допомог сім'ям з дітьми та основні умови їх призначення
6. Соціальна допомога у зв'язку з вагітністю та пологами
7. Одноразова соціальна допомога при народженні дитини
8. Соціальна допомога одиноким матерям (батькам)
9. Соціальна допомога опікунам (піклувальникам)
10. Соціальна допомога при усиновленні
11. Тимчасова державна допомога дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів.

Завдання для самостійної роботи

Розробити алгоритм отримання соціальної допомоги сім'ям з дітьми

Література для вивчення теми 16-17: 18; 34; 36; 37.

Тема 18. Соціальна допомога багатодітним та малозабезпеченим сім'ям

Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям». Правовий статус малозабезпеченої сім'ї. Порядок призначення та припинення виплати допомоги малозабезпеченими сім'ями. Обрахунок допомоги. Статус багатодітної сім'ї. члени багатодітної сім'ї. Основні пільги багатодітним сім'ям. Одноразова допомога «Матері-героїні».

Основні поняття: малозабезпечена сім'я, багатодітна сім'я, пільги, соціальна допомога, «Мати-героїня».

План практичних занять

1. Поняття та критерії оцінювання малозабезпечених сімей

2. Перелік документів необхідних для отримання допомоги
3. Призначення та припинення виплати державної соціальної допомоги
4. Підготувати повідомлення про надання державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям.
5. Пільги для багатодітних сімей
6. Пільги дітям з багатодітних сімей
7. Додаткові гарантії багатодітним сім'ям
8. Одноразова допомога «Матері-героїні».

Завдання для самостійної роботи

Проаналізувати порядок отримання статусу «Мати-героїня» в різних країнах

Література для вивчення теми 18: 34; 40; 41.

Тема 19. Соціальна допомога особам з інвалідністю

Поняття та правовий статус осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інвалідів з дитинства: нормативно-правове забезпечення їх захисту. Соціальна політика держави та моделі інвалідності. Система соціальної допомоги дітям з інвалідністю. Заклади соціальної реабілітації. Реалізація права на освіту та працю дітьми з інвалідністю.

Основні поняття: особа з інвалідністю, дитина з інвалідністю та особа з інвалідністю з дитинства.

План практичних занять

1. Поняття «особа з інвалідністю», «дитина з інвалідністю» та «особа з інвалідністю з дитинства».
2. Право на соціальну допомогу
3. Умови призначення, припинення та поновлення соціальної допомоги особам з інвалідністю, особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю.
4. Щомісячна грошова допомога особі, яка проживає разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу.

Завдання для самостійної роботи

Порівняти види соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства в різних країнах

Література для вивчення теми 19: 5; 14; 17; 21; 38.

Тема 20. Загальні засади реалізації права на пенсію в Україні

Реформування системи пенсійного забезпечення. Солідарна та накопичувальна пенсійні системи: порівняльний аналіз. Право громадян України на державне пенсійне забезпечення. Види державних пенсій. Особи, які мають право на трудову пенсію. Пенсійне забезпечення військовослужбовців та їх сімей. Право вибору пенсії. Звернення за призначенням пенсії. Кошти на виплату пенсій. Звільнення пенсій від податків. Добровільне страхування додаткової пенсії. Органи, що здійснюють пенсійне забезпечення.

Основні поняття: пенсія, пенсійне забезпечення, пенсійна система, пенсійне страхування, трудові пенсії.

План практичних занять

1. Реформування системи пенсійного забезпечення
2. Солідарна та накопичувальна пенсійні системи: порівняльний аналіз
3. Право громадян України на державне пенсійне забезпечення
4. Види державних пенсій
5. Особи, які мають право на трудову пенсію
6. Пенсійне забезпечення військовослужбовців та їх сімей
7. Право вибору пенсії
8. Добровільне страхування додаткової пенсії
9. Органи, що здійснюють пенсійне забезпечення

Завдання для самостійної роботи

Проаналізувати систему, принципи та суб'єкти недержавного пенсійного забезпечення.

Література для вивчення теми 20: 20; 21; 23; 25.

Тема 21. Соціальний захист сімей учасників АТО та війни.

Статус учасника бойових дій. Соціальні гарантії встановлені для військовослужбовців. Пільги учасників бойових дій. Пільги членам сім'ї загиблого учасника АТО. Матеріальна допомога.

Основні поняття: учасники бойових дій, військовослужбовці, сім'ї загиблого на війні.

План практичних занять

1. Поняття та правовий статус дітей з інвалідністю та осіб з інвалідністю з дитинства: нормативно-правове забезпечення їх захисту
2. Соціальна політика держави та моделі інвалідності.
3. Система соціальної допомоги дітям з обмеженими можливостями
4. Заклади соціальної реабілітації
5. Реалізація права на освіту та працю дітьми та молоддю з інвалідністю.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізувати інформацію щодо соціального захисту учасників війни у Луцькій громаді

Література для вивчення теми 21: 17; 27.

Тема 22. Щомісячна адресна допомога внутрішньо переміщеним особам

Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи. Право на отримання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам. Порядок отримання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам. Відмова у призначенні щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам. Компенсація на проживання, за прийняття на роботу. Пільги на освіту. Порядок отримання статусу безробітного для ВПО

Основні поняття: внутрішньо переміщена особа, взяття на облік, компенсація на проживання, компенсація за прийняття на роботу.

План практичних занять

1. Надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг
2. Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи
3. Право на отримання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам
4. Порядок отримання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам
5. Відмова у призначенні щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам.
6. Компенсація на проживання, на розміщення ВПО, на оформлення статусу безробітного.

Завдання для самостійної роботи

Розробити алгоритм забезпечення щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам

Література для вивчення теми 22: 11; 17; 28; 29.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 4

1. *Характеристика видів соціальних допомог сім'ям з дітьми та основні умови їх призначення*
2. *Соціальна допомога у зв'язку з вагітністю та пологам*
3. *Одноразова соціальна допомога при народженні дитини*
4. *Соціальна допомога одиноким матерям (батькам)*
5. *Соціальна допомога опікунам (піклувальникам)*
6. *Соціальна допомога при усиновленні*
7. *Основні види допомоги та пільг багатодітних сімей*
8. *Надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг*
9. *Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи*
10. *Право на отримання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам*
11. *Відмова у призначенні щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам*
12. *Допомога учасникам АТО та членам сімей загиблих під час АТО*
13. *Соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю.*

3. Індивідуально науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Індивідуально-дослідне завдання (ІНДЗ) видаються здобувачам освіти на першому занятті, і виконуються здобувачем самостійно у письмовій формі при

консультуванні з викладачем.

Якщо завданням є розробка програми, то вона має включати мету, завдання, форми, методи, принципи, підходи, результат. В методичних матеріалах мають обов'язково бути визначенні етапи консультування.

Завдання здобувач освіти виконує відповідно до порядкового номера в журналі академічної групи (наприклад, 1 та 7 студент за алфавітом виконує 1 завдання і т.д.), не більше 2. Максимальний бал за ІНДЗ **5,5 бали**.

Завдання

1. Розробити програму виявлення проявів сімейного насилля
2. Розробити програму залучення студентів до первинної профілактики ВІЛ-інфекції
3. Проаналізувати причини виникнення безпритульності та розробити механізм залучення таких дітей до громадських ініціатив
4. Розробити соціальну рекламу щодо захисту осіб з інвалідністю
5. Розробити алгоритм або схему (критерії, принципи) захисту, підтримки багатодітних та малозабезпечених сімей
6. Розробити методичні матеріали для проведення консультації з клієнтом з питань спадкування за законом

Критерії оцінювання ІНДЗ

5,5 бали - здобувач освіти самостійно виконує завдання, логічно, цілісно, послідовно та стилістично, граматично правильно будує відповідь з визначенням обов'язкових структурних елементів; зміст програми спрямований на досягнення поставленої мети; аналізує різні погляди для кожної ситуації, наводить два доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання поставлених ситуацій; вкінці робить висновок, який органічно впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів; робота відзначається багатством слововживання та художньою цінністю.

4 балів - здобувач освіти самостійно виконує завдання, логічно, цілісно, послідовно та стилістично, граматично правильно будує відповідь з визначенням обов'язкових структурних елементів; зміст програми спрямований на досягнення поставленої мети, підібрані форми та методи дещо однотипні; аналізує різні погляди для кожної ситуації, наводить один доречний аргумент; вдало добирає лексичні засоби; висновок впливає із проблеми, яка аналізується; у роботі є недоліки: відхилення від теми, порушення послідовності її викладу; висловлювання не завжди обґрунтовані, не підкріплені фактичним матеріалом, переходи між ними не є вмотивованими.

3 бали - здобувач освіти самостійно виконує завдання, логічно, цілісно, послідовно та стилістично, граматично правильно будує відповідь з визначенням обов'язкових структурних елементів; зміст програми спрямований на досягнення поставленої мети, підібрані форми та методи дещо однотипні та застарілі, що вплине на досягнення мети; аналізує різні погляди для кожної ситуації, наводить один доречний аргумент; вдало добирає лексичні засоби; висновок впливає із проблеми, яка аналізується; у роботі є недоліки: відхилення від теми, порушення послідовності її викладу; висловлювання не

завжди обґрунтовані, не підкріплені фактичним матеріалом, переходи між ними не є вмотивованими.

2 бали - здобувач освіти самостійно виконує завдання, подекуди не логічно, послідовно та стилістично, граматично правильно будує відповідь з визначенням обов'язкових структурних елементів; зміст програми спрямований на досягнення поставленої мети; підібрані форми та методи дещо не системно підібрані, що вплине на досягнення мети; не завжди вдало добирає лексичні засоби; висновок не повною мірою розриває зміст викладеного.

1 бал - здобувач освіти самостійно виконує завдання, подекуди не логічно та не послідовно, зустрічаються стилістичні, граматичні помилки, наявні не всі з визначенням обов'язкових структурних елементів; зміст програми спрямований на досягнення поставленої мети; підібрані форми та методи дещо не системно підібрані, що вплине на досягнення мети; не завжди вдало добирає лексичні засоби; висновок не повною мірою розриває зміст викладеного.

0 балів - здобувач освіти подекуди не логічно та не послідовно викладає матеріал, зустрічаються стилістичні, граматичні помилки, більшість з визначених обов'язкових структурних елементів відсутня; зміст програми не спрямований на досягнення поставленої мети; підібрані форми та методи підібрані не коректно, що вплине на досягнення мети; не завжди вдало добирає лексичні засоби; висновок не повною мірою розриває зміст викладеного.

VI. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

1,5 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, чинне законодавство, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

1 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, чинне законодавство, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

0,5 бал - Оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до

глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0 балів - Оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

5. Рекомендована література до освітнього компонента

14. Валеев Р. Г. Освітнє право України : навч. посібник. Луганськ : Луганська правова фундація, 2011. 287с.

15. Гребя Р. В. Нормативно-правове забезпечення реформування системи соціальних послуг в Україні. Теорія та практика державного управління. 2016. № 3(54). С. 1-8.

16. Гребінь Л.О., Карпич І.О. Правове регулювання соціальної роботи в Україні URL : https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/8448/1/KARPYCH_15.pdf

17. Декларація прав дитини : прийнята 1959 р. URL : www.zakon.rada.gov.ua

18. Декларація про права осіб з інвалідністю : прийнята 1975 р. URL : www.zakon.rada.gov.ua

19. Загальне положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді : постанова Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 р. № 573. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/573-2013-%D0%BF>

20. Закон України «Про освіту» : прийнятий 5 вересня 2017р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.

21. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» : прийнятий 19 листопада 1992 року № 2801-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

22. Закон України «Про громадські об'єднання» : прийнятий 22 березня 2012 року № 4572-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>

23. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» : прийнятий 05.10.2000 № 2017-III. URL :

<http://zakon.rada.gov.ua>.

24. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» : прийнятий 20 жовтня 2014 року № 1706-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>

25. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» : прийнятий 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

26. Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» : прийнятий 24.01.1995 № 20/95-BPP. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80>

27. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»: прийнятий 1991 р. URL : www.zakon.rada.gov.ua

28. Закон України «Про пробацію» : прийнятий 05.02.2015 року № 1197-1 / Верховна Рада України. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45499

29. Закон України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ» : прийнятий 12 грудня 1991 року № 1972-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1972-12#Text>

30. Закон України «Про соціальні послуги» : прийнятий 17.01.2019р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.

31. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» : прийнятий 21 червня 2001 року № 2558-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>

32. Закон України“Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей“ : від 2 черв. 2005 р., № 2623-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-15#Text>

33. Кодекс законів про працю України : прийнятий 10.12.1971 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08/card4#History>

34. Конституція України : прийнята 28 червня 1996 р., із змінами від 08.12.2004р. Відомості Верховної Ради. 2005. № 2. 44 с.

35. Кримінальний кодекс України: прийнятий 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

36. Навчально-методичні матеріали для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни «Пенсійне забезпечення» для студентів IV курсу фінансово-правового факультету першого (бакалаврського) освітньо-кваліфікаційного рівня галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» / уклад.: О. М. Ярошенко, Ф. А. Цесарський, Н. М. Швець. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019. 65 с.

37. Наказ МОН України від 24.04.2003р. № 257 “Про затвердження Примірного статуту дошкільного навчального закладу”. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0257290-03#Text>

38. Пенсійне забезпечення, основні положення пенсійного забезпечення в Україні, ПРАВО, Ярошенко О. М., Прилипко С. М., Слюсар А.

М, видавництво Право, 2018.

39. Перець В. І. Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Правові засади соціальної роботи” (для бакалаврів). Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. 30 с.

40. Порядок надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення : постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 413. URL : www.rada.gov.ua

41. Порядок надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 505. URL : www.rada.gov.ua

42. Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи : постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 509. URL : www.rada.gov.ua

43. Постанова Кабінету Міністрів України “Положення про дитячий будинок сімейного типу” : прийнята 26 квітня 2002 року № 564. URL : www.rada.gov.ua

44. Постанова Кабінету Міністрів України “Положення про прийомну сім'ю” : прийнята 26 квітня 2002 року № 565. URL : www.rada.gov.ua

45. Постанова Кабінету Міністрів України “Про утворення Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини” : прийнята 26 березня 2006 року. URL : www.rada.gov.ua

46. Права дітей та підлітків : навч. посіб. / О. М. Байталюк, О. Б. Німко. Київ : Видавничий дім «Плеяди», 2010. 52 с.

47. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України : прийнятий 21 листопада 1992 року № 2811-ХІІ URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12#Text>

48. Czerneta S. Treść i kierunki przygotowania pracowników socjalnych do pracy z podmiotami probacji. Knowledge. Education. Low. Managtmtnt. Nauka. Oświata. Prawo.Zarządzanie. 2016. № 4 (16). P. 26-34.

49. Сімейне право України: підручник / за ред. А. О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 480 с

50. Сімейний кодекс України : прийнятий 10 січня 2002 року № 2947–III. URL : www.rada.gov.ua

51. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю (1993 р.). URL : www.rada.gov.ua

52. Управління діяльністю соціальних служб : метод. посібник / [авт. кол. : Н. Гусак, Н. Кабаченко, В. Назарук, К. Савчук, О. Савчук, Л. Скоропада, Л. Чорній] ; упорядн.-заг. ред. О. Іванова, Н. Гусак ; ПРООН в Україні, Проект «Підтримка реформи соціального сектору в Україні». Київ : К.І.С., 2013. 178 с.

53. Цивільне право України. У двох частинах. Частина 1. Навчальний посібник / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В. А. Кройтора, канд. юрид. наук,

доц. Кухарєва О. Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. Запоріжжя, 2016. 284 с.

54. Цивільно-процесуальний кодекс від 18 березня 2004 р. № 1618-IV, зі змінами станом на 21 травня 2009 р. URL : www.rada.gov.ua Чернета С. Ю. Практична спрямованість підготовки фахівців із соціальної роботи до надання соціальн

55. их послуг. The system of social services of Ukraine amidst transformation: modern trends and challenges : Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. 220 p.

56. Чернета Світлана. Соціально-правовий захист жертв домашнього насильства. Соціальна робота з сім'ями: теорії, моделі, ефективні практики: колективна монографія. Волинський національний університет імені Лесі Українки. За редакцією В. Петровича, С. Чернети. Луцьк: Волиньполіграф, 2021, 323 с. С. 57-89.

Інформаційні ресурси

Верховна Рада України <http://www.rada.gov.ua>

Президент України <https://www.president.gov.ua>

Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua>

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини <http://ombudsman.gov.ua>

Освітній омбудсмен України <https://eo.gov.ua/>

Офіційний сайт Пенітенціарної служби України - <http://www.kvs.gov.ua>

Офіційний сайт Міністерства юстиції України - <https://minjust.gov.ua>

Офіційний сайт Міністерства соціальної політики – <http://www.mlsp.gov.ua/>

Офіційний сайт Міністерства освіти і науки - [http:// mon.gov.ua](http://mon.gov.ua)

6. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Дитина-сирота це:

1. Дитина з особливими потребами
2. Дитина батьки якої померли
3. Дитина батьки якої безвісно відсутні

2. Правовий статус дитини-сироти визначає

1. Конституція України
2. Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»

3. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю»

3. Правовий статус-дитини сироти це:

1. Встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами мінімальні норми і нормативи забезпечення дітей-сиріт, дітей, які залишилися без батьківського піклування, та осіб з їх числа.

2. Визначене відповідно до законодавства становище дитини, яке надає їй право на повне державне забезпечення і отримання передбачених

законодавством пільг та яке підтверджується комплектом документів, що засвідчують обставини, через які дитина не має батьківського піклування.

3. Повне забезпечення відповідно до державних соціальних стандартів матеріальними та грошовими ресурсами дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа для задоволення їх життєво необхідних потреб та створення умов для нормальної життєдіяльності, а також деякі інші поняття.

4.Форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

1. Прийомна сім'я
2. Передача до органів у справах дітей
3. Будинок дитячої творчості

5. Метою створення прийомної сім'ї є надання дітям-сиром

1. Матеріальної допомоги
2. Житла
3. Сімейного виховання

6. Опіка встановлюється над дітьми до

1. 18 років
2. 15 років
3. 14 років

7. Піклувальниками можуть бути

1. Повнолітні громадяни
2. Неповнолітні брати або сестри
3. Родичі незалежно від віку

8. Перевагу при усиновленні надають

1. Іноземним громадянам
2. Громадянам України
3. Залежно від можливостей усиновлювача

9. Питаннями усиновлення займається

1. Центр з усиновлення дітей
2. Державний департамент усиновлення та захисту прав дітей
3. Державний департамент виконання покарань

10. Громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру з:

1. Внутрішньо переміщеною особою.
2. Біженцем.
3. Переселенцем

11. Діти, які були покинуті батьками, самі залишили сім'ю або дитячі заклади, де вони виховувались, і не мають певного місця проживання – це

1. Бездоглядні діти-сироти
2. Соціальні сироти
3. Безпритульні діти

12. Закон України „Про охорону дитинства ” виділяє такі типи сімей: ... – сім'я, що складається з батьків (або одного з батьків) і трьох та більше дітей

1. Дитячий будинок сімейного типу
2. Прийомна сім'я;
3. Багатодітна сім'я

13. Основні засади державної політики щодо інвалідів закріплені у законі України

1. "Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку".

2. "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні"

3. "Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк"

14. Закон України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей»

1. Забезпечує правове регулювання відносин у суспільстві, які спрямовані на реалізацію бездомними особами і безпритульними дітьми прав і свобод, передбачених Конституцією та законодавством України

2. Надає соціальну допомогу бездомним особам і безпритульним дітям.

3. Визначає стратегічні цілі та пріоритетні напрями соціальної політики і, відповідно, соціальної роботи.

15. Порядок державної соціальної допомоги різним категоріям громадян передбачають Закони України:

1. "Про охорону дитинства",

2. "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям",

3. "Про статус і соціальний захист громадян, що постраждали в результаті Чорнобильської катастрофи",

4. "Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам",

5. "Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю "

16. Закон України "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії" визначає:

1. Мінімальні розміри заробітної плати

2. Пенсії за віком, інших видів соціальних виплат і допомоги.

3. Прожитковий кошук.

4. Неоподаткований мінімум доходів громадян

17. У своїй діяльності служба у справах дітей керується Законом України

1. «Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх»

2. «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»

3. "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії.

18. Виділіть пріоритетні напрями соціально-правового захисту дітей з інвалідністю в Україні.

1. Підтримка та забезпечення матеріально-технічної бази існуючих загальноосвітніх та спеціальних закладів для дітей з особливими потребами;

2. Розвиток альтернативних освітніх систем та нових типів навчальних закладів для дітей та молоді з особливими потребами;

3. Підвищення престижу освіти та розробка національних стандартів освіти і програм правового захисту дитинства;

4. Медична, соціально-правова підтримка сім'ї як природного середовища для дітей з особливими потребами;

5. Створення гідних умов для духовного та фізичного розвитку дітей та молоді з особливими потребами.

20. Законодавством передбачені такі види покарань до неповнолітніх за кримінальні злочини:

1. Штраф;

2. Виправні роботи;

3. Арешт;

4. Суворогана догана

5. Пробація

21. Про затримання і взяття під варту неповнолітнього обов'язково сповіщаються:

1. Свідки;

2. Батьки;

3. Викладачі навчального закладу, де навчається неповнолітній;

4. Особи, що замінюють батьків.

22. Джерелами утримання дитини в сім'ї є:

1. Доходи від власної праці

2. Частина заробітку батьків або осіб, які їх замінюють,

3. Належні дитині аліменти, пенсії, допомоги, що сплачуються державою за законом

4. Пенсії дідусів та бабусь

5. Повне державне забезпечення

23. Сім'я, яка з поважних або незалежних від неї причин має середньомісячний сукупний дохід нижчий від прожиткового мінімуму для сім'ї

1. Багатодітна

2. Малозабезпечена

3. Неблагополучна

4. Аморальна

5. Нужденна.

24. Діти, які були покинуті батьками, самі залишили сім'ю або дитячі заклади, де вони виховувалися, і не мають певного місця проживання;

1. Безпритульні;

2. Бездомні;

3. Біженці.

25. Дії сексуального характеру, виражені словесно (погрози, залякування, непристойні зауваження) або фізично (доторкання, поплескування), що принижують чи ображають осіб, які перебувають у відносинах трудового, службового, матеріального чи іншого підпорядкування

1. Сесуальне домагання
2. Сексуальне насильство
3. Згвалтування.

26. Діяння, спрямовані проти осіб через їхню стать, або поширені в суспільстві звичаї чи традиції (стереотипні уявлення про соціальні функції (становище, обов'язки тощо) жінок і чоловіків), або діяння, що стосуються переважно осіб певної статі чи зачіпають їх непропорційно, які завдають фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждань, включаючи погрози таких дій, у публічному або приватному житті

1. Насильство за ознакою статі
2. Дискримінація за ознакою статі
3. Домашнє насильство

27. Соціальний захист -

1. Це система правових, соціально-економічних і політичних гарантій, що представляють умови для забезпечення засобів існування: працездатним громадянам – за рахунок трудового внеску, економічної самостійності і підприємництва; соціально уразливим прошаркам – за рахунок держави, але не нижче встановленого законом прожиткового мінімуму.

2. Це система законодавчих, соціально-економічних і морально-психологічних гарантій, засобів і мір, завдяки яким створюються рівні для членів суспільства умови, що перешкоджають несприятливим впливам середовища на людину, що забезпечують гідну і соціально прийнятну якість їхнього життя.

3. Це розгалужена мережа визнаних і гарантованих державою заходів щодо матеріального забезпечення громадян у разі втрати годувальника, працездатності, хвороби, безробіття, старості та в інших випадках, передбаченим законодавством.

28. Комплекс заходів держави та інших інститутів з управління розвитком соціальної сфери суспільства, спрямованих на підтримку нормальних умов життєдіяльності, соціальної справедливості та соціального захисту населення.

1. Соціальна політика
2. Соціальна робота
3. Соціальне забезпечення

29. Згідно з ЗУ «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», вид соціальної роботи, спрямованої на запобігання складним життєвим обставинам сімей, дітей та молоді, аморальній, протиправній поведінці в сім'ях, серед дітей та молоді, виявлення будь-якого негативного впливу на

життя і здоров'я дітей та молоді і запобігання такому впливу та поширенню соціально небезпечних хвороб серед дітей та молоді, називається

1. Соціальний супровід
2. Соціальна профілактика
3. Соціальна реабілітація
4. Соціальне інспектування
5. Соціальне обслуговування

30.Згідно з ЗУ «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», вид соціальної роботи, спрямованої на відновлення основних соціальних функцій, психологічного, фізичного, морального здоров'я, соціального статусу сімей, дітей та молоді, називається

1. Соціальний супровід
2. Соціальна профілактика
3. Соціальна реабілітація
4. Соціальне інспектування
5. Соціальне обслуговування

2.14. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Попередження конфліктів у соціумі» (автор Вікторія Степаненко)

1. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота. ОС бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів <u>180/ 6</u>		Рік навчання <u>1</u>
		Семестр <u>2</u> -ий
		Лекції <u>44</u> год.
ІНДЗ: <u>є</u>		Практичні (семінарські) <u>42</u> год.
	Лабораторні _____ год.	
	Індивідуальні _____ год.	
	Самостійна робота <u>84</u> год.	
	Консультації <u>12</u> год.	
	Форма контролю: <u>екзамен</u>	
Мова навчання		Українська мова

II. Інформація про викладача (- ів)

ППП Степаненко Вікторія Іванівна,

Науковий ступінь доктор педагогічних наук,

Вчене звання доцент

Контактна інформація

Телефон +380954659295,

Електронна пошта: viktoriyalnu@gmail.com

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Методи та технології викладання ¹	Форма Контролю ² / Бали
Змістовий модуль 1. Методологічні засади теорії конфлікту							
Тема 1. Теоретичні основи виникнення конфліктів	9	2	2	5	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС,ДБ/3
Тема 2. Предмет соціальної конфліктології як науки	10	2	2	5	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РМГ/3
Тема 3. Загальна теорія конфлікту	9	2	2	5	-	метод круглого столу / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/3
Тема 4. Основні типи і види конфліктів	10	2	2	5	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/К/3
Тема 5. Сфери розгортання конфліктів	10	2	2	5	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/К/3
Тема 6. Стили поведінки у конфліктній взаємодії та способи вирішення конфліктів	10	2	2	5	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС,ДБ/3
Разом за модулем 1	58	12	12	30	4		18
Змістовий модуль 2. Теоретичні основи соціальних конфліктів							
Тема 7. Специфіка соціальних конфліктів.	8	2	2	4	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/3
Тема 8. Конфліктогени в соціальній роботі.	10	2	2	5	1	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/3
Тема 9. Специфічні особливості педагогічних конфліктів.	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/3
Тема 10. Методи вирішення конфліктів у соціально-педагогічному процесі.	8	2	2	4	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/3

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Методи та технології викладання ¹	Форма Контролю ² / Бали
Тема 11. Поняття комунікативності особистості.	8	2	2	4	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/3
Тема 12. Моделі педагогічної взаємодії.	8	2	2	4	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/3
Разом за модулем 2	50	12	12	24	2		18
Змістовий модуль 3. Технології управління конфліктами, їх запобігання та конструктивного вирішення.							
Тема 13. Основи управління конфліктом.	10	2	2	5	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/3
Тема 14. Методи дослідження конфліктів.	10	2	2	5	1	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/3
Тема 15. Профілактика соціальних конфліктів	10	2	2	5	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/К/3
Тема 16. Основні технології вирішення конфліктів	8	2	2	3	1	проблемна лекція / Zoom, Moodle	РМГ/3
Тема 17. Переговорний процес і його динаміка	12	4	4	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РМГ/3
Тема 18. Медіація як процедура у соціальній роботі.	7	2	2	3	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/3
Тема 19. Медіація в закладах освіти.	7	2	2	3	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/3
Тема 20. Медіація як соціальна послуга.	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/3
Разом за модулем 3	72	18	18	30	6		24
Види підсумкових робіт							Бал
Модульна контрольна робота							30/Т
МКР1							10/Т
МКР2							10/Т
МКР3							10/Т
ІНДЗ							10
Інше (вказати)							-
Всього годин/ Балів							180/100

Примітки: ¹/ Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

² / *Методи та форми контролю:* ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, тощо.

IV. Тематичний план змістових модулів

Змістовий модуль I. Методологічні засади теорії конфлікту.

Тема 1. Теоретичні основи виникнення конфліктів.

Поняття конфлікту в історичному аспекті. “Школа консенсусу” Т. Парсонса та “Конфліктна школа” Р. Дарендорфа.

Основні поняття: конфлікт, конфліктна модель суспільства, консенсус, концепція соціального конфлікту, позитивно-функціональний конфлікт, природа конфлікту, теорія конфлікту, функція конфлікту.

План практичних занять

1. Історичні погляди на конфлікт як суспільне явище: від античності до кінця ХІХ ст.
2. Проблеми конфлікту в соціополітичній думці кінця ХІХ – початку ХХ ст.
3. Психологічні теорії конфлікту ХХ ст.
4. Соціологічні теорії конфлікту ХХ ст.
5. “Школа консенсусу” Т.Парсонса.
6. “Конфліктна школа” Р.Дарендорфа

Завдання для самостійної роботи

1. Створіть список позитивних і негативних функцій конфлікту. Заповніть відповідну таблицю.

Позитивні функції конфлікту		
Функція	Сутність	Приклади
Негативні функції конфлікту		
Функція	Сутність	Приклади

Література для вивчення теми 1: 6; 12; 13; 14; 20.

Тема 2. Предмет соціальної конфліктології як науки.

Предмет, метод, структура соціальної конфліктології. Основні поняття та категорії соціальної конфліктології. Методи наукових досліджень у конфліктології. Функції соціальної конфліктології в суспільстві.

Основні поняття: дослідницький метод, категорія соціальної конфліктології, об’єкт соціальної конфліктології, соціальний конфлікт, соціальна конфліктологія, суб’єкт соціальної конфліктології, суспільство, функція соціальної конфліктології.

План практичних занять

1. Становлення соціальної конфліктології як науки.

2. Місце соціальної конфліктології в системі наук.
3. Об'єкт, предмет і функції соціальної конфліктології.
4. Понятійний апарат соціальної конфліктології.
5. Дослідницькі методи науки про конфлікт.

Завдання для самостійної роботи

1. Складіть словник основних понять конфліктології в алфавітному порядку.

Література для вивчення теми 2: 2; 6; 12; 13; 14; 20.

Тема 3. Загальна теорія конфлікту.

Механізми та причини виникнення конфлікту. Стадії протікання. Структура конфлікту. Функції.

Основні поняття: динаміка конфлікту, природа конфлікту, стадія конфлікту, соціальний конфлікт, фактор конфлікту, функція конфлікту.

План практичних занять

1. Сутність і принципи соціальної природи конфлікту.
2. Особистісні причини конфліктів.
3. Культурні і вікові фактори конфлікту.
4. Механізми виникнення конфліктів.
5. Структура і функції конфлікту.
6. Динаміка конфлікту: основні стадії та їх особливості.

Завдання для самостійної роботи

1. Заповніть таблицю «Показники соціальної напруженості»:

Група показників	Характеристика	Приклади

Література для вивчення теми 3: 6; 12; 13; 14; 20.

Тема 4. Основні типи і види конфліктів.

Критерії типології конфліктів. Основні види конфліктів.

Основні поняття: вид конфлікту, тип конфлікту, критерій, соціальний конфлікт, формула конфлікту.

План практичних занять

1. Критерії типології конфліктів
2. Типологія конфліктів за їх суб'єктами
3. Інші типи конфліктів
4. Види конфліктів
5. Межі конфлікту.
6. Формули конфліктів.

Завдання для самостійної роботи

1. Заповніть таблицю «Типології конфліктів» (Висвітлити всі типології конфліктів):

Критерій типології	Типи конфліктів	Приклади

Література для вивчення теми 4: 2; 6; 12; 13; 14; 20; 21; 23; 25.

Тема 5. Сфери розгортання конфліктів.

Політичні конфлікти. Соціальні конфлікти. Сімейні конфлікти. Міжетнічні конфлікти. Міжконфесійні конфлікти.

Основні поняття: міжетнічний конфлікт, міжконфесійний конфлікт, політичний конфлікт, сімейний конфлікт, соціальний конфлікт, середовище конфлікту, попередження конфліктів.

План практичних занять

1. Типологія конфліктів у сфері політики та сучасні технології їх запобігання.
2. Форми соціального конфлікту та способи врегулювання.
3. Специфіка сімейного конфлікту.
4. Особливості конфліктів між батьками і дітьми.
5. Методи врегулювання і вирішення сімейних конфліктів.
6. Форми перебігу і способи попередження міжетнічних конфліктів.
7. Типологія міжконфесійних конфліктів та шляхи їх врегулювання.

Завдання для самостійної роботи

1. Заповніть таблицю «Види середовища конфлікту»:

Вид середовища	Характеристика	Приклад конфлікту

Література для вивчення теми 5: 2; 6; 10; 11; 12; 13; 14; 19; 20; 21; 23; 25.

Тема 6. Стили поведінки у конфліктній взаємодії та способи вирішення конфліктів.

Поступка, компроміс, суперництво, ухиляння та співробітництво.

Основні поняття: діагностика конфлікту, конфліктна поведінка, конфліктна ситуація, міжособистісний метод управління конфліктом, структурний метод управління конфліктом, стиль поведінки, компроміс, поступка співробітництво, суперництво, ухиляння, управління конфліктом, управлінське рішення.

План практичних занять

1. Сутність управління конфліктом і його діагностика.
2. Зміст процесу управління конфліктом.
3. Управлінське рішення в конфліктних ситуаціях.
4. Структурні методи управління конфліктами.
5. Міжособистісні методи управління конфліктами (стили конфліктної поведінки).

Завдання для самостійної роботи

1. Заповніть таблицю «Стили поведінки в міжособистісному конфлікті»:

Стиль	Характеристика	Приклади ефективності стилю

Література для вивчення теми 6: 2; 6; 12; 13; 14; 19; 20.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1

4. Зазначте, у яких формах збереглися ранні уявлення про конфлікт?
5. Охарактеризуйте природу конфлікту в епоху Середньовіччя.
6. Визначте два підходи до розуміння природи соціального конфлікту у XVII – IX ст.
7. Охарактеризуйте концепцію соціального конфлікту К. Маркса.
8. Охарактеризуйте особливості концепції Г. Зіммеля.
9. У чому суть концепції позитивно-функціонального конфлікту Л. Козера?
10. Чи змінювались характеристики конфлікту з його історичним розвитком?
11. Визначте позитивні аспекти «Школи консенсусу» Т. Парсонса.
12. Які принципи покладені в основу концепції конфліктної моделі суспільства Р. Дарендорфа?
13. Дайте визначення поняттю «соціальний конфлікт» в контексті соціальної роботи.
14. Розкрийте основні аспекти управління конфліктом.
15. Опишіть алгоритм діагностики конфлікту.
16. Визначте зміст процесу управління конфліктом.
17. Дайте характеристику технологіям і методам регулювання конфліктів.
18. Здійсніть порівняльну характеристику понять об'єкт конфлікту і предмет конфлікту.
19. Зазначте основні етапи формування і розвитку соціальної напруженості
20. У чому полягає сутність соціальної природи конфлікту?
21. Назвіть основні причини конфліктів.
22. Які основні механізми виникнення конфліктів?
23. Сформулюйте необхідні і достатні умови для виникнення конфлікту.
24. Назвіть структурні елементи конфлікту.
25. Дайте коротку характеристику функціям і дисфункціям соціального конфлікту.
26. Окресліть критерії класифікації конфліктів.
27. У чому полягає суть динаміки конфлікту?
28. Які форми і методи вирішення конфлікту?
29. У чому полягають особливості міжособистісних конфліктів?
30. Назвіть основні (конструктивні та неконструктивні) стилі врегулювання сімейних конфліктів.
31. Прокоментуйте методи врегулювання політичних конфліктів.
32. Поясніть функціонування механізму міжсетнічного конфлікту.
33. За яких умов урегулювання міжконфесійних конфліктів є можливим?
34. Охарактеризуйте головні стилі поведінки у конфлікті.

35. *Окресліть шляхи вибору найефективнішого стилю спілкування у конфлікті.*

Змістовий модуль II. Теоретичні основи соціальних конфліктів

Тема 7. Специфіка соціальних конфліктів.

Особливості соціальних конфліктів. Причини виникнення конфліктів у соціальній роботі.

Основні поняття: джерело конфлікту, конфліктний інтерес, міжособистісний конфлікт, внутрішньо особистісний конфлікт, рушійна сила конфлікту, соціальний конфлікт.

План практичних занять

1. Сутність соціальних конфліктів.
2. Джерела та рушійні сили соціальних конфліктів.
3. Типи міжособистісних конфліктів.
4. Функції внутрішньоособистісного конфлікту.
5. Проблема конфліктності людських стосунків.
6. Конфліктні інтереси.
7. Причини виникнення конфліктів у соціальній роботі.

Завдання для самостійної роботи

1. Виділіть ознаки, які відрізняють часткове розв'язання конфлікту від повного.

Література для вивчення теми 7: 2; 6; 10; 12; 13; 14; 19; 20; 21.

Тема 8. Конфліктогени в соціальній роботі.

Поняття конфліктогену, типи та аналіз конфліктогенів у соціальній роботі. Методи вирішення конфліктів у соціальній роботі.

Основні поняття: бар'єр спілкування, конфліктна ситуація, конфлікт у соціальній роботі, конфліктоген, професійне спілкування, попередження конфліктів у соціальній роботі.

План практичних занять

1. Суть поняття конфліктогену.
2. Типологія конфліктогенів.
3. Аналіз суперечностей у соціальній сфері.
4. Конфліктогени в соціальній сфері: цільові, змістові, корекції та контролю.
5. Комунікативні конфліктогени.
6. Характеристика бар'єрів у професійному спілкуванні.
7. Методи вирішення конфліктів у соціальній роботі.

Завдання для самостійної роботи

1. Здійсніть самодіагностику власного типу в контексті конфліктних ситуацій:

Типологія	Типи	Самодіагностика

Література для вивчення теми 8: 2; 6; 12; 13; 14; 19; 20.

Тема 9. Специфічні особливості педагогічних конфліктів.

Природа педагогічних конфліктів та їх типологія. Конфліктні ситуації у

педагогічній взаємодії, особливості їх виникнення та перебігу. Способи та методи вирішення педагогічних конфліктів.

Основні поняття: конфліктна ситуація, педагогічний бар'єр, педагогічний конфлікт, педагогічна взаємодія, розв'язання педагогічних конфліктів.

План практичних занять

1. Педагогічний конфлікт: структура, сфера, динаміка.
2. Джерела і причини виникнення педагогічних конфліктів.
3. Типологія педагогічних конфліктів.
4. Конфліктні ситуації у педагогічній взаємодії.
5. Способи та методи вирішення педагогічних конфліктів.

Завдання для самостійної роботи

1. Розробіть рекомендації щодо подолання бар'єрів у процесі розв'язання конфліктів.

Література для вивчення теми 9: 2; 4; 6; 7; 10; 12; 13; 14; 17; 20; 25; 26; 27; 28; 29; 31.

Тема 10. Методи вирішення конфліктів у соціально-педагогічному процесі.

Основні лінії протиріч у соціально-педагогічному процесі. Причини виникнення конфліктів у соціально-педагогічному процесі. Варіанти попередження і врегулювання конфліктів у соціально-педагогічному процесі. Соціальне партнерство і посередництво.

Основні поняття: клієнт, конфліктна ситуація, соціальна відповідальність, соціально-педагогічний конфлікт, соціальне партнерство, соціально-педагогічний процес, посередництво, представництво інтересів.

План практичних занять

1. Соціально-педагогічні конфлікти.
2. Причини виникнення конфліктів у соціально-педагогічному процесі.
3. Варіанти попередження і врегулювання конфліктів у соціально-педагогічному процесі.
4. Етичні вимоги до використання соціальним педагогом способів дії в конфліктній ситуації.
5. Соціальна відповідальність у соціальній роботі.
6. Особливості соціального партнерства і посередництва.
7. Представництво інтересів клієнта.

Завдання для самостійної роботи

1. Складіть перелік сфер вирішення конфліктів соціальними працівниками.

Література для вивчення теми 10: 2; 4; 6; 7; 10; 12; 13; 14; 17; 20; 25; 26; 27; 28; 29; 31.

Тема 11. Поняття комунікативності особистості.

Людина в параметрах трансформаційного суспільства: конфліктні ризики та механізми вирішення. Комунікативність соціального педагога як основа конструктивного вирішення педагогічних конфліктів. Комунікативні технології

врегулювання соціального конфлікту.

Основні поняття: вирішення конфлікту, комунікативність особистості, конфліктний ризик, педагогічний конфлікт, комунікативна технологія, професійна компетентність, соціальний педагог, соціальний конфлікт, суспільна практика, трансформаційне суспільство.

План практичних занять

1. Людина в параметрах трансформаційного суспільства: конфліктні ризики.
2. Комунікативність особистості в структурі професійної компетентності.
2. Комунікативність соціального педагога як умова конструктивного вирішення педагогічних конфліктів.
2. Комунікативні технології врегулювання соціального конфлікту.
3. Комунікативно-технологічне врегулювання соціальних конфліктів у різних сегментах суспільної практики.

Завдання для самостійної роботи

1. Доведіть, що соціальні відносини в організації об'єктивно породжують конфлікти.

Література для вивчення теми 11: 2; 4; 6; 7; 10; 12; 13; 14; 17; 20; 21; 22; 25; 26; 27; 28; 29; 31.

Тема 12. Моделі педагогічної взаємодії.

Педагогічна взаємодія та її види. Стили спілкування. Характеристика моделей педагогічної взаємодії. Конфліктогенність у педагогічній взаємодії та її попередження. Майстерність педагогічної комунікації в конфліктних ситуаціях.

Основні поняття: конфліктогенність, конфліктна ситуація, модель педагогічної взаємодії, педагогічна взаємодія, педагогічна комунікація, педагогічна майстерність, попередження конфліктогенності, стиль спілкування.

План практичних занять

1. Поняття педагогічної взаємодії.
2. Види педагогічної взаємодії.
3. Стили спілкування.
4. Моделі педагогічної взаємодії.
5. Майстерність у розв'язанні та усуненні педагогічних конфліктів.
6. Використання релаксаційних вправ у роботі над собою та з дітьми.

Завдання для самостійної роботи

1. Заповніть таблицю «Стратегії поведінки в спілкуванні з важкими людьми»

Тип	Характеристика	Стратегія

Література для вивчення теми 12:

2; 4; 6; 7; 10; 12; 13; 14; 17; 20; 21; 22; 25; 26; 27; 28; 29; 31.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2

1. Визначте сутність соціальних конфліктів.
2. Що є рушійними силами соціальних конфліктів?
3. Які джерела соціальних конфліктів?

4. Назвіть основні причини виникнення конфліктів у соціальній роботі.
5. Дайте характеристику основним конфліктогенам у соціальній роботі.
6. Дайте визначення педагогічного конфлікту.
7. Назвіть та охарактеризуйте сторони педагогічного конфлікту.
8. Чим визначається природа конфлікту?
9. Які види конфліктів відносять до соціально-педагогічних?
10. Охарактеризуйте структуру конфлікту соціального педагога з учнями.
11. Чому посередництво у соціальній роботі вважають видом представництва інтересів клієнта?
12. Порушення яких етичних норм спілкування соціальним педагогом приводять до конфліктів?
13. Розкрийте зміст етичних вимог до використання соціальним педагогом способів дії в конфліктній ситуації
14. Які дії соціального працівника при здійсненні представництва інтересів клієнта?
15. Які професійні якості соціального працівника у соціальному партнерстві необхідні для успішної роботи?
16. Назвіть стилі поведінки в конфліктній ситуації?
17. За допомогою яких методів забезпечується розв'язання конфлікту?
18. Дайте визначення методу інтроспекції.
19. Назвіть основні компоненти структури діяльності з урегулювання конфліктів.
20. Охарактеризуйте процес вирішення конфлікту за допомогою методів емпатії та логічного аналізу?
21. Окресліть позитивні і негативні моменти моделей педагогічної взаємодії.
22. Визначте провідні комунікативні якості сучасного соціального працівника, які допомагають у вирішенні конфліктів.
23. До якого методу належить стимулювання діалогу між конфліктними сторонами, з підтримкою позитивних тенденцій, які виникли під час розмови?
24. Розкрийте об'єктивні й організаційно-управлінські умови попередження конфліктів.
25. Обґрунтуйте логіку прийняття оптимального управлінського рішення у конфлікті.
26. Визначте переваги конструктивного вирішення конфлікту над іншими формами його завершення.

Змістовий модуль III. Технології управління конфліктами, їх запобігання та конструктивного вирішення.

Тема 13. Основи управління конфліктом.

Теорія і практика управління конфліктом. Стратегії протидії та вирішення конфлікту. Алгоритм управління конфліктом.

Основні поняття: алгоритм управління конфліктом, конфлікт, наслідки конфлікту, управління конфліктом, урегулювання конфлікту, розв'язання конфлікту.

План практичних занять

1. Управління конфліктом.
2. Конструктивні й деструктивні наслідки конфлікту.
3. Урегулювання й розв'язання конфлікту.
4. Підходи до управління розвитком конфліктів.

Завдання для самостійної роботи

1. Заповніть таблицю «Аспекти управління конфліктом»:

Аспект	У чому полягає	Характер	Суб'єкт управління

Література для вивчення теми 13: 2; 4; 6; 7; 12; 13; 14; 17; 20; 21; 25;

26.

Тема 14. Методи дослідження конфліктів.

Етапи аналізу конфлікту. Моделі аналізу конфліктів. Аналіз методів дослідження конфліктів.

Основні поняття: конфлікт, етап аналізу конфлікту, метод діагностики конфлікту, модель аналізу конфлікту.

План практичних занять

1. Діагностика й прогнозування конфліктів.
2. Етапи аналізу конфлікту.
3. Моделі аналізу конфліктів.
4. Програма дослідження конфлікту.
5. Методи діагностики конфліктів.

Завдання для самостійної роботи

1. Заповніть таблицю «Дослідницькі методи науки про конфлікт»:

Метод	Сутність	Як може бути використаний в соціальній роботі

Література для вивчення теми 14: 2; 3; 4; 6; 7; 10; 12; 13; 14; 17; 19; 20; 21; 26; 27; 28; 29; 31.

Тема 15. Профілактика соціальних конфліктів.

Попередження і пом'якшення соціальних конфліктів. Співробітництво та соціальне партнерство. Інституціоналізація відносин у суспільстві. Нормативні механізми функціонування соціальних інститутів.

Основні поняття: дезорганізація суспільного життя, соціальний конфлікт, профілактика соціальних конфліктів, попередження соціальних конфліктів, пом'якшення соціальних конфліктів, співробітництво, соціальне партнерство, інституціоналізація відносин, механізм функціонування.

План практичних занять

1. Попередження соціальних конфліктів.
2. Пом'якшення соціальних конфліктів.
3. Співробітництво та соціальне партнерство.
4. Інституціоналізація відносин у суспільстві.
5. Нормативні механізми функціонування соціальних інститутів.

Завдання для самостійної роботи

1. Заповніть таблицю «Напрями профілактики конфліктів в організації»

Напрямок	Аргумент «за»	Аргумент «проти»

Література для вивчення теми 15: 2; 3; 4; 6; 12; 13; 14; 17; 20; 21; 22; 23.

Тема 16. Основні технології вирішення конфліктів.

Технології вирішення і врегулювання конфліктів. Базові основи консенсусу. Юридичні способи врегулювання конфліктів.

Основні поняття: арбітраж, компроміс, консенсус, конфлікт, інтегральна модель, модель роз'єднання сторін, силова модель, симбіозна модель, технологія вирішення конфліктів, технологія врегулювання конфлікту.

План практичних занять

1. Технології вирішення конфліктів.
2. Технології врегулювання конфліктів.
3. Базові основи консенсусу.
4. Юридичні способи врегулювання конфліктів.

Завдання для самостійної роботи

1. Заповніть таблицю «Технології регулювання конфліктів»:

Технологія	Зміст	Приклад із соціальної роботи

Література для вивчення теми 16: 1; 2; 3; 6; 7; 10; 12; 13; 14; 17; 19; 20; 21.

Тема 17. Переговорний процес і його динаміка.

Переговори як спосіб вирішення конфліктів. Дипломатичні перемовини. Види переговорів та їх функції. Психологія переговорного процесу. Динаміка переговорного процесу та алгоритм переговорів

Основні поняття: алгоритм переговорів, динаміка переговорного процесу, конфлікт, дипломатичні перемовини, переговорний процес.

План практичних занять

1. Переговори як спосіб вирішення конфліктів.
2. Дипломатичні перемовини.
3. Підходи до класифікації і функції переговорів.
4. Психологічні механізми переговорів.
5. Етапи переговорів.
6. Переговори зі злочинцями.

Завдання для самостійної роботи

1. Заповніть таблицю «Методи підтримки і розвитку співпраці».

Метод	У чому полягає	Що забезпечує

Література для вивчення теми 17: 2; 3; 4; 5; 7; 12; 13; 14; 17; 19; 20; 21.

Тема 18. Медіація як процедура у соціальній роботі.

Медіація як процедура врегулювання спорів за взаємною згодою сторін. Принципи та правила процедури медіації. Етапи проведення процедури – різні підходи. Фазова модель проведення медіації. Трансформативна медіація. Основні компоненти комунікативного процесу під час процедури медіації.

Основні поняття: конфлікт, згода сторін, медіація, медіатор, процедура медіації, модель медіації, комунікативний процес, соціальна робота.

План практичних занять

1. Процедура медіації (посередництва) в соціальній роботі.
2. Типи посередництва.
3. Принципи та правила процедури медіації.
4. Етапи проведення процедури медіації.
5. Модель проведення медіації.

Завдання для самостійної роботи

1. При яких умовах використання тактики взаємовигідного співробітництва не є оптимальним?

Література для вивчення теми 18: 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 18; 20; 21; 22; 30.

Тема 19. Медіація в закладах освіти.

Шкільна медіація. Створення служби порозуміння у закладі освіти. Роль координатора служби порозуміння закладу освіти. Центри медіації у ЗВО. Базові навички медіатора. Програми підготовки медіаторів закладів освіти.

Основні поняття: конфлікт, шкільна медіація, служба порозуміння, координатор, медіатор, заклад освіти.

План практичних занять

1. Особливості шкільної медіації.
2. Служба порозуміння у закладі освіти.
3. Роль координатора служби порозуміння закладу освіти.
4. Центри медіації в закладах вищої освіти.
5. Базові навички медіатора.
6. Програми підготовки медіаторів закладів освіти.

Завдання для самостійної роботи

1. Заповніть таблицю «Ролі медіатора в конфлікті»:

Роль	Сутність	Приклади із соціальної роботи

Література для вивчення теми 19: 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 18; 20; 21; 22; 30.

Тема 20. Медіація як соціальна послуга.

Державний стандарт соціальної послуги посередництва (медіації). Застосування медіації при вирішенні конфліктів у громаді. Медіаційні процедури при врегулюванні конфліктів між людьми похилого віку. Програми відновного правосуддя. Сімейна медіація.

Основні поняття: відновне правосуддя, громада, конфлікт, медіація, похилий вік, сімейна медіація, соціальна послуга посередництва.

План практичних занять

1. Основні положення Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації).
2. Медіація у вирішенні конфліктів у громаді.
3. Медіація у врегулюванні конфліктів між людьми похилого віку.

4. Програми відновного правосуддя.

5. Сімейна медіація.

Завдання для самостійної роботи

1. Заповніть таблицю «Ролі медіатора в конфлікті»:

Роль	Сутність	Приклади із соціальної роботи

Література для вивчення теми 20: 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 18; 20; 21; 22; 24; 30.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 3

1. *Визначте різницю між поняттями «врегулювання конфлікту» і «вирішення конфлікту».*

2. *Прокоментуйте чотири основні принципові способи (моделі), за допомогою яких конфліктуючі сторони можуть вирішити свої суперечності і вийти із стану конфлікту.*

3. *Чи можна прогнозувати конфлікти? Яким чином?*

4. *Окресліть чинники, від яких залежить конструктивне, раціональне вирішення конфліктів.*

5. *Визначте роль соціального працівника в попередженні та конструктивному вирішенні конфліктів.*

6. *Чим відрізняються показники, індикатори та критерії діагностики конфлікту?*

7. *Охарактеризуйте основні загальнонаукові принципи дослідження конфлікту.*

8. *У чому полягає сутність системного підходу дослідження конфлікту?*

9. *Назвіть етапи системно-структурного аналізу конфлікту.*

10. *Окресліть завдання системно-генетичного аналізу конфлікту?*

11. *Дайте коротку характеристику основним етапам наукового аналізу конфліктів.*

12. *Охарактеризуйте основні моделі аналізу конфлікту.*

13. *Зазначте основні розділи програми дослідження конфлікту та їх складові.*

14. *Назвіть основні методи дослідження конфліктів.*

15. *Які методика застосовуються для визначення рівня конфліктності особистості?*

16. *Назвіть основні особливості застосування методу спостереження під час вивчення конфліктів.*

17. *Опишіть особливості застосування соціометричного дослідження.*

18. *У чому полягає експериментальне вивчення конфліктів?*

19. *Поясніть умови та можливості застосування методу картографії конфлікту.*

20. *дайте визначення поняттю «попередження соціальних конфліктів» у широкому розумінні?*

21. *Що розуміють під пом'якшенням соціальних конфліктів?*

22. *Назвіть умови пом'якшення конфліктів.*

23. Назвіть методи підтримки і розвитку співпраці у процесі запобігання соціальним конфліктам.

24. Дайте визначення поняттю «соціальне партнерство».

25. Які методи є в основі соціального партнерства?

26. Як інституціоналізація відносин сприяє профілактиці конфліктів?

27. У чому полягає нормативний підхід до врегулювання відносин у суспільстві?

28. Прокоментуйте чотири основні принципів способи (моделі), за допомогою яких конфліктуючі сторони можуть вирішити свої суперечності і вийти із стану конфлікту.

29. Назвіть показники діагностики конфлікту, за наявності яких застосовують силову модель.

30. Як реалізується метод роз'єднання сторін конфлікту?

31. Назвіть переваги компромісу.

32. Розкрийте сутність інтегральної стратегії вирішення конфлікту?

33. Назвіть відомі моделі ухвалення рішень методом консенсусу.

34. Які види переговорів застосовують під час вирішення конфліктів?

35. У чому полягає психологія переговорного процесу?

36. Які особистісні якості сприяють успіху переговорів?

37. Охарактеризуйте динаміку переговорного процесу.

38. Які тактичні прийоми застосовуються на різних етапах ведення переговорів?

39. У чому полягає специфіка ведення переговорів зі злочинцями?

40. Дайте визначення поняттю «медіація» у соціальній роботі.

41. Назвіть типи посередництва у соціальній роботі.

42. Розкрийте особливості сімейної медіації.

43. Які медіаційні технології використовують при врегулюванні різного роду сімейних конфліктів.

44. Дайте визначення поняттю «шкільна медіація».

45. У чому полягають зміст та особливості діяльності шкільної служби порозуміння.

46. Визначте особливості медіації у закладах вищої освіти.

47. У чому полягають особливості медіації як соціальної послуги.

VI. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

3 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, у тому числі самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

2 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

1 бал - Оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0 балів - Оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Критерії оцінювання ІНДЗ

Критерії оцінювання	Бали
Побудоване здобувачем вищої освіти висловлення характеризується фрагментарністю, думки викладаються на елементарному рівні; потребує збагачення й урізноманітнення лексики і граматична будова мовлення; теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладу немає або він не є доречним.	0,5
Висловлення здобувача вищої освіти за обсягом складає дещо більше половини від норми й характеризується певною завершеністю, зв'язністю; чіткіше мають розрізняватися основна та другорядна інформація; висновок лише частково відповідає тезі або не пов'язаний з аргументами; є недоліки за сімома показниками: посереднє розуміння теми; порушення послідовності побудови твору; рівень словникового запасу нижче середнього; не сформульовано вправно тезу; наведено один аргумент.	1
За обсягом робота здобувача освіти наближається до норми, загалом є завершеною, тему значною мірою розкрито; не сформульовано вправно тезу; наведено один аргумент; приклад непереконливий; висновок лише частково відповідає тезі, не пов'язаний з аргументом та прикладом; трапляються недоліки за низкою показників (до шести): роботі властива поверховість висвітлення теми, не простежується основна думка, відносно струнка побудова, середній рівень словникового запасу, бракує стильової єдності.	1,5
За обсягом висловлення здобувача освіти сягає норми, його тема розкривається, виклад загалом зв'язний; здобувач освіти наводить один доречний аргумент; наводить непереконливий приклад; висновок лише частково відповідає тезі або не пов'язаний з аргументами та прикладами; робота характеризується недоліками за п'ятьма показниками: помітний її репродуктивний характер, відсутня самостійність суджень, їх аргументованість, добір слів не завжди вдалий, здобувач освіти неточно добирає слова й синтаксичні конструкції.	2
Здобувач освіти самостійно створює достатньо повний, зв'язний, з елементами самостійних суджень текст, формулює тезу, яка відповідає запропонованій темі; наводить один доречний аргумент; вдало добирає лексичні засоби; висновок відповідає запропонованій темі; у роботі є	2,5

Критерії оцінювання	Бали
недоліки (до чотирьох): відхилення від теми, порушення послідовності її викладу; висловлювання не завжди конкретне, просторовий виклад міркувань, не підкріплених фактичним матеріалом нелогічне розташування абзаців, переходи між ними не є вмотивованими; основна думка не аргументується.	
Здобувач освіти самостійно буде достатньо повне, осмислене висловлення, загалом ґрунтовно висвітлює тему, формулює тезу, що відповідає запропонованій темі; наводить один доречний аргумент; приклад не конкретизований; висновок відповідає запропонованій темі; трапляються недоліки за трьома показниками: невміння пов'язати предмет обговорення із сучасністю, не добирає переконливі докази для обґрунтування певного явища, відносно багатство словникового запасу, робота не відзначається різноманітністю та чіткістю слововживання.	3
Здобувач освіти самостійно буде послідовний, повний, логічно викладений текст; формулює тезу, що відповідає запропонованій темі; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; наводить один доречний аргумент; вдало добирає лексичні засоби; наводить один доречний приклад; висновок відповідає запропонованій темі; у роботі виявлені недоліки за двома показниками: тезу чітко не сформульовано, відсутність виразної особистісної позиції, належної її аргументації тощо.	3,5
Здобувач освіти самостійно буде послідовний, повний текст, урахує комунікативне завдання, чітко формулює тезу; певним чином аргументує різні погляди на проблему, наводить два доречні й переконливі аргументи, приклади; неординарна побудова твору, робота відзначається багатством словника, граматичною правильністю, дотриманням стильової єдності й виразності тексту, але за одним із критеріїв допущено помилку; висновок відповідає запропонованій темі й впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів.	4
Здобувач освіти самостійно буде послідовний, повний текст, урахує комунікативне завдання; вправно формулює тезу; аргументовано, чітко висловлює власну думку, зіставляє її з думками інших, уміє пов'язати обговорюваний предмет із власним життєвим досвідом, наводить два доречні й переконливі аргументи для обґрунтування тієї чи іншої позиції з огляду на необхідність розв'язувати певні життєві проблеми; приклади конкретизовані; робота відзначається багатством словника, точністю слововживання, стилістичною єдністю, граматичною різноманітністю; висновок відповідає запропонованій темі й впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів.	4,5
Здобувач освіти самостійно створює яскраве, оригінальне за думкою та оформленням висловлення відповідно до мовленнєвої ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; вправно формулює тезу; аналізує різні погляди на той самий предмет, наводить два доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних життєвих проблем; приклади переконливі, конкретизовані; цілісний, послідовний і несуперечливий розвиток думки (логічність і послідовність викладу); висновок відповідає запропонованій темі й органічно впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів; робота відзначається багатством слововживання та художньою цінністю.	5

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	Непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

5. Рекомендована література до освітнього компонента «Попередження конфліктів у соціумі»

1. Бабанін С. В. Законодавче врегулювання медіації як соціальної послуги. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2020. № 43. С. 18 – 21. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2020.43.4>
2. Виноградова В.Є. Управління конфліктами: навч. посіб. / Під заг. ред. Спунбер Діани, Горбового А.Ю., Халецької А.А. Київ, 2017. 53 с.
3. Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків: навч.-метод. посіб. / Андрєєнкова В.Л., Левченко К.Б., Матвійчук М.М., Дацко О.В. Київ: ФОП Нічога С.О. 2020. 200 с.
4. Гарькавець С.О., Волченко Л.П.. Конфлікти в освітньому середовищі: діагностика та практика вирішення: навчально-методичний посібник. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 92 с.
5. Голова, Н. І. Медіація як соціальна технологія в роботі соціального працівника: принципи реалізації та технологічні умови. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2022. № 1 (349). Ч.2. С. 106–116. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2022-1\(349\)-2-106-116](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2022-1(349)-2-106-116)
6. Гуменюк Л. Й. Соціальна конфліктологія: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 564 с.
7. Діалог у місцевих громадах: рекомендації для органів місцевого самоврядування. Київ, ІМіП, 2018. 22 с.
8. Єсіна Н.О. Поняття й сутність медіації як інноваційної технології в соціальній роботі. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 10. Т. 3. С. 139–142.
9. Котловий С. А. Медіація у роботі. *Актуальні проблеми соціальної сфери* : [зб. статей учнів, студ. і викл. за результатами конкурсних і кваліф. досл. / за заг.ред. Н.П. Павлик]. Житомир: Вид-во Житомирського державного

університету імені Івана Франка, 2019. Вид. 9. С.15-18.

10. Кругла Т. О. Сімейний конфлікт: причини виникнення, попередження, врегулювання. *Медсестринство*. 2017. № 4. С. 71–74.

11. Лєко Б. Медіація в сімейних конфліктах і розлученнях. *Цивільне право і процес*. 2017. №5. С. 29–32.

12. Матвійчук Т. Ф. Конфліктологія: навч.-метод. посіб. Львів : Вид-во «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2018. 76 с.

13. Менеджмент соціальних конфліктів: метод. рекомендації [О. В. Івачевська, Н. С. Малєєва, І. В. Петренко, О. Г. Цукур] / за наук. ред. І. В. Петренко; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології, 2020. 77 с.

14. Петрінко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці: навч. посіб. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.

15. Попова А., Тургенєва А. Досвід використання медіації у скандинавських країнах: можливості для вітчизняних медіаційних практик у галузі соціальної роботи. *Social Work and Education*, 2021. Вип. 8, № 2. С. 260-274. DOI: 10.25128/2520-6230.21.2.10.

16. Практика медіації : словник-довідник / уклад. : С. О. Гарькавець, Л. П. Волченко. Лисичанськ: ТОВ «ФОКСПРИНТ», 2019. 128 с.

17. Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України: МОН України; Наказ, Положення від 22.05.2018 № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#Text> (дата звернення: 19.07.2022).

18. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації): Мінсоцполітики України; Наказ, Стандарт, План [...] від 17.08.2016 № 892. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1243-16#Text> (дата звернення: 21.07.2022).

19. Слюсарєв І.О. Управління соціальними конфліктами в публічній сфері. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Державне управління. 2020. Т. 31 (70). № 5. С. 122–126.

20. Соціальний конфлікт: інноваційні комунікативні технології врегулювання: практичний посібник [Г. М. Бєвз, І. В. Петренко, А. І. Гусєв, В. І. Давидов, О. В. Івачевська, Н. С. Малєєва, О. Г. Цукур] / за наук. ред. Г. М. Бєвз, І. В. Петренко; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології, 2020. 144 с.

21. Стандарти діалогу: визначення і принципи. Київ: ІМіП, 2018. 12 с. URL: http://ipc.org.ua/upload/resursi/IMIP-dialogue--Standards-24_03_18.pdf (дата звернення: 19.07.2022).

22. Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний-рівному / рівна-рівній» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти. Київ: ФОП Нічога С.О. 2018. 174 с.

23. Степаненко В. І., Степаненко В. В. Волонтерський рух на Сході України в умовах гібридної війни. *Гібридна війна на Сході України в міждисциплінарному вимірі: витоки, реалії, перспективи реінтеграції* : зб.

наук. пр. / за заг. ред. В.С. Курило, С.В. Савченко, О.Л. Караман. Старобільськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2017. С. 313–319.

24. Степаненко В. І. Особливості надання соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам в умовах воєнного стану. *Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку науки та освіти* : матер. І всеукр. міждисципл. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 27-28 квіт. 2022 р.). Полтава: Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2022. С. 185–188.

25. Степаненко В. І. Реінтеграція молоді з тимчасово окупованих територій і лінії розмежування через освіту як шлях до національної консолідації. *Історія та філософія освіти в незалежній Україні: контрверзи сучасного наукового пізнання*: зб. тез всеукр. наук.-практ. конфер. з міжнар. участю (Київ, 08 черв. 2021 р.) / Ред. кол.: О. М. Топузов, С. О. Сисоєва, Н. П. Дічек, М. Д. Култаєва та ін. Київ: Педагогічна думка, 2021. С. 180–182.

26. Chehlova Z, Chehlov M., Gode I. (2019). Pedagogical Conflict – the Contemporary Technology of the Competency-Based Approach (pp. 70-78). In: *Society. Integration. Education: Proceedings of the International Scientific Conference* (May 24th–25th, 2019), Vol. II. DOI: <http://dx.doi.org/10.17770/sie2019vol2.3722>

27. Djumayeva, S. A. (2021). Pedagogical Diagnosis of Conflicts Arising in the Process of Higher Education on the Basis of Modern Approaches Pedagogical Diagnosis of Conflicts Arising in the Process of Higher Education on the Basis of Modern Approaches. *Ilkogretim Online – Elementary Education Online*, 20 (5), 7226-7232 DOI: 10.17051/ilkonline.2021.05.815

28. Jabborova, O.M., & Umarova, Z.A. Pedagogical Conflicts in Primary School Students - as an Important Social-Pedagogical Problem (2020). *Solid State Technology*, 63 (6), 235–241.

29. Kurylo, V., Trubavina, I., Karaman, O., Stepanenko, V. & Yurkiv, Y. (2021). Pedagogic technology of formation of readiness for self-development in students from the occupied territories and delimitation line in the east of Ukraine in conditions of temporarily displaced higher education institutions. *Journal of Educational Sciences & Psychology*, XI (LXXIII), 2/2021, 39–53. DOI: 10.51865/JESP.2021.2.06.

30. Salminen, K. (2018). Is mediation in the best interests of a child from the child law perspective? In: Nylund, A., Ervasti, K., Adrian, L. (eds). *Nordic mediation research* (pp. 209–222). Springer, Cham.

31. Trubavina I., Karaman O., Kamenova D., Stepanenko V., & Yurkiv Y. (2021). A research on transformation of social wellbeing and life attitudes in students from the occupied territories and the demarcation line at relocated higher education institutions from the east of Ukraine. *SHS Web of Conferences*, 104, 03010. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110403010>

Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua>
2. Урядовий портал. URL: <http://www.kmu.gov.ua>

3. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua>
4. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
5. Онлайн курс «Вступ до медіації». URL: <https://vumonline.ua/course/mediation/>
6. Social mediation. Social Mediation in Practice: A project recognized for its contribution to society through the 2020 EU Citizen Prize. URL: <https://social-mediation.org/>

6. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

I РІВЕНЬ

1. Конфліктологія як наука виникла:

- а) у середньовіччі;
- б) у другій половині XIII – на початку XIX ст;
- в) разом з виникненням людства;
- г) у XX ст.

2. До об'єктивних складових конфліктної взаємодії відносять:

- а) об'єкт, предмет конфлікту та соціально-психологічне середовище, в якому він відбувається;
- б) соціально-психологічне середовище, в якому відбувається конфлікт і особистісні елементи його учасників;
- в) об'єкт, предмет, учасників конфлікту і соціально-психологічне середовище, в якому відбувається конфліктна взаємодія;
- г) об'єкт, предмет та учасників конфлікту, які мають свої інтереси, мотиви, цілі та цінності.

3. Легітимізація конфлікту – це:

- а) визначення місця і часу переговорів з розв'язання конфлікту;
- б) створення відповідних органів, робочих груп з регулювання конфліктної взаємодії;
- в) досягнення угоди між конфліктуючими сторонами з визнання і дотримання встановлених норм і правил поведінки в конфлікті;
- г) звернення до медіатора;
- д) надання конфлікту широкого розголосу.

4. До методів діагностики конфліктів не належить:

- а) метод уникнення;
- б) метод картографії;
- в) соціометрія;
- г) модульна методика.

5. Управління конфліктами – це:

- а) цілеспрямований вплив на процес його динаміки;
- б) цілеспрямований, обумовлений об'єктивними законами вплив на динаміку конфлікту в інтересах розвитку або руйнування тієї соціальної системи, до якої має відношення відповідний конфлікт;

в) цілеспрямований вплив на конфлікуючих в інтересах зниження рівня напруженості між ними;

г) цілеспрямований, обумовлений об'єктивними законами вплив на процес формування адекватного образу конфліктної ситуації в конфлікуючих в інтересах зниження рівня напруженості між ними;

д) цілеспрямований вплив на мотиви конфлікуючих.

6. Медіатор:

а) входить до складу учасників конфлікту;

б) не входить до складу учасників конфлікту;

в) виступає пасивним учасником конфлікту;

г) виступає активним учасником конфлікту.

7. Головною функцією переговорів є:

а) підвищення культура поведінки конфлікуючих сторін;

б) пошук спільного рішення проблеми;

в) примирення сторін;

г) з'ясування сильнішої сторони.

8. За ступенем виразності конфлікти бувають:

а) відкриті і приховані;

б) соціально-трудові і соціально-психологічні;

в) насильницькі і компромісні;

г) організаційні і соціальні.

9. Хто вперше висловив припущення, що в конфлікті нерідко приймають

участь не дві, а три сторони?

а) Р. Дарендорф;

б) Г. Зіммель;

в) К. Маркс;

г) Р. Парк.

10. Згідно з оптимістичним підходом до розуміння природи соціального конфлікту:

а) конфлікт – це невід'ємна умова суспільного життя;

б) протиборство – батько всього й цар над усім;

в) ворожі сутички своїми важкими наслідками примусять людей жити в мирі;

г) інструментом відновлення природних для людей відносин миру стане демократична держава, що спирається на виховні засоби.

II РІВЕНЬ

1. Відтворіть логічну послідовність етапів у ході розв'язання конфлікту:

1. Опрацювання стратегій розв'язання та вибір відповідних технологій;

2. Діагностика конфлікту;

3. Безпосередня практична діяльність з вирішення конфліктної проблеми через реалізацію необхідних засобів і методів.

2. Дитяча агресивність є проявом:

- а) фантазування;
- б) схильності до бійок;
- в) беззахисності;
- г) емоційності.

3. Важковиховувана дитина – це...

- а) дитина, що зазнала насильства у сім'ї;
- б) дитина, яка залишилася без батьківського піклування;
- в) дитина, у виховній роботі з якою вихователі відчують певні труднощі, викликані несприйнятливістю дитиною традиційних педагогічних впливів;

г) все вірно;

4. До мети стилю співробітництва не відноситься:

- а) конструктивне обговорення проблеми;
- б) винесення авторитарного рішення;
- в) розробка довгострокового взаємовигідного рішення;
- г) розгляд іншої сторони як союзника.

5. Закінчіть речення:

Сигналами конфлікту є ...

6. Розподіліть тактики поведінки у конфлікті:

1. Жорстка	а) захоплення й утримання об'єкту, тиск, фізичне, психологічне насильство;
2. Нейтральна	б) угода або змова, дружелюбство, фіксація позиції;
3. М'яка	в) коаліція, санкціонування, демонстративні дії.

7. Викресліть зайве. Головними ознаками конфлікту є:

- а) усвідомлення сторонами протилежної спрямованості інтересів, мотивів і суджень сторін;
- б) відкрите або приховане протиборство сторін, нанесення ними взаємних збитків;
- в) психологічна напруженість, наявність негативних емоцій стосовно іншої сторони;
- г) учасники виконують розумові дії: планування мети, обмірковування плану дій, прогнозування майбутньої поведінки;
- д) втягування учасників у конфліктну взаємодію, що ускладнює її припинення.

8. У випадку, якщо функція конфлікту позитивна для його учасників, конфлікт називають ...

9. Установіть відповідність типів мотиваційних конфліктів, пов'язаних з досягненням мети, ситуаціям (К. Левін).

1. Конфлікт рівнозначних позитивних можливостей.	а) ситуація «проблеми вибору» («ЗА» і «ПРОТИ»);
2. Конфлікт рівнозначних негативних можливостей.	б) ситуація «Буриданів віслик»;

3. Конфлікт позитивно-негативних можливостей.	в) ситуація «З двох лих».
---	---------------------------

10. До видів конструктивного впливу конфлікту на його основних учасників належить:

- а) здобуття людиною соціального досвіду виходу з важких ситуацій;
- б) формування у людини почуття недовіри у триумф справедливості;
- в) виникнення неприязні, ворожості між учасниками;
- г) порушення комунікації та взаємозв'язків.

III РІВЕНЬ

1. Знайдіть відповідність висловлювань стилям поведінки у конфлікті:

1. Поступка	а) «Не буди лиха, поки тихо»
2. Компроміс	б) «Мир за будь яку ціну»
3. Суперництво	в) «Один розум добре, а два краще»
4. Ухиляння	г) «Щоб себе не оголити і тебе не обділити»
5. Співробітництво	д) «Сильний завжди правий»

2. Розподіліть моделі, за допомогою яких конфліктуючі сторони можуть вирішити свої суперечності і вийти із стану конфлікту

1. Силова модель	а) можливість задоволення інтересів усіх конфліктантів за умови перегляду ними своїх раніше сформованих позицій та цілей, яких вони мали намір досягти у конфлікті;
2. Модель роз'єднання сторін	б) поступки конфліктантів в їх інтересах;
3. Модель компромісу	в) задоволення інтересів однієї з конфліктуючих сторін за рахунок інтересів іншої.
4. Інтегральна модель	г) припинення взаємодії, розрив відносин між конфліктуючими сторонами, ізоляція їх один від одного;

3. Знайдіть відповідність висловлювань назвам прийомів (дій) загострення конфліктної ситуації у групі:

1. Невиправдане займання керівної позиції, віддання беззаперечних розпоряджень	а) «Вам це не дано. З Вашого місця здається...»;
2. Погрози	б) «Я ж Вам постійно говорю...»
3. Применшення вкладу	в) «Ні, Ви не праві...»
4. Нав'язування своєї точки зору, тиск	г) «А Вам необхідно було...»
5. Небажання визнавати свої помилки або правоту підлеглого	д) «Вам слід виконувати так, як сказано, інакше...»
6. Підкреслювання своєї ролі та різниці Положень	е) «А мені здається, що Ви,...»;
7. Висловлювання підозр	ж) «Не сперечайтесь, а виконуйте...»

4. Відтворіть відповідність результатів технікам зняття напруги у конфліктантів:

ТЕХНІКИ	РЕЗУЛЬТАТИ
1. Уважне вислуховування, намагання встановити і підтримувати контакт.	а) створює упевненість у виконанні домовленостей;
2. Поважне відношення, доброзичливість, терпеливість, самоконтроль.	б) заспокоює, налаштовує на співбесідника;
3. Відвернення чи переключення уваги на випадок підвищеної емоційності.	в) вказує на готовність до взаємодії;
4. Зменшення соціальної дистанції.	г) створює обстановку згоди;
5. Звернення до фактів, перевірка реальністю.	д) понижує напругу;
6. Звернення за порадою, обіцяння допомоги.	е) підкреслює рівність сторін.

5. Розподіліть наслідки конфлікту:

погіршення стосунків між працівниками; незадовільний моральний клімат; розробка і прийняття рішень; послаблене співробітництво в майбутньому; непродуктивна конкуренція; схильність до співпраці; плинність кадрів; пошук «ворогів»; покращення взаємин між працівниками; зменшення взаємодії учасників конфлікту; зростання ворожнечі між об'єктами конфлікту; поява додаткових ідей; перебільшення значення перемоги; тривале святкування перемоги; виникнення додаткових альтернатив.

КОНСТРУКТИВНІ	ДЕСТРУКТИВНІ
1. ...	1. ...
2. ...	2. ...
3. ...	3. ...
4. ...	4. ...
5. ...	5. ...
	6. ...
	7. ...
	8. ...
	9. ...
	10. ...

6. Знайдіть відповідність визначень етапів конфлікту:

1. Інституціоналізація конфлікту	а) аналіз норм та правил у формі законів, указів, протоколів, меморандумів;
----------------------------------	---

2. Легітимізація конфлікту	б) встановлення чіткої процедури врегулювання конфлікту;
2. Структурування конфліктуючих груп	в) послідовне послаблення конфлікту за рахунок переведення його на інший рівень;
4. Редукція	г) допомога оформленню нових рухів, організацій тощо.

7. Знайдіть відповідність визначень типам конфліктів за причиною (потребами) виникнення:

1. Конфлікт структури	а) незадоволення осіб характером міжособистісного спілкування, взаємодії та виявляється у негативному ставленні до людей, з якими увійшли в конфлікт;
2. Конфлікт інтересів	б) зумовлений об'єктивними умовами, що забезпечують життєдіяльність і міжособистісну взаємодію людей та пов'язані зі структурними й ресурсним чинниками;
3. Конфлікт взаємин	в) суперечності, розбіжності між різними видами інтересів людей;
4. Конфлікт даних	г) розбіжність систем цінностей конкуруючих сторін, що визначають їхні життєві принципи, вірування, ідеали;
5. Конфлікт цінностей	д) недостатня кількість чи відмінна інтерпретація, чи неприйнятність інформації про предмет суперечки, дії сторін.

8. Установіть відповідність формулювань видам конфліктів:

1. Економічні конфлікти	а) конфлікти між класами, верствами, прошарками людей;
2. Трудові конфлікти	б) проблема влади є причиною конфронтації суперників;
3. Політичні конфлікти	в) зіткнення роботодавців з найманими працівниками;
4. Соціальні конфлікти	г) конкуренція між виробниками товарів і послуг.

9. Використовуючи «Ви-підхід». (П. Мицич) перефразуйте висловлювання:

<i>Я б хотів...</i>	=	....
<i>Мені не уявляється доцільним...</i>	=	....
<i>Я прийшов до такого висновку...</i>	=	....

10. Розподіліть якості, які властиві людині-актуалізатору і людині-маніпулятору:

чесність; автоматизованість; неусвідомленість життя; щирість; усвідомлення життя; брехня собі та іншим; нудьга; свобода; замкнутість;

спонтанність; довір'я; віра; переконання; апатія; безвір'я; контроль; навмисність; відкритість; цинізм.

ЛЮДИНА-АКТУАЛІЗАТОР	ЛЮДИНА-МАНІПУЛЯТОР
1. ...	1. ...
2. ...	2. ...
3. ...	3. ...
4. ...	4. ...
5. ...	5. ...
6. ...	6. ...
7. ...	7. ...
8. ...	8. ...
9. ...	9. ...
10. ...	10. ...

2.15. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Теорія і методи профілактики девіантної поведінки» (автор Тетяна Мартинюк)

І. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота Соціальна робота. Перший (бакалаврський) рівень	Нормативна
Кількість годин/кредитів <u>120/ 4</u>		Рік навчання <u>2</u>
		Семестр <u>3</u>-ий
		Лекції <u>36</u> год.
		Практичні (семінарські) <u>36</u> год.
		Лабораторні _____ год.
ІНДЗ: немає		Індивідуальні _____ год.
	Самостійна робота <u>40</u> год.	
Мова навчання	Консультації <u>8</u> год.	
	Форма контролю: <u>екзамен</u>	
		Українська

II. Інформація про викладача (- ів)

Викладач: Мартинюк Тетяна Анатоліївна,

Науковий ступінь доктор педагогічних наук,

Вчене звання доцент

Посада професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація

Телефон: +380663560436,

Електронна пошта: Martynyuk.Tetyana@vnu.edu.ua

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Методи та технології викладання ¹	Форма Контролю ² / Бали
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи відхилень у поведінці неповнолітніх							
Тема 1. Поняття та причини відхилень у поведінці неповнолітніх	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 2. Поняття норми та відхилення від норми. Види відхилень. Класифікація соціальних норм	6	2	2	2	-	метод круглого столу / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 3. Загальна теорія девіантної поведінки. Основні теорії поведінкових відхилень Структура девіантної поведінки.	7	2	2	6	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 4. Підліток як суб'єкт девіантної поведінки	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 5. Основні види та типи девіантної поведінки. Психічні розлади.	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РМГ/2
Тема 6. Протиправна поведінка	6	2	2	2	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	РМГ/2
Тема 7. Адиктивна поведінка	6	2	2	2	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	РМГ/2
Тема 8. Суїцидальна поведінка	6	2	2	2	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	РМГ/2
Тема 9. Агресивна поведінка	6	2	2	2	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	РМГ/2
Разом за модулем 1	56	18	18	22	2		18
Змістовий модуль 2. Теоретичні основи профілактики							
Тема 10. Поняття профілактики девіантної поведінки. Види та рівні	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom,	ДС, ДБ/2

профілактики						Moodle	
Тема 11. Теорії профілактики. Стратегії та моделі профілактики	7	2	2	-	1	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 12. Типи профілактики. Стадії та принципи профілактики	7	2	2	-	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 13. Теоретичні стратегії і моделі профілактики негативних явищ та ФЗСЖ.	8	2	2	6	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Разом за модулем 2							
	28	8	8	8	2		8
Змістовий модуль 3. Технології профілактики основних видів девіантної поведінки							
Тема 14. Вибір: профілактика наркоманії, ВІЛ/СНІДу та злочинності серед неповнолітніх	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/К/2
Тема 15. Street Smart профілактика ВІЛ-інфекції/СНІДу та ІПСШ для підлітків груп ризику	7	2	2	2	1	проблемна лекція / Zoom, Moodle	ДС, ДБ/2
Тема 16. Формування навичок безпечної поведінки дітей. Профілактика насилля в закладах освіти	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/К/2
Тема 17. «Будуємо майбутнє разом» програма профілактики конфліктів та правопорушень серед учнівської молоді.	6	2	2	2	-	проблемна лекція / Zoom, Moodle	РМГ/2
Тема 18. Програма 15 – профілактика ВІЛ-інфекції та підтримка психосоціального здоров'я в Україні	9	2	2	2	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РМГ/2
Разом за модулем 3	36	10	10	10	4		10
Види підсумкових робіт							Бал
Модульна контрольна робота							60/тести
МКР 1							20
МКР 2							20
МКР 3							20
ІНДЗ							4
Інше (вказати)							-
Всього годин/ Балів	120	36	36	40	8		120/100

Примітки: ^{1/} Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний

курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

² / *Методи та форми контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, тощо.

IV Тематичний план змістових модулів

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи відхилень у поведінці неповнолітніх.

Тема 1. Поняття та причини відхилень у поведінці неповнолітніх.

Поняття поведінкових відхилень. Суть відхилень у поведінці дітей та молоді. Види відхилень у поведінці неповнолітніх. Помилки та недоліки виховання дітей у сім’ї. Недоліки навчально-виховної роботи закладів загальної середньої освіти. Вплив оточення на формування поведінкових відхилень підлітків. Система профілактики відхилень у поведінці неповнолітніх.

Процес перевиховання: суть, етапи, принципи, зміст та основні завдання. Особливості вивчення об’єктів перевиховання. Основні методи, прийоми, засоби перевиховання та самовиховання. Основи превентивної діяльності. Ознаками педагогічної занедбаності. Прояви важковиховуваності. Типологія важковиховуваних підлітків залежно від детермінант дезадаптованої поведінки.

Основні поняття: відхилення, поведінка, підліток, превенція, виховання, перевиховання, самовиховання, профілактика, соціально-педагогічна профілактика, важковиховуваний учень.

План практичного заняття:

1. Суть і види відхилень у поведінці неповнолітніх.
2. Помилки та недоліки виховання дітей у сім’ї.
3. Недоліки навчально-виховної роботи закладів загальної середньої освіти.
4. Вплив оточення на формування поведінкових відхилень підлітків.
5. Суть, етапи, принципи, зміст та основні завдання перевиховання.
6. Методи, прийоми, засоби перевиховання важковиховуваних учнів.

Завдання для самостійної роботи:

Визначте фактори ризику детермінації та фактори захисту від формування девіантної поведінки. Представте у вигляді таблиці.

Визначте основні підходи до класифікації девіантної поведінки (аналіз за різними авторами);

Сформууйте словник термінів з дисципліни.

Література для вивчення теми 1: 2, 4, 6, 8, 9, 12, 13.

Тема 2. Поняття норми та відхилення від норми. Види відхилень. Класифікація соціальних норм.

Поняття норми. Види норм. Способи наукового визначення поняття «норма» Класифікація соціальних норм. Критерії нормативності поведінки дітей. Поняття відхилення від норми. Види відхилень. Поняття поведінки. Поняття «норма» і «аномалія» у психічному та особистісному розвитку дитини. Вікові та індивідуальні особливості нормативної поведінки неповнолітніх.

Основні поняття: норма, відхилення, поведінка, види норм, аномалія.

План практичного заняття:

1. Поняття норми та відхилення від норми.
2. Види відхилень.
3. Критерії нормативної поведінки
4. Класифікація соціальних норм.
5. Вікові та індивідуальні особливості нормативної поведінки неповнолітніх.

Завдання для самостійної роботи:

Складіть авторську схему класифікації соціальних норм.

Визначте основні види відхилень та складіть їх порівняльну характеристику.

Література для вивчення теми 2: 1, 2, 3, 6, 8, 9, 10, 13.

Тема 3. Загальна теорія девіантної поведінки. Основні теорії поведінкових відхилень Структура девіантної поведінки

Поняття та типологія девіантної поведінки. Загальнонауковий підхід до класифікації поведінкових відхилень. Структура девіантної поведінки. Основні теорії поведінкових відхилень Суб'єктивні та суб'єктивні чинники девіантної поведінки Класичні теорії девіантної поведінки (біологічна, психологічна, Теорія аномії (Е.Дюркгейма, Р.К.Мертон). Теорія структурного функціоналізму (Толкотт Парсонс). Теорія суб'єктивних причин девіантної поведінки (Г. Тард, Г. Сазерленд). Теорія ярликування та стигматизації. Культурологічні теорії девіацій (А. Коен, Дж. Мілер, Т. Селлін). Теорія орієнтації на норми асоціальної субкультури (Р. Качорд, Л. Очлін). Теорія потреб Маслоу. Соціально-когнітивна теорія А. Бандури. Індивідуальна психологія А. Адлера.

Основні поняття: девіація, девіантна поведінка, поведінкові відхилення, теорії поведінкових відхилень.

План практичного заняття:

1. Загальнонауковий підхід до класифікації поведінкових відхилень.
2. Структура девіантної поведінки.
3. Групи поведінки з відхиленнями:
4. Особливості девіантної поведінки неповнолітніх.
5. Детермінація девіантної поведінки.
6. Основні теорії поведінкових відхилень.

Завдання для самостійної роботи:

Запропонуйте модель структури девіантної поведінки.

Складіть таблицю типів девіацій та їх особливостей.

Опрацюйте та представте у вигляді порівняльної таблиці основні теорії поведінкових відхилень.

Література для вивчення теми 3: 2, 3, 5, 8, 9, 10, 11, 12.

Тема 4. Чинники формування девіантної поведінки. Підліток як суб'єкт девіантної поведінки.

Стадії розвитку особистості. Поняття «підлітковий вік». Періодизація підліткового віку. Підліткова криза. Особливості виникнення девіантної поведінки у підлітків. Проблема взаємовідносин між підлітками і дорослими.

Реакції підліткового віку: емансипації, акселерації, інфантилізму, групування... Формування поведінкових відхилень у неформальній групі. Девіантна поведінка як особистісний вибір соціально дезадаптованого підлітка. Соціально-психологічні особливості підліткового віку. Акцентуації характеру підлітків.

Основні чинники та мотиви формування девіантної поведінки неповнолітніх.

Основні поняття: підліток, криза, пубертатний період, дезадаптований підліток, інфантилізм, акселерація, емансипація.

План практичного заняття:

1. Основні підходи до періодизації підліткового віку. Підліткова криза.
2. Соціально-психологічні особливості підліткового віку.
3. Реакції підліткового віку.
4. Девіантна поведінка як особистісний вибір соціально дезадаптованого підлітка.
5. Основні чинники та мотиви формування девіантної поведінки неповнолітніх

Завдання для самостійної роботи:

Складіть письмово характеристику сімей групи ризику формування девіантної поведінки підлітків:

- а) кримінальних і аморальних;
- б) конфліктних;
- в) з недостатніми виховними ресурсами;
- г) педагогічно некомпетентних.

Розмежуйте поняття «референтної групи», «група ризику» та «субкультура» та охарактеризуйте їх вплив на формування відхилень у поведінці підлітків.

Література для вивчення теми 4: 1, 2, 3, 6, 8, 9, 10, 12.

Тема 5. Основні види та типи девіантної поведінки. Психічні розлади.

Девіантна поведінка: поняття та основні характеристики. (аналіз за різними авторами). Причини, фактори, чинники, що зумовлюють виникнення девіантної поведінки. Основні підходи до класифікації девіантної поведінки (аналіз за різними авторами). Чинники залежної поведінки підлітків. Залежна поведінка: загальна характеристика. Ознаки залежної поведінки. Концептуальні моделі адиктивної поведінки. Феномен спів-залежності. Досвід профілактичної роботи щодо попередження поширення адиктивних форм поведінки. Причини, що провокують розвиток психічних захворювань. Форми прояву психічних захворювань. Поняття психічних розладів.

Основні поняття: девіація, девіантна поведінка, залежна поведінка, психічні захворювання, психічні розлади.

План практичного заняття:

1. Залежна поведінка: загальна характеристика.
2. Ознаки залежної поведінки.
3. Феномен спів-залежності.
4. Підходи до класифікації девіантної поведінки.
5. Психічні розлади.

Завдання для самостійної роботи:

Сформувати порівняльну таблицю основних видів девіантної поведінки (вид-основні х-ки).

Підготувати повідомлення на тему «психічні розлади у контексті формування девіантної поведінки».

Література для вивчення теми 5: 2, 4, 6, 7, 9, 11, 15, 17.

Тема 6. Протиправна поведінка.

Природа протиправної поведінки. Категорії неповнолітніх правопорушників.

Характеристика послідовних правопорушників. Характеристика ситуативних правопорушників. Характеристика випадкових правопорушників. Причини та мотиви протиправної поведінки підлітків. Соціальні та особистісні чинники правопорушень. Особливості розуміння делінквентної поведінки. Детермінанти делінквентної поведінки неповнолітніх. Характерні риси особистості делінквентів. Корекція проделінквентних переконань особи. Поняття делінквентного угруповання молоді. Переорієнтація делінквентного угруповання. Напрями профілактичної діяльності щодо подолання делінквентних проявів у поведінці неповнолітніх. Соціально-педагогічний патронаж неповнолітніх правопорушників. Програми профілактики правопорушень неповнолітніх. Методики виявлення схильності до делінквентної поведінки.

Основні поняття: неповнолітній правопорушник, делінквент, протиправна поведінка, референтна група, група ризику.

План практичного заняття:

1. Причини та мотиви протиправної поведінки підлітків.
2. Категорії неповнолітніх правопорушників.
3. Поняття делінквентного угруповання молоді його переорієнтація, корекція проделінквентних переконань особи.
4. Напрями профілактичної діяльності щодо подолання делінквентних проявів у поведінці неповнолітніх.
5. Методики виявлення схильності до делінквентної поведінки.

Завдання для самостійної роботи:

Окреслити критерії поділу протиправної поведінки, визначити зміст та особливості делінквентної та злочинної поведінки.

Дати характеристику у форматі порівняльної таблиці 3 видам правопорушників.

Література для вивчення теми 6: 1, 2, 3, 6, 8, 9, 10, 12, 16, 18.

Тема 7. Адиктивна поведінка.

Поняття та різновиди адиктивної поведінки. Психологічні особливості осіб із адиктивними формами поведінки. Адиктивна поведінка як відхід від реальності. Передумови виникнення адикцій. Вплив умов сімейного виховання на формування адиктивності. Критерії та ознаки зловживання і залежності від хімічних речовин. Класифікація психоактивних речовин. Наркотичні речовини та їх використання в медицині. Рослинні та синтетичні наркотичні речовини. Мотивація поведінки адиктивних осіб. Чинники виникнення залежності від психоактивних речовин: біологічні, соціальні та психологічні.

Види адиктивної поведінки. Хімічні адикції: алкогольна залежність, наркотична залежність, залежність від ліків, куріння, токсикоманія. Нехімічні (поведінкові) адикції: азартні ігри (гемблінг), комп'ютерні залежності або інтернет-залежності, адикція стосунків, сексуальна, любовна адикції, адикція уникнення, трудовголізм, адикція до витрати грошей, ургентна адикція, адикція вправ (спортивна), духовний пошук, «стан перманентної війни», синдром Тоада (залежність від «веселого автоводіння»), фанатизм (релігійний, політичний, спортивний, національний), парасуїцидальна поведінка. Проміжні (харчові) адикції: булімія, нервова анорексія.

Основні поняття: соціальні норми, адиктивна поведінка, хімічні адикції, нехімічні адикції, наркотик, залежність від хімічної речовини.

План практичного заняття:

1. Поняття та чинники виникнення адиктивної поведінки.
2. Психологічна характеристика особи, схильної до адиктивності.
3. Критерії та ознаки зловживання і залежності від хімічних речовин..
4. Характеристика хімічних адикцій.
5. Характеристика нехімічних адикцій.
6. Характеристика проміжних адикцій.

Завдання для самостійної роботи:

У форматі таблиці визначити види адикцій та проаналізувати їх основні особливості.

Сформувати таблицю, де зробити підбірку усіх видів технологічних адикцій.

Література для вивчення теми 7:1, 2, 3, 6, 8, 9, 10, 12.

Тема 8. Суїцидальна поведінка.

Соціально-історичний аспект проблеми самогубства. Поняття та основні теорії суїцидальної поведінки. Основні концепції та підходи в сучасній суїцидології. Соціологічна концепція. Психологічна концепція. Медична (психопатологічна, клініко-психологічна) концепція. Інтегративний підхід.. Основні групи суїцидів: справжні, демонстративні й приховані. Мотиви суїцидальної поведінки. Чинники суїцидальної поведінки. Суїцид і суїцидоподібні вчинки. Неусвідомлюване самогубство. Ризикована гра і ризикована безпечність. Психопатологічне і афективно-невропатичне самогубство. Самогубство психічно нормальної людини. Демонстративно-

шантажна форма суїцидальної поведінки. Внутрішні і зовнішні форми суїцидальної поведінки. Основні етапи суїцидальної поведінки: етап суїцидальних тенденцій, етап суїцидальних дій, етап постсуїцидальної кризи. Соціальні форми мотивації суїцидальної поведінки. Групова згуртованість як чинник, що впливає на суїцидальність. Соціальні засади мотивації егоцентричного самогубства. Соціальні засади мотивації альтруїстичного самогубства. Соціальні засади мотивації анемічного суїциду. Суспільне ставлення до самогубства як фактор суїцидальності. Навіювання суїцидальних настроїв засобами масової інформації, літературними творами. Групи смерті: «Синій кит», «Тихий будинок», «Море китів», «50 днів до мого ...» та інші. Типи суїцидонебезпечних реакцій підліткового періоду: реакція депривації, експлозивна реакція, реакція самоусунення.

Основні поняття: самогубство, суїцид, суїцидальна поведінка, мотиви суїцидальної поведінки, групи смерті.

План практичного заняття:

1. Основні концепції виникнення суїцидальної поведінки.
2. Причини та мотиви самогубства.
3. Класифікація суїцидів.
4. Етапи суїцидальної поведінки.
5. Характеристика груп смерті.

Завдання для самостійної роботи:

Знайти інфографіку або сформулювати самостійно щодо суїцидальної активності ріхних країн світу.

У форматі порівняльної таблиці проаналізувати основні причини суїцидальних спроб у країнах світу з різними рівнями життя (співставити 4-5 країн).

Література для вивчення теми 8: 4, 5, 8, 9, 11, 12, 15, 17.

Тема 9. Агресивна поведінка.

Поняття «агресія» та «агресивність». Погляди Е. Фромма на агресію. Модель сексуальної агресії Н. Маламуда. Основні теорії агресії. Психоаналітична теорія агресії. Еволюційна теорія агресії. Соціобіологічна теорія агресії. Теорія спонукання. Когнітивна теорія. Теорія соціального наuczіння. Фактори виникнення і розвитку агресивної поведінки. Біологічні фактори (нервова система, генетичні фактори, біохімічні фактори). Індивідуально-психологічні характери що обумовлюють агресію. Психологічні фактори. Гендер і агресія: чоловіки і жінки як агресори, чоловіки і жінки як об'єкти агресії. Вплив зовнішнього середовища та ситуативні передумови агресивної поведінки. Насильницька злочинність як вид асоціальної агресії. Поняття насильства. Види, форми насильства. Булінг. Хейзінг. Насилля у сім'ї. Вбивство як соціально-психологічний феномен. Згвалтування як психосексуальний феномен. Поняття про віктимну поведінку. Агресія як прояв потягу (потреба завдати болю). Агресія як форма захисту. Агресія як примітивний засіб взаємодії з оточенням. Агресія як інтуїтивний метод розрядження напруги.

Основні поняття: агресія; агресивна поведінка; агресивність, агресивний стан, компоненти агресивної поведінки, фактори агресивної поведінки.

План практичного заняття:

1. Агресія та агресивність: особливості співвідношення понять.
2. Основні теорії агресії: спільне та відмінності.
3. Компоненти агресивної поведінки
4. Види та форми агресивної поведінки.
5. Індивідуальні детермінанти агресії: гендерні особливості прояву агресії.

Завдання для самостійної роботи:

Сформувати аналітичну довідку щодо аутоагресії,

Зробити підбірку технік релаксації. Розписати одну з технік релаксації, яка на вашу думку є ефективною. Запропонувати техніку, яку використовуєте при стресі та проявах агресії.

Література для вивчення теми 9: 1, 2, 3, 6, 8, 9, 10, 12.

Тема 10. Поняття профілактики девіантної поведінки. Види та рівні профілактики.

Сутність поняття профілактики девіантної поведінки. Цілі профілактики девіантної поведінки. Об'єкти та суб'єкти профілактики девіантної поведінки. Підходи до профілактичної діяльності: інформаційний, соціально-профілактичний, медико-біологічний, психолого-педагогічний. Основні завдання профілактики. Методика профілактики девіантної поведінки серед молоді. Види профілактики відповідно до вибору об'єкта впливу: загальна, спеціальна, індивідуальна. Види профілактики відповідно до рівня сформованості виду девіантної поведінки: первинна, вторинна, третинна. Складові первинної профілактики. Зміст та мета вторинної профілактики. Третинна профілактика як спосіб запобігання рецидивам. Рівні профілактики соціальних відхилень: державний (законодавчий; інституційний); адміністративний рівень соціальної роботи. Функції окремих інституцій, залучених до профілактики девіантної поведінки. Принципи ефективності профілактики девіантної поведінки..

Основні поняття: профілактика, профілактика девіантної поведінки, загальна профілактика, спеціальна профілактика, індивідуальна профілактика, девіантна поведінка.

План практичного заняття:

1. Профілактика девіантної поведінки: сутність, мета, об'єкти та суб'єкти.
2. Аналіз підходів до профілактичної діяльності.
3. Характеристика видів профілактики.
4. Загальна характеристика рівнів профілактики.
5. Принципи ефективності профілактики девіантної поведінки..

Завдання для самостійної роботи:

Схематично представте:

- принципи, рівні, види профілактики;

- стратегії та моделі профілактичної роботи;
Розробіть стратегію профілактичної програми.

Література для вивчення теми 10: 2, 3, 6, 8, 9, 10, 12, 15, 16, 18.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1

1. Поняття відхилень у поведінці неповнолітніх. Причини відхилень у поведінці неповнолітніх.
2. Поняття норми та відхилення від норми. Види відхилень. Класифікація соціальних норм.
3. Загальна теорія девіантної поведінки.
4. Структура девіантної поведінки.
5. Основні види та типи девіантної поведінки.
6. Адиктивна поведінка та її особливості.
7. Агресивна поведінка, її специфіка.
8. Суїцидальна поведінка неповнолітніх.
9. Протиправна поведінка неповнолітніх.
10. Основні теорії поведінкових відхилень.
11. Біологічні теорії девіацій.
12. Психологічні та психіатричні теорії девіацій.
13. Соціологічні теорії девіацій.
14. Чинники формування девіантної поведінки.
15. Підліток як суб'єкт девіантної поведінки.

Тема 11. Теорії профілактики. Стратегії та моделі профілактики.

Теоретичні підходи до профілактичної роботи. Соціально-екологічна модель соціальної профілактики. Теорія етапів змін. Зниження шкоди. Спектр профілактики. Теорія обдуманого дії. Теорія планованої поведінки. Теорія соціального навчання. Стратегії профілактики: боротьби та нормалізації. Моделі профілактики: модель стримування, модель залякування, модель ствердження моральних принципів, модель поширення фактичних знань, модель «навчання позитивній поведінці» або «афективного» навчання, модель формування здорового способу життя, радикальна модель або модель соціального впливу; модель контрольованого впливу, модель зменшення шкоди.

Основні поняття: профілактика, профілактична робота, модель профілактики, теорія профілактики, стратегія профілактики.

План практичного заняття:

1. Теоретичні підходи до профілактичної роботи.
2. Основні теорії профілактики.
3. Основні стратегії профілактики.
4. Характеристика моделей профілактики в межах стратегії боротьби.
5. Характеристика моделей профілактики в межах стратегії нормалізації.

Завдання для самостійної роботи:

Сформуйте універсальну таблицю щодо стратегій, методів та моделей профілактики

Література для вивчення теми 11: 1, 2, 3, 6, 8, 9, 10, 12.

Тема 12. Типи профілактики. Стадії та принципи профілактики.

Типи профілактики (соціальна, психологічна, медична, соціально-педагогічна, педагогічна, віктимна). Теоретичні основи соціальної профілактики. Психологічна профілактика як спільна діяльність психолога та соціального педагога. Медична профілактика як важлива складова громадського здоров'я. Соціально-педагогічна профілактика як вид превентивної роботи. Віктимна профілактика як складова системи профілактики злочинів

Основні стадії профілактики: стадія попередження, стадія запобігання, стадія покарання. Основні принципи профілактики. Принцип законності. Принцип демократизму. Принцип гуманізму та справедливості. Принцип диференціації та індивідуалізації. Принцип своєчасності та необхідної доступності. Принцип науковості.

Основні поняття: профілактика, психологічна профілактика, соціальна профілактика, медична профілактика, віктимна профілактика, педагогічна профілактика.

План практичного заняття:

1. Загальна характеристика типів профілактики.
2. Теоретичні основи соціальної профілактики.
3. Соціально-педагогічна профілактика як вид превентивної роботи.
4. Віктимна профілактика як складова системи профілактики злочинів
5. Характеристика основних стадій профілактики.
6. Основні принципи профілактики.

Завдання для самостійної роботи:

Література для вивчення теми 12: 1, 2, 3, 6, 8, 9, 10, 12, 17.

Тема 13. Теоретичні стратегії і моделі профілактики негативних явищ та ФЗСЖ.

Теорії внутрішньо особистісного рівня (Модель уявлень про здоров'я, Теорія стимулу-реакції, Теорія обдуманого дії/Теорія планованої поведінки, Теорія стадій змін/транстеоретична модель, Модель обробки споживчої інформації). Теорії міжособистісного рівня (Соціально-Когнітивна Теорія, Теорія соціальних мереж, Теорія соціальної підтримки, Теорія поширення інновацій). Теорії громадського рівня (Теорії організаційних змін, Теорія стадій, Теорії організаційних змін, Теорія стадій, Теорія розвитку організацій). Теорії сприяння здоров'ю на рівні спільнот (Теорія організації спільноти, Організація спільноти = Соціальна мобілізація (Модель Ротмана). Теорії сприяння здоров'ю рівня суспільної політики (Модель Міліо, Тривимірна концепція здорової суспільної політики, Модель багатьох потоків, або модель вікна).

Основні поняття: профілактика, теорія профілактики, стратегія профілактики, модель профілактики.

План практичного заняття:

1. Теорії внутрішньо особистісного рівня.

2. Теорії міжособистісного рівня.
3. Теорії громадського рівня.
4. Теорії сприяння здоров'ю на рівні спільнот.
5. Теорії сприяння здоров'ю рівня суспільної політики.

Завдання для самостійної роботи:

Опрацюйте та представте основні положення у вигляді порівняльної таблиці

- Теорії внутрішньо особистісного рівня (Модель уявлень про здоров'я, Теорія стимулу-реакції, Теорія обдуманого дії/Теорія планованої поведінки, Теорія стадій змін/транстеоретична модель, Модель обробки споживчої інформації).
- Теорії міжособистісного рівня (Соціально-Когнітивна Теорія, Теорія соціальних мереж, Теорія соціальної підтримки, Теорія поширення інновацій).
- Теорії громадського рівня (Теорії організаційних змін, Теорія стадій, Теорії організаційних змін, Теорія стадій, Теорія розвитку організацій).
- Теорії сприяння здоров'ю на рівні спільнот (Теорія організації спільноти, Організація спільноти = Соціальна мобілізація (Модель Ротмана).
- Теорії сприяння здоров'ю рівня суспільної політики (Модель Міліо, Тривимірна концепція здорової суспільної політики, Модель багатьох потоків, або модель вікна).

Література для вивчення теми 13: 1, 2, 4, 3, 6, 8, 9, 10, 12.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2

1. Поняття профілактики девіантної поведінки.
2. Види та рівні профілактики.
3. Стратегії та моделі профілактики.
4. Типи профілактики.
5. Стадії та принципи профілактики.
6. Методи профілактики.
7. Теоретичні стратегії і моделі профілактики негативних явищ та ФЗСЖ.
8. Теорії внутрішньо особистісного рівня (Модель уявлень про здоров'я, Теорія стимулу-реакції,
9. Теорія обдуманого дії/Теорія планованої поведінки,
10. Теорія стадій змін/транстеоретична модель, Модель обробки споживчої інформації).
11. Теорії міжособистісного рівня (Соціально-Когнітивна Теорія, Теорія соціальних мереж.
12. Теорія соціальної підтримки. Теорія поширення інновацій).
13. Теорії громадського рівня (Теорії організаційних змін, Теорія стадій, Теорії організаційних змін, Теорія стадій, Теорія розвитку організацій).
14. Теорії сприяння здоров'ю на рівні спільнот (Теорія організації спільноти, Організація спільноти = Соціальна мобілізація (Модель Ротмана).

15. Теорії сприяння здоров'ю рівня суспільної політики (Модель Міліо, Тривимірна концепція здорової суспільної політики, Модель багатьох потоків, або модель вікна).

Тема 14. Вибір: профілактика наркоманії, ВІЛ/СНІДу та злочинності серед неповнолітніх.

Основи профілактики. Типи, методи та оцінка профілактики. Метод п'яти кроків у плануванні та оцінці програм профілактики. Оцінка ефективності профілактики. Ефективні технології навчання: інтерактивні методи навчання та роль вчителів, мозковий штурм, обговорення, ігри, кооперативне навчання, рольова гра та репетиція.

Фактори ризику та фактори захисту, стійкість.

Програма «Вибір». Альтернатива та вибір. Ризики. Що ми знаємо про наркотики. Обережно – злочин. ВІЛ/СНІД: виклик та подолання. Поведінка в ситуації вибору. Твоє майбутнє. Свідомий вибір. Норми поведінки. Мої наміри та зобов'язання.

Основні поняття: профілактика, методи, форми, фактори захисту, фактори ризику.

План практичного заняття:

1. Програма «Вибір». Альтернатива та вибір. Ризики.
2. Що ми знаємо про наркотики.
3. Обережно – злочин.
4. ВІЛ/СНІД: виклик та подолання.
5. Поведінка в ситуації вибору. Твоє майбутнє. Свідомий вибір.
6. Норми поведінки. Мої наміри та зобов'язання.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати програму «Вибір: профілактика наркоманії, ВІЛ/СНІДу та злочинності серед неповнолітніх».

Визначити форми та методи профілактики та представити аналіз програми.

Література для вивчення теми 14: 1, 2, 13, 14.

Тема 15. Street Smart профілактика ВІЛ-інфекції/СНІДу та ІПСШ для підлітків груп ризику.

Загальна інформація про програму. Загальний огляд концепції програми. Стратегії програми. План впровадження. Огляд організаційної готовності.

Робота з пенітенціарною установою: налагодження відносин, проблеми та перешкоди, особливості роботи з клієнтами та органами, що здійснюють адміністративний нагляд.

Попередній етап впровадження. Оцінювання: план, структурно-логічна модель, схема та контроль.

Впровадження: відповідність клієнта умовам програми, прийом та включення клієнта у програму, угода про надання послуг, підтримка контакту з клієнтом, подолання кризових ситуацій, сесії з клієнтом.

Забезпечення життєдіяльності програми: оновлення ресурсів та матеріалів, гнучкість, підтримка контактів, підтримка функціонування програми.

Основні поняття: ВІЛ, СНІД, стратегія, клієнт, презерватив.

План практичного заняття:

1. Загальна інформація про програму Street Smart профілактика ВІЛ-інфекції/СНІДу та ІПСШ для підлітків груп ризику.
2. Робота з пенітенціарною установою.
3. Особливості впровадження програми.
4. Безпека персоналу в громаді. Сесії з клієнтом.
5. Забезпечення життєдіяльності програми.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати та проаналізувати програму. Визначити основні підходи, форми, методи та теорії профілактики та представити у вигляді таблиці.

Література для вивчення теми 15: 1, 2, 13, 14.

Тема 16. Формування навичок безпечної поведінки дітей.

Профілактика насилля в закладах освіти.

Булінг у закладі освіти. Форми та види булінгу. Передумови та причини цькування у закладах освіти. Форми та види булінгу. Учасники булінгу, коло цькування.

Організація профілактики булінгу в закладі освіти. Основні підходи до попередження та протидії цькуванню у закладах освіти. План заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу в закладі освіти. Повноваження та обов'язки працівників закладу освіти з профілактики булінгу.

Профілактика булінгу в закладах освіти. Заходи з протидій булінгу для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Робота з дітьми середнього середнього віку. Робота з дітьми старшого віку та молоддю.

Особливості діагностики булінгу в закладах освіти. Оцінка готовності закладу протидіяти булінгу. Практикуми.

Основні поняття:

План практичного заняття:

1. Поняття булінгу. Види.
2. Передумови та причини цькування у закладах освіти. Форми та види булінгу.
3. Учасники булінгу, коло цькування.
4. Організація профілактики булінгу в закладі освіти.
5. Огляд локальних та державних програм профілактики булінгу.
6. Сайт МОН щодо профілактики булінгу в закладах освіти.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати літературу з проблеми та оформити бібліографію.

Представити діючі та запроваджені програми, проекти профілактики булінгу в закладах освіти.

Опрацювати та представити сайт МОН щодо профілактики булінгу в закладах освіти.

Література для вивчення теми 16: 1, 2, 13, 14.

Тема 17. «Будуємо майбутнє разом» програма профілактики конфліктів та правопорушень серед учнівської молоді.

Про програму. Методичні рекомендації щодо впровадження програми.

Права людини та дитини. Негативні соціальні явища та їх подолання. Основи толерантності. Успішне спілкування. Гендерна рівність. Вчимося розуміти та поважати інших.

Побудова позитивної життєвої перспективи. Самопізнання. Формування необхідних життєвих навичок. Самомотивація та підтримка. Вчимося долати труднощі.

Лідерство та активна життєва позиція. Імідж лідера. Лідер та його команда. Лідер – організатор волонтерської діяльності.

Основні поняття:

План практичного заняття:

1. Права та обов'язки: модуль 1 програми профілактики конфліктів та правопорушень серед учнівської молоді.

2. Сприйняття різноманітності – основа толерантності (модуль 2).

3. Модуль 3 – побудова позитивної життєвої перспективи.

4. Лідерство та активна життєва позиція – модуль 4.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати програму та у вигляді слайд-шоу представити проаналізований зміст, форми та методи дієвої профілактики.

Література для вивчення теми 17: 1, 2, 13, 14.

Тема 17. Програма 15 – профілактика ВІЛ-інфекції та підтримка психосоціального здоров'я в Україні.

Ефективне спілкування. Бар'єри сприйняття інформації. Невербальне спілкування. Мова жестів і міміка.

Цінності. Здоров'я як цінність. Загальнолюдські цінності.

Причини, які спонукають людей вступати у статеві відносини. Наслідки ранніх сексуальних відносин. Теорія кохання Роберта Дж. Стернберга.

Статеві органи жінки й чоловіка та їхні функції. Сучасні методи контрацепції. Що потрібно знати про ПСШ та як захиистити себе від них. Найпоширеніші інфекції, що передаються статевим шляхом.

Стереотипи та упередження. Гендерні стереотипи.

Алкогольні традиції. Стадії алкоголізму. Міфи про алкоголь. Засоби маніпуляції свідомістю та почуттями споживачів у рекламі алкогольних та тютюнових виробів.

Наркотик як психоактивна речовина. Вплив на організм різних видів наркотиків. Ознаки, за якими можна визначити, що людина приймає наркотики. Що таке психічна залежність при наркоманії?. Наслідки вживання наркотиків. Що таке співзалежність?

ВІЛ/СНІД: основні визначення поняття, шляхи передачі, профілактика, методи лікування. Стигма та дискримінація у сфері ВІЛ/ СНІДу. Дії в аварійних ситуаціях.

Людська та особиста гідність. Моральні авторитети української наці.

Моє життя – моя відповідальність. Алгоритм прийняття рішень.
Теоретичні аспекти благополуччя.

Проходження через зміни. Характеристика стадій розвитку людини (за Е. Еріксоном). Схема стадій розвитку людини

Основні поняття:

План практичного заняття:

1. Заняття 1-4.
2. Заняття 5-6.
3. Заняття 7, 8.
4. Заняття 9, 10.
5. Заняття 10,12.
6. Заняття 13-15.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати програму. Визначити мету, форми та методи профілактики проблем.

Література для вивчення теми 18: 1, 2, 13, 14.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 3

1. Загальна інформація про програму Street Smart профілактика ВІЛ-інфекції/СНІДу та ІПСШ для підлітків груп ризику.
2. Робота з пенітенціарною установою.
3. Поняття булінгу. Види.
4. Передумови та причини цькування у закладах освіти. Форми та види булінгу.
5. Учасники булінгу, коло цькування.
6. Організація профілактики булінгу в закладі освіти.
7. Огляд локальних та державних програм профілактики булінгу.
8. Права та обов'язки: модуль 1 програми профілактики конфліктів та правопорушень серед учнівської молоді.
9. Лідерство та активна життєва позиція.
10. Програма 15 – профілактика ВІЛ-інфекції та підтримка психосоціального здоров'я в Україні.

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ) оголошується здобувачам освіти на першому занятті під час анонсу тем ОК, з метою поступового (упродовж вивчення ОК) обрання тематики формування та написання сценарію виховного профілактичного заходу. Виконане завдання перевіряється, погоджується та представляється (на годинах, відведених для консультацій), здається до останнього практичного заняття та оцінюється максимум 4 бали.

Основні складові ІНДЗ:

- тема;
- мета;
- цільова аудиторія;
- обладнання;

- сценарій: перелік вправ, завдань та методика їх проведення.

4 бали – здобувачем освіти самостійно, свідомо обрано тему заходу, сформульовано мету, продумано обладнання, інструментарій, визначено цільову аудиторію, підібрано низку вправ, завдань з відповідним методичним супроводом (наочність, мультимедійне представлення, розташування учасників, тривалість (максимум 45 хв.). Грамотно та вчасно оформлено та здано план-проспект заходу з відповідним наповненням.

3 бали – здобувачем освіти обрано тему заходу, сформульовано мету, продумано обладнання, інструментарій, визначено цільову аудиторію, підібрано низку вправ, завдань з відповідним методичним супроводом (наочність, мультимедійне представлення, розташування учасників, тривалість (максимум 45 хв.). Вчасно оформлено та здано план-проспект заходу з відповідним наповненням, але з певними недоліками як технічного, так і методичного характеру.

2 бали – здобувачем освіти обрано тему заходу, не точно сформульовано мету, не повністю продумано обладнання, інструментарій, визначено цільову аудиторію, децю недоцільно підібрано вправи та завдання без відповідного методичного супроводу (наочність, мультимедійне представлення, розташування учасників, тривалість (максимум 45 хв.). Вчасно оформлено та здано план-проспект заходу з відповідним наповненням, але з певними недоліками як технічного, так і методичного характеру.

1 бал – здобувачем освіти обрано тему заходу, не точно сформульовано мету, не повністю продумано обладнання, інструментарій, визначено цільову аудиторію, децю недоцільно підібрано вправи та завдання без відповідного методичного супроводу (наочність, мультимедійне представлення, розташування учасників, тривалість (максимум 45 хв.). План-проспект заходу здано не вчасно та без відповідного методичного наповнення та з недоліками як технічного, так і методичного характеру.

VI. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

2 бали - оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, всебічно розкриває зміст практичних завдань та додаткових запитань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому як рекомендовану, так і обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується відповідною термінологією, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови публічного особистого/групового усного/мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

1,5 бали - оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, послуговується відповідною термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає

самостійних висновків та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки, не у повній мірі відповідає на додаткові запитання.

1 бал - оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки, не відповідає на додаткові запитання.

0,5 балів - оцінюється робота здобувача освіти, який лише та за допомогою конспекту відтворює навчальний матеріал за відповідною темою, але не в змозі самостійно його висвітлити, не відповідає на додаткові запитання, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

0 балів - оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Будуємо майбутнє разом: Програма профілактики конфліктів та правопорушень серед учнівської молоді: навчально-методичний посібник [Л.В. Зуб, Т.Л. Лях, Л.А. Мельник та ін.]; за ред. Т.В. Журавель, М.А. Снітко. К. 2016. 276с.

2. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» у двох частинах. Ч. II. Практична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. К., 2016. 193 с.

3. Гарасимів Т. З. Природні та соціальні детермінанти формування девіантної поведінки людини: філософсько-правовий вимір: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 420 с.
4. П. М. Гусак, Т. А. Мартинюк, І. І. Сидорук Профілактика вживання психоактивних речовин підлітками : монографія; [за ред. П. М. Гусака] ; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк : Вежа-Друк, 2013. 484 с.
5. Мартинюк Т. А., Чернета С. Ю. Соціально-педагогічні умови ефективного здійснення профілактики вживання психоактивних речовин підлітками. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Вип. 104 Чернігівський національний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. Носко М. О. Чернігів : ЧНПУ, 2014.– С.132–137.
6. Мартинюк Т. А. Теоретичні засади проблеми формування комп'ютерної залежності серед дітей та підлітків. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка* [Текст]. Вип. 122 Чернігівський національний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. Носко М. О. Чернігів : ЧНПУ, 2014. 344 с. С. 155 – 160.
7. Husak P., Martyniuk T. Istota I swoistosc uzaleznienia od substancji psychoaktywnych:podstawowe koncepcje naukowe, definicje i kryteria. *Studia I prace pedagogiczne Wyzsza Szkola Ekonomii I Innowacji w Lublinie*. Lublin, 2014. № 1. С. 213-221.
8. Мартинюк Т. А. Основні чинники детермінації девіантної поведінки неповнолітніх: соціально-педагогічний аспект. *Педагогічні науки* : [зб. наук. праць]. Луцьк, 2014. № 1 (278). С. 180 – 184.
9. Husak P., Martyniuk T. Role of personal contracts in the psychoactive substances use prevention and resocialization of juveniles convicted. *Knowledge. Education. Low. Managtmnt. Nauka. Oświata. Prawo. Zarządzanie*. №1 (21). 2018.
10. Martyniuk T. Husak P. Martyniuk T. Specyfika profesjonalnej dzialnosci specjalistow wedlug etapow resocjalizacji osadznych. *Zamojskie studia I materially. Seria : Pedagogika Wyzsza Szkola Zarzadzania I Administracji w Zamoscju*. Zamosc. Tom XVII zeszyt 1, 2015
11. Мартинюк Т. А. Програма антинаркотичної профілактичної роботи на основі формування психосоціальних навичок. *Науковий вісник СНУ імені Лесі Українки*. Сер. Педагогічні науки. 2015. № 1 (302). – С. 157 – 164.
12. Програма профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу та ІПСШ для підлітків груп ризику. Посібник для фасилітатора / За заг. ред: А. Бойко, Н. Дмитришиної. К.: «Поліграф плюс». 2015. 282 с.
13. «Програма 15» : метод. посібник (з питань профілактики ВІЛ-інфекції та підтримки психосоціального здоров'я в Україні) / Автори-упоряд.: А.В. Калініна, В.С. Петрович, І. В. Ченбай та ін.; За заг. ред. В.Г. Головатого, У.Б. Долиняк. К. , 2017. 808 с.
14. Рябуха В. Вибір: профілактика наркоманії, ВІЛ/СНІДу та злочинності серед підлітків. Чернігів: РВК «Деснянська правда». 2011.120 с.
15. Савельєва Н. М. С Соціальна профілактика девіантної поведінки: курс лекцій з презентацією навч. посіб. Полтава: ПНПУ, 2016 р. 110 с.

16. Самойлов А. М. Класифікація типів девіантної поведінки. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вип. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2013. С. 43-48.

17. Самойлов А. М. Аналіз психолого-педагогічних підходів до визначення сутності девіантної поведінки. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія: Зб. наук. праць. Випуск 40. Вінниця: Нілан ЛТД, 2013. С. 121–125.

18. Самойлов А. М. Критерії та показники девіантної поведінки підлітків. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. Вип. 42 Редкол. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2015. С. 70-74.

Додаткова

19. Корж К. М. Специфіка означення понять "соціальна патологія", "соціальна норма", "соціальне відхилення", "девіантна поведінка" в соціології. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2014. № 4. С. 136-144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2014_4_21

20. Іноземцев В. Девіантна поведінка молоді та шляхи її корекції. *Імідж сучасного педагога*. 2013. № 7. С. 56-58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/isp_2013_7_17

21. Девіантна поведінка молоді і роль правового виховання у її запобіганні. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 1. С. 79-86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2013_1_15

Інтернет-ресурси

Верховна Рада України

<http://www.rada.gov.ua>

Міністерство соціальної політики України.

<http://www.msp.gov.ua>

7. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю.

1. **Стратегії профілактики** –

1) на підґрунті певних наукових чи побутових уявлень щодо природи проблеми (негативного явища) визначають мету, зміст і методи її профілактики;

2) напрям соціально-педагогічної діяльності, що передбачає комплекс соціальних, економічних, політичних, правових, медичних, психолого-педагогічних заходів, спрямованих на попередження, обмеження, локалізацію негативних явищ у соціальному середовищі;

3) загальні підходи до визначення основних цілей профілактики певної проблеми і шляхів їх досягнення;

4) сукупність (система) заходів, спрямованих на охорону здоров'я, покращення фізичного розвитку населення, забезпечення довголіття.

2. **Стратегія попередження та подолання:**

1) це спосіб дій, лінія поведінки особистості, які вона обирає, щоби пристосуватися до змін, що відбуваються довкола і формування яких залежить від індивідуальних властивостей особистості.

2) проблеми визнаються небажаними, але припустимими (принаймні частково, за певних обставин); профілактика спрямовується на недопущення (обмеження) їх негативних наслідків;

3) проблема чи явище визнаються однозначно негативними і неприпустимими; профілактика спрямована на їх недопущення.

4) це активна поведінкова стратегія, відповідно до якої людина прагне використовувати всі наявні особистісні ресурси для пошуку можливих способів ефективного вирішення проблеми.

3. Встановіть відповідність між моделями профілактики та їх характеристиками у межах стратегії попередження та подолання:

1) Модель стримування (репресивна модель).

2) Модель залякування.

3) Модель поширення фактичних знань.

4) Модель формування здорового способу життя.

a) Профілактична робота полягає в наданні об'єктивної, коректної, емоційно нейтральної інформації щодо ризикованої поведінки для забезпечення можливості вільного, свідомого вибору свого способу життя.

b) Зупинити схильність дітей та молодих людей до негативної, ризикованої поведінки прагнуть, викликавши страх перед прямими і непрямими негативними наслідками ризикованих дій.

c) Профілактична робота спрямована на формування цінностей повноцінного життя і здоров'я, розвиток вмінь і навичок, на створення умов для ведення здорового способу життя

d) Профілактика зводиться до заборони певних дій і видів поведінки, обмеження їх особистої свободи (заборона відвідувати певні місця, займатися "шкідливою" діяльністю, читати певні книги чи дивитися телепрограми тощо).

4. До стратегії нормалізації відносять таку модель:

1) Модель навчання позитивній поведінці ("афективного" навчання).

2) Модель контрольованого впливу.

3) Модель ствердження моральних принципів.

4) Модель зменшення користі.

5. Спеціально розроблений комплекс (система) профілактичних заходів, спрямованих на попередження конкретної соціальної проблеми (або декількох пов'язаних між собою проблем), негативного явища, складних життєвих обставин – це ... .

1) план супроводу;

2) профілактична програма;

3) соціальна профілактика;

4) соціальна підтримка.

6. Об'єктами (цільовими групами) соціальної профілактики є:

1) усіх, хто потребує допомоги незалежно від її характеру та специфіки;

2) як все суспільство в цілому, так можуть бути і окремі особи, соціальні групи, верстви населення, які страждають або можуть постраждати від проблем чи негативних явищ, ті, що своїми діями, поведінкою, способом життя сприяють розвиткові проблем, а також особи, соціальні групи та організації, від дій яких залежить попередження розвитку та усунення причин негативних явищ та їх наслідків;

3) суспільні, зокрема соціальні, відносини, процеси життєдіяльності соціуму, що безпосередньо чи опосередковано впливають на формування соціальної безпеки людини, задоволення нею власних соціальних потреб та інтересів, освоєння і творення соціальних цінностей;

4) як спеціально створені організації та установи, спеціалісти, так і окремі особи, волонтери, що зацікавлені у попередженні та подоланні проблеми, і які мають необхідні для цього ресурсами (інтелектуальні, фінансові, методичні тощо).

7. Виберіть вірне твердження.

1) профілактика буде ефективною у тому випадку, якщо об'єкт профілактичного впливу сам виступить суб'єктом профілактики.

2) профілактична робота на мікрорівні реалізовується у вигляді комплексних профілактичних програм, кампаній у засобах масової інформації, масових заходів, координованої діяльності мережі установ та організацій.

3) профілактика будь-якої соціальної проблеми повинна бути спрямована тільки на соціальне середовище, в якому вона виникає, зазвичай, а не на особистість, котра від цієї проблеми страждає.

8. Профілактична робота на макрорівні реалізовується у вигляді

1) спеціальних програм, заходів і окремих дій в межах установ, організацій;

2) формування компетентностей у нових видах діяльності;

3) комплексних профілактичних програм, кампаній у засобах масової інформації, масових заходів, координованої діяльності мережі установ та організацій;

4) роботи, що проводиться спеціалістами та волонтерами з окремими особами.

9. Первинна профілактика -

1) має повторювальний характер, передбачає визначення рівня обізнаності представників цільової групи з певних питань, формування у них цінності здоров'я та відповідних особистісних якостей, а також навичок, що допоможуть відмовитися від певних стандартів поведінки та негативних звичок;

2) виявлення та усунення причин і умов, що сприяють формуванню негативного явища або девіантної поведінки особи;

3) мотивування осіб до зміни способу життя, девіантної поведінки;

4) комплекс заходів, спрямованих на запобігання негативного впливу біологічних, психологічних, соціально-педагогічних та інших факторів, що можуть слугувати причиною формування поведінки, яка відхиляється від норми;

10. **Встановіть алгоритм дій, що має бути дотриманий під час реалізації соціальної профілактики незалежно від її виду:**

1) моніторинг проблеми, аналіз ефективності профілактичних заходів

2) вплив на особистість:

• встановлення або ж виявлення існуючих ресурсів, необхідних для подолання проблеми;

• підвищення особистісних ресурсів, здібностей особистості адекватно реагувати на проблеми, долати їх та задовольнити потреби;

3) організація взаємодії суб'єктів профілактики у подоланні проблеми;

4) планування діяльності, організаційна та методична підготовка;

5) вплив на проблемне середовище:

• запобігання негативному впливу середовища;

• розширення можливостей для задоволення потреб, подолання проблеми, повноцінної життєдіяльності (підвищення соціальних ресурсів);

6) дослідження причин та факторів проблеми;

11. **Інноваційна освітня діяльність – це:**

1) процес пошуку нових форм і методів роботи з метою впровадження їх в освітню практику;

2) процес створення, експериментальної перевірки та впровадження освітніх інновацій;

3) педагогічний експеримент, що проводиться на базі навчального закладу і має на меті суттєве поліпшення результативності його роботи.

4) немає правильної відповіді.

12. **Девіантна поведінка - це:**

1) соціальна поведінка, що відхиляється від тієї, яка вважається нормальною чи соціально прийнятною у суспільстві або в соціальному контексті;

2) поступова втрата особистістю позитивних якостей, що настає внаслідок деяких психічних розладів;

3) тонке розуміння внутрішнього світу і психіки людей;

4) аргументоване визначення певного стану на основі всебічного дослідження (рівня розвитку здібностей, професійної придатності, характеру і суті хвороби тощо).

13. **Девіант – це особа, яка:**

1) агресивно ставиться до всіх без винятку членів суспільства;

2) не дотримується визнаних норм та правил поведінки у релігійному середовищі;

3) не дотримується визнаних норм та правил поведінки у певній субкультурі;

4) не дотримується визнаних у даному суспільстві норм та правил поведінки.

14. **Соціальні відхилення мають наступні ознаки:**

- 1) історична детермінованість;
- 2) негативні наслідки для суспільства;
- 3) відносно масовий і відносно стійкий характер у часі;
- 4) всі відповіді правильні.

15. **Профілактика поділяється на:**

- 1) спеціальну, попереджувальну, супроводжувальну;
- 2) основну, другорядну, допоміжну;
- 3) первинну, вторинну, третинну;
- 4) всі відповіді правильні.

16. **Розрізняють дві форми профілактики:**

- 1) попереджувальну, тривалу;
- 2) ранню, безпосередню;
- 3) індивідуальну, групову;
- 4) колективну, приватну.

17. **Залежно від змісту і методів профілактики виділяють такі моделі профілактики наркотизації ОКРІМ:**

- 1) Модель поліпшення здоров'я;
- 2) Модель ефективного навчання;
- 3) Модель фактичних знань;
- 4) Модель моральних принципів;
- 5) Модель залякування;
- 6) Модель соціальної реінтеграції.

18. **Індивідуальні профілактичні заходи:**

- 1) офіційне застереження, взяття на офіційний облік, встановлення адміністративного нагляду, притягнення винних до встановленої законом адміністративної чи кримінальної відповідальності;
- 2) приватна робота, застереження, попередження, складання протоколу, спеціального акту згідно з вимогами;
- 3) супровід, індивідуальна бесіда, спілкування з окремими членами родини порушника, арешт, встановлення посиленого контролю за поведінкою особи;

- 4) всі відповіді правильні

19. **Вторинна профілактика спрямована на:**

- 1) відвернення акту саморуйнування, самознищення та збереження життя людині;
- 2) психологічну допомогу людині після невдалої спроби покінчити з життям;
- 3) посилення контролю за особою, яка намагалася раніше скоїти самогубство;
- 4) допомогу сім'ї, в якій є потенціальний суїцидент.

20. **Технологія проведення профілактики у межах держави передбачає заходи:**

- 1) економічні, соціокультурні, правові;
- 2) культурологічні, правові, педагогічні;
- 3) фінансові, законодавчі, організаційні;
- 4) всі відповіді неправильні.

21. **Головним мікросоціальним чинником розвитку дитини є:**

- 1) група однолітків;
- 2) сім'я;
- 3) шкільне середовище;
- 4) суспільство.

22. **На якому рівні в межах теорії змін виділяють такі стадії: - Вступна стадія; - Стадія роздуми; - Підготовча стадія; - Стадія активної роботи; - Закріплення ?**

- 1) громадського рівня;
- 2) міжособистісного рівня;
- 3) на рівні спільнот;
- 4) на внутрішньо-особистісному рівні.

23. **Оберіть вірне твердження.**

1) Соціальні мережі впливають на особисте здоров'я;

2) Чим обмеженіше використання соціальні сфери, де людина має соціальні зв'язки та отримує соціальну підтримку, тим менша її вразливість до різних захворювань;

3) В межах теорій рівня суспільної політики моделі поведінки особи вибудовуються з врахуванням соціуму, інших індивідів, груп індивідів;

4) Згідно теорії стимул-реакції – виділяють лише позитивні стимули.

24. **Встанови відповідність.**

1) Теорія стимулу-реакції

2) Теорія обдуманості дії/Теорія планованої поведінки

3) Модель обробки споживчої інформації

4) Теорія стадій змін/транстеоретична модель

a) обробка інформації представляє собою процес отримання стимулів (подразників), їх інтерпретації, збереження в пам'яті і використання (відтворення).

b) формування стимулу внаслідок реакції. Заснована на об'єднанні стимулу, реакції і підкріплення.

c) різні люди перебувають на різних рівнях мотивації, або готовності до змін.

d) розглядає відношення підлітка до своєї поведінки.

25. **Відхилення від норми поділяються на:**

- 1) тимчасові і довгострокові;
- 2) протиправні і злочинні;
- 3) негативні і позитивні;
- 4) стійкі і нестійкі.

26. **До типових ознак булінгу не можна віднести:**

- 1) наслідки у вигляді психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого;
- 2) одноразовий характер дій;
- 3) наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі;
- 4) систематичність діяння.

27. **Метод навчання – це:**

- 1) спосіб співпраці вчителя та учнів;
- 2) механізми соціалізації і освіти;
- 3) логічна категорія, яка вказує на шлях організації пізнавальної діяльності;
- 4) упорядкована діяльність педагогів і тих, хто навчається, яка спрямована на досягнення мети навчання.

28. **З переліку тверджень виберіть методи навчання:**

- 1) підведення підсумків, комбінований контроль, ситуативний метод;
- 2) бесіда, розповідь, лекція, диспут, вправа, експеримент;
- 3) покарання, узагальнення, заохочення, естетичне виховання;
- 4) ілюстрація, технічні засоби, підручник, комп'ютер.

29. **Соціальна норма – це**

- 1) загальнообов'язкові, формально визначені певні правила поведінки, які встановлені або санкціоновані, а також охороняються державою;
- 2) система уявлень, що становить певний шаблон поведінки, що розділяється членами соціальної групи і необхідна для здійснення сумісних узгоджених дій;
- 3) правила поведінки, які, склавшись у суспільстві в результаті їхнього багаторазового повторення, виконуються за звичкою;
- 4) зразок, правило поведінки людей.

30. **Потреба у звільненні від контролю та опіки дорослих, ігнорування або протест проти встановлених правил і порядків (деклараційна критика, яка не передбачає конкретних пропозицій удосконалення); критика “старомодності” батьків, меркантильне протиставлення молодших і старших поколінь, устремління в майбутнє, включення в соціальне життя, що відбувається поза сім'єю – це реакція**

- 1) захоплення;
- 2) емансипації;
- 3) групування;
- 4) що зумовлена особливостями формування свідомості.

2.16. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Соціальна робота з різними категоріями клієнтів» (автор Вікторія Петрук)

1. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота. ОС бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів <u>120/ 4</u>		Рік навчання <u>4</u>
		Семестр <u>7-ий</u>
		Лекції <u>34</u> год.
		Практичні (семінарські) <u>36</u> год. Лабораторні _____ год. Індивідуальні _____ год.
ІНДЗ: <u>є</u>	Самостійна робота <u>42</u> год.	
	Консультації <u>8</u> год.	
	Форма контролю: <u>екзамен</u>	
Мова навчання		Українська

II. Інформація про викладача (- ів)

ППП Петрук Вікторія Віталіївна,
Науковий ступінь кандидат педагогічних наук,
Вчене звання доцент
Посада доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи
Контактна інформація
Телефон: +380973517506
Електронна пошта: Petruk.Viktoriia@vnu.edu.ua
Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усьо го	Лек.	Пра кт.	Сам. роб.	Конс .	Методи та технології викладання ¹	Форма Контролю ² / Бали
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Теоретико-практичні аспекти соціальної роботи з різними категоріями клієнтів							
Тема 1. Сутність соціальної роботи з групами ризику.	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, Т, 2
Тема 2. Соціальна робота з дітьми та молоддю з особливими потребами.	7	2	2	3	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, 2
Тема 3. Соціальна робота з дезадаптованими дітьми	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, РЗ/К, РМГ 2

Тема 4. Соціальна робота з гіперактивними дітьми.	7	2	2	3	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, РЗ/К, 2
Тема 5. Соціальна робота із засудженими, що перебувають у місцях позбавлення та обмеження волі, в системі пробації	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, Т, РЗ/К, 2
Тема 6. Соціальна робота з особами без визначеного місця проживання, злиденними.	11	4	4	3	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, РЗ/К 2/2
Тема 7. Соціальна робота з людьми похилого віку.	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, РЗ/К, 2
Тема 8. Соціальна робота з безробітними.	7	2	2	3	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, РЗ/К 2
Тема 9. Соціальна робота з ВІЛ-інфікованими людьми.	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, РЗ/К 2
Тема 10. Соціальна робота з дітьми-сиротами.	9	2	4	3	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, РЗ/К 2/2
Тема 11. Соціальна робота з особами схильними до наркоманії.	8	2	2	3	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, РЗ/К 2
Тема 12. Соціальна робота з особами схильними до суїциду.	7	2	2	3	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	ДС, ДБ 2
Тема 13. Соціальна робота з юними матерями щодо попередження відмов від новонароджених дітей.	11	4	4	2	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РЗ/К 2/2
Тема 14. Соціальна робота з воїнами АТО, ООС.	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РМГ 2
Тема 15. Соціальна робота з внутрішньо-переміщеними особами.	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Zoom, Moodle	РМГ 2
Разом за модулем 1	120	34	36	42	8		60/32
Види підсумкових робіт							Бал
Модульна контрольна робота							60/Т
МКР 1							60
ІНДЗ							8
Всього годин/ Балів	120	34 ³	36 ³	42	8		100

Примітки: ¹/ Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

² / Методи та форми контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, тощо.

³ У випадку набору здобувачів освіти менше 15 (малокомплектна група) кількість аудиторних годин зменшується вдвічі. Теми не розглянуті аудиторно опрацьовуються здобувачами освіти самостійно.

IV. Тематичний план змістових модулів

Змістовий модуль 1. Теоретико-практичні аспекти соціальної роботи з різними категоріями клієнтів

Тема 1. Сутність соціальної роботи з групами ризику

Проблемна ситуація в соціальній роботі. «Групи проблем у житті дитини». Поняття «ризик» і «групи ризику». Теорія «соціальних ризиків». Класифікація соціальних ризиків. Діти, як категорія групи ризику. Особливості підлітків як групи ризику. Фактори ризику та ризикованої поведінки. На формування ризикованої поведінки підлітків впливають різні соціокультурні та особистісні чинники, серед яких можна виділити наступні групи: рівень поінформованості, особистісно-психологічні чинники, сімейні фактори, соціокультурні фактори. Соціально-педагогічна робота з групами ризику. Завдання соціальної роботи з дітьми груп ризику.

Основні поняття: соціальна робота; проблемна ситуація; ризик; група ризику; фактори ризику; ризикована поведінка.

План практичних занять

1. Проблемна ситуація в соціальній роботі.
2. Поняття «ризик» і «групи ризику».
3. Діти, як категорія групи ризику
4. Фактори ризику та ризикованої поведінки
5. Соціальна робота з групами ризику

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати основні поняття теми.

Проаналізувати таблицю «Групи проблем у житті дитини».

Визначити основні напрямки діяльності соціального працівника відповідно до періодів:

- дошкільне дитинство /дитинство, молодший дошкільний вік (1 -3 роки)/ і старший дошкільний (3-6 років) вік;
- - молодше шкільне дитинство (6-10 років);
- - підліткове дитинство (11-14 років);
- - рання юність (15-17 років).

Література для вивчення теми 1: 2; 4; 5; 6; 8; 9; 10; 11; 20; 22; 25; 28; 29; 30; 37.

Тема 2. Соціальна робота з дітьми та молоддю з особливими потребами

Соціально-педагогічний портрет дитини з особливими потребами. Соціокультурна реабілітація дітей з функціональними обмеженнями у сім'ї. Інтеграція в суспільство осіб з інвалідністю. Базові етичні принципи соціальної роботи з цією категорією дітей та молоді. Зміст соціальних послуг. Методики діяльності соціального педагога з сім'ями, які виховують дитину з інвалідністю. Зміст соціально-педагогічної допомоги особам з інвалідністю.

Основні поняття: дитина з інвалідністю; інтеграція в суспільство; реабілітація дітей з інвалідністю; соціально-педагогічна профілактика; соціальне обслуговування (соціально-педагогічний патронаж);

План практичних занять

1. Соціально-педагогічний портрет дитини з особливими потребами.
2. Соціокультурна реабілітація дітей з функціональними обмеженнями у сім'ї.
3. Методики діяльності соціального педагога з сім'ями, які виховують дитину з інвалідністю.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати основні поняття теми.

Визначити основні напрямки діяльності соціального працівника відповідно до даної групи.

Визначте різні аспекти соціального захисту молоді.

Література для вивчення теми 2: 8; 15; 17; 34.

Тема 3. Соціальна робота з дезадаптованими дітьми

Сутність соціальної дезадаптації. Фактори, що впливають на процес дезадаптації підлітків. Алгоритм вивчення особистості дезадаптованої дитини. Основні завдання кризових центрів соціально-психологічної допомоги. Види дезадаптованих підлітків. Соціально-педагогічна робота з дезадаптованими дітьми. Технології з дезадаптованими дітьми та підлітками. Алгоритм побудови програми соціально-педагогічного коригування моральних норм поведінки у дітей молодшого шкільного віку.

Основні поняття: соціальна дезадаптація; «важкі», «важковиховувані», «педагогічно занедбані», «проблемні»; «дезадаптовані діти»; ознаки соціальної дезадаптації;

План практичних занять

1. Сутність соціальної дезадаптації.
2. Види дезадаптованих підлітків.
3. Соціально-педагогічна робота з дезадаптованими дітьми.
4. Алгоритм побудови програми соціально-педагогічного коригування моральних норм поведінки у дітей молодшого шкільного віку.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати основні поняття теми.

Визначити основні напрямки діяльності соціального працівника відповідно до даної групи.

Вивчити напрямки роботи центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді міста Луцька.

Література для вивчення теми 3: 2; 5; 15; 20; 22; 37; 40.

Тема 4. Соціальна робота з гіперактивними дітьми

Гіперактивність як соціально-педагогічне явище. Прояви гіперактивності. Причини гіперактивності. Особливості соціально-педагогічної роботи з гіперактивними дітьми в шкільному просторі. Технології соціально-педагогічної роботи з гіперактивними дітьми: діагностична робота з

гіперактивними дітьми; психолого-педагогічна корекція гіперактивності дітей (соціально-педагогічна робота з гіперактивними дітьми, вчителями в ЗЗСО та батьками гіперактивних дітей); соціально-педагогічна терапія гіперактивності у дітей та підлітків. Етапи психолого-педагогічної діагностики. Завдання корекційної роботи. Види соціально-педагогічної терапії.

Основні поняття: гіперактивність; прояви гіперактивності; гіперактивна дитина; активна дитина; діагностична робота; психолого-педагогічна корекція; соціально-педагогічна терапія.

План практичних занять

1. Гіперактивність як соціально-педагогічне явище.
2. Прояви гіперактивності.
3. Причини гіперактивності.
4. Особливості соціально-педагогічної роботи з гіперактивними дітьми в шкільному просторі.
5. Технології соціально-педагогічної роботи з гіперактивними дітьми:
  - діагностична робота з гіперактивними дітьми;
  - психолого-педагогічна корекція гіперактивності дітей (соціально-педагогічна робота з гіперактивними дітьми, вчителями в ЗЗСО та батьками гіперактивних дітей);
  - соціально-педагогічна терапія гіперактивності у дітей та підлітків.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати основні поняття теми.

Написати есе на тему «Особливості соціальної роботи з гіперактивними дітьми в шкільному просторі».

Література для вивчення теми 4: 2; 6; 11; 20; 40.

Тема 5. Соціальна робота із засудженими, що перебувають у місцях позбавлення та обмеження волі, в системі пробації

Проблеми злочинності в державі. Стратегічні основи соціально-педагогічної діяльності в умовах пенітенціарних установах. Пенітенціарна система. Вітчизняний досвід перевиховання правопорушників. Соціально-виховна робота з сім'єю, де є засуджені батьки, старші брати. Основні напрями виправно-педагогічної роботи у сучасних виправних установах. Соціальна робота з ув'язненими. Особливості діяльності соціального педагога у процесі допиту неповнолітнього злочинця. Функції соціального педагога у пенітенціарній установі. України. Види покарань. Покарання з позбавленням волі. Законодавче забезпечення соціального захисту осіб, що відбувають покарання у місцях позбавлення волі. Організація та зміст соціально-педагогічної роботи з засудженими у виправних колоніях. Пробація в Україні: законодавчі та соціально-педагогічні аспекти.

Основні поняття: злочинність; перевиховання правопорушників; пенітенціарна установа.

План практичних занять

1. Проблеми злочинності в державі. Стратегічні основи соціально-педагогічної діяльності в умовах пенітенціарних установах. Пенітенціарна система.

2. Соціальна робота з ув'язненими. Особливості діяльності соціального педагога у процесі допиту неповнолітнього злочинця.

3. Стратегічні основи соціально-педагогічної діяльності в умовах пенітенціарних установах.

4. Пробація в Україні: законодавчі та соціально-педагогічні аспекти.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати основні поняття теми.

Визначити основні напрямки діяльності соціального працівника з відповідною групою.

Написати есе на тему «Соціальна підтримка в'язнів у пенітенціарних установах та після виходу з них».

Література для вивчення теми 5: 15; 17; 20; 22; 33.

Тема 6. Соціальна робота з особами без визначеного місця проживання, злиденними

Бездомність як соціальне явище: сутність поняття, причини та наслідки. Теоретичні засади та принципи роботи з бездомними громадянами. Законодавче забезпечення соціального захисту бездомних громадян. Організація надання допомоги бездомним громадянам – чоловікам в Україні. «Жіноча» бездомність: поширеність і причини. Особливості організації соціальної роботи з бездомними особами жіночої статі. Досвід роботи Київського центру соціальної адаптації бездомних жінок. Зарубіжний досвід соціальної роботи з бездомними жінками. Пропозиції щодо організації центру надання реінтеграційних послуг бездомним жінкам в Луцьку.

Основні поняття: бездомність; адаптація бездомних; соціальна робота з бездомними.

План практичних занять

1. Бездомність як соціальне явище: сутність поняття, причини та наслідки.

2. Законодавче забезпечення соціального захисту бездомних громадян.

3. Організація надання допомоги бездомним громадянам в Україні (діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування та громадських організацій).

4. Заклади соціального захисту для бездомних громадян і безпритульних дітей в Україні.

5. Порядок взаємодії суб'єктів, що надають соціальні послуги бездомним громадянам.

6. Державний стандарт надання соціальних послуг щодо соціальної інтеграції та реінтеграції бездомних громадян.

7. Центри реінтеграції бездомних громадян як стаціонарна установа надання соціальних послуг бездомним громадянам.

8. Приклади успішних проєктів з реінтеграції безпритульних громадян в Україні та за її межами.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати основні поняття теми.

Складіть порівняльну таблицю напрямків соціальної роботи відповідно до зазначених груп.

Література для вивчення теми 6: 17; 20; 24; 27; 31; 42.

Тема 7. Соціальна робота з людьми похилого віку

Соціально-психологічний портрет категорії групи ризику «люди похилого віку». Загальна характеристика старості. Особливості людей похилого віку. Технології соціально-педагогічної роботи з людьми похилого віку. Попередження причин, які породжують проблеми літніх людей. Види соціально-педагогічної роботи з людьми похилого віку. Дослідження та порівняння виявлених проблем у даній категорії людей.

Основні поняття: похилий вік; старість; люди похилого віку; особливості людей похилого віку; реабілітація; адаптація; соціальна допомога; профілактика; терапія; консультування; геронтосвіта.

План практичних занять

1. Соціально-психологічний портрет категорії групи ризику «люди похилого віку».
2. Загальна характеристика старості. Особливості людей похилого віку.
3. Технології соціально-педагогічної роботи з людьми похилого віку.
4. Види соціально-педагогічної роботи з людьми похилого віку.
5. Дослідження та порівняння виявлених проблем у даній категорії людей.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати основні поняття теми.

Визначити основні напрямки діяльності соціального працівника з відповідною групою.

Підготувати сценарій свята для людей похилого віку в геріатричному закладі.

Література для вивчення теми 7: 17; 19; 20.

Тема 8. Соціальна робота з безробітними

Соціальний портрет безробітних. Види, чинники та наслідки безробіття. Стадії емоційного переживання. Соціальна робота з безробітними. Психологічна адаптація до ситуації. Технології роботи з безробітними.

Основні поняття: безробіття; види безробіття; чинники безробіття; наслідки безробіття; активні безробітні.

План практичних занять

1. Безробіття як соціальне явище.
2. Види, чинники та наслідки безробіття.
3. Соціальна робота з безробітними.
4. Технології соціальної роботи з безробітними.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати основні поняття теми.

Визначити основні напрямки діяльності соціального працівника з відповідною групою.

Визначити причини та передумови виникнення безробіття в Україні та за кордоном.

Література для вивчення теми 8: 15; 17; 20.

Тема 9. Соціальна робота з ВІЛ-інфікованими людьми

Соціально-психологічний портрет ВІЛ-інфікованих: характеристика захворювання; статистика ВІЛ-інфікованих; шляхи передачі збудника; клінічна картина; особливості проявів ВІЛ-інфекції у дітей; класифікація ВІЛ-інфекції. Основні соціальні проблеми, з якими стикаються хворі на ВІЛ/ СНІД. Технології соціальної роботи з ВІЛ-інфікованими. рівні профілактики ВІЛ/СНІДу.

Основні поняття: ВІЛ; СНІД; ВІЛ-інфіковані; класифікація ВІЛ-інфекції.

План практичних занять

1. Соціально-психологічний портрет ВІЛ-інфікованих.
2. Характеристика захворювання, статистика ВІЛ-інфікованих.
3. Шляхи передачі збудника, клінічна картина.
4. Особливості проявів ВІЛ-інфекції у дітей, класифікація ВІЛ-інфекції.
5. Технології соціальної роботи з ВІЛ-інфікованими.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати основні поняття теми.

Визначити основні напрямки діяльності соціального працівника з відповідною групою.

Проаналізувати основні соціальні проблеми, з якими стикаються хворі на ВІЛ/ СНІД, і запропонувати шляхи їх вирішення.

Література для вивчення теми 9: 15; 17; 29; 38.

Тема 10. Соціальна робота з дітьми-сиротами

Проблема сирітства в Україні. Організація соціального захисту дітей-сиріт. Напрямки соціально-виховної роботи з дітьми-сиротами у ЦССМ. Форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Форми влаштування в сім'ю дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Діяльність соціального педагога у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Основні поняття: сирітство; діти-сироти; діти, позбавлені батьківського піклування; усиновлення.

План практичних занять

1. Характеристика основних понять: «сирітство», «діти-сироти», «діти, позбавлені батьківського піклування», «усиновлення».
2. Причини сирітства і безпритульності: соціально-економічні, психологічні, медичні.

3. Соціальна підтримка дітей-сиріт та дітей, які залишилися без батьківського піклування.

4. Система опіки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

5. Сімейні форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

6. Особливості становлення та розвитку особистості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

7. Проблеми соціалізації і адаптації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати основні поняття теми.

Визначити основні напрямки діяльності соціального працівника з відповідною групою.

Визначити проблеми соціалізації і адаптації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та шляхи вирішення цих проблем у діяльності соціального працівника.

Література для вивчення теми 10: 15; 17; 18; 20; 21; 43.

Тема 11. Соціальна робота з особами схильними до наркоманії

Соціально-психологічний портрет наркозалежних осіб. Ознаки людини, що вживає наркотики. Три «критерії» терміну «наркотик». Чинники виникнення й поширення вживання ін'єкційних наркотиків у нашій країні. Технології соціальної роботи з ВІЛ-інфікованими.

Основні поняття: наркотики; наркозалежна особа; споживачі ін'єкційних наркотиків; наркоманія.

План практичних занять

1. Соціально-психологічний портрет наркозалежних осіб.

2. Чинники виникнення й поширення вживання ін'єкційних наркотиків.

3. Технології соціальної роботи з ВІЛ-інфікованими.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати основні поняття теми.

Визначити основні напрямки діяльності соціального працівника з відповідною групою.

Визначте причини вживання наркотиків.

Література для вивчення теми 11: 15; 17; 22.

Тема 12. Соціальна робота з особами, схильними до суїциду

Сутність та види суїцидальної поведінки. Виявлення суїцидальних тенденцій неповнолітніх. Профілактична допомога людині, яка думає про суїцид. Групи факторів ризику суїциду. Соціальна робота з дітьми та підлітками, схильними до суїцидальної поведінки. Етапи профілактично-корекційної роботи.

Основні поняття: суїцид; суїцидальна поведінка; профілактично-корекційна робота.

План практичних занять

1. Сутність та види суїцидальної поведінки.
2. Виявлення суїцидальних тенденцій неповнолітніх.
3. Соціальна робота з дітьми та підлітками, схильними до суїцидальної поведінки.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати основні поняття теми.

Визначте суть профілактики суїцидальної поведінки підлітка.

Література для вивчення теми 12: 11; 15; 16; 20.

Тема 13. Соціальна робота з юними матерями щодо попередження відмов від новонароджених дітей

Проблеми і наслідки, що пов'язані з вагітністю, пологами і материнством у підлітковому віці. Готовність до материнства. Ризики, пов'язані з вагітністю і материнством у підлітковому віці. Технології соціально-педагогічної роботи з юними матерями. Аналіз проблеми, причин та мотивів, які найчастіше призводять до відмов від новонароджених. Генеративна активність і підліткова народжуваність. Мультифакторна модель аномальної материнської поведінки. Форми і методи профілактичної роботи в пологових будинках щодо попередження відмов від новонароджених дітей. Соціально-виховна робота з юними матерями у Центрі матері та дитини. Індивідуальний план соціального супроводу породіллі. Шляхи розв'язання проблем, пов'язаних із підлітковим материнством.

Основні поняття: юне материнство; готовність до материнства; генеративна активність; аномальна материнська поведінка.

План практичних занять

1. Характеристика поняття «юне материнство». Основні причини юного материнства.
2. Технології соціально-педагогічної роботи з юними матерями.
3. Аналіз проблеми, причин та мотивів, які найчастіше призводять до відмов від новонароджених.
4. Мультифакторна модель аномальної материнської поведінки.
5. Форми і методи профілактичної роботи в пологових будинках щодо попередження відмов від новонароджених дітей.
6. Соціально-виховна робота з юними матерями у Центрі матері та дитини. Індивідуальний план соціального супроводу породіллі.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати основні поняття теми.

Визначте проблеми, причини та мотиви, які найчастіше призводять до відмов юних матерів від новонароджених.

Література для вивчення теми 13: 1; 5; 15; 20.

Тема 14. Соціальна робота з воїнами АТО/ООС

Соціально-психологічний портрет воїнів АТО/ООС. Учасники бойових дій на сході України як специфічна соціальна категорія. Соціальна робота з воїнами АТО/ООС та їх сім'ями. Соціальна робота з жінками воїнів.

Особливості та напрями соціально-педагогічної роботи з дітьми учасників АТО/ООС. Адаптація демобілізованого до умов мирного життя.

Основні поняття: вільний час; дозвілля; відпочинок; розваги; творча діяльність; соціальний час; робочий час; час для задоволення фізіологічних потреб; структура вільного часу; сутність дозвілля.

План практичних занять

1. Соціально-психологічний портрет воїнів АТО/ООС.
2. Проблема інтеграції колишніх учасників АТО / ООС в соціальне середовище.
3. Соціальна робота з воїнами АТО/ООС та їх сім'ями.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати основні поняття теми.

Визначити основні напрями діяльності соціального працівника з відповідною групою.

Визначити особливості та напрями соціальної роботи з дітьми учасників АТО/ООС.

Література для вивчення теми 14: 14; 15; 17; 20; 23; 35; 36.

Тема 15. Соціальна робота з внутрішньо-переміщеними особами

Внутрішньо переміщені особи як категорія мігрантів: потреби та проблеми. Соціально-психологічна характеристика вразливої категорії населення – внутрішньо переміщені особи. Характеристика сучасного стану щодо кількості та місць перебування ВПО в Україні. Сутність, напрями та етапи соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами. Технології соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами. Робота соціального педагога з дітьми сімей внутрішньо переміщених осіб.

Основні поняття: внутрішньо переміщена особа; мігрант; технології соціальної роботи з ВПО.

План практичних занять

1. Соціально-психологічна характеристика вразливої категорії населення – внутрішньо переміщені особи.
2. Сутність, напрями та етапи соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами.
3. Технології соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами.
4. Робота соціального педагога з дітьми сімей внутрішньо переміщених осіб.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати основні поняття теми.

Визначити основні напрями діяльності соціального працівника з відповідною групою.

Визначити технології соціальної роботи з внутрішньо-переміщеними особами.

Література для вивчення теми 15: 7; 12; 17; 20; 26.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1

1. *Характеристики, особливості різних категорій клієнтів.*

2. *Перелік технологій соціальної роботи з різними категоріями клієнтів*

3. *Специфіка діяльності фахівців соціальної роботи з кожною категорією клієнтів..*

V. Індивідуально науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Індивідуально-дослідне завдання (ІНДЗ) видаються здобувачам освіти на першому занятті, і виконуються здобувачем самостійно у письмовій формі при консультуванні з викладачем. Завдання здобувач освіти вибирає самостійно, не більше 1. За виконання завдання передбачено **8 балів**.

Кожному студенту необхідно виконати науково-дослідне завдання – написати творче есе за індивідуально обраною темою. Есе передбачає творчий виклад позиції автора з запропонованої теми в обсязі 1-1,5 сторінок згідно тем проектів (теми практичних занять).

Кожному студенту необхідно виконати індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ). На основі зібраного матеріалу студенти готують творче есе за індивідуально обраною темою. Есе передбачає творчий виклад позиції автора з запропонованої теми в обсязі 1-1,5 сторінок згідно тем проектів (теми практичних занять).

Структура есе визначається пропонованими до нього вимогами:

- думки автора есе з проблеми викладаються у формі коротких тез;
- думка повинна бути підкріплена доказами, тому за тезою слідують аргументи. Аргументи – це факти, явища суспільного життя, події, життєві ситуації і життєвий досвід, наукові докази, посилання на думку вчених та ін.

Краще надавати два аргументи на користь кожної тези: один аргумент здається непереконливим, три аргументи можуть «перевантажити» виклад, виконаний в жанрі, орієнтованому на стислість і образність. Таким чином, есе набуває такої структури (кількість тез і аргументів залежить від теми, обраного плану, логіки розвитку думки):

- вступ
- теза, аргументи
- теза, аргументи
- теза, аргументи
- висновок.

При написанні есе важливо також враховувати наступні моменти:

1. Вступ і висновок повинні зосередити увагу на проблемі (у вступі вона ставиться, у висновку — резюмується думка автора).

2. Необхідними є виділення абзаців, червоних рядків, встановлення логічного зв'язку між абзацами (так досягається цілісність роботи).

3. Стиль викладу: есе властиві емоційність, експресивність, художність.

При написанні есе Вам необхідно досягти певних цілей. Коли Ваша розповідь готова, перевірте наступне: Чи відповів я на поставлене запитання? Наскільки зрозуміло і точно я виклав свої думки? Чи природно звучить те, що я написав, чи немає помилок?

Вимоги до формального есе:

Обсяг – 1 – 2 сторінки тексту (120-200 слів).

Есе повинно сприйматися як цілісний твір, ідея якого зрозуміла й чітка.

Кожен абзац есе розкриває одну думку.

Необхідно писати стисло і ясно. Есе не повинно містити нічого зайвого, має нести лише інформацію, необхідну для розкриття ідеї есе, власної позиції автора.

Есе має відрізнятися чіткою композиційною побудовою, бути логічним за структурою. В есе, як і в будь-якому творі, повинна простежуватися внутрішня логіка, що визначається, з одного боку, авторським підходом до обговорюваного питання, а з іншого – самим питанням. Необхідно уникати різких стрибків від однієї ідеї до іншої, думка має розкриватися послідовно.

Есе повинно засвідчити, що його автор знає й осмислено застосовує теоретичні поняття, терміни, узагальнення, ідеї.

Есе має містити переконливе аргументування порушеної проблеми.

Критерії оцінювання ІНДЗ

Критерії оцінки	Максимальний бал	Рівень відповідності виконаного завдання критеріям та оцінка рівня		
Своєчасність виконання роботи	1 бал	1 б - завдання виконане своєчасно	0 б - завдання здано не своєчасно	
Технічне оформлення роботи	2 бали	2 б – оформлення відповідає вимогам	1,5 б- оформлення частково відповідає вимогам	1-0 б - недотримання основних вимог до оформлення
Творчий підхід у виконанні завдань	3 бали	3 б свій авторський шлях вирішення завдання	2 б прояви елементів творчості	1-0 б відсутнє своє бачення вирішення проблеми, студент діє по заданій схемі
Науковість, обґрунтованість, логічність	2 балів	2 б: відповідність теоретичним положенням, обґрунтованість позиції, факти, результати досліджень подаються у логічній послідовності	1,5 б логіка викладу присутня, однак не вистачає ілюстрації отриманих узагальнень, або ж їх обґрунтування	1-0 б відсутня чітка логіка викладу, студент не структурує матеріал, аналіз не відповідає теоретичним положенням

VI. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

2 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, чинне законодавство, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або

оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

1,5 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, чинне законодавство, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

1 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0,5 бал - Оцінюється робота здобувача освіти, який не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності.

0 балів - Оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

VII. Рекомендована література до ОК навчальної дисципліни відповідно до ДСТУ 2015

1. Аксьонова С.Ю. Підліткове материнство: демографічний аспект проблеми / Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України. – К., 2016. – 184 с.
2. Балута Л. І. Психолого-педагогічний аналіз формування особистості учнів та профілактика їх соціальної поведінки / Л. І. Балута // Нові технології навчання. 2011. № 30. С. 22-29.
3. Бездомність в Україні: причини та тенденції. https://ipriend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/davyduk_bezdomnist.pdf
4. Бех І. Д. Психологічні джерела виховної майстерності [Електронний ресурс] / І. Д. Бех. Режим доступу: http://pidruchniki.ws/19530610/pedagogika/psihologichni_dzherela_vihovnoyi_maysternosti_-_beh_id
5. Варбан Е. О. Типологія критичних життєвих ситуацій та психологічні особливості реагування на них / Е. О. Варбан // Вісник АПСВ ФПУ. 2009. № 2. С. 176–183.
6. Горчіліна О. Є. Виховання безпечної поведінки у дітей дошкільного віку [Електронний ресурс] / О. Є. Горчіліна – Режим доступу: <http://dnz336.dnepredu.com/uk/site/vikhovna-robota.html>.
7. Григоренко І.О., Савельєва Н. М. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами в сучасних умовах: навч. посіб. [для студ. і магістр. спец-тей «Соц. робота» і «Соц. педагогіка»] / І.О. Григоренко, Н. М. Савельєва. – Полтава : ПНПУ, 2017. – 100 с.
8. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. 2-ге видання / За заг. ред. проф. І.Д.Зверєвої. Київ, Сімферополь : Універсум, 2013. 536 с.
9. Життєві кризи особистості: у 2 ч. / [за ред. Донія В. М., Сохань Л. В., Єрмакова І. Г. та ін.]. К. : ІЗМН, 2008. Ч.1: Психологія життєвих криз особистості. 354 с.
10. Зайцева З. Г. Школа і важковиховувані підлітки / З. Г. Зайцева. К. : Знання, 2011. с.78.
11. Зайченко І. В. Робота з дітьми з неблагополучних сімей [Електронний ресурс] / І. В. Зайченко –Режим доступу: http://pidruchniki.ws/17000308/pedagogika/pedagogika_-_zaychenko_ib.
12. Закон України «Про соціальні послуги» / <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/966-15>
13. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» від 21 червня 2001 р. Голос України. 27 липня 2001. № 132 (2632). С. 4
14. Заходи соціальної та професійної адаптації учасників АТО та ООС. https://www.adm-km.gov.ua/?page_id=56267
15. Капська А. Й. Соціальна робота: технологічний аспект / А. Й. Капська. К. : Центр навчальної літератури, 2004. 352 с.

16. Ковальчук Т., Гостева К. Профілактика суїцидальної поведінки старшокласників сільських шкіл. ВІСНИК Київського національного університету імені Тараса Шевченка. ПЕДАГОГІКА. 1(1)/2015. С. 28-34.
17. Лукашевич М.П., Семигіна Т.В. Соціальна робота (теорія і практика): Підручник. - К.: Кара-вела, 2009.- 368 с.
18. Манохіна І.В. Соціально-педагогічна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування: навчальний посібник / І.В. Манохіна. –Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2012. – 276 с.
19. Мацкевич Ю.Р. Підготовка соціальних педагогів до роботи з людьми похилого віку: визначення проблеми // Наукові записки Ніжинського держ. пед. ун-ту ім. М. Гоголя. Сер. Психологопедагогічні науки. 2001. № 2. С.37 - 41.
20. Методи роботи з групами ризику / Навчально-методичний комплекс// Уклала: Коробейнікова Л.Г.– К, 2013.– 60 с.
21. Петрук В.В. Проблеми соціалізації та адаптації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування / Педагогіка [Текст]: зб. наук. праць: [матеріали V Всеукраїнського круглого столу «Педагогічний дискурс» (17 листопада 2020 р.)]. Луцьк : Вежа-Друк. 2020. С. 110-112.
22. Підлітки груп ризику в Україні: виклики та час дій. Адвокаційний документ / ЮНІСЕФ, Укр. ін.-т соц. ослідж. ім. О. Яременка. К., Версо 04, 2011. 56 с.
23. Послуги соціальної та професійної адаптації учасників АТО. <http://rdaberyslav.gov.ua/index.php/sotsialnyi-zakhyst/veteranam-viiny-ta-uchasnykam-ato/1101-posluhy-sotsialnoi-ta-profesiinoi-adaptatsii-uchasnykiv-ato-kudy-zvernutysia-iaak-skorystatysia>
24. Проблемні аспекти реінтеграції бездомних осіб, які втратили житло внаслідок позбавлення волі. <https://dse.org.ua/arhcrive/24/10.pdf>
25. Програма психодіагностики дітей «групи ризику». <https://trostyanets-miskrada.gov.ua/docs/osvita/%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%81%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D1%83%20%D0%B4%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%B9%20%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%B8%20%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D0%BA%D1%83.docx>
26. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу України : посіб. для практиків соціальної сфери / Мельник Л.А. та ін. ; за ред. Волинець Л.С. К. : ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2015. 72 с.
27. Рекомендації по організації соціальної роботи з бездомними громадянами в регіонах / За ред. Л. І. Ільчука, О. В. Суліми. Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2009. 210 с.

28. Робота з дітьми "групи ризику" – Блог.
http://oleksynoksana.blogspot.com/p/blog-page_29.html
29. Робота з дітьми "групи ризику" - Психологія – Всеосвіта.
<https://vseosvita.ua/library/roboata-z-ditmi-grupi-riziku-238982.html>
30. Робота з дітьми «групи ризику».
<http://vkba.zz.mu/gallery/robotazditmugrupuruzuku.pdf>
31. Рябчук А. М. Проблеми дослідження бездомності // Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянської академії». Соціологічні науки. 2004. Т. 32. С. 22–27.
32. Скаковська Л. А. Робота шкільного психолога з дітьми дошкільного віку [Електронний ресурс] / Л. А. Скаковська – Режим доступу:
http://www.zippo.net.ua/index.php?page_id=508&Print=1.
33. Соціальна робота з неповнолітніми, які перебувають у місцях позбавлення волі К., 2003. 220 с.
34. Соціальна робота молоді з обмеженою дієздатністю. К., 2000. 183 с.
35. Соціальна адаптація учасників АТО та членів їх сімей.
<https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/24175>
36. Соціальна робота з жінками учасників АТО.
<http://www.boyarka.cspr.info/2016/04/5-sotsialna-roboata-z-zhinkami-uchasnikiv-ato/>
37. Співак Л. М. Діагностика і корекція «Я-концепції» молодших школярів [Електронний ресурс] / Л. М. Співак – Режим доступу:
http://pidruchniki.ws/17780811/pedagogika/diagnostika_i_korektsiya_ua-kontseptsiyi_molodshih_shkolyariv_-_spivak_lm.
38. Стан дотримання та захисту прав і свобод в Україні // http://www.ombudsman.kiev.ua/d1_zm.htm
39. Технології соціальної роботи і соціальної допомоги в умовах трансформаційного періоду: навчально-методичний посібник / за заг. ред. А. О. Полянничко, А. В. Кирилюк. Суми : ФОП Цьома, 2020. 336 с.
40. Федорова М. А. Організація роботи з виховання соціальних цінностей дітей 6-7-го років життя (в умовах НВК «школа – дитячий садок») / М. А. Федорова // Актуальні проблеми сучасної дошкільної та шкільної педагогіки: Збірник науково-методичних праць молодих дослідників. Житомир : Поліграфічний центр ЖДУ, 2010. С. 33–37.
41. Філь С. Вулична соціальна робота зі споживачами ін'єкційних наркотичних речовин // Соц. політика і соц. робота. 2004. № 1. С.71 - 85.
42. Хто вони, безхатьки 20-х років? – Укрінформ.
<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3175253-hto-voni-bezhatki-20h-rokiv.html>
43. Чернецька Ю. Соціально-педагогічна взаємодія в умовах школи-інтернату // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. 2003. № 2. С.109-115.

VI. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Головним принципом соціальної роботи з людьми, які мають обмежені можливості є :

а) використання багатьох різноманітних заходів для можливості прискорення реабілітації;

б) приділяти більше уваги психічному, ніж фізичному здоров'ю особистості;

в) індивідуальний підхід до визначення характеру і направленості реабілітаційних заходів;

г) встановити дружні стосунки для досягнення кращого результату.

2. Яку діяльність виконує служба пробації?

а) подолання проблем і задоволення потреб засудженого;

б) лише нагляд над засудженим та контроль за дотриманням ним умов звільнення;

в) короткострокове встановлення контакту із засудженим та його сім'єю;

г) сприяння реінтеграції правопорушника у суспільство та надання йому комплексної допомоги, спрямованої на подолання чинників, що призвели їх до скоєння злочину.

3. До основних процедур технології соціальної реабілітації засудженого, НЕ НАЛЕЖИТЬ:

а) проведення соціально-виховної роботи;

б) вирішення усіх складних життєвих ситуацій суб'єкта пробації службою та надання усіх необхідних благ;

в) планування заходів з реабілітації та ресоціалізації;

г) залучення до роботи з ресоціалізації правоохоронних органів, освітніх установ, соціальних служб.

4. У чому полягає сутність пробації?

а) позбавленні волі порушника закону;

б) захисті прав суб'єкта пробації в умовах тюремного арешту;

в) отриманні додаткової інформації про порушника у ході відбування покарання;

г) встановленні нагляду за засудженим з покладенням на нього певних зобов'язань й обмежень, без ізоляції його від суспільства.

5. До форм відсутності житла НЕ НАЛЕЖИТЬ:

а) прихована відсутність;

б) ризик втратити житло;

в) відсутність власної кімнати;

г) абсолютна відсутність.

6. Людина зі статусом «бездомний» відрізняється від безпритульної лише тим, що:

а) користується послугами спеціальних притулків;

б) маргінально поселена у фургонах, землянках тощо;

в) немає родинних зв'язків;

г) з дитинства живе на вулиці.

5. Поняття «безпритульні діти» нерідко ототожнюється з поняттями:

а) «діти трудових мігрантів»;

б) «бездоглядні діти»;

- в) «соціальні сироти»;
- г) «діти, позбавлені батьківського піклування».

7. Соціальна допомога людям похилого віку – це:

а) забезпечення у грошовій чи натуральній формах, у вигляді послуг чи пільг, які надаються з урахуванням законодавчо закріплених державою соціальних гарантій із соціального забезпечення;

б) система заходів, спрямованих на повернення особи до активного життя та праці;

в) діяльність органів виконавчої влади, яка спрямована на те, щоб люди похилого віку вийшли зі скрутного становища;

г) заходи, які спрямовані лише на надання конкретної інформації, допомогу та співчуття.

8. Мета соціальної роботи з різними категоріями людей похилого віку полягає у:

а) досягненні максимально можливої інтеграції літніх людей у суспільство, одночасно намагаючись поліпшити умови їхнього життя і якість догляду за ними;

б) визнанні навантаження турбот і стресів, які лягають на них, моральна підтримка;

в) створенні ефективної системи догляду за літніми людьми, надання грошової допомоги для поховання;

г) повній ізоляції літніх людей і турботу про них усіма можливими способами.

9. Однією з проблем соціальної роботи з людьми літнього та старечого віку є:

- а) моральної бідності старшого покоління;
- б) почуття незадоволеності життям та відчаю;
- в) утрату сильного оптимізму;
- г) самотності та адаптації до пенсійного віку.

10. Основними завданнями соціальної роботи з людьми похилого віку є:

а) організація короткотривалого догляду для тих, хто його потребує та надання можливостей людям похилого віку реалізовувати свої здібності, брати участь у громадській діяльності;

б) знаходження нереалізованих на попередніх етапах життєвого шляху ресурсів;

в) надання довготривалої допомоги, яка спрямована на створення необхідних матеріальних і фінансових умов для підтримання нормальної життєдіяльності літніх людей;

г) догляд вдома та примусова адаптація особистості до нових умов.

11. Основний напрям боротьби з ВІЛ-інфекцією:

- а) масова вакцинація;
- б) масове обстеження на ВІЛ;
- в) ізоляція ВІЛ-інфікованих;
- г) санітарно-просвітницька робота серед населення.

12. Хто з перерахованих груп осіб схильні до найбільшого ризику зараження ВІЛ?

- а) вагітні;
- б) донори;
- в) онкохворі;
- г) люди, що мають наркотичну залежність.

13. Що таке комплексність профілактики ВІЛ/СНІДу?

- а) взаємодія різних фахівців (медиків, фахівців соціальної роботи, психологів);
- б) надання вибіркової інформації;
- в) обмеження аудиторії для проведення профілактичної роботи;
- г) усі відповіді правильні.

14. З виявленням ВІЛ-інфекції у вагітної жінки варто:

- а) рекомендувати переривання вагітності;
- б) проводити профілактику передачі ВІЛ плоду;
- в) рекомендувати грудне вигодовування;
- г) проводити профілактику тільки новонародженому.

15. Наркоманія – це:

- а) залежність від наркотичних засобів;
- б) залежність від психотропних речовин;
- в) неконтрольоване бажання отримати задоволення;
- г) усі відповіді правильні.

16. Основним напрямом соціальної роботи у сфері наркотичної залежності є:

- а) соціальне забезпечення;
- б) соціальне обслуговування;
- в) консультування, втручання;
- г) немає правильної відповіді.

17. На що спрямовані стратегії зниження ризику та зменшення шкоди від вживання наркотиків?

- а) на зниження фінансових затрат у галузі профілактики та лікування хімічних залежностей;
- б) на зниження шкоди від вживання адиктивних речовин та зменшення негативних наслідків для людини та суспільства;
- в) на повну відмову від вживання адиктивних речовин;
- г) на вироблення у суспільстві культурних стереотипів толерантності до споживачів адиктивних речовин.

18. На які типи розподіляють антинаркотичну превентивну діяльність згідно з класифікацією ВОЗ?

- а) первинна та вторинна;
- б) первинна, вторинна та третинна;
- в) первинна, вторинна, третинна та профілактика четвертого ступеня;
- г) профілактика, лікування та реабілітація.

19. Розв'язання проблеми самогубства ґрунтується на:

- а) релігійних санкціях;
- б) засудженні;
- в) карних санкціях;
- г) зрозумінні і попередженні.

20. *Суїцид (самогубство) це ...:*

а) неусвідомлені дії та зумисні вчинки, які призводять до фізичного/психічного саморуйнування або самознищення, хоча на це не розраховані;

б) різні форми навмисних самоушкоджень, метою яких не є добровільна смерть;

в) навмисне самоушкодження з летальним випадком;

г) міркування суб'єкта про відсутність цінності і сенсу життя, обґрунтування доцільності власної смерті, обмірковування способів і засобів самогубства.

21. *Яку ознаку емпатійного слухача радше не використовувати у розмові з людиною, що прагне померти:*

а) не претендувати на те, щоб дізнатися усю правду;

б) слухати паузи, дозволяти запинатися на словах;

в) приймати людину такою, якою вона є, і не осуджувати;

г) підтримати сказавши, що в такій ситуації ваше рішення могло би бути аналогічним.

22. *Яка з хвиль емоцій найбільш наближена до потенційного самогубства:*

а) хвиля емоцій – шок, заперечення, безпорадність;

б) хвиля емоцій – руйнування взаємостосунків, цінностей, ворожість, відчуття порожнечі, відсутність життєвих перспектив;

в) хвиля емоцій: депресивні переживання зі зниженням самооцінки;

г) хвиля емоцій: гнів, почуття провини, сором і страх.

23. *Мігрант – це:*

а) людина, яка порушила більше 3 законів будь-якої країни;

б) особа, яка мала спробу перетнути кордон іншої держави

в) відчайдушний патріот своєї країни;

г) людина, що свідомо та з власної волі перетинає державні або адміністративно-територіальні кордони з метою зміни місця проживання або без такої зміни.

24. *Особа, яка вважається внутрішньо переміщеною, має наступні характерні особливості:*

а) є громадянином країни у якій перебуває, має право на постійне проживання але, покинула колишнє місця проживання у результаті або з метою уникнення якихось несприятливих умов;

б) не є громадянином країни, але має право на проживання там деякий період;

в) являється особою, яку розшукує поліція;

г) це людина, яка є громадянином країни у якій перебуває.

25. Головне завдання у соціальній роботі з біженцями та внутрішньо переміщеними особами:

- а) поліпшити їх здатності самостійно долати труднощі;
- б) переконати у тому, що необхідно повернутися на Батьківщину;
- в) мінімально втручатися, бо найкраща допомога – залишити їх наодинці з проблемами;
- г) постійно бути з ними та щоразу контролювати їх вчинки.

26. Діти групи ризику – це діти, які через особистісні, соціальні або фізичні особливості схильні до ризику розвитку психологічної та/або соціальної дезадаптації.

27. Ознаками соціальної дезадаптації є: порушення норм моралі і права, асоціальні форми поведінки і деформація системи ціннісних орієнтації, втрата соціальних зв'язків з сім'єю, школою та різке погіршення нервово-психічного здоров'я, збільшення ранньої підліткової алкоголізації, схильність до суїциду.

28. Основним змістом роботи соціального працівника з «важкими» дітьми і підлітками є _____

29. Дайте назву психологічній особливості обдарованої дитини: _____

30. Дайте назву соціальній особливості обдарованої дитини: _____

2.17. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Практикум із написання соціальних проєктів» (автор Валерій Петрович)

I. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота. ОС бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів <u>90/3</u>		Рік навчання <u>4</u>
		Семестр <u>7-ий</u>
		Лекції <u>28</u> год.
		Практичні (семінарські) <u>28</u> год.
		Лабораторні _____ год.
Індивідуальні _____ год.		
ІНДЗ: <u>немає</u>	Самостійна робота <u>28</u> год.	
	Консультації <u>6</u> год.	
Мова навчання		Форма контролю: залік Українська

II. Інформація про викладача (- ів)

Прізвище, ім'я та по батькові – Петрович Валерій Степанович

Науковий ступінь – кандидат педагогічних наук

Вчене звання – доцент

Посада – доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація

Телефон – 050 605 65 47,

Електронна пошта: petrovichv@ukr.net

Petrovich.Valeriy@vnu.edu.ua

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ. (семін.)	Сам. роб.	Кон с.	Методи та технології викладання ¹	Форма контролю ² / Бали
Змістовий модуль 1. Теоретико-методичні засади соціального проєктування: природа, сутність, методологія							
Тема 1.1. Загальне уявлення про проєктування. Історія виникнення проєктного знання	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom	ДС, ДБ/3
Тема 1.2. Сучасні підходи до предметної й проблемної сфер соціального проєктування. Соціальне проєктування як особливий вид діяльності	7	2	2	2	1	метод круглого столу / Zoom	РЗ/К/3
Тема 1.3. Соціальний проєкт. Ключові розділи соціального проєкту.	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom	РМГ/3
Тема 1.4. Технології, методики й методи соціального проєктування. Систематизація методів соціального проєктування.	7	2	2	2	1	проблемна лекція / Zoom	РМГ/3
Тема 1.5. Технологія розробки соціального проєкту	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Zoom	РЗ/К/3
Тема 1.6. Інформаційне, нормативно-правове та інвестиційне забезпечення соціальних проєктів	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom	РМГ, ІРС/3

Тема 1.7. Партнерство в соціальному проєкті.	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom	ДС, ДБ/3
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	45	14	14	14	3		21
Змістовний модуль 2. Організаційно-методичні та практичні аспекти розробки та реалізації соціальних проєктів							
Тема 2.1. Текстове оформлення соціального проєкту	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Zoom	РМГ/3
Тема 2.2. Методи колективної роботи над проєктом.	6	2	2	2	-	проблемна лекція / Zoom	ДС, ДБ/3
Тема 2.3. Характеристика процесу управління проєктами. Управління проєктною командою	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom	ДС, ДБ/3
Тема 2.4. Фінансування соціальних проєктів. Фінансовий менеджмент соціального проєкту. Фандрайзинг у соціальному проєктуванні.	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Zoom	РЗ/К/3
Тема 2.5. Бюджет соціального проєкту. Прозорість та звітність у проєктній діяльності.	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom	РМГ/РЗ/К/3
Тема 2.6. Соціальна експертиза, моніторинг та оцінювання соціальних проєктів та програм	7	2	2	2	1	лекція-диспут / Zoom	РМГ/3
Тема 2.7. Проєктна компетентність особистості та проєктна культура фахівця соціальної сфери	6	2	2	2	-	лекція-диспут / Zoom	ДС, ДБ/3
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	45	14	14	14	3		21 б.
Види підсумкових робіт						Бал	
Контрольна робота						58/тести	
Всього годин/балів	90	28	28	28	6	100	

Примітки: ^{1/} Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

^{2/} *Методи та форми контролю:* ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІРС – індивідуальна робота студентів, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, тощо.

IV. Тематичний план змістових модулів

Змістовий модуль 1. Теоретико-методичні засади соціального проектування: природа, сутність, методологія

Тема 1.1. Загальне уявлення про проектування. Історія виникнення проєктного знання

Поняття проектування. Цілі, завдання, організаційні засади вивчення дисципліни. Загальне уявлення про проєктне мислення, його складові та шляхи формування. Класифікація типів проєктного мислення: «побутове», «емпіричне», «теоретичне» і «квазітеоретичне». Проектування як засіб перетворення навколишньої дійсності. Типи проектування. Поняття соціального проектування. Історія становлення та розвитку проектування/соціального проектування: Характеристика понять «проєктна ідея», «проєкт». Соціологія та соціальне проектування. Поняття «соціальна інженерія». Соціальна робота та соціальне проектування. Головні чинники використання проєктного підходу в соціальній роботі. Соціальне управління, соціальна політика та соціальне проектування.

Основні поняття: проєктне мислення, типи проектування, соціальне проектування, соціальна інженерія, соціальне управління, соціальна політика.

План практичних занять

1. Термін «проектування». Поняття «проектування» і близькі за змістом терміни. Проектування як «ідеальне передбачення і практичне втілення того, що повинно бути».

2. Загальне уявлення про проєктне мислення, його складові та шляхи формування. Класифікація типів проєктного мислення: «побутове», «емпіричне», «теоретичне» і «квазітеоретичне».

3. Проектування як засіб перетворення навколишньої дійсності. Характеристика понять «проєктна ідея», «проєкт».

4. Історія становлення та розвитку проектування/соціального проектування:

5. Соціальна робота та соціальне проектування.

6. Соціальне проектування, соціальне управління та соціальна політика.

Завдання для самостійної роботи

1. Віднайдіть та запропонуйте групі для обговорення приклади типів проєктного мислення: «побутове», «емпіричне», «теоретичне» і «квазітеоретичне».

2. Підготуйте реферативні повідомлення з історії становлення та розвитку проектування/соціального проектування.

3. Ознайомтеся з визначенням понять «соціальне планування», «соціальний план», «соціальне програмування», «соціальна програма». Як вони співвідносяться із поняттям «соціальне проектування» та «соціальний проєкт»?

Література для вивчення теми 1.1: 4, 7, 18,20, 26, 33

Тема 1.2. Сучасні підходи до предметної й проблемної сфер соціального проектування. Соціальне проектування як особливий вид діяльності.

Основні передумови соціального проектування. Актуальність вивчення соціального проектування, його технологій, інструментарію і галузей застосування. Різноманітність сучасних концепцій соціального проектування та головні критерії їх класифікації: суб'єкт та об'єкт соціального проектування, методи проектування, логіка проектування та ін. Соціальне проектування як метод наукового пізнання, перетворення дійсності та соціального управління. Предмет і об'єкт діяльності в соціальному проектуванні. Основні принципи й етапи соціального проектування: модифікаційне застосування загальних принципів під час соціального проектування; класифікація соціальних проблем, які можуть підлягати соціальному проектуванню; етапи проектування в практиці соціальної роботи. Об'єктно-орієнтований підхід до соціального проектування та його особливості. Проблемно-орієнтований підхід до соціального проектування та його особливості. Суб'єктно-орієнтований підхід до соціального проектування та його особливості. Абсолютно раціональне соціальне проектування. Нераціональне соціальне проектування. Соціальне проектування як комунікативний процес. Головні етапи технології соціального проектування: загальна характеристика.

Основні поняття: соціальне проектування, об'єктно-орієнтований підхід до соціального проектування, проблемно-орієнтований підхід до соціального проектування, суб'єктно-орієнтований підхід до соціального проектування, соціальна суб'єктність.

План практичних занять

1. Поняття соціального проектування, його суть і природа.

1. Основні передумови соціального проектування. Умови, які надають змогу конструювати соціальне майбутнє.

3. Актуальність вивчення соціального проектування, його технологій, інструментарію і галузей застосування.

4. Соціальне проектування як метод наукового пізнання, перетворення дійсності та соціального управління. Предмет і об'єкт діяльності в соціальному проектуванні.

5. Основні принципи й етапи соціального проектування: модифікаційне застосування загальних принципів під час соціального проектування; класифікація соціальних проблем, які можуть підлягати соціальному проектуванню; етапи проектування в практиці соціальної роботи.

6. Об'єктно-орієнтований підхід до соціального проектування та його особливості. Суб'єктно-орієнтований підхід до соціального проектування та його особливості.

7. Проблемно-орієнтований підхід до соціального проектування та його особливості. Абсолютно раціональне, нераціональне та обмежено раціональне соціальне проектування. Унітарне та плюралістичне соціальне проектування.

8. Вимоги до соціального проектування: обмеженість, цілісність, послідовність і логічність, об'єктивність і обґрунтованість, компетентність авторів і персоналу, життєздатність.

Завдання для самостійної роботи

1. Які чинники призвели до поширення технології соціального проектування в соціальній роботі в країнах Заходу та в Україні?

2. Знайдіть та охарактеризуйте відмінне та спільне у поняттях соціальне конструювання і соціальна інженерія.

3. Які з відомих Вам підходів до соціального проектування є найбільш адекватними для вирішення соціальних проблем на макро- та мікрорівні в сучасному суспільстві? Обґрунтуйте свою відповідь.

4. Як би Ви охарактеризували власну концептуальну позицію щодо соціального проектування. Обґрунтуйте свою відповідь.

5. Підготуйте реферативні повідомлення за такими питаннями:

– Філософія соціального проектування.

– Сучасні концепції соціально-проектної діяльності.

– Пошук шляхів оптимізації соціального проектування.

– Об'єктно-орієнтований підхід. Проблемно-орієнтований підхід.

Суб'єктно-орієнтований (тезаурусний) підхід.

– Зарубіжний досвід соціального проектування. Реалізація соціальних ініціатив в країнах Європи та США.

– Участь держави у соціальному проектуванні. Цільові групи соціального проектування.

Література для вивчення теми 1.2: 4, 7, 18,20, 23, 25,26, 33

Тема 1. 3. Соціальний проєкт. Ключові розділи соціального проєкту

Поняття проєкту. Поняття соціального проєкту. Типологія та класифікації соціальних проєктів. «Нормальний» проєкт. Типи проєктів за характером проєктованих змін (інноваційні та підтримуючі проєкти). Типи проєктів за їх значущістю (глобальні, національні, великомасштабні, локальні проєкти). Типи проєктів за напрямками діяльності (освітні, науково-технічні, культурні проєкти). Типи проєктів за особливостями фінансування (інвестиційні, спонсорські, кредитні, бюджетні, благодійні проєкти). Типи проєктів за їх масштабами (мікропроєкти, малі проєкти, мегапроєкти). Типи проєктів за термінами реалізації (короткострокові, середньострокові, довгострокові проєкти). Типи проєктів за їх взаємовпливом (взаємно виключні (альтернативні), взаємнонезалежні, взаємновпливаючі (взаємозалежні), обумовлені (умовні), синергетичні, альтернативні за капіталом, проєкти, що заміщають). Престиж-проєкти. Псевдопроєкти (проєкти-фікції, квазіпроєкти). Класифікація проєктів соціальної спрямованості: проєкти історико-культурного спрямування, оздоровчі проєкти, соціально-педагогічні проєкти, проєкти розвитку художньої культури, проєкти у сфері професійної культури, проєкти в сфері політичної культури, інформаційно-просвітницькі проєкти. Типова структура соціального проєкту: постановка проблеми, цілі та завдання, об'єкти, методи реалізації, ресурси, бюджет, план, система управління, оцінка ефективності, додаткові документи та ін. Приклади соціальних проєктів. Учасники проєкту.

Основні поняття: соціальний проєкт, локальні соціальні проєкти, національні соціальні проєкти, комерційні соціальні проєкти, некомерційні

(благодійні) соціальні проекти, державні та недержавні соціальні проекти, муніципальні соціальні проекти, оперативні соціальні проекти, короткострокові, середньострокові та довгострокові соціальні проекти, мікропроект, малий проект, мегапроект, середовище проекту.

План практичних занять

1. Сутність соціальних проектів. Соціальне нововведення.

2. Співвідношення понять «проект» та «програма» у соціальній роботі.

3. Типологія та класифікації соціальних проектів. «Нормальний» проект.

Типи проектів за характером проєктованих змін (інноваційні та підтримуючі проекти). Типи проектів за їх значущістю (глобальні, національні, великомасштабні, локальні проекти). Типи проектів за напрямками діяльності (освітні, науково-технічні, культурні проекти). Типи проектів за особливостями фінансування (інвестиційні, спонсорські, кредитні, бюджетні, благодійні проекти).

4. Типи проектів за їх масштабами (мікропроекти, малі проекти, мегапроекти) та за термінами реалізації (короткострокові, середньострокові, довгострокові проекти). Типи проектів за їх взаємовпливом (взаємно виключні (альтернативні), взаємно незалежні, взаємно впливаючі (взаємно залежні), обумовлені (умовні), синергетичні, альтернативні за капіталом, проекти, що заміщають). Престиж-проекти. Псевдопроекти (проекти-фікції, квазіпроекти).

5. Класифікація проектів соціальної спрямованості: проекти історико-культурного спрямування, оздоровчі проекти, соціально-педагогічні проекти, проекти розвитку художньої культури, проекти у сфері професійної культури, проекти в сфері політичної культури, інформаційно-просвітницькі проекти.

6. Учасники проекту. Ініціатор. Замовник. Інвестор. Офіс управління проектом. Менеджер проекту. Команда проекту. Контрактор. Проектувальник. Постачальники. Зовнішні фахівці. Ліцензори. Органи влади. Виробник кінцевої продукції. Споживачі кінцевої продукції.

7. Середовище проекту. Чинники зовнішнього середовища. Внутрішні чинники.

Завдання для самостійної роботи

1. Ознайомтесь та проаналізуйте в парах тексти різних соціальних проектів. До якого типу Ви можете його віднести? Обґрунтуйте свою відповідь

2. Заповніть таблицю класифікації проектів

Класифікаційна ознака	Приклади
-----------------------	----------

3. Охарактеризуйте один проект за сукупністю класифікаційних ознак

4. Наведіть зразки визначення якісних та кількісних індикаторів соціального проекту.

5. Наведіть зразки визначення основних результатів проекту, опис його короткотермінового та довготермінового впливу на цільову групу.

Література для вивчення теми 1.3: 4, 12,13, 15,18,20, 26, 33

Тема 1.4. Технології, методики й методи соціального проектування.

Систематизація методів соціального проектування.

Проектні технологічні стратегії. Лінійна стратегія. Розгалужені стратегії. Циклічні стратегії. Адаптивні стратегії. Стратегії прилучення. Вибір проектної стратегії. Інструментарій і засоби соціального проектування. Методи проектування як способи досягнення поставленої перед соціальним працівником мети професійної діяльності; застосування у соціальному проектуванні методів наукового пізнання і соціально-педагогічного дослідження. Систематизація методів соціального проектування: програмно-цільовий, аналітико-якісний; нормативно-функціональний; нормативний; ресурсний та інші. Оцінювання проектних ідей та проектів за допомогою методів стратегічного аналізу. Сутність та можливості застосування методів PEST+ та SWOT-аналізу. Графічне подання та характеристика SPACE-матриці. Розроблення сценаріїв розвитку подій. Матриця McKinsey. Діловий комплексний аналіз PIMS. Метод дерева цілей та метод мозкового штурму на різних стадіях розробки проекту. Математичні методи у соціальному проектуванні: автоматизація соціального проектування; використання математичних моделей у соціально-проектувальній діяльності.

Основні поняття: проектні технологічні стратегії, лінійна стратегія, розгалужені стратегії, циклічні стратегії, адаптивні стратегії, стратегії прилучення, інструментарій і засоби соціального проектування, методи проектування, методи PEST+ та SWOT-аналізу, матриця McKinsey.

План практичних занять

1. Основні вимоги, які ставляться до науково розроблених соціальних проектів.
2. Проектні технологічні стратегії. Лінійна стратегія. Розгалужені стратегії. Циклічні стратегії. Адаптивні стратегії. Стратегії прилучення.
3. Вибір проектної стратегії.
4. Інструментарій і засоби соціального проектування.
5. Методи проектування як способи досягнення поставленої перед соціальним працівником мети професійної діяльності; застосування у соціальному проектуванні методів наукового пізнання і соціально-педагогічного дослідження.
6. Систематизація методів соціального проектування: програмно-цільовий, аналітико-якісний; нормативно-функціональний; нормативний; ресурсний та інші. Оцінювання проектних ідей та проектів за допомогою методів стратегічного аналізу. Сутність та можливості застосування методів PEST+ та SWOT-аналізу. Графічне подання та характеристика SPACE-матриці. Розроблення сценаріїв розвитку подій. Матриця McKinsey. Діловий комплексний аналіз PIMS. Метод дерева цілей та метод мозкового штурму на різних стадіях розробки проекту
7. Математичні методи у соціальному проектуванні: автоматизація соціального проектування; використання математичних моделей у соціально-проектувальній діяльності.

Завдання для самостійної роботи

1. Дайте характеристику дефініції «аналіз ситуації» ?

2. Знайдіть та розробіть варіанти рішень розглянутої проблеми (на індивідуальному та соціальному рівнях) з урахуванням наявних ресурсів і оцінки можливих наслідків реалізації кожного з варіантів.

3. Розкрийте сутність таких методів соціального проектування як: програмно-цільовий, аналітико-якісний; нормативно-функціональний; нормативний; ресурсний та інші.

4. Проілюструйте механізм оцінювання проектних ідей та проектів за допомогою методів стратегічного аналізу.

5. Проаналізуйте можливості застосування методів PEST+ та SWOT-аналізу для розробки та впровадження проектів, спрямованих на підтримку сімей із числа СЖО та ВПО

6. Як можна використовувати метод дерева цілей та метод мозкового штурму на різних стадіях розробки проекту

Література для вивчення теми 1.4: 4, 12,13, 15,18,20, 26, 30,33

Тема 1.5. Технологія розробки соціального проекту

Поняття та сутність технології розробки та реалізації соціального проекту. Аналіз (ідентифікація) соціальної проблеми. Особливості вибору об'єкту соціального проекту. Мета проекту, вимоги до її формулювання. Визначення завдань проекту. Соціальне діагностування в процесі розробки проекту. Логіко-структурна схема соціального проекту. Життєвий цикл проекту. Планування проектної діяльності. Стадії (етапи) соціального проектування: формулювання проблеми (визначення проблемної ситуації, що вимагає цілеспрямованих дій для її перетворення). Соціальне замовлення. Паспортизація об'єкта (отримання точних даних про систему, процес чи явище, опис їх стану, функціонування і розвитку). Паспорт як документ, в якому відображаються кількісні і якісні параметри системи. Етапи створення паспорта соціальної структури. Визначення мети. Мета діяльності як ідеальне уявлення про результат. Розробка основних завдань. Вибір стратегії проектної діяльності. Складання організаційної програми. Організаційна програма, її цілеспрямованість і узгодженість на всіх етапах проектування. Типізована структура організаційної програми. Прогнозування. Моделювання. Поняття моделей, їх різновиди. Методи моделювання, що використовуються у соціальному проектуванні. Проект системи. Відображення ідеальної моделі, її оцінка.

Основні поняття: аналіз (ідентифікація) соціальної проблеми, об'єкт соціального проекту, мета та завдання проекту, соціальне діагностування, життєвий цикл проекту, стадії (етапи) соціального проектування, соціальне замовлення, паспортизація об'єкта, прогнозування, моделювання.

План практичних занять

1. Поняття та сутність технології розробки та реалізації соціального проекту. Визначення задуму (ідеї) проекту. Концепція проекту та обґрунтування його актуальності.

2. Аналіз (ідентифікація) соціальної проблеми. Сутність соціальної проблеми та головні підходи до її визначення. Особливості вибору об'єкту соціального проєкту. Типи об'єктів соціального проєкту.

3. Мета проєкту, вимоги до її формулювання. Визначення завдань проєкту. Очікувані результати.

4. Соціальне діагностування в процесі розробки проєкту. Принципи та види соціальної діагностики.

5. Логіко-структурна схема соціального проєкту. Життєвий цикл проєкту. Планування проєктної діяльності.

5.1. Стадії (етапи) соціального проєктування:

5.1.1. Формулювання проблеми (визначення проблемної ситуації, що вимагає цілеспрямованих дій для її перетворення).

5.1.2. Соціальне замовлення (усвідомлення необхідності вирішення деякої соціальної проблеми за допомогою моделювання можливих варіантів перетворення соціальної ситуації).

5.1.3. Паспортизація об'єкта (отримання точних даних про систему, процес чи явище, опис їх стану, функціонування і розвитку). Паспорт як документ, в якому відображаються кількісні і якісні параметри системи. Етапи створення паспорта соціальної структури.

5.1.4. Визначення мети. Мета діяльності як ідеальне уявлення про результат.

5.1.5. Розробка основних завдань. Вимоги до завдань, їх конкретизація.

5.1.6. Вибір стратегії проєктної діяльності. Залежність стратегії від мети проєктування.

5.1.7. Складання організаційної програми. Організаційна програма, її цілеспрямованість і узгодженість на всіх етапах проєктування. Типізована структура організаційної програми: формулювання цілей і завдань проєктної діяльності безпосередньо для проєктувальника; визначення змісту ролей і розподіл останніх залежно від здібностей діячів; каталогізація об'єктів проєктування; чіткий виклад дій для досягнення поставленої цілі; перелік засобів і очікуваних результатів.

5.1.8. Прогнозування. Передбачення тенденцій і перспектив можливого розвитку соціальних систем, об'єктів, суспільних явищ, процесів. Джерела інформації про майбутнє: екстраполяція; моделювання об'єктів дослідження; прогнозна експертна оцінка.

5.1.9. Моделювання. Поняття моделей, їх різновиди. Методи моделювання, що використовуються у соціальному проєктуванні. Конструкт як вибір найбільш ефективної моделі.

5.1.10. Проєкт системи. Відображення ідеальної моделі, її оцінка. Визначення особливості системи, що проєктується. Уточнення зв'язків, які існують у системі, що проєктується.

Завдання для самостійної роботи

1. Охарактеризуйте поняття «проектна ідея», «проект». Розробіть опитувальник для визначення актуальності проблеми, обраної для підготовки проекту.

2. Що Ви розумієте під висловом «життєвий цикл» проекту?

3. Які існують види соціальної діагностики? Перелічіть методи соціальної діагностики, які доцільно використовувати при соціальному проектуванні.

4. Що необхідно враховувати при розробці видів діяльності в межах проекту?

Література для вивчення теми 1.5: 4, 12,13, 14, 18,20, 22, 26, 33

Тема 1.6. Інформаційне, нормативно-правове та інвестиційне забезпечення соціальних проектів

Ресурси соціального проекту. Види ресурсів соціального проекту: ресурси часу, ресурси середовища, ресурси проекту (інформаційні, матеріально-технічні, кадрові, фінансові тощо). План та особливості складання плану соціального проекту. Діаграма Гантта. Поняття «лог фрейм» соціального проекту» та його призначення. Позиціювання соціального проекту в інформаційному просторі. Особливості використання сервісів Інтернет для розробки соціальних проектів. Інвестиційні площадки для соціальних проектів/соціальних підприємств. Життєвий цикл діяльності соціального підприємства та потреба в інвестуванні. Нормативно-правові аспекти впровадження соціального проекту (відповідність законодавству). Супровідні документи соціального проекту. Особливості складання супровідних документів. Поняття проектної історії організації-виконавця, резюме та біографії розробників та впроваджувачів, особливості їх складання.

Основні поняття: ресурси соціального проекту, інформаційний супровід; соціальна реклама; інвестиційне забезпечення; презентація проекту; резюме, нормативно-правове забезпечення, моніторинг і звітність.

План практичних занять

1. Визначення ресурсів соціального проекту. Поняття ресурсу. Види ресурсів соціального проекту: ресурси часу, ресурси середовища, ресурси проекту (інформаційні, матеріально-технічні, кадрові, фінансові тощо).

2. Поняття плану та особливості складання плану соціального проекту. Діаграма Гантта. Поняття «лог фрейм» соціального проекту» та його призначення.

3. Позиціювання соціального проекту в інформаційному просторі. Публічні презентації та інший профільний контент.

4. Особливості використання сервісів Інтернет для розробки соціальних проектів.

5. Інвестиційні платформи/майданчики для соціальних проектів/соціальних підприємств. Життєвий цикл діяльності соціального підприємства та потреба в інвестуванні.

6. Нормативно-правові аспекти впровадження соціального проекту (відповідність законодавству).

7. Оцінювання ситуації сприяння локального/регіонального соціального проєкту досягненню загальних цілей розвитку держави, регіону, міста тощо.

8. Супровідні документи соціального проєкту. Особливості складання супровідних документів. Поняття проєктної історії організації-виконавця, резюме та біографії розробників та впроваджувачів, особливості їх складання.

Завдання для самостійної роботи

1. Чи погоджуєтесь ви з твердженням, що під час підготовки проєктної пропозиції слід зосереджуватися не лише на досягненні локальних цілей тієї чи іншої організації, а й приділяти увагу загальним цілям, які знаходяться за межами прямих бенефіціарів. Аргументуйте на прикладах свою позицію.

2. Продемонструйте на реальних прикладах інформаційний супровід і соціальну рекламу в соціальному проєктуванні.

3. Яке місце займають публічні презентації та інший профільний контент у формуванні соціального проєкту, його розвитку в динаміці.

4. Охарактеризуйте відомі вам нормативно-правові акти, що регулюють підприємницьку діяльність, в тому числі, соціальне підприємництво та соціальне проєктування.

5. Розкрийте специфіку інвестиційного забезпечення соціальних проєктів. Охарактеризуйте цілі та етапи інвестиційного проєктування. Інвестиційне проєктування та підприємницькі ризики.

6. У чому полягають особливості складання та оформлення резюме та біографій учасників соціального проєкту?

Література для вивчення теми 1.6: 4, 5,7,12,13, 15,18,20, 26, 33

Тема 1.7. Партнерство в соціальному проєкті.

Поняття партнерства в соціальному проєкті. Залучення партнерів до соціального проєкту. Мережеві проєкти. Поняття консорціуму у соціальному проєктуванні. Залучення представників цільової групи до розробки та реалізації соціального проєкту. Залученні людських та волонтерських ресурсів до реалізації соціального проєкту. Залучення зовнішніх експертів до реалізації соціального проєкту.

Основні поняття: соціальне партнерство, партнери, мережеві проєкти, консорціум, цільова група, зовнішні експерти.

План практичних занять

1. Поняття партнерства в соціальному проєкті.
2. Залучення партнерів до соціального проєкту.
3. Мережеві проєкти.
4. Поняття консорціуму у соціальному проєктуванні.
5. Залучення цільової групи до розробки та реалізації соціального проєкту.
6. Залученні людських ресурсів до реалізації соціального проєкту.
7. Залучення зовнішніх експертів до реалізації соціального проєкту.
8. Залучення волонтерів до реалізації соціального проєкту.

Завдання для самостійної роботи

1. Наведіть відомі вам успішні зразки партнерства в соціальному проєкті.

2. Проаналізуйте механізми залучення партнерів до соціального проєкту.
3. Охарактеризуйте специфіку розробки та впровадження мережових соціальних проєктів.
4. Наведіть відомі вам тлумачення поняття консорціуму у соціальному проєктуванні.

Література для вивчення теми 1.7: 4, 12,13, 15,18,20, 26, 29, 30

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1. Теоретико-методичні засади соціального проєктування: природа, сутність, методологія

1. *Історія розвитку проєктів та проєктного мислення .*
2. *Сучасні концепції проєктної діяльності.*
3. *Поняття соціального проєктування. Соціальне проєктування як технологія.*
4. *Головні етапи становлення соціального проєктування.*
5. *Типологія концептуальних підходів до соціального проєктування. Особливості соціальних проєктів.*
6. *Види та типи соціальних проєктів за їх масштабами, тривалістю, спрямованістю*
7. *Життєвий цикл проєкту.*
8. *Охарактеризуйте неречові властивості і відносини як предмет проєктування.*
9. *Соціальна робота та соціальне проєктування.*
10. *Соціальне управління, соціальна політика та соціальне проєктування: співвідношення понять.*
11. *Особливості об'єктно-орієнтованого підходу в соціальному проєктуванні.*
12. *Особливості проблемно-орієнтованого підходу в соціальному проєктуванні.*
13. *Особливості суб'єктно-орієнтованого підходу в соціальному проєктуванні.*
14. *Соціальне проєктування як комунікативний процес. Соціальне проєктування як науково-технологічний процес.*
15. *Основні етапи технології соціального проєктування: загальна характеристика.*
16. *Поняття соціального проєкту, його типова структура.*
17. *Типи соціальних проєктів.*
18. *Поняття «соціальна проблема». Особливості аналізу проблеми в соціальному проєктуванні.*
19. *Поняття «об'єкт соціального проєкту». Типи об'єктів соціального проєкту.*
20. *Поняття «мета соціального проєкту». Вимоги до її формулювання. Поняття «стратегічна» та «тактична» мета соціального проєкту.*
21. *Поняття «завдання соціального проєкту», їх типи. Вимоги до формулювання завдань соціального проєкту.*

22. *Поняття «види діяльності соціального проєкту». Особливості визначення видів діяльності соціального проєкту.*

23. *Поняття «план соціального проєкту». Особливості складання та оформлення плану соціального проєкту.*

24. *Поняття «ресурси соціального проєкту», їх типи. Особливості визначення ресурсів соціального проєкту.*

25. *Поняття «лог фрейм соціального проєкту», його призначення та особливості оформлення.*

26. *Поняття «резюме та біографії учасників соціального проєкту», особливості їх оформлення.*

27. *Процес визначення та обґрунтування соціальних потреб, на задоволення яких спрямований соціальний проєкт.*

28. *Процес визначення та опис цільової групи соціального проєкту.*

29. *Шляхи залучення цільової групи до розробки та реалізації соціального проєкту.*

30. *Шляхи залученні людських ресурсів до реалізації соціального проєкту.*

31. *Специфіка залучення волонтерів до реалізації соціального проєкту.*

32. *Поняття партнерства в соціальному проєкті та процес залучення партнерів до соціального проєкту.*

Змістовний модуль 2. Організаційно-методичні та практичні аспекти розробки та реалізації соціальних проєктів

Тема 2.1. Текстове оформлення соціального проєкту

Соціальний проєкт як текст. Поняття і структура текстового опису проєкту. Цілепокладання в проєктній діяльності: народження та фіксація задуму проєкту, самоаналіз, розробка концепція проєкту, «дерево проблем», «дерево цілей», завдання проєкту. Оцінка життєздатності проєкту. Планування проєкту. Остаточна форма проєкту як тексту. Інтерфейс. Поняття проєктної пропозиції та аплікаційної форми. Стандартні та додаткові компоненти аплікаційної форми. Аналіз аплікаційних форм провідних донорських структур.

Основні поняття: текстовий опис проєкту, цілепокладання в проєктній діяльності, «дерево проблем», «дерево цілей», проєкт як текст, інтерфейс, проєктна пропозиція, аплікаційна форма.

План практичних занять

1. Соціальний проєкт як текст. Поняття і структура текстового опису проєкту.

2. Цілепокладання в проєктній діяльності: народження та фіксація задуму проєкту, самоаналіз, розробка концепція проєкту, «дерево проблем», «дерево цілей», завдання проєкту.

3. Обґрунтування проєкту (правове, фінансове, організаційне обґрунтування). Оцінка життєздатності проєкту.

4. Планування проєкту. Правило ресурсів. Правило часу. Правило місця. Правило наслідків. Остаточна форма проєкту як тексту. Інтерфейс.

5. Поняття проєктної пропозиції та аплікаційної форми.

6. Стандартні та додаткові компоненти аплікаційної форми.

7. Аналіз апікаційних форм провідних донорських структур.

Завдання для самостійної роботи

1. Що таке апікаційна форма? Які її основні складові?
2. Яких типових помилок слід уникати при текстовому оформленні проекту?
3. Проаналізуйте кілька апікаційних форм різних донорських організацій та заповніть таблицю

Назва організації донора	Типові компоненти форми	Додаткові компоненти форми

Література для вивчення теми 2.1: 4, 6,10,12,13, 15,18,20, 26, 33

Тема 2.2. Методи колективної роботи над проектом.

Проектна команда та особливості її становлення та розвитку. Поняття і функції методів колективної роботи над проектом. Види колективних/групових методів роботи над проектом, їх характеристика. Дискусія. Метод «мозкової атаки». Ділова гра. ТРВЗ – теорія рішення винахідницьких завдань. Метод створення сценаріїв. Метод контрольних запитань. Методика матриці ідей. Метод синектики. Метод вживання в роль. Метод аналогії. Метод асоціації.

Основні поняття: проектна команда, методи колективної роботи над проектом, дискусія, метод «мозкової атаки», теорія рішення винахідницьких завдань, методи створення сценаріїв, контрольних запитань, матриці ідей, аналогії, асоціації.

План практичних занять

1. Сутність і структура проектної команди. Особливості розвитку проектної команди.
2. Поняття і функції методів колективної роботи над проектом.
3. Види колективних/групових методів роботи над проектом, їх характеристика.
4. Дискусія. Метод «мозкової атаки». Ділова гра.
5. ТРВЗ – теорія рішення винахідницьких завдань. Метод створення сценаріїв. Метод контрольних запитань.
6. Методика матриці ідей. Метод синектики. Метод вживання в роль.
7. Метод аналогії. Метод асоціації.

Завдання для самостійної роботи

1. Проведіть у мікрогрупах колективну роботу над певними проектними заявками, охарактеризуйте переваги та недоліки використаних методів
2. Розкрийте сутність поняття консорціуму у соціальному проектуванні.

Література для вивчення теми 2.2: 1, 4, 6,10,11, 12,13, 15,18,20, 26, 33

Тема 2.3. Характеристика процесу управління проектами.

Управління проектною командою

Поняття проектного менеджменту (управління проектом). Проектне управління. Функції управління проектом: планування, прийняття рішень, контроль за використанням бюджету, моніторинг, оцінювання, адміністрування. Етапи управління проектом. Функціональна структура управління. Матрична структура управління. Технологія методу Р-М-Р

(результати-методи-ресурси). Контроль над реалізацією проєкту. Види контролю: попередній, поточний, заключний контроль. Інформаційний аспект прийняття в координаційних рішеннях. Структура прийняття рішення. Метод горизонту. Контроль за реалізацією проєкту. Корекція проєкту за підсумками моніторингу. «Руїни» проєктів. Незавершені і нездійснені проєкти. Поняття проєктної команди. Матрична, проєктна або функціональна структура проєктної команди. Життєвий цикл проєктної команди. Правила взаємодії проєктної команди. Мотивація учасників проєктної команди. Оцінювання ризиків соціально-го проєкту.

Основні поняття: проєктний менеджмент (управління проєктом), функції управління проєктом, етапи управління проєктом, контроль над реалізацією проєкту, проєктна команда, мотивація, ризики соціального проєкту.

План практичних занять

1. Поняття проєктного менеджменту (управління проєктом). Проєктне управління. Принципи проєктного управління. Функції управління проєктом: планування, прийняття рішень, контроль за використанням бюджету, моніторинг, оцінювання, адміністрування.

2. Етапи управління проєктом. Функціональна структура управління. Матрична структура управління. Технологія методу Р-М-Р (Результати-Методи-Ресурси).

3. Контроль над реалізацією проєкту. Види контролю: попередній, поточний, заключний контроль.

4. Координаційні рішення в соціальному проєктуванні. Інформаційний аспект прийняття в координаційних рішеннях. Структура прийняття рішення. Метод горизонту.

5. Функції менеджера проєкту. Звіт по результатах проєкту.

6. Підвищення готовності персоналу до реалізації проєкту. Контроль за реалізацією проєкту. Корекція проєкту за підсумками моніторингу. Завершення робіт. Ліквідація проєкту. «Руїни» проєктів. Незавершені і нездійснені проєкти.

7. Поняття проєктної команди. Вимоги до членів проєктної команди.

8. Матрична, проєктна або функціональна структура проєктної команди.

9. Особливості розвитку проєктної команди. Життєвий цикл проєктної команди. Правила взаємодії проєктної команди.

10. Мотивація учасників проєктної команди.

11. Оцінювання ризиків соціального проєкту та управління проєктними ризиками.

Завдання для самостійної роботи

1. Чому необхідний менеджмент соціальних проєктів? Охарактеризуйте складові проєктного менеджменту соціальних проєктів.

2. Деталізуйте підсистеми управління відповідно до розробленого вами проєкту.

3. Визначте можливий склад проєктної команди до розробленого вами соціального проєкту. Охарактеризуйте вимоги до членів проєктної команди.

4. Розкрийте особливості розвитку проєктної команди та опишіть життєвий цикл проєктної команди.

5. Які, на вашу думку, мають бути правила взаємодії проєктної команди.

6. Як можна замотивувати учасників проєктної команди.

Література для вивчення теми 2.3: 1, 4, 6,10,11, 12,13, 15,18,20, 26, 33

Тема 2.4. Фінансування соціальних проєктів. Фінансовий менеджмент соціального проєкту. Фандрайзинг у соціальному проєктуванні.

Головні джерела фінансування соціальних проєктів. Поняття «фінанси», «фінансові відносини», «фінансування соціального проєкту». Структура фінансів. Поняття бюджету та позабюджетних цільових фондів. Фінанси економічних суб'єктів суспільства як можливі джерела фінансування соціальних проєктів. Головні способи фінансування соціальних проєктів. Пряме та непряме, безпосереднє та опосередковане, добровільне та обов'язкове, зворотне та незворотне фінансування соціальних проєктів. Поняття благодійного фінансування як головного способу фінансування соціальних проєктів.

Головні форми фінансування соціальних проєктів. Податки, страхові збори, бюджетні трансферти, податкові пільги, гранти та ін. Поняття «фандрайзинг». Місце фандрайзингу в соціальному проєктуванні. Поняття «донор», «шукач», «заявка», «грант». Структура заявки. Головні етапи та стратегії технології фандрайзингу. Особливості пошуку донора. Класифікація донорів соціальних проєктів. Державні та недержавні донори, незалежні фонди, асоційовані фонди, фонди прямої дії, місцеві фонди та ін. Головні критерії вибору організації-донора: спеціалізація, географія, тип підтримки та ін. Джерела інформації про донорів. Особливості використання сервісів Інтернет для пошуку джерел фінансування соціальних проєктів. Особливості роботи з донорами. Поняття «лист-запит», його мета та особливості оформлення. Грант як провідна форма фінансування соціальних проєктів. Типи грантів. Гранти загального та спеціального призначення.

Основні поняття: фінансування соціального проєкту, бюджет, позабюджетні цільові фонди, пряме та непряме фінансування соціальних проєктів, безпосереднє та опосередковане фінансування соціальних проєктів, добровільне та обов'язкове фінансування соціальних проєктів, зворотне та незворотне фінансування соціальних проєктів, благодійне фінансування соціальних проєктів, фандрайзинг, донор, шукач, грант, лист-запит, заявка, спонсор, меценат, гранти загального призначення, гранти спеціального призначення, часткові гранти, стартові гранти, капітальні гранти.

План практичних занять

1. Поняття «фінансування соціального проєкту». Фінансовий менеджмент соціального проєкту.

2. Головні джерела, способи та форми фінансування соціальних проєктів. Визначення та залучення матеріальних ресурсів, необхідних для реалізації проєкту.

3. Залучення власних фінансових ресурсів для фінансування соціального проєкту.

4. Бюджетне фінансування соціальних проєктів.

5. Механізм фінансування неприбуткових проєктів. Позабюджетне фінансування соціальних проєктів.

6. Зовнішні джерела фінансування соціального проєкту. Спонсорська допомога у фінансуванні соціально-культурних проєктів.

5. Характеристика донорських організацій, що діють в Україні. Основні організації-донори та програми фінансування в Україні. Характеристика діяльності фонду «Відродження». Представництво Європейського Союзу в Україні та його головні завдання. Фонд «Євразія» та його головні досягнення. Фонд «Східна Європа». Посольство США в Україні. Посольство Королівства Нідерланди в Україні. Характеристика Посольства Німеччини в Україні. Характеристика ІСАР.

7. Характеристика донорської діяльності Дитячого Фонду ООН (ЮНІСЕФ) та інших представництв ООН в Україні.

8. Поняття гранту, їх класифікація: гранти загального призначення, гранти спеціального призначення, часткові гранти, стартові гранти, капітальні гранти.

9. Поняття фандрайзингу, його місце в соціальному проєктуванні. Головні етапи та стратегії фандрайзингу Технології фандрайзингу у соціальному проєктуванні.

Завдання для самостійної роботи

1. У чому полягають особливості вибору донорів та роботи з ним? Дайте визначення поняттям «лист-запит», «заявка». Як ці поняття співвідносяться з поняттям «соціальний проєкт»? Назвіть головні правила складання листа-запиту до донора.

2. Розкрийте діяльність Міжнародного фонду «Відродження», використовуючи інформацію офіційного сайту. Наведіть приклади реалізованих ним соціальних проєктів, спрямованих на надання соціальних послуг бенефіціарам соціальної роботи, конкретизуючи цільову групу/клієнтів та їхні проблеми на вирішення яких спрямовані проєкти.

3. Розкрийте діяльність Українського фонду «Благополуччя дітей», використовуючи інформацію офіційного сайту. Наведіть приклади реалізованих ним соціальних проєктів, спрямованих на надання соціальних послуг бенефіціарам соціальної роботи, конкретизуючи цільову групу / клієнтів та їхні проблеми на вирішення яких спрямовані проєкти.

4. Розкрийте діяльність Міжнародного благодійного фонду «Карітас України», використовуючи інформацію офіційного сайту. Навести приклади реалізованих ним соціальних проєктів, спрямованих на надання соціальних послуг бенефіціарам соціальної роботи, конкретизуючи цільову групу/клієнтів та їхні проблеми, на вирішення яких спрямовані проєкти.

5. Розкрийте діяльність Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, використовуючи інформацію офіційного сайту. Навести приклади реалізованих

ним соціальних проєктів, спрямованих на надання соціальних послуг бенефіціарам (клієнтам) соціальної роботи, конкретизуючи цільову групу / клієнтів та їхні, проблеми на вирішення яких спрямовані проєкти.

6. Розкрити діяльність Українського фонду соціальних інвестицій, використовуючи інформацію офіційного сайту. Навести приклади реалізованих ним соціальних проєктів, спрямованих на надання соціальних послуг бенефіціарам соціальної роботи, конкретизуючи цільову групу/клієнтів та їхні проблеми, на вирішення яких спрямовані проєкти.

Під час виконання завдання рекомендується заповнити таблицю. У останні три рядки необхідно занести інформацію про самостійно знайдені благодійні фонди в Україні.

Таблиця.

Характеристика діяльності благодійних фондів в Україні

Благодійні фонди	Реалізовані соціальні проєкти	Бенефіціари	Цільова група клієнтів	Фінансування
1. Міжнародний фонд «Відродження»				
2. Український фонд «Благополуччя дітей»				
3. Міжнародний благодійний фонд «Карітас Україна»				
4. Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) в Україні				
5. Український фонд соціальних інвестицій				
6.				

7. Як здійснюється інвестиційне забезпечення соціальних проєктів. Цілі та етапи інвестиційного проєктування. Як відбувається процес формування відносин з інвесторами. Підготовка інвестиційного меморандуму.

Література для вивчення теми 2.4: 4, 6,9, 10,11, 12,13, 15,18,20, 24,30,31

Тема 2.5. Бюджет соціального проєкту. Прозорість та звітність у проєктній діяльності.

Поняття бюджету соціального проєкту. Головні статті витрат у бюджеті соціального проєкту. Основні вимоги до бюджету соціального проєкту. Основні складові частини бюджету соціального проєкту. Способи оформлення бюджету соціального проєкту. Прямі та непрямі витрати в бюджеті соціального проєкту. Співфінансування у соціальному проєкті (у грошовому та натуральному вигляді). Звітність в соціальному проєктуванні. Підготовка описового (змістового) звіту соціального проєкту. Підготовка фінансового звіту соціального проєкту. Соціальний аудит проєкту.

Основні поняття: бюджет соціального проєкту, прямі та непрямі витрати в бюджеті, співфінансування, змістовий звіт, фінансовий звіт, соціальний аудит проєкту.

План практичних занять

1. Поняття бюджету соціального проєкту. Головні статті витрат в бюджеті соціального проєкту
2. Основні вимоги до бюджету соціального проєкту. Основні складові частини бюджету соціального проєкту.
3. Способи оформлення бюджету соціального проєкту.
4. Прямі та непрямі витрати в бюджеті соціального проєкту.
5. Співфінансування у соціальному проєкті (у грошовому та натуральному вигляді).
6. Звітність в соціальному проєктуванні.
7. Підготовка описового (змістового) звіту соціального проєкту.
8. Підготовка фінансового звіту соціального проєкту.
9. Соціальний аудит проєкту.

Завдання для самостійної роботи

1. Наведіть власне трактування поняття «бюджет соціального проєкту».
2. Проведіть розрахунок очікуваної вартості обраного вами соціального проєкту та термінів його реалізації (джерелами фінансових ресурсів можуть виступати: інвестори, донори, спонсори, внески приватних осіб та ін.);
3. Навести перелік соціальних ефектів від реалізації вашого соціального проєкту та їх відповідності затратам на його фінансування.
4. Аргументуйте необхідність звітності в соціальному проєктуванні.
5. На сайтах вітчизняних ГО віднайдіть зразки описового (змістового) та фінансового звітів соціальних проєктів. Проаналізуйте їх та виділіть позитивні/негативні моменти для організацій, які дає опублікування цих звітів у відкритому доступі.
6. Які дії та активності включає в себе соціальний аудит проєкту.

Література для вивчення теми 2.5: 4, 6,9, 10,11, 12,13, 15,18,20, 24,30,31

Тема 2.6. Соціальна експертиза, моніторинг та оцінювання соціальних проєктів та програм

Соціальна експертиза та моніторинг в соціальному проєктуванні. Функції моніторингу. Особливості та завдання моніторингу. Поняття показників (індикаторів) соціальних проєктів, їх різновиди. Інструментарій моніторингу. Етапи й складові процедури моніторингу соціальних проєктів. Сутність та види оцінки соціальних проєктів. Порівняння моніторингу та оцінки у соціальному проєктуванні.

Основні поняття: соціальна експертиза, моніторинг, індикатори, інструментарій моніторингу, оцінка соціальних проєктів.

План практичних занять

1. Підходи до визначення змісту понять «соціальна експертиза», «моніторинг». Функції моніторингу. Особливості та завдання моніторингу.
2. Поняття показників (індикаторів) соціальних проєктів, їх різновиди. Інструментарій моніторингу.
3. Процедура моніторингу соціальних проєктів.
4. Сутність та види оцінки соціальних проєктів.

5. Порівняння моніторингу та оцінки у соціальному проектуванні.

Завдання для самостійної роботи

1. Дайте визначення понять «експертиза», «моніторинг» та «оцінка».

Знайдіть спільне та відмінне у них.

2. Назвіть основні види оцінки, які можна використовувати в соціальному проектуванні.

3. Кожна мала група отримує текст проекту і визначає критерії та індикатори моніторингу, методи збору інформації.

4. Із відкритих джерел проаналізуйте заходи з моніторингу і оцінювання діяльності неурядових організацій, органів влади і місцевого самоврядування, здійснені в останні роки Українською асоціацією оцінювання.

4. Заповніть таблицю відповідно до розробленого вами проекту. Для зразка можна скористатися таблицею.

Критерій	Індикатор	Методи збору інформації
<i>Моніторинг процесу</i>		
<i>Моніторинг результату</i>		

Література для вивчення теми 2.6: 1, 3,6,8,15,24,30,34.

Тема 2.7. Проектна компетентність особистості та проектна культура фахівця соціальної сфери

Проектна компетентність фахівця соціальної сфери. Основні компоненти проектної компетентності особистості. Проектна діяльність як основа проектної компетентності. Проектна компетентність як здатність майбутнього фахівця як суб'єкта професійної діяльності ефективно функціонувати в професійному співтоваристві. Поняття «проектна культура». Вивчення рівня проектної культури соціального педагога. Організація роботи соціальним працівником/педагогом щодо проектування та моделювання.

Основні поняття: проектна компетентність, проектна культура, проектування, моделювання.

План практичних занять

1. Поняття «проектна компетентність». Основні компоненти проектної компетентності особистості.

2. Проектна діяльність як основа проектної компетентності.

3. Проектна компетентність як здатність майбутнього фахівця як суб'єкта професійної діяльності ефективно функціонувати в професійному співтоваристві.

4. Поняття «проектна культура». Вивчення рівня проектної культури соціального педагога.

5. Організація роботи соціальним працівником/педагогом по проектуванню та моделюванню.

Завдання для самостійної роботи

1. Дайте визначення поняттю «проектна компетентність». Які основні компоненти проектної компетентності особистості?

2. Запропонуйте свої індикатори для визначення рівня проектної культури соціального педагога/соціального працівника /фахівця із соціальної роботи.

3. Яким чином робота соціального педагога/фахівця із соціальної роботи по проектуванню та моделюванню може вплинути на виконання ним посадового функціоналу.

Література для вивчення теми 2.6: 2,10, 13,22,23,35.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2. Організаційно-методичні та практичні аспекти розробки та реалізації соціальних проєктів

1. *Вимоги до складання та оформлення соціального проєкту: загальна характеристика.*

2. *Поняття «фінансування соціального проєкту». Головні джерела, способи та форми фінансування соціальних проєктів.*

3. *Охарактеризуйте фінансове забезпечення проєкту.*

4. *Поняття «бюджет соціального проєкту». Особливості складання та оформлення бюджету соціального проєкту. Поняття «прямі та непрямі витрати соціального проєкту».*

5. *Поняття «фандрайзинг», його місце в соціальному проєктуванні. Головні етапи та стратегії фандрайзингу.*

6. *Поняття «донор», типи донорів.*

7. *Особливості пошуку джерел фінансування соціального проєкту. Критерії вибору донора для соціального проєкту.*

8. *Особливості роботи з донорами. Поняття «лист-запит», «заявка» та «аплікаційна форма».*

9. *Поняття «грант», типи грантів.*

10. *Поняття конкурсу соціальних проєктів, етапи його проведення.*

11. *Поняття конкурсної програми та її вимоги до соціальних проєктів.*

12. *Особливості презентації та захисту соціальних проєктів. Метод РМР.*

13. *Поняття попередньої експертизи соціальних проєктів, її цілі, проблеми, критерії, особливості організації.*

14. *Сутність поняття управління проєктом(проектний менеджмент)..*

15. *Середовище соціального проєкту.*

16. *Складові системи управління соціальними проєктами.*

17. *Поняття моніторингу та оцінки соціального проєкту/програми.*

18. *Основні етапи та складники процедури моніторингу соціальних проєктів.*

19. *Поняття аплікаційної форми, її різновиди в залежності від вимог донорських структур*

20. *Сутність та види оцінки соціальних проєктів.*

21. *Складові системи управління соціальними проєктами.*
22. *Структура текстового опису проєкту.*
23. *Методи колективної роботи над проєктом.*
24. *Специфіка залучення зовнішніх джерел фінансування соціального проєкту.*
25. *Механізм фінансування неприбуткових проєктів.*
26. *Основні організації-донори та програми їх фінансування в Україні.*
27. *Специфіка підготовки та представлення донорській організації проєктної заявки.*
28. *Основні вимоги до бюджету соціального проєкту, його основні складові.*
29. *Специфіка співфінансування у соціальному проєкті (у грошовому та натуральному вигляді).*
30. *Особливості підготовки та представлення описового (змістового) звіту соціального проєкту.*
31. *Поняття і функції методів колективної роботи над проєктом.*
32. *Види колективних/групових методів роботи над проєктом, їх характеристика.*
33. *Особливості підготовки та представлення фінансового звіту соціального проєкту.*
34. *Матрична, проєктна або функціональна структура проєктної команди.*
35. *Сутність соціального аудиту проєкту.*

V. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

3 бали - оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

2 бали - оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

1 бал - оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний

зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0 балів - оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є залік

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перекладання)

VI. Рекомендована література до освітнього компонента

1. Азарова Т. В., Абрамов Л. К. Технологія оцінки соціальних програм та проєктів. Кіровоград.: ІСКМ, 2019. 100 с.
2. Багрій В. Н. Соціальне проектування як педагогічна технологія проєктної культури студентів. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія Психолого-педагогічні науки*. 2014. № 3. С. 86-90.
3. Балакірева О.М. Моніторинг соціальних проєктів і програм. *Соціальна робота в Україні на початку XXI століття: проблеми теорії і практики*: Матеріали доповідей на Міжнародній науково-практичній конференції 29-31 жовтня 2002 р. Частина 2. К.: ДЦССМ, 2002. С.241-246.
4. Безпалько О.В. Соціальне проектування: навч. посіб. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Ін-т психології та соц. педагогіки. 2015. 127 с. URL: <http://www.twirpx.com/file/1338287/>
5. Богоявленська Ю.В. Проєктний аналіз. К., 2004. 336 с.
6. Бондаренко Ю. В. Оцінка соціальних проєктів та програм як інструмент ефективного управління недержавною некомерційною організацією. К. : Знання, 2016. 127 с.
7. Бородіна Д. Л. Концепція соціального конструювання реальності П.Бергера і Т. Лукмана як інтерпретаційна схема дослідження іміджу міста. *Грані*. 2014. № 10. С. 80-84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2014_10_17
8. Глосарій термінів з моніторингу та оцінювання / Горошко А., Нарчинська Т., Озимок І., Тарнай В. 2-ге видання. Київ: Українська асоціація оцінювання, 2016. 53 с.
9. Гончарова С. Ю. Соціальне підприємництво: сутність, ознаки та місце у діяльності сучасних домогосподарств / С. Ю. Гончарова, І. В. Буряк, А. Б. Гончаров. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія*

«Економічні науки». Херсон, 2017. № 27/2. С.125-130.

10. Грабчак О. В. Засоби соціального проектування як один з напрямів формування потреби у професійній самореалізації студентів. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2018. №2(8) С. 55-58

11. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. ред. проф. І. Д. Звереві. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с.

12. Кобиляцький Л. С. Управління проектами: навч. посіб. К.: МАУП, 2020. 200 с.

13. Купенко О. В., Яресько К. В. Проектна діяльність у соціальній сфері [Текст] : навч. посібник ; ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. Суми: Вид-во СумДУ, 2017. 75 с.

14. Методи та технології роботи соціального педагога: нач. посіб. / С.П. Архипова, Г.Я. Майборода, О.В. Тютюнник. К.: Видавничий дім «Слово», 2013. 496 с.

15. Митяй О.В. Проектний аналіз: навч. посіб. К. : Знання, 2011. 311 с. URL: http://pidruchniki.com/12810419/ekonomika/zhittyeviy_tsikl_proektu#39

16. Найкращі соціальні проекти. URL: <http://forum.o2.ua/>.

17. Науковий супровід, моніторинг та оцінка ефективності соціальних проектів / О.О.Яременко, О.Р.Артюх, О.М.Балакірева та ін. К.: ДЦССМ, 2002. 132с.

18. Ноздріна Л. В., Ящук В. І., Полотай О. І. Управління проектами: підручник / За заг. ред. Л. В. Ноздріної. К.: Центр учбової літератури, 2010. 432 с.

19. Організація проектної діяльності учнів: навчально-методичний посібник для студентів освітнього ступеня «магістр» денної та заочної форми навчання / уклад. З. О. Возна. Умань : «ВПЦ» Візаві. 2019. 267 с.

20. Петренко Н. О., Кустіч Л. О., Гуменюк М. О. Управління проектами: навчальний посібник. К. : ЦУЛ, 2017. 244 с.

21. Петрович В.С. «Кроки по життю»: адаптація профілактичної «Програми 15» до впровадження в умовах загальноосвітньої школи. *Педагогічний часопис Волині*. Луцьк, 2019. №2(13). С. 126-137.

22. Петрович В.С. Підготовка студентів до проектної діяльності як складник професійного становлення. *Спеціальна освіта та соціальна інклюзія: виклики XXI століття*: матеріали І Всеукраїнській науково-практичній конференції (25 листопада 2021 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2021. С.48-50.

23. Пометун О.І. Молодь обирає дію: соціальне проектування – новий підхід до виховання молоді. *Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: практико зорієнтований збірник*. К.: Департамент, 2003. С. 327-333.

24. Посібник з проведення конкурсів проектів ОГС за державного фінансування (український та міжнародний досвід) / К.: Ваїте, 2017. 198 с.

25. Романюк Я. Спецкурс «Соціальне проектування» у системі

формування проєктувальних умінь майбутнього соціального педагога/працівника .*Український науковий журнал «Освіта регіону»*. 2011. №3. URL:<http://social-science.com.ua/article/561>

26. Семез А.А. Соціально-педагогічне проєктування: навч.-метод. посібник. Кіровоград: РВВ КДПУ ім.В. Винниченка, 2018. 132 с. URL :<http://wiki.kspu.kr.ua/index.php>

27. Соціальне підприємництво в Україні. URL:: <http://socialbusiness.in.ua/>.

28. Соціальне планування у місцевих громадах: теорія і практика : метод. реком. / за заг. ред. О. В. Безпалько. К. : Видавничий дім «Калита», 2008. 134 с.

29. Тянь Р.Б., Холод Б.І., Ткаченко В.А. Управління проєктами: підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2018. 224 с

30. Управління проєктами: навчальний посібник / уклад. Л.Є. Довгань, Г.А.Мохонько, І.П.Малик. К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. 420 с.

31. Фандрайзинг : навч. посіб. К. : Центральноукраїнський регіональний навчальний центр. Партнерство громад фундація «Україна-США» (USAID), 2017. 95 с.

32. Шаповалова Т. Соціальне підприємництво і фандрейзинг. навчальний посібник. К., 2016. 186 с.

33. Шахрай В.М. Технології соціальної роботи : навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури. 2006. 464 с.

34. Шендеровський К. Моніторинг в соціальній роботі. К.: Главник, 2006. 144 с.

35. Шеховцова В.И. Проектное мышление как компонент проектной культуры специалиста *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. К. 2017. №3. С.204-207. URL: <http://novyn.kpi.ua/2010-3/11-ped-Shehovtsova.pdf>

Інтернет-ресурси

36. Дитячий Фонд ООН (ЮНІСЕФ). URL : <http://isp.rehab.org.ua/ukrainian/partneru/dytfond>

36. ІСАР «ЄДНАННЯ». URL : <http://isar.net.ua/old/about>

38. Німецьке консульство. URL: <http://www.sbilokin.name/Personalia/Ernst/Culture/German Consulat.html>

39. Офіційний сайт Посольства Нідерландів в Україні URL:: <http://edu.helsinki.org.ua/novini/granti-ta-konkursi/posolstvo-korolivstva-niderlandiv-v-ukrainiologoloshu-konkurs-proektiv>

40. Офіційний сайт Посольства США в Україні URL: <http://ukrainian.ukraine.usembassy.gov/uk/contact-us.html>.

41. Посольство ФРН в Україні URL: <http://www.germanyvac-ua.com>

42. Український форум благодійників. URL: <http://ufb.org.ua/sector-blagodijnosti/filantropija-u-sviti/trendi/trend-2.htm>.

43. Український фонд соціальних інвестицій URL: <http://usif.org.ua/>.

VII. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Одна з форм випереджаючого відображення дійсності, конструювання прообразу уявного об'єкта чи процесу, які б відповідали бажаним властивостям чи наслідкам має назву .... . Результатом такого конструювання є .... – сукупність скоординованих дій із певними точками відліку та завершення з метою досягнення певних цілей зі встановленими строками, витратами та параметрами виконання. 1) прогнозування; 2) проектування; 3) планування; 4) прогноз; 5) план; 6) проєкт.

2. Уявна конструкція певних змін, яка попередньо запланована та може бути в подальшому впроваджена в реальному житті – це.... 1) програма; 2) процес; 3) проєкт; 4) моніторинг; 5) технологія.

3. Характерними особливостями соціального проєкту є: 1) економічна вигода, 2) наявність мети, 3) обмеженість у часі, 4) обмеженість у просторі, 5) реалізація в певному місці, 6) реалізація в певному контексті, 7) спонтанність дій.

4. Сконструйоване соціальне нововведення, метою якого є створення, модернізація чи підтримка в середовищі матеріальної або духовної цінності, яке має просторово-часові та ресурсні обмеження і вплив якого на людей визнається позитивним за своїм соціальним значенням – це ... 1) соціальне замовлення, 2) соціальний стандарт, 3) соціальний розвиток, 4) соціальний проєкт, 5) соціальний досвід.

5. Проєкти поділяються певні види за такими класифікаційними ознаками: соціальні, економічні, технічні, змішані – ....; інвестиційні, спонсорські, бюджетні, благодійні – ..., інноваційні, підтримуючі – ... . 1) за структурою, 2) за сферою діяльності, 3) за особливостями фінансування 4) за масштабом, 5) за характером запланованих змін.

6. Життєвий цикл проєкту впроваджується за певними мікроциклами у такій послідовності ... 1) корекція проєкту за підсумками моніторингу; 2) аналіз ситуації; 3) реалізація проєкту; 4) планування проєкту; 5) розроблення концепції проєкту; 6) оцінка результатів і підведення підсумків проєкту.

7. У текстовому оформленні кожного соціального проєкту варто відобразити: 1) проблему, на вирішення якої він спрямований; 2) його мету та завдання; 3) ідеологічну та політичну зорієнтованість; 4) опис запланованих видів діяльності; 5) терміни та місце реалізації; 6) прогнозовані результати; 7) кадрове та матеріальне забезпечення; 8) кошторис витрат.

8. Постійне відстеження ходу робіт, які проводяться в рамках проєкту для виявлення труднощів, визначення проблемних зон, порівняння реального стану справ із планом, формулювання рекомендацій для подальшої реалізації проєкту має назву .....

9. До інструментарію моніторингу можуть входити ..., ..., ..., ..., ... 1) інтерв'ю, 2) громадські слухання, 3) спостереження 4) анкети, 5) метод «рівний-рівному», 6) фокус-групи, 7) аналіз поточної та підсумкової звітності.

10. Візірць, аналог або зразок якого-небудь об'єкта; абстрактне представлення найзагальніших характеристик певного явища – це ... . Виклад основних положень, опис алгоритму вирішення завдань – це ... . Сукупність

документів для створення чого-небудь; сплановане втручання з метою забезпечення позитивних соціальних змін у певному середовищі – це ... . 1) програма, 2) модель, 3) концепція, 4) проєкт.

11. Соціальний проєкт – це... 1) сукупність скоординованих дій із певними точками відліку та закінчення з метою досягнення певних цілей із встановленими строками, витратами та параметрами виконання; 2) окремий захід із певними завданнями, які обмежені вимогами щодо часу, витрат, результатів; 3) попередній текст якого-небудь документа, що виноситься на обговорення, затвердження

12. Програма – це... 1) самостійний варіант вирішення локальної проблеми конкретної цільової групи певного соціального середовища; 2) сукупність проєктів і/або різних заходів, об'єднаних спільною метою й умовами їх виконання; 3) сукупність завдань і заходів, спрямованих на досягнення запланованої мети.

13. За терміном реалізації проєкти поділяють на ... 1) довготривалі, 2) короткострокові, 3) середньотривалі; 4) епізодичні; 5) пролонговані.

14. Моніторинг проєкту – це... . 1) збір інформації про хід проєкту; 2) процес спостереження за виконанням запланованих дій та заходів проєкту з метою їх корегування, мінімізації негативних наслідків, непередбачуваних ситуацій; 3) аналіз даних про хід проєкту.

15. Різновиди індикаторів моніторингу проєкту поділяються на: 1) індикатори процесу, 2) індикатори реверсу, 3) індикатори результату, 4) вхідні індикатори, 5) індикатори впливу.

16. Під час моніторингу проєкту: 1) фіксується те, що відбувається в процесі реалізації проєкту для порівняння існуючого стану справ з планом, 2) аналізуються причини досягнення/недосягнення запланованих результатів, 3) надсилаються вказівки виконавцям проєкту щодо дотримання вимог замовників/донорів.

17. Критеріями формулювання завдань проєкту є: 1) конкретність, 2) обчислюваність, 3) реалістичність, 4) лаконічність; 5) образність, 6) доступність. 7) визначеність у часі. 8) територіальність;

18. Аплікаційна форма проєкту – це... . 1) форма фіксації намічених задумів розробників та робочий документ під час реалізації проєкту; 2) перелік питань та завдань, на які потрібно сформулювати чіткі відповіді та надати необхідну інформацію; 3) форма звітності, 4) перелік доручень виконавцям від замовників.

19. Діяльність, спрямована на реалізацію проєкту з максимально можливою ефективністю при заданих обмеженнях щодо часу, коштів (ресурсів) і якості кінцевих результатів – це ... 1) координація проєкту, 2) узгодження проєкту, 3) управління проєктом, 4) супровід проєкту.

20. Виокремлюють чинники зовнішнього і внутрішнього середовища реалізації проєкту. Чинники зовнішнього середовища поділяються на: .... – політична підтримка проєкту державою, міжнаціональні та міждержавні відносини; ... – рівень оподаткування, страхові гарантії, умови

підприємницької діяльності та регулювання цін, рівень інфляції, стабільність національної валюти тощо; ... – умови й рівень життя населення, рівень освіти, соціальні гарантії та пільги, свобода слова, рівень розвитку місцевого самоврядування тощо; ... – стабільність законодавства, дотримання прав людини тощо; ... – рівень розвитку фундаментальних і прикладних наук, інформаційних і промислових технологій, транспортної інфраструктури, зв'язку, телекомунікацій тощо; ... – рівень освіченості населення, релігійна ситуація, історико-культурні традиції тощо; ... – кліматичні умови, природні ресурси, стан навколишнього середовища тощо. 1) економічні; 2) політичні; 3) природні; 4) суспільні; 5) культурні; 6) правові; 7) науково-технічні.

21. Учасниками соціального проєкту є: .... – фізична чи юридична особа, яка вкладає (інвестує) кошти і приймає рішення щодо термінів проєкту, його вартості, контролю якості тощо); ..... – організація, яка бере на себе зобов'язання щодо реалізації проєкту відповідно договору/контракту із замовником; .... – фізична особа, якій виконавець делегує повноваження з управління роботами за проєктом; ..... – група осіб, яка організовується на період реалізації проєкту. 1) виконавець; 2) проєктна команда; 3) керівник (менеджер) проєкту; 4) замовник.

22. Тимчасовий колектив, що складається з високопрофесійних спеціалістів, які реалізують свій професійний, інтелектуальний та творчий потенціал відповідно до цілей соціального проєкту – це ... 1) колектив односторонців, 2) збірний, 3) проєктна команда, 4) консорціум.

23. Процес регулярного збирання та аналізу кількісних та якісних даних за попередньо визначеними показниками з метою сприяння вчасному виробленню рішень, забезпечення підзвітності та створення основи для навчання в рамках проєкту – це...

24. Систематичне і об'єктивне дослідження, що може проводитися на різних етапах проєктного процесу (проєктування, впровадження, завершення). Його метою є визначення ступеня досягнення цілей, рівня розвитку, ефективності, результативності, впливу та стійкості результатів проєктного процесу. Воно надає інформацію, яка є достовірною і корисною, дозволяє інтегрувати засвоєні уроки та залучити до процесу прийняття рішень як бенефіціарів, так і донорів, слугує основою для управлінських рішень, удосконалення проєктної діяльності, а також є складовою процесу визначення вартості або значення діяльності з проєктування – це ... 1) конструювання, 2) фасилітація, 3) оцінювання, 4) аудит.

25. Види оцінок проєктів: .... – вхідна (базова), поточна, вихідна (підсумкова); .... – внутрішня, зовнішня; ... – оцінка потреб, оцінка процесу, оцінка результату (результативності), оцінка впливу, оцінка економічної ефективності. 1) за цільовим призначенням; 2) за часом проведення; 3) за особою, яка проводить оцінювання.

26. Стандартними компонентами апікаційної форми є: 1) опис проблеми, на вирішення якої спрямовано проєкт; 2) «підводне каміння» проєкту; 3) мета та завдання; 4) цільові групи; 5) супутні ефекти; 6) опис видів діяльності; 7)

терміни та місце реалізації; 8) кошторис витрат; 9) прогнозовані результати; 10) ресурсне забезпечення.

27. Цільові кошти, що безкорисливо виділяються спонсорами/меценатами на реалізацію конкретного проєкту, який не має на меті отримання прибутку – це ... . 1) премія , 2) грант, 3) бонус, 4) субсидія.

28. Комплекс робіт, спрямований на залучення коштів для реалізації некомерційних проєктів – це ...

29. Що слід розуміти під плануванням проєкту: 1) процес формування рішень, які визначають порядок, в якому узгоджується послідовність реалізації окремих заходів, дій та робіт по проєкту; 2) визначення всіх необхідних параметрів реалізації проєкту (тривалості, потреби у трудових, матеріально-технічних та фінансових ресурсах), обсягів робіт та строків їх виконання тощо; 3) сукупність зв'язаних між собою процедур: розробка первинних планів, розробка бюджету, визначення потреби у трудових, матеріально-технічних та фінансових ресурсах; 4) всі відповіді вірні.

30. Назвіть основні елементи, що забезпечують ефективність праці менеджера проєкту: 1) координація і контроль за ходом роботи по проєкту; 2) знати та вміти контролювати робочий час; орієнтуватися на кінцевий результат; виявляти та будувати роботу на сильних якостях команди; 3) грамотно розподіляти роботу між членами команди; 4) встановлювати пріоритетність робіт та їх виконання; 5) всі відповіді правильні .

2.18. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Соціальний супровід сім'ї» (автор Ірина Бичук)

1. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	23 Соціальна робота, 231 Соціальна робота, Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота, Бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 120 / 4		Рік навчання - 4
		Семестр - 8
ІНДЗ: є		Лекції -38 год.
		Практичні (семінарські) -38 год.
		Самостійна робота -36 год.
		Консультації - 8 год.
	Форма контролю: екзамен	
Мова навчання		Українська

II. Інформація про викладача

ППП Бичук Ірина Олександрівна

Науковий ступінь кандидат філософських наук

Вчене звання доцент

Посада доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація

Роб. тел. (0332) 24-12-01

Електронна пошта Bychuk.Irina@vnu.edu.ua

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi>

III. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Конс.	Сам. роб.	Методи та технології викладання ¹	Форма Контролю ² / Бали
Змістовий модуль 1. Теоретико-концептуальні засади соціального супроводу							
Тема 1. Сім'я як соціальний феномен. Основні причини та показники проблемності сімей в Україні.	6	2	2	1	1	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 2. Аналіз змісту поняття «соціальний супровід»	5	2	2		1	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 3. Ведення випадку як центральна технологія соціального супроводу клієнта	6	2	2		2	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 4. Нормативно-правове підґрунтя соціального супроводу	7	2	2	1	2	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 5. Концептуальні засади оцінки потреб дитини та її сім'ї	6	2	2		2	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 6. Технологічний алгоритм реалізації соціального супроводу	6	2	2		2	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 7. Документування соціального супроводу	7	2	2	1	2	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Разом за модулем I.	43	14	14	3	12		14
Змістовий модуль 2. Технології соціального супроводу							
Тема 8. Соціальний супровід внутрішньо переміщених сімей	6	2	2		2	лекція-диспут / Moodle,	ДС, ПР, ДБ/2

						Meet	
Тема 9. Соціальний супровід сімей, батьки яких є учасниками бойових дій	6	2	2		2	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 10. Соціальний супровід сімей, які опинились у складних життєвих обставинах	6	2	2		2	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 11. Соціальний супровід прийомних сімей та прийомних дітей	6	2	2		2	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 12. Соціальний супровід сімей з дітьми з особливими потребами	7	2	2	1	2	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 13. Соціальний супровід людей з інвалідністю на робочому місці	6	2	2		2	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 14. Основні засади державної політики щодо соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування	7	2	2	1	2	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема. 15. Соціальний супровід дистантних сімей	6	2	2		2	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 16. Соціальний супровід сімей з алкогольною та наркотичною залежністю	7	2	2	1	2	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 17. Соціальний супровід дітей, які зазнали жорстокого поводження, насильство	7	2	2	1	2	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 18. Соціальний супровід неповнолітніх та молоді, які повернулися з місць позбавлення волі	7	2	2	1	2	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Тема 19. Соціальний супровід неповнолітніх, які вчинили правопорушення	6	2	2		2	лекція-диспут / Moodle, Meet	ДС, ПР, ДБ/2
Разом за модулем II.	77	24	24	5	24		24
Види підсумкових робіт							Бал
Модульна контрольна робота							60
МКР 1							30
МКР 2							30

ІНДЗ						2
Всього годин/ Балів	120	38	38	36	8	100

Примітки: ¹/ Moodle, Meet – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

² / *Методи та форми контролю:* ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, РМГ – робота в малих групах, ПР – презентація, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, тощо.

ІV. Тематичний план змістових модулів

Змістовий модуль 1. Теоретико-концептуальні засади соціального супроводу

Тема 1. Сім’я як соціальний феномен. Основні причини та показники проблемності сімей в Україні

Законодавство про сім’ю. Життєвий цикл сім’ї. Основні функції сім’ї. Виховний потенціал сім’ї. Взаємини між подружжям та їх вплив на педагогічні можливості сім’ї. Стили сімейного виховання та їх вплив на формування особистості дитини. Проблема адаптації сім’ї в суспільстві. Соціальний статус сім’ї. Типологія сім’ї. Проблеми сучасної сім’ї. Сімейні кризи. Типові помилки сімейного виховання.

Ступені вразливості сім’ї. Ознаки вразливості сім’ї. характеристика сім’ї. в складних обставинах (СЖО). Основні підходи та принципи роботи з сім’ями з дітьми.

Основні поняття: сім’я, шлюб, батьківство, функції сім’ї, соціальний статус сім’ї, типи сімей, сімейні кризи.

План практичних занять

1. Основні характеристики сучасної сім’ї
2. Основні функції сім’ї
3. Типологія сім’ї
4. Основні причини та показники проблемності сімей в Україні.
5. Типові помилки сімейного виховання.

Завдання для самостійної роботи

Підготувати доповідь на тему «Проблеми сучасної української сім’ї».

Підготувати доповідь на тему «Сучасний досвід сімейної політики у розвинених країнах та в Україні».

Література для вивчення теми 1: 5, 6, 11, 13, 25

Тема 2. Аналіз змісту поняття «соціальний супровід»

Поняття ««ведення випадку», «робота з випадком», «соціальний супровід», «соціальне супроводження». Зміст терміну «соціальний супровід» як виду індивідуальної соціальної роботи. Соціальний супровід (за І.Д.Зверевою, О.В.Безпалько, Н.М.Комаровою, І.В. Пешою). Завдання соціального супроводу. Мета соціального супроводу. Об’єкти соціального супроводу. Суб’єкти соціального супроводу. Функції соціального працівника при веденні випадку. Місця соціального супроводу процесів ведення випадку.

Основні поняття: ведення випадку, робота з випадком, соціальний супровід, соціальне супроводження.

План практичних занять

1. Сутність соціального супроводу як виду соціальної роботи.
2. Визначення терміну «соціальний супровід» залежно від об'єкту соціальної роботи.
3. Мета та завдання соціального супроводу.
4. Завдання та функції соціального працівника у процесі соціального супроводу.

Завдання для самостійної роботи

1. Трактують терміну «соціальний супровід» українськими та закордонними фахівцями.

Література для вивчення теми 2: 1, 5, 7, 9, 11, 13, 17, 19, 25

Тема 3. Ведення випадку як центральна технологія соціального супроводу клієнта

Сутність ведення випадку. Мета ведення випадку. Механізми ефективності ведення випадку. Технологія ведення випадку. Відкриття та закриття випадку. Критерії визначення випадку. Місце соціального супроводу в процесі ведення випадку.

Оцінка потреб як підґрунтя ведення випадку загалом та соціального супроводу зокрема. Особливості ведення випадку з сім'ями з дітьми.

Складність випадку. Соціальний супровід як складова алгоритму ведення випадку середньої складності та складного випадку.

Створення міждисциплінарної команди для роботи з випадком. Основні завдання міждисциплінарної команди. Кваліфікація соціальних послуг.

Основні поняття: ведення випадку, соціальний випадок, соціальний супровід, технологія ведення випадку.

План практичних занять

1. Сутність ведення випадку та його мета, механізми, принципи
2. Алгоритм ведення випадку
3. Кваліфікація соціальних послуг

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте екстрене реагування на випадок загрози життю чи здоров'ю дитини.

2. Що таке супервізія і для чого вона потрібна?

Література для вивчення теми 3: 5, 6, 11, 13, 21, 25

Тема 4. Нормативно-правове підґрунтя соціального супроводу

Система надання соціальних послуг в Україні. Законом України «Про соціальні послуги». Закони, що регулюють особливості соціального захисту та надання соціальних послуг окремим категорія громадян.

Державні соціальні стандарти надання соціальних послуг. Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність надавачів соціальних послуг з догляду: міжнародні акти, загальне законодавство.

Основні поняття: нормативно-правова база, закон, постанова, державний стандарт, соціальний супровід, соціальні послуги.

План практичних занять

1. Проаналізувати закони, що регулюють особливості соціального захисту та надання соціальних послуг окремим категорія громадян.

2. Проаналізувати державні соціальні стандарти надання соціальних послуг

3. Проаналізувати нормативно-правові акти, що регулюють діяльність надавачів соціальних послуг з догляду

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте Державний стандарт соціального супроводу.

Література для вивчення теми 4: 2, 3, 10, 15, 16, 25

Тема 5. Концептуальні засади оцінки потреб дитини та її сім'ї

Оцінка потреб як інструмент для надання адресних соціальних послуг. Мета та завдання оцінки потреб. Принципи оцінки потреб у наданні соціальних послуг. Визначення індивідуальних потреб. Організація процесу збору, узагальнення та аналізу інформації щодо стану та життєвих обставин об'єкту соціальних послуг з метою визначення обсягу і змісту соціальних послуг, їх впливу на процес подолання складних життєвих обставин.

Процедура проведення оцінки потреб та її документування. Залучення до проведення оцінки потреб сім'ї (особи) у наданні соціальних послуг та обстеження її матеріально-побутових умов суб'єктів, що надають соціальні послуги, та суб'єктами соціальної роботи із сім'ями, дітьми та молоддю.

Оцінка потреб дитини як ключовий етап соціального супроводу.

Складання індивідуального плану надання послуги соціального супроводу. Місце проживання. Джерела доходів та невикористані можливості його отримання. Майно, яке перебуває у власності, володінні, користуванні. Стан житлового приміщення та умови проживання. Форма акту обстеження її матеріально-побутових умов. Заповнення форм акту обстеження її матеріально-побутових умов.

Основні поняття:

План практичних занять

1. Мета та завдання оцінки потреб. Принципи оцінки потреб у наданні соціальних послуг.

2. Оцінка потреб дитини як ключовий етап соціального супроводу.

3. Процедура здійснення оцінки потреб дитини та її сім'ї

4. Складання індивідуального плану надання послуги соціального супроводу.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати теорію прив'язаності (Дж.Боулбі), теорію відновлення, концепцію сильних сторін.

2. Розписати класифікацію потреб дитини та її використання під час оцінки потреб.

Література для вивчення теми 5: 5, 6, 11, 13, 25

Тема 6. Технологічний алгоритм реалізації соціального супроводу

Технологічний алгоритм реалізації соціального супроводу: оцінювання потреб клієнта, знайомство з клієнтом, проведення бесіди, час проведення першої зустрічі, первинне оцінювання становища клієнта, очікувані результати оцінки результатів конкретного клієнта, результат первинного оцінювання, завдання соціального працівника на першому етапі, планування соціального супроводу клієнта/сім'ї є вкрай необхідним етапом соціальної роботи, визначення пріоритетів, здійснення соціального супроводу, форми та методи соціальної підтримки, підсумки етапу здійснення соціального супроводу, підсумкове (заключне) оцінювання

Основні поняття: соціальний супровід, клієнт, оцінювання, пріоритетність, соціальна підтримка.

План практичних занять

1. Охарактеризувати основні етапи технологічного алгоритму соціального супроводу та визначити завдання кожного з етапів.
2. Розкрити сутність процесу планування соціального супроводу та її послідовність дій ефективного планування.
3. Основні форми соціальної роботи в процесі соціального супроводу.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати методичні поради щодо складання індивідуальних планів роботи з отримувачем соціальних послуг.
2. Описати одну із форм соціальної роботи для соціального супроводу.

Література для вивчення теми 6: 5, 6, 11, 13, 25

Тема 7. Документування соціального супроводу

Особливості документування у процесі соціального супроводу. Наказ Мінсоцполітики від 13 липня 2018 р. № 1005 «Про затвердження форм обліку соціальної роботи з сім'ями/особами, які перебувають у складних життєвих обставинах».

Аналіз документів: «Повідомлення/інформація про сім'ю/особу, яка перебуває у складних життєвих обставинах», «Акт оцінки потреб сім'ї/особи (початкова оцінка)», «Акт оцінки потреб дитини та її сім'ї, сім'ї (особи) (комплексна оцінка)», «Соціальна картка сім'ї/особи», «Звіт за результатами соціального супроводу сім'ї/особи», «Журнал обліку звернень і повідомлень стосовно дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю», «План соціального супроводу сім'ї/особи», «Направлення сім'ї/особи до іншого суб'єкта для надання соціальних послуг», «Журнал обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах», «Типовий договір про надання соціальних послуг», «Акт обстеження матеріально-побутових умов сім'ї», «Індивідуальний план надання соціальних послуг соціального супроводу при працевлаштуванні та на робочому місці», «Акт проведення оцінки рівня безпеки дитини», «Акт про факт передачі дитини».

Основні поняття: соціальний супровід, документ, аналіз документа, договір, акт, журнал, соціальна карта, індивідуальний план.

План практичних занять

1. Аналіз та заповнення бланків документів: «Повідомлення/інформація про сім'ю/особу, яка перебуває у складних життєвих обставинах», «Акт оцінки потреб сім'ї/особи (початкова оцінка)», «Акт оцінки потреб дитини та її сім'ї, сім'ї (особи) (комплексна оцінка)», «Соціальна картка сім'ї/особи»

2. Аналіз та заповнення бланків документів: «Звіт за результатами соціального супроводу сім'ї/особи», «Журнал обліку звернень і повідомлень стосовно дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю», «План соціального супроводу сім'ї/особи», «Направлення сім'ї/особи до іншого суб'єкта для надання соціальних послуг».

3. Аналіз та заповнення бланків документів: «Журнал обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах», «Типовий договір про надання соціальних послуг», «Акт обстеження матеріально-побутових умов сім'ї».

4. Аналіз та заповнення бланків документів: «Індивідуальний план надання соціальних послуг соціального супроводу при працевлаштуванні та на робочому місці», «Акт проведення оцінки рівня безпеки дитини», «Акт про факт передачі дитини».

Завдання для самостійної роботи

1. Скласти індивідуальний план соціального супроводу.

2. Скласти план соціального супроводу сім'ї/особи.

Література для вивчення теми 7: 5, 6, 11, 13, 25

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1.

1. Соціальні основи розвитку особистості та життєдіяльності клієнта.

2. Базові потреби людини; фактори, які впливають на задоволення базових потреб.

3. Категорії клієнтів, які потребують комплексної соціальної допомоги.

4. Кваліфікаційні та особистісні характеристики фахівців мультидисциплінарної команди.

5. Ресурси соціально супроводу сім'ї.

6. Критерії та показники ефективності соціального супроводу сім'ї.

7. Особливості документування у процесі соціального супроводу.

8. Технологічний алгоритм реалізації соціального супроводу.

9. Оцінка потреб як інструмент для надання адресних соціальних послуг.

10. Мета та завдання оцінки потреб.

11. Принципи оцінки потреб у наданні соціальних послуг. Визначення індивідуальних потреб.

12. Організація процесу збору, узагальнення та аналізу інформації щодо стану та життєвих обставин об'єкту соціальних послуг з метою

визначення обсягу і змісту соціальних послуг, їх впливу на процес подолання складних життєвих обставин.

13. Проблема адаптації сім'ї в суспільстві.

14. Соціальний статус сім'ї. Типологія сім'ї.

15. Проблеми сучасної сім'ї. Сімейні кризи.

Змістовий модуль 2. Технології соціального супроводу

Тема 8. Соціальний супровід внутрішньо переміщених сімей

Визначення понять «внутрішньо переміщені особи», «мігранти», «біженці». Основні типи міграцій, що існують в сучасному суспільстві. Причини, що сприяють міграційним процесам. Вплив міграції на сім'ю, її функції, розвиток та формування дитини. Причинами масового внутрішнього переміщення осіб, сімей з дітьми в Україні. Аналіз проблем з якими стикаються внутрішньо переміщені особи, сім'ї з дітьми: психологічні проблеми, економічні проблеми, матеріальні проблеми, соціальні проблеми, соціально-педагогічні проблеми, соціально-медичні проблеми, юридичні проблеми. Відзначимо регіональні проблеми внутрішньо-переміщених осіб. Нормативно-правова база соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами, сім'ями з дітьми.

Особливості виявлення сімей/дітей з ознакою вразливості – ВПО. Суб'єкти надання соціальні послуги сім'ям з дітьми, які стали внутрішньо переселеними. Основні методи соціальної роботи з ВПО. Основні ризики (труднощі, застереження) та рекомендації щодо роботи з сім'ями, особами, які мають такі ознаки вразливості. основний пакет послуг/дій, заходів, найбільш оптимальних для внесення у план. Особливості проведення оцінки потреб. Алгоритм соціального супроводу внутрішньо-переміщених осіб, сімей з дітьми. Критерії закриття випадку. Основні рекомендації щодо роботи з внутрішньо переміщеними особами.

Основні поняття: міграція, внутрішньо переміщена особа, біженці, мігрант, група ризику, соціальна робота, соціальний супровід,

План практичних занять

1. Причини масового внутрішнього переміщення осіб, сімей з дітьми в Україні та аналіз проблем з якими вони стикаються.

2. Нормативно-правова база соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами, сім'ями з дітьми.

3. Суб'єкти надання соціальних послуг внутрішньо переселеним особам. Основні методи соціальної роботи з ВПО.

4. Алгоритм соціального супроводу внутрішньо-переміщених осіб, сімей з дітьми.

5. Рекомендації щодо роботи з внутрішньо переміщеними особами

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати організацію змістовного дозвілля ВПО.

2. Проаналізувати індивідуальне представництво інтересів для вирішення соціальних і юридичних питань.

Література для вивчення теми 8: 1, 2, 3, 11, 23, 25

Тема 9. Соціальний супровід сімей, батьки яких є учасниками бойових дій

Зміст понять «військовослужбовець», «учасник бойових дій», «сім'ї учасників бойових дій». Типи сімей військовослужбовців. Особливості функціонування сімей учасників бойових дій. Мета та завдання соціальної підтримки учасників бойових дій та їх сімей. Види соціальної підтримки військовослужбовців та їх сімей. Ознаки та властивості соціальної підтримки сімей учасників бойових дій.

Сутність та принципи соціальної роботи із учасниками бойових дій та їх сім'ями. Функції і сфери соціальної роботи з сім'ями учасників бойових дій. Напрямки соціальної роботи з сім'ями учасників бойових дій. Форми та методи соціальної роботи з сім'ями учасників бойових дій. Соціальний супровід сімей, батьки яких є учасниками бойових дій.

Основні поняття: військовослужбовець, учасник бойових дій, сім'ї учасників бойових дій, соціальна підтримка, соціальна підтримка сімей учасників бойових дій, правова підтримка, матеріальна підтримка, психологічна підтримка, соціально-педагогічна підтримка.

План практичних занять

1. Військовослужбовці та їх сім'ї як об'єкт соціальної роботи. Типи сімей військовослужбовців.
2. Соціальна підтримка учасників бойових дій та їх сімей.
3. Соціальні послуги, які надаються сім'ям учасників бойових дій.
4. Особливості соціальної роботи із учасниками бойових дій та їх сім'ями.
5. Соціальний супровід сімей, батьки яких є учасниками бойових дій. Алгоритм дій.

Завдання для самостійної роботи

1. На основі теоретичних знань щодо сутності та змісту соціальної роботи з сім'ями військовослужбовців розробити інфографіку: соціальні послуги які надаються сім'ям учасників бойових дій.
2. Розробити рекомендації для спеціалістів державних та недержавних організацій щодо соціальної підтримки сімей учасників бойових дій.

Література для вивчення теми 9: 1, 2, 3, 11, 23, 25

Тема 10. Соціальний супровід сімей, які опинились у складних життєвих обставинах

Зміст поняття «сім'я, що опинилася у складних життєвих обставинах». Основні проблеми сімей у СЖО. Вплив сім'ї у СЖО на розвиток дитини. Напрями, зміст та етапи роботи з сім'єю у СЖО.

Сутність та принципи соціальної роботи із сім'ями, які опинились у складних життєвих обставинах. Функції і сфери соціальної роботи із сім'ями, які опинились у складних життєвих обставинах. Напрямки соціальної роботи із сім'ями, які опинились у складних життєвих обставинах. Форми та методи соціальної роботи із сім'ями, які опинились у складних життєвих обставинах. Соціальний супровід сімей, які опинились у складних життєвих обставинах.

Основні поняття: сім'я, що опинилася у складних життєвих обставинах, складні життєві обставини, соціальний супровід, соціальна робота.

План практичних занять

1. Соціальна підтримка сімей, які опинились у складних життєвих обставинах.
2. Соціальні послуги, які надаються сім'ям, які опинились у складних життєвих обставинах.
3. Особливості соціальної роботи із сім'ями, які опинились у складних життєвих обставинах.
4. Соціальний супровід сімей які опинились у складних життєвих обставинах. Алгоритм дій.

Завдання для самостійної роботи

1. Розробити рекомендації для спеціалістів державних та недержавних організацій щодо соціальної підтримки сім'ям, які опинились у складних життєвих обставинах.
2. Скласти «Типовий договір про надання соціальних послуг» із сім'єю, яка опинилась у складних життєвих обставинах.

Література для вивчення теми 10: 4, 7, 11, 12, 13, 18, 19, 21, 23, 25

Тема 11. Соціальний супровід прийомних сімей та прийомних дітей

Сутність соціального супроводу прийомної сім'ї. Організація соціального супроводу прийомних дітей. Підтримка довготривалих зв'язків у житті дитини. Робота з біологічними батьками дитини. Особливості розвитку та формування прив'язаностей прийомних дітей.

Допомога дитині в подоланні переживання втрат. Усвідомлення дитиною «Я-образу», вироблення навичок самовизначення та самореалізації. моніторинг сімейних форм влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Підготовка дитини до виходу із сім'ї. Причини виходу. Умови забезпечення психологічного комфорту дитини під час виходу із сім'ї. Продовження стосунків із прийомними батьками та батьками-вихователями.

Основні поняття: прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу, соціальний супровід прийомних сімей, соціальні послуги, соціальний досвід, соціальне інспектування.

План практичних занять

1. Основними мета, завдання, план соціального супроводу прийомних сімей та прийомних дітей
2. Описати форми роботи соціального працівника із супроводу прийомної сім'ї
3. Особливості підготовки та супровід прийомних батьків
4. Моніторинг опіки дітей у прийомних сім'ях
5. Соціальний супровід прийомних сімей та прийомних дітей.

Алгоритм дій.

Завдання для самостійної роботи

1. Розробити методичну пам'ятку соціальному працівнику щодо роботи з прийомною сім'єю під час соціального супроводу.

2. Перерахуйте обов'язки прийомних батьків.

Література для вивчення теми 11: 3, 4, 11, 13, 16, 22, 23, 25

Тема 12. Соціальний супровід сімей з дітьми з особливими потребами

Види сімей із дітьми, що мають особливі потреби. Проблема впровадження технологій соціальної роботи в сім'ї із дітьми з особливими потребами. Методичні основи соціальної роботи з сім'ями, що виховують дітей з особливими потребами. Форми соціальної роботи таким сім'ям. Пенсійне забезпечення. Індивідуальні, групові, масові форми соціальної допомоги. Міжнародний довід досягнення ефективності соціальної роботи з таким сім'ями. Модель інтеграції їх в суспільство. Системний підхід у застосуванні інноваційних методів соціальної роботи з сім'ями. Консультативний метод «Телефон Довіри» в методі «рівний-рівному». Організаційно-методичні засади роботи груп взаємопідтримки батьків.

Основні поняття: особливі потреби, соціальна робота, соціальний супровід, сім'ї з дітьми з особливими потребами.

План практичних занять

1. Види сімей із дітьми, що мають особливі потреби.

2. Методичні основи соціальної роботи з сім'ями, що виховують дітей з особливими потребами.

3. Форми соціальної роботи сімей з дітьми з особливими потребами.

4. Системний підхід у застосуванні інноваційних методів соціальної роботи з сім'ями.

5. Етапи соціального супроводу сімей з дітьми з особливими потребами.

Завдання для самостійної роботи

1. Розробити методичну пам'ятку соціальному працівнику щодо роботи з сім'єю, де є дітьми з особливими потребами.

2. Комплексний характер роботи з сім'ями і дітьми з особливими потребами.

Література для вивчення теми 12: 3, 11, 13, 15, 17, 20, 25

Тема 13. Соціальний супровід людей з інвалідністю на робочому місці

Цілі соціального супроводу на робочому місці. Види підтримки людей з інвалідністю на робочому місці. Тривалість супроводу на робочому місці. Робоче навантаження. Функції фахівця із супроводу на робочому місці.

Етапи соціального супроводу на робочому місці: введення та орієнтація, інтенсивна підтримка, стабілізація, поступове скорочення підтримки і завершальна підтримка. Форми підтримки працівника з інвалідністю.

Основні поняття: робоче місце, людини з інвалідністю, соціальний супровід.

План практичних занять

1. Соціальна підтримка людей з інвалідністю.

2. Соціальні послуги, які надаються людям з інвалідністю.

3. Загальні засади соціального супроводу людей з інвалідністю на робочому місці.

4. Етапи соціального супроводу на робочому місці.

Завдання для самостійної роботи

1. Розробити рекомендації щодо пристосування робочого місця до потреб працівника (людини з інвалідністю).

2. Скласти «Індивідуальний план надання соціальних послуг соціального супроводу при працевлаштуванні та на робочому місці».

Література для вивчення теми 13: 9, 11, 15, 20, 25

Тема 14. Основні засади державної політики щодо соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування

Основні причини того, що діти залишаються без батьківського піклування. Проблеми, з якими стикаються випускники інтернатних закладів перед його закінченням. Основні засади державної політики щодо соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Шляхи оптимізації соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Загальна характеристика та специфіка усиновлення, опіки/піклування, прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу. Види прийомної сім'ї.

Законодавче забезпечення пріоритетності сімейного влаштування дитини-сироти, чи дитини, позбавленої батьківського піклування, в Україні. Основні юридичні норми щодо створення та забезпечення функціонування прийомних сімей.

Основні поняття: сімейного влаштування, батьківське піклування, прийомні сім'ї.

План практичних занять

1. Соціально-економічні чинники реформування системи опіки в Україні. Основні шляхи оптимізації соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

2. Особливості розвитку та підтримки сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на сучасному етапі.

3. Загальна характеристика та специфіка усиновлення, опіки/піклування, прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу. Види прийомної сім'ї.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати законодавче забезпечення пріоритетності сімейного влаштування дитини-сироти, чи дитини, позбавленої батьківського піклування, в Україні.

Література для вивчення теми 14: 3, 4, 5, 11, 13, 22, 23, 25

Тема. 15. Соціальний супровід дистантних сімей

Поняття «дистантна сім'я». Напрямки соціальної роботи з дистантними сім'ями (робота з дітьми, робота з батьками, опікунами, робота з оточуючими (педагоги, вихователі, найближчі родичі і т.д.).

Форми та методи соціальної роботи із с з дистантними сім'ями. Соціальний супровід з дискантних сімей. Основні ризики (труднощі, застереження) та рекомендації щодо роботи з дистантними сім'ями.

Основні поняття: дискантна сім'я, соціальна робота, соціальний супровід.

План практичних занять

1. Методичні основи соціальної роботи з дискантною сім'єю
2. Форми соціальної роботи з дискантною сім'єю
3. Алгоритм соціального супроводу дискантної сім'ї.
4. Рекомендації щодо роботи з дискантною сім'єю.

Завдання для самостійної роботи

1. Розробити методичну пам'ятку соціальному працівнику щодо роботи з дистантними сім'ями.

Література для вивчення теми 15: 7, 10, 11, 13, 23,25

Тема 16. Соціальний супровід сімей з алкогольною та наркотичною залежністю

Адиктивна поведінка як відхилення від соціальної і психологічної норми. Причини і механізм формування адиктивної поведінки. Соціальні і особистісні наслідки адиктивної поведінки. Основні напрямки профілактичної соціальної роботи по запобіганню немедичного вживання наркотиків. Замісна терапія як стратегія зменшення шкоди. Комплексний характер соціальної роботи з клієнтами, залежними від наркотиків. Соціальна реабілітація хворих на наркоманію.

Соціально-демографічна проблема алкоголізації. Поняття сімейного і родинного алкоголізму. Особливості впливу алкоголізму на процеси соціалізації. Комплексний характер соціальної роботи з хворими на алкоголізм. Медико-біологічні і соціально-психологічні підходи в роботі з залежними від алкоголю.

Сутність та принципи соціальної роботи із сім'ями з алкогольною та наркотичною залежністю. Напрямки соціальної роботи із сім'ями з алкогольною та наркотичною залежністю. Форми та методи соціальної роботи із сім'ями з алкогольною та наркотичною залежністю. Соціальний супровід сімей з алкогольною та наркотичною залежністю.

Основні поняття: адиктивна поведінка, профілактична соціальна робота, соціальна реабілітація, наркоманія, алкоголізм, соціальний супровід.

План практичних занять

1. Соціальна робота із особами, що мають залежність від наркотичних речовин.
2. **Соціальна робота з особами із алкогольною залежністю.**
3. Соціальний супровід сімей з алкогольною та наркотичною залежністю.

Завдання для самостійної роботи

Розробити методичну пам'ятку соціальному працівнику щодо роботи із сім'ями з алкогольною та наркотичною залежністю.

Підготувати доповідь на тему «Соціальна робота з особами з алкогольною та наркотичною залежністю і перспективи її розвитку в Україні».

Література для вивчення теми 16: 5, 7, 11, 14, 18, 21, 25

Тема 17. Соціальний супровід дітей, які зазнали жорстокого поводження, насильство

Термін «жорстоке поводження з дитиною». Види жорстокого поводження з дітьми. Соціально-педагогічна характеристика дітей, які зазнали жорстокого поводження, насильства. Особливості його раннього виявлення. Методи збору інформації для виявлення жорстокого поводження з дитиною. Суб'єкти реагування на випадки насильства щодо дитини. Особливості допомоги дітям, які зазнали насильства. Цілі проведення оцінки рівня безпеки та визначення її процедур.

Нормативно-правові акти України з питань попередження насильства в сім'ї. Соціальний супровід дітей, які зазнали жорстокого поводження, насильство (алгоритм дій).

Основні поняття: жорстоке поводження з дитиною, соціальна робота, соціальна реабілітація, соціальний супровід.

План практичних занять

1. Види жорстокого поводження з дітьми.
2. Методи збору інформації для виявлення жорстокого поводження з дитиною.
3. Суб'єкти реагування на випадки насильства щодо дитини.
4. Соціальний супровід дітей, які зазнали жорстокого поводження, насильство (алгоритм дій).
5. Види реабілітаційної роботи.

Завдання для самостійної роботи

1. Підготувати доповідь на тему «Порядок розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або реальної загрози його вчинення».
2. Розробити програму інтерв'ю з травмованою дитиною.

Література для вивчення теми 17: 5, 11, 13, 14, 23, 24, 25

Тема 18. Соціальний супровід неповнолітніх та молоді, які повернулися з місць позбавлення волі

Специфіка сім'ї, яка перебуває в конфлікті з законом, де є засуджені чи особи, які повернулись з місць позбавлення волі. Напрями соціальної підтримки молоді, яка перебуває у конфлікті з законом.

Технології соціальної ресоціалізації та адаптації молоді, яка повернулася з місць позбавлення волі. Соціальна робота центрів соціальних служб з дітьми та молоддю, які перебувають у конфлікті з законом. Напрями соціальної допомоги. Спеціалізовані центри ресоціалізації та адаптації.

Нормативно-правове забезпечення соціального супроводу молодих осіб, які перебувають у конфлікті з законом. Технологічний алгоритм соціально-

реабілітаційної роботи з дітьми та молоддю, які перебувають у конфлікті з законом. Підготовчий етап.

Попередня робота з родиною, до якої повертається молода людина. Припинення надання соціальної допомоги. Показники ресоціалізації та соціальної адаптації неповнолітніх та молоді, які повертаються з місць позбавлення волі. Соціальний супровід неповнолітніх та молоді, які повернулися з місць позбавлення волі.

Основні поняття: ре соціалізація, адаптація, соціальний супровід, соціально-реабілітаційна робота, конфлікт.

План практичних занять

1. Специфіка сім'ї, яка перебуває в конфлікті з законом, де є засуджені чи особи, які повернулись з місць позбавлення волі.
2. Напрями соціальної підтримки молоді, яка перебуває у конфлікті з законом.
3. Технології соціальної ресоціалізації та адаптації молоді, яка повернулася з місць позбавлення волі.
4. Соціальна робота центрів соціальних служб з дітьми та молоддю, які перебувають у конфлікті із законом.
5. Соціальний супровід неповнолітніх та молоді, які повернулися з місць позбавлення волі.

Завдання для самостійної роботи

1. Технологічний алгоритм соціально-реабілітаційної роботи з дітьми та молоддю, які перебувають у конфлікті із законом.
2. Нормативно-правове забезпечення соціального супроводу молодих осіб, які перебувають у конфлікті із законом

Література для вивчення теми 18: 3, 8, 11, 13, 21, 22, 23, 24, 25

Тема 19. Соціальний супровід неповнолітніх, які вчинили правопорушення

Соціальні проблеми неповнолітніх, які вчиняють правопорушення. Фактори ризику та захисту, які потрібно враховувати при надання соціальних послуг. Основні форми та методи роботи з неповнолітніх, які вчиняють правопорушення.

Етапи соціального супроводу неповнолітніх, які вчинили правопорушення. Пробація.

Основні поняття: правопорушення, соціальна робота, соціальний супровід, пробація.

План практичних занять

1. Соціальні проблеми неповнолітніх, які вчиняють правопорушення
2. Основні форми та методи роботи з неповнолітніх, які вчиняють правопорушення.
3. Етапи соціального супроводу неповнолітніх, які вчинили правопорушення.
4. План соціального супроводу неповнолітніх, які вчинили правопорушення.

Завдання для самостійної роботи

1. Проблеми неповнолітніх, які вчинили правопорушення
2. Розробити тренінгові заняття для неповнолітніх, які вчинили правопорушення.

Література для вивчення теми 19: 3, 8, 11, 13, 21, 22, 23, 24, 25

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2.

1. *Особливості соціального супроводу дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.*
2. *Шляхи вдосконалення соціального супроводу дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.*
3. *Спеціалізовані центри ресоціалізації та адаптації клієнта, який повернувся з місць позбавлення волі або був засуджений без позбавлення волі.*
4. *Шляхи вдосконалення соціального супроводу неповнолітніх правопорушників*
5. *Шляхи вдосконалення соціального супроводу дітей з обмеженими функціональними можливостями.*
6. *Реабілітація клієнта з наркотичною або алкогольною залежністю.*
7. *Реабілітація клієнта зі злочинною поведінкою.*
8. *Шляхи оптимізації соціального супроводу клієнта зі злочинною поведінкою.*
9. *Соціально-педагогічні послуги дитині у ситуації насильства.*
10. *Шляхи вдосконалення соціального супроводу дітей, які постраждали від жорстокого поводження, насилля.*
11. *Шляхи вдосконалення соціального супроводу дітей з особливими потребами в закладах освіти.*
12. *Шляхи вдосконалення соціального супроводу молоді з особливими потребами в закладах освіти.*
13. *Шляхи вдосконалення соціального супроводу дітей, які постраждали від стихійного (технологічного) лиха.*
14. *Шляхи вдосконалення соціального супроводу молоді з обмеженими функціональними можливостями.*
15. *Можливості розширення та вдосконалення ресурсного забезпечення соціального супроводу клієнта.*

7. Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Індивідуальні науково-дослідні завдання (ІНДЗ) видаються здобувачам освіти на першому занятті, і виконуються здобувачем самостійно у письмовій формі при консультуванні з викладачем. Вправи здобувач освіти вибирає самостійно, не більше 2. За виконання однієї вправи передбачено **1 бал**. Максимальна кількість балів за **ІНДЗ 2 бали**.

1. Розробити таблицю «Перелік соціальних послуг, щонадаються клієнтам в процесі соціального супроводу відповідно до визначених потреб»

Категорії клієнтів	Проблеми та потреби	Соціальні послуги	Організації партнери
Діти які позбавлені батьківського піклування та діти-сироти			
Діти з малозабезпечених сімей			
Дітей ВПО			
Діти, батьки яких є учасниками бойових дій			
Діти з особливими потребами			

2. Розробити програму інтерв'ю з травмованою дитиною.

3. Скласти генограму своєї сім'ї (не менше трьох поколінь) або сім'ї, яка знаходиться під соціальним супроводом.

4. Підготувати інформаційний буклет/пам'ятку для фахівців соціальної сфери щодо налагодження партнерської взаємодії у процесі соціального супроводу, першого візиту в сім'ю.

5. Окреслити знання, які є базовими для технології соціального супроводу, незалежно від категорії клієнта з яким працює спеціаліст.

Етапи соціального супроводу	Знання	Вміння

Критерії оцінювання ІНДЗ

1 бал - здобувач освіти самостійно обґрунтовує, викладає своє бачення, логічно, цілісно, послідовно та стилістично, граматично правильно будує відповідь; аналізує різні погляди для кожної ситуації, наводить два доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання поставлених ситуацій; вкінці робить висновок, який органічно впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів; робота відзначається багатством слововживання та художньою цінністю.

0,5 балів - здобувач освіти самостійно обґрунтовує, викладає своє бачення, логічно, цілісно, послідовно та стилістично, граматично правильно будує відповідь; аналізує різні погляди для кожної ситуації, наводить один доречний аргумент; вдало добирає лексичні засоби; висновок впливає із проблеми, яка аналізується; у роботі є недоліки: відхилення від теми, порушення послідовності її викладу; висловлювання не завжди обґрунтовані, не підкріплені фактичним матеріалом, переходи між ними не є вмотивованими.

0 балів - здобувачем освіти висловлення не відповідають або частково відповідають проблемі, яка розглядається; лексика і граматична будова мовлення на елементарному рівні; теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладу немає або він не є доречним.

VI. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

2 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

1,5 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

1 бал - Оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0 балів - Оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Алексеєнко Т.Ф, Бибик Д.Д. Соціально-педагогічний супровід дітей вимушених переселенців : посібник; за ред. Т.Ф. Алексеєнко Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 208 с.
2. Бичук І. Надання соціальних послуг в умовах воєнного стану. *Педагогіка* [Текст] : зб. наук. пр. : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції науковців, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та соціального забезпечення» (18 травня 2022 р.) / за ред. В. З. Антонюка, С. Ю. Чернети та ін. Луцьк, 2022. С. 21-24.
3. Бичук І. Соціальний захист населення як напрям соціальної політики. *Соціальна допомога і соціальна робота: виклики сучасності*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції. Луцьк, ЛНТУ, 2022. С. 11-13.
4. Бичук І.О. Організація соціально-педагогічної роботи з сім'єю в соціальних службах. *Соціальна робота з сім'ями : теорія, моделі, ефективні практики* : колективна монографія / за ред. В. Петровича, С. Чернети. Луцьк : ФОП Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2021. С. 113-131 .
5. Бичук І.О. Основи соціальної роботи з неблагополучною сім'єю (з досвіду викладання навчальної дисципліни «Соціальна робота з сім'єю»). *Педагогічний часопис Волині: науковий журнал*. Луцьк : СНУ імені Лесі Українки. 2018. № 2 (9). 106-112 с.
6. Бичук І.О. Проблема соціального сирітства в сучасному українському суспільстві. *Humanitas*, Одеса. 2021. Вип. 1. С. 54-59.
7. Бичук І.О. Соціальний супровід сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах (з досвіду викладання навчальної дисципліни «Соціальний супровід»). *Humanitas*. 2021. № 4. С. 3-9.
8. Бичук І.О. Технологія соціальної роботи з молоддю. *Розвиток сучасної науки: теорія, практика, інновація: XV Міжнародна науково-практична інтернет-конференція: тези доповідей*, м. Дніпро, 29 березня 2019 р. Ч.3. Дніпро: ГО «НОК», 2019. С.10 –13.
9. Волгіна О. М. Соціальний супровід людей з інвалідністю на робочому місці : посібник. Київ : Ваіте, 2018. 35 с.
10. Голова Н.І. Соціально-педагогічна робота працівників соціальної сфери з дискантними сім'ями. URL: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/365-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1244-1-10-20180910%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/365-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1244-1-10-20180910%20(2).pdf)
11. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери /за заг. ред. І.Д.Звереві. Київ, Сімферополь : Універсум, 2012. 536 с.
12. Захарова Н. Соціальний супровід сімей, які опинились у складних життєвих обставинах. URL: <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/80/13929-socialno-pedagogichnii-suprovid-simej-vakiopinilis-u-skla-dnix-zhittyevix-obstavinaх.html>
13. Капська А. Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей : навч.

посіб. К. : Центр учбової літератури, 2012. 232 с.

14. Карпич І. О. Особливості соціалізації дитини в неповній сім'ї. Актуальні проблеми соціальної роботи: теорія і практика : колективна монографія / за ред. Н. М. Коляди ; Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань : Візаві, 2021. С. 35–42.

15. Конвенція про права осіб з інвалідністю. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71

16. Кравчик М.Б. Особливості патронату в законодавстві України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Юридичні науки*. 2020. Том 31 (70). № 5. С. 25-30.

17. Лещенко О.Г. Соціально-педагогічний супровід дитини з інвалідністю в інклюзивному закладі освіти . *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2020. № 1 (34). С.246-253.

18. Любецька М.М. Розвиток наукового знання у сфері здійснення соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 1. С.97-100.

19. Любецька М.М. Механізми державного регулювання здійснення соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 18. С. 108-113.

20. Людям з інвалідністю: Вибір професії. URL: <https://www.dcz.gov.ua/publikaciya/prava-ta-pilgy>

21. Лютий В.П., Гаврилюк К.О. Критерії оцінювання якості соціального супроводу сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Збірник наукових праць*. 2020. № 75 (1). С. 115-121.

22. Манохіна І. Соціальний супровід як форма соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. URL: <http://intkonf.org/manohina-iv-sotsialniv-suprovid-vak-forma-sotsialno-pedagogichnovi-roboti-zditmi-sirotami-ta-ditmi-pozbavlenimi-batkivskogo-pikluvannva/>

23. Оцінка потреб дитини та її сім'ї: від теорії до практики /за ред. Зверєва І. Д., Кияниця З. П., Кузьмінський В. О., Петрочко Ж. В. Київ :Задруга, 2011. 201 с.

24. Подолання насильства щодо дитини: координація дій: інформація для спеціалістів. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/4181/file/Viol_coord.pdf

25. Соціальна робота з вразливими сім'ями з дітьми: у 2-х ч. / З.П.Кияниця, Ж.В.Петрочко. Київ: ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256с.

Електронні ресурси

1. <http://www.nbuiv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського

2. <http://www.nbuiv.gov.ua/portal/libukr.html> – бібліотеки та інформаційні центри України (наук. Бібліотека ім. Вернадського)

3. <https://i-soc.com.ua/ua/edition/ukrainske-suspilstvo/> – Українське суспільство: моніторинг соціальних змін

4. www.msp.gov.ua – Міністерствосоціальної політики України

5. <http://www.social.lutsk.ua/> – Департамент соціальної політики Луцької міської ради

6. <https://www.lutskrada.gov.ua> – Служба у справах дітей Луцької міської ради

VII. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Соціальне інспектування сім'ї, яка опинилася в складних життєвих обставинах:

- 1) підготовка молоді до сімейного життя;
- 2) контроль соціального педагога за дотриманням прав людини в сім'ї, виявлення випадків їх порушень;
- 3) надання соціальних послуг сім'ї;
- 4) матеріальна допомога різним типам сімей.

2. Як інструмент надання соціальних послуг оцінка потреб допомагає визначити:

- 1) межівтручання соціальних працівників;
- 2) чи не потерпає дитина від насильства чи жорстокого поводження;
- 3) чи забезпечені базові потреби дитини для розвитку; чи безпечним є для дитини її місце проживання тощо.

3. Безпритульні діти:

- 1) які страждають від жорстокості та насильства;
- 2) які були покинуті батьками, самі залишили сім'ю чи державні заклади, де вони виховувалися, та не мають певного місця проживання;
- 3) діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування;
- 4) діти без певного місця проживання.

4. Документ, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 1989 року та ратифікований Україною 27 лютого 1991 року:

- 1) Закону України "Про охорону дитинства";
- 2) Декларація прав дитини;
- 3) Конвенція про права дитини;
- 4) Сімейний кодекс України щодо захисту сім'ї та дитини.

5. Для реалізації посередницьких функцій соціальному працівнику знадобиться:

- 1) генограма;
- 2) звіт;
- 3) картасоціальної мережі.

6. Програма, мета якої є забезпечення права кожної дитини народитися здоровою, вижити і мати умови для всебічного розвитку, бути надійно соціально і психологічно захищеною:

- 1) Національна програма "Діти України";
- 2) Декларація прав дитини;

- 3) Конвенція про права дитини;
- 4) Сімейний кодекс України щодо захисту сім'ї та дитини.

7. Результатом інспектування сім'ї є :

- 1) угода;
- 2) соціальна допомога сім'ї;
- 3) соціальний супровід сім'ї;
- 4) акт обстеження сім'ї.

8. Планування роботи з випадком – це:

- 1) результат комплексної оцінки;
- 2) план втручання в проблему клієнта для досягнення певного результату;
- 3) усі відповіді вірні

9. Оцінювання потреб сім'ї – це:

- 1) аналіз первинної інформації, отриманої з різних джерел;
- 2) метод діагностування сім'ї;
- 3) процес збирання, узагальнення й аналізу інформації щодо стану та

життєвих обставин сім'ї;

- 4) метод втручання; г) технологія соціально-педагогічної діяльності.

10. Процес збору, узагальнення та аналізу інформації щодо стану клієнта з метою визначення видів та обсягів послуг, необхідних для подолання складних життєвих обставин це:

- 1) оцінка потреб;
- 2) оцінка потреб клієнта;
- 3) оцінка потреб дитини сім'ї.

11. Криза сім'ї:

- 1) абсолютне невиконання сім'єю своїх функцій;
- 2) негативна спрямованість сімейних змін у ході історії чи блокування сімейних процесів надзвичайними обставинами;
- 3) невиконання сім'єю репродуктивної та виховної функції;
- 4) невиконання однієї з своїх функцій.

12. Завданнями початкової оцінки є:

- 1) виявити факти, що підтверджують складні життєві обставини;
- 2) оцінити рівень безпеки клієнта та ризик заподіяння йому шкоди;
- 3) підтвердити та спростувати наявність складних життєвих обставин;
- 4) з'ясувати основні причини виникнення складних життєвих обставин та потреби в першочергових послугах;

еб в першочергових послугах;

- 5) підготувати висновки та рекомендації до індивідуального плану.

13. Результатом початкової оцінки може бути:

1) складні життєві обставини не підтверджуються; сім'я потребує мінімального втручання, разової послуги;

- 2) складні життєві обставини підтверджуються;
- 3) усі відповіді вірні.

14. Сім'я соціального ризику:

- 1) повторна сім'я;
- 2) соціально незахищена сім'я, що потребує підтримки соціальних служб;

3) сім'я, яка опинилася в складних життєвих обставинах;

4) багатодітна сім'я.

15. Оцінка якінструментнаданнясоціальнихпослугдопомагаєвизначити:

1) потреби клієнта та його здатність їх задовольняти;

2) складні життєві обставини, які клієнт не може подолати самостійно;

3) межі втручання соціальних працівників; г) перелік необхідних послуг;

4) коло спеціалістів для соціального супроводу клієнта; е) усі відповіді вірні.

16. Соціальні послуги:

1) комплекс дій державних і громадських організацій, спрямованих на забезпечення та покращення умов життя діяльності сім'ї;

2) комплекс заходів, спрямованих на відновлення порушених чи втрачених індивідом чи сім'єю суспільних зв'язків;

3) матеріальна допомога різним типам сімей;

4) емоційна підтримка різних типів сімей.

17. Прийомна сім'я:

1) сім'я, що взяла із закладів для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування від 1 до 4 дітей на спільне проживання та виховання;

2) сім'я, що всиновила від 1 до 4 дітей;

3) сім'я, що оформила опіку чи піклування над 1 чи 4 нерідними дітьми;

4) сім'я, що оформила опіку чи піклування над 5 і більше дітьми

18. Соціальні послуги залежно від способу надання поділяються на:

1) послуги соціальної профілактики, послуги соціальної підтримки, послуги соціального обслуговування;

2) базові, комплексні, спеціалізовані, технічні, екстрені;

3) постійні, тимчасові, разові.

19. Первинне обстеження клієнта включає:

1) відвідування помешкання, огляд умов проживання, складання акту обстеження;

2) робоча нарада з метою вирішення питання про належність чи неналежність клієнта до категорії сімей, з якими працює служба, та взяття чи не взяття сім'ї під супровід на основі проведеного соціального інспектування;

3) затвердження плану-угоди;

4) бесіда з клієнтом, роз'яснення мети та завдань діяльності ЦССМ.

20. Соціальний супровід – це:

1) форма соціально-педагогічної роботи;

2) метод соціально-педагогічної роботи;

3) соціально-педагогічна діяльність, спрямована на здійснення соціальної опіки, допомоги та патронажу осіб та сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах;

4) надання необхідних соціальних послуг;

5) галузь соціальної роботи.

21. Особа, яка отримує допомогу від соціального працівника:

1) клієнт;

- 2)пацієнт;
3)замовник.

22. Вразливий клієнтце:

1)це стан незахищеності, зумовлений наявністю постійних факторів ризику чи появою нових, які порушують баланс і негативно впливають на стан задоволення потреб;

2) це особа/група осіб стан якої/яких вказує на наявність певних ризиків та на граничний стан задоволення її/їх потреб проте вона/вони має/мають достатній резерв позитивних ресурсів, він/вони може/можуть долати труднощі, однак їй/їм потрібна підтримка, допомога у виборі стратегії подолання проблеми.

3) це, індивід, який не в змозі самостійно подолати свої проблеми і потребує комплексної допомоги.

2.19. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Соціальна геронтологія» (автор Надія Корпач)

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота ОС бакалавр	Професійної підготовки
Кількість годин/кредитів: 150/5		Рік навчання: 3
		Семестр: 8-ий
ІНДЗ: €		Лекцій: 42 год.
		Практичні (семінарські): 42 год.
		Самостійна робота: 56 год.
		Консультації: 10 год.
	Форма контролю: екзамен	
Мова навчання		Українська

II. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я та по батькові - Корпач Надія Іванівна

Науковий ступінь - кандидат педагогічних наук.

Вчене звання - доцент.

Посада - доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи.

Контактна інформація

Телефон +380669372901

Електронна пошта Корпач_N@ukr.net

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Мет. та тех. виклад/	*Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи соціальної геронтології							
Тема 1. Соціальна геронтологія як наука	11	4	2	5		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, 1,5 б.
Тема 2. Старіння населення як соціально-демографічний процес.	15	4	4	5	2	лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, 3 б.
Тема 3. Людина похилого віку як суб'єкт вікових змін.	13	4	4	5		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, 3 б.
Тема 4. Особливості професійного старіння.	9	2	2	5		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, 1,5 б.
Тема 5. Проблеми соціалізації та соціально-психологічної адаптації людей похилого віку.	15	4	4	5	2	лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, 3 б.
Тема 6. Здоров'я і медичні проблеми людей похилого віку.	15	4	4	5	2	лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, 3 б.
Тема 7. Особливості міжособистісних відносин у людей літнього віку.	11	2	4	5		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, 3 б.
Разом за модулем 1	89	24	24	35	6		18 б.
Змістовий модуль 2. Соціальна робота з людьми похилого віку.							
Тема 8. Організація соціальної роботи з геронтологічною групою клієнтів	13	4	4	5		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, 3 б.
Тема 9. Соціальний захист літніх людей.	15	4	4	5	2	лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, 3 б.
Тема 10. Етичні проблеми соціальної роботи з населенням літнього віку.	15	4	4	5	2	лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, 3 б.
Тема 11. Особливості діяльності університету третього тисячоліття.	8	2	2	4		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, 1,5 б.
Тема 12. Зарубіжний досвід роботи з людьми похилого віку.	10	4	4	2		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, 3 б.
Захист ІНДЗ							

Разом за модулем II	61	18	18	21	4		13,5 б
Види підсумкових робіт							
ІНДЗ							8,5 б.
Модульна контрольна робота 1							35 б
Модульна контрольна робота 2							25 б
Всього годин / Балів	150	42	42	56	10		100

Примітки: ¹/ Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

² / *Методи та форми контролю:* ДС – дискусія, Т – тести, ТР – тренінг, РМГ – робота в малих групах, МКР – модульна контрольна робота, УО – усне опитування (обговорення питань за планом лекції), Д - доповідь, Е - есе, ОЗСР (обговорення завдань самостійної роботи).

IV. Тематичний план змістових модулів

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи соціальної геронтології

Тема 1. Соціальна геронтологія як наука

Поняття та категорії геронтології. Принципи і завдання соціальної геронтології. Соціогеронтологічні теорії.

Основні поняття: геронтологія, соціальна геронтологія, психоціалні теорії геронтології, старіння, старість.

План практичних занять

1. Основні категорії та поняття геронтології.
2. Об'єкт, принципи і завдання соціальної геронтології.
3. Історія геронтології.

Завдання для самостійної роботи

Поміркуйте чому у світовій науці відмічається зростаючий інтерес до вивчення старості.

Література для вивчення теми 1: 2, 6, 13, 14.

Тема 2. Старіння населення як соціально-демографічний процес.

Передумови виникнення демографічної кризи в Україні. Старіння населення як соціально-демографічна проблема. Економічні та соціальні наслідки старіння населення. Види старіння. Теорії старіння та старості.

Основні поняття: демографічна криза, старіння, старість, професійне старіння, постаріння населення.

План практичних занять

1. Старіння населення як соціально-демографічна проблема.
2. Основні наслідки старіння населення.
3. Основні види старіння.
4. Теорії старіння та старості.

Завдання для самостійної роботи

Доведіть, що матеріальний достаток є фактором патологічного і здорового старіння.

Література для вивчення теми 2: 10, 11, 13, 15, 16.

Тема 3. Людина похилого віку як суб'єкт вікових змін.

Зміни вищих психічних функцій в процесі старіння Відчуття та сприйняття у людей похилого віку. Особливості пам'яті у людей похилого віку. Вікові зміни загального інтелекту.

Основні поняття: якість життя людей похилого віку, процес старіння, психічні функції, загальний інтелект.

План практичних занять

1. Вплив процесу старіння на психічні функції.
2. Відчуття та сприйняття у людей похилого віку.
3. Особливості пам'яті у людей похилого віку.
4. Вплив процесу старіння на загальний інтелект людини.

Завдання для самостійної роботи

Визначте фактори, що впливають та прискорюють процес старіння.

Література для вивчення теми 3: 7, 9, 10, 12, 13.

Тема 4. Особливості професійного старіння.

Поняття та сутність професійного старіння. Працездатність пенсіонерів та мотивація продовження трудової діяльності.

Основні поняття: професійне старіння, трудова реабілітація, психологічна підготовка до виходу на пенсію, фізична підготовка до виходу на пенсію, трудова підготовка до виходу на пенсію.

План практичних занять

1. Поняття професійного старіння і процеси, пов'язані ним.
2. Особливості професійної реабілітації осіб похилого віку.
3. Сучасна система професійної реабілітації людей похилого віку.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізувати наукову статтю з проблеми професійного старіння та законспектувати її.

Література для вивчення теми 4: 24, 25, 27.

Тема 5. Проблеми соціалізації та соціально-психологічної адаптації людей похилого віку.

Соціалізація і фактори соціальної адаптації особистості в пізньому віці. Ціннісні орієнтації у людей похилого віку. Кризи похилого віку

Основні поняття: соціалізація, адаптація, ціннісні орієнтації, психологічні зміни, соціально-психологічна адаптація, самореалізація.

План практичних занять

1. Проблеми соціалізації літніх людей.
2. Фактори соціальної адаптації особистості в пізньому віці.
3. Ціннісні орієнтації у людей похилого віку.
4. Кризи похилого віку.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізувати наукову статтю з проблеми соціалізації людей літнього віку та законспектувати її.

Література для вивчення теми 5: 7, 9, 10, 12, 13.

Тема 6. Здоров'я і медичні проблеми людей похилого віку.

Основні проблеми у сфері здоров'я людей похилого віку. Думки про смерть. Старі люди, які живуть в інтернаті. Хоспіси. Горе та пристосування до тяжкої втрати

Основні поняття: здоров'я людей похилого віку, смерть, хоспіс, госпіталізація старих людей, соціальна допомога.

1. Особливості здоров'я людей похилого віку.
2. Особливості проживання людей похилого віку в інтернатах та хоспісах.
3. Вплив горя на людей похилого віку та особливості пристосування до тяжкої втрати.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізуйте хвороби, які характерні людям похилого віку, поясніть причини їх виникнення.

Література для вивчення теми 6: 12, 13, 14.

Тема 7. Особливості міжособистісних відносин у людей літнього віку.

Наукові підходи до вивчення міжособистісного спілкування. Структура і функції міжособистісного спілкування в похилому віці. Механізми розвитку та чинники міжособистісного спілкування осіб похилого віку.

Основні поняття: емоційна складова міжособистісного спілкування, пізнавальна складова міжособистісного спілкування, особи похилого віку, механізми міжособистісного спілкування, чинники міжособистісного спілкування.

План практичних занять

1. Специфіка міжособистісних відносин у старечому віці.
2. Проблема самотності старших людей.
3. Потреба у спілкуванні осіб похилого віку.
4. Особливості спілкування чоловіків і жінок.

Завдання для самостійної роботи

Складіть пам'ятку для людей похилого віку «Як попередити побутовий травматизм».

Література для вивчення теми 7: 7, 11, 12, 13, 14.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1

1. Назвіть, яким було розуміння старості у різних релігіях.
2. Охарактеризуйте соціально-психологічні проблеми старих людей в сучасній Україні.
1. Назвіть основні соціальні стереотипи відносно старості.
2. Проаналізуйте теорії старіння та старості.
3. Охарактеризуйте періодизації похилого віку.
4. Назвіть та опишіть вікові кризи старості.

5. Розкрийте поняття "соціальна ситуація розвитку в періоді старості".
6. Дайте характеристику провідної діяльності на різних етапах старіння.
7. Схарактеризуйте стан здоров'я людей похилого віку.
8. Розкрийте геронтопсихологічні аспекти смерті та вмирання.
9. Схарактеризуйте процес умирання. Назвіть його стадії.
10. Проаналізуйте особливості самопочуття старих людей, що живуть в спеціальних закладах для старих.
11. Розкажіть про хоспіси та їх діяльність.
12. Поясніть, як протікає горе та відбувається пристосування до втрати у старості.
13. Які форми життя літніх людей запроваджені у зарубіжних країнах.

Змістовий модуль 2. Соціальна робота з людьми похилого віку.

Тема 8. Організація соціальної роботи з геронтологічною групою клієнтів

Вимоги до виконання професійних обов'язків соціальними працівниками. Вимоги щодо особистісних якостей соціального працівника Організація медико-соціальної допомоги в геронтології. Вплив стереотипів поведінки людей похилого віку на соціально-педагогічну діяльність.

Основні поняття: соціальний працівник, особистісні якості соціального працівника, стереотипи, соціально-педагогічна діяльність.

План практичних занять

1. Завдання соціальної роботи з людьми похилого віку: попередження причин, сприяння практичній реалізації прав і законних інтересів, рівність при отриманні соціальних послуг і допомоги, диференціація підходів до розв'язання проблем, фактори соціального ризику та ін.
2. Напрямки соціальної роботи з людьми похилого віку: соціальне забезпечення, соціальна допомога, догляд, соціальна підтримка вдома.
3. Організація медико-соціальної допомоги в геронтології.
4. Стереотипи поведінки людей похилого віку у відповідь на допомогу соціальних працівників

Завдання для самостійної роботи

Розробити тренінг для людей похилого та старечого віку з метою попередження конфліктів у сім'ях старих людей

Література для вивчення теми 1: 2, 8, 9, 27, 30.

Тема 9. Соціальний захист літніх людей.

Соціальний захист і обслуговування людей похилого віку. Міжнародні акти і документи щодо правового регулювання інтересів престарілих людей. Соціальна політика в Україні щодо літніх людей.

Основні поняття: соціальний захист, обслуговування, соціальна політика,

План практичних занять

1. Характеристика вітчизняних Законів України:

- «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні»;
- «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» ;
- «Про соціальний захист дітей війни»;
- «Про жертви нацистських переслідувань»;
- «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»;
- «Про реабілітацію інвалідів в Україні».

Завдання для самостійної роботи

Скласти карту професійних якостей соціального працівника, що працює з людьми похилого віку.

Література для вивчення теми 1: 2, 8, 9, 18, 19, 26.

Тема 10. Етичні проблеми соціальної роботи з населенням літнього віку.

Етика і деонтологія в соціальній роботі з людьми похилого віку. Етичні особливості спілкування при роботі з людьми похилого віку. Професійні етичні вимоги до соціальних працівників, які обслуговують людей похилого віку

Основні поняття: етика в соціальній роботі, деонтологія, люди похилого віку, етичні вимоги, догляд за старими людьми.

План практичних занять

1. Етика і деонтологія в соціальній роботі з людьми похилого віку
2. Етичні особливості спілкування при роботі з людьми похилого віку
3. Професійні етичні вимоги до соціальних працівників, які обслуговують людей похилого віку

Завдання для самостійної роботи

Розкажіть про систему державних органів управління в сфері соціального захисту населення із забезпечення життєдіяльності людей похилого віку

Література для вивчення теми 10: 2, 8, 9.

Тема 11. Особливості діяльності університету третього віку.

Університети третього віку як чинник соціальної активності літніх людей. Історія становлення Університетів третього віку. Особливості діяльності Університетів третього віку.

Основні поняття: активність людей похилого віку, соціальна активність, університет третього віку, літні люди..

План практичних занять

1. Історія становлення Університетів третього віку.
2. Особливості діяльності Університетів третього віку в різних країнах.

Завдання для самостійної роботи

Об'єднайтеся у групи по 3-4 особи і підготуйте рольові ігри на теми «Розвиток навичок активного слухання», «Розвиток розуміння суджень людини».

Література для вивчення теми 11: 2, 8, 9, 22, 23.

Тема 12. Зарубіжний досвід роботи з людьми похилого віку.

Основні послуги Служби соціальної допомоги у західноєвропейських країнах та США населенню похилого віку. Індивідуальне та групове консультування людей похилого віку. Центри денного перебування людей похилого віку. Волонтерська допомога людям похилого віку.

Основні поняття: послуги, соціальна допомога, похилий вік, Індивідуальне консультування, групове консультування, волонтерська допомога, центри денного перебування.

План практичних занять

1. Основні послуги Служби соціальної допомоги у західноєвропейських країнах та США населенню похилого віку .
2. Індивідуальне та групове консультування людей похилого віку.
3. Центри денного перебування людей похилого віку.

Завдання для самостійної роботи

Законспекуйте статтю щодо зарубіжного досвіду роботи з людьми похилого віку

Література для вивчення теми 12: 2, 8, 9, 15, 28, 31.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2

1. Проаналізуйте особливості організації медико-соціальної допомоги людям похилого віку в Україні та за кордоном.
2. В чому полягає сутність соціального забезпечення.
3. В чому полягає сутність соціальної допомоги.
4. В чому полягає сутність догляду за людьми похилого віку.
5. В чому полягає сутність соціальної підтримки вдома.
6. В чому полягає сутність функціонування Університету третього віку.
7. В чому полягає сутність індивідуального консультування людей похилого віку.
8. В чому полягає сутність групового консультування людей похилого віку.
9. Сутність волонтерської допомоги людям похилого віку.

V. Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Індивідуальне науково-дослідне завдання – це вид науково-дослідної роботи здобувача освіти, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета науково-дослідного завдання: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування теоретичних знань із ОК, удосконалення навичок самостійної науково-дослідної діяльності.

Завдання: підготуйте та проведіть опитування, анкетування на власноруч обрану проблему, що стосується будь-якої теми з ОК. Для цього: сформулюйте проблему, відповідно до обраної теми. Розробіть питальник (анкету). Здійсніть

кількісну обробку отриманих даних та проаналізуйте отримані Вами результати опитування (анкетування).

Критерії оцінювання ІНДЗ

Максимальна кількість балів	Критерії оцінювання роботи
1 балів	Обґрунтування актуальності обраної проблеми
2,5 бала	Якість розробленої анкети
2 бала	Якість, чіткість, повнота кількісної обробки отриманих даних та аналізу результатів анкетування
2 балів	Творчий підхід до виконання ІНДЗ
1 балів	Якість оформлення роботи
8,5 балів	Разом

VI. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

1,5 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

1 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

0,5 бал - Оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0 балів - Оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

**VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси
Посібники, монографії, наукові статті**

1. Вікова та педагогічна психологія : [навч. посіб.] / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – 3-тє вид. К. : Каравела, 2012. 344 с
2. Голубенко Т.О. Основи патронажної роботи з людьми похилого віку: методичний посібник. К.: НПУ ім. Драгоманова, 2014. 174 с.
3. Голубенко Т.О. Технології соціальної роботи з людьми похилого віку: Навчальний посібник. К.: НПУ ім. Драгоманова, 2014. 162 с.
4. Комарова О. Забезпечення соціальних прав пенсіонерів у сучасній Україні: стан і проблеми. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2016. Вип. 69. С. 128-136.
5. Кухта М. Життєві перспективи людей старшого віку, що перебувають під соціальною опікою: досвід емпіричного дослідження. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2017. № 2. С. 131-148
6. Кухта М. П. Соціальний потенціал людей старшого віку в сучасному українському суспільстві – дис. ... док-ра соц. наук: 22.00.04. Інститут соціології НАН України, Київ, 2019. 449 с.
7. Малахова Ж. Д. Соціальна геронтологія : курс лекцій. Класичний приватний університет. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2010. 179 с.
8. Мацкевіч Ю. Р. Соціальна робота з людьми похилого віку : [навчальний посібник]; *Державний вищий навчальний заклад "Запорізький національний університет" Міністерства освіти і науки України. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2014. 339 с.*
9. Моргун О. А., Моргун Є.М. Як дожити до 96 років. Київ : Стилос, 2015. 223 с.

10. Населення України : імперативи демографічного старіння. *Національна академія наук України, Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи, Фонд ООН в галузі народонаселення*. Київ : АДЕФ-Україна, 2014. 285 с.

11. Петрук В.В., Корпач Н.І. Гендерні аспекти соціальної роботи з людьми похилого віку. *Ввічливість. Humanitas*, 2022. Вип. 5.

12. Соціальна геронтологія: навч. посібник / Уклад.: Н. М. Коляда ; Т. В. Коляда. Умань, 2016. 84 с.

13. Соціальна геронтологія: навчальний посібник / Укл. І.В. Ковальчук. Чернівці. 2021 264 с.

14. Ушакова І.М. Геронтопсихологія : підручник. Міністерство освіти і науки України, *Національний університет цивільного захисту України*. Харків : ХНАДУ, 2014. 234 с.

15. Фойгт Н.А. Державне управління охороною суспільного здоров'я в умовах демографічного старіння в Україні : монографія. *Національна академія державного управління при Президентові України*. Київ : ДКС Центр, 2011. 319 с.

Інтернет-ресурси

16. Барселонская декларация об активном старении дома. URL: http://www.pencioner.ru/news/detail/prava_pensionera/barselonskayadeklaratsiya-ob-aktivnom-starenii-doma

17. Горюк Н., Яценко В. Громадська думка, пенсійна реформа та ставлення до пенсії в Україні. URL: https://www.pfu.gov.ua/content/uploads/2018/05/Pension_Survey_March2018

18. Державний стандарт денного догляду, затверджено наказом Міністерства соціальної політики України 30.07.2013 р. № 452. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1363-13#Text>

19. Державний стандарт догляду вдома, затверджено наказом Міністерства соціальної політики України 13.11.2013р. № 760. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1990-13#Text>

20. Державний стандарт паліативного догляду, затверджено наказом Міністерства соціальної політики України 29.01.2016 р. № 58). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0247-16#Text>

21. Деякі питання призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі: постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. № 859. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/859-2020-%D0%BF#Text>

22. Ліфарєва Н. В. Активізація людей похилого віку у культурно-дозвілльєвій діяльності проекту «Університет третього віку». URL: http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P

[21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzssp_2012_4_9.pdf](http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzssp_2012_4_9.pdf)

23. Методичні рекомендації щодо організації соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку» у територіальному центрі соціального обслуговування (надання соціальних послуг). Міністерство соціальної політики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0326739-11#Text>

24. Ніколенко О. С. Вихід на пенсію як психологічна проблема. URL: http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2009/Psihologia/45926.doc.htm.

25. Павелків Р. В. Вихід на пенсію: особливості адаптації URL: http://pidruchniki.com/1584072037047/psihologiya/vikova_psihologiya.

26. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р. №1058-4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>

27. Про зайнятість населення: Закон України (поточна редакція від 24.11.2021 р.) URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5067-17> 10. Про пенсійне забезпечення: Закон України (поточна редакція від 14.08.2021 р.) URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text> 11. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні: Закон України (поточна редакція від 1.01.2020 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12#Text>

28. Про затвердження Порядку утворення спеціалізованого будинку для ветеранів війни та праці, громадян похилого віку та інвалідів і надання житлових приміщень у такому будинку та типового положення про спеціалізований будинок для ветеранів війни та праці, громадян похилого віку та інвалідів: постанова Кабінету Міністрів України від 31.01.07 № 76. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/76-2007>

29. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

30. Робак В. Психосоціальні теорії старіння та їх значення для забезпечення процесу якісної опіки літніх людей. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua>

31. Типове положення про будинок-інтернат для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2020 р. №772. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-2020-%D0%BF#Text>

VIII. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Геронтологія— це: 1) наука про старість і старіння, що вивчає процеси старіння із загально-біологічних позицій, а також досліджує суть старості та вплив її приходу на людину і суспільство; 2) накопичення життєвого досвіду протидіяти чинникам зовнішнього середовища.

2. Об'єктом соціальної геронтології є: 1) люди похилого та старечого віку, що потрапили у важку життєву ситуацію і потребують сторонньої допомоги; 2) оптимальне функціонування особистості старої людини

3. Загальні принципи надання невідкладної допомоги: 1) дотримання строгої послідовності дій – швидкий, але обережний огляд постраждалого; 2) оцінювання стану навколишнього середовища; 3) припинення впливу

шкідливих факторів або усунення постраждалого із зони їх впливу; 4) з'ясувати причину тяжкого стану і надавати негайну допомогу (зупинка кровотечі, накладання пов'язки, непрямий масаж серця тощо) до прибуття медиків.

4. Р. Нойєс в описах переживань близькості до смерті й самої смерті виділяє такі стадії: 1) опір ; 2) огляд життя; 3) трансцендентність .

5. Процес старіння – це: 1) процес поступового руйнування і втрати важливих функцій організму або його частин, зокрема здатності до розмноження і регенерації; 2) процес, наповнений подіями, майбутньою метою і мотивами, розгорненими в справжній діяльності; 3) процес функціонування всієї системи в цілому, що обумовлена тим, наскільки “підігнані” один до одного її елементи, наскільки погоджено вони взаємодіють.

6. Устрій життя визначає: 1) порядок суспільного життя; 2) регламент праці, відпочинку, побуту; 3) рівень добробуту.

7. Стиль життя – це: 1) індивідуальні особливості поведінки; 2) умови життя; 3) параметри життя.

8. Якість життя визначає: 1) поєднання умов життєзабезпечення і стану здоров'я; 2) ступінь сприйняття людиною і населенням задоволення потреб; 3) рівень доходу; 4) фізичне, психічне і соціальне благополуччя.

9. До групи ризику за демографічними ознаками не належать: 1) діти; 2) пенсіонери; 3) люди старшого віку; 4) мігранти; 5) самотні.

10. Спосіб життя – це: 1) певний тип і сукупність істотних ознак діяльності; 2) рівень добробуту; 3) соціально-економічна стабільність.

11. Емпатія – це: 1) прояв лікарем уваги і інтересу до хворого; 2) інтелектуальне розуміння лікарем внутрішнього світу пацієнта; 3) співчуття лікаря до страждань хворого; 4) чуттєве переживання лікарем внутрішнього світу пацієнта.

12. Характеристика факторів ризику виникнення стресу: 1) зміни режиму праці; 2) зміни соціального характеру і контактів між співробітниками і близькими людьми; 3) це вроджені порушення системи внутрішньої секреції, слабка ЦНС, негативні прояви характеру, що може сприяти психоемоційному напруженню, несприятливе соціальне середовище, небезпечні умови праці.

13. Типовими психологічними особливостями літніх людей є всі перелічені за винятком: 1) егоцентризму; 2) альтруїзму; 3) недовірливості; 4) тривожності.

14. Адаптаційні можливості людини залежать від: 1) спроможності швидко та ефективно ліквідувати або компенсувати дію несприятливих факторів; 2) можливості підтримання гомеостазу та забезпечення необхідної розумової і фізичної працездатності; 3) накопичення життєвого досвіду протидіяти чинникам зовнішнього середовища.

15. Основні емоційні прояви: 1) стан перенапруження, який супроводжується зовнішніми ознаками: втомленістю, невдоволеністю, незадовільним почуттям; 2) зміни, які супроводжуються активізацією

надниркової залози; 3) зміни мови, рухів, жестів, зовнішнього супроводження поведінкових реакцій, які відбивають суб'єктивне ставлення людини до того, що відбувається.

16. Старіння особистості може проявлятися у синдромі: 1) “неприйняття старіння”; 2) “адекватного прийняття старості”; 3) “афективного прийняття старості”.

17. Важливим чинником психічного і фізичного старіння людини є: 1) негативна модальність суб'єктивного ставлення до себе; 2) оптимальне функціонування особистості старої людини; 3) віра в себе, свої здібності і прагнення до спілкування.

18. Чинники, що впливають на стан емоційної сфери людей похилого віку: 1) втрата близьких друзів і родичів; 2) задовільне матеріальне становище; 3) відхід із сім'ї дітей або погані стосунки з ними; 4) страх перед захворюванням і неміччю; 5) відчуття самотності, непотрібності, відчуженості від зовнішнього світу.

19. Депресія – афективний стан, що характеризується: 1) негативним емоційним фоном, зміною мотиваційної сфери, когнітивних уявлень і загальною асивністю поведінки; 2) відчуттям важкості, болісних емоцій і переживань; 3) відчуттям втрати компетентності і контролю над обставинами життя.

20. Вихід на пенсію можна вважати як: 1) завершення однієї діяльної фази соціального життя людини і початок іншої; 2) напрям діяльності з метою подолання будь-якої проблеми; 3) переосмислення цінностей, ставлення до себе і до оточення

21. Соціальне старіння – це: 1) місце похилої людини в суспільстві; 2) старіння суспільства; 3) як індивід пов'язує старіння з суспільством; 4) поведінка і виконання соціальних ролей похилими.

22. Евтаназія – це: 1) дії самого хворого з наближення смерті; 2) дії лікаря, метою яких є викликати смерть безнадійно хворої людини.

23. Головна відповідальність за надання соціальних послуг літнім людям покладається на _____

24. В основу соціальної роботи з людьми похилого віку у більшості європейських країн покладено _____

25. Система соціального обслуговування у більшості європейських країн розвивається у такому напрямку, щоб підтримувати здатність людей похилого віку до _____

26. Соціальна робота з людьми похилого віку і старими вимагає розуміння соціальним працівником _____

2.20. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Документування в соціальній роботі» (автори: Надія Корпач; Андрій Колосок)

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота ОС бакалавр	Цикл загальної підготовки
Кількість годин/кредитів: 90/3		Рік навчання: 3
		Семестр: 5-ий
ІНДЗ: є		Лекції: 28 год.
		Практичні (семінарські): 28 год.
		Самостійна робота: 28 год.
		Консультації: 6 год.
	Форма контролю: екзамен	
Мова навчання: українська		

II. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я та по батькові - Корпач Надія Іванівна

Науковий ступінь - кандидат педагогічних наук.

Вчене звання - доцент.

Посада - доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи.

Контактна інформація

Телефон +380669372901

Електронна пошта Korpach_N@ukr.net

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Структура освітнього компонента.

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усь о-го	Лек.	Прак т.	Сам роб.	Кон- сульт	Мет.та технол. виклад	*Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Загальні поняття про документознавство та документ.							
Управлінське документознавство.							
Тема 1. Ведення професійної документації як складова професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.	6	2	2	2		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, Т, 2,5 б.
Тема 2. Документ як головне поняття у документознавстві	11	4	4	3		лек.дис / Zoom,	УО, ОЗСР,

						Moodle	5 б.
Тема 3. Нормативно-методичне забезпечення ведення документації в організації	13	4	4	3	2	лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, 5 б.
Разом за модулем 1	30	10	10	8	2		12,5 б
Змістовий модуль 2. Особливості документування в соціальній роботі							
Тема 4. Законодавчо-нормативні засади надання соціальних послуг.	6	2	2	2		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, 2,5 б.
Тема 5. Організація надання соціальних послуг.	8	4	2	2		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, Т, 2,5 б
Тема 6. Ведення документації у процесі соціально-педагогічної підтримки батьків дітей та дітей з інвалідністю	6	2	2	2		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, Т, 2,5 б.
Тема 7. Ведення документації соціального супроводу дітей-сиріт та сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування.	6	2	2	2		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, Т, 2,5 б.
Тема 8. Ведення документації процесу надання соціальної послуги соціальної інтеграції випускників інтернатних закладів	4	-	2	2		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, Т, 2,5 б
Тема 9. Ведення документації організації та процесу надання соціальної послуги кризового та екстреного втручання	5	-	2	3		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, ОЗСР, Д, Т, 2,5 б.
Тема 10. Ведення документації організації та процесу надання соціальних послуг профілактики, соціальної адаптації, консультування та ін.	6	2	2	2		лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, ОЗСР, Т, 2,5 б.
Тема 11. Документування в територіальному центрі соціального обслуговування.	8	2	2	2	2	лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, Т, 2,5 б.
Тема 12. Нормативна документація соціального педагога у закладі загальної середньої освіти	11	4	2	3	2	лек.дис/ Zoom, Moodle	УО, Д, ОЗСР, Т, 2,5 б.
Разом за модулем 2	60	18	18	20	4		22,5 б
Види підсумкових робіт							
Модульна контрольна робота 1							20
Модульна контрольна робота 2							40
ІНДЗ							5
Всього годин / Балів	90	28	28	28	6		100

Примітки: ¹/ Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора.

² / *Методи та форми контролю:* УО – усне опитування (обговорення питань за планом лекції), Д - доповідь, Е - есе, ОЗСР (обговорення завдань самостійної роботи), Т – тести, РМГ – робота в малих групах, МКР – модульна контрольна робота тощо.

IV. Тематичний план змістових модулів

Змістовий модуль 1. Загальні поняття про документознавство та документ. Управлінське документознавство.

Тема 1. Ведення професійної документації як складова професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

Документознавство як наука і начальна дисципліна. Документування як складова частина професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. Мета, завдання та зміст навчальної дисципліни «Документування в соціальній роботі».

Основні поняття: документознавство, документація, професійна підготовка майбутніх соціальних працівників, загальне документознавство, особливе документознавство.

План практичних занять

1. Документознавство як наука і начальна дисципліна.
2. Роль документування у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.
3. Мета та завдання навчальної дисципліни «Документування в соціальній роботі».

Завдання для самостійної роботи

1. Скласти 25 тестів до теми 1.

Література для вивчення теми 1:1; 3; 5.

Тема 2. Документ як головне поняття у документознавстві.

Історичні аспекти виникнення документів. Поняття про документ, його ознаки та функції. Класифікація документів. Реквізити документа. Окремі аспекти документування управлінської діяльності в організації.

Основні поняття: документ, інформаційна складова, матеріальна складова, **соціальна інформація**, документна інформація, **головні функції**, **загальні функції**, реквізити.

План практичних занять

1. Поняття «документ» як базове у документознавстві.
2. Історія виникнення документів.
3. Ознаки та функції документів.
4. Класифікація документів.
5. Характеристика матеріальної та інформаційної складових документа.
6. Документування управлінської діяльності в організації.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати та законспектувати наукову статтю присвячену історії виникнення документів

2. **Література для вивчення теми 2:** 3; 4; 5, 8.

Тема 3. Нормативно-методичне забезпечення ведення документації в організації

Основні засади документування управлінської документації. Вимоги до складання номенклатури справ. Основні вимоги до формування справ. Зберігання документів в установах. Порядок підготовки справ до передачі для архівного зберігання.

Основні поняття: типова інструкція, організація роботи з документами, документообіг, номенклатура справ, формування електронних справ, електронні документи, експертиза цінності документів.

План практичних занять

1. Основні аспекти документування управлінської інформації в електронній формі згідно Типової інструкції з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну.

2. Організація документообігу та виконання документів згідно Типової інструкції з діловодства в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади.

3. Вимоги до складання номенклатури справ.

4. Основні вимоги до формування справ.

5. Зберігання документів в установах.

Завдання для самостійної роботи

3. Проаналізувати та законспектувати наукову статтю присвячену історії виникнення документів

4. **Література для вивчення теми 3:** 3; 4; 7; 8, 9.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1

1. *Які основні ознаки документа.*

2. *Які основні функції документа.*

3. *Як класифікують документи.*

4. *Поняття «документ» в науковій літературі.*

5. *В чому полягає сутність матеріальної складової документа.*

6. *В чому полягає сутність інформаційної складової документа.*

7. *Які основні вимоги до складання номенклатури справ.*

8. *Які основні вимоги до формування справ.*

9. *Які основні вимоги до зберігання документів в установах.*

Змістовий модуль 2. Особливості документування в соціальній роботі.

Тема 4. Законодавчо-нормативні засади надання соціальних послуг

Характеристика розділів Закону України «Про соціальні послуги». Поняття, мета та класифікація державних стандартів.

Основні поняття: соціальні послуги, державний стандарт, класифікатор, складні життєві обставини, ведення випадку.

План практичних занять

1. Характеристика розділів Закону України «Про соціальні послуги».
2. Поняття, мета та види державних соціальних стандартів і нормативів.
3. Характеристика Класифікатора соціальних послуг (Наказ Міністерства соціальної політики України 23.06.2020 № 429).

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати Класифікатор соціальних послуг та визначити його роль у процесі надання соціальних послуг

Література для вивчення теми 4: 3, 7; 10; 25.

Тема 5. Організація надання соціальних послуг.

Виявлення осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах або мають найвищий ризик потрапляння в такі обставини. Планування організації та надання соціальних послуг обставини. Подання заяви, звернення, повідомлення про надання соціальних послуг. Прийняття рішення про надання соціальних послуг чи відмову у їх наданні. Підстави для припинення надання соціальних послуг.

Основні поняття: соціальні послуги, складні життєві обставини, вразливі категорії населення, оцінка потреб, акт оцінки потреб.

План практичних занять

1. Чинники та суб'єкти виявлення осіб/сімей, які належать до вразливих категорій населення або перебувають у складних життєвих обставинах.
2. Дії фахівців соціальної роботи у разі виявлення СЖО: оцінка потреб, акт оцінки потреб; заява про надання соціальних послуг.
3. Прийняття рішення про надання соціальних послуг чи відмову у їх наданні.
4. Підстави для припинення надання соціальних послуг.

Завдання для самостійної роботи

1. Скласти глосарій глосарій керуючись Постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 587 Про організацію надання соціальних послуг

Література для вивчення теми 5: 3, 7, 25.

Тема 6. Ведення документації у процесі соціально-педагогічної підтримки батьків дітей та дітей з інвалідністю

Основні труднощі у батьків, викликані народженням дитини із психофізичними порушеннями. Законодавчо-нормативні документи щодо підтримки дітей з інвалідністю та їх сімей.

Основні поняття: соціально-педагогічна підтримка дитини, особи з інвалідністю, соціальна реабілітація, державний стандарт, інтелектуальні розлади, психічні розлади.

План практичних занять

1. Основні труднощі у батьків, викликані народженням дитини із психофізичними порушеннями.

2. Законодавчо-нормативні документи щодо підтримки дітей з інвалідністю та їх сімей.

3. Характеристика Державного стандарту соціальної послуги тимчасового відпочинку для батьків або осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю.

4. Характеристика Державного стандарту соціальної реабілітації осіб з інтелектуальними та психічними розладами.

Завдання для самостійної роботи

Скласти 25 тестів до теми 6.

Література для вивчення теми 6: 3, 10, 11, 25.

Тема 7. Ведення документації соціального супроводу дітей-сиріт та сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування.

1. Ведення документації соціального супроводу сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування.

2. Ведення особової справи дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, та форми індивідуального плану соціального захисту дитини, яка опинилася у складних життєвих обставинах, дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування.

Основні поняття: соціальний супровід сімей, діти-сироти, оцінка потреб дитини, особова справа дитини-сироти, сім'ї опікунів, піклувальників, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу.

План практичних занять

1. Оформити пакет документів соціального супроводу дітей-сиріт та сімей згідно Державного стандарту соціального супроводу сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування (наказ Міністерства соціальної політики України 11.08.2017 № 1307) та коротко описати його зміст.

Завдання для самостійної роботи

Скласти глосарій до теми «Документування у процесі соціального супроводу дітей-сиріт та сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування».

Література для вивчення теми 7: 3, 7, 10, 15, 16, 17, 18, 20, 25.

Тема 8. Ведення документації процесу надання соціальної послуги соціальної інтеграції випускників інтернатних закладів.

Основні поняття: соціальна інтеграція, випускники інтернатних закладів, соціальна послуга, індивідуальні потреби, отримувач соціальної послуги інтеграції.

План практичних занять

Оформити пакет документів надання соціальної послуги соціальної інтеграції випускників інтернатних закладів згідно Державного стандарту соціальної послуги соціальної інтеграції випускників інтернатних закладів (наказ Міністерство соціальної політики України від 26.09.2016 № 10670). та коротко описати його зміст.

Завдання для самостійної роботи

Скласти 25 тестів до теми 8.

Література для вивчення теми 8: 3, 7, 21, 25.

Тема 9. Ведення документації організації та процесу надання соціальної послуги кризового та екстреного втручання.

Основні поняття: кризова ситуація, послуга кризового втручання, послуга екстреного втручання, кризове консультування.

План практичних занять

Скласти пакет документів надання соціальної послуги кризового та екстреного втручання згідно Державного стандарту соціальної послуги кризового та екстреного втручання: наказ Міністерство соціальної політики України від 01.07.2016 № 716. та коротко описати його вміст.

Завдання для самостійної роботи

Розкрити сутність соціальної послуги профілактики на: 1) рівні громади; 2) індивідуальному рівні.

Література для вивчення теми 9: 3, 7, 22, 25.

Тема 10. Ведення документації організації та процесу надання соціальних послуг профілактики, соціальної адаптації, консультування та ін.

Ведення документації соціальної послуги профілактики. Ведення документації соціальної послуги соціальної адаптації. Ведення документації соціальної послуги консультування.

Основні поняття: соціальна послуга профілактики, соціальна послуга адаптації, соціальна послуга консультування, профілактична програма, профілактичний захід.

План практичних занять

1. Оформити пакет документів надання соціальної послуги профілактики згідно Державного стандарту соціальної послуги профілактики (наказ Міністерства соціальної політики України від 10.09.2015 № 912) (об'єкт профілактики та проблема обирається довільно) та коротко схарактеризувати за таким планом:

- об'єкт надання соціальної послуги;
- проблема яка вирішується;
- які потреби отримувача соціальної послуги (які методи використовували при їх оцінці)
- зміст профілактичної програми (вказати назви заходів).

Завдання для самостійної роботи

Скласти 25 тестів до теми 10.

Література для вивчення теми 10: 3, 7, 10, 12, 13, 14, 25.

Тема 11. Документування в територіальному центрі соціального обслуговування.

Основні засади Типового положення про територіальний центр соціального обслуговування. Форми документів необхідних для оформлення на обслуговування в територіальному центрі соціального обслуговування

Основні поняття: територіальний центр соціального обслуговування, складні життєві обставини, громадяни похилого віку, документації надання соціальних послуг у територіальному центрі соціального обслуговування.

План практичних занять

1. Основні засади функціонування та діяльності територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг)

2. Характеристика основних документів, необхідних для оформлення на обслуговування та надання соціальних послуг в територіальному центрі соціального обслуговування:

- медичного висновку про здатність до самообслуговування та потребу в сторонній допомозі;

- договору про надання соціальних послуг;

- журналу обліку громадян, яких обслуговує територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) безоплатно та на платній основі.

3. Скласти глосарій до теми.

Завдання для самостійної роботи

Дайте стислий аналіз документам потрібних для оформлення на обслуговування та надання соціальних послуг в територіальному центрі соціального обслуговування

Література для вивчення теми 11: 3, 7, 25.

Тема 12. Нормативна документація соціального педагога у закладі загальної середньої освіти

Особливості роботи соціального педагога в закладі загальної середньої освіти. Основні аспекти діяльності соціального педагога згідно положення про Психологічну службу у системі освіти України. Планування роботи соціального педагога в закладах освіти.

Основні поняття: заклад загальної середньої освіти, соціальний педагог, психологічна служба, принципами діяльності психологічної служби, напрями діяльності соціального педагога, функції психологічної служби.

План практичних занять

1. Керуючись Положенням про психологічну службу системи освіти України:

- Скласти схему структури та підпорядкування психологічної служби.

- Зробити порівняльну характеристику змісту роботи соціального педагога та практичного психолога навчального закладу.

Завдання для самостійної роботи

Скласти річний план роботи соціального педагога.

Література для вивчення теми 12: 3, 23, 24.

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2

1. Які основні напрями державної політики у сфері надання соціальних послуг.

2. Характеристика суб'єктів системи надання соціальних послуг.

3. Яка мета встановлення державних соціальних стандартів і нормативів.

4. Які документи потрібні для надання соціальних послуг.

5. Які підстави для припинення надання соціальних послуг.

6. Сутність та механізм надання соціальної послуги соціального супроводу прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу.

7. Який зміст соціальної послуги інтеграції випускників інтернатних закладів.

8. Сутність укладання та зміст договору про надання соціальної послуги інтеграції випускників інтернатних закладів.

9. Які види та форми кризового та екстреного втручання.

10. Які завдання надання соціальної послуги профілактики.

11. Схарактеризуйте документи, потрібні для оформлення на обслуговування та надання соціальних послуг в територіальному центрі соціального обслуговування

12. Які напрями діяльності соціального педагога в закладі загальної середньої освіти.

13. У чому полягає сутність планування роботи соціального педагога в школі.

V. Індивідуально науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Індивідуально-дослідне завдання (ІНДЗ) видаються здобувачам освіти на першому занятті, і виконуються здобувачем самостійно у письмовій формі при консультуванні з викладачем.

ІНДЗ у вигляді написання есе на тему: “Роль документування в соціальній роботі”.

*Есе – (від франц. Essai - спроба, проба, нарис) – невеликий за обсягом прозовий твір, з довільною композицією, що відображає індивідуальні враження і міркування автора з конкретного питання і не претендує на вичерпну відповідь.

Критерії оцінювання ІНДЗ

5 балів – Здобувач освіти самостійно будує послідовний, повний текст, ураховує комунікативне завдання; вправно формулює тезу; аргументовано, чітко висловлює власну думку, зіставляє її з думками інших, уміє пов'язати обговорюваний предмет із власним життєвим досвідом, наводить два доречні й переконливі аргументи для обґрунтування тієї чи іншої позиції з огляду на необхідність розв'язувати певні життєві проблеми; приклади конкретизовані; робота відзначається багатством словника, точністю слововживання, стилістичною єдністю, граматичною різноманітністю; висновок відповідає запропонованій темі й впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів.

4 бали - освіти самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст; формулює тезу, що відповідає запропонованій темі; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; наводить один доречний аргумент; вдало добирає лексичні засоби; наводить один доречний приклад; висновок

відповідає запропонованій темі; у роботі виявлені недоліки за двома показниками: тезу чітко не сформульовано, відсутність виразної особистісної позиції, належної її аргументації тощо.

3 бали - Здобувач освіти самостійно створює достатньо повний, зв'язний, з елементами самостійних суджень текст, формулює тезу, яка відповідає запропонованій темі; наводить один доречний аргумент; вдало добирає лексичні засоби; висновок відповідає запропонованій темі; у роботі є недоліки (до чотирьох): відхилення від теми, порушення послідовності її викладу; висловлювання не завжди конкретне, просторовий виклад міркувань, не підкріплених фактичним матеріалом нелогічне розташування абзаців, переходи між ними не є вмотивованими; основна думка не аргументується.

2 бали - За обсягом робота здобувача освіти наближається до норми, загалом є завершеною, тему значною мірою розкрито; не сформульовано вправно тезу; наведено один аргумент; приклад непереконливий; висновок лише частково відповідає тезі, не пов'язаний з аргументом та прикладом; трапляються недоліки за низкою показників (до шести): роботі властива поверховість висвітлення теми, не простежується основна думка, відносно струнка побудова твору, середній рівень словникового запасу, бракує стильової єдності.

1 бал - Побудоване здобувачем освіти висловлення характеризується фрагментарністю, думки викладаються на елементарному рівні; потребує збагачення й урізноманітнення лексики і граматична будова мовлення; теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладу немає або він не є доречним.

VI. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

2,5 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого мультимедійного представлення завдання на практичному занятті.

1,5 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

0,5 бал - Оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0 балів - Оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям

**VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси
Посібники, монографії, наукові статті**

1. Корпач Н. Документування як складова професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. *Актуальні проблеми соціальної роботи та соціального забезпечення: європейський та національний вимір* : тези доп. І міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 27–29 трав. 2021 року) Луцьк : ФОП Іванюк В. П., 2021. С. 160–164.

2. Корпач, Н., Чернета, С. Документування як складова професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальності «Соціальне забезпечення». *Ввічливість. Humanitas*, 2022. № 1, С. 151-158.

3. Документування в соціальній роботі. URL : <http://194.44.187.60/moodle/course/search.php?search> (Витяг із протоколу № 2 зас.наук.-метод.ради ВНУ ім.Лесі Українки від «19» жовтня 2022 р.)

4. Карпенко О. О., М. М. Матліна. Сучасне діловодство : навч. посіб. Харків : Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2009. 75 с.

5. Рень Л. В. Культура справочинства у підготовці майбутніх соціальних педагогів [Текст]. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя : збірник наукових праць / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Ніжинський держ. ун-т ім. М. Гоголя. Ніжин, 2014. Серія: Психолого-педагогічні науки, Вип. 3. С. 101-104.*

Інтернет-ресурси

6. Про затвердження форм обліку соціальної роботи з сім'ями/особами, які перебувають у складних життєвих обставинах : Наказ Міністерства соціальної політики України від 13.07.2018 № 1005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0943-18#Text>

7. Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>

8. Деякі питання документування управлінської діяльності (постановою Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF#Text>

9. Наказ Міністерства юстиції Про затвердження Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях : Наказ Міністерство Юстиції України від 18.06.2015 № 1000/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15#Text>

10. Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах : Наказ Міністерства соціальної політики України 31.03.2016 № 318 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-16#Tex>

11. Про затвердження форм обліку соціальної роботи з сім'ями/особами, які перебувають у складних життєвих обставинах : Наказ Міністерства соціальної політики України від 13.07.2018 № 1005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0943-18#Text>

12. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги профілактики : наказ Міністерства соціальної політики України від 10.09.2015 № 912. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-15,#Text>

13. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги консультування : наказ Міністерства соціальної політики України від 02.07.2015 № 678. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0866-15,#Text>

14. Про затвердження Державного стандарту соціальної адаптації : наказ Міністерства соціальної політики України від 18.05.2015 № 514. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0665-15%20,#Text>

15. Державний стандарт соціального супроводу сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування : наказ Міністерства соціальної політики України 11.08.2017 № 1307. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1089-17,#Text>

16. Про затвердження Порядку ведення особової справи дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, та форми індивідуального плану соціального захисту дитини, яка опинилася у складних життєвих обставинах, дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування : наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 18.11.2008 N 4591. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/-show/v4591643-08#Text>.

17. Про затвердження Порядку здійснення соціального супроводження прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу : наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 23.09.2009 N 3357. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0966-09#Text>

18. Про ведення банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів : наказ Міністерства соціальної політики України від 28.12.2015 N 1256. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0380-16#Text>

19. Про затвердження форм обліку соціальної роботи з сім'ями/особами, які перебувають у складних життєвих обставинах : Наказ Міністерства соціальної політики України від 13.07.2018 № 1005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0943-18#Text>

20. Про затвердження Порядку ведення особової справи дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, та форми індивідуального плану соціального захисту дитини, яка опинилася у складних життєвих обставинах, дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування :наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 18.11.2008 N 4591. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v4591643-08#Text>

21. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги соціальної інтеграції випускників інтернатних закладів : наказ Міністерство соціальної політики України від 26.09.2016 № 1067. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1367-16#Text>

22. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги кризового та екстреного втручання: наказ Міністерство соціальної політики України від 01.07.2016 № 716/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0990-16#Text>

23. Про затвердження положення про психологічну службу у системі освіти України : наказ Міністерства освіти і науки України від 22.05.2018 № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#Text>.

24. Лист МОН від 24.07.2019 № 1/9-477 “Про типову документацію працівників психологічної служби у системі освіти України”. URL: http://osvita.ua/doc/files/news/652/65201/LIST_MON_1_9_477_24_07_2019.pdf

25. Про організацію надання соціальних послуг Постанова Кабінету Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text>

VIII. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Документування – це: 1) створення документа з використанням різних методів, способів і засобів фіксування інформації на матеріальному носії; 2) вся інформація документа (зміст, відбитки печаток, штампів, реєстраційні номери, резолюції, підписи, інші реквізити та службові позначки, а також маргіналії, філіграні, елементи бланка та захисту); 3) інформація, що підкріплюється документом.

2. Складова частина всякого управлінського процесу – це: 1) є одержання, переробка, зберігання і видача інформації; 2) текст; 3) штамп; 4) печатка

3. Система документування – це: 1) сукупність процесів і засобів створення всієї документації в установах, організаціях на підприємствах в процесі здійснення ними своїх функцій; 2) інформація документа; 3) дія, сукупність дій, які застосовуються для запису інформації на матеріальному носії

4. Організаційна документація – це документація, яка містить: 1) правила, норми, що визначають статус, компетенцію, структуру, штатну чисельність і посадовий склад підприємства; 2) функціональний зміст діяльності підприємства та його підрозділів

5. Статут підприємства, положення про його структурні підрозділи, посадові інструкції, штатні розписи, договори відносяться до: 1) організаційної документації; 2) інформаційно-аналітичної

6. До інформаційно-аналітичної документації відносяться: 1) протоколи, службові листи, акти; 2) доповідні записки, пояснювальні записки, службові записки, 3) стенограми, план, звіт

7. Документ – це: 1) інформація, зафіксована на матеріальному носії, основною функцією якого є зберігати та передавати її в часі та просторі; 2) матеріальний об'єкт, що містить інформацію; 3) записана інформація

8. До спеціальних функцій документа належать такі: 1) управлінська; 2) правова; 3) історична

9. Кумулятивна функція документа – це: 1) здатність документа задовольнити потреби суспільства в інформації, тобто бути джерелом інформації, знань; 2) це здатність документа набувати, концентрувати, збирати й упорядковувати інформацію з метою її збереження для теперішнього й майбутнього поколінь

10. Протокол індивідуальної соціально-педагогічної консультації соціального педагога в ЗЗСО містить: 1) короткий опис/причина звернення; 2) короткий зміст консультації; 3) зміст проведеної роботи; 4) висновки; 5) рекомендації

11. Метод документування – це: 1) поділ документів за ознаками на класи; 2) метод групування документів у вигляді системи; 3) засіб або сукупність засобів фіксування інформації на матеріальному носії за допомогою знаків.

12. Спосіб документування – це: 1) обіг документів на рівні установи; 2) дія, сукупність дій, які застосовуються для запису інформації на матеріальному носії; 3) поділ документів за ознаками на класи.

13. Документування управлінських дій – це 1) запис інформації; 2) сукупність дій здійснювальних органами управління по їх створенню та використанню; 3) вся інформація документа (зміст, відбитки печаток, штампів, реєстраційні номери, резолюції, підписи, інші реквізити та службові позначки, а також маргіналії, філіграні, елементи бланка та захисту).

14. Розпорядча документація: 1) фіксує рішення нормативно-правового або організаційно-розпорядчого характеру з основних питань діяльності підприємства; 2) адміністративно-господарських або кадрових питань.

15. До розпорядчої документації належать: 1) постанови; 2) рішення; 3) накази, розпорядження.

16. Інформаційно-аналітична документація – це документація, що містить: 1) інформацію, на підставі якої приймають певні управлінські рішення; 2) зовнішня характеристика документа.

17. Комунікативна функція – це: 1) здатність документа бути інформативним засобом поширення, обміну, комунікації, спілкування, послідовності; 2) це здатність документа задовольнити потреби суспільства в інформації, тобто бути джерелом інформації, знань.

18. Виберіть правильний варіант визначення терміна «електронний документ» згідно до Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг»: 1) будь-яка електронна інформація, що зберігається в початковому форматі тієї програми, в якій вона була створена; 2) документ, який містить будь-яку текстову електронну інформацію, що зберігається в початковому форматі; 3) документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа.

19. Електронний документообіг, згідно Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг»: 1) (обіг електронних документів) - сукупність процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів; 2)) будь-яка електронна інформація, що зберігається в початковому форматі тієї програми, в якій вона була створена; 3) документ, який містить будь-яку текстову електронну інформацію, що зберігається в початковому форматі.

20. Відповідно до Положення про психологічну службу у системі освіти України соціальний педагог закладу освіти здійснює: 1) соціально-педагогічний супровід здобувачів освіти, колективу та мікрогруп, осіб, які потребують піклування чи перебувають у складних життєвих обставинах; 2) просвітницьку та профілактичну роботу серед учасників освітнього процесу з питань запобігання та протидії домашньому насильству, злочинності, алкоголізму, наркоманії; 3) вивчення та аналіз соціальних умов розвитку здобувачів освіти, мікроколективу (класу чи групи).

21. Відповідно до Положення про психологічну службу у системі освіти України соціальний педагог закладу освіти бере участь у: 1) роботі педагогічної ради, психолого-педагогічних консилиумів, семінарів і засідань методичних об'єднань; 2) плануванні і реалізації завдань соціалізації здобувачів освіти, адаптації їх у новому колективі і соціальному середовищі; 3) наданні допомоги дітям і сім'ям, що перебувають у складних життєвих обставинах або потребують посиленої педагогічної уваги чи мають особливі освітні потреби, в тому числі постраждалим від насильства та військових конфліктів.

22. Відповідно до Положення про психологічну службу у системі освіти України соціальний педагог закладу освіти сприяє: 1) взаємодії закладів освіти,

сім'ї і суспільства у вихованні здобувачів освіти, їх адаптації до умов соціального середовища, забезпечує консультативну допомогу батькам (законним представникам); 2) захисту прав здобувачів освіти від будь-яких видів і форм насильства, представляє їхні інтереси у правоохоронних і судових органах тощо; 3) формуванню у здобувачів освіти відповідальної поведінки, культури здорового способу життя, збереження репродуктивного здоров'я; 4) попередженню конфліктних ситуацій, що виникають під час освітнього процесу, запобіганню та протидії домашньому насильству.

23. Зміст документа – це: а) інформація в документі, потреба, зафіксувати яку – основна мета його створення; б) інформація в документі; в) текст документа.

24. Електронний документ це: а) форма закріплення інформації; б) форма збереження інформації; в) засіб передачі інформації.

28. Доповідна записка - це .....

29. Пояснювальна записка – це .....

2.21. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Основи коучингу» (автор Олена Белкіна-Ковальчук)

1. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота. ОС бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів <u>90/ 3</u>		Рік навчання <u>3</u>
		Семестр <u>6</u> -ий
		Лекції <u>22</u> год.
		Практичні (семінарські) <u>24</u> год.
ІНДЗ: <u>є</u>	Лабораторні _____ год.	
	Індивідуальні _____ год.	
	Самостійна робота <u>36</u> год.	
Мова навчання	Консультації <u>8</u> год.	
	Форма контролю: залік	
		Українська

II. Інформація про викладача (- ів)

ППП Белкіна-Ковальчук Олена Віталіївна,

Науковий ступінь кандидат педагогічних наук,

Вчене звання доцент

Посада доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація
 Телефон: +380502789814,
 Електронна пошта: belkina-kovalchuk.olena@vnu.edu.ua
 Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усьог о	Ле к	Прак т	Сам. роб.	Кон с	Форма контролю / Бали
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи коучингу						
Тема 1. Коучинг як технологія та інструмент особистісного зростання	8	2	2	3	1	Практичне/ 5/ РМГ, ІР
Тема 2. Професійні стандарти коучингу	7	2	2	3	-	Практичне/ 5/ РМГ, ІР
Тема 3. Етапи та критерії успішної коучинг-сесії	8	2	2	3	1	Практичне/ 5/ РМГ, ІР
Тема 4. Вимоги до особистості педагога-коуча	7	2	2	3	-	Практичне/ 5/ РМГ, ІР
Разом за модулем 1	30	8	8	12	2	20
Змістовий модуль 2. Особливості коучингового процесу						
Тема 5. Процедурні аспекти коучингового процесу. Робота над постановкою цілей	9	2	2	4	1	Практичне/ 5/ РМГ, ДС
Тема 6. Робота над підвищенням мотивації	9	2	2	4	1	Практичне/ 5/ РМГ, ІР
Тема 7. Коучингові техніки для самопізнання та самовдосконалення особистості	9	2	2	4	1	Практичне/ 5/ РМГ, ІР
Тема 8. Проективні методики як засіб дослідження особистості	9	2	2	4	1	Практичне/ 5/ РМГ, ІР
Тема 9. Казкотерапія в роботі з дітьми та дорослими	10	2	4	4	1	Практичне/ 10/ РМГ, ІР
Тема 10. Арт-коучинг як інструмент творчого самовираження та самопізнання	14	4	4	4	1	Практичне/ 10 б/ РМГ, ІР
Разом за модулем 2	60	14	16	24	6	40
Види підсумкових робіт (за потреби)						Бал
Контрольна робота						25
ІНДЗ						15
Інше (вказати)						-
Всього годин/ Балів	90	22	24	36	8	90/100

Примітки: ^{1/} Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього

процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

² / *Методи та форми контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІР — індивідуальна робота, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, тощо.

ІV. Тематичний план змістових модулів

Змістовий модуль 1. Теорія і практика педагогічного коучингу

Тема 1. Коучинг як технологія та інструмент особистісного зростання

Історія виникнення й розвитку коучингу. Основні поняття та терміни коучингу (коуч, клієнт, гравець, сесія, формат коучингу тощо). Особливості коучингу та його відмінність від тренінгу, психотерапії консультування та наставництва. Завдання та принципи коучингу. Ключові фігури в історії зародження коучингу як окремої професії (Тімоті Голви, Вернер Ерхард, Лора Уитурт, Джон Вітмор, Томас Дж. Леонард та ін.).

Основні поняття: коучинг, тренінг, психотерапія, консультування, наставництво, менторство, принципи коучингу, види коучингу (лайф коучинг, бізнес коучинг та інші).

План практичних занять

1. Історія виникнення коучингу.
2. Чим відрізняється коучинг від інших видів надання допомоги особистості.
3. Основні підходи до визначення поняття «коучинг».
4. Мета та принципи коучингу. Види коучингу.

Завдання для самостійної роботи

Охарактеризувати коучинг як технологію. Порівняти коучинг з різними формами роботи з клієнтом (тренінгом, консультуванням, наставництвом та ін.). На основі опрацювання теоретичних матеріалів з різних джерел скласти сутнісну характеристику коучингу за такими показниками: визначення, мета, завдання, види коучингу, функції, принципи, методи, умови, функційні обов’язки та ролі коуча.

Література для вивчення теми 1: 1; 3; 7; 10; 12; 18; 19; 23; 24

Тема 2. Професійні стандарти коучингу

Особистість коуча: професійні стандарти Міжнародної Федерації Коучингу (ICF). Ключові компетенції коуча: укладення контракту на проведення коучингу, проведення коуч-сесій, розвиток і саморозвиток.

Основні поняття: Міжнародна Федерація Коучингу (ICF), асоційований сертифікований коуч, професійний сертифікований коуч, майстер сертифікований коуч, компетентності коуча.

План практичних занять

1. Мета та завдання Міжнародної Федерації Коучингу (ICF).
2. Рівні сертифікації коучів.
3. Основні професійні компетентності сертифікованого коуча.

Завдання для самостійної роботи

На основі опрацювання теоретичних матеріалів з різних джерел скласти професійний портрет коуча. Результати роботи представити у групі.

Література для вивчення теми 2: 10; 23

Тема 3. Етапи та критерії успішної коучинг-сесії

Встановлення раппорта (контакту) під час коуч-сесії. Особливості укладення контракту в коучингу, його види. Визначення мети клієнта, використання досвіду та планування діяльності по досягненню мети. Висновок, визнання досягнень.

Основні поняття: коуч, клієнт, коучинг-сесія, раппорт, контракт.

План практичних занять

1. Етапи коучинг-сесії.
2. Критерії успішної коучинг-сесії.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати інформацію на ст. 28-32 з посібника Відлацької О.С. Педагогічний коучинг як технологія професійного розвитку керівника гуртка в системі позашкільної освіти: методичний посібник / О.С.Відлацька. – Кам'янець-Подільський: Науково-методичний відділ ЦДЮТ, 2018. – 54 с. URL: <https://fs01.vseosvita.ua/01000qer-ccd0.pdf>. Виписати основні коучингові запитання до кожного етапу коуч-сесії.

Література для вивчення теми 3: 10; 12; 17

Тема 4. Вимоги до особистості коуча

Групи чеснот особистості, їх змістове наповнення. Риси характеру. Професійні звички. Саморозвиток та самореалізація фахівця.

Основні поняття: чесноти, характер особистості, ефективність / неефективність, саморозвиток, самореалізація, селф-коучинг

План практичних занять

1. Селф-коучинг — як технологія професійної самореалізації особистості.
  2. Дослідницький інструментарій для виявлення особистісних рис коуча.
- Техніка “Змініть курс”.

Завдання для самостійної роботи

Підготувати та представити презентацію на тему: «Особистість сучасного коуча».

Література для вивчення теми 4: 5; 13

Питання для самоконтролю до змістового модуля 1

1. *Історія виникнення коучингу.*
2. *Чим відрізняється коучинг від інших видів надання допомоги особистості.*
3. *Основні підходи до визначення поняття «коучинг».*
4. *Мета, функції та принципи коучингу.*
5. *Види коучингу.*
6. *Мета та завдання Міжнародної Федерації Коучингу (ICF).*
7. *Рівні сертифікації коучів.*
8. *Основні професійні компетентності сертифікованого коуча.*
9. *Етапи коучинг-сесії.*

10. *Критерії успішної коучинг-сесії.*

11. *Селф-коучинг — як технологія професійної самореалізації особистості.*

Змістовий модуль 2. Особливості коучингового процесу

Тема 5. Процедурні аспекти коучингового процесу. Робота над постановкою цілей

Етапи коучингового процесу (аналіз, планування, впровадження, оцінка). Встановлення рапорту (контакту). Укладання контракту. Визначення мети. Критерії хибної мети. Використання досвіду. Планування діяльності. Висновок, підведення підсумків.

Основні поняття: рапорт (контакт), техніка парафраз, коуч-позиція, або «мета-позиція», активне слухання

План практичних занять

1. Основні етапи коучингового процесу.
2. Особливості встановлення рапорту (контакту).
3. Особливості постановки мети. Хибна мета.
4. Основні техніки для ефективного постановки мети.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати перелік питань для пошуку цілі на коучинг-сесію на ст. 50 з посібника Відлацької О.С. Педагогічний коучинг як технологія професійного розвитку керівника гуртка в системі позашкільної освіти: методичний посібник / О.С.Відлацька. – Кам'янець-Подільський: Науково-методичний відділ ЦДЮТ, 2018. – 54 с. URL: <https://fs01.vseosvita.ua/01000qer-ccd0.pdf>.

Підготуватись до проведення техніки «GROW», «SMART/SMARTER»

Література для вивчення теми 5: 2; 10; 15; 17

Тема 6. Робота над підвищенням мотивації

Мотивація до змін як основа коучингового процесу. Вихід із зони комфорту. Самомотивація

Основні поняття: мотивація, самомотивація, зона комфорту, самооцінка.

План практичних занять

1. Способи самомотивації.
2. Основні техніки підняття мотивації клієнта.
3. Представлення перед групою результатів завдань для самостійної роботи.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати статтю Поберезької Г. Г. Коучинг як педагогічна технологія студентоцентричного навчання у ВНЗ URL: https://www.researchgate.net/publication/328893617_Koucing_ak_pedagogicna_tehnologia_studentocentricnogo_navcanna_u_VNZ. Виписати коучингові запитання для підвищення навчальної мотивації студентів.

Підготувати папір А-4, кольорові олівці. Підготуватись до проведення техніки «Зірка».

Література для вивчення теми 6: 11; 13; 22

Тема 7. Коучингові техніки для самопізнання та самовдосконалення особистості

Вікові та індивідуально-психологічні особливості самовиховання й самовдосконалення. Етапи та прийоми самовиховання. Використання коучингових технологій в організації самовиховання школярів. Методи самовиховання й самовдосконалення. Педагогічне керівництво самовихованням. Мистецтво постановки запитань.

Основні поняття: самовиховання, самовдосконалення, методи самовиховання й самовдосконалення.

План практичних занять

1. Вікові та індивідуально-психологічні особливості самовиховання й самовдосконалення.
2. Методи самовиховання й самовдосконалення.
3. Представлення перед групою результатів завдань для самостійної роботи.

Завдання для самостійної роботи

Використовуючи наведені нижче коуч-компоненти, відповідаючи на поставлені запитання, розробіть свою індивідуальну програму професійно-особистісного зростання.

1. Цілі (місія). Напишіть мінімум три цілі.
2. Обмеження (перешкоди, проблеми, недоліки), що стосуються готовності/неготовності до реалізації мети (місії). Що заважає досягненню мети (здійсненню місії)?
3. Методи (способи), місце і час досягнення намічених цілей і вирішення виділених завдань. Як Ви будете вирішувати поставлені завдання? Коли? Де? З ким?
4. Ресурси, необхідні для вирішення поставлених завдань (наявні і додаткові). Які здібності Вам знадобляться для здійснення наміченого? Які вже є? Які потрібно розвивати?
5. Результати (показники) досягнення цілей. Як Ви дізнаєтеся, що мета досягнута? Де «знаходитеся» зараз?
6. Можливості, що відкриваються в разі досягнення поставлених цілей. Які нові результати будуть отримані Вами, якщо Ви здійсите намічене?
7. Перший крок. Що важливо зробіть прямо зараз для здійснення поставлених цілей? Яку дію і коли Ви здійсите в першу чергу?

Підготуватись до проведення техніки «Колесо життєвого балансу»

Література для вивчення теми 7: 5; 9; 11; 13; 15

Тема 8. Проективні методики як засіб дослідження особистості

Сутність і призначення проективного методу. Проективні методики: огляд та класифікація. Переваги та обмеження проективних методик. Невербальні техніки і методики. Вербальні техніки.

Основні поняття: проективний метод, проективні методики.

План практичних занять

1. Види та класифікація проективних методик.

2. Переваги та обмеження проєктивних методик.

3. Представлення перед групою результатів завдань для самостійної роботи.

Завдання для самостійної роботи

Підготувати повідомлення (5-7 хв.) по темі заняття. Підготувати та провести проєктивну методичку (за вибором).

Література для вивчення теми 8: 5; 12; 13; 14

Тема 9. Казкотерапія в роботі з дітьми та дорослими

Теоретичні аспекти методики казкотерапії у роботі фахівців підтримуючих професій. Особливості використання казок у індивідуальній та груповій роботі. Правила створення терапевтичної казки (універсальний алгоритм казки). Основні підходи до аналізу казок.

Основні поняття: казка, терапія, казкотерапія, терапевтична казка, релаксаційна казка, психологічно-повчальна казка, психотерапевтична казка.

План практичних занять

1. Сутність та завдання казкотерапії.

2. Види терапевтичних казок.

3. Алгоритм створення казки.

4. Представлення перед групою результатів завдань для самостійної роботи.

Завдання для самостійної роботи

Підготувати повідомлення (5-7 хв.) по темі заняття. Підготувати (знайти в різноманітних джерелах інформації чи скласти самому) казку для проведення педагогічного коучингу.

Література для вивчення теми 9: 5; 11

Тема 10. Арт-коучинг як інструмент творчого самовираження та самопізнання

Особливості арт-коучингу. Арт-рамка результату. Методики арт-коучингу.

Основні поняття: арт-коучинг, методика «Робота з гремлінами», методика «Декартові координати» (арт-версія).

План практичних занять

1. Особливості арт-коучингу.

2. Представлення перед групою результатів завдань для самостійної роботи.

Завдання для самостійної роботи

Підготувати повідомлення (5-7 хв.) по темі заняття. Підготувати та провести техніку арт-коучингу (за вибором).

Література для вивчення теми 10: 4; 15; 16

Питання для самоконтролю до змістового модуля 2

1. *Основні етапи коучингового процесу.*

2. *Особливості встановлення раппорту (контакту).*

3. *Особливості постановки мети. Хибна мета.*

4. *Основні техніки для ефективною постановки мети.*

5. *Способи самомотивації.*
6. *Основні техніки підняття мотивації клієнта.*
7. *Вікові та індивідуально-психологічні особливості самовиховання й самовдосконалення.*
8. *Методи самовиховання й самовдосконалення.*
9. *Види та класифікація проєктивних методик.*
10. *Переваги та обмеження проєктивних методик.*
11. *Сутність та завдання казкотерапії.*
12. *Види терапевтичних казок.*
13. *Алгоритм створення казки.*
14. *Особливості арт-коучингу.*

Індивідуально науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Індивідуально-дослідне завдання (ІНДЗ) видаються здобувачам освіти на першому занятті, і виконуються здобувачем самостійно у письмовій формі при консультуванні з викладачем. За розбір однієї ситуації передбачено 5 балів. Максимальна кількість балів за ІНДЗ 15 балів.

Ситуація 1 Практично весь торговельний персонал магазину парфумів складають жінки. Тільки менеджер по закупівлі – чоловік. Він гадав, що немає потреби кожний раз йому проводити роз'яснювальні бесіди із продавцями щодо отриманого товару. Продавці були змушені самі вивчати брошури, рекламні проспекти, анотації до різних засобів догляду за шкірою. Крім того, менеджер не досить якісно вивчав їхні заявки на товар: вдруге завозив партію парфумів, що не користувалися попитом, а необхідний товар доводилося очікувати два-три тижні.

Завдання: 1. Використовуючи модель GROW, допоможіть директору магазину розробити заходи щодо подолання наявної негативної ситуації.

2. Використовуючи T-модель, допоможіть директору магазину розробити заходи щодо подолання наявної негативної ситуації.

3. Використовуючи модель AID, допоможіть директору магазину розробити заходи щодо подолання наявної негативної ситуації.

4. Проаналізуйте ситуацію за допомогою моделі SWOT, обґрунтуйте конкретні заходи щодо стабілізації ситуації.

Ситуація 2. На відділ, де працюють десять осіб, постійно йдуть скарги. По-перше, завжди зайняті телефони у зв'язку з тим, що співробітники-жінки обговорюють свої особисті проблеми у робочий час. По-друге, співробітники-чоловіки постійно знаходяться у курильній кімнаті замість виконання своїх професійних обов'язків.

Завдання: 1. Використовуючи модель SMART, обґрунтуйте основну мету коучингу у даній ситуації.

2. Використовуючи модель SCORE, проведіть оцінку ситуації та обґрунтуйте можливі заходи щодо її подолання.

3. Використовуючи техніку визначення причин недосягнення цілей, докорінно проаналізуйте ситуацію.

4. Використовуючи модель GROW, допоможіть керівнику відділу подолати негативну ситуацію.

Ситуація 3. Кожний працівник, коли приступає до роботи, має певний запас енергії і бажання бути найкращим, але в подальшому кожний відчуває спадок сил, втому і охолодження до роботи. Надайте основні рекомендації для запобігання цих негативних наслідків.

Завдання: 1. Використовуючи модель SMART обґрунтуйте основну мету коучингу у даній ситуації.

2. Використовуючи модель SCORE проведіть оцінку ситуації та обґрунтуйте можливі заходи щодо її подолання.

3. Використовуючи техніку визначення причин недосягнення цілей докорінно проаналізуйте ситуацію.

4. Використовуючи техніку самокоучингу LevelUp здійсніть розробку запропонованої ситуації.

Критерії оцінювання ІНДЗ

5 балів Оцінюється ситуація (1-3) коли здобувач освіти виконав повністю 4 завдання до неї, продемонстрував глибоке розуміння суті кожної коуч-техніки та вміння проводити визначену техніку. У результаті чого дав чіткі відповіді на поставлені запитання, проявив уміння аналізувати ситуацію, робити висновки та чітко виділяти конкретні заходи щодо її вирішення.

4 бали Оцінюється ситуація (1-3) коли здобувач освіти виконав усі 4 завдання до неї, відповіді на завдання логічно обґрунтовані, проте наявні окремі помилки, неточності. Завдання виконано на достатньому рівні.

3 бали Оцінюється ситуація (1-3) коли здобувач освіти виконав 3 завдання до неї, продемонстрував загальне розуміння суті кожної коуч-техніки, проте наявні помилки, неточності. Відповідь в цілому правильна, але недостатньо осмислена, частково аргументована.

2 бали Оцінюється ситуація (1-3) коли здобувач освіти виконав 2 завдання до неї, виявив розуміння основних аспектів кожної коуч-техніки, з помилками та неточностями їх застосовує, частково висвітлює ключові відповіді на питання.

1 бал Оцінюється ситуація (1-3) коли здобувач освіти виконав 1 завдання до неї, має фрагментарні знання щодо суті кожної коуч-техніки, під час відповіді припускається суттєвих фактичних помилок і неточностей.

VI. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

5 балів - Оцінюється робота здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та

робить висновки за умови особистого представлення завдання на практичному занятті.

4 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

3 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який виявляє розуміння основних положень теоретичного матеріалу, здатний/-а з помилками та неточностями відтворити приблизно половину навчального матеріалу, частково висвітлює ключові положення теми. Практичні завдання виконано, проте наявні помилки, неточності. Відповідь в цілому правильна, але недостатньо осмислена, частково аргументована теоретичними твердженнями.

2 бали - Оцінюється робота здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

1 бал - Оцінюється робота здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є залік

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

5. Рекомендована література до ОК «Основи коучингу»

1. Белкіна-Ковальчук О. В. Коучингова підтримка населення в умовах воєнного стану. // *Стан та тенденції розвитку науки, освіти і суспільства* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 7 червня 2022 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2022. С. 57-58.

2. Белкіна-Ковальчук О. В. Постановка мети як важлива складова

ефективного коучингу. *Ввічливість. Humanitas*. 2022. Випуск 4. С. 3-7.

3. Бородієнко О. В. Коучинг як особистісно-розвивальна технологія : особливості застосування коучингового підходу в процесі розвитку професійної компетентності керівників. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Дод. 5 до Вип. 31 : Тематичний випуск «Проблеми емпіричних досліджень у психології». К. : Гнозис. 2014. С. 19-25.

4. Гавриловська К. П, Дем'янчук Ю. Ю. Застосування арт-коучингових технік у психотерапевтичній роботі з подолання ПТСР / К. Гавриловська, Ю. Дем'янчук // *Посттравматичний стресовий розлад : дорослі, діти та родини в ситуації війни*. Міжнародне науково-практичне видання / заг. ред.: І. Маноха, Г. Собчук. Том І. Варшава – Київ : ПАН - Гнозис, 2017. С. 7-20.

5. Кудрик Л., Бешлей А. Самокоучинг. Як запобігти професійному вигоранню. К. : Шкільний світ. 2019. 216 с.

6. Нежинська О. О., Тименко В. М. Використання коучингу в системі вищої освіти України. // *Вісник післядипломної освіти : зб. наук. праць Ун-ту менедж. освіти НАПН України ; редкол. : О. Л. Ануфрієва [та ін.] / голов. ред. В. В. Олійник*. К. : АТОПОЛ ГРУП, 2015. Вип. 15(28). С. 236–245.

7. Нежинська О. О., Тименко В. М. Коучинг як інструмент соціально-психологічної допомоги клієнту. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Соціальна робота. Соціальна педагогіка*. Вип. 23 : збірн. наук. праць. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. С. 182-187.

8. Нежинська О. О. Тименко В. М. Коучинг як технологія формування професійної компетентності освітянина. // *Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів» (м. Мукачево, 17-18 травня 2017 р.) / Ред. кол. : Т. Д. Щербан (гол. ред.) та ін. Мукачево : Вид-во МДУ, 2017. С. 194-196.*

9. Кудрик Л. Самокоучинг. Як запобігти професійному вигоранню / авт.-упоряд. Л. Кудрик, А. Бешлей, У. Мельник. Київ : «Видавнича група «Шкільний світ», 2019. 216 с.

10. Нежинська О. О., Тименко В. М. Основи коучингу : навчальний посібник. Київ ; Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2017. 220 с.

11. Організація самовиховання особистості. Навчально-методичний посібник для педагогів (матеріали авторської творчої майстерні). Частина 1. Коучингові підходи в організації самовиховання особистості / За заг. ред. Ліліани Кудрик. Львів : КЗ ЛОР «ЛОППО». 2020. 100 с.

12. Пащенко О., Сокол Л., Харченко Н. Коучинг-сесії для педагогів. Київ : «Видавнича група «Шкільний світ», 2019. 128 с.

13. Сидоренко В. В. Селф-коучинг (самонаставництво) як технологія професійного розвитку педагога Нової української школи : спецкурс / Вікторія Вікторівна Сидоренко. К.: Агроосвіта, 2020. 94 с.

14. Скнар О. М. Потенціал проєктивних методик у формуванні політичної

картини світу молоді : посібник / О. М. Скар ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. К. : Міленіум. 2017. 96 с.

15.Тарарина Е. АРТ-коучинг. Техники ПРОСТих рішень. К. : Саммит-Книга, 2015. 88 с.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

16.Арт-коучинг у досягненні результату. URL : <http://www.top-people.com.ua/articles/art-kouching-u-dosyagnenni-rezultatu>

17.Відлацька О.С. Педагогічний коучинг як технологія професійного розвитку керівника гуртка в системі позашкільної освіти: методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Науково-методичний відділ ЦДЮТ, 2018. 54 с. URL : <https://fs01.vseosvita.ua/01000qer-ccd0.pdf>.

18.Горук Н. Коучинг як ефективна технологія формування самоосвітньої компетентності студентів. URL : http://library.udpu.org.ua/library_files/probl_sych_vchutela/2015/11_1/15.pdf

19.Коучинг URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D1%83%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B3>

20.Павлов В. І., Кушнірук О. Ю. Коучинг та наставництво у підприємницькій діяльності. URL : http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/13919/1/41_276-280_Vis_727_Menegment.pdf

21.Петровська І. Р. Підвищення ефективності управлінської діяльності керівника за допомогою коучингу. URL : <http://www.lp.edu.ua/Institute/IGS/IPP/WebRC/issues/Pertovska.pdf>

22.Поберезська Г. Г. Коучинг як педагогічна технологія студентоцентричного навчання у ВНЗ. URL : https://www.researchgate.net/publication/328893617_Koucing_ak_pedagogicna_tehnologia_studentocentricnogo_navcanna_u_VNZ

23.Сайт Міжнародної академії коучингу. / URL : <http://www.coacha.ru/>

24.Хоменко-Семенова Л. О. Коучинг як ефективна технологія формування успішного студента. 2015. URL : <http://er.nau.edu.ua:8080/handle/NAU/2028>

6. Зразок тестових завдань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Сучасна технологія, яку створили для розвитку потенціалу людей і команд, задля досягнення задалегідь узгоджених цілей та докорінної зміни моделей поведінки, що призводить до розкриття внутрішнього потенціалу особистості:

- 1). тренінг;
- 2). психотерапія;
- 3) коучинг;
- 4) менторство.

2. Основоположником коучингового підходу вважається:

- 1) Джон Вітмор;
- 2) У. Тімоті Голві;
- 3) Вернер Ерхард;
- 4) Лора Уитуорт.

3. Як окрема професія коучинг сформувався:

- 1) на початку 90-х років XIX століття;
- 2) середина XX століття;
- 3) на початку 90-х років XX століття.

4. Оберіть найбільш повне визначення коучингу (за визначенням Міжнародної Федерації Коучингу ICF):

1) безперервне співробітництво, яке допомагає клієнтам досягати реальних результатів у своєму особистому й професійному житті;

2) безперервне співробітництво, яке допомагає клієнтам досягати реальних результатів у своєму особистому й професійному житті. За допомогою процесу коучингу клієнти поглиблюють свої знання, підвищують свій коефіцієнт корисної дії (ККД) і покращують якість життя;

3) система реалізації спільного соціального, особистісного, творчого потенціалу особистості.

5. Основними показниками ефективної роботи коуча є:

- 1) відсутність «готових професійних рецептів», порад і рішень;
- 2) партнерські, фасилітативні, суб'єкт-суб'єктні взаємини з клієнтом;
- 3) надати готові варіанти вирішення проблеми;
- 4) розглянути та проаналізувати минулий травматичний досвід клієнта;
- 5) здатність надихнути клієнта на нову якість, дії, досягти гарантованого вершинного акме-результату, знайти власні рішення актуальних проблем.

6. Передає власний перспективний професійний досвід своїм молодим колегам, ділиться родзинками професійної діяльності, способами досягнення високих професійних результатів:

- 1) наставник;
- 2) тренер;
- 3) коуч;
- 4) консультант.

7. Коуч, на відміну від інших фахівців:

- 1) є для клієнта експертом;
- 2) дуже часто не має практичного досвіду на конкретній посаді або в конкретній установі;
- 3) потребує старшинства по відношенню до клієнта.

8. Запланований процес модифікації (зміни) відношення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду, оволодіння новою навичкою, засвоєння нових знань, розвиток певних компетентностей — це:

- 1) коучинг;
- 2) психотерапія;

3) тренінг;

4) консультування.

9. Коучинг звертає увагу на:

1) майбутнє;

2) сьогодення;

3) минуле.

10. Робота, спрямована на внутрішньоособові зміни, опрацювання психологічних травм, переварювання минулого досвіду і отримання нового, відновлення втрачених або створення нових внутрішніх ресурсів — це :

1) коучинг;

2) консультування;

3) психотерапія;

4) тренінг.

11. Основоположним принципом коучингу є:

1) навчання на успішних прикладах, а не на помилках;

2) прийняття, відкритість і довіра;

3) тверда впевненість у тому, що практично всі мають набагато більше здібностей, ніж ті, які вони виявляють у своєму повсякденному житті;

4) «ні» оцінкам і порадам.

12. Відповідальність та ініціатива за вирішення завдання (або проблеми) залишається:

1) на 100 % у коуча;

2) на 100 % у клієнта;

3) у коуча на 50% та клієнта на 50%.

13. В коучингу коуч відповідальний за ..... проведення коучингу, а клієнт – за ..... результат .

14. Коучинг, який концентрується на плануванні життя і досягненні власних цілей (охоплюють уміння організації узгодженості між особистим і професійним життям) — це:

1) бізнес-коучинг;

2) педагогічний коучинг;

3) лайф-коучинг;

4) сімейний коучинг.

15. Інтерактивний процес співпраці клієнта і коуча у сфері професійної діяльності клієнта — це :

1) бізнес-коучинг;

2) коучинг кар'єри;

3) коучинг керівників;

4) лайф-коучинг.

16. За рівнями змін виділяють такі види коучингу:

1) поведінковий, коучинг розвитку, трансформаційний;

2) фрістайл-коучинг, процесуальний;

3) особистісний, сімейний, бізнес-коучинг, лайф-коучинг.

17. За форматом виділяють такі види коучингу:

- 1) індивідуальний, груповий;
- 2) поведінковий, коучинг розвитку, трансформаційний;
- 3) очний, дистанційний, змішаний.

18. — перша професійна організація в світі, яка створила філософію та дала визначення коучингу (The ICF Philosophy And Definition Of Coaching), а також розробила стандарти етичних принципів і ключових професійних компетенцій, які зобов'язані дотримуватися та які мають виконувати усі професійні коучі ICF.

19. Мета професійної асоціації персональних і бізнес-коучів – це :

- 1) збереження надійності та якості коучингу у світовій спільноті;
- 2) виявляти, прояснювати та дотримуватися тих цілей, яких бажає досягти клієнт;
- 3) навчання коучингу.

20. Скільки існує 11 базових компетенцій коуча ICF?

- 1) 20;
- 2) 3;
- 3) 11;
- 4) 10.

21. Оберіть відповідні якості, які необхідні коучу для досягнення успіху в даній професії:

- 1) авторитарність;
- 2) стресостійкість;
- 3) толерантність до невизначеності;
- 4) домінування;
- 5) прагнення до саморозвитку;
- 6) вміння будувати партнерські відносини;
- 7) упертість.

22. До якого коучингового етапу належить оцінка рівня компетенцій клієнта, узгодження особистих цілей і цілей організації, які реалізуються в коучинговому процесі, укладення контракту з клієнтом?

- 1) планування;
- 2) аналіз;
- 3) оцінка;
- 4) впровадження.

23. До якого коучингового етапу належить «coaching through the gap» – супровід

клієнта від моменту «зараз» до моменту «майбутнє», безпосередні дії відповідно до довгострокових і короткострокових цілей, визначення пріоритетів?

- 1) планування;
- 2) аналіз;
- 3) оцінка;
- 4) впровадження.

24. До якого коучингового етапу належить визначення ключових чинників успіху, підготовка плану розвитку вмінь, узгодження плану дій і моніторингу ефективності результатів?

- 1) планування;
- 2) аналіз;
- 3) оцінка;
- 4) впровадження.

25. До якого коучингового етапу належить систематичне надання зворотного зв'язку, схвалення набутих умінь, а також мотивування клієнта до відповідальності і прийняття нових викликів, створення методів самодисципліни клієнта без підтримки коуча?

- 1) планування;
- 2) аналіз;
- 3) оцінка;
- 4) впровадження.

26. Техніка «ефект люстерка» належить до технік:

- 1) емпатійного слухання;
- 2) активного слухання;
- 3) невербального віддзеркалення;
- 4) постановки відкритих запитань.

27. У коучингу, юридична угода між двома або декількома особами, в якій визначаються дії, що підлягають виконанню обома сторонами, і відповідальність за виконання (невиконання) цих дій називається:

- 1) контракт;
- 2) договір;
- 3) акт виконання робіт.

28. Персональна структурована бесіда, робоча зустріч коуча і клієнта, спрямована на отримання результату, називається .....

29. Які з наведених технік сприяють ефективній постановці мети?

- 1) Зірка;
- 2) Робота з гремлінами;
- 3) SWOT аналіз;
- 4) SMART;
- 5) Техніка ДСР – ефективне цілепокладання.

30. Вкажіть, у яких випадках не повинен використовуватися коучинг.

3. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАКТИК

3.1. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Наскрізний силабус практики» (автор Ірина Бичук)

І. ОПИС НАСКРІЗНОЇ ПРАКТИКИ

Таблиця 1

№	Назва практики	Вид практики	Терміни проведення		Вид контролю	Кількість годин/кредитів	Самостійна робота	Консультації
			Семестр	Тижні				
1	Пропедевтична практика	Навчальна	3	протягом семестру	Залік	60/2	56	4
2	Практика організатора соціально-педагогічної, соціально-виховної роботи	Виробнича	4	3	Залік	120/4	112	8
3	Практика професійно-орієнтована в закладах освіти	Виробнича	5	4	Залік	180/6	168	12
4	Практика професійно-орієнтована в соціальних службах	Виробнича	6	4	Залік	180/6	168	12
5	Стажерська практика	Виробнича	7	4	Залік	180/6	168	12

ІІ. ІНФОРМАЦІЯ ПРО КЕРІВНИКІВ ПРАКТИКИ

ППП Петрук Вікторія Віталіївна

Науковий ступінь кандидат педагогічних наук

Вчене звання доцент

Посада доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація роб. тел. (0332) 24-12-01,

Petruk.Viktoriaa@vnu.edu.ua

ППП Лякішева Анна Володимирівна

Науковий ступінь доктор педагогічних наук

Вчене звання професор

Посада професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація роб. тел. (0332) 24-12-01,

Lyakisheva.Anna@vnu.edu.ua

ППП Петрович Валерій Степанович

Науковий ступінь кандидат педагогічних наук

Вчене звання доцент

Посада доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація роб. тел. (0332) 24-12-01,

Petrovich.Valeriy@vnu.edu.ua

ППП Бичук Ірина Олександрівна

Науковий ступінь кандидат філософських наук

Вчене звання доцент

Посада доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація роб. тел. (0332) 24-12-01, Bychuk.Irina@vnu.edu.ua

ППП Белкіна-Ковальчук Олена Віталіївна

Науковий ступінь кандидат педагогічних наук

Вчене звання доцент

Посада доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Посада доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація роб. тел. (0332) 24-12-01, [Belkina-](mailto:Belkina-kovalchuk.olena@vnu.edu.ua)

kovalchuk.olena@vnu.edu.ua

III. ОПИС ПРАКТИК

Наскрізний силабус практики є основним навчально-методичним документом, що забезпечує комплексний підхід до організації практичної підготовки, системність, безперервність та послідовність змісту і завдань навчальної і виробничих практик спеціальності 231 Соціальна робота освітньо-професійної програми Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота. Наскрізний силабус практичної підготовки складена на основі освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота» підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» та відповідає стандарту вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота.

Комплекс навчальної і виробничих практик спрямований на формування умінь, навичок, компетенцій, що відповідають кваліфікації, яку отримує здобувач вищої освіти на кожному освітньому рівні.

Пропедевтична практика проводиться на II курсі в 3 семестрі протягом семестру і проходить в установах і організаціях соціальної роботи первинної і / або організаційно-управлінської ланки.

Метою пропедевтичної практики є знайомство здобувачів освіти зі специфікою майбутньої спеціальності і закріплення отриманих в процесі навчання теоретичних знань.

Завдання практики:

1. Ознайомити здобувача освіти з різними типами соціальних установ, напрямками та нормативно-правовими основами їх діяльності, особливостями їх становлення і розвитку.

2. Ознайомити з посадовими обов'язками фахівців соціальних установ, зі специфікою їх діяльності.

3. Ознайомити з нормами ділового етикету та професійної етики фахівця із соціальної роботи.

4. Сприяти формуванню професійно-комунікативних умінь у спілкуванні з клієнтами і співробітниками соціальних установ.

5. Отримати загальне уявлення про особливості роботи фахівців соціальних установ з документацією та інформацією; про методики і форми практичної соціальної роботи.

Практика організатора соціально-педагогічної, соціально-виховної роботи проводиться на II курсі в 4 семестрі і проходить в літніх оздоровчих таборах, дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, літніх оздоровчих таборах при закладах загальної середньої освіти та позашкільних закладах.

Метою практики організатора соціально-педагогічної, соціально-виховної роботи є організація соціально-педагогічної діяльності в умовах літнього оздоровчого табору.

Завдання практики:

1. Сформувати й розвинути у здобувачів освіти уміння та навички самостійної роботи з тимчасовим дитячим і юнацьким колективом в умовах літніх канікул.

2. Оволодіти різними формами й методами індивідуальної та групової соціально-педагогічної діяльності в умовах літнього табору на основі аналізу психолого-педагогічних характеристик кожної дитини.

3. Допомогти оволодіти навичками індивідуальної виховної роботи з дітьми та підлітками, які мають проблеми міжособистісного спілкування, навичками соціального навчання.

4. Розвивати відповідальне та творче відношення до проведення соціально-педагогічної роботи з дітьми й підлітками.

5. Сприяти формуванню вмінь встановлювати професійно-етичні відносини з колегами.

Практика професійно-орієнтована в закладах освіти проводиться на III курсі в 5 семестрі і проходить в закладах освіти.

Метою практики професійно-орієнтована в закладах освіти є формування у здобувачів освіти ключових компетентностей здійснення соціально-педагогічної роботи з різними групами дітей та молоді в закладах освіти.

Завдання практики:

1. Ознайомлення із напрямками діяльності фахівців соціально-психологічної служби в закладах освіти.

2. Оволодіння практичними технологіями соціально-педагогічної роботи з різними категоріями клієнтів в закладах освіти.

3. Поглиблення й удосконалення теоретичних знань спеціальних і педагогічних дисциплін і встановлення їхнього зв'язку з практичною діяльністю навчально-виховних закладів.

4. Формування умінь аналізувати досвід і практику роботи фахівців соціально-педагогічної сфери, власну професійну діяльність, розвиток навичок професійної рефлексії.

5. Формування комунікативних, організаторських, діагностичних, проектувальних, дидактичних, аналітичних умінь і навичок.

Практика професійно-орієнтована в соціальних службах проводиться на III курсі в 6 семестрі і проходить в установах соціального обслуговування та

захисту населення; в установах, що займаються вирішенням проблем людей з інвалідністю; в регіональних та районних центрах служби зайнятості; в установах, що займаються проблемами сім'ї, материнства, батьківства і дитинства; в установах, що займаються вирішенням проблем молоді, В установах, які надають медико-соціальні послуги; в установах, що працюють із військовослужбовцями та членами їх родин; в громадських організаціях соціального спрямування, волонтерських структурах та благодійних об'єднаннях.

Метою практики є закріплення теоретичних знань, отриманих здобувачем освіти під час навчання, формування у майбутніх фахівців практичних професійних умінь і навичок, необхідних для успішної діяльності у соціальних службах територіальної громади чи соціальних інституціях різного відомчого підпорядкування, набуття практичного досвіду професійної діяльності у закладах соціальної сфери; формування професійної культури і ділових якостей соціального педагога/соціального працівника/фахівця із соціальної роботи

Завдання практики:

1. Формування умінь і навичок самостійно проєктувати і здійснювати професійну діяльність щодо вирішення проблем окремих осіб, груп клієнтів, сімейних стосунків, кризових ситуацій у рамках обраної спеціальності і спеціалізації.

2. Вироблення умінь аналізувати досвід і практику роботи спеціалістів соціальної сфери, власну професійну діяльність; умінь спостерігати та аналізувати соціальну діагностико-психокорекційну роботу, яка проводиться з клієнтами соціальної служби, процесом надання соціальних послуг, іншими видами соціальних утручань; розвиток навичок професійної рефлексії тощо.

3. Набуття професійного вміння вести спостереження за клієнтами соціальної служби та аналізувати роботу з ними соціального працівника/ФСР/соціального педагога.

4. Виконання функцій соціального працівника/ФСР/соціального педагога.

5. Встановлення професійно-етичних відносин з клієнтами різного типу та співробітниками соціальної агенції.

Стажерська практика проводиться на IV курсі в 7 семестрі і проходить в освітніх установах, Центрах соціальних служб, кризових центрах, соціально-психологічних центрах, притулках для дітей, громадських та недержавних організаціях та установах різних форм власності.

Метою є сприяти підвищенню професійного рівня і ділових якостей соціального працівника, формувати у здобувачів освіти вміння і навички самостійної роботи по оволодінню професійними функціями, сприяти набуттю практичного досвіду професійної діяльності у закладах соціальної сфери.

Завдання практики:

1. Введення здобувача освіти в поле реальної професійної діяльності й самостійне функціонування в ньому.

2. Поглиблення та закріплення теоретичних знань, одержаних здобувачами освіти у закладі вищої освіти, вміння застосовувати їх на практиці.

3. Формування умінь і навичок самостійно проектувати і здійснювати професійну діяльність щодо вирішення проблем дітей, груп, сімейних стосунків, кризових ситуацій у рамках обраної спеціальності і спеціалізації.

4. Організація роботи відповідно до вимог та правил внутрішнього розпорядку закладу, в якому здобувач освіти проходить практику, розпоряджень адміністрації і керівників практики.

5. Виконання функцій соціального працівника/соціального педагога.

IV. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ

Зміст роботи, що оцінюється	Кількість балів
1. Теоретична підготовка: – знання предметів професійно-орієнтованої підготовки; – володіння матеріалом у процесі проведення соціально-педагогічної роботи.	10
2. Соціально-педагогічна майстерність: – педагогічний такт; – комунікабельність; – емоційна стабільність; – емпатійність; – не конфліктність; культура мовлення тощо.	10
3. Особистісні характеристики: – дисциплінованість під час проходження практики; – ініціативність; – самостійність; – професійна спрямованість; – інноваційність тощо.	5
4. Оцінювання процесу проходження практики: – проведення соціально-педагогічної роботи; – організація індивідуальної, групової роботи з різними групами клієнтів; – застосування соціально-педагогічних технологій у роботі з різними групами клієнтів; – формування документації, облікової звітності на базах практики тощо.	25
5. Оцінювання звітної документації: – індивідуальний план проходження практики та рівень його виконання; – характеристика бази практики і посадових обов'язків керівника практики від бази практики; – характеристика про роботу студента-практиканта з бази практики; – рівень виконання завдань практики.	20
6. Оцінювання допоміжної документації : – загальне оформлення щоденника; – оформлення допоміжної документації (соціальний паспорт класу, наочний матеріал, схеми, знімки тощо).	5
7. захист практики.	25
Сума	100

Критерії оцінювання проходження здобувачами освіти виробничої практики:

Загальна кількість балів, яку може отримати здобувач освіти за проходження виробничої практики – 100.

100-90 балів – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. На захисті практики допустив незначні помилки під час відповіді на запитання, що не впливають на розуміння програмового матеріалу та вміння ним оперувати.

89-82 бали – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому вони мають незначні неточності, які не впливають на загальну структуру; є незначні недоліки при підготовці звіту; у відповідях на запитання на захисті практики спостерігається часткове нерозуміння матеріалу, труднощі при оперуванні ним.

81-75 балів – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому є недоліки у звітній документації; у відповідях на запитання спостерігається часткове неусвідомлення матеріалу, труднощі оперування ним.

74-67 балів – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали практики. При оформленні звітної документації спостерігаються помилки; у щоденнику недостатньо спостережень, висновків про проведення запланованих видів робіт/завдань; зміст звіту недостатньо аргументований; у відповідях на запитання відчувається недостатній рівень знань.

66-60 балів – здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали практики, проте є суттєві зауваження щодо якості їхнього оформлення; спостерігаються помилки, які вказують на недостатнє усвідомлення завдань практики; щоденник, звіт оформлені неправильно; у відповідях на запитання спостерігаються помилки, що свідчать про значні прогалини у знаннях.

65-0 – здобувач освіти підготував частину матеріалів практики, при оформленні яких спостерігаються грубі помилки, які вказують на нерозуміння завдань практики; неправильно оформлені щоденник, звіт; при відповіді на запитання допускаються грубі помилки, що свідчать про нерозуміння програмового матеріалу. Характеристика керівника від бази практики має позитивну оцінку, проте у ній є зауваження щодо проходження практики даним здобувачем освіти.

Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	

V. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Після закінчення практики у тижневий термін (або до дати вказаної як дедлайн) кожен здобувач освіти повинен подати керівнику практики для захисту пакет звітної документації. Після перевірки керівником практики документації практики, поданої здобувачем освіти, відбувається захист у присутності комісії. Здобувач освіти готує виступ, виставку матеріалів, що презентують хід і результати практики. На підсумкову конференцію запрошуються групові керівники, що разом із керівниками практики підводять підсумки роботи здобувачів освіти, висловлюють зауваження і побажання. Практиканти, у формі усних виступів фактично здійснюють обмін інформацією про специфіку діяльності соціальних педагогів.

Терміни проведення заліку, а також терміни ліквідації академічної заборгованості визначаються розкладом заліково-екзаменаційної сесії. У разі неотримання заліку, здобувач освіти може перездати його двічі. У відомості, індивідуальному навчальному плані (заліковій книжці) здобувача освіти записується підсумкова кількість балів за практику.

Форми звітності здобувача освіти за практику:

- *щоденник практики*, в якому подається індивідуальний план роботи, щоденні спостереження, результати. У щоденнику відображається робота практиканта по дням.
- *характеристика*, яку складає керівник практики від бази практики, з його підписом та печаткою установи;
- *творчий звіт* за результатами проходження практики;
- *пакет матеріалів*, відповідно до завдань практики;
- *фотоматеріали*, що демонструють проведення різних форм роботи.
- надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

VI. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

Основна

1. Вайнола Р. Х. Особистісний розвиток майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки : монографія. К. : Вид-во ХНРБЦ, 2008. 460 с.
2. Інтегрований курс соціально-педагогічної теорії і практики / навч. посіб. / Південноукр. держ. пед. ун-т (Одеса) / Біла О. О., Богданова І. М., Курлянд З. Н. та ін. Одеса: Пальміра, 2005. 538 с.
3. Організація соціально-педагогічної та психологічної практики студентів ВНЗ (спеціальності «Соціальна педагогіка») : навч.-метод. посіб. / М. О. Докторович та ін. ; за ред. Я. І. Журецького. К. : Ленвіт, 2013. 311 с.

4. Пожидаєва О. В. Особливості практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах України. *Науковий часопис* : зб. ст. 2010. №11. Сер. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. С. 92–101.

5. Положення про проведення практики здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки / затвердженого 29.06.2022 р. URL : https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83__%D1%80%D0%B5%D0%B4-1.pdf

6. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі. URL : http://moskalik.at.ua/kurs_lekziy/mmmvvv.doc

7. Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі. URL : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1488/1/Особливості,%20проблеми%20та%20шляхи%20активізації%20самоїїної%20роботи%20студентів.pdf>

Інформаційні ресурси

1. Методи навчання та їх класифікація. URL : <http://osvita.ua/school/theory/780/>

2. Нормативно-правова база наукової діяльності у вищих навчальних закладах. URL : <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/diyalnist/nauka/naukova-diyalnistu-vishchikh-navchalnikh-zakladakh/4688>

3.2. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Практика організатора соціально-педагогічної, соціально-виховної роботи» (автор Анна Лякішева)

I. ІНФОРМАЦІЙНИ ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
		денна форма навчання
Денна форма навчання	23 Соціальна робота, 231 Соціальна робота, Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота бакалавр	Нормативна
		Рік навчання 2
Семестр 4		
Самостійна робота 84 год.		
Консультації 6 год.		
Форма контролю: залік		
Кількість годин/кредитів 90/3		

II. Інформація про викладача

Викладач:

Лякішева Анна Володимирівна

Науковий ступінь   доктор педагогічних наук,
Вчене звання   професор
Посада   професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація

Телефон: +380505731429,

Електронна пошта: lyakisheva.anna@vnu.edu.ua

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Опис практики

1. Анотація практики. Відповідно до Положення про проведення практики студентів у Волинському національному університеті імені Лесі Українки практика студентів є невід’ємною складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців різних освітніх рівнів кожної галузі, спеціальності та освітньо-професійної програми. Перелік усіх видів практик для кожної освітньо-професійної програми денної форми навчання, її види, тривалість і терміни визначені в навчальних планах.

Виробнича практика бакалаврів соціальної роботи обумовлена специфікою процесу становлення і розвитку соціальної роботи в Україні та професії соціального педагога/працівника, соціального менеджера. Практика здобувачів вищої освіти передбачає формування та вдосконалення організації освітнього процесу, використання нестандартних підходів до вирішення педагогічних проблем, впровадження експериментів, здійснення творчого пошуку ефективних шляхів взаємодії, вміння запроваджувати новітні технології навчання, оригінальні педагогічні ідеї, інноваційні методи, прийоми і форми організації пізнавальної діяльності.

3. Пререквізити: «Основи соціальної роботи», «Соціальна педагогіка», «Основи соціалізації особистості».

4. Метою виробничої практики організатора соціально-педагогічної, соціально-виховної роботи підготовки бакалавра є формування у здобувачів освіти практичних професійних умінь і навичок, необхідних для успішної діяльності у сфері організації соціально, педагогічної, виховної роботи.

Відповідно до освітньо-професійної програми “Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота” у ході вивчення освітнього компонента “Виробнича практика” організатора соціально-педагогічної, соціально-виховної роботи підготовки бакалавра у студентів необхідно сформулювати **загальні і фахові (спеціальні) компетентності:**

ІК. Здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів соціальної роботи і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 5. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК 6. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 7. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 10. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 11. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 12. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 13. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

ЗК 14. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

ЗК 15. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ФК 1. Знання і розуміння сутності, значення і видів соціальної роботи та основних її напрямів (психологічного, соціально-педагогічного, юридичного, економічного, медичного).

ФК 2. Здатність прогнозувати перебіг різних соціальних процесів.

ФК 3. Знання і розуміння нормативно-правової бази стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення.

ФК 4. Здатність до аналізу соціально-психологічних явищ, процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальної групи і громади.

ФК 8. Здатність застосовувати сучасні експериментальні методи роботи з соціальними об'єктами в польових і лабораторних умовах.

ФК 9. Здатність оцінювати соціальні проблеми, потреби, особливості та ресурси клієнтів.

ФК 10. Здатність розробляти шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення.

ФК 11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей.

ФК 13. Здатність до розробки та реалізації соціальних проєктів і програм.

ФК 14. Здатність до застосування методів менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю соціальних робітників і волонтерів, іншого персоналу.

ФК 15. Здатність взаємодіяти з клієнтами, представниками різних професійних груп та громад.

ФК 16. Здатність дотримуватися етичних принципів та стандартів соціальної роботи.

ФК 17. Здатність виявляти і залучати ресурси організацій-партнерів з соціальної роботи для виконання завдань професійної діяльності.

ФК 18. Здатність до генерування нових ідей та креативності у професійній сфері.

ФК 19. Здатність оцінювати результати та якість професійної діяльності у сфері соціальної роботи.

ФК 21. Здатність організовувати та здійснювати соціально-педагогічну роботу в закладах освіти, в т.ч. впроваджувати технології соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю.

ФК 22. Здатність забезпечувати соціальну інтеграцію дітей та молоді з інвалідністю у соціальному середовищі.

ФК 24. Здатність організовувати та здійснювати профілактичну діяльність для попередження поведінкових відхилень, соціальних ризиків та складних життєвих обставин.

Очікувані програмні результати навчання:

ПРН1. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування професійних завдань і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між соціальними подіями та явищами.

ПРН 2. Вільно спілкуватися усно і письмово державною та іноземною мовами з професійних питань.

ПРН 3. Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід.

ПРН 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу соціальної проблеми.

ПРН 6. Розробляти перспективні та поточні плани, програми проведення заходів, оперативно приймати ефективні рішення у складних ситуаціях.

ПРН 10. Аналізувати соціально-психологічні процеси в малих та великих групах.

ПРН 11. Використовувати методи профілактики для запобігання можливих відхилень у психічному розвитку, порушень поведінки, міжособистісних стосунків, для розв'язання конфліктів, попередження соціальних ризиків та складних життєвих обставин.

ПРН 12. Визначати зміст співпраці з організаціями-партнерами з соціальної роботи для виконання завдань професійної діяльності.

ПРН 13. Використовувати методи соціальної діагностики у процесі оцінювання проблем, потреб, специфічних особливостей та ресурсів клієнтів.

ПРН 14. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна соціальна допомога.

ПРН 16. Застосовувати методи менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю соціальних робітників і волонтерів, іншого персоналу.

ПРН 17. Встановлювати та підтримувати взаємини з клієнтами на підґрунті взаємної довіри та відповідно до етичних принципів і стандартів соціальної роботи, надавати їм психологічну підтримку й наснажувати клієнтів.

ПРН 18. Налагоджувати співпрацю з представникам різних професійних груп та громад; використовувати стратегії індивідуального та колективного представництва інтересів клієнтів.

ПРН 19. Виявляти сильні сторони та залучати особистісні ресурси клієнтів, ресурси соціальної групи і громади для розв'язання їх проблем, виходу із складних життєвих обставин.

ПРН 20. Виявляти етичні дилеми та суперечності у професійній діяльності та застосовувати засоби супервізії для їх розв'язання.

ПРН 21. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.

ПРН 22. Демонструвати вміння креативно вирішувати проблеми та приймати інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей.

ПРН 23. Конструювати процес та результат соціальної роботи в межах поставлених завдань, використовувати кількісні та якісні показники, коригувати план роботи відповідно до результатів оцінки.

ПРН 24. Дотримуватися активного способу життя та впроваджувати його в особисту та професійну діяльність.

ПРН 25. Здатність до раціонального вибору і реалізації технологій соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю в закладах освіти.

5. Організація практики

Важливою умовою якості підготовки здобувачів освіти в умовах обмеженого навчального часу, що відводиться на практику, є ретельна підготовка здобувачів освіти до цього виду діяльності.

Здобувач освіти повинен:

- до початку практики отримати від керівника практики фахової кафедри інформацію щодо порядку оформлення необхідних документів;
- взяти участь у настановній та підсумковій конференціях по практиці;
- своєчасно прибути на базу практики;
- своєчасно виконувати всі види робіт, передбачених програмою практики і відповідними інструкціями, старанно готуватись до кожного виду діяльності ;
- бути зразком відповідальності, організованості, дисциплінованості, ввічливості, працьовитості;
- виконувати правила внутрішнього розпорядку установи, закладу, де проходить практику;

- за необхідності і вимог закладу-бази практики пройти медогляд;
- проявляти свою професійну компетентність;
- вести щоденник практики;
- у щоденнику відображається зміст проведеної студентом роботи, записуються спостереження, роздуми, зауваження керівників практики та власні пропозиції й рекомендації щодо оптимізації та проведення практики;
- організовувати свою роботу відповідно до вимог, правил внутрішнього розпорядку закладу, в якій він проходить практику, розпоряджень адміністрації керівників практики;
- після закінчення практики студент протягом трьох днів завершує підготовку необхідних методичних матеріалів та документації.

Керівник практики від закладу вищої освіти:

- забезпечує проведення настановної та звітної конференцій практики;
- у тісному контакті з керівником від бази практики забезпечує високу якість її проходження згідно з програмою;
- контролює забезпечення нормальних умов праці студентів;
- оцінює результати виконання програми практики;
- бере участь у вирішенні конфліктних ситуацій, у разі їх виникнення;
- організовує проведення інструктажів з практики.

Програма проходження практики передбачає наступні етапів:

Програма проходження практики передбачає наступні етапів:

Етапи	Зміст, основні завдання, тривалість
– Підготовчий	Участь в організаційно-методичній настановній конференції з виробничої практики; знайомство з програмою практики і вимогами до оформлення її результатів. Складання індивідуального плану на період практики. Консультації з керівником щодо проведення та організації практики.
– Ознайомлювальний	Ознайомлення з умовами проходження практики, з завданнями, програмою, звітною документацією з практики, з розподілом за її об'єктами.
– Основний	Складання індивідуального плану роботи, практична діяльність відповідно до плану, попередня розробка організаційних форм роботи, консультації з методистом та викладачами - керівниками практики. Виконання основних завдань практики, аналіз та обговорення отриманих результатів.
– Підсумковий	Оформлення звіту з практики, отримання письмової характеристики з місця проходження практики, в яку вноситься оцінка роботи практиканта. Всі звітні матеріали здаються для здійснення контролю керівнику практики.

Після закінчення терміну практики студенти звітуються про виконання завдання практики.

Форми звітності студента за практику:

5. *щоденник практики*, в якому подається індивідуальний план роботи, щоденні спостереження, результати. У щоденнику відображається робота практики на по дням.

6. *характеристика*, яку складає керівник практики від закладу, з його □ підписом та печаткою закладу;

7. *творчий звіт* за результатами проходження практики;

8. *пакет матеріалів*, відповідно до завдань практики;

9. *фотоматеріали*, що демонструють проведення різних форм роботи.

6. ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Під час виробничої практики здобувачі освіти повинні виконати наступні індивідуальні завдання :

1. Скласти календарний план роботи.

2. Скласти графік відвідування місця проходження практики.

3. Оформити щоденник практики.

4. Вести щоденник особистих записів.

5. Ознайомитись з навчальним закладом, його історією, традиціями, структурою, керівниками.

6. Ознайомитись з діяльністю бази практики.

7. Розробити та провести виховний захід з попередження девіантної поведінки.

8. Провести тренінг з формування безпечної поведінки в соціальних мережах.

9. Провести профорієнтаційний захід.

10. Оформити та захистити матеріали практики.

7.Оцінювання результатів практики

Зміст роботи, що оцінюється	Кількість балів
Ведення щоденника практики та представлення матеріалів	10 балів
Оцінка керівника від бази практики	50 балів
Презентація матеріалів практики (на сторінці кафедри в соціальних мережах, в ЗМІ, популяризація результатів проходження практики через написання тез конференції)	30 балів
Написання і захист звіту з практики	10 балів
Сума	100

8. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ

Уся політика оцінювання базується на врахуванні Положення про проведення практики здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки, Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Політика щодо академічної доброчесності. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

– самостійне виконання завдань практики;

– посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

– дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; дотримання принципів та положень Етичного кодексу спеціалістів із соціальної роботи України;

– надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Виявлення ознак академічної недоброчесності здобувача освіти є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагиату чи обману. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до Кодексу академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

У разі здобуття неформальної/інформальної освіти під час проходження практики, визнання її результатів здійснюється відповідно до Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

Критерії оцінювання проходження здобувачами освіти виробничої практики:

Загальна кількість балів, яку може отримати здобувач освіти за проходження виробничої практики – 100.

100-90 балів – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. На захисті практики допустив незначні помилки під час відповіді на запитання, що не впливають на розуміння навчального матеріалу та вміння ним оперувати.

89-82 бали – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому вони мають незначні неточності, які не впливають на загальну структуру; є незначні недоліки при підготовці звіту; у відповідях на запитання на захисті практики спостерігається часткове нерозуміння матеріалу, труднощі при оперуванні ним.

81-75 балів – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому є недоліки у звітній документації; у відповідях на запитання спостерігається часткове неусвідомлення матеріалу, труднощі оперування ним.

74-67 балів – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали практики. При оформленні звітної документації спостерігаються помилки; у щоденнику недостатньо спостережень, висновків про проведення запланованих видів завдань; зміст звіту недостатньо аргументований; у відповідях на запитання відчувається недостатній рівень знань.

66-60 балів – здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали практики, проте є суттєві зауваження щодо якості їхнього оформлення;

спостерігаються помилки, які вказують на недостатнє усвідомлення завдань практики; щоденник, звіт оформлені неправильно; у відповідях на запитання спостерігаються помилки, що свідчать про значні прогалини у знаннях.

65-0 – здобувач освіти підготував частину матеріалів практики, при оформленні яких спостерігаються грубі помилки, які вказують на нерозуміння завдань практики; неправильно оформлені щоденник, звіт; при відповіді на запитання допускаються грубі помилки, що свідчать про нерозуміння навчального матеріалу. Характеристика керівника від бази практики має позитивну оцінку, проте у ній є зауваження щодо проходження практики даним здобувачем освіти.

Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

9. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Після закінчення практики у тижневий термін (або до дати вказаної як дедлайн) кожен здобувач освіти повинен подати керівнику практики для захисту пакет звітної документації. Після перевірки керівником практики документації практики, поданої здобувачем освіти, відбувається захист в присутності комісії. Терміни проведення заліку, а також терміни ліквідації академічної заборгованості визначаються розкладом заліково-екзаменаційної сесії. У разі не отримання заліку, здобувач освіти може перездати його двічі. У відомості, індивідуальному навчальному плані (заліковій книжці) здобувача освіти записується підсумкова кількість балів за практику.

10. Рекомендована література

1. Вайнола Р. Х. Особистісний розвиток майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки : монографія / за ред. С. О. Сисоевою ; М-во науки і освіти України ; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. К. : Вид-во ХНРБЦ, 2008. 460 с

2. Інтегрований курс соціально-педагогічної теорії і практики : навч. посіб. / Біла О. О., Богданова І. М., Курлянд З. Н. та ін. ; за ред. І. М. Богданової. Одеса: Пальміра, 2005. 538 с.

3. Організація соціально-педагогічної та психологічної практики студентів ВНЗ (спеціальності «Соціальна педагогіка») : навч.-метод. посіб. / М. О. Докторович та ін. ; за ред. Я. І. Журецького. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. К. : Ленвіт, 2013. 311 с.

4. Пожидаєва О. В. Особливості практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах України. *Науковий часопис : зб. ст.* Сер. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. 2010. № 11. С. 92–101.

5. Положення про проведення практики студентів Волинського національного університету імені Лесі Українки / затвердженого 11.09. 2020 р. URL : https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2021-02/Polozhennia_pro_provedennia_praktyky_studentiv.pdf

Інформаційні ресурси

6. Методи навчання та їх класифікація. Сайт «Osvita.Ua» URL : <http://osvita.ua/school/theory/780/>

7. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі. URL : http://moskalik.at.ua/kurs_lekziy/mmmvvv.doc

8. Нормативно-правова база наукової діяльності у вищих навчальних закладах. URL : <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/diyalnist/nauka/naukova-diyalnistu-vishchikh-navchalnikh-zakladakh/4688>

9. Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі URL : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1488/1/Особливості,%20проблеми%20та%20шляхи%20активізації%20самостійної%20роботи%20студентів.pdf>

3.3. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Практика професійно-орієнтована в соціальних службах (автор Валерій Петрович)

ОПИС ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПРАКТИКИ В СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБАХ

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Денна форма навчання	23 Соціальна робота, 231 Соціальна робота, Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота бакалавр	Нормативна
		Рік навчання 3
Семестр 6		
Самостійна робота 168 год.		
Консультації 12 год.		
Форма контролю: залік		
Кількість годин/кредитів 180 /6		

II. ІНФОРМАЦІЯ ПРО КЕРІВНИКА ПРАКТИКИ

Прізвище, ім'я та по батькові – **Петрович Валерій Степанович**
Науковий ступінь – кандидат педагогічних наук

Вчене звання – доцент

Посада – доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація

Телефон – 050 605 65 47,

Електронна пошта: petrovichv@ukr.net Petrovich.Valeriy@vnu.edu.ua

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. ОПИС ПРАКТИКИ

Анотація практики. Освітній компонент «Практика професійно-орієнтована в соціальних службах» є виробничою практикою, належить до циклу нормативних дисциплін професійної підготовки бакалавра галузі знань 23 Соціальна робота спеціальності 231 Соціальна робота, освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота» та проходить у шостому семестрі, формою контролю є залік. На вивчення освітнього компонента відведено 6 кредитів (180 годин), у тому числі: 12 год. консультацій та 168 год. самостійної роботи.

У сучасних умовах в Україні здійснення практичної підготовки бакалаврів соціальної роботи має свої особливості, які зумовлені специфікою процесу становлення і розвитку соціальної роботи в Україні та професії соціального працівника/фахівця із соціальної роботи/соціального педагога. Суттєвим є практичне навчання бакалаврів, зорієнтоване на формування необхідних професійних умінь і навичок, становлення стійкої мотивації активної професійної діяльності. Сучасний соціальний працівник/ФСР/соціальний педагог у нових умовах організації освітнього процесу покликаний експериментувати, здійснювати творчий пошук ефективних, нестандартних підходів до вирішення соціальних проблем, уміти запроваджувати новітні технології підготовки до надання соціальних послуг, інноваційні методи, прийоми і форми організації пошуково-пізнавальної діяльності. Професійно-орієнтована практика в соціальних службах полягає в тому, що студенти включаються в коло реальних проблем професійної праці соціального працівника, фахівця із соціальної роботи, соціального менеджера, соціального педагога, ознайомлюються з реальним змістом та обсягом їх роботи.

Метою практики є закріплення теоретичних знань, отриманих здобувачем освіти під час навчання, формування у майбутніх фахівців практичних професійних умінь і навичок, необхідних для успішної діяльності у соціальних службах територіальної громади чи соціальних інституціях різного відомчого підпорядкування, набуття практичного досвіду професійної діяльності у закладах соціальної сфери; формування професійної культури і ділових якостей соціального педагога/соціального працівника/фахівця із соціальної роботи

Завдання практики:

–поглиблення та закріплення теоретичних знань, одержаних здобувачами освіти у закладі вищої освіти, вміння застосовувати їх на практиці;

– формування умінь і навичок самостійно проєктувати і здійснювати професійну діяльність щодо вирішення проблем окремих осіб, груп клієнтів, сімейних стосунків, кризових ситуацій у рамках обраної спеціальності і спеціалізації;

– організація роботи відповідно до вимог та правил внутрішнього розпорядку соціальної служби, в якій здобувач освіти проходить практику, розпоряджень адміністрації агенції та керівників практики;

– вироблення умінь аналізувати досвід і практику роботи спеціалістів соціальної сфери, власну професійну діяльність; умінь спостерігати та аналізувати соціальну діагностико-психокорекційну роботу, яка проводиться з клієнтами соціальної служби, процесом надання соціальних послуг, іншими видами соціальних утручань; розвиток навичок професійної рефлексії тощо.

– набуття професійного вміння вести спостереження за клієнтами соціальної служби та аналізувати роботу з ними соціального працівника/ФСР/соціального педагога;

– виконання функцій соціального працівника /ФСР/ соціального педагога (комунікативної, організаторської, прогностичної, охоронно-захисної, діагностичної, попереджувально-профілактичної, корекційно-реабілітаційної, соціально-терапевтичної тощо).

– встановлення професійно-етичних відносин з клієнтами різного типу та співробітниками соціальної агенції.

Основними базами цього виду професійно-орієнтованої практики здобувачів освіти спеціальності «Соціальна робота» визначені: ГУ національної соціальної сервісної служби у Волинській області, департамент соціальної політики Луцької міської ради, центри соціальних служб/центри надання соціальних послуг громади, територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг), кризові центри, соціально-психологічні центри, служби у справах дітей, притулки для дітей, громадські та недержавні організації соціального спрямування, сервісні ГО тощо.

Програма організації і проходження професійно-орієнтованої практики передбачає кілька етапів: підготовчий, робочий/практичний, підсумковий, кожен з яких переслідує певні завдання.

Етапи	Зміст, основні завдання, тривалість
Підготовчий	Участь в організаційно-методичній настановній конференції з виробничої практики; знайомство із силабусом виробничої практики і вимогами до оформлення її результатів. Ознайомлення з завданнями, програмою, звітною документацією з практики, з розподілом студентів за її об'єктами. Складання індивідуального плану на період практики. Консультації з керівником щодо проведення та організації досліджень.
Робочий/практичний	Узгодження й доопрацювання індивідуального плану роботи відповідно до специфіки бази практики,

	безпосередня практична діяльність відповідно до плану, розробка та апробація організаційних форм роботи, консультації з методистом та викладачами – керівниками практики. Виконання основних завдань практики, аналіз та обговорення отриманих результатів.
Підсумковий	Оформлення у встановлений термін звіту з практики, отримання письмової характеристики з місця проходження практики, в яку вноситься оцінка роботи практиканта. Всі звітні матеріали здаються для здійснення контролю керівнику практики від факультету. Підготовка до захисту практики.

Важливою умовою, яка забезпечує ефективне використання обмеженого навчального часу, що відводиться на практику, є підготовка здобувача освіти до цього виду діяльності.

Здобувач освіти повинен:

- до початку практики отримати від керівника практики випускової кафедри інформацію щодо порядку оформлення необхідних документів;
- взяти участь у настановній та підсумковій конференціях по практиці;
- своєчасно прибути на базу практики;
- своєчасно виконувати всі види робіт, передбачених програмою практики і відповідними інструкціями, старанно готуватись до кожного виду діяльності;
- бути зразком відповідальності, організованості, дисциплінованості, ввічливості, працьовитості;
- виконувати правила внутрішнього розпорядку установи, соціальної служби, де проходить практику;
- за необхідності і вимог соціальної служби – бази практики пройти медогляд і інструктаж із техніки безпеки на виробництві;
- проявляти свою професійну компетентність;
- вести щоденник практики;
- у щоденнику має відображатися зміст проведеної здобувачем освіти роботи, записуються спостереження, роздуми, зауваження керівників практики та власні пропозиції й рекомендації щодо оптимізації та проведення практики;
- організовувати свою роботу відповідно до вимог, правил внутрішнього розпорядку соціальної служби (центру соціальних служб (ЦСС), центру надання соціальних послуг (ЦНСП), інших соціальних інституцій), в якій він проходить практику, розпоряджень адміністрації служби та керівників практики;
- після закінчення практики здобувач протягом трьох днів завершує підготовку необхідних методичних матеріалів та документації.

Керівник практики від закладу вищої освіти:

- забезпечує проведення настановної та звітної конференцій практики;

- розробляє тематику індивідуальних завдань на практику, що сприяють формуванню компетентностей та видає їх здобувачам освіти;
- у тісному контакті з керівником від бази практики забезпечує високу якість її проходження згідно з програмою;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та строками її проведення;
- контролює забезпечення необхідних умов праці здобувачів освіти;
- надає методичну допомогу здобувачам освіти під час виконання ними індивідуальних завдань, перевіряє робочу документацію;
- оцінює результати виконання програми практики;
- бере участь у вирішенні конфліктних ситуацій, у разі їх виникнення;
- організовує проведення інструктажів з практики.

ІV. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПРАКТИКИ (168 год)

№ з/п	Напрями практики/ завдання	К-сть годин
1. Організаційний		
1.1.	Скласти індивідуальний план роботи та графік відвідування місця проходження практики.	3
1.2.	Ознайомитись з соціальною службою, органами місцевого самоврядування громади, їх історією, традиціями, структурою, керівниками.	3
1.3.	Ознайомитись з діяльністю соціального працівника/фахівця із соціальної роботи, соціального менеджера, соціального інспектора та проаналізувати посадові обов'язки відповідного фахівців бази практики.	3
1.4.	Розглянути структуру соціального закладу та органи управління та взаємодію з іншими закладами, організаціями, департаментами Сформувати пакет матеріалів діяльності служби (установи), нормативно-правові документи, якими керується ЦСС/ЦНСП, інша соціальна інституція, яка є базою практики.	4
1.5.	Ознайомитись з планом роботи бази практики на період практики	3
	Оформити щоденник практики та здійснювати в ньому систематичні особисті записи.	4
1.6	Підготувати звіт про проведену роботу в закладі під час практики.	4
2. Професійний		
2.1	Ознайомитись з відомостями про клієнтів бази практики та напрямками роботи з ними.	8
2.2.	Скласти перелік соціальних послуг і соціальних програм, проаналізувати наявність проєктної діяльності соціального закладу.	8
2.3.	Надавати допомогу в саморозвитку і самовихованні особистості, визначати перспективи її розвитку в процесі соціалізації.	8
2.4.	Виділити форми та методи, які використовує соціальний працівник/ФСР/соціальний педагог у своїй роботі. Здійснити підбір методик для комплексної діагностики стану вразливості клієнта та оцінки потреб конкретного клієнта, конкретної сім'ї.	8
2.5.	Апробувати технологію ведення соціального випадку клієнта: оцінка потреб, аналіз соціальних ситуацій клієнтів та дій/втручань, використання відповідного інструментарію та засобів	8
2.6.	Проаналізувати соціальні групи, які отримують соціальні послуги.	8

2.7.	Здійснити соціально-психологічне діагностування проблем соціальних груп клієнтів, що звернулися за допомогою або вже отримують соціальні послуги	8
2.8.	Обрати зміст соціальної роботи відповідно до запитів та потреб соціальної групи клієнтів, яка була діагностована, враховуючи результати оцінки потреб	8
2.9.	Представити план дій, заходи, етапи надання допомоги клієнтові, використовуючи теоретичні знання технологій соціальної роботи/технологій надання соціальних послуг та специфіки їх застосування відповідно до проблем категорій клієнтів (обґрунтуйте свій вибір). Охарактеризувати конкретні послуги, надані клієнту.	8
2.10	Запропонувати та провести індивідуальну роботу з клієнтом. Обґрунтувати вибір традиційних або інноваційних форм проведення індивідуальної соціальної роботи	8
2.11	Запропонувати та організувати групову та масову роботу з клієнтами (роботу в громаді). Обґрунтувати вибір традиційних або інноваційних форм проведення даних видів робіт.	8
3. Методичний		
3.1.	Виконувати функції фахівця: соціального працівника/фахівця соціальної роботи, соціального педагога.	4
3.2.	Надавати кваліфіковану соціально-психолого-педагогічну допомогу клієнту в саморозвитку, самопізнанні, самооцінці, самоутвердженні, самоорганізації, самореабілітації, самореалізації.	4
3.3.	Здійснювати діагностику індивідуально-психологічних особливостей клієнтів та враховувати її результати у роботі з ними.	4
3.4.	Здійснювати соціально-педагогічну роботу з різними категоріями клієнтів.	4
3.5.	Здійснювати соціальний патронаж і сімейне консультування.	4
3.6.	Використовувати сучасні технології роботи соціального працівника/ФСП/соціального педагога з клієнтами бази практики.	4
3.7.	Здійснювати профілактику міжособистісних конфліктів.	4
3.8.	Визначити методологічні підходи до проектування власної соціально-педагогічної діяльності з розв'язання проблеми конкретного клієнта чи групи, на основі яких розробити та обґрунтувати комплексну програму соціально-педагогічної допомоги конкретному клієнту (групі): – провести діагностику проблеми клієнта. – визначити напрями і види соціально-педагогічної діяльності щодо вирішення проблеми. – вибрати методики та технології, необхідні для розв'язання проблеми клієнта. – визначити критерії оцінки результативності соціально-педагогічної допомоги клієнту. – проаналізувати результати власної діяльності по наданню допомоги клієнту.	4
		4
		4
		4
		4
3.9.	Розробити та провести соціально-виховний захід/соціальну акцію щодо попередження виникнення СЖО, профілактики соціально зумовлених захворювань та представити конспекти проведених консультаційних, розвивальних, просвітницьких заходів.	4
3.10	Відвідати всі залікові заходи студентів - практикантів, які проходять практику у тій же соціальній службі, брати участь в їх обговоренні.	4
	<i>Всього</i>	168 год.

V. ОСНОВНІ ПИТАННЯ КОНСУЛЬТАЦІЙ СТУДЕНТІВ ВІДПОВІДНО ДО БАЗ ПРАКТИКИ (12 ГОД.)

В установах соціального обслуговування та захисту населення

(департаменті соціальної політики Луцької міської ради, територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг), відділах соціального захисту населення громад тощо)

- знайомство із законодавчою базою надання соціальної допомоги населенню та її аналіз;
- вивчення специфіки організації соціального обслуговування та соціальної допомоги людям похилого віку, особам із інвалідністю, внутрішньо переміщеним особам, особам без певного місця проживання чи тим, хто повернувся з місць позбавлення волі, малозабезпеченим групам населення, особам, які опинилися без засобів до існування, що потрапили в екстремальну ситуацію, внаслідок стихійного лиха або військових дій тощо.
- вивчення пільгових категорій громадян, встановлення зворотного зв'язку з установами, що надають ці соціальні послуги;
- участь у підготовці документів про встановлення піклування над повнолітніми недієздатними особами та в процедурах їх подальшого життєвляштування;
- участь у підготовці й оформленні документації особам, які потребують влаштування в заклади інтернатного типу, обстеженні їх сімейного, матеріально-побутового становища;
- участь в організації та здійсненні соціального патронажу;
- участь у прийомі громадян, що звернулися в соціальну службу з питань соціально-побутового обслуговування та надання їм різних видів соціальної допомоги;
- вивчення картотеки малозабезпечених громадян, участь у розробці та реалізації програм допомоги їм;
- вивчення специфіки роботи денних стаціонарів, відділень термінової соціальної допомоги, реабілітації, організації соціального догляду на дому;
- практична робота з клієнтами соціальної служби, надання допомоги у вирішенні їх проблем;
- робота зі зверненнями громадян.

В установах, що займаються вирішенням проблем людей з інвалідністю (центр ранньої реабілітації дітей, центр ранньої медико-соціальної реабілітації дітей та молоді з інвалідністю, кризові центри, соціально-психологічні центри тощо):

- знайомство із законодавчою базою в галузі соціальної підтримки людей з обмеженими можливостями здоров'я;
- визначення напрямів діяльності соціальних служб в сфері соціальної підтримки людей з інвалідністю;
- набуття навичок ведення відповідної документації, яка стосується осіб із інвалідністю;
- участь у складанні програм індивідуальної соціальної реабілітації людей з інвалідністю;
- надання допомоги в реалізації програми індивідуальної соціальної реабілітації осіб із інвалідністю, безпосередня практична робота з клієнтами;

- участь в процесі нарахування грошових виплат та процедурах доставки матеріальних допомог відповідно до розпоряджень очільників місцевих адміністрацій та органів місцевого самоврядування,

- участь в організації та проведенні благодійних заходів, врученні гуманітарної допомоги;

- робота з пропозиціями та зверненнями громадян.

В регіональних та районних центрах служби зайнятості:

- знайомство з цілями, завданнями, структурою організації;

- вивчення правових засад діяльності служб зайнятості населення;

- освоєння навичок аналізу документації, діловодства;

- участь у підготовці та проведенні психодіагностичних методик, профорієнтаційного тестування, оцінці та інтерпретації їх результатів.

- складання соціального портрета тимчасово безробітного.

В установах, що займаються проблемами сім'ї, материнства, батьківства і дитинства (службі у справах дітей, відділах соціального захисту населення громад, управлінні/ центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді тощо)

- виявлення напрямів діяльності, змісту роботи з надання допомоги різним категоріям сімей, які перебувають у складних життєвих ситуаціях (малозабезпечені, багатодітні, опікунські, що мають дітей із інвалідністю тощо.);

- освоєння навичок ведення документації на сім'ї;

- аналіз основних видів соціальної допомоги (одноразова допомога, щомісячні виплати, адресна допомога, матеріальна допомога, дотації на дитяче харчування, пільги, безкоштовне забезпечення ліками тощо) вразливим сім'ям та дітям;

- участь у роботі щодо виявлення дітей, схильних до правопорушень;

- участь у підготовці документів про встановлення опіки/піклування над дітьми та в процедурах їх подальшого життєвлаштування;

- участь у роботі з проведення оцінки потреб дитини та її сім'ї;

- участь в організації благодійної допомоги сім'ям, вивчення діяльності соціальної служби з розвитку роботи зі спонсорами (благодійниками, меценатами);

- вивчення можливостей соціальної служби з надання соціальної підтримки обдарованим і талановитим дітям із різних категорій сімей;

- робота з пропозиціями та зверненнями громадян.

В установах, що займаються вирішенням проблем молоді (департаменті/відділі молоді та спорту, центрах соціальних служб громад, управлінні/ центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді тощо):

- знайомство з організацією роботи установ, структурою та підрозділами;

- вивчення діяльності установи, спрямованої на реалізацію державної молодіжної політики на муніципальному рівні;

- участь в організації навчання, зайнятості, відпочинку, формуванні здорового способу життя молоді, громадянськості й патріотизму;

- вивчення і участь у діяльності з підтримки молоді сім'ї, молоді з обмеженими можливостями, молодіжних та дитячих об'єднань;
- участь у діяльності з військово-патріотичного виховання, духовного і фізичного розвитку, спортивних заходах;
- участь у популяризації волонтерського руху та безпосередній діяльності волонтерських центрів громад;
- участь у міських заходах, що проводяться фахівцями по роботі з молоддю/молодіжними працівниками;
- вивчення інших видів діяльності з надання соціальної підтримки та соціальних послуг молоді.

В установах, які надають медико-соціальні послуги:

- вивчення структури установи, основними відділами, їх функціями, взаємодією з іншими установами та соціальними інститутами;
- вивчення нормативно-законодавчої бази функціонування установи і фахівців;
- ознайомлення та вивчення законодавства, особливості реалізації соціальних програм;
- вивчення правил виконання і оформлення службових документів з основної діяльності;
- ознайомлення з існуючою системою охорони праці та специфікою соціального захисту працівників охорони здоров'я (забезпечення спеціальним одягом, нарахування на заробітну плату, оздоровлення, захист від виробничого травматизму та ін.);
- оформлення наочної агітації з питань громадського здоров'я, профілактики вживання психо-активних речовин, поширення соціально зумовлених захворювань;
- участь у соціально-медичному патронажі хворих, осіб із інвалідністю, вагітних, годуючих матерів та інших категорій громадян, які потребують уваги з боку соціального працівника;
- надання допомоги клієнтам у проходженні МСЕ, отриманні статусу особи з інвалідністю, оформленні індивідуальної реабілітаційної програми, підбір установи для її реалізації, контролі над її реалізацією;
- вивчення методів, форм соціальної роботи з хворими на цукровий діабет, онкологічними хворими, хворими на наркоманію, алкоголізм, туберкульоз, захворюваннями, що передаються статевим шляхом, ВІЛ-інфекцією та ін.;
- участь у реалізації технології медико-соціальної профілактики в установах охорони здоров'я та ін.

В установах, що працюють із військовослужбовцями та членами їх родин (військових частинах, центрах реабілітації учасників бойових дій тощо)

- ознайомлення зі структурою установи, основними напрямками діяльності, штатним розкладом, посадовими обов'язками фахівців;
- вивчення законодавчого забезпечення соціального захисту та підтримки

військовослужбовців та членів їх родин в Україні

- вивчення контингенту військовослужбовців, з яким належить працювати, виявлення індивідуальних соціально-психологічних особливостей, соціальних проблем, складання характеристики;

- вивчення особливості життєдіяльності сімей військовослужбовців в умовах мирного часу та військових дій, соціальних потреб, запитів різних категорій військовослужбовців та членів їх сімей,

- вивчення проведеної інформаційно-виховної роботи, організація та участь у заходах, спрямованих на формування почуття патріотизму, хоробрості, мужності та інших особистісних якостей;

- вивчення соціальних процесів у військах, участь у підтримці зв'язків з державними та громадськими структурами, що займаються вирішенням соціальних проблем військовослужбовців, залучення громадськості до вирішення завдань військово-соціальної роботи;

- вивчення специфіки діяльності заступників командира із МПЗ та військових капеланів як інструмент вирішення соціально-психологічних запитів і потреб військовослужбовців, в т.ч. учасників бойових дій;

- вивчення можливостей застосування арт-терапії, ігрових та тренінгових технологій у реабілітації військовослужбовців ЗСУ, що були задіяні у військових діях, а також можливостей сімейної терапії у процесі здійснення комплексної реабілітації та адаптації сімей військовослужбовців-учасників бойових дій.

У громадських організаціях соціального спрямування, волонтерських структурах та благодійних об'єднаннях:

- вивчення структури громадської організації, основних сфер і напрямів діяльності;

- вивчення обов'язків соціального працівника в діяльності сервісної організації;

- вивчення нормативно-правових основ діяльності громадської організації, документації і технології її ведення;

- вивчення взаємозв'язків і партнерських відносин із іншими неурядовими організаціями та соціальними установами;

- вивчення груп населення, специфіки соціальних проблем, на розв'язання яких спрямована діяльність організації, вивчення основних видів соціальних послуг, що надаються некомерційним об'єднанням;

- безпосередня участь і популяризація волонтерської складової діяльності громадських організацій соціального спрямування;

- знайомство з системою фінансування організації та особливостями фандрайзингової діяльності ГО та благодійних фондів(об'єднань);

- знайомство і участь у програмах, акціях і проєктах, що реалізуються організацією.

VI. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ

Зміст роботи, що оцінюється	Кількість балів
-----------------------------	-----------------

1. Теоретична підготовка: – знання предметів професійно-орієнтованої підготовки; – володіння матеріалом у процесі проведення соціальної роботи.	10
2. Професійна культура/педагогічна майстерність: – професійний такт; – комунікабельність; – емоційна стабільність; – емпатійність; – неконфліктність; – культура мовлення тощо.	10
3. Особистісні характеристики: – дисциплінованість під час проходження практики; – ініціативність; – самостійність; – професійна спрямованість; – інноваційність тощо.	5
4. Оцінювання процесу проходження практики: – надання соціальних послуг та здійснення соціальних інтервенцій (утручань) відповідно до чинної нормативно-правової бази та посадового функціоналу фахівців відповідної соціальної інституції; – організація індивідуальної, групової роботи з клієнтами ЦСС/ЦНСП тощо; – застосування соціальних технологій у роботі з представниками різними гендерно-вікових груп; – формування документації, облікової звітності на базах практики тощо.	30
5. Оцінювання звітної документації: – індивідуальний план проходження практики та рівень його виконання; – характеристика бази практики і посадових обов'язків керівника практики від бази практики; – характеристика про роботу студента практиканта з бази практики; – рівень виконання завдань практики.	20
6. Оцінювання допоміжної документації : – загальне оформлення щоденника; – оформлення допоміжної документації (соціальний паспорт громади/ соціальна карта громади, наочний матеріал, схеми, фотографії тощо).	5
7. Захист практики. – своєчасність здачі звітної документації практики; – презентація результатів практики; – присутність та участь на підсумковій конференції за результатами практики	20
Сума	100

Критерії оцінювання проходження здобувачами освіти виробничої практики:

Загальна кількість балів, яку може отримати здобувач освіти за проходження виробничої практики – 100.

100-90 балів – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. На захисті практики допустив незначні помилки під час відповіді на запитання, що не впливають на розуміння програмового матеріалу та вміння ним оперувати.

89-82 бали – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому вони мають незначні неточності, які не впливають на загальну структуру; є незначні недоліки при підготовці звіту; у відповідях на запитання на захисті практики спостерігається часткове нерозуміння матеріалу, труднощі при оперуванні ним.

81-75 балів – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому є недоліки у звітній документації; у відповідях на запитання спостерігається часткове неусвідомлення матеріалу, труднощі оперування ним.

74-67 балів – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали практики. При оформленні звітної документації спостерігаються помилки; у щоденнику недостатньо спостережень, висновків про проведення запланованих видів робіт/завдань; зміст звіту недостатньо аргументований; у відповідях на запитання відчувається недостатній рівень знань.

66-60 балів – здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали практики, проте є суттєві зауваження щодо якості їхнього оформлення; спостерігаються помилки, які вказують на недостатнє усвідомлення завдань практики; щоденник, звіт оформлені неправильно; у відповідях на запитання спостерігаються помилки, що свідчать про значні прогалини у знаннях.

65-0 – здобувач освіти підготував частину матеріалів практики, при оформленні яких спостерігаються грубі помилки, які вказують на нерозуміння завдань практики; неправильно оформлені щоденник, звіт; при відповіді на запитання допускаються грубі помилки, що свідчать про нерозуміння програмового матеріалу. Характеристика керівника від бази практики має позитивну оцінку, проте у ній є зауваження щодо проходження практики даним здобувачем освіти.

Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

VII. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Після закінчення практики у тижневий термін (або до дати вказаної як дедлайн) кожен здобувач освіти повинен подати керівнику практики для захисту пакет звітної документації. Після перевірки керівником практики документації практики, поданої здобувачем освіти, відбувається захист у присутності комісії. Студенти готують виступи, виставку матеріалів, що

презентують хід і результати практики. На підсумкову конференцію запрошуються групові керівники, що разом із керівниками практики підводять підсумки роботи студентів, висловлюють зауваження і побажання. Практиканти, у формі усних виступів фактично здійснюють обмін інформацією про специфіку діяльності соціальних працівників/фахівців із соціальної роботи відповідних соціальних агенцій громад.

Терміни проведення заліку, а також терміни ліквідації академічної заборгованості визначаються розкладом заліково-екзаменаційної сесії. У разі неотримання заліку, здобувач освіти може перездати його двічі. У відомості, індивідуальному навчальному плані (заліковій книжці) здобувача освіти записується підсумкова кількість балів за практику.

Форми звітності здобувача освіти за практику:

- *щоденник практики*, в якому подається індивідуальний план роботи, щоденні спостереження, результати. У щоденнику відображається робота практиканта по дням.
- *характеристика*, яку складає керівник практики від соціальної служби (ЦСС, ЦНСП, інших соціальних інституцій громади), з його підписом та печаткою соціальної служби;
- *творчий звіт* за результатами проходження практики;
- *пакет матеріалів*, відповідно до завдань практики;
- *фотоматеріали*, що демонструють проведення різних форм роботи.
- надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

VIII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна

25. Вайнола Р. Х. Особистісний розвиток майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки : монографія. К. : Вид-во ХНРБЦ, 2008. 460 с.

26. Виробнича практика бакалаврів за спеціальністю «Соціальна робота» : щоденник студента-практиканта. Практикум / І. Б. Савельчук, Т. І. Коленіченко. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова. 2015. 72 с.

27. Закон України «Про соціальні послуги». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>.

28. Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи України. URL: (<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1965643-05#Text>).

29. Організація соціальної роботи з дітьми та молоддю, які опинились у СЖО. Практичний посібник для спеціалістів соціальної сфери. Авт. кол.: С.С. Валько, Л.С. Лоріашвілі, М.С. Лоріашвілі, А.І. Павловський, Ю.А. Саранков, Я.М. Туреханов, Ю.М. Удовенко. К. 2011. 304 с.

30. Організація соціально-педагогічної та психологічної практики студентів ВНЗ (спеціальності «Соціальна педагогіка») : навч.-метод. посіб. / М. О. Докторович та ін. ; за ред. Я. І. Журецького. К. : Ленвіт, 2013. 311 с.

31. Перелік державних стандартів соціальних послуг. URL :

<https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/912/91199>.

32. Петрович В.С. Підготовка студентів до проєктної діяльності як складник професійного становлення. *Спеціальна освіта та соціальна інклюзія: виклики XXI століття* : матеріали І Всеукраїнській науково-практичній конференції (25 листопада 2021 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2021. С.48-50

33. Пожидаєва О. В. Особливості практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах України. *Науковий часопис* : зб. ст. 2010. №11. Сер. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. С. 92–101.

34. Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. URL : https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_%D0%92%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%BB_%D1%82%D0%B0%D1%82i%D0%B2_%D0%92%D0%9D%D0%A3_i%D0%BC_%D0%9B_.pdf.

35. Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів Волинського національного університету імені Лесі Українки. URL : https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_Polozh_pro_otzin_%D0%A0%D0%B5%D0%B4_%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%9C%D0%95%D0%94.pdf.

36. Положення про проведення практики здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки. URL : https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83__%D1%80%D0%B5%D0%B4-1.pdf.

37. Практична підготовка майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах: дис...канд. пед. наук: 13.00.01 / Зоряна Зенонівна Фалинська. Львів. 2006. 171 с.

38. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч.; Ч. І. Сучасні орієнтири та ключові технології / З. П. Кияниця, Ж. В. Петрочко. К. : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256 с

39. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч.; Ч. 2 (Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми) / А. В. Аносова, О. В. Безпалько, Т. В. Журавель, З. П. Кияниця. К. : ОБНОВА КОМПАНІ. 2017. 352 с.

Інформаційні ресурси

40. Методи навчання та їх класифікація. URL : <http://osvita.ua/school/theory/780/>

41. Нормативно-правова база наукової діяльності у вищих навчальних закладах. URL : <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/diyalnist/nauka/naukova-diyalnistu-vishchikh-navchalnikh-zakladakh/4688>

ІХ. Зразки допоміжних матеріалів і документації практики

Зразки оформлення звітної документації практики

1) Вимоги до змісту індивідуального плану (журналу) практики, як форми звітності.

Індивідуальний план складається студентом на початку практики самостійно з урахуванням:

- власного практичного і дослідницького інтересу,
- специфіки установи, в якій відбуватиметься практика,
- видів поточної діяльності, до яких він передбачає залучитися під час практики і які узгодив з керівником бази практики та керівником-методистом випускаючої кафедри.

Студент включає такі позиції, як порядковий номер, вид роботи, термін виконання (тижні проходження практики) та відмітка про виконання. Журнал практики передбачає наявність звіту про виконану роботу протягом практики та відгук про проходження практики.

Індивідуальний план підписують сам студент та його керівник на місці проходження практики.

Титульна сторінка індивідуального плану роботи студента-практиканта має такий вигляд:

“Затверджую”
Керівник практики (підпис)

Індивідуальний план роботи

Студента-практиканта _____

(назва закладу вищої освіти)

на час проходження професійно-орієнтованої практики в соціальних службах
з _____ по _____ року у соціальній службі _____

_____ (назва села/міста, області)

Керівник практики: _____

2) Титульна сторінка комплексного щоденника студента-практиканта має такий вигляд:

**Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет
імені Лесі Українки**

**Комплексний щоденник
виробничих практик**

студента _____
факультет/інститут _____
спеціальність _____
Освітньо-професійна
(освітня) програма _____

У розпорядженні про кожен окремий вид практики вказується, прізвище та ім'я студента, курс навчання, академічна група, назва виробничої практики місце розташування та повна назва підприємства, установи, служби, навчального закладу, де буде проходити практику студент; терміни її проходження.

Вказуються також посада, прізвище та ініціали керівника практики від факультету/інституту, номер та дата наказу.

Розпорядження візується деканом факультету.

У розпорядженні також вказується посада, прізвище та ініціали керівника від бази практики та відмітка про проходження інструктажу з техніки безпеки на виробництві.

3) Загальні рекомендації щодо ведення комплексного щоденника

1. Щоденник повинен відображати всю роботу студента.
2. Студент зобов'язаний вести своєчасні та регулярні записи у щоденнику педагогічної практики.

3. У щоденнику мають бути:

а) режим роботи соціальної служби (установи, організації);
б) графік роботи у соціальній службі студентів-практикантів;
в) спостереження й аналіз відвіданих керівниками практики занять/заходів, організованих і проведених студентами;

г) аналіз індивідуальної діяльності студента-практиканта;

4) Аналіз діяльності соціального закладу, установи.

Ознайомлення з соціальним закладом, в якому проходить практика.

На початкових етапах проходження практики студентові необхідно:

– познайомитися з адміністрацією та спеціалістами соціальної служби в якій проходить практика;

– проаналізувати діяльність соціального закладу відповідно до показника якості надання соціальних послуг «інформаційна відкритість»

Назва організації:

Дата створення, засновники:

Адреса:

Телефон:

E-mail:

Графік роботи:

Режим роботи організації:

Документація, яка регламентує діяльність даного закладу та відображає загальну спрямованість даної установи (додається до звіту)

Статут (положення про діяльність) організації:

Інші документи:

3.4. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Практика професійно-орієнтована в закладах освіти (автор Ірина Бичук)

I. Опис професійно-орієнтованої практики в закладах освіти

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Денна форма навчання	23 Соціальна робота, 231 Соціальна робота, Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 180 /6		Рік навчання 3
		Семестр 5
		Самостійна робота 168 год.
		Консультації 12 год.
		Форма контролю: залік

II. Інформація про керівника практики

ППП Бичук Ірина Олександрівна

Науковий ступінь кандидат філософських наук

Вчене звання доцент

Посада доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація роб. тел. (0332) 24-12-01, Bychuk.Irina@vnu.edu.ua

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

Терміни практики 5 семестр (4 тижні)

III. Опис практики

Анотація практики. Анотація практики. У сучасних умовах в Україні здійснення практичної підготовки бакалаврів соціальної роботи має свої особливості, які зумовлені специфікою процесу становлення і розвитку соціальної роботи в Україні та професії соціального педагога/працівника. Суттєвим є практичне навчання бакалаврів, зорієнтоване на формування необхідних професійних умінь і навичок, становлення стійкої мотивації активної професійної діяльності. Національна доктрина розвитку освіти України в XXI ст. передбачає в найближчі роки суттєві зміни в підходах до підготовки сучасного спеціаліста – освіченої людини, творчої особистості, професійно підготовленої до інноваційної діяльності, орієнтованої на останні досягнення педагогічної науки і практики. Сучасний соціальний працівник у нових умовах організації навчально-виховного процесу покликаний експериментувати, здійснювати творчий пошук ефективних, нестандартних підходів до вирішення педагогічних проблем, уміти запроваджувати новітні технології навчання, оригінальні педагогічні ідеї, інноваційні методи, прийоми і форми організації пізнавальної діяльності. Мова йде про професійну культуру фахівця соціально-педагогічної сфери, його професіоналізм як цілісного суб'єкта, активного, творчого, такого, що вміло поєднує колективну діяльність та індивідуальну творчість.

Метою виробничої практики є закріплення теоретичних знань, отриманих здобувачем освіти під час навчання, формування у них професійних умінь за освітньо-професійною програмою для прийняття самостійних рішень у конкретних умовах фахової діяльності. Практика здобувача освіти передбачає безперервність і послідовність її проведення при одержанні практичних знань та умінь відповідно до бакалаврського рівня.

Метою виробничої практики є формування у майбутніх фахівців практичних професійних умінь і навичок, необхідних в подальшому для успішної діяльності у сфері соціальної роботи.

Завдання практики:

- ознайомлення із напрямками діяльності фахівців соціально-психологічної служби в освітніх закладах;
- поглиблення й удосконалення теоретичних знань спеціальних і педагогічних дисциплін і встановлення їхнього зв'язку з практичною діяльністю навчально-виховних закладів;
- формування умінь аналізувати досвід і практику роботи фахівців соціально-педагогічної сфери, власну професійну діяльність, розвиток навичок професійної рефлексії;
- формування комунікативних, організаторських, діагностичних, проєктувальних, дидактичних, аналітичних умінь і навичок;
- оволодіння практичними технологіями соціально-педагогічної роботи з різними категоріями клієнтів навчально-виховних закладів;
- формування умінь встановлювати професійно-етичні відносини з різного типу клієнтами та співробітниками бази практики.

Основною базою цього виду практики здобувачів освіти спеціальності «Соціальна робота» є заклади освіти.

Програма організації і проходження професійно-орієнтованої практики передбачає кілька етапів: підготовчий, робочий/практичний, підсумковий, кожен з яких переслідує певні завдання.

Етапи	Зміст, основні завдання, тривалість
Підготовчий	Участь в організаційно-методичній настановній конференції з виробничої практики; знайомство із си́лабусом виробничої практики і вимогами до оформлення її результатів. Ознайомлення з завданнями, програмою, звітною документацією з практики, з розподілом за її об'єктами Складання індивідуального плану на період практики. Консультації з керівником щодо проведення та організації досліджень.
Робочий/практичний	Складання індивідуального плану роботи, практична діяльність відповідно до плану, попередня розробка організаційних форм роботи, консультації з методистом та викладачами - керівниками практики. Виконання основних завдань практики, аналіз та обговорення отриманих результатів.
Підсумковий	Оформлення звіту з практики, отримання письмової характеристики з місця проходження практики, в яку вноситься оцінка роботи практиканта. Всі звітні матеріали здаються для здійснення контролю керівнику практики. Підготовка до захисту практики.

Важливою умовою, яка забезпечує ефективне використання обмеженого навчального часу, що відводиться на практику, є підготовка студента до цього виду діяльності.

Здобувач освіти повинен:

- до початку практики отримати від керівника практики фахової кафедри інформацію щодо порядку оформлення необхідних документів;
- взяти участь у настановній та підсумковій конференціях по практиці;
- своєчасно прибути на базу практики;
- своєчасно виконувати всі види робіт, передбачених програмою практики і відповідними інструкціями, старанно готуватись до кожного виду діяльності ;
- бути зразком відповідальності, організованості, дисциплінованості, ввічливості, працьовитості;
- виконувати правила внутрішнього розпорядку установи, закладу, де проходить практику;
- за необхідності і вимог закладу-базы практики пройти медогляд;
- проявляти свою професійну компетентність;
- вести щоденник практики;
- у щоденнику відображається зміст проведеної студентом роботи, записуються спостереження, роздуми, зауваження керівників практики та власні пропозиції й рекомендації щодо оптимізації та проведення практики;
- організовувати свою роботу відповідно до вимог, правил внутрішнього розпорядку закладу, в якій він проходить практику, розпоряджень адміністрації керівників практики;
- після закінчення практики студент протягом трьох днів завершує підготовку необхідних методичних матеріалів та документації.

Керівник практики від закладу вищої освіти:

- забезпечує проведення настановної та звітної конференцій практики;
- розробляє тематику індивідуальних завдань на практику, що сприяють формуванню компетентностей та видає їх здобувачам освіти;
- у тісному контакті з керівником від бази практики забезпечує високу якість її проходження згідно з програмою;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та строками її проведення;
- контролює забезпечення необхідних умов праці здобувачів освіти;
- надає методичну допомогу здобувачам освіти під час виконання ними індивідуальних завдань, перевіряє робочу документацію;
- оцінює результати виконання програми практики;
- бере участь у вирішенні конфліктних ситуацій, у разі їх виникнення;

– організовує проведення інструктажів з практики.

IV. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПРАКТИКИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ (168 год.)

№ з/п	Напрями практики/ завдання	К-сть годин
1. Організаційний		
1.1	Скласти індивідуальний план роботи та графік відвідування місця проходження практики.	4
1.2	Ознайомитись з базою практики, її історією, традиціями, структурою, керівниками.	4
1.3	Ознайомитись з діяльністю соціального педагога та проаналізувати посадові обов'язки відповідно до бази практики.	4
1.4	Ознайомитися з роботою методичного об'єднання (комісії, семінару) навчального закладу. Сформувати пакет матеріалів діяльності методичного об'єднання (комісії, семінару) навчального закладу, нормативно-правові документи, посадові інструкції і т.д.	6
1.5	Ознайомитись з планом роботи бази практики на період практики	4
	Оформити щоденник практики та здійснювати в ньому систематичні особисті записи.	6
1.6	Підготувати звіт про проведену роботу в закладі під час практики.	4
2. Професійний		
2.1	Ознайомитись з відомостями про клієнтів бази практики та напрямками роботи з ними.	13
2.2	Надавати допомогу в саморозвитку і самовихованні особистості, визначати перспективи її розвитку в процесі соціалізації.	13
2.3	Виділити форми та методи, які використовує соціальний педагог у своїй роботі.	13
2.4	Представити план дій, заходи, етапи надання допомоги клієнтові, використовуючи теоретичні знання технологій соціальної роботи/технологій надання соціальних послуг та специфіки їх застосування відповідно до проблем категорій клієнтів (обґрунтуйте свій вибір). Охарактеризувати конкретні послуги, надані клієнту.	13
2.5	Запропонувати та провести індивідуальну роботу з клієнтом. Обґрунтувати вибір традиційних або інноваційних форм проведення індивідуальної соціальної роботи	13
2.6	Запропонувати та організувати групову та масову роботу з клієнтами (робота в класі). Обґрунтувати вибір традиційних або інноваційних форм проведення даних видів робіт.	13
3. Методичний		
3.1	Виконувати функції фахівця:, соціального педагога.	8
3.2	Надавати кваліфіковану соціально-психолого-педагогічну допомогу клієнту в саморозвитку, самопізнанні, самооцінці, самоутвердженні, самоорганізації, самореабілітації, самореалізації.	6
3.3	Здійснювати діагностику індивідуально-психологічних особливостей клієнтів та враховувати її результати у роботі з ними.	4
3.4	Здійснювати соціально-педагогічну роботу з різними категоріями клієнтів.	8
3.5	Використовувати сучасні технології роботи соціального працівника/ФСР/соціального педагога з клієнтами бази практики.	4
3.6	Здійснювати профілактику міжособистісних конфліктів.	4

3.7	Розробити та провести соціально-виховний захід/соціальну акцію щодо попередження виникнення СЖО, профілактики соціально зумовлених захворювань та представити конспекти проведених консультаційних, розвивальних, просвітницьких заходів.	20
3.8	Відвідати всі залікові заходи студентів - практикантів, які проходять практику у тому ж закладі освіти, брати участь в їх обговоренні.	4
	<i>Всього</i>	168 год.

V. ОСНОВНІ ПИТАННЯ КОНСУЛЬТАЦІЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ВІДПОВІДНО ДО БАЗИ ПРАКТИКИ (12 ГОД.)

У закладах освіти:

- знайомство з соціальною стороною діяльності закладу освіти та функціями соціального педагога, соціального працівника;
- участь у соціально-педагогічній роботі колективу установи;
- складання соціального паспорту освітньої установи;
- виявлення сімей, які потребують соціальної допомоги та підтримки, участь в обстеженні житлово-побутових умов сімей, знайомство з особистими справами і банком даних вихованців;
- вивчення законодавства, документації і технології її ведення;
- організація та проведення культурно-дозвільневих заходів з учнями та вихованцями;
- визначення дітей груп ризику, дітей з багатодітних, неблагополучних або малозабезпечених сімей, знайомство з програмами допомоги цим категоріям дітей, що реалізуються в рамках установи, надання практичної соціальної та психолого-педагогічної допомоги;
- ознайомлення з системою заходів щодо профілактики правопорушень та адекватної поведінки, з організацією координації та взаємодії з державними та громадськими організаціями, відповідальними за стан виховної роботи серед підлітків та молоді;
- участь у підготовці та застосуванні заходів з профілактики правопорушень, наркоманії, тютюнопаління, алкоголізму;
- розробка альтернативних програм з вивчення асоціальної поведінки та його профілактики;
- розробка пропозицій, які можуть бути реалізовані в закладі освіти з надання допомоги сім'ям, які мають проблеми у своєму функціонуванні, побудові взаємини з дітьми;
- практичне оволодіння методами і формами роботи з дітьми та підлітками.

VI. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ

Зміст роботи, що оцінюється	Кількість балів
1. Теоретична підготовка: <ul style="list-style-type: none"> – знання предметів професійно-орієнтованої підготовки; – володіння матеріалом у процесі проведення соціально-педагогічної роботи. 	10

2. Соціально-педагогічна майстерність: педагогічний такт; комунікабельність; емоційна стабільність; емпатійність; не конфліктність; культура мовлення тощо.	10
3. Особистісні характеристики: – дисциплінованість під час проходження практики; – ініціативність; – самостійність; – професійна спрямованість; – інноваційність тощо.	5
4. Оцінювання процесу проходження практики: – проведення соціально-педагогічної роботи; – організація індивідуальної, групової роботи з різними групами клієнтів; – застосування соціально-педагогічних технологій у роботі з різними групами клієнтів; – формування документації, облікової звітності на базах практики тощо.	25
5. Оцінювання звітної документації: – індивідуальний план проходження практики та рівень його виконання; – характеристика бази практики і посадових обов'язків керівника практики від бази практики; – характеристика про роботу студента практиканта з бази практики; – рівень виконання завдань практики.	20
6. Оцінювання допоміжної документації : – загальне оформлення щоденника; – оформлення допоміжної документації (соціальний паспорт класу, наочний матеріал, схеми, знімки тощо).	5
7. Захист практики.	25
Сума	100

Критерії оцінювання проходження здобувачами освіти виробничої практики:

Загальна кількість балів, яку може отримати здобувач освіти за проходження виробничої практики – 100.

100-90 балів – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. На захисті практики допустив незначні помилки під час відповіді на запитання, що не впливають на розуміння програмового матеріалу та вміння ним оперувати.

89-82 бали – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому вони мають незначні неточності, які не впливають на загальну структуру; є незначні недоліки при підготовці звіту; у відповідях на запитання на захисті практики спостерігається часткове нерозуміння матеріалу, труднощі при оперуванні ним.

81-75 балів – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому є недоліки у звітній документації; у відповідях на запитання спостерігається часткове неусвідомлення матеріалу, труднощі оперування ним.

74-67 балів – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали практики. При оформленні звітної документації спостерігаються помилки; у щоденнику недостатньо спостережень, висновків про проведення запланованих видів робіт/завдань; зміст звіту недостатньо аргументований; у відповідях на запитання відчувається недостатній рівень знань.

66-60 балів – здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали практики, проте є суттєві зауваження щодо якості їхнього оформлення; спостерігаються помилки, які вказують на недостатнє усвідомлення завдань практики; щоденник, звіт оформлені неправильно; у відповідях на запитання спостерігаються помилки, що свідчать про значні прогалини у знаннях.

65-0 – здобувач освіти підготував частину матеріалів практики, при оформленні яких спостерігаються грубі помилки, які вказують на нерозуміння завдань практики; неправильно оформлені щоденник, звіт; при відповіді на запитання допускаються грубі помилки, що свідчать про нерозуміння програмового матеріалу. Характеристика керівника від бази практики має позитивну оцінку, проте у ній є зауваження щодо проходження практики даним здобувачем освіти.

Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

VII. Підсумковий контроль

Після закінчення практики у тижневий термін (або до дати вказаної як дедлайн) кожен здобувач освіти повинен подати керівнику практики для захисту пакет звітної документації. Після перевірки керівником практики документації практики, поданої здобувачем освіти, відбувається захист у присутності комісії. Здобувач освіти готує виступ, виставку матеріалів, що презентують хід і результати практики. На підсумкову конференцію запрошуються групові керівники, що разом із керівниками практики підводять підсумки роботи студентів, висловлюють зауваження і побажання. Практиканти, у формі усних виступів фактично здійснюють обмін інформацією про специфіку діяльності соціальних педагогів.

Терміни проведення заліку, а також терміни ліквідації академічної заборгованості визначаються розкладом заліково-екзаменаційної сесії. У разі неотримання заліку, здобувач освіти може перездати його двічі. У відомості, індивідуальному навчальному плані (заліковій книжці) здобувача освіти записується підсумкова кількість балів за практику.

Форми звітності здобувача освіти за практику:

–*щоденник практики*, в якому подається індивідуальний план роботи, щоденні спостереження, результати. У щоденнику відображається робота практиканта по дням.

–*характеристика*, яку складає керівник практики від бази практики, з його підписом та печаткою установи;

–*творчий звіт* за результатами проходження практики;

–*пакет матеріалів*, відповідно до завдань практики;

–*фотоматеріали*, що демонструють проведення різних форм роботи.

–надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

VIII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

Основна

42.Вайнола Р. Х. Особистісний розвиток майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки : монографія. К. : Вид-во ХНРБЦ, 2008. 460 с.

43.Інтегрований курс соціально-педагогічної теорії і практики / навч. посіб. / Південноукр. держ. пед. ун-т (Одеса) / Біла О. О., Богданова І. М., Курлянд З. Н. та ін. Одеса: Пальміра, 2005. 538 с.

44.Організація соціально-педагогічної та психологічної практики студентів ВНЗ (спеціальності «Соціальна педагогіка») : навч.-метод. посіб. / М. О. Докторович та ін. ; за ред. Я. І. Журецького. К. : Ленвіт, 2013. 311 с.

45.Пожидаєва О. В. Особливості практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах України. *Науковий часопис* : зб. ст. 2010. №11. Сер. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. С. 92–101.

46.Положення про проведення практики студентів Волинського національного університету імені Лесі Українки / затвердженого 11.09. 2020 р.». URL : https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2021-02/Polozhennia_pro_provedennia_praktyky_studentiv.pdf

47.Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі. URL : http://moskalik.at.ua/kurs_lekziy/mmmvvv.doc

48.Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі. URL : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1488/1/Особливості,%20проблеми%20та%20шляхи%20активізації%20самостійної%20роботи%20студентів.pdf>

Інформаційні ресурси

49.Методи навчання та їх класифікація. URL : <http://osvita.ua/school/theory/780/>

50. Нормативно-правова база наукової діяльності у вищих навчальних закладах. URL : <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/diyalnist/nauka/naukova-diyalnistu-vishchikh-navchalnikh-zakladakh/4688>

ІХ. ЗРАЗКИ ДОПОМІЖНИХ МАТЕРІАЛІВ І ДОКУМЕНТАЦІЇ ПРАКТИКИ

Зразки оформлення звітної документації практики

1) *Вимоги до змісту індивідуального плану (журналу) практики, як форми звітності.*

Індивідуальний план складається здобувачем освіти на початку практики самостійно з урахуванням:

- власного практичного і дослідницького інтересу,
- специфіки установи, в якій відбуватиметься практика,
- видів поточної діяльності, до яких він передбачає залучитися під час практики і які узгодив з керівником бази практики та керівником-методистом випускаючої кафедри.

Здобувач освіти включає такі позиції, як порядковий номер, вид роботи, термін виконання (тижні проходження практики) та відмітка про виконання. Журнал практики передбачає наявність звіту про виконану роботу протягом практики та відгук про проходження практики.

Індивідуальний план підписують сам здобувач освіти та його керівник на місці проходження практики.

1) *Титульна сторінка індивідуального плану роботи студента-практиканта має такий вигляд:*

«Затверджую»

Керівник практики (підпис)

Індивідуальний план роботи

Студента-практиканта

(назва закладу вищої освіти)

на час проходження професійно-орієнтованої практики в закладах освіти

з _____ по _____ року в закладі освіти _____

(назва села/міста, області)

Керівник практики: _____

2) Титульна сторінка комплексного щоденника студента-практиканта має такий вигляд:

**Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет
імені Лесі Українки**

**Комплексний щоденник
виробничих практик**

студента _____
факультет/інститут _____
спеціальність _____
Освітньо-професійна
(освітня) програма _____

У розпорядженні про кожен окремий вид практики вказується, прізвище та ім'я здобувача освіти, курс навчання, академічна група, назва виробничої практики місце розташування та повна назва підприємства, установи, служби, навчального закладу, де буде проходити практику студент; терміни її проходження.

Вказуються також посада, прізвище та ініціали керівника практики від факультету/інституту, номер та дата наказу.

Розпорядження візується деканом факультету.

У розпорядженні також вказується посада, прізвище та ініціали керівника від бази практики та відмітка про проходження інструктажу з техніки безпеки на виробництві.

3) Загальні рекомендації щодо ведення комплексного щоденника

4. Щоденник повинен відображати всю роботу здобувача освіти.

5. Здобувач освіти зобов'язаний вести своєчасні та регулярні записи у щоденнику педагогічної практики.

6. У щоденнику мають бути:

а) режим роботи закладу освіти;

б) графік роботи у закладі освіти студентів-практикантів;

в) спостереження й аналіз відвіданих керівниками практики занять/заходів, організованих і проведених здобувачами освіти;

г) аналіз індивідуальної діяльності студента-практиканта;

4) Аналіз діяльності закладу освіти.

Ознайомлення із закладом освіти, в якому проходить практика.

3.5. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Стажерська практика» (автор Олена Белкіна-Ковальчук)

I. ОПИС СТАЖЕРСЬКОЇ ПРАКТИКИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Денна форма навчання	23 Соціальна робота, 231 Соціальна робота, Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота бакалавр	Нормативна
		Рік навчання 4
Семестр 7		
Самостійна робота 168 год.		
Консультації 12 год.		
Кількість годин/кредитів 180 / 6		Форма контролю: залік

II. ІНФОРМАЦІЯ ПРО КЕРІВНИКА ПРАКТИКИ

ППП Белкіна-Ковальчук Олена Віталіївна,
Науковий ступінь кандидат педагогічних наук,
Вчене звання доцент
Посада доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи
Контактна інформація
Телефон: +380502789814,
Електронна пошта: belkina-kovalchuk.olena@vnu.edu.ua
Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. ОПИС ПРАКТИКИ

1. **Анотація практики.** Становлення в Україні соціальних професій, створення розгалуженої системи соціальної роботи на різних рівнях розвитку суспільства, удосконалення роботи закладів і установ, що здійснюють різнобічну допомогу соціально вразливим верствам населення, розвиток спеціалізованої допомоги окремим цільовим групам і категоріям населення зумовлюють необхідність розширення підготовки спеціалістів, до яких висуваються професійні вимоги, що засновані на певному рівні кваліфікації і морально-духовних якостях, таких, як милосердя, співчуття, емпатія, почуття громадянської, соціальної і особистісної відповідальності, вміння працювати з людьми. Зміни у практиці соціальної роботи, її комплексний, міждисциплінарний характер зумовлюють важливість практичної підготовки для здобувачів вищої освіти. Стажерська практика є заключним етапом безперервної професійно-практичної підготовки здобувачів освіти спеціальності 231 Соціальна робота до майбутньої професійної діяльності.

Метою практики є закріплення у майбутніх фахівців практичних професійних умінь і навичок, необхідних для успішної діяльності у сфері соціальної та соціально-педагогічної роботи.

Завдання практики:

- підвищення професійного рівня і ділових якостей соціального працівника, соціального педагога;
- формування умінь та навичок самостійної роботи по оволодінню професійними функціями;
- набуття практичного досвіду професійної діяльності у закладах соціальної та соціально-педагогічної сфери;
- оволодіння практичними технологіями соціальної та соціально-педагогічної роботи з різними категоріями населення;
- вироблення умінь аналізувати досвід і практику роботи спеціалістів соціальної сфери, власну професійну діяльність; умінь спостерігати та аналізувати, розвиток навичок професійної рефлексії тощо.

Програма організації і проходження стажерської практики передбачає кілька етапів: підготовчий, ознайомлювальний, основний, підсумковий, кожен з яких переслідує певні завдання.

Етапи	Зміст, основні завдання
1. Підготовчий	Участь в організаційно-методичній настановній конференції з виробничої практики; знайомство з програмою практики і вимогами до оформлення її результатів. Складання індивідуального плану на період практики. Консультації з керівником щодо проведення та організації досліджень.
2. Ознайомлювальний	Знайомство з умовами проходження практики. Ознайомлення з завданнями, програмою, звітною документацією з практики, з розподілом за її об'єктами.
3. Основний	Складання індивідуального плану роботи, практична діяльність відповідно до плану, попередня розробка організаційних форм роботи, консультації з методистом та викладачами - керівниками практики. Виконання основних завдань практики, аналіз та обговорення отриманих результатів.
4. Підсумковий	Оформлення звіту з практики, отримання письмової характеристики з місця проходження практики, в яку вноситься оцінка роботи практиканта. Всі звітні матеріали здаються для здійснення контролю керівнику практики.

Важливою умовою, яка забезпечує ефективне використання обмеженого навчального часу, що відводиться на практику, є підготовка здобувача освіти до цього виду діяльності.

Здобувач освіти повинен:

- до початку практики отримати від керівника практики фахової кафедри інформацію щодо порядку оформлення необхідних документів;
- взяти участь у настановній та підсумковій конференціях по практиці;
- своєчасно прибути на базу практики;
- своєчасно виконувати всі види робіт, передбачених програмою практики і відповідними інструкціями, старанно готуватись до кожного виду діяльності ;
- бути зразком відповідальності, організованості, дисциплінованості, ввічливості, працьовитості;
- виконувати правила внутрішнього розпорядку установи, закладу, де проходить практику;
- за необхідності і вимог закладу-базы практики пройти медогляд;
- проявляти свою професійну компетентність;
- вести щоденник практики;
- у щоденнику відображається зміст проведеної здобувачем освіти роботи, записуються спостереження, роздуми, зауваження керівників практики та власні пропозиції й рекомендації щодо оптимізації та проведення практики;
- організовувати свою роботу відповідно до вимог, правил внутрішнього розпорядку закладу, в якій він проходить практику, розпоряджень адміністрації керівників практики;

– після закінчення практики здобувач освіти протягом трьох днів завершує підготовку необхідних методичних матеріалів та документації.

Керівник практики від закладу вищої освіти:

– забезпечує проведення настановної та звітної конференцій практики;

– у тісному контакті з керівником від бази практики забезпечує високу якість її проходження згідно з програмою;

– контролює забезпечення нормальних умов праці здобувачів освіти;

– оцінює результати виконання програми практики;

– бере участь у вирішенні конфліктних ситуацій, у разі їх виникнення;

– організовує проведення інструктажів з практики.

IV. ВИДИ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Під час виробничої практики здобувачі освіти повинні виконати такі індивідуальні завдання :

1. Взяти участь у настановчій та підсумковій конференціях щодо організації та проходження стажерської практики.

2. Скласти індивідуальний план роботи та графік відвідування місця проходження практики.

3. Вести щоденник практики про результати практичної роботи.

4. Ознайомитись із соціальною чи освітньою установою (службою), її історією, традиціями. Розглянути структуру соціального закладу/закладу освіти, органи управління та взаємодію з іншими закладами, організаціями, департаментами.

5. Ознайомитись з діяльністю фахівця із соціальної роботи, соціального педагога та проаналізувати посадові обов'язки відповідного фахівців бази практики.

6. Вивчити специфіку роботи відділу, центру, кабінету тощо соціальної установи (служби), психологічної служби закладу освіти.

7. Ознайомитись з відомостями про клієнтів бази практики та напрямками роботи з ними.

8. Проводити бесіди з клієнтами і брати участь у постановці соціального діагнозу.

9. Запропонувати та провести індивідуальну роботу з клієнтом. Обґрунтувати вибір традиційних або інноваційних форм проведення індивідуальної соціальної роботи.

10. Надавати допомогу в саморозвитку і самовихованні особистості, визначати перспективи її розвитку в процесі соціалізації.

11. Вивчити документацію соціальних установ (служб), психологічної служби закладу освіти та технології її ведення.

12. Взяти участь у методичних нарадах працівників соціальних установ (служб), психологічної служби закладу освіти.

13. Розробити та провести соціально-виховний захід/соціальну акцію щодо попередження виникнення СЖО, профілактики соціально зумовлених

захворювань та представити конспекти проведених консультаційних, розвивальних, просвітницьких заходів.

14. Відвідати всі залікові заходи студентів - практикантів, які проходять практику у тій же соціальній службі / закладі освіти, брати участь в їх обговоренні.

15. Зібрати матеріал для написання курсової (бакалаврської) роботи.

16. Підготувати наукове повідомлення для виступу на студентській конференції на тему «Актуальні технології соціальної (соціально-педагогічної) роботи в діяльності соціальних/освітніх установ».

17. Підготувати звіт про проходження практики.

18. Оформити та захистити матеріали практики.

V. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ

Зміст роботи, що оцінюється	Кількість балів
1. Теоретична підготовка: • знання предмету та завдань стажерської практики; • володіння матеріалом у процесі проведення соціальної (соціально-педагогічної) роботи.	10 балів
2. Професійна майстерність: • тактовність; • комунікабельність; • емоційна стабільність; • емпатійність; • не конфліктність; • культура мовлення тощо.	10 балів
3. Особистісні характеристики: • дисциплінованість під час проходження практики; • ініціативність; • самостійність; • професійна спрямованість; • інноваційність тощо.	5 балів
4. Оцінювання процесу проходження практики: • проведення соціальної (соціально-педагогічної) роботи; • організація індивідуальної, групової роботи з отримувачами соціальних послуг різних вікових груп; • застосування технологій соціальної (соціально-педагогічної) роботи з різними віковими групами; • формування документації, облікової звітності на базах практики тощо.	25 балів
5. Оцінювання звітної документації: • індивідуальний план проходження практики та рівень його виконання; • характеристика бази практики і посадових обов'язків керівника практики від бази практики; • характеристика про роботу студента практиканта з бази практики; • рівень виконання завдань практики.	20 балів
6. Оцінювання допоміжної документації: • загальне оформлення щоденника;	5 балів

• оформлення допоміжної документації (наочний матеріал, схеми, знімки тощо).	
7. Захист практики • своєчасність здачі звітної документації практики; • презентація результатів практики; • присутність та участь у підсумковій конференції за результатами практики.	25 балів
Сума	100

Критерії оцінювання проходження здобувачами освіти виробничої практики:

Загальна кількість балів, яку може отримати здобувач освіти за проходження виробничої практики – 100.

100-90 балів – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. На захисті практики допустив незначні помилки під час відповіді на запитання, що не впливають на розуміння програмового матеріалу та вміння ним оперувати.

89-82 бали – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому вони мають незначні неточності, які не впливають на загальну структуру; є незначні недоліки при підготовці звіту; у відповідях на запитання на захисті практики спостерігається часткове нерозуміння матеріалу, труднощі при оперуванні ним.

81-75 балів – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому є недоліки у звітній документації; у відповідях на запитання спостерігається часткове неусвідомлення матеріалу, труднощі оперування ним.

74-67 балів – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали практики. При оформленні звітної документації спостерігаються помилки; у щоденнику недостатньо спостережень, висновків про проведення запланованих видів робіт/завдань; зміст звіту недостатньо аргументований; у відповідях на запитання відчувається недостатній рівень знань.

66-60 балів – здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали практики, проте є суттєві зауваження щодо якості їхнього оформлення; спостерігаються помилки, які вказують на недостатнє усвідомлення завдань практики; щоденник, звіт оформлені неправильно; у відповідях на запитання спостерігаються помилки, що свідчать про значні прогалини у знаннях.

65-0 – здобувач освіти підготував частину матеріалів практики, при оформленні яких спостерігаються грубі помилки, які вказують на нерозуміння завдань практики; неправильно оформлені щоденник, звіт; при відповіді на запитання допускаються грубі помилки, що свідчать про нерозуміння програмового матеріалу. Характеристика керівника від бази практики має позитивну оцінку, проте у ній є зауваження щодо проходження практики даним здобувачем освіти.

Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

VI. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Після закінчення практики у тижневий термін (або до дати вказаної як дедлайн) кожен здобувач освіти повинен подати керівнику практики для захисту пакет звітної документації. Після перевірки керівником практики документації практики, поданої здобувачем освіти, відбувається захист у присутності комісії. Студенти готують виступи, виставку матеріалів, що презентують хід і результати практики. На підсумкову конференцію запрошуються групові керівники, що разом із керівниками практики підводять підсумки роботи студентів, висловлюють зауваження і побажання. Практиканти, у формі усних виступів фактично здійснюють обмін інформацією про специфіку діяльності соціальних працівників/фахівців із соціальної роботи відповідних соціальних агенцій громад, соціальних педагогів.

Терміни проведення заліку, а також терміни ліквідації академічної заборгованості визначаються розкладом заліково-екзаменаційної сесії. У разі неотримання заліку, здобувач освіти може перездати його двічі. У відомості, індивідуальному навчальному плані (заліковій книжці) здобувача освіти записується підсумкова кількість балів за практику.

Форми звітності здобувача освіти за практику:

- *щоденник практики*, в якому подається індивідуальний план роботи, щоденні спостереження, результати. У щоденнику відображається робота практиканта по дням.
- *характеристика*, яку складає керівник практики від соціальної служби (ЦСС, ЦНСП, інших соціальних інституцій громади), психологічної служби закладу освіти з його підписом та печаткою соціальної служби/закладу освіти;
- *творчий звіт* за результатами проходження практики;
- *пакет матеріалів*, відповідно до завдань практики;
- *фотоматеріали*, що демонструють проведення різних форм роботи.
- надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

VII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

Основна

1. Вайнола Р. Х. Особистісний розвиток майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки : монографія. / за ред. С. О. Сисоєвої ; М-во науки і освіти України ; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. К. : Вид-во ХНРБЦ, 2008. 460 с.

2. Інтегрований курс соціально-педагогічної теорії і практики : навч. посіб. / Південноукр. держ. пед. ун-т (Одеса) / Біла О. О., Богданова І. М., Курлянд З. Н. та ін. / За ред. І. М. Богданової. Одеса : Пальміра, 2005. 538 с.

3. Організація соціально-педагогічної та психологічної практики студентів ВНЗ (спеціальності «Соціальна педагогіка») : навч.-метод. посіб. / М. О. Докторович та ін. ; за ред. Я. І. Журецького. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. К. : Ленвіт, 2013. 311 с.

4. Пожидаєва О. В. Особливості практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах України. *Науковий часопис. Сер. Соціальна робота. Соціальна педагогіка.* 2010. №11. С. 92-101.

5. Положення про проведення практики здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки / затвердженого 29.06. 20220 р. » URL : https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83__%D1%80%D0%B5%D0%B4.pdf

Інформаційні ресурси

1. Методи навчання та їх класифікація // Сайт «Osvita.Ua» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/school/theory/780/>

2. Методичні рекомендації щодо проходження виробничої Стажерської практики зі спеціалізації для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності: 231 Соціальна робота / укладачі : О. В. Ілліна, С. А. Котловий. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2020. 28 с. URL : http://eprints.zu.edu.ua/31220/1/%D0%9C%D0%A0_%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%B6%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0.pdf

3. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі. URL : http://moskalik.at.ua/kurs_lekziy/mmmvvv.doc

4. Нормативно-правова база наукової діяльності у вищих навчальних закладах. URL: <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/diyalnist/nauka/naukova-diyalnistu-vishchikh-navchalnikh-zakladakh/4688>

5. Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1488/1/Особливості,%20проблеми%20та%20шляхи%20активізації%20самотійної%20роботи%20студентів.pdf>

3.6. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Пропедевтична практика» (автор Вікторія Петрук)

І. ОПИС ПРОПЕДЕВТИЧНОЇ ПРАКТИКИ

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Денна форма навчання	23 Соціальна робота, 231 Соціальна робота, Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота бакалавр	Нормативна
		Рік навчання 2
Семестр 3		
Самостійна робота 56 год.		
Консультації 4 год.		
Форма контролю: залік		
Кількість годин/кредитів 60 /2		

ІІ. ІНФОРМАЦІЯ ПРО КЕРІВНИКА ПРАКТИКИ

ППП Петрук Вікторія Віталіївна

Науковий ступінь кандидат педагогічних наук

Вчене звання доцент

Посада доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація роб. тел. (0332) 24-12-01,

Petruk.Viktoriia@vnu.edu.ua

Терміни практики 3 семестр (протягом року)

ІІІ. ОПИС ПРАКТИКИ

1. *Анотація практики.* Освітній компонент «Пропедевтична практика» є навчальною практикою, належить до циклу нормативних дисциплін професійної підготовки бакалавра галузі знань 23 Соціальна робота спеціальності 231 Соціальна робота, освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота» та проходить в третьому семестрі, формою контролю є залік. На вивчення освітнього компонента відведено 2 кредити (60 годин), у тому числі: 4 год. консультацій та 56 год. самостійної роботи.

Практична підготовка студентів є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття кваліфікаційних рівнів бакалавр і має на меті набуття студентами професійних вмінь та практичних навичок. Такий вид практики проводиться на початкових курсах в установах і організаціях соціальної роботи первинної і / або організаційно-управлінської ланки. За період практики студенти повинні ознайомитися і сформулювати загальне уявлення про провідні соціальні установи міста, їх місцезнаходження, про групи клієнтів, що знаходяться в полі зору даних установ, про особливості і

форми взаємодії зазначених установ один з одним, про специфіку управління та організаційної взаємодії в системі соціальної роботи.

Саме на практиці студенти знайомляться з системою установ соціального захисту, обслуговування та реабілітації, що потребують, і всього населення в цілому, структурою різних типів соціальних установ; усвідомлюють цінності соціальної роботи; навчаються розвивати професійні відносини з клієнтами в процесі надання їм допомоги, відповідально ставитися до клієнтів і фахівців соціальних установ; вирішують на практиці етичні дилеми; застосовують на практиці теоретичні знання про людину, державу і суспільство; вивчають основні нормативні документи з соціального законодавства і ін.

Метою практики є знайомство студентів зі специфікою майбутньої спеціальності і закріплення отриманих в процесі навчання теоретичних знань. Метою практики є ознайомлення студента з різними типами соціальних установ, напрямками та нормативно-правовими основами їх діяльності, особливостями їх становлення і розвитку; з посадовими обов'язками фахівців соціальних установ, зі специфікою їх діяльності; з нормами ділового етикету та професійної етики фахівця із соціальної роботи; сприяння формуванню професійно-комунікативних умінь у спілкуванні з клієнтами і співробітниками соціальних установ; отримання загального уявлення про особливості роботи фахівців соціальних установ з документацією та інформацією; про методики і форми практичної соціальної роботи.

Основними **завданнями** вивчення освітнього компонента «Пропедевтична практика» є формування студентів з різними типами соціальних установ, напрямками та нормативно-правовими основами їх діяльності, особливостями їх становлення і розвитку; ознайомлення з посадовими обов'язками фахівців соціальних установ, зі специфікою їх діяльності; ознайомлення з нормами ділового етикету та професійної етики фахівця із соціальної роботи; сприяння формуванню професійно-комунікативних умінь у спілкуванні з клієнтами і співробітниками соціальних установ; формування загального уявлення про особливості роботи фахівців соціальних установ з документацією та інформацією; про методики і форми практичної соціальної роботи; формування сталого морально-гуманістичного погляду на професію.

Програма організації і проходження пропедевтичної практики передбачає кілька етапів: підготовчий, робочий/практичний, підсумковий, кожен з яких переслідує певні завдання.

Етапи	Зміст, основні завдання, тривалість
1. Підготовчий	Познайомитися з розподілом студентів на практику по організаціях і установах. Вивчити права і обов'язки студентів під час проходження практики. Участь в оформленні підготовчих документів для проходження практики. Наставочна конференція.
2. Ознайомлювальний	Познайомитися з представниками адміністрації установи (організації), скласти "Візитну картку" установи (організації).

	<p>Знайомство, бесіда з представниками адміністрації установи (організації); вивчення правил внутрішнього розпорядку; напрямів діяльності, режиму роботи, структури установи; історії розвитку. Вивчення і характеристика змісту послуг, що надаються, населенню. Екскурсія по установі і знайомство з фахівцями з соціальної роботи. Бесіда з фахівцями з соціальної роботи.</p> <p>Вивчити нормативно-правове забезпечення і регулювання функціонування соціальної установи: основні міжнародні, регіональні законодавчі акти, які регламентують діяльність установ (організації). Групове заняття ведучого спеціаліста установи (організації) із студентами: «Юридичні (правові), фінансові і економічні основи діяльності організації».</p> <p>Самостійна робота студентів з документами, що регламентують діяльність фахівців з соціальної роботи ("Кваліфікаційна характеристика", "Посадові інструкції").</p>
3. Основний	<p>Ознайомитися з характеристикою статусу фахівця з соціальної роботи конкретної установи (організації). Спостереження за роботою фахівця (соціального працівника, соціального педагога, фахівця з соціальної роботи та ін.). Вивчення предметних і соціальних умов праці, режиму праці; професійних службових обов'язків.</p> <p>Вивчити особливості ділового етикету фахівця з соціальної роботи. Спостереження за роботою спеціаліста (соціального працівника, соціального педагога, спеціаліста з соціальної роботи та ін.)</p> <p>Допомога фахівцеві в його повсякденній роботі. Виконання конкретних доручень фахівця з соціальної роботи.</p>
4. Підсумковий	<p>Самооцінка результативності практики.</p> <p>Узагальнити отримані на практиці результати.</p> <p>Підготувати тематичний виступ на завершальній конференції.</p> <p>Оформлення фотовиставки "Перша практика".</p> <p>Виступ на підсумковій конференції.</p>

Важливою умовою, яка забезпечує ефективне використання обмеженого навчального часу, що відводиться на практику, є підготовка студента до цього виду діяльності.

Здобувач освіти повинен:

- до початку практики отримати від керівника практики фахової кафедри інформацію щодо порядку оформлення необхідних документів;
- взяти участь у настановній та підсумковій конференціях по практиці;
- своєчасно прибути на базу практики;
- своєчасно виконувати всі види робіт, передбачених програмою практики і відповідними інструкціями, старанно готуватись до кожного виду діяльності ;
- бути зразком відповідальності, організованості, дисциплінованості, ввічливості, працьовитості;
- виконувати правила внутрішнього розпорядку установи, закладу, де

проходить практику;

- за необхідності і вимог закладу-бази практики пройти медогляд;
- проявляти свою професійну компетентність;
- вести щоденник практики;
- у щоденнику відображається зміст проведеної студентом роботи, записуються спостереження, роздуми, зауваження керівників практики та власні пропозиції й рекомендації щодо оптимізації та проведення практики;
- організувати свою роботу відповідно до вимог, правил внутрішнього розпорядку закладу, в якій він проходить практику, розпоряджень адміністрації керівників практики;
- після закінчення практики студент протягом трьох днів завершує підготовку необхідних методичних матеріалів та документації.

Керівник практики від закладу вищої освіти:

- забезпечує проведення настановної та звітної конференцій практики;
- розробляє тематику індивідуальних завдань на практику, що сприяють формуванню компетентностей та видає їх здобувачам освіти;
- у тісному контакті з керівником від бази практики забезпечує високу якість її проходження згідно з програмою;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та строками її проведення;
- контролює забезпечення необхідних умов праці здобувачів освіти;
- надає методичну допомогу здобувачам освіти під час виконання ними індивідуальних завдань, перевіряє робочу документацію;
- оцінює результати виконання програми практики;
- бере участь у вирішенні конфліктних ситуацій, у разі їх виникнення;
- організовує проведення інструктажів з практики.

V. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПРАКТИКИ (168 год)

№ з/п	Напрями практики/ завдання	К-сть годин
1. Підготовчий		
1.1.	Скласти індивідуальний план роботи та графік відвідування місця проходження практики.	4
1.2.	Ознайомитись з соціальною службою, органами місцевого самоврядування громади, їх історією, традиціями, структурою, керівниками.	4
1.3.	Ознайомитись з діяльністю соціального працівника/фахівця із соціальної роботи, соціального менеджера, соціального інспектора та проаналізувати посадові обов'язки відповідного фахівців бази практики.	4
1.4.	Розглянути структуру соціального закладу та органи управління та взаємодію з іншими закладами, організаціями, департаментами Сформувати пакет матеріалів діяльності служби (установи), нормативно-правові документи, якими керується ЦСС/ЦНСП, інша соціальна	4

	інституція, яка є базою практики.	
1.5.	Ознайомитись з планом роботи бази практики на період практики	4
2. Ознайомлювальний		
2.1	Ознайомитись з відомостями про клієнтів бази практики та напрямками роботи з ними.	4
2.2.	Скласти перелік соціальних послуг і соціальних програм, проаналізувати наявність проєктної діяльності соціального закладу.	4
2.3.	Виділити форми та методи, які використовує соціальний працівник/ФСР/соціальний педагог у своїй роботі.	4
2.4.	Проаналізувати соціальні групи, які отримують соціальні послуги.	4
3. Основний		
3.1.	Спостерігати за роботою фахівця: соціального працівника/фахівця соціальної роботи, соціального педагога.	4
3.2.	Спостерігати за здійсненням діагностики індивідуально-психологічних особливостей клієнтів та враховування її результати у роботі з ними.	4
3.3.	Спостерігати за використанням сучасних технологій роботи соціального працівника/ФСР/соціального педагога з клієнтами бази практики.	4
4. Підсумковий		
4.1.	Оформити щоденник практики та здійснювати в ньому систематичні особисті записи.	4
4.2.	Підготувати звіт про проведену роботу в закладі під час практики.	4
	<i>Всього</i>	56год.

V. ОСНОВНІ ПИТАННЯ КОНСУЛЬТАЦІЙ СТУДЕНТІВ ВІДПОВІДНО ДО БАЗ ПРАКТИКИ (4 ГОД.)

В установах соціального обслуговування та захисту населення (департаменті соціальної політики Луцької міської ради, територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг), відділах соціального захисту населення громад тощо)

- знайомство із законодавчою базою надання соціальної допомоги населенню та її аналіз;
- вивчення специфіки організації соціального обслуговування та соціальної допомоги людям похилого віку, особам із інвалідністю, внутрішньо переміщеним особам, особам без певного місця проживання чи тим, хто повернувся з місць позбавлення волі, малозабезпеченим групам населення, особам, які опинилися без засобів до існування, що потрапили в екстремальну ситуацію, внаслідок стихійного лиха або військових дій тощо.
- вивчення пільгових категорій громадян, встановлення зворотного зв'язку з установами, що надають ці соціальні послуги;
- участь у підготовці документів про встановлення піклування над повнолітніми недієздатними особами та в процедурах їх подальшого життєвляштування;
- участь у підготовці й оформленні документації особам, які потребують влаштування в заклади інтернатного типу, обстеженні їх сімейного, матеріально-побутового становища;
- участь в організації та здійсненні соціального патронажу;

- участь у прийомі громадян, що звернулися в соціальну службу з питань соціально-побутового обслуговування та надання їм різних видів соціальної допомоги;

- вивчення картотеки малозабезпечених громадян, участь у розробці та реалізації програм допомоги їм;

- вивчення специфіки роботи денних стаціонарів, відділень термінової соціальної допомоги, реабілітації, організації соціального догляду на дому;

- практична робота з клієнтами соціальної служби, надання допомоги у вирішенні їх проблем;

- робота зі зверненнями громадян.

В установах, що займаються вирішенням проблем людей з інвалідністю (центр ранньої реабілітації дітей, центр ранньої медико-соціальної реабілітації дітей та молоді з інвалідністю, кризові центри, соціально-психологічні центри тощо):

- знайомство із законодавчою базою в галузі соціальної підтримки людей з обмеженими можливостями здоров'я;

- визначення напрямів діяльності соціальних служб в сфері соціальної підтримки людей з інвалідністю;

- набуття навичок ведення відповідної документації, яка стосується осіб із інвалідністю;

- участь у складанні програм індивідуальної соціальної реабілітації людей з інвалідністю;

- надання допомоги в реалізації програми індивідуальної соціальної реабілітації осіб із інвалідністю, безпосередня практична робота з клієнтами;

- участь в процесі нарахування грошових виплат та процедурах доставки матеріальних допомог відповідно до розпоряджень очільників місцевих адміністрацій та органів місцевого самоврядування,

- участь в організації та проведенні благодійних заходів, врученні гуманітарної допомоги;

- робота з пропозиціями та зверненнями громадян.

В регіональних та районних центрах служби зайнятості:

- знайомство з цілями, завданнями, структурою організації;

- вивчення правових засад діяльності служб зайнятості населення;

- освоєння навичок аналізу документації, діловодства;

- участь у підготовці та проведенні психодіагностичних методик, профорієнтаційного тестування, оцінці та інтерпретації їх результатів.

- складання соціального портрета тимчасово безробітного.

В установах, що займаються проблемами сім'ї, материнства, батьківства і дитинства (службі у справах дітей, відділах соціального захисту населення громад, управлінні/ центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді тощо)

- виявлення напрямів діяльності, змісту роботи з надання допомоги різним категоріям сімей, які перебувають у складних життєвих ситуаціях (малозабезпечені, багатодітні, опікунські, що мають дітей із інвалідністю

тощо.);

- освоєння навичок ведення документації на сім'ї;
- аналіз основних видів соціальної допомоги (одноразова допомога, щомісячні виплати, адресна допомога, матеріальна допомога, дотації на дитяче харчування, пільги, безкоштовне забезпечення ліками тощо) вразливим сім'ям та дітям;
- участь у роботі щодо виявлення дітей, схильних до правопорушень;
- участь у підготовці документів про встановлення опіки/піклування над дітьми та в процедурах їх подальшого життєвляштування;
- участь у роботі з проведення оцінки потреб дитини та її сім'ї;
- участь в організації благодійної допомоги сім'ям, вивчення діяльності соціальної служби з розвитку роботи зі спонсорами (благодійниками, меценатами);
- вивчення можливостей соціальної служби з надання соціальної підтримки обдарованим і талановитим дітям із різних категорій сімей;
- робота з пропозиціями та зверненнями громадян.

В установах, що займаються вирішенням проблем молоді (департаменті/відділі молоді та спорту, центрах соціальних служб громад, управлінні/ центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді тощо):

- знайомство з організацією роботи установ, структурою та підрозділами;
- вивчення діяльності установи, спрямованої на реалізацію державної молодіжної політики на муніципальному рівні;
- участь в організації навчання, зайнятості, відпочинку, формуванні здорового способу життя молоді, громадянськості й патріотизму;
- вивчення і участь у діяльності з підтримки молоді сім'ї, молоді з обмеженими можливостями, молодіжних та дитячих об'єднань;
- участь у діяльності з військово-патріотичного виховання, духовного і фізичного розвитку, спортивних заходах;
- участь у популяризації волонтерського руху та безпосередній діяльності волонтерських центрів громад;
- участь у міських заходах, що проводяться фахівцями по роботі з молоддю/молодіжними працівниками;
- вивчення інших видів діяльності з надання соціальної підтримки та соціальних послуг молоді.

В установах, які надають медико-соціальні послуги:

- вивчення структури установи, основними відділами, їх функціями, взаємодією з іншими установами та соціальними інститутами;
- вивчення нормативно-законодавчої бази функціонування установи і фахівців;
- ознайомлення та вивчення законодавства, особливості реалізації соціальних програм;
- вивчення правил виконання і оформлення службових документів з основної діяльності;
- ознайомлення з існуючою системою охорони праці та специфікою

соціального захисту працівників охорони здоров'я (забезпечення спеціальним одягом, нарахування на заробітну плату, оздоровлення, захист від виробничого травматизму та ін.);

- оформлення наочної агітації з питань громадського здоров'я, профілактики вживання психо-активних речовин, поширення соціально зумовлених захворювань;

- участь у соціально-медичному патронажі хворих, осіб із інвалідністю, вагітних, годуючих матерів та інших категорій громадян, які потребують уваги з боку соціального працівника;

- надання допомоги клієнтам у проходженні МСЕ, отриманні статусу особи з інвалідністю, оформленні індивідуальної реабілітаційної програми, підбір установи для її реалізації, контролі над її реалізацією;

- вивчення методів, форм соціальної роботи з хворими на цукровий діабет, онкологічними хворими, хворими на наркоманію, алкоголізм, туберкульоз, захворюваннями, що передаються статевим шляхом, ВІЛ-інфекцією та ін.;

- участь у реалізації технології медико-соціальної профілактики в установах охорони здоров'я та ін.

В установах, що працюють із військовослужбовцями та членами їх родин (військових частинах, центрах реабілітації учасників бойових дій тощо)

- ознайомлення зі структурою установи, основними напрямками діяльності, штатним розкладом, посадовими обов'язками фахівців;

- вивчення законодавчого забезпечення соціального захисту та підтримки військовослужбовців та членів їх родин в Україні

- вивчення контингенту військовослужбовців, з яким належить працювати, виявлення індивідуальних соціально-психологічних особливостей, соціальних проблем, складання характеристики;

- вивчення особливості життєдіяльності сімей військовослужбовців в умовах мирного часу та військових дій, соціальних потреб, запитів різних категорій військовослужбовців та членів їх сімей,.

- вивчення проведеної інформаційно-виховної роботи, організація та участь у заходах, спрямованих на формування почуття патріотизму, хоробрості, мужності та інших особистісних якостей;

- вивчення соціальних процесів у військах, участь у підтримці зв'язків з державними та громадськими структурами, що займаються вирішенням соціальних проблем військовослужбовців, залучення громадськості до вирішення завдань військово-соціальної роботи;

- вивчення специфіки діяльності заступників командира із МПЗ та військових капеланів як інструмент вирішення соціально-психологічних запитів і потреб військовослужбовців, в т.ч. учасників бойових дій;

- вивчення можливостей застосування арт-терапії, ігрових та тренінгових технологій у реабілітації військовослужбовців ЗСУ, що були задіяні у військових діях, а також можливостей сімейної терапії у процесі здійснення

комплексної реабілітації та адаптації сімей військовослужбовців-учасників бойових дій.

У громадських організаціях соціального спрямування, волонтерських структурах та благодійних об'єднаннях:

- вивчення структури громадської організації, основних сфер і напрямів діяльності;
- вивчення обов'язків соціального працівника в діяльності сервісної організації;
- вивчення нормативно-правових основ діяльності громадської організації, документації і технології її ведення;
- вивчення взаємозв'язків і партнерських відносин із іншими неурядовими організаціями та соціальними установами;
- вивчення груп населення, специфіки соціальних проблем, на розв'язання яких спрямована діяльність організації, вивчення основних видів соціальних послуг, що надаються некомерційним об'єднанням;
- безпосередня участь і популяризація волонтерської складової діяльності громадських організацій соціального спрямування;
- знайомство з системою фінансування організації та особливостями фандрайзингової діяльності ГО та благодійних фондів(об'єднань);
- знайомство і участь у програмах, акціях і проєктах, що реалізуються організацією.

V. Індивідуально науково-дослідне завдання (ІНДЗ)

Індивідуально-дослідне завдання (ІНДЗ) видаються здобувачам освіти на підготовчому етапі і виконуються здобувачем самостійно у письмовій формі при консультуванні з викладачем.

Проведення пропедевтичної практики повинно забезпечити подальше поглиблення та закріплення теоретичних знань, що отримані в університеті, для всебічного застосування їх у процесі практичної діяльності в установах і організаціях соціальної роботи.

Основними завданнями пропедевтичної практики за видами роботи та їх часовими вираженнями є наступні:

Зміст практичної роботи студентів

1. Організаційна робота (самостійна робота – 20 год., консультації – 2 год.): ознайомлення з базою практики, документацією закладу (статут, структура установи, обов'язки фахівця), формами звітності, планування; з основними напрямками роботи і формами, методами роботи даного закладу з клієнтами бази практики.

2. Виховна робота (самостійна робота – 20 год., консультації – 1 год.): сприяння клієнту у розв'язанні його проблем; розроблення заходів по створенню умов для плідного проведення роботи з різними категоріями населення.

3. Методична робота (самостійна робота – 20 год., консультації – 1 год.): ознайомитися з функціями фахівця соціальної роботи; участь в первинному прийомі (відвідуванні) клієнтів; надання клієнтам послуг, які не

потребують спеціального навчання, - інформування, збір інформації про клієнта, соціально-побутового патронажу і т.п.

Під час пропедевтичної практики студенти беруть участь у виробничих нарадах, вивчають і аналізують досвід кращих соціальних працівників, ведуть педагогічний щоденник, документацію студента-практиканта.

Під час проходження пропедевтичної практики студент зобов'язаний:

1) з'явитись на настановну конференцію з питань організації практики у встановлений час;

2) одержати від керівників практики факультету всю необхідну інформацію відносно вимог до порядку проходження та оформлення звітності про результати навчальної практики;

3) вивчити та дотримуватись правил охорони праці, техніки безпеки та санітарної гігієни, що є обов'язковим для установи, де проходить практика;

4) у повному обсязі виконати всі означені програмою практики завдання;

5) нести відповідальність за виконану роботу;

6) своєчасно та відповідно до нормативних вимог подати матеріали звіту на кафедру та захистити їх.

Після закінчення терміну практики здобувачі освіти звітуються про виконання завдання практики.

Форми звітності здобувача освіти за практику:

– *щоденник практики*, в якому подається індивідуальний план роботи, щоденні спостереження, результати. У щоденнику відображається робота практики по днях.

– *характеристика*, яку складає керівник практики від закладу, з його підписом та печаткою закладу;

– *творчий звіт* за результатами проходження практики;

– *пакет матеріалів*, відповідно до завдань практики;

– *фотоматеріали*, що демонструють проведення різних форм роботи.

VI. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ

Зміст роботи, що оцінюється	Кількість балів
1. Теоретична підготовка: - знання різних типів соціальних установ, напрямків та нормативно-правових основ їх діяльності, особливостями їх становлення і розвитку; - ознайомлення з посадовими обов'язками фахівців соціальних установ, зі специфікою їх діяльності; - особливості роботи фахівців соціальних установ з документацією та інформацією; - методики і форми практичної соціальної роботи.	15
2. Норми ділового етикету та професійна етика фахівця із соціальної роботи: – професійно-комунікативні вміння у спілкуванні з клієнтами і співробітниками соціальних установ; – особливості поведінки фахівця з соціальної роботи, при спілкуванні з колегами, клієнтами; основні правила ведення ділової бесіди; особливості професійної мови та ін.	10

– емпатійність; – неконфліктність тощо.	
3. Особистісні характеристики: дисциплінованість під час проходження практики; ініціативність; самостійність; професійна спрямованість; інноваційність тощо.	5
4. Оцінювання процесу проходження практики: зафіксувати заходи, проведені спільно з фахівцями установи; формування технічної документації, облікової звітності на базах практики тощо.	20
5. Оцінювання звітної документації: - індивідуальний план (журнал) проходження практики; - щоденник обліку роботи практиканта; - звіт і виступ про проходження пропедевтичної практики; - відгук про проходження практики.	20
6. Оцінювання допоміжної документації : – загальне оформлення щоденника; – оформлення допоміжної документації (характеристика змісту послуг, що надаються, населенню; витяги з міжнародних, регіональних законодавчих актів, що регламентують діяльність конкретної установи (організації); наочний матеріал, знімки тощо).	5
7. Захист практики.	25
Сума	100

VII. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання проходження здобувачами освіти виробничої практики:

Загальна кількість балів, яку може отримати здобувач освіти за проходження виробничої практики – 100.

100-90 балів – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали, оформив їх відповідно до вимог. На захисті практики допустив незначні помилки під час відповіді на запитання, що не впливають на розуміння навчального матеріалу та вміння ним оперувати.

89-82 бали – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому вони мають незначні неточності, які не впливають на загальну структуру; є незначні недоліки при підготовці звіту; у відповідях на запитання на захисті практики спостерігається часткове нерозуміння матеріалу, труднощі при оперуванні ним.

81-75 балів – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали практики, оформив їх відповідно до вимог. Але при цьому є недоліки у звітній документації; у відповідях на запитання спостерігається часткове неусвідомлення матеріалу, труднощі оперування ним.

74-67 балів – здобувач освіти підготував усі необхідні матеріали практики. При оформленні звітної документації спостерігаються помилки; у щоденнику недостатньо спостережень, висновків про проведення запланованих

видів завдань; зміст звіту недостатньо аргументований; у відповідях на запитання відчувається недостатній рівень знань.

66-60 балів – здобувач вищої освіти підготував усі необхідні матеріали практики, проте є суттєві зауваження щодо якості їхнього оформлення; спостерігаються помилки, які вказують на недостатнє усвідомлення завдань практики; щоденник, звіт оформлені неправильно; у відповідях на запитання спостерігаються помилки, що свідчать про значні прогалини у знаннях.

65-0 – здобувач освіти підготував частину матеріалів практики, при оформленні яких спостерігаються грубі помилки, які вказують на нерозуміння завдань практики; неправильно оформлені щоденник, звіт; при відповіді на запитання допускаються грубі помилки, що свідчать про нерозуміння навчального матеріалу. Характеристика керівника від бази практики має позитивну оцінку, проте у ній є зауваження щодо проходження практики даним здобувачем освіти.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є залік

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

VIII. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Після закінчення практики у тижневий термін (або до дати вказаної як дедлайн) кожен здобувач освіти повинен подати керівнику практики для захисту пакет звітної документації. Після перевірки керівником практики документації практики, поданої здобувачем освіти, відбувається захист в присутності комісії. Терміни проведення заліку, а також терміни ліквідації академічної заборгованості визначаються розкладом заліково-екзаменаційної сесії. У разі не отримання заліку, здобувач освіти може перездати його двічі. У відомості, індивідуальному навчальному плані (заліковій книжці) здобувача освіти записується підсумкова кількість балів за практику.

IX. Рекомендована література до ОК навчальної дисципліни відповідно до ДСТУ 2015

51.Вайнола Р. Х. Особистісний розвиток майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки : монографія. К. : Вид-во ХНРБЦ, 2008. 460 с.

52. Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1965643-05#Text>.

53. Методи навчання та їх класифікація. URL : <http://osvita.ua/school/theory/780/>

54. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі. URL : http://moskalik.at.ua/kurs_lekziy/mmmvvv.doc

55. Нормативно-правова база наукової діяльності у вищих навчальних закладах. URL : <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/diyalnist/nauka/naukova-diyalnistu-vishchikh-navchalnikh-zakladakh/4688>

56. Організація соціально-педагогічної та психологічної практики студентів ВНЗ (спеціальності «Соціальна педагогіка») : навч.-метод. посіб. / за ред. Я. І. Журецького. К. : Ленвіт, 2013. 311 с.

57. Пожидаєва О. В. Особливості практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах України. *Науковий часопис* : зб. ст. 2010. №11. Сер. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. С. 92–101.

58. Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. URL : https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_%D0%92%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB_%D1%82%D0%B0%D1%82i%D0%B2_%D0%92%D0%9D%D0%A3_i%D0%BC._%D0%9B.%D0%A3._%D1%80%D0%B5%D0%B4.pdf.

59. Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів Волинського національного університету імені Лесі Українки. URL : https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_Polozh_pro_otzin_%D0%A0%D0%B5%D0%B4_%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%9C%D0%95%D0%94.pdf.

60. Положення про проведення практики здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки. URL : https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83__%D1%80%D0%B5%D0%B4-1.pdf.

61. Практична підготовка майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах: дис...канд. пед. наук: 13.00.01. Львів, 2006. 171 с.

62. Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі. URL : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1488/1/Особливості,%20проблеми%20та%20шляхи%20активізації%20самотійної%20роботи%20студентів.pdf>.

63. Шульдик Г. О. Педагогічна практика: навч. посіб. [для студ. пед. вузів]. К.: Наук. Світ, 2000. 143 с.

Х. Зразки допоміжних матеріалів і документації практики
Звітна документація студентів за проходження пропедевтичної
практики:

- індивідуальний план (журнал) проходження практики;
- щоденник обліку роботи практиканта;
- звіт і виступ про проходження пропедевтичної практики;
- відгук про проходження практики;
- аналіз кожної установи, організації, яку відвідав студент.

Зразок заповнення індивідуального плану (журналу) пропедевтичної практики

№ п/п	Зміст і види роботи	Термін виконання	Примітка
1.	Участь у настановній конференції з питань організації і проведення практики.		
2.	Ознайомлення з діяльністю соціальної служби (установи, організації): –Знайомство з керівниками, персоналом. –Вивчення документації. –Вивчення плану роботи служби (установи, організації) –Вивчення планів роботи працівників служби		
3.	Практична діяльність (фахова і дослідницька): А) відвідування занять, заходів, які проводяться службою (установою, організацією); Б) участь у проведенні занять, заходів.		

Вимоги до змісту щоденника пропедевтичної практики

1. Режим роботи соціальної служби (установи, організації).
2. План роботи соціального працівника, за яким спостерігав студент-практикант.
3. Зразки документації соціального закладу.
4. Характеристика основних напрямів роботи соціального закладу.
5. Особливості клієнтів соціального закладу.
6. Аналіз основних методів, форм соціального закладу.
7. Характеристика і структура організацій, з якими співпрацює заклад.
8. Спостереження відвіданих занять, заходів, які проводяться службою з наступним їх аналізом.
9. Опис здійсненої допомоги при організації заходів, які проводяться службою.
10. Практичні рекомендації щодо покращення діяльності закладу.

Орієнтована схема аналізу відвідування соціальної служби (установи, організації).

1. Назва соціальної служби (установи, організації), її завдання.

2. Аналіз змісту і основних напрямків діяльності.
3. Форми і методи роботи соціальної служби.
4. Характеристика діяльності працівників служби (установи, організації), результатів власної роботи: знання, методична майстерність, педагогічний такт, мова (дикція, темп, культура мови, образність, емоційність), контактність.
5. Характеристика основних груп клієнтів.
6. Проблеми установи. Ваше бачення себе в роботі установи. Власні міркування, роздуми.

Схеми аналізу установи (орієнтовні)

Схема 1.

1. Повна назва закладу, юридична адреса. Короткий опис установи (рік заснування, реорганізації, особливі дати тощо).
2. Склад адміністрації, соціально-психологічної служби (прізвище, ім'я, по батькові).
3. Аналіз плану роботи соціального педагога (основні напрями, форми й методи роботи, врахування у плануванні особливостей закладу, його розташування, категорій учнів).
4. Аналіз основних груп та категорій дітей, з якими працює соціальний педагог.
5. Зв'язки соціального педагога з державними органами, громадськими організаціями, соціальними службами у вирішенні соціально-педагогічних проблем.

Схема 2.

1. Назва організації.
2. Адреса, телефон.
1. Історична довідка (рік та передумови створення, ініціатори і засновники, основні етапи становлення або реорганізації).
2. Форма власності.
3. Джерела фінансування.
4. Нормативна база діяльності.
5. Задачі та функції служби.
6. Організаційна структура служби.
7. Штат працівників (кількість, посади і посадові обов'язки).
8. Соціальний портрет контингенту клієнтів.
9. Основні напрями, форми і методи роботи.
10. Діагностичні технології у роботі служби.
11. Об'єкти, організаційні форми, види технологій соціальної роботи.
12. Вертикальні та горизонтальні зв'язки у здійсненні соціальної роботи

4. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАПИСАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ

4.1. Методичні вказівки до написання курсової роботи з соціальної педагогіки зі спеціальності 231 «Соціальна робота» (автор *Наталія Сушик*)

1. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 «Соціальна робота», 231 «Соціальна робота», «Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота» Бакалавр	Нормативний
Кількість годин / кредитів 90 год. / 3 кредити		Рік навчання 2 курс
		Семестр 4-ий
		Самостійна робота 84 год.
		Консультації 6 год.
		Форма контролю залік
Мова навчання	Українська	

Курсова робота – один із видів індивідуальних завдань навчально-дослідницького, творчого характеру, який має на меті не лише поглиблення, узагальнення й закріплення знань здобувачів освіти з освітнього компонента «Соціальна педагогіка», а й застосування їх у вирішенні конкретного фахового завдання та вироблення вміння самостійно працювати з навчальною й науковою літературою, використовуючи сучасні інформаційні технології та засоби [2, с. 18].

Тематика курсових робіт з соціальної педагогіки визначається й затверджується кафедрою соціальної роботи та педагогіки вищої школи відповідно до мети, завдань, змісту освітнього компонента «Соціальна педагогіка» [7]. Вона повинна бути актуальною й тісно пов'язаною із розв'язанням практичних фахових завдань.

Здобувачам освіти надається право вільного вибору теми курсової роботи з соціальної педагогіки із запропонованого кафедрою соціальної роботи та педагогіки вищої школи переліку. Здобувачі освіти також можуть обґрунтовано пропонувати свої теми для написання курсової роботи з соціальної педагогіки.

Орієнтовний перелік тем курсових робіт з соціальної педагогіки:

1. Формування здоров'язберігальної компетентності підлітків.
2. Формування комунікативної компетентності підлітків.
3. Формування соціальної компетентності підлітків.

4. Формування безпечної поведінки підлітків у мережі Інтернет.
5. Формування лідерської компетентності учнівської молоді.
6. Формування усвідомленого батьківства в учнівської молоді.
7. Соціальна профілактика агресивної поведінки підлітків.
8. Соціальна профілактика адиктивної поведінки підлітків.
9. Соціальна профілактика делінквентної поведінки підлітків.
10. Соціальна профілактика булінгу серед підлітків.
11. Соціальна профілактика кібербулінгу серед підлітків.
12. Соціальна профілактика віктимної поведінки підлітків.
13. Соціальна профілактика конфліктів у взаємодії підлітків і батьків.
14. Соціальна профілактика торгівлі людьми серед учнівської молоді.
15. Соціальна профілактика Інтернет-залежності учнівської молоді.
16. Соціальна профілактика фізичного насильства над дітьми в сім'ї.
17. Соціальна профілактика психологічного насильства над дітьми в сім'ї.
18. Соціальна профілактика сексуального насильства над дітьми в сім'ї.
19. Соціальна профілактика економічного насильства над дітьми в сім'ї.
20. Соціальна профілактика професійного вигорання соціальних педагогів.

2. Технологія написання курсової роботи з соціальної педагогіки складається з наступних дій здобувача освіти:

1. Ознайомлення з переліком тем курсових робіт.
2. Вибір теми курсової роботи.
3. Ознайомлення із методичними вказівками щодо написання курсових робіт.
4. Складання бібліографічного списку літературних джерел з обраної теми.
5. Проведення первинного опрацювання літературних джерел і відбір тих, які найбільше відповідають проблемі дослідження.
6. Повторне опрацювання відібраних літературних джерел з фіксацією необхідної інформації.
7. Розробка програми наукового дослідження за рекомендаціями керівника [6].
8. Складання плану курсової роботи.
9. Розробка наукового апарату дослідження (об'єкт, предмет, мета, завдання дослідження).
10. Виклад в теоретичній частині курсової роботи результатів аналізу наукової літератури з проблеми дослідження.
11. Проведення емпіричного дослідження за розробленою методикою.
12. Аналіз результатів емпіричного дослідження і висвітлення їх в практичній частині курсової роботи.
13. Написання висновків курсової роботи згідно з визначеними завданнями дослідження.
14. Здійснення літературно-графічного оформлення курсової роботи в цілому.

15. Представлення роботи керівникові на перевірку та рецензування.

16. Підготовка виступу, який виголошується під час захисту курсової роботи [5, с. 326].

Успішне проведення наукового дослідження, написання та захист курсової роботи залежать від чіткого дотримання основних вимог. Ці вимоги стосуються насамперед наукового рівня дослідження, змісту і структури роботи, форми викладу матеріалу, оформлення результатів.

3. Вимоги до змісту, структури та оформлення курсових робіт з соціальної педагогіки

Зміст курсової роботи з соціальної педагогіки повинен відповідати стандартам вищої освіти. Курсова робота має бути актуальною, скерованою на новітні методи теоретичного й експериментального дослідження, розкривати самостійне дослідження автора та відображати практичне значення одержаних результатів, рекомендації щодо їх впровадження в сферу практичної діяльності.

Рекомендований обсяг курсової роботи з соціальної педагогіки – 30–35 друкованих сторінок без урахування додатків.

Обов'язковими структурними елементами курсової роботи з соціальної педагогіки є:

1. Титульна сторінка роботи. Додаток А. Зразок титульної сторінки курсової роботи

2. Зміст. Додаток Б. Зразок оформлення змісту курсової роботи

3. Вступ включає актуальність теми, мету і завдання дослідження, об'єкт і предмет дослідження, практичне значення отриманих результатів. Обсяг вступу не повинен перевищувати 2–3 сторінки.

4. Основна частина. Складається з розділів, підрозділів, пунктів та підпунктів.

5. Висновки повинні містити чіткий виклад теоретичних і практичних результатів дослідження.

6. Список використаних джерел повинен містити 20–25 джерел.

7. Додатки включають допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття курсової роботи (інструкції, методики, опис алгоритмів дій, тренінгові заняття тощо); ілюстрації допоміжного характеру (таблиці, діаграми, схеми, графіки тощо); зразки анкет, тестів, опитувальних листів та ін.

Вимоги до структури та оформлення курсових робіт з соціальної педагогіки відповідають вимогам до структури та оформлення випускних кваліфікаційних робіт [1, с. 4–10].

Бібліографічний опис джерел та літератури складають відповідно до чинних стандартів з бібліотечної або видавничої справи (Інформація та документація. Бібліографічне посилання: Загальні положення та правила складання: ДСТУ 8302:2015 <http://aphd.ua/pryklady-oformlennia-bibliohrafichnoho-opysuvidpovidno-do-dstu-83022015/>) [1, с. 6]. Приклади оформлення бібліографічного опису в списку використаних джерел у курсових роботах з соціальної педагогіки подано в таблиці 2.

Таблиця 2

Приклади оформлення бібліографічного опису в списку використаних джерел у курсових роботах з соціальної педагогіки з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015

№ з/п	Характеристика джерела	Приклад оформлення
1	Автореферати дисертацій	<p>1. Білик Н. М. Соціально-педагогічна технологія медіаторства у вирішенні конфліктів між молодшими підлітками : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2017. 22 с. URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/avtoref/%D0%9A_26.053_09/Bilyk.pdf (дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>2. Лехолетова М. М. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2018. 22 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24621/1/%D0%9B%D0%B5%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf (дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>3. Микитенко М. С. Профілактика девіантної поведінки неповнолітніх у діяльності уповноваженого органу з питань пробації : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2019. 25 с. URL: https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2019/09/Avtoreferat-Mykytenko-M.-1.pdf (дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>4. Черних О. О. Соціально-педагогічний супровід формування безпечної поведінки дітей в Інтернеті : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Слов'янськ, 2018. 20 с. URL: https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/specrada/05060418/Chernih/Chernih_aref.pdf (дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>5. Шугайло Я. В. Соціально-педагогічні умови подолання негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2018. 20 с. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/38415/1/%d0%90%d0%b2%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b5%d1%84%d0%b5%d1%80%d0%b0%d1%82%20%d0%a8%d1%83%d0%b3%d0%b0%d0%b9%d0%bb%d0%be.pdf (дата звернення: 22.11.2022).</p>
2	Дисертації	<p>1. Білик Н. М. Соціально-педагогічна технологія медіаторства у вирішенні конфліктів між молодшими підлітками : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2017. 288 с. URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/%D0%9A_26.053.09/Bilyk.pdf (дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>2. Лехолетова М. М. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2018. 270 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24972/1/%D0%9B%D0%B5%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%B4%D0%B8%D1%81.pdf (дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>3. Микитенко М. С. Профілактика девіантної поведінки</p>

		<p>неповнолітніх у діяльності уповноваженого органу з питань пробації : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2019. 318 с. URL: https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2019/09/Dysertatsiia-M.-S.-Mykytenko.pdf (дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>4. Черних О. О. Соціально-педагогічний супровід формування безпечної поведінки дітей в Інтернеті : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Слов'янськ, 2018. 302 с. URL: https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/specrada/05060418/Chernih/Chernih.pdf (дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>5. Шугайло Я. В. Соціально-педагогічні умови подолання негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2018. 312 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24011/1/Dis%20Shugaylo.pdf (дата звернення: 22.11.2022).</p>
3	Законодавчі та нормативні документи	<p>1. Державний стандарт соціальної послуги профілактики : наказ Міністерства соціальної політики України від 10.09.2015 р. № 912. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-15 (дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) : Закон України від 18.12.2018 р. № 2657-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19 (дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>3. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text (дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>4. Про протидію торгівлі людьми : Закон України від 20.09.2011 р. № 3739-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text (дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>5. Стандарт надання послуг із соціальної профілактики торгівлі людьми : наказ Міністерства соціальної політики України 30.07.2013 р. № 458. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1327-13 (дата звернення: 22.11.2022).</p>
4	Книги: Один автор	<p>1. Дерев'яно С. П. Психологія молодіжних субкультур : навч.-метод. реком. Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2019. 76 с.</p> <p>2. Козирев М. П. Соціальна педагогіка : навч. посіб. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 351 с.</p> <p>3. Костіна В. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики дезадаптації учнів у різних соціальних інституціях : монографія. Харків : ХОГОКЗ, 2018. 363 с.</p> <p>4. Рудкевич Н. І. Методика соціально-педагогічної роботи : навч.-метод. посіб. Львів : Растр-7, 2021. 324 с. URL: https://pedcollege.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/Rudkevych-N.-pidruchnyk.pdf (дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>5. Сушик Н. С. Основи соціалізації особистості : навч.-метод. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2014. 187 с.</p>
5	Книги:	<p>1. Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього</p>

	Два автори	середовища: метод. посіб. / за заг. ред. Т. П. Цюман. Київ : Український фонд «Благополуччя дітей», 2018. 56 с. URL: https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/KBOS_book.pdf (дата звернення: 22.11.2022).
6	Книги: Три автори	1. Шинкарук В. Д., Теслюк В. М., Ковальчук Т. І. Технології соціально-педагогічної діяльності : підручник. Київ : Ліра-К, 2019. 375 с. URL: https://lira-k.com.ua/preview/12525.pdf (дата звернення: 22.11.2022).
7	Автор(и) та редактор(и)/упорядники	1. Подолання насильства щодо дитини : інформація для спеціалістів / авторки-упорядниці : Т. Бугаєць, О. Ковальова, Н. Пашко. Київ : ВГЦ «Волонтер», Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, 2020. 36 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1zwx06b39KQ0h1DwAZEqq0JkNf015KqHd/view (дата звернення: 22.11.2022). 2. Попередження насильства у закладах освіти : метод. посіб. для педагогічних працівників / упоряд. : І. Скорбун, Т. Слободян. Київ : БФ «Здоров'я жінки і планування сім'ї», 2019. 101 с. URL: https://iite.unesco.org/wp-content/uploads/2019/11/Poperedzhennya-nasilstva_2019.pdf (дата звернення: 22.11.2022). 3. Про булінг для дітей / автори : Ю. Кіцул, Т. Журавель, В. Яковець. Київ : ВГЦ «Волонтер», Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, 2020. 16 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1eotN4OcuDlMKSrGjScW8gyhGVBZNMPRH/view (дата звернення: 22.11.2022).
8	Без автора	1. Індикатори фізичного, сексуального, психологічного насильства щодо дитини, а також нехтування потребами дитини : інформація для спеціалістів. Київ : ВГЦ «Волонтер», Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, 2020. 20 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1o_kLwTqWioKfuOs0Gi26f5i58lclL8oEy/view (дата звернення: 22.11.2022).
9	Частина видання: книги	1. Sushyk N. S. The technology of social prevention of deviant behavior of teenagers and adult subject was of probation. <i>The system of social services of Ukraine amidst transformation: modern trends and challenges</i> : Scientific monograph. Riga, Latvia : "Baltija Publishing", 2022. P. 1–28. URL: http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/227/6002/1_2537-1 (дата звернення: 22.11.2022). 2. Sushyk N. Competent approach to realization of technology of social education of personality. <i>Innovative Approaches to Ensuring the Quality of Education, Scientific Research and Technological Processes</i> : monograph / edited by Magdalena Gawron-Łapuszek, Yana Suchukova. Katowice : Publishing House of University of Technology, 2021. P. 893–916, 1219. URL: http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/3ae54f97de8a1480cfb229660e616f25.pdf (дата звернення: 22.11.2022).
10	Частина видання: матеріалів конференцій (тези, доповіді)	1. Сушик Н. С. Особливості технологій соціального виховання дітей підліткового та юнацького віку. <i>Modern directions of scientific research development. Proceedings of the 11th International scientific and practical conference</i> . BoScience Publisher. Chicago, USA. 2022. Pp. 233-237. URL: https://sci-conf.com.ua/xi-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-modern-

		<p>directions-of-scientific-research-development-20-22-aprelya-2022-goda-chikago-ssha-arhiv/ (дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>2. Сушик Н. С. Технологія соціального виховання «Формування життєвих навичок» повнолітніх суб'єктів пробації. <i>Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects. Proceedings of the 11th International scientific and practical conference.</i> MDPC Publishing. Berlin, Germany. 2022. Pp. 239-247. URL: https://sci-conf.com.ua/xi-mezhdunarodnaya-nauchnoprakticheskaya-konferentsiya-modern-scientific-research-achievements-innovationsand-development-prospects-24-26-aprelya-2022-goda-berlin-germaniya-arhiv/ (дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>3. Сушик Н. Сутність лідерської компетентності соціальних менеджерів. <i>Актуальні проблеми соціальної роботи та соціального забезпечення : європейський та національний вимір : матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (27–29 травня 2021 року) / за заг. ред. С. Ю. Чернети.</i> Луцьк : ФОП Іванюк В. П., 2021. С. 57–60.</p> <p>4. Сушик Н. Компетентнісний підхід у реалізації технологій соціального виховання особистості у партнерстві сімей, педагогічних працівників, фахівців із соціальної роботи. <i>Актуальні проблеми педагогічної освіти : європейський і національний вимір : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (12–15 жовтня 2020 року) / за заг. ред. В. З. Антонюка.</i> Луцьк : ФОП Іванюк В. П., 2020. С. 315–318.</p> <p>5. Сушик Н., Петруха М. Соціальна профілактика булінгу серед підлітків. <i>Педагогіка : зб. наук. пр. : матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції науковців, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та спеціальної освіти» (14 травня 2020 р.).</i> Луцьк, 2020. С. 285–289.</p> <p>6. Сушик Н. Сутність і фактори професійного вигорання соціального працівника. <i>Актуальні проблеми педагогічної освіти : європейський і національний вимір : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (28-29 травня 2019 року) / за заг. ред. А. В. Лякішевої.</i> Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2019. С. 252–254.</p> <p>7. Сушик Н., Садула А. Соціальна профілактика професійного вигорання соціальних працівників. <i>Педагогіка : зб. наук. пр. : матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції науковців, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та спеціальної освіти» (13 травня 2019 р.) / за ред. П. М. Гусака, А. В. Лякішевої та Н. І. Корпач.</i> Луцьк : Вежа-Друк. 2019. С. 236–240.</p>
11	<p>Частина видання: продовжуваного видання</p>	<p>1. Сушик Н. Булінг серед дітей як соціально-педагогічна проблема в загальноосвітніх навчальних закладах. <i>Нова педагогічна думка.</i> Рівне, 2017. № 1(89). С. 49–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2017_1_14 (дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>2. Сушик Н. Компетентнісний підхід у реалізації технології соціального виховання «Формування життєвих навичок» дітей підліткового та юнацького віку. <i>Ввічливість. Humanitas,</i> 2022. № 1. С. 131–137. URL: http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/humanitas/article/view/522/476</p>

		<p>(дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>3. Сушик Н. Компетентнісний підхід у реалізації технології соціального виховання «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» дітей підліткового та юнацького віку. <i>Нова педагогічна думка</i>. Рівне, 2020. № 2 (102). С. 161–167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2020_2_37 (дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>4. Сушик Н. Компетентнісний підхід у реалізації технології формування здорового способу життя дітей підліткового та юнацького віку з використанням методу «рівний – рівному». <i>Нова педагогічна думка</i>. Рівне, 2019. № 4 (100). С. 91–95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2019_4_21 (дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>5. Сушик Н. Особливості впливу сім'ї на соціалізацію дитини. <i>Нова педагогічна думка</i>. Рівне, 2021. № 1 (105). С. 64–70. URL: http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/292/263 (дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>6. Сушик Н. С. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості у реалізації технологій соціального виховання дітей підліткового та юнацького віку. <i>Інноваційна педагогіка</i>. Одеса, 2021. Випуск 32. Т. 1. С. 180–183. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/32/part_1/41.pdf</p> <p>7. Сушик Н. Соціальна профілактика девіантної поведінки підлітків. <i>Нова педагогічна думка</i>. Рівне, 2018. № 1(93). С. 83–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2018_1_21 (дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>8. Сушик Н. Соціально-педагогічна профілактика віктимної поведінки підлітків: теоретичний аспект. <i>Нова педагогічна думка</i>. Рівне, 2016. № 1(85). С. 38–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2016_1_12 (дата звернення: 22.11.2022).</p> <p>9. Сушик Н., Шинкарук О. Соціально-педагогічна профілактика торгівлі людьми серед учнівської молоді: мета, завдання, зміст, види, форми, методи. <i>Науковий вісник СХУ імені Лесі Українки</i> : [зб. наук. праць]. Сер.: Педагогічні науки. 2015. № 1 (302). С. 173–177. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnup_2015_1_37 (дата звернення: 22.11.2022).</p>
--	--	---

4. Рецензування, захист, оцінювання курсових робіт з соціальної педагогіки

Після завершення написання курсової роботи, здобувач освіти подає її керівникові на перевірку. Після перевірки і рецензування курсової роботи викладач допускає здобувача освіти до захисту.

Захист курсової роботи з соціальної педагогіки проводиться перед комісією у складі двох-трьох викладачів кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи за участю керівника курсової роботи у терміни, визначені деканатом факультету педагогічної освіти та соціальної роботи.

Під час захисту здобувач освіти робить коротке повідомлення про проведене наукове дослідження (4-5 хвилин), відповідає на поставлені членами комісії та присутніми запитання, знайомиться з відгуком і зауваженнями

керівника. Комісія оцінює захист курсових робіт за такими критеріями та показниками (див. табл. 3).

Таблиця 3

Критерії та показники оцінювання курсових робіт з соціальної педагогіки

№ з/п	Оцінка в балах	Критерії	Показники	Лінгвістична оцінка
1	90–100	Структура роботи	Оптимальна	Відмінно
		Вступ	Актуальність дослідження обґрунтована на належному рівні. Об'єкт, предмет, мета дослідження визначені чітко. Завдання дослідження у повній мірі розкривають поставлену мету. Практична значущість дослідження розкрита на високому рівні	
		Теоретична частина	У роботі ґрунтовно розкриті сучасні наукові підходи до розв'язання проблеми дослідження, подані результати їх аналізу та систематизації. На високому рівні розкрита сутність та структура досліджуваної проблеми, виділені її особливості та характерні риси, подані типології та класифікації з використанням графічних засобів	
		Практична частина	Подані результати аналізу та узагальнення досвіду практичного розв'язання досліджуваної проблеми іншими дослідниками; здійснений збір емпіричних даних з використанням адекватних меті та завданням дослідження методів; на основі отриманих результатів діагностики актуального стану досліджуваної проблеми запропоновані оптимальні практичні рекомендації для її розв'язання	
		Висновки	Висновки чіткі, повністю відображають розв'язання завдань дослідження	
		Захист	Доповідач вільно презентує результати дослідження, виступ лаконічний, у виступі чітко та послідовно викладені основні результати проведеного дослідження; надані повні відповіді на поставлені запитання	
2	82–89	Структура роботи	В цілому відображає сутність досліджуваної проблеми	Дуже добре
		Вступ	Актуальність дослідження в цілому обґрунтована. Об'єкт, предмет, мета дослідження визначені в цілому на належному рівні. Завдання дослідження в цілому розкривають поставлену мету. Практична значущість дослідження	

			розкрита на належному рівні	
		Теоретична частина	У роботі в цілому розкриті сучасні наукові підходи до розв'язання проблеми дослідження, подані результати їх аналізу та систематизації. На належному рівні розкрита сутність та структура досліджуваної проблеми, виділені її особливості та характерні риси, подані типології та класифікації	
		Практична частина	Подані результати аналізу та узагальнення досвіду практичного розв'язання досліджуваної проблеми іншими дослідниками; здійснений збір емпіричних даних з використанням адекватних меті та завданням дослідження методів; на основі отриманих результатів діагностики актуального стану досліджуваної проблеми в цілому запропоновані практичні рекомендації для її розв'язання	
		Висновки	Висновки відображають основні аспекти розв'язання завдань дослідження	
		Захист	Доповідач володіє змістом дослідження, виступ лаконічний, у виступі чітко та послідовно викладені основні результати проведеного дослідження; відповіді на поставлені запитання недостатньо повні	
3	75–81	Структура роботи	В основному відображає сутність досліджуваної проблеми	Добре
		Вступ	Актуальність дослідження в основному обґрунтована. Об'єкт, предмет, мета дослідження визначені у вигляді, який в основному розкриває сутність проведеного дослідження. Завдання дослідження в основному розкривають поставлену мету. У практичній значущості дослідження показані основні напрямки реалізації отриманих результатів	
		Теоретична частина	У роботі в основному розкриті сучасні наукові підходи до розв'язання проблеми дослідження, подані результати їх аналізу та систематизації. На середньому рівні розкрита сутність та структура досліджуваної проблеми, виділені її особливості та характерні риси, подані типології та класифікації	
		Практична частина	Подані результати аналізу та узагальнення досвіду практичного розв'язання досліджуваної проблеми іншими дослідниками; здійснений збір емпіричних даних з використанням адекватних меті та завданням дослідження методів; на основі	

			отриманих результатів діагностики актуального стану досліджуваної проблеми в основному запропоновані підходи для її практичного розв'язання	
		Висновки	Висновки частково відображають розв'язання завдань дослідження	
		Захист	Доповідач при викладі результатів дослідження прив'язаний до тексту, виступ лаконічний, у виступі викладені основні результати проведеного дослідження; надані відповіді не на всі поставлені запитання	
4	67–74	Структура роботи	Відображає окремі аспекти досліджуваної проблеми	Задовільно
		Вступ	Актуальність дослідження обґрунтована частково. Формулювання об'єкта, предмета, мети дослідження є досить загальними, при цьому розкривають сутність проведеного дослідження. Завдання частково розкривають поставлену мету дослідження. У практичній значущості показані окремі напрямки реалізації результатів дослідження	
		Теоретична частина	У роботі розкриті окремі аспекти сучасних наукових підходів до розв'язання проблеми дослідження, подані результати їх аналізу та систематизації. Сутність та структура досліджуваної проблеми розкрита досить вузько, виділені окремі її особливості та характерні риси	
		Практична частина	Подані результати аналізу та узагальнення досвіду практичного розв'язання досліджуваної проблеми іншими дослідниками; здійснений збір емпіричних даних з використанням адекватних меті та завданням дослідження методів; на основі отриманих результатів діагностики актуального стану досліджуваної проблеми запропоновані окремі підходи для її практичного розв'язання	
		Висновки	Висновки загальні, в основному відображають розв'язання завдань дослідження	
		Захист	Доповідач при викладі результатів дослідження прив'язаний до тексту, виступ носить загальний характер, у виступі викладені основні результати проведеного дослідження; надані відповіді не на всі поставлені запитання	
5	60–66	Структура роботи	Відображає окремі аспекти досліджуваної проблеми	Достатньо

		Вступ	Актуальність дослідження належним чином не обґрунтована. Об'єкт, предмет, мета дослідження досить загальні і не розкривають сутність проведеного дослідження. Завдання дослідження відображають окремі аспекти поставленої мети. Практична значущість дослідження належним чином не розкрита	
		Теоретична частина	Результати теоретичного аналізу проблеми мають досить загальний характер. На низькому рівні розкриті сучасні наукові підходи до розв'язання проблеми дослідження. Сутність та структура досліджуваної проблеми розкриті фрагментарно	
		Практична частина	Подані результати аналізу та узагальнення досвіду практичного розв'язання досліджуваної проблеми іншими дослідниками; здійснений збір емпіричних даних з використанням адекватних меті та завданням дослідження методів	
		Висновки	Висновки загальні, відображають розв'язання окремих завдань дослідження	
		Захист	Доповідач при викладі результатів дослідження прив'язаний до тексту, виступ має загальний характер, у виступі викладені окремі аспекти проведеного дослідження; не надані відповіді на поставлені запитання	
6	1–59	Структура роботи	Неоптимальна	Незадовільно
		Вступ	Актуальність дослідження не обґрунтована. Об'єкт, предмет, мета дослідження не розкривають сутність проведеного дослідження. Завдання дослідження не відображають визначеної мети. Практична значущість дослідження не розкрита	
		Теоретична частина	Сутність та структура досліджуваної проблеми не розкриті	
		Практична частина	Подані результати аналізу та узагальнення досвіду практичного розв'язання досліджуваної проблеми іншими дослідниками	
		Висновки	Висновки не відображають розв'язання завдань дослідження	
		Захист	Доповідач не володіє інформацією про результати дослідження; не надані відповіді на поставлені запитання	

Курсова робота з соціальної педагогіки відповідно до навчального плану освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота» становить окремий заліковий кредит та оцінюється за шкалою від 0 до 100 балів.

При оцінюванні курсової роботи комісія враховує якість наукового дослідження, дотримання вимог до оформлення роботи, а також вміння здобувача освіти захистити сформульовані положення, висновки і пропозиції.

При визначенні оцінки роботи враховується відгук керівника, виступ здобувача освіти під час захисту курсової роботи з соціальної педагогіки, його відповіді на зауваження керівника та на запитання членів комісії.

Оцінювання результатів захисту курсової роботи з соціальної педагогіки здійснюється у порядку, передбаченому прийнятою в університеті системою контролю знань за 100-бальною шкалою, з переведенням у шкалу ECTS та лінгвістичну оцінку [1, с. 12–13].

Таблиця 4

Шкала оцінювання результатів захисту курсових робіт з соціальної педагогіки здобувачів освіти

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання з незначними помилками
82–89	Дуже добре	B	вище середніх стандартів, але з деякими помилками
75–81	Добре	C	в цілому змістова робота зі значними помилками
67–74	Задовільно	D	непослідовно викладений матеріал зі значними недоліками
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	незадовільно

Курсові роботи з соціальної педагогіки зберігаються на кафедрі соціальної роботи та педагогіки вищої школи упродовж трьох років, потім списуються в установленому порядку й утилізуються.

5. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Положення про випускні кваліфікаційні роботи (проекти) : затверджено 29.06.2022 р. URL: https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_%D0%9F%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%96%D0%95%D0%9D%D0%9D%D0%AF_%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D0%B2%D0%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA_%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B8-%D0%A0%D0%B5%D0%B4-1.pdf (дата звернення: 22.11.2022).

2. Положення про організацію освітнього процесу на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях у Волинському національному університеті імені Лесі Українки : затверджено 29.06.2022 р. URL:

https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022Polozhennya_pro_org_anizatsiyu_navch._pr_otsesu_u_VNU_%D1%80%D0%B5%D0%B4.pdf (дата звернення: 22.11.2022).

3. Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки : затверджено 29.06.2022 р. URL:

https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_Polozh_pro_otzin_%D0%A0%D0%B5%D0%B4_%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%9C%D0%95%D0%94.pdf (дата звернення: 22.11.2022).

4. Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки : затверджено 14.02.2022 р. URL:

<http://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/03/polozhennya-pro-antyplagiat.pdf> (дата звернення: 22.11.2022).

5. Соціальна педагогіка : навч.-метод. посіб. / за ред. П. М. Гусак, Л. К. Грицюк. Луцьк : РВВ «Вежа» ВНУ імені Лесі Українки, 2010. Ч. 2. 564 с.

6. Сушик Н. С. Основи наукових досліджень в соціальній сфері : електронний курс освітнього компонента. URL: <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2312> (дата звернення: 22.11.2022).

7. Сушик Н. С. Соціальна педагогіка : електронний курс освітнього компонента. (Рекомендовано до використання в освітньому процесі науково-методичною радою ВНУ імені Лесі Українки, протокол № 2 від 19.10.2022 р.).

URL: <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=1364> (дата звернення: 22.11.2022).

Додаток А
Зразок титульної сторінки курсової роботи з соціальної педагогіки

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи

На правах рукопису

ГУРСЬКА ЮЛІЯ СЕРГІВНА

**СОЦІАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ
СЕРЕД УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ**

Спеціальність: 231 «Соціальна робота»
Освітньо-професійна програма «Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота»
Курсова робота з соціальної педагогіки

Науковий керівник:
СУШИК НАТАЛІЯ СТЕПАНІВНА
кандидат педагогічних наук, доцент

Луцьк 2022

771

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ СЕРЕД УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ	5
1.1. Сутність, фактори, шляхи, етапи, наслідки торгівлі людьми	5
1.2. Сутність, мета, завдання, зміст, види соціальної профілактики торгівлі людьми серед учнівської молоді	10
1.3. Форми, методи, засоби соціальної профілактики торгівлі людьми серед учнівської молоді	15
РОЗДІЛ 2. ЕФЕКТИВНІ ШЛЯХИ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ СЕРЕД УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ	20
2.1. Вивчення ставлення учнівської молоді до проблеми торгівлі людьми	20
2.2. Програма соціальної профілактики торгівлі людьми серед учнівської молоді	25
2.3. Практичні рекомендації для проведення соціальної профілактики торгівлі людьми серед учнівської молоді	30
ВИСНОВКИ	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	34
ДОДАТКИ	36

4.2. Методичні вказівки до написання курсової роботи з теорії та технологій соціальної роботи для здобувачів освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» (автор Валерій Петрович)

I. Загальні відомості про курсові роботи

Таблиця 1.

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 «Соціальна робота», 231 «Соціальна робота», «Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота» Бакалавр	Нормативний
Кількість годин / кредитів 90 год. / 3 кредити		Рік навчання 4 курс
		Семестр 7-ий
		Самостійна робота 84 год.
		Консультації 6 год.
Форма контролю залік		
Мова навчання		Українська

II. Роль і місце курсової роботи в професійній підготовці

Курсові роботи є кваліфікаційними науковими роботами, що виконуються здобувачами освіти індивідуально під час їхнього навчання в університеті. Вони містять науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, наукові положення, які виносяться автором для публічного захисту й дозволяють визначити міру засвоєння теоретичного матеріалу, вміння аналізувати й застосувати його в різних ситуаціях навчально-професійної та майбутньої професійної діяльності. Курсова робота виконується з метою закріплення, поглиблення і узагальнення знань, одержаних студентами за період навчання, їх застосування для комплексного вирішення конкретного фахового завдання. Її виконання дозволяє з'ясувати не лише рівень теоретичної та практичної компетентності студентів, але і їхнє вміння працювати з літературою, планувати дослідницький процес, самостійно проводити науково-дослідну роботу, аналізувати, систематизувати, узагальнювати теоретичні й емпіричні дані, підсумовувати отримані результати, формулювати необхідні висновки, обґрунтовувати шляхи й форми їх застосування в практиці професійної діяльності.

Тематика курсових робіт із теорії та технологій соціальної роботи розробляється викладачами кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи. На початку навчального року визначаються викладачі, які мають здійснювати керівництво здобувачами освіти під час написання й оформлення курсових робіт. Керівники знайомлять здобувачів освіти з переліком тем, з яких

вони самостійно обирають тему курсової роботи та узгоджують з науковим керівником.

До написання курсової роботи висуваються ряд основних *вимог*. Студент повинен:

– продемонструвати не тільки знання з теорії, набуті під час аудиторних занять та самостійної роботи з науково-методичною літературою та Інтернет-ресурсами, а й уміння творчо використовувати ці знання для дослідження реальних проблем у контексті майбутньої професійної діяльності;

– виявити достатню самостійність у розкритті теми. Наукові джерела, які використовуються, слугують лише підґрунтям для здійснення власного дослідження та аргументації напрацювань студента;

– дотримуватись логіки дослідження: *визначення сутності досліджуваної проблеми → аналіз проблеми з точки зору наукових напрацювань → дослідження проблеми в соціальній дійсності → власні висновки й рекомендації щодо подолання, розв'язання проблеми.*

III. Структура курсової роботи

Курсова робота повинна містити такі компоненти:

1. Титульний аркуш (його зразок подано в Додатку ...).

2. Зміст (його зразок подано в Додатку ...).

3. Вступ. У ньому обґрунтовується актуальність теми, визначається об'єкт, предмет, мета, завдання, методи дослідження.

Обґрунтування актуальності проблеми передбачає текстове мотивування відповіді на запитання: «Чому цю соціальну проблему (соціальне явище) важливо вивчати в даний час?». Для з'ясування цього питання можна коротко висвітлити: корисність і доцільність розробки проблеми для успішної діяльності установ соціальної сфери та соціально-виховних інституцій; зміст державних/регіональних документів, у котрих акцентується заявлена проблема; наявність ще недосліджених моментів; поширеність досліджуваного явища (за допомогою статистичних даних), його типовість і важливість для розвитку наук соціального та людинознавчого спрямування тощо.

При визначенні *об'єкту дослідження* необхідно врахувати, що він становить цілісне утворення елементів соціальної реальності чи знань про неї, що зафіксовані в темі у вигляді певних понять і виступають орієнтиром для подальшої конкретизації. Зміст об'єкту дає відповідь на запитання: «Що розглядається в даному дослідженні?». Наприклад: «*Об'єкт дослідження:* діяльність соціального працівника / фахівця із соціальної роботи в умовах громади / центру соціальних служб/центру надання соціальних послуг».

Предмет дослідження тісно пов'язаний із об'єктом дослідження. Він конкретно визначає той бік об'єкту, що безпосередньо досліджуються в курсовій роботі. Предмет ніби відповідає на питання: «Про що в даному об'єкті треба ширше і ґрунтовніше довідатись?». Наприклад: «*Предмет дослідження:* здійснення фахівцем із соціальної роботи територіальної громади діагностичної функції».

Чітке розуміння актуальності проблеми, об'єкту і предмету дослідження допомагає обґрунтовано сформулювати *мету курсової роботи*. Мета є лаконічно вираженим орієнтиром стосовно того, що буде досягнуте в результаті дослідження. Вона, як правило, спрямовує науковий пошук на одержання нових знань про предмет та їх експериментальну апробацію. Наприклад: «*Мета дослідження*: вивчити і проаналізувати напрями реалізації фахівцем із соціальної роботи територіальної громади діагностичної функції та виявити умови її успішного виконання».

Під час формулювання завдань курсової роботи спочатку окреслюються найзагальніші, теоретичні завдання, а потім більш деталізовані, емпіричні, що й дає можливість уявити логіку побудови дослідження. Формулювання завдань варто розпочинати такими дієсловами: виявити, з'ясувати, проаналізувати, описати, визначити, встановити, здійснити, сформулювати, висвітлити, показати тощо. Наприклад:

«*Завдання дослідження*:

1) вивчити особливості діагностики як основної складової соціальної технології;

2) вивчити й узагальнити досвід здійснення діагностичної функції фахівцем із соціальної роботи Рожищенської міської територіальної громади;

3) розробити пропозиції щодо підвищення ефективності здійснення діагностичної діяльності фахівцями із соціальної роботи.

Методика дослідження, використана в курсовій роботі, подається через перелік використаних *методів дослідження* і має бути адекватною обраному предмету, меті та завданням наукового пошуку.

Обсяг вступу становить 2-3 сторінки.

4. Основна частина курсової роботи.

Вона складається із розділів. Кожен з яких має підрозділи (параграфи).

Перший розділ носить теоретичний характер і демонструє обізнаність здобувача освіти з літературними джерелами з досліджуваної проблеми, вміння аналізувати і систематизувати матеріал, оцінити зроблене іншими дослідниками і висловити своє ставлення до тієї чи іншої точки зору. У цьому розділі розглядаються основні методики, методий інструментарій дослідження, які вчені пропонують для вивчення обраної проблеми.

Другий (третій) розділ носить експериментальний характер. Автор описує як і де відбувалось емпіричне дослідження, аналізує й узагальнює результати проведеного дослідження.

5. Висновки. Вони висвітлюють найважливіші наукові та практичні результати, отримані в ході курсового дослідження, відповідно до сформульованих завдань. Обсяг висновків становить 2-3 сторінки.

6. Список використаної літератури. В алфавітному порядку подаються використані літературні джерела (20-25 найменувань), відповідно до бібліографічних вимог (ДСТУ: 2015).

7. Додатки. Для повноти сприйняття досліджуваної проблеми створюються додатки, які можуть містити: ілюстративні матеріали до основної

частини курсової роботи (переважно експериментального розділу), великі за обсягом таблиці, схеми, плани, протоколи і довідки діяльності закладів освіти /соціальних служб/ центрів надання соціальних послуг тощо.

Загалом обсяг курсової роботи повинен становити 25-30 сторінок без урахування додатків.

IV. Послідовність та технологія написання курсової роботи

Праця над курсовою роботою є тривалою і *алгоритм* її виконання складається з наступних дій здобувача освіти:

1. Ознайомлення із пропонованою тематикою курсових робіт.
2. Вибір теми.
3. Ознайомлення із методичними вказівками щодо написання курсової роботи.
4. Складання бібліографічного списку наявних у бібліотеці та Інтернет-порталах літературних джерел із обраної теми.
5. Проведення первинного опрацювання літературних та Інтернет-джерел і відбір тих із них, які найбільше відповідають проблемі.
6. Повторне опрацювання відібраних літературних та Інтернет-джерел з фіксацією необхідної інформації.
7. Вибір соціологічних, психолого-педагогічних методів дослідження і розробка, за порадами керівника, програми і методики наукового пошуку.
8. Складання плану курсової роботи.
9. Розробка наукового апарату вступу (об'єкт, предмет, мета, завдання дослідження) – як орієнтиру пошукової роботи.
10. Виклад у теоретичній частині курсової роботи літературного огляду та аналізу наукових досліджень проблеми.
11. Проведення емпіричного дослідження за розробленою методикою.
12. Аналіз результатів емпіричного дослідження і висвітлення їх в дослідній частині курсової роботи.
13. Написання висновків роботи відповідно до поставлених завдань.
14. Здійснення літературно-графічного оформлення курсової роботи в цілому.
15. Представлення роботи керівникові на перевірку та рецензування.
16. Підготовка виступу, який виголошується під час захисту курсової роботи.

V. Вимоги до оформлення курсової роботи

Вимоги до остаточного оформлення курсової роботи поділяються на такі різновиди:

Наукового викладу. Мова і стиль курсової роботи повинні носити науковий характер. Для наукового викладу тексту притаманні смислова завершеність, цілісність і зв'язність. Найважливішими засобами вираження наукового мислення автора є спеціальні функціонально-синтаксичні засоби зв'язку, що вказують на послідовність розвитку думки («спочатку, насамперед, потім, по-перше тощо»), заперечення («проте, тимчасом, але, у той час як»), причинно-наслідкові відношення («таким чином, тому, внаслідок цього, крім

того, до того ж»), перехід від однієї думки до іншої («раніше ніж перейти до..., звернімося до..., розглянемо, зупинимось на...»), результат, висновок («отже, значить, як висновок, підсумовуючи, слід сказати...»).

Чіткості посилань. У процесі викладу інформаційного матеріалу курсової роботи (особливо її першого розділу) автор використовує посилання. Найчастіше використовується цитування, тобто підтвердження власних аргументів із допомогою авторитетних вчених, дослідників. Цитований текст береться в лапки і обов'язково супроводжується посиланням на джерело. Тобто після використаної цитати необхідно в квадратних дужках зазначити номер праці (відповідно бібліографічному списку) та через кому сторінку, з якої вона запозичена. *Наприклад:* [32, с. 25]. При використанні у тексті ідей декількох вчених у довільному викладі автора роботи, посилання на джерела робляться згідно з їхнім переліком у квадратних дужках, *наприклад:* «... у працях зарубіжних психологів...[1-7, 15, 67]...».

Запису бібліографічних джерел. Оформлення записів у списку використаної літератури здійснюється способами поданими в таблиці 2.

Таблиця 2

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги і монографії з одним автором	<p>Слозанська Г.І. Соціальна робота в територіальній громаді: теорії, моделі та методи : монографія. Тернопіль : Осадца Ю. В. 2018. 381 с.</p> <p>Теслюк В. М. Технології соціально-педагогічної діяльності : навч. посіб. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 360 с.</p> <p>Іванова І.Б. Методи соціальної роботи (на основі Державних стандартів соціальних послуг): навч. посіб. К.: Університет «Україна», 2018. 302 с.</p>
Декілька авторів	<p>Фурман А.В., Підгурська М.В. Історія соціальної роботи : навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 174 с.</p> <p>Лукашевич М. П. Семигіна Т. В. Соціальна робота: теорія і практика : підручник : 2-е вид. К.: Каравела, 2015. 368 с.</p>
Колективні, редактовані та офіційні видання	<p>Соціальна робота з сім'ями: теорії, моделі, ефективні практики [Текст] : монографія / За редакцією В. Петровича, С. Чернети. Луцьк : ФОП Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2021. 340 с.</p> <p>Технології соціальної роботи за місцем проживання : навч. посібник / укладачі Іващенко К. В., Коцур І. В. Умань : ФОП Жовтий О.О., 2015. 101 с.</p>
Багатомні видання та статті багатомних видань	<p>Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч.; Ч. І. Сучасні орієнтири та ключові технології / З. П. Кияниця, Ж. В. Петрочко. К. : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256 с.</p> <p>Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб.: У 2-х част. Ч. II. Ознаки вразливості та специфіка підтримки сім'ї та дитини / А. В. Аносова, О. В. Безпалько, В. С. Петрович, Т.П. Цюман та ін. За заг. ред.: Т. М. Журавель, З. П. Кияниці. К. : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 348 с.</p>
Статті у наукових збірниках та тези	Семигіна Т., Лиховид Д. Значення он-лайн опитування для формування соціального капіталу територіальної громади

доповідей, матеріали науково-практичних конференцій	<i>Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії</i> : матеріали XXXII міжнар. наук.-практ. інтернет- конф. (29-30 листопада, 2016). Переяслав-Хмельницький, 2016. С.105-106. Петрович В.С. Нові підходи у профілактиці ВІЛ/СНІДУ та інших соціально небезпечних захворювань у громаді. <i>Проблеми та перспективи розвитку територіальних громад в соціальній сфері</i> : матеріали доповідей та повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 24 вересня 2021 р.). Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2021. С. 68-73.
Статті з періодичних видань	Лях Т., Петрович В., Лехолетова М. Соціально-педагогічна робота з батьками щодо підтримування ними дітей у період війни. <i>Ввічливість. Humanitas</i> , 2022. № 2. С. 24–30.
Законодавчі та нормативні документи	Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12 січ. 2017 р. № 40. <i>Офіційний вісник України</i> . 2017. № 20. С. 136–141. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19
Методичні матеріали	Просвітницький тренінг «Я – майбутня мама» для дівчат старшого шкільного віку / Автор-упоряд.: О.В. Тіунова. Тернопіль, ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2018. 90 с.
Дисертації, автореферати дисертацій	Скочко, М. О. Організаційно-змістові засади надання соціальних послуг у сільській місцевості : дис. ... д-ра філософії : 231. Умань, 2021. 223 с. Братусь І. В. Соціально-педагогічна робота з юними матерями у США та Великій Британії : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Луганськ : Луганський національний педагогічний університет ім. Т. Шевченка, 2007. 20 с.
Переклад з іншої мови	Гарфорд, Тім. Речі, що змінили світ. Історія економіки в 50 винаходах : пер. з англ. Київ, 2018. 352 с.
Інтернет-ресурси	Кейс-менеджмент внутрішньопереміщених осіб : методичні рекомендації. URL: http://conferences.neasmo.org.ua/uk/art/3470 Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резилієнс : посібник з проведення тренінгу / Н. Гусак, В. Чернобровкіна та ін. ; за заг. ред. Н. Гусак. Київ : НаУКМА, 2017. 174 с. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/11902
Сторінки веб-сайтів	Чайка А. С. Інклюзивна освіта – шлях до повноцінної соціалізації учнів з особливими освітніми потребами. <i>Всеосвіта</i> : веб-сайт. URL: https://vseosvita.ua/library/inkluzivna-osvita-slah-do-povnocinnoi-socializacii-ucniv-z-oop-1906.html

Використання наочно-графічних способів висвітлення матеріалу. У курсових роботах мають місце такі засоби:

Схема – це зображення, котре передає за допомогою умовних позначень основну ідею соціального явища або процесу і показує взаємозв'язок їх головних елементів. Схема підписується внизу. *Наприклад*: Рис. 1.2. Основні напрями здійснення діагностичної функції соціальним працівником територіальної громади.

Діаграма (графік) – один із способів графічного зображення залежності між величинами. У діаграмах наочно відбивають і аналізують масові дані досліджень. Діаграма підписується внизу. *Наприклад:* Рис. 2.3. Порівняння результатів діагностування наявності звичок тютюнопаління у 2020 і 2021 роках.

Цифровий матеріал, коли його багато або є необхідність у зіставленні певних показників, як правило, оформлюють у таблиці. Таблиця являє собою такий спосіб подання інформації, при якому цифровий або текстовий матеріал групується в рядки і графи, відокремлені одна від іншої вертикальними та горизонтальними лініями. Таблиці передують їй назва. *Наприклад:* Таблиця 2.2. Перелік та характеристика основних методів діагностики, які використовуються в практичній діяльності соціального працівника територіальної громади. Таблиця підписується зверху.

Фотографія – найбільш переконливий і достовірний засіб наочної передачі дійсності та соціально-педагогічного явища зі всіма його особливостями. Фотографії з підписами подаються в додатках.

Оформлення додатків. Додатки оформляють як продовження курсової роботи і кожен із них починають з нової сторінки. Посередині рядка над заголовком друкується слово «Додаток ...» і номер, що позначає послідовність посилань на додаток в тексті (наприклад, додаток А). Кожен додаток має заголовок.

Технічне оформлення курсової роботи. Роботу друкують на білих стандартних аркушах формату А4 (210 x 297 мм) в текстовому редакторі Microsoft Word з дотриманням таких вимог: шрифт Times New Roman, розмір 14 кеглів, інтервал 1,5; поля: зліва – 30 мм, справа – 15 мм, зверху і знизу – 20 мм.

VI. Рецензування, захист, оцінювання і зберігання курсової роботи

Після завершення написання курсової роботи, здобувач освіти подає її керівникові на перевірку. Після перевірки і рецензування курсової роботи викладач допускає здобувача освіти до захисту. Процедура захисту здійснюється в терміни, визначені деканатом. Під час захисту здобувач освіти робить коротке повідомлення про проведене наукове дослідження (4-5 хвилин), відповідає на поставлені членами комісії та присутніми запитання, знайомиться із відгуком і зауваженнями керівника. Комісія оцінює курсові роботи за такими параметрами і критеріями, які наведені в таблиці 3:

Таблиця 3

Таблиця відповідності результатів захисту курсової роботи за різними шкалами та критерії оцінювання

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Пояснення оцінки ECTS	Критерії оцінювання	Рівень компетентності
----------------------------------	-----------------------	-----------------------	---------------------	-----------------------

90-100	A	відмінне виконання	Оцінка виставляється за курсову роботу, яка носить дослідницький характер, оформлена згідно вимог, матеріал викладено логічно і послідовно з відповідними висновками. Робота має позитивні відгуки наукового керівника. Під час захисту студент показує глибокі знання з питань теми, оперує даними дослідження, вносить пропозиції по темі дослідження, під час доповіді використовує презентацію, впевнено і докладно відповідає на поставлені запитання.	Високий (творчий)
82-89	B	вище середнього рівня	Оцінка виставляється за курсову роботу, яка носить дослідницький характер, оформлена згідно вимог, матеріал викладено логічно і послідовно з відповідними висновками. Робота має позитивні відгуки наукового керівника. Під час захисту студент показує знання з питань теми, оперує даними дослідження, без особливих труднощів відповідає на поставлені запитання. У мові роботи є лише незначні погрішності.	Вище середнього (конструктивно-варіативний)
75-81	C	загалом хороша робота	Оцінка виставляється за курсову роботу, яка носить дослідницький характер, оформлена за вимогами, які пред'являються до курсових робіт, матеріал викладено логічно і послідовно з відповідними висновками. Робота має позитивні відгуки наукового керівника, є незначні зауваження. Під час захисту роботи студент показує знання з питань теми, оперує даними дослідження, відповідає на поставлені запитання. У структурі, мові і стилі роботи є погрішності.	Середній (репродуктивний)
67-74	D	непогано	Оцінка виставляється за курсову роботу, яка носить дослідницький характер, в основному оформлена згідно вимог, але має поверхневий аналіз, матеріал викладено непослідовно та необґрунтовано. Робота має зауваження керівника щодо змісту та методики. Наочна інформація не завжди коментується. Основні тези роботи розкриті, але недостатньо обґрунтовані, нечітко сформульовано висновки, пропозиції і рекомендації. Під час захисту студент виявляє невпевненість, показує слабкі знання питань теми, не завжди дає вичерпні аргументовані відповіді на запитання. Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.	

60-66	E	виконання відповідає мінімальним критеріям	Оцінка виставляється за курсову роботу, яка частково носить дослідницький характер, в основному оформлена згідно вимог, але має недостатньо критичний аналіз, матеріал викладено непослідовно та необґрунтовано. Робота має значні зауваження керівника щодо змісту та методики. Наочна інформація не коментується. Основні тези роботи розкриті, але недостатньо обґрунтовані, нечітко сформульовано висновки, пропозиції та рекомендації. Під час захисту здобувач освіти виявляє невпевненість, показує слабкі знання питань теми, не дає вичерпні аргументовані відповіді на запитання. Здобувач освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання й розуміння основних положень і лише за допомогою викладача може виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.	
1-59	FX	необхідне доопрацювання і перезаст	Оцінка виставляється за курсову роботу, яка не носить дослідницького характеру, не має аналізу і не відповідає вимогам, які ставляться до курсових робіт. У роботі немає висновків або вони носять декларативний характер. У відгуку наукового керівника є критичні зауваження. Під час захисту курсової роботи студент у відповідях допускає суттєві помилки або не може відповісти на жодне поставлене запитання за її темою, не знає теорії.	Низький (рецептивно-продуктивний)

У випадку, коли курсова робота оцінена на «незадовільно», студенту надається право у тижневий термін доопрацювати її і знову представити комісії. Курсові роботи (разом з рецензіями на них) зберігаються на кафедрі протягом двох років. Потім вони списуються у встановленому порядку.

VII. Перелік проблем дослідження із теорії та технологій соціальної роботи (тематика курсових робіт може деталізуватися, видозмінюватися за погодженням із науковим керівником, гарантом освітньої програми та завідувачем кафедри)

1. Сучасне бачення провідних компонентів соціальної роботи (з урахуванням глобальних стандартів і пріоритетів, визначених міжнародними фаховими асоціаціями).

2. Фундатори професійної соціальної роботи в громаді.

3. Дотримання глобальних принципів соціальної роботи в умовах воєнних дій.

4. Орієнтація на глобальні принципи соціальної роботи в роботі з біженцями та вимушено переміщеними особами.

5. Моделі прийняття професійних рішень (деталізація соціальної ситуації і категорії клієнтів за вибором здобувача освіти).

6. Етичні дилеми у соціальній роботі (деталізація соціальної ситуації і категорії клієнтів за вибором здобувача освіти).

7. Сучасні перспективи соціальної роботи та їх вплив на вирішення ключових соціальних проблем в Україні.

8. Реалізація підходу, орієнтованого на сильні сторони клієнтів (вибір соціальної установи та категорії клієнтів за вибором здобувача освіти).

9. Ключові підходи соціальної роботи щодо забезпечення належних умов життя внутрішньо переміщених осіб в умовах військового часу.

10. Цілі та інтервенції соціальної роботи, спрямовані на підвищення якості життя індивідів, груп, громад, суспільства в цілому (за вибором здобувача освіти).

11. Резилієнс (стресостійкість) у соціальній роботі (в умовах воєнного часу).

12. Наснаження (емпаурмент) в соціальній роботі.

13. Зміст (*особливості*) соціальної роботи з ... (категорія осіб – на вибір здобувача освіти).

14. Зміст рекламно-інформаційної (*вид, напрям соціальної роботи* – на вибір здобувача освіти) роботи соціального працівника.

15. Роль неурядових (громадських, релігійних) організацій у соціальному вихованні дітей (вікова група за вибором здобувача освіти).

16. Соціальний супровід ... (категорія осіб – на вибір здобувача освіти).

17. Соціальна реабілітація ... (категорія осіб – на вибір здобувача освіти).

18. Формування соціальної активності ... (категорія осіб – на вибір здобувача освіти) в умовах територіальної громади.

19. Технології соціальної роботи з ... (категорія осіб – на вибір здобувача освіти) в умовах ТГ.

20. Технологія представництва інтересів отримувачів соціально-педагогічних послуг – ... (категорія осіб – на вибір здобувача освіти) в умовах ТГ.

21. Технологія соціальної медіації у діяльності соціального працівника в ... (установа, організація – на вибір здобувача освіти).

22. Перспективи розвитку (шляхи удосконалення) соціальної роботи з ... (категорія осіб – на вибір здобувача освіти) у ... (заклад, установа, організація – на вибір здобувача освіти).

23. Організація діяльності шелтерів (місць постійного проживання) для внутрішньо переміщених осіб.

24. Особливості здійснення соціальної підтримки родин із дітьми, чії родичі перебувають в зоні бойових дій, в умовах територіальної громади

25. Соціальна робота з батьками, що виховують дітей з інвалідністю в умовах сімейного мікросоціуму.

26. Соціально-педагогічна робота з батьками щодо підтримування ними дітей у період війни.

27. Соціальна робота з вразливими категоріями населення (категорія осіб – на вибір здобувача освіти) в умовах територіальної громади

28. Профілактика суїцидальної поведінки серед підлітків, які навчаються у закладах професійно-технічної освіти (фахових технічних коледжах)

29. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми, які повернулися із вимушеної міграції.

30. Використання арт-терапевтичних методик та технологій у соціальній роботі (категорія осіб – на вибір здобувача освіти).

31. Розробка та впровадження PR-технологій, спрямованих на залучення бізнесових кіл до реалізації соціальних ініціатив громади.

32. Соціальна допомога особам, які пережили травму чи втрату (зокрема, внаслідок стихійного лиха або війни)

33. Соціально-педагогічні проблеми роботи з дітьми, котрі стали сиротами внаслідок загибелі батьків або інших непередбачуваних обставин.

34. Проблеми попередження негативної професійної деформації соціального педагога/працівника.

35. Використання інтерактивних форм у просвітницько-профілактичній соціально-педагогічній діяльності.

36. Соціально-педагогічна робота з дітьми, котрі схильні до вживання психоактивних речовин.

37. Особливості роботи соціального працівника/фахівця із соціальної роботи з сім'ями, що мають дітей з відхиленнями в розвитку (в умовах територіальної громади)»

38. Соціальна адаптація внутрішньо переміщених сімей з дітьми

VIII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Архипова С. П. Майборода Г. Я. Підготовка науково-дослідних робіт із соціально-педагогічних дисциплін: навчально-методичні матеріали для студентів і керівників курсових (кваліфікаційних, дипломних і магістерських) робіт. Черкаси : Редакційно-видавничий відділ ЧНУ, 2006. 108 с.

2. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.

3. Зацерковний В. І. Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.

4. Кодекс академічної доброчесності ВНУ імені Лесі Українки URL: <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/Kodeksakademichnoyi-dobrochesnosti.pdf>

5. Коломієць Л. І., Шульга Г. Б. Методичні рекомендації до написання курсових робіт студентами галузі знань 23 Соціальна робота спеціальності 231 Соціальна робота. Вінниця, 2019. 42 с.

6. Методичні рекомендації до виконання наукових робіт (для студентів спеціальності 231 «Соціальна робота») / Упоряд.: А.М. Попович, О.П. Бартош, О.С. Повідайчик. Ужгород: УжНУ, 2019. 36 с.

7. Методичні рекомендації до написання та захисту курсових робіт для бакалаврів освітньо-професійної програми «Соціальна робота» спеціальності 231 Соціальна робота / укладачі В. А. Поліщук, Н. С. Олексюк. Тернопіль :

ТНПУ, 2022. 27 с.

8. Національний стандарт України. ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 16 с.

9. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / за заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль, 2014. 272 с.

10. Палагнюк Ю. В., Сургова С. Ю. Методичні рекомендації для виконання магістерських робіт зі спеціальності 231 «Соціальна робота». Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. 36 с.

11. Положення про випускні кваліфікаційні роботи (проекти) <https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2020-11/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D0%B2%D0%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA%D0%BD%D1%96%20%D0%BA%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82%D0%B8.pdf>

12. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII, редакція від 25.07.18. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ АТЕСТАЦІЇ

5.1. Методичні вказівки до написання кваліфікаційної роботи» (автор Світлана Чернета)

І. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 «Соціальна робота», 231 «Соціальна робота», «Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота» Бакалавр	Нормативний
Кількість годин / кредитів 60 год. / 2 кредити		Рік навчання 4 курс
		Семестр 7, 8
		Самостійна робота 56 год.
		Консультації 4 год.
		Форма контролю захист
Мова навчання	Українська	

1. **Випускна кваліфікаційна робота (проект)** – це вид наукової роботи, який дає можливість виявити рівень наукової та фахової підготовки студента з означеного фаху. Виконання ВКР та її захист перед Державною екзаменаційною комісією (далі – ДЕК) є перевіркою підготовки фахівця до самостійної діяльності з обраного напряму підготовки (спеціальності) (освітньої програми), його спроможності самостійно аналізувати стан проблем у певній галузі науки, розробляти необхідні пропозиції.

ВКР ОС «бакалавр» – самостійно виконана робота студента, яка свідчить про вміння автора працювати з літературою, узагальнювати й аналізувати фактичний матеріал, використовувати теоретичні знання і практичні навички, отримані під час оволодіння відповідною освітньо-професійною програмою; має елементи наукового дослідження.

Тематика кваліфікаційних робіт визначається й затверджується кафедрою соціальної роботи та педагогіки вищої школи відповідно до мети, завдань, змісту ОПП «Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота». Вона повинна бути актуальною й тісно пов'язаною із розв'язанням практичних фахових завдань.

Здобувачам освіти надається право вільного вибору теми кваліфікаційної роботи з із запропонованого кафедрою соціальної роботи та педагогіки вищої школи переліку. Здобувачі освіти також можуть обґрунтовано пропонувати свої теми для написання кваліфікаційної.

Вимоги до змісту, структури та оформлення кваліфікаційних робіт передбачені Положенням про випускні кваліфікаційні роботи (проекти), яке затверджене ректором Волинського національного університету імені Лесі Українки від 11 вересня 2020 року (https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2021-02/Polozhennia_pro_vypuskni_kvalifikatsiini_roboty.pdf).

Під час написання кваліфікаційної роботи у здобувачів освіти формуються такі компетентності:

Загальні компетентності

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 5. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК 6. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 7. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 10. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 11. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 12. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 14. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

ЗК 15. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Фахові компетентності

ФК 1. Знання і розуміння сутності, значення і видів соціальної роботи та основних її напрямів (психологічного, соціально-педагогічного, юридичного, економічного, медичного).

ФК 2. Здатність прогнозувати перебіг різних соціальних процесів.

ФК 3. Знання і розуміння нормативно-правової бази стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення.

ФК 4. Здатність до аналізу соціально-психологічних явищ, процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальної групи і громади.

ФК 5. Здатність до виявлення, соціального інспектування і оцінки потреб вразливих категорій громадян, у тому числі які опинилися в складних життєвих обставинах.

ФК 6. Знання і розуміння організації та функціонування системи соціального захисту і соціальних служб.

ФК 7. Здатність до співпраці у міжнародному середовищі та розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці.

ФК 8. Здатність застосовувати сучасні експериментальні методи роботи з соціальними об'єктами в польових і лабораторних умовах.

ФК 9. Здатність оцінювати соціальні проблеми, потреби, особливості та ресурси клієнтів.

ФК 10. Здатність розробляти шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення.

ФК 11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей.

ФК 12. Здатність ініціювати соціальні зміни, спрямовані на піднесення соціального добробуту.

ФК 13. Здатність до розробки та реалізації соціальних проєктів і програм.

ФК 14. Здатність до застосування методів менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю соціальних робітників і волонтерів, іншого персоналу.

ФК 15. Здатність взаємодіяти з клієнтами, представниками різних професійних груп та громад.

ФК 16. Здатність дотримуватися етичних принципів та стандартів соціальної роботи.

ФК 18. Здатність до генерування нових ідей та креативності у професійній сфері.

ФК 19. Здатність оцінювати результати та якість професійної діяльності у сфері соціальної роботи.

ФК 20. Здатність до сприяння підвищенню добробуту і соціального захисту осіб, здійснення соціальної допомоги та надання підтримки тим, хто перебуває у складних життєвих обставинах.

ФК 21. Здатність організовувати та здійснювати соціально-педагогічну роботу в закладах освіти, в т.ч. впроваджувати технології соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю.

ФК 23. Здатність здійснювати соціально-правову підтримку осіб/сімей з урахуванням ключової ознаки вразливості.

ФК 24. Здатність організовувати та здійснювати профілактичну діяльність для попередження поведінкових відхилень, соціальних ризиків та складних життєвих обставин.

Результати навчання

ПРН1. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування професійних завдань і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між соціальними подіями та явищами.

ПРН 2. Вільно спілкуватися усно і письмово державною та іноземною мовами з професійних питань.

ПРН 3. Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід.

ПРН 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу соціальної проблеми.

ПРН 5. Теоретично аргументувати шляхи подолання проблем та складних життєвих обставин, обирати ефективні методи їх вирішення, передбачати наслідки.

ПРН 6. Розробляти перспективні та поточні плани, програми проведення заходів, оперативно приймати ефективні рішення у складних ситуаціях.

ПРН 8. Критично аналізувати й оцінювати чинну соціальну політику країни, соціально-політичні процеси на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.

ПРН 9. Використовувати відповідні наукові дослідження та застосовувати дослідницькі професійні навички у ході надання соціальної допомоги.

ПРН 10. Аналізувати соціально-психологічні процеси в малих та великих групах.

ПРН 11. Використовувати методи профілактики для запобігання можливих відхилень у психічному розвитку, порушень поведінки,

міжособистісних стосунків, для розв'язання конфліктів, попередження соціальних ризиків та складних життєвих обставин.

ПРН 12. Визначати зміст співпраці з організаціями-партнерами з соціальної роботи для виконання завдань професійної діяльності.

ПРН 13. Використовувати методи соціальної діагностики у процесі оцінювання проблем, потреб, специфічних особливостей та ресурсів клієнтів.

ПРН 14. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна соціальна допомога.

ПРН 15. Приймати практичні рішення для покращення соціального добробуту та підвищення соціальної безпеки.

ПРН 16. Застосовувати методи менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю соціальних робітників і волонтерів, іншого персоналу.

ПРН 17. Встановлювати та підтримувати взаємини з клієнтами на підґрунті взаємної довіри та відповідно до етичних принципів і стандартів соціальної роботи, надавати їм психологічну підтримку й наснажувати клієнтів.

ПРН 18. Налагоджувати співпрацю з представникам різних професійних груп та громад; використовувати стратегії індивідуального та колективного представництва інтересів клієнтів.

ПРН 19. Виявляти сильні сторони та залучати особистісні ресурси клієнтів, ресурси соціальної групи і громади для розв'язання їх проблем, виходу із складних життєвих обставин.

ПРН 20. Виявляти етичні дилеми та суперечності у професійній діяльності та застосовувати засоби супервізії для їх розв'язання.

ПРН 21. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.

ПРН 22. Демонструвати вміння креативно вирішувати проблеми та приймати інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей.

ПРН 23. Конструювати процес та результат соціальної роботи в межах поставлених завдань, використовувати кількісні та якісні показники, коригувати план роботи відповідно до результатів оцінки.

ПРН 24. Дотримуватися активного способу життя та впроваджувати його в особисту та професійну діяльність.

ПРН 25. Здатність до раціонального вибору і реалізації технологій соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю в закладах освіти.

2. Орієнтовний перелік тем кваліфікаційної роботи :

1. Соціально-педагогічні засади формування гендерної культури старшокласників в умовах закладу загальної середньої освіти
2. Соціальна профілактика насильства над жінками у сім'ї
3. Соціальна профілактика домашнього насильства серед старшокласників

4. Соціальна адаптація дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування до умов центру соціально-психологічної реабілітації дітей
5. Соціальна профілактика тютюнопаління у студентської молоді
6. Соціально-педагогічна профілактика Інтернет-залежності у студентської молоді
7. Соціально-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах закладу загальної середньої освіти
8. Профілактика шкідливих звичок серед підлітків
9. Соціально-педагогічна робота з дітьми трудових мігрантів
10. Соціально-педагогічні засади формування позитивного ставлення старшокласників до усиновлення дітей-сиріт
11. Попередження агресивної поведінки підлітків
12. Профілактика вживання алкоголю дітьми та молоддю
13. Профілактика алкоголізму та наркоманії у сім'ї
14. Соціально-педагогічна робота з підлітками, схильними до суїцидальної поведінки
15. Профілактика дезадаптивної поведінки старшокласників
16. Соціальна робота з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах
17. Соціальна робота з неповними сім'ями в територіальній громаді
18. Соціальна реабілітація людей похилого віку
19. Попередження булінгу серед школярів-підлітків
20. Соціально-педагогічна робота з соціально обдарованими підлітками
21. Соціально-педагогічна профілактика булінгу в підлітковому середовищі
22. Соціально-педагогічна робота з попередження насильства над дітьми в сім'ї у закладі загальної середньої освіти
23. Формування лідерських якостей майбутніх соціальних працівників
24. Соціально-педагогічна робота з неповною сім'єю в закладі загальної середньої освіти
25. Соціально-педагогічна робота з внутрішньо переміщеними дітьми

3. Оцінювання випускних кваліфікаційних робіт

Оцінювання результатів складання державних іспитів та захисту ВКР здійснюється у порядку, передбаченому прийнятою в університеті системою контролю знань за 100- бальною шкалою з переведенням у шкалу ECTS та лінгвістичну оцінку:

90–100 балів (A) – відмінно – відмінне виконання з незначними помилками,

82–89 балів (B) – дуже добре – вище середніх стандартів, але з деякими помилками;

75–81 балів (C) – добре – в цілому змістова робота зі значними помилками;

67–74 балів (D) – задовільно – непослідовно викладений матеріал зі значними недоліками;

60–67 балів (E) – достатньо – виконання відповідає мінімальним критеріям;

менше 60 балів (FX) – незадовільно.

5.2. Навчально-методичне забезпечення освітнього компонента «Атестаційний екзамен» (автор Світлана Чернета)

Пояснювальна записка

Стандарт вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, освітньо-професійна програма «Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота» та навчальний план підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» передбачають, що атестація здійснюється у формі атестаційного екзамену та публічного захисту кваліфікаційної роботи.

Метою підготовки здобувачів освіти на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти є професійна підготовка висококваліфікованих, конкурентоздатних, компетентних фахівців із соціальної роботи, соціальних педагогів, педагогів-організаторів з широким доступом до професійної діяльності в освітній та соціальній сфері.

Силабус екзамену включає питання основних освітніх компонентів циклу загальної, професійної та практичної підготовки, в першу чергу – «Соціальної педагогіки», «Правового забезпечення соціальної роботи», «Теорії та технологій соціальної роботи», «Соціальної роботи з різними категоріями клієнтів», «Теорії і методів профілактики девіантної поведінки», «Соціально-педагогічної роботи в закладах освіти», «Теорії та історії соціального виховання», «Соціальної політики». Зміст програми базується на основних положеннях силабусів зазначених освітніх компонентів, які вивчались здобувачами освіти у передбачених навчальними планами семестрах, та доповнений сучасними науковими соціально-педагогічними дослідженнями.

Підготовка до атестаційного екзамену здобувачами освіти повинна орієнтуватись на такі головні вимоги до змісту відповідей на всі питання білету:

– відображення усіх різновидів компетентностей:

інтегральної ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів соціальної роботи і характеризується комплексністю та невизначеністю умов;

загальних ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК 4. Здатність

застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 5. Здатність планувати та управляти часом. ЗК 6. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 7. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. ЗК 9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК 10. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК 11. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми. ЗК 12. Здатність приймати обґрунтовані рішення. ЗК 14. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків. ЗК 15. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо;

фахових ФК 1. Знання і розуміння сутності, значення і видів соціальної роботи та основних її напрямів (психологічного, соціально-педагогічного, юридичного, економічного, медичного). ФК 2. Здатність прогнозувати перебіг різних соціальних процесів. ФК 3. Знання і розуміння нормативно-правової бази стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення. ФК 4. Здатність до аналізу соціально-психологічних явищ, процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальної групи і громади. ФК 5. Здатність до виявлення, соціального інспектування і оцінки потреб вразливих категорій громадян, у тому числі які опинилися в складних життєвих обставинах. ФК 6. Знання і розуміння організації та функціонування системи соціального захисту і соціальних служб. ФК 7. Здатність до співпраці у міжнародному середовищі та розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці. ФК 8. Здатність застосовувати сучасні експериментальні методи роботи з соціальними об'єктами в польових і лабораторних умовах. ФК 9. Здатність оцінювати соціальні проблеми, потреби, особливості та ресурси клієнтів. ФК 10. Здатність розробляти шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення. ФК 11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей. ФК 12. Здатність ініціювати соціальні зміни, спрямовані на піднесення соціального добробуту. ФК 13. Здатність до розробки та реалізації соціальних проєктів і програм. ФК 14. Здатність до застосування методів менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю соціальних робітників і волонтерів, іншого персоналу. ФК 15. Здатність взаємодіяти з клієнтами, представниками різних професійних груп та громад. ФК 16. Здатність дотримуватися етичних принципів та стандартів соціальної роботи. ФК 18. Здатність до генерування нових ідей та креативності у професійній сфері. ФК 19. Здатність оцінювати результати та якість професійної діяльності у сфері соціальної роботи. ФК 20. Здатність до сприяння підвищенню добробуту і соціального захисту осіб, здійснення соціальної допомоги та надання підтримки тим, хто перебуває у складних життєвих обставинах. ФК 21. Здатність організовувати та здійснювати соціально-педагогічну роботу в закладах освіти, в т.ч. впроваджувати технології соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю. ФК 24. Здатність організовувати та здійснювати профілактичну

діяльність для попередження поведінкових відхилень, соціальних ризиків та складних життєвих обставин.)

результатів навчання ПРН1. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування професійних завдань і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між соціальними подіями та явищами. ПРН 2. Вільно спілкуватися усно і письмово державною та іноземною мовами з професійних питань. ПРН 3. Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід. ПРН 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу соціальної проблеми. ПРН 5. Теоретично аргументувати шляхи подолання проблем та складних життєвих обставин, обирати ефективні методи їх вирішення, передбачати наслідки. ПРН 6. Розробляти перспективні та поточні плани, програми проведення заходів, оперативно приймати ефективні рішення у складних ситуаціях. ПРН 8. Критично аналізувати й оцінювати чинну соціальну політику країни, соціально-політичні процеси на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях. ПРН 10. Аналізувати соціально-психологічні процеси в малих та великих групах. ПРН 12. Визначати зміст співпраці з організаціями-партнерами з соціальної роботи для виконання завдань професійної діяльності. ПРН 16. Застосовувати методи менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю соціальних робітників і волонтерів, іншого персоналу. ПРН 17. Встановлювати та підтримувати взаємини з клієнтами на підґрунті взаємної довіри та відповідно до етичних принципів і стандартів соціальної роботи, надавати їм психологічну підтримку й наснажувати клієнтів. ПРН 19. Виявляти сильні сторони та залучати особистісні ресурси клієнтів, ресурси соціальної групи і громади для розв'язання їх проблем, виходу із складних життєвих обставин. ПРН 20. Виявляти етичні дилеми та суперечності у професійній діяльності та застосовувати засоби супервізії для їх розв'язання. ПРН 21. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень. ПРН 22. Демонструвати вміння креативно вирішувати проблеми та приймати інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей. ПРН 23. Конструювати процес та результат соціальної роботи в межах поставлених завдань, використовувати кількісні та якісні показники, коригувати план роботи відповідно до результатів оцінки. ПРН 25. Здатність до раціонального вибору і реалізації технологій соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю в закладах освіти;

– розгляд основних положень питань має відбуватись у теоретико-методологічному, історико-еволюційному, технолого-методичному аспектах і підтверджуватись прикладами з досвіду практичної діяльності, організації й управління соціальною педагогікою та соціальною роботою в різних сферах життєдіяльності з різними клієнтами та категоріями дітей і молоді; організації і проведення різних видів соціальної роботи;

– демонстрування обізнаності з найважливішими сучасними проблемами соціальної роботи; розуміння основних шляхів їх розв'язання; вільне орієнтування в сучасній літературі із соціальної педагогіки та соціальної роботи.

Білет атестаційного екзамену складається з першого питання, яке за змістом вимагає відтворення здобувачами освіти знань теоретичних положень соціальної педагогіки та соціальної роботи, умінь аналізувати, обґрунтовувати, з'ясувати сутність, оперувати поняттями, пов'язувати теорію з практикою; другого питання, в якому відображені особливості соціальної педагогіки та соціальної роботи в системі соціальних інститутів та третього питання, яке спрямоване на виявлення у здобувачів освіти знань про практичні аспекти методів і технологій соціальної роботи, умінь практично реалізувати професійні функції та головні напрями соціальної педагогіки та соціальної роботи з різними категоріями клієнтів, визначити рівень та можливі напрями професійного втручання.

Здобувачам освіти під час екзамену відводиться на підготовку і виголошення відповіді 30 хвилин.

Перелік питань до атестаційного екзамену

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади соціальної педагогіки та соціальної роботи

1. Сутність, об'єкт, предмет, мета, завдання, зміст соціальної педагогіки.
2. Функції й основні категорії соціальної педагогіки.
3. Сутність, структура, етапи соціалізації особистості.
4. Фактори, агенти, механізми соціалізації особистості.
5. Сутність, види, форми соціальної адаптації особистості в соціалізації.
6. Поняття, функції, види, особливості засобів масової інформації в соціалізації особистості.
7. Сутність, функції, класифікація груп ровесників у соціалізації особистості.
8. Сутність, функції, класифікація, виховний потенціал сім'ї в соціалізації особистості.
9. Характеристика основних груп нормативних документів соціальної роботи
10. Конституційні засади соціальної роботи. Поняття соціального захисту населення.
11. Мінімальні державні соціальні стандарти та соціальні гарантії
12. Органи і служби у справах дітей, їх повноваження та структура
13. Служба освітнього омбудсмена: завдання, структура та повноваження
14. Права громадян, які перебувають у складних життєвих обставинах.
15. Правові підстави реалізації соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю.

Розділ 2. Соціальна робота в системі соціальних інститутів

16. Сучасні уявлення щодо призначення теорій соціальної роботи. Класифікація теорій та моделей соціальної роботи.

17. Застосування комплексних (біопсихосоціальних, холістичних) теорій та моделей у соціальній роботі.

18. Теорія кризового втручання в соціальній роботі.

19. Зосереджена на завданні модель соціальної роботи.

20. Етапи та техніки процесу сімейної терапії.

21. Теорія і практичні моделі групової соціальної роботи

22. Соціальна робота в спільноті. Змістові компоненти соціальної роботи в громаді.

23. Технології профілактичної роботи соціального працівника/ ФСР/ соціального педагога.

24. Технології соціального та соціально-психологічного консультування та посередницької діяльності.

25. Технології зв'язку з громадськістю та взаємодії зі ЗМІ в соціальній роботі.

26. Технології сімейно-орієнтованої соціальної роботи. Оцінка потреб дитини та сім'ї.

27. Технології соціальної роботи з особами з інвалідністю та їхніми сім'ями.

28. Специфіка соціальної роботи з людьми похилого віку та пенсіонерами.

29. Професійна деформація особистості соціального працівника та прийоми й техніки попередження й подолання професійного (емоційного) вигорання фахівців соціальної сфери.

30. Поняття «ризик», «групи ризику». Діти, як категорія групи ризику.

31. Сутність соціальної дезадаптації. Види дезадаптованих підлітків. Соціальна робота з ними.

32. Зміст, форми та методи соціальної роботи з людьми похилого віку.

33. Поняття «юне материнство». Основні причини, проблеми і наслідки юного материнства.

34. Сутність, напрями та етапи соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами.

35. Поняття девіантної поведінки. Основні формування девіантної поведінки.

36. Підліток як суб'єкт девіантної поведінки. Реакції підліткового віку.

37. Поняття профілактики девіантної поведінки. Види та рівні профілактики.

38. Теорії профілактики девіантної поведінки.

39. Основні стратегії та моделі профілактики.

Розділ 3. Технологічні аспекти соціальної роботи

40. Основні напрями та зміст роботи соціального педагога в закладах освіти.

41. Внутрішня та зовнішня взаємодія й співпраця соціального педагога закладу освіти.
42. Просвітницька робота соціального педагога закладу освіти.
43. Профілактична робота соціального педагога закладу освіти.
44. Консультування в роботі соціального педагога закладу освіти.
45. Поняття і структура моральної свідомості особистості фахівця із соціальної роботи.
46. Вимоги до професійних якостей фахівця із соціальної роботи. Професійна відповідальність і професійна компетентність.
47. Вимоги професійного етикету до поведінки фахівця із соціальної роботи.
48. Професійний обов'язок соціального працівника як ключова категорія деонтології соціальної роботи.
49. Особливості етичного спілкування з клієнтами різної статі, віку.
50. Підходи до визначення категорії «соціальне виховання» у вітчизняній та зарубіжній соціально-педагогічній літературі.
51. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року в соціальному аспекті.
52. Еволюція реформування системи освіти в контексті національного соціального виховання в період незалежності України.
53. Вплив виховання на процес соціалізації особистості в історичній динаміці.
54. Культура й освіта в часи розквіту Київської держави (князювання Володимира Великого, Ярослава Мудрого та Володимира Мономаха).
55. Роль школи та сім'ї у вихованні дітей через призму творчості Лесі Українки.
56. Інтелектуальне, духовне та фізичне виховання як провідні складові козацької педагогіки.
57. Основні концепції і програми соціального виховання особистості в зарубіжній педагогічній теорії ХХ століття («громадянське виховання», «трудові школи», «вільне виховання», «педагогіка особистості»).
58. Соціальна політика держави та її моделі.
59. Державна соціальна допомога вразливим категоріям населення як пріоритетний напрям соціальної політики.
60. Волонтерський рух і його вплив на реалізацію соціальної політики держави.

ІІІ. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Екзаменаційний білет складається з 3-х питань. Підсумкова оцінка є середньоарифметичною за відповіді на всі три питання.

При оцінюванні відповіді здобувачів освіти на атестаційному екзамені враховуються наступні критерії:

6. Характер засвоєння знань (рівень усвідомлення, міцність запам'ятовування, обсяг, повнота, точність).

7. Якість знань (логіка мислення, аргументація, науковість, послідовність і самостійність викладу, культура мовлення).

8. Ступінь оволодіння професійними вміннями і навичками.

9. Сформованість професійної техніки.

Кожен із цих критеріїв має свої показники, які можуть бути представлені у вигляді чотирьох рівнів готовності випускників до майбутньої професійної діяльності (високий, середній, достатній і низький) і оцінені відповідною кількістю балів.

Підсумкова оцінка університету у (нормованій рейтинговій бал)	Оцінка за національною шкалою	Оцінка ECTS	Показники
90-100 (високий рівень)	Відмінно	А	Здобувач освіти виявив всебічні та систематизовані знання з соціальної педагогіки/соціальної роботи та технологій соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності, продемонстрував глибину і детальність аналізу питань, вміння розкривати сутність теоретичних положень та специфіку соціально-педагогічної діяльності в окремих закладах та з окремими категоріями населення, зміст технологій, обґрунтовувати їх вибір для практичної діяльності; правильно та вільно оперує категоріями і поняттями; доцільно і грамотно добирає необхідні для відповіді аргументи, ілюструє їх прикладами з майбутньої професійної діяльності, висловлює власне ставлення до навчального матеріалу; відповіді чіткі, логічні, конкретні, мова літературна. При розв'язанні практичного завдання виявляє здатність аналітичного мислення, спирається на технологічний підхід, легко і швидко визначає професійні дії соціального педагога, добирає оптимальні методи та прийоми діяльності у конкретній ситуації, дає їх обґрунтування, демонструє оригінальність, творчий потенціал.
82-89 (середній рівень)	Дуже добре	В	Здобувач освіти виявив повне засвоєння програми атестаційного екзамену, достатньо висвітлює теоретичні положення та з'ясовує суттєві сторони питань, правильно визначає зміст основних понять, демонструє володіння технологіями соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності, але при цьому допускає окремі неточності. При розв'язанні практичного завдання спирається на технологічний підхід, у цілому вірно визначає професійні дії фахівця із соціальної роботи та соціального педагога та добирає методи діяльності у конкретній ситуації, дає їх обґрунтування, наводить приклади.
75-81	Добре	С	Здобувач освіти виявив повне засвоєння програми

(середній рівень)			атестаційного екзамену, достатньо висвітлює теоретичні положення та з'ясовує суттєві сторони питань, правильно визначає зміст основних понять, демонструє володіння технологіями соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності, але при цьому допускає окремі неточності. При розв'язанні практичного завдання спирається на технологічний підхід, в основному визначає професійні дії соціального педагога та добирає методи діяльності у конкретній ситуації, але обґрунтування не завжди переконливе.
67-74 (достатній рівень)	Задовільно	D	Здобувач освіти виявив знання основного матеріалу програми атестаційного екзамену в об'ємі, який необхідний для подальшої практичної роботи; продемонстрував у цілому правильність розуміння наукових положень і понять по суті, однак відповідь вирізняється поверховістю або фрагментарністю, наявні неточності та помилки у змісті відповіді; при розв'язанні практичного завдання професійні знання, технологічний підхід використовуються обмежено; переважає емпіричний рівень та стереотипність.
60-66 (достатній рівень)	Достатньо	E	Здобувач освіти виявив знання основного матеріалу програми атестаційного екзамену в обсязі, елементарно необхідному для подальшої практичної роботи; продемонстрував у цілому правильність розуміння теоретичних положень і наукових понять по суті, однак відповідь вирізняється обмеженістю, поверховістю або фрагментарністю, наявні утруднення, неточності та помилки у змісті відповіді; при розв'язанні практичного завдання професійні знання, технологічний підхід використовуються обмежено, вибір методів не завжди правильний; переважає емпіричний метод.
1-59 (низький рівень)	Незадовільно	FX	Здобувач освіти виявив суттєві прогалини у засвоєнні програмового матеріалу, має значні труднощі в оперуванні категоріями та теоретичними положеннями соціальної роботи та соціальної педагогіки, висвітленні технологій соціально-педагогічної діяльності; відповідь вирізняється обмеженістю, фрагментарністю, наявні грубі помилки; при виконанні практичного завдання має утруднення, не спирається на алгоритм розв'язання, допускає помилки, виявляє обмеженість професійного мислення та несформованість відповідних умінь

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Sushyk N. S. The technology of social prevention of deviant behavior of teenagers and adult subject was of probation. The system of social services of Ukraine amidst transformation: modern trends and challenges : Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. P. 1–28. (ISBN 978-9934-26-210-4). URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/227/6002/12537-1>

2. Sushyk Nataliia. Competent approach to realization of technology of social education of personality. Innovative Approaches to Ensuring the Quality of Education, Scientific Research and Technological Processes : monograph / edited by Magdalena Gawron-Łapuszek, Yana Suchukova. Katowice : Publishing House of University of Technology, 2021. P. 893–916, 1219. (ISBN 978-83-957298-6-7) URL:
<http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/3ae54f97de8a1480cfb229660e616f25.pdf>
3. Активні методи просвітницької діяльності у профілактиці ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки: посібник для спеціалістів приймальників-розподільників, притулків для неповнолітніх та виховних колоній/ За заг. ред. Р.Г.Вайноли, Т.Л. Лях. К.: ТОВ «Перфект Стайл», 2007.
4. Бондаренко Н.О. Соціальна діагностика: підручник / Н.О. Бондаренко. К.: О.В.Ямчинський. 2021. 240 с.
5. Все про соціальну роботу : навч. енциклопед. словник-довідник / [За ред. В. М. Пічі. Вид. 2-ге, виправлене, перероблене та доповнене]. Львів: «Новий Світ 2000», 2013. 616 с.
6. Дерев'янка С. П. Психологія молодіжних субкультур : навч.-метод. реком. Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2019. 76 с.
7. Додаткова література
8. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. редакцією проф. І. Д. Звереві. Київ, Сімферополь: Універсум. 2013. 536 с.
9. Завацька Л.М. Технології професійної діяльності соціального педагога. К. : Слово, 2008. 240 с.
10. Іванова І.Б. Методи соціальної роботи (на основі Державних стандартів соціальних послуг): навч. Посіб. К.: Університет «Україна», 2018. 302 с.
11. Карпенко О. Г., Романова Н. Ф. Теорія та практика соціальної роботи [Текст] : навч. посіб. для студентів ВНЗ. К. : Слово, 2015. 402 с.
12. Кейс-менеджмент внутрішньоопераційних осіб : методичні рекомендації. URL : <http://ekmair.ukma.edu.ua/>.
13. Козирев М. П. Соціальна педагогіка : навч. посіб. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 351 с.
14. Костіна В. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики дезадаптації учнів у різних соціальних інституціях : монографія. Харків : ХОГОКЗ, 2018. 363 с.
15. Кубіцький С.О. Технології соціально-педагогічної роботи в зарубіжних країнах: Навч. посіб. 3-тє вид. доп. і перероб. К.: Міленіум, 2015. 300 с.
16. Купенко О. В. Соціальна робота: від теорії до практики : навчальний посібник Суми : Сумський державний університет, 2020. 192 с.
17. Кучер, Г. М. Соціальна робота з вразливими категоріями населення в умовах територіальної громади : монографія / [рец.: Рассказова О. І., Коляденко С. М., Кравченко О. О.]. Київ : Ямчинський О., 2021. 266 с.

18. Лопушняк Г. С. Державні соціальні стандарти, гарантії та нормативи: сутнісно-проблемні аспекти Соціально-трудові відносини: теорія та практика. 2014. № 2. С. 491-499. URL: <http://nbuv.gov.ua/>.
19. Лукашевич М. П., Семигіна Т. В. Соціальна робота: теорія і практика [підручник]. 2-е вид. К: Каравела, 2015. 368 с.
20. Методи та технології роботи соціального педагога / Авт.-упоряд. С.П.Архипова, Г.Я.Майборода, О.В. Тютюнник. Навч. пос. К.: Слово, 2011. 496 с.
21. Петрович В.С. Групи взаємодопомоги батьків дітей із інвалідністю як складова соціальної підтримки в громаді. *Humanitas*. 2021. № 2, С.36–43.
22. Петрович В.С. Лях Т., Лехолетова М., Спіріна Т. (2022). Соціально-педагогічна робота з батьками щодо підтримувати ними дітей у період війни. *Ввічливість*. *Humanitas*, № 2, С. 24–30.
23. Петрович В.С. Нові підходи у профілактиці ВІЛ/СНІДУ та інших соціально небезпечних захворювань у громаді. Проблеми та перспективи розвитку територіальних громад в соціальній сфері: матеріали доповідей та повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 24 вересня 2021 р.). Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2021. С. 68-73.
24. Петрович В.С. Я хочу бути тренером: настільна книга тренера-початківця : метод. рекомендації. 3-е вид. доповн. і преробл. Луцьк: ПП Іванюк В.П., 2017. 60 с.
25. Пірен М. І. Соціальна робота у територіальній громаді: теорія та практика [Текст] : підручник. Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2019. 328 с.
26. Практикум із соціальної роботи : навч.-метод. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. О. М. Шевчук ; [рец.: Н. М. Коляда, І. В. Албул, О. Д. Балдинюк]. Умань : Візаві, 2021. 109 с.
27. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>
28. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України № 2558-III від 21.06.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2558-III>
29. Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резилієнс : посібник з проведення тренінгу / Н. Гусак, В. Чернобровкіна та ін. ; за заг. ред. Н. Гусак. Київ : НаУКМА, 2017. 174 с. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/>.
30. Рудкевич Н. І. Методика соціально-педагогічної роботи : навч.-метод. посіб. Львів: Растр-7, 2021. 324 с. URL: <https://pedcollege.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/Rudkevych-N.-pidruchnyk.pdf>
31. Czerneta S. Treść i kierunki przygotowania pracowników socjalnych do pracy z podmiotami probacji. *Knowledge. Education. Low. Managtmtnt. Nauka. Oświata. Prawo.Zarządzanie*. 2016. № 4 (16). P. 26-34
32. Семигіна Т. В. Міжнародна соціальна робота: глобальні пріоритети соціального розвитку і нове визначення соціальної роботи. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2015. URL:: <http://nbuv.gov.ua/>.

33. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
34. Система соціального захисту в Україні : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. О. О. Матрос ; [рец.: Рассказова О. І., Кучер Г. М., Кравченко О. О.]. Умань : Візаві, 2021. 174 с.
35. Скочко, М. О. Організаційно-змістові засади надання соціальних послуг у сільській місцевості : дис. ... д-ра філософії : 231 : захищена 14.05.2. Умань, 2021. 223 с.
36. Слосанська, Г.І. Соціальна робота в територіальній громаді: теорії, моделі та методи : монографія. Тернопіль : Осадца Ю. В. 2018. 381 с.
37. Соціальна робота в Україні : навч. посібник / за заг. ред. І.Д. Зверевої, Г.М. Лактіонової. К., 2004. 256 с.
38. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч.; Ч. 1. Сучасні орієнтири та ключові технології / З. П. Кияниця, Ж. В. Петрочко. К. : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256 с.
39. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч.; Ч. 2 / А. В. Аносова, О. В. Безпалько, Т. П. Цюман та ін. / За заг. ред.: Т. В. Журавель, З. П. Кияниці. К. : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 352 с
40. Соціальна робота з сім'ями: теорії, моделі, ефективні практики [Текст] : монографія / За редакцією В. Петровича, С. Чернети. Луцьк : ФОП Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2021. 340 с.
41. Соціальна робота на підприємстві : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад.: Л. А. Моргай ; [рец.: Коляда Н. М., Рассказова О. І., Кучер Г. М.]. Умань : Візаві, 2021. 221 с.
42. Соціально-педагогічна підтримка дітей та учнівської молоді : монографія / [Алексеєнко Т. Ф., Жданович Ю. М., Малиношевський Р. В. та ін.] / за заг. ред. Т. Ф. Алексеєнко. К. : ТОВ "Задруга", 2017. 168 с.
43. Сушик Н. Булінг серед дітей як соціально-педагогічна проблема в загальноосвітніх навчальних закладах. Нова педагогічна думка. Рівне, 2017. № 1(89). С. 49–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2017_1_14
44. Сушик Н. Компетентнісний підхід у реалізації технології соціального виховання «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» дітей підліткового та юнацького віку. *Нова педагогічна думка*. Рівне, 2020. № 2 (102). С. 161–167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2020_2_37
45. Сушик Н. Особливості впливу сім'ї на соціалізацію дитини. *Нова педагогічна думка*. Рівне, 2021. № 1 (105). С. 64–70. URL: <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/292/263>
46. Сушик Н. С. Соціальна педагогіка : електронний курс навчальної дисципліни. URL: <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=1364> (Рекомендовано до використання в освітньому процесі науково-методичною радою ВНУ імені Лесі Українки, протокол № 2 від 19.10.2022 р.).
47. Сушик Н. Соціальна профілактика девіантної поведінки підлітків. *Нова педагогічна думка*. Рівне, 2018. № 1(93). С. 83–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2018_1_21

48. Сушик Н. Соціально-педагогічна профілактика віктимної поведінки підлітків: теоретичний аспект. *Нова педагогічна думка*. Рівне, 2016. № 1(85). С. 38–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2016_1_12

49. Сушик Н., Шинкарук О. Соціально-педагогічна профілактика торгівлі людьми серед учнівської молоді: мета, завдання, зміст, види, форми, методи. *Науковий вісник СНУ імені Лесі Українки* : зб. наук. праць. Сер.: Педагогічні науки. 2015. № 1 (302). С. 173–177. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnup_2015_1_37

50. Теорія та історія соціальної роботи : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. О. О. Матрос ; [рец.: Коляда Н. М., Албул І. В.]. Умань : Візаві, 2020. 250 с.

51. Технології соціальної роботи за місцем проживання : навч. посібник / укладачі Івашенко К. В., Коцур І. В. Умань : ФОП Жовтий О.О., 2015. 101 с.

52. Технології соціально-педагогічної роботи з сім'ями / Капська А.Й., Пеша І.В., Міхесва О.Ю., Соляник М.Г. К.: «Видавничий Дім «Слово», 2015. 328 с.

53. Чернета С. Ю. Практична спрямованість підготовки фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг. The system of social services of Ukraine amidst transformation: modern trends and challenges : Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. 220 p.

54. Чернета Світлана. Соціально-правовий захист жертв домашнього насильства. Соціальна робота з сім'ями: теорії, моделі, ефективні практики: колективна монографія. Волинський національний університет імені Лесі Українки. За редакцією В. Петровича, С. Чернети. Луцьк: Волиньполіграф, 2021, 323 с. С. 57-89.

55. Шинкарук В. Д., Теслюк В. М., Ковальчук Т. І. Технології соціально-педагогічної діяльності : підручник. Київ : Ліра-К, 2019. 375 с. URL: <https://lira-k.com.ua/preview/12525.pdf>

56. Шмагалскі Є. Самодопомога : технологія соціальних. Київ : Ресурсний центр «Гурт». URL: <http://gurt.org.ua/>

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА, СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНА РОБОТА
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю – 231 Соціальна робота
галузі знань – 23 Соціальна робота
Освітня кваліфікація - Бакалавр з соціальної роботи
Професійна кваліфікація - Фахівець із соціальної роботи. Соціальний педагог

ЗАТВЕРДЖЕНО
Вченою радою ВНУ імені Лесі Українки

Голова Вченої ради

Анатолій ЦЬОСЬ
(протокол № 8 від 29 вересня 2022 р.)

Освітньо-професійна програма введена в дію з 2022 р.

Ректор

Анатолій ЦЬОСЬ
(наказ № 2022 від 29 вересня 2022 р.)

Луцьк – 2022

ПЕРЕДМОВА

1. Освітньо-професійна програма є нормативним документом, який регламентує нормативні, компетентнісні, кваліфікаційні, організаційні, навчальні та методичні вимоги до підготовки бакалаврів у галузі знань 23 Соціальна робота спеціальності 231 Соціальна робота.

Освітньо-професійна програма заснована на компетентнісному підході підготовки фахівця в галузі знань 23 Соціальна робота спеціальності 231 Соціальна робота.

2. Розроблено робочою групою Волинського національного університету імені Лесі Українки відповідно до стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/231-sotsialna-robota-bakalavr.pdf>,

професійного стандарту «Фахівець із соціальної роботи»

<https://www.me.gov.ua/Files/GetFile?lang=uk-UA&fileId=bcfc03e8-f801-44e7-835c-17bc19a68f70>,

професійного стандарту «Вихователь соціальний по роботі з дітьми з інвалідністю» <https://document.vobu.ua/doc/9875>,

Положення про психологічну службу у системі освіти України <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0885-18>.

Розробники освітньо-професійної програми:

1. **Чернета Світлана Юріївна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, **керівник робочої групи, гарант ОПП на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти.**

2. **Лякішева Анна Володимирівна**, доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, **член робочої групи із складу викладачів групи забезпечення.**

3. **Петрович Валерій Степанович**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, **член робочої групи із складу викладачів групи забезпечення.**

4. **Ольшевська Аліна**, здобувач освітнього ступеня спеціальності 231 Соціальна робота, **внутрішній стейкхолдер зі складу здобувачів вищої освіти.**

5. **Шульган Федір Пилипович**, начальник Служби у справах дітей Луцької міської ради, **зовнішній стейкхолдер (роботодавець).**

Рецензії-відгуки зовнішніх стейкхолдерів:

Олексюк Наталія Степанівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Левчук Ірина Богданівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи Рівненського державного гуманітарного університету.

Стасюк Валентина Петрівна - методист навчально-методичного кабінету психологічної служби Департаменту освіти Луцької міської ради.

Шварцкоп Олег Юрійович – директор комунальної установи «Рожищенський центр соціальних служб».

Освітньо-професійна програма погоджена вченою радою факультету педагогічної освіти та соціальної роботи (протокол № 10 від 27.06.2022 р.), схвалена науково-методичною комісією факультету педагогічної освіти та соціальної роботи (протокол № 10 від 23.06.2022 р.) та затверджена Вченою радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 8 від 28.06.2022 р.).

Порядок розробки, експертизи, затвердження і внесення змін в освітню програму регулюється Порядком формування освітніх програм та навчальних планів підготовки фахівців за першим (бакалаврським), другим (магістерським) та третім (освітньо-науковим, освітньо-творчим) рівнями вищої освіти денної (очної) та заочної форм навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, затвердженим Наказом ректора ВНУ імені Лесі Українки (№ 24-з від 27.01.2022 р.) та Положенням про розроблення, затвердження, моніторинг, перегляд та закриття освітніх програм у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, затвердженим Вченою радою ВНУ імені Лесі Українки (протокол № 15 від 24.12.2020 р.).

Ця освітня програма не може бути повністю або частково відтворена, тиражована та розповсюджена без дозволу Волинського національного університету імені Лесі Українки.

1. Профіль освітньо-професійної програми зі спеціальності 231 Соціальна робота

1 – Загальна інформація	
Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Освітня кваліфікація	Бакалавр з соціальної роботи
Професійна кваліфікація	Фахівець із соціальної роботи. Соціальний педагог.
Офіційна назва освітньо-професійної програми	Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота
Тип диплому та обсяг освітньої програми	Диплом бакалавра, одиничний, 240 кредитів ЄКТС, термін навчання: денна форма – 3 роки 10 місяців.
Наявність акредитації	Первинна
Цикл/рівень	НРК України – 6 рівень, FQ-EHEA – перший цикл, EQF-LLL – 6 рівень
Передумови	Повна загальна середня освіта, ОС молодшого бакалавра/фахового молодшого бакалавра, ОКР Молодший спеціаліст
Мова(и) викладання	Українська мова
Термін дії освітньої програми	3 роки 10 місяців
Інтернет-адреса постійного розміщення опису освітньої програми	https://vnu.edu.ua/uk/all-educations/sotsialna-pedahohika-sotsialno-vykhovna-robot-a-2022-r
2 – Мета освітньої програми	
Професійна підготовка висококваліфікованих, конкурентоздатних, компетентних фахівців із соціальної роботи, соціальних педагогів, педагогів-організаторів з широким доступом до професійної діяльності в освітній та соціальній сфері.	
3 – Характеристика освітньої програми	
Предметна область (галузь знань, спеціальність, спеціалізація (за наявності))	<p>Галузь знань – 23 Соціальна робота Спеціальність – 231 Соціальна робота Об'єкти вивчення – соціальна робота, соціально-педагогічна діяльність, соціум, практична соціальна робота з різними категоріями населення, робота в громаді; забезпечення прав, потреб та інтересів людини як найвищої соціальної цінності; процеси соціалізації, соціальної адаптації й інтеграції особистості; реалізація завдань і функцій у сфері соціального захисту населення; профілактика соціальних девіацій; попередження СЖО; допомога та підтримка осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах; надання соціальних послуг; соціальна політика на державному, регіональному та місцевому рівнях; написання соціальних проєктів.</p> <p>Цілі навчання – підготовка фахівців, здатних оволодівати основними компетентностями, необхідними для розв'язання складних соціальних та соціально-педагогічних задач; здатних до вирішення прикладних завдань соціальної та освітньої сфер, до управління соціальними процесами та процесами, що мають місце в неперервному професійному самовдосконаленні</p>

	<p>особистості.</p> <p>Теоретичний зміст предметної області: поняття, категорії, термінологія, концепції соціальної роботи та соціальної педагогіки, принципи та технології їх використання.</p> <p>Методи, методики та технології: загальнонаукові і спеціальні методи пізнання соціальних явищ. Серед методів, якими повинен оволодіти бакалавр для застосовування на практиці, – активні, інтерактивні, дослідницькі, інноваційні. Методики оцінки поведінки чи діяльності індивідів і соціальних груп. Серед технологій: педагогічні, економічні, психологічні, соціологічні, інформаційно-комунікаційні технології.</p> <p>ОПП Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота опирається на використання сучасних теорій, інноваційних технологій та методів у сфері соціальної роботи та соціальної педагогіки.</p> <p>Інструменти та обладнання: сучасні інформаційні системи та програмні продукти, бібліотечні ресурси та технології, зокрема, електронні; спеціальні засоби, необхідні для тренінгової роботи та для надання соціальних послуг.</p> <p>Співвідношення обсягів основних компонентів освітньої програми:</p> <p>цикл загальної та професійної підготовки – 180 кредитів ЄКТС (75%);</p> <p>цикл вибіркових дисциплін – 60 кредитів ЄКТС (25%).</p>
Орієнтація освітньо-професійної програми	Освітньо-професійна, з прикладною орієнтацією
Основний фокус освітньої програми та спеціалізації	Спеціальна, спрямована на професійну підготовку соціального педагога, фахівця із соціально-виховної роботи, фахівця із соціальної роботи. Акцент на компетентностях у сфері соціально-педагогічної діяльності з дітьми, молоддю та сім'ями в різних освітніх та соціальних інституціях.
Особливості програми	<p>ОПП передбачає можливість навчання:</p> <p>за програмою «Подвійний диплом» (м. Ченстохова, Польща) та програмою семестрового академічного обміну студентів (м. Ченстохова, м. Слупськ, Польща), що відповідає вимогам ЄС, розширює можливість вивчати міжнародний досвід оволодіння професійними знаннями та вміннями через залучення фахівців соціальної сфери Польщі;</p> <p>на дослідницькій основі центрів практичної підготовки (тренінговій студії, центру соціальних технологій та інновацій, на базі соціальних та освітніх інституцій – партнерів);</p> <p>з елементами дуальної форми здобуття освіти в соціальних інституціях регіону.</p>
4 – Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання	
Придатність до працевлаштування	Професії, згідно з чинною редакцією Національного класифікатора України: Класифікатор професій ДК 003:2010; Зміни № 10 до Національного класифікатора ДК 003:2010 «Класифікатор професій» (25.10.2021р.), на фахову підготовку яких спрямована освітньо-професійна програма.

	<p>Випусник з освітньою кваліфікацією Бакалавр із соціальної роботи та професійною кваліфікацією Фахівець із соціальної роботи. Соціальний педагог, може працювати на посади:</p> <p>3460 Фахівець з вирішення конфліктів (побутова сфера); 3443 Інспектор з соціальної допомоги; 3340 Асистент вихователя соціального по роботі з дітьми з інвалідністю; 2340 Педагог соціальний; 2352 Інспектор з охорони дитинства; 2359.2 Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник); 2359.2 Організатор позакласної та позашкільної виховної роботи з дітьми; 2359.2 Педагог-організатор; 2446 Професіонали в галузі соціального захисту населення; 2446.2 Фахівець-організатор соціально-побутового обслуговування; 2446.2 Фахівець із соціальної роботи; 2446.2 Фахівець із соціальної допомоги вдома; 2446.2 Соціальний працівник.</p>
Подальше навчання	<p>Можливість навчання за програмою: 7 рівня НРК України, другого (магістерського) циклу FQ-EHEA та 7 рівня EQF-LLL, підвищення кваліфікації; навчання упродовж усього життя.</p>
5 – Викладання та оцінювання	
Викладання та навчання	<p>Освітній процес побудований на принципах студентоцентрованого (studentcentered education), проблемно-орієнтованого, інтерактивного, практико-орієнтованого навчання з набуттям компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у професійній галузі, що передбачає використання всіх видів аудиторної та позааудиторної роботи.</p> <p>Підходи: діяльнісний, проблемно-пошуковий, компетентнісний, особистісно-орієнтований, системний, синергетичний, акмеологічний.</p> <p>Методи: традиційні та інноваційні (ситуативне навчання, case-study, проектний тощо).</p> <p>Практична спрямованість та творча орієнтованість ОПП забезпечується комбінацією лекцій, практичних занять із розв'язування проблемних завдань, навчальних семінарів, консультацій, практикумів, майстер-класів, самопідготовкою на основі освітніх платформ, веб-квестів, підготовкою проектів, захистом практик, розв'язуванням кейсів, участю та проведенням тренінгів, підготовкою та захистом курсових та кваліфікаційної робіт.</p>
Оцінювання	<p>Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою з переведенням у лінгвістичну шкалу за результатами проміжного та підсумкового контролю у вигляді усних та/або письмових екзаменів/заліків, письмового та/або комп'ютерного тестування, захисту творчих проектів, захисту практик та курсових робіт, атестаційного екзамену та захисту кваліфікаційної роботи відповідно до Положення: https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_Polozh_pro_otzin_%D0%A0%D0%B5</p>

	%D0%B4_%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%9C%D0%95%D0%94.pdf
6 – Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність (ІНТ)	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів соціальної роботи і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК 5. Здатність планувати та управляти часом.</p> <p>ЗК 6. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ЗК 7. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК 9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>ЗК 10. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК 11. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.</p> <p>ЗК 12. Здатність приймати обґрунтовані рішення.</p> <p>ЗК 13. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.</p> <p>ЗК 14. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.</p> <p>ЗК 15. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.</p>
Фахові компетентності (ФК)	<p>ФК 1. Знання і розуміння сутності, значення і видів соціальної роботи та основних її напрямів (психологічного, соціально-педагогічного, юридичного, економічного, медичного).</p> <p>ФК 2. Здатність прогнозувати перебіг різних соціальних процесів.</p> <p>ФК 3. Знання і розуміння нормативно-правової бази стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення.</p> <p>ФК 4. Здатність до аналізу соціально-психологічних явищ, процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальної групи і громади.</p> <p>ФК 5. Здатність до виявлення, соціального інспектування і оцінки потреб вразливих категорій громадян, у тому числі які</p>

	<p>опинилися в складних життєвих обставинах.</p> <p>ФК 6. Знання і розуміння організації та функціонування системи соціального захисту і соціальних служб.</p> <p>ФК 7. Здатність до співпраці у міжнародному середовищі та розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці.</p> <p>ФК 8. Здатність застосовувати сучасні експериментальні методи роботи з соціальними об'єктами в польових і лабораторних умовах.</p> <p>ФК 9. Здатність оцінювати соціальні проблеми, потреби, особливості та ресурси клієнтів.</p> <p>ФК 10. Здатність розробляти шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення.</p> <p>ФК 11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей.</p> <p>ФК 12. Здатність ініціювати соціальні зміни, спрямовані на піднесення соціального добробуту.</p> <p>ФК 13. Здатність до розробки та реалізації соціальних проєктів і програм.</p> <p>ФК 14. Здатність до застосування методів менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю соціальних робітників і волонтерів, іншого персоналу.</p> <p>ФК 15. Здатність взаємодіяти з клієнтами, представниками різних професійних груп та громад.</p> <p>ФК 16. Здатність дотримуватися етичних принципів та стандартів соціальної роботи.</p> <p>ФК 17. Здатність виявляти і залучати ресурси організацій-партнерів з соціальної роботи для виконання завдань професійної діяльності.</p> <p>ФК 18. Здатність до генерування нових ідей та креативності у професійній сфері.</p> <p>ФК 19. Здатність оцінювати результати та якість професійної діяльності у сфері соціальної роботи.</p> <p>ФК 20. Здатність до сприяння підвищенню добробуту і соціального захисту осіб, здійснення соціальної допомоги та надання підтримки тим, хто перебуває у складних життєвих обставинах.</p> <p>ФК 21. Здатність організовувати та здійснювати соціально-педагогічну роботу в закладах освіти, в т.ч. впроваджувати технології соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю.</p> <p>ФК 22. Здатність забезпечувати соціальну інтеграцію дітей та молоді з інвалідністю у соціальному середовищі.</p> <p>ФК 23. Здатність здійснювати соціально-правову підтримку осіб/сімей з урахуванням ключової ознаки вразливості.</p> <p>ФК 24. Здатність організовувати та здійснювати профілактичну діяльність для попередження поведінкових відхилень, соціальних ризиків та складних життєвих обставин.</p>
7 – Програмні результати навчання	
Програмні результати навчання (ПРН)	ПРН1. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування професійних завдань і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між соціальними

подіями та явищами.

ПРН 2. Вільно спілкуватися усно і письмово державною та іноземною мовами з професійних питань.

ПРН 3. Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід.

ПРН 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу соціальної проблеми.

ПРН 5. Теоретично аргументувати шляхи подолання проблем та складних життєвих обставин, обирати ефективні методи їх вирішення, передбачати наслідки.

ПРН 6. Розробляти перспективні та поточні плани, програми проведення заходів, оперативно приймати ефективні рішення у складних ситуаціях.

ПРН 7. Використовувати спеціалізоване програмне забезпечення у ході розв'язання професійних завдань.

ПРН 8. Критично аналізувати й оцінювати чинну соціальну політику країни, соціально-політичні процеси на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.

ПРН 9. Використовувати відповідні наукові дослідження та застосовувати дослідницькі професійні навички у ході надання соціальної допомоги.

ПРН 10. Аналізувати соціально-психологічні процеси в малих та великих групах.

ПРН 11. Використовувати методи профілактики для запобігання можливих відхилень у психічному розвитку, порушень поведінки, міжособистісних стосунків, для розв'язання конфліктів, попередження соціальних ризиків та складних життєвих обставин.

ПРН 12. Визначати зміст співпраці з організаціями-партнерами з соціальної роботи для виконання завдань професійної діяльності.

ПРН 13. Використовувати методи соціальної діагностики у процесі оцінювання проблем, потреб, специфічних особливостей та ресурсів клієнтів.

ПРН 14. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна соціальна допомога.

ПРН 15. Приймати практичні рішення для покращення соціального добробуту та підвищення соціальної безпеки.

ПРН 16. Застосовувати методи менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю соціальних робітників і волонтерів, іншого персоналу.

ПРН 17. Встановлювати та підтримувати взаємини з клієнтами на підґрунті взаємної довіри та відповідно до етичних принципів і стандартів соціальної роботи, надавати їм психологічну підтримку й наснажувати клієнтів.

ПРН 18. Налагоджувати співпрацю з представникам різних професійних груп та громад; використовувати стратегії індивідуального та колективного представництва інтересів клієнтів.

ПРН 19. Виявляти сильні сторони та залучати особистісні ресурси клієнтів, ресурси соціальної групи і громади для розв'язання їх проблем, виходу із складних життєвих обставин.

ПРН 20. Виявляти етичні дилеми та суперечності у професійній діяльності та застосовувати засоби супервізії для

	<p>їх розв'язання.</p> <p>ПРН 21. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.</p> <p>ПРН 22. Демонструвати вміння креативно вирішувати проблеми та приймати інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей.</p> <p>ПРН 23. Конструювати процес та результат соціальної роботи в межах поставлених завдань, використовувати кількісні та якісні показники, коригувати план роботи відповідно до результатів оцінки.</p> <p>ПРН 24. Дотримуватися активного способу життя та впроваджувати його в особисту та професійну діяльність.</p> <p>ПРН 25. Здатність до раціонального вибору і реалізації технологій соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю в закладах освіти.</p>
8 – Ресурсне забезпечення реалізації програми	
Кадрове забезпечення	<p>Не менше 90% науково-педагогічних працівників, задіяних до проведення лекцій з навчальних дисциплін за основним місцем роботи, мають науковий ступінь та/або вчене звання.</p> <p>Якісний склад науково-педагогічних працівників, які здійснюють професійну підготовку здобувачів освіти за освітньо-професійною програмою Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота, відповідає ліцензійним умовам.</p> <p>Науково-педагогічні працівники, що забезпечують викладання дисциплін циклу професійної підготовки:</p> <ul style="list-style-type: none"> – мають наукові ступені та вчені звання; – за кваліфікацією відповідають профілю і напряму дисциплін, що викладаються; – мають необхідний стаж науково-педагогічної роботи. <p>Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» забезпечується підвищення кваліфікації та стажування науково-педагогічних працівників не рідше ніж 1 раз на 5 років.</p> <p>До організації освітнього процесу залучаються фахівці з досвідом управлінської та практичної діяльності.</p>
Матеріально-технічне забезпечення	<p>Навчальні корпуси, приміщення, сучасна наукова бібліотека, гуртожитки, що об'єднані у студентське містечко, спортивні споруди (спортивно-оздоровчий комплекс, 12 спортивних залів, відкриті спортивні майданчики, 2 стадіони (у т.ч. «Стадіон імені Віктора Завадського») дозволяють повністю забезпечити освітній процес протягом усього циклу підготовки за ОПП та відповідають Ліцензійним умовам. У приміщеннях навчальних корпусів функціонують 8 їдалень та буфетів на 560 посадкових місць. Функціонують ботанічний сад, агробіостанція, музеї, база відпочинку, центр культури та дозвілля.</p> <p>Викладання освітніх компонентів за ОПП здійснюється у спеціалізованих кабінетах, лабораторії педагогічної компаративістики, Музеї іграшки, обладнаних спеціальним програмним забезпеченням комп'ютерних класів, інформаційно-методичному центрі, лабораторії медіації та</p>

	<p>відновного правосуддя. Площі приміщень, що використовуються в освітньому процесі, відповідають санітарним нормам, вимогам правил пожежної безпеки, обладнані пандусами для безперешкодного доступу до приміщень осіб із ООП. У коридорах факультету педагогічної освіти та соціальної роботи встановлені тактильні таблички-вказівники руху шрифтом Брайля, назви аудиторій, кафедри, деканату та громадських місць.</p> <p>Лекційні заняття за навчальним планом підготовки бакалаврів зі спеціальності 231 Соціальна робота проводяться у чотирьох лекційних аудиторіях, які обладнані мультимедійним обладнанням. Забезпеченість лекційних аудиторій (чотири з семи) мультимедійним обладнанням становить 57,1 %, що відповідає ліцензійним вимогам.</p>
Інформаційне та навчально-методичне забезпечення	<p>Усі навчальні дисципліни, що передбачені освітньою програмою, забезпечені навчально-методичними матеріалами. Університет має укладені договори про співпрацю з базами практик.</p> <p>Здійснюється використання інформаційного пакету навчально-методичних матеріалів у системі управління навчанням Moodle, Office 365 ВНУ імені Лесі Українки та авторських розробок науково-педагогічних працівників.</p> <p>Наявна бібліотека, загальною площею 6790,3 м², з них читальні зали – 1835,7 м² на 652 місця та загальним фондом понад 845 тисяч примірників. Читальні зали є зоною WiFi. Перелік фахових періодичних видань – 16, електронних фахових – 13. Функціонує університетський електронний репозитарій. Електронний каталог бібліотеки містить понад 526 тисяч записів і доступний онлайн у режимі 24/7.</p> <p>Для навчальних цілей в університеті використовуються 22 комп'ютерні лабораторії Центру інноваційних технологій та комп'ютерного тестування загальною площею 939,9 м². Усі комп'ютери Центру (293 одиниці) об'єднані у корпоративну мережу з підключенням до глобальної мережі Internet. Парк комп'ютерної техніки університету налічує понад 1200 одиниць.</p> <p>Використовується сучасне програмне забезпечення.</p>
9 – Академічна мобільність	
Національна кредитна мобільність	На основі двосторонніх договорів між ВНУ імені Лесі Українки та ЗВО України.
Міжнародна кредитна мобільність	Участь у міжнародних програмах «Еразмус +», індивідуальна академічна мобільність (Поморська академія в Слупську, Гуманітарно-природничий університет імені Яна Длугоша в м. Ченстохові (Польща)), програма «Подвійний диплом» (Гуманітарно-природничий університет імені Яна Длугоша в м. Ченстохові (Польща)) на основі двосторонніх договорів між ВНУ імені Лесі Українки та закладами вищої освіти країн-партнерів відповідно до Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність учасників освітнього процесу Волинського національного університету імені Лесі Українки (від 11 вересня 2020 phttps://ed.vnu.edu.ua/wp-

	content/uploads/2022/08/2022-%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4.-%D0%BC%D0%BE%D0%B1._%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B5.pdf
Навчання іноземних здобувачів вищої освіти	Передбачена можливість навчання іноземних здобувачів вищої освіти на акредитованих спеціальностях (освітніх програмах) Волинського національного університету імені Лесі Українки у межах ліцензованих обсягів та за умови володіння українською мовою.

1. Перелік компонент освітньо-професійної програми та їх логічна послідовність

2.1. Перелік компонент ОПП

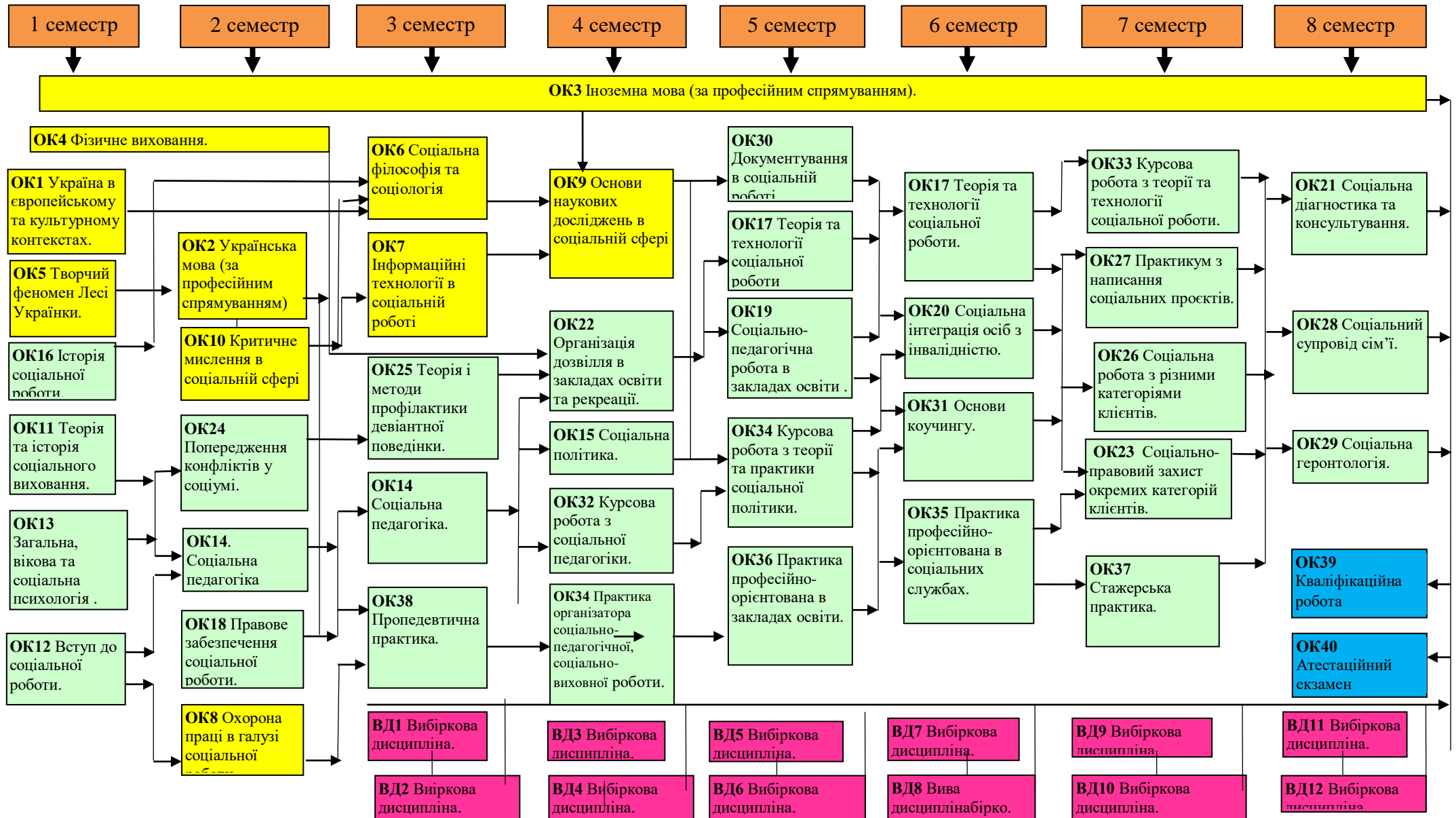
№ з/п	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів / годин	Форма підсумк. контролю
1. Цикл загальної підготовки			
1.1. Нормативні навчальні дисципліни			
OK1	Україна в європейському та культурному контекстах	3/90	залік
OK2	Українська мова (за професійним спрямуванням)	4/120	екзамен
OK3	Іноземна мова (за професійним спрямуванням)	12/360	зал. 2,6 екз. 4,8
OK4	Фізичне виховання	2/60	залік
OK5	Творчий феномен Лесі Українки	2/60	залік
OK6	Соціальна філософія та соціологія	4/120	екзамен
OK7	Інформаційні технології в соціальній роботі	3/90	залік
OK8	Охорона праці в галузі соціальної роботи	3/90	залік
OK9	Основи наукових досліджень в соціальній сфері	3/90	залік
OK10	Критичне мислення в соціальній сфері	5/150	залік
	Разом	41/1230	
2. Цикл професійної підготовки			
2.1. Нормативні навчальні дисципліни			
OK11	Теорія та історія соціального виховання	6/180	екзамен
OK12	Вступ до соціальної роботи	6/180	екзамен
OK13	Загальна, вікова та соціальна психологія	6/180	екзамен
OK14	Соціальна педагогіка	8/240	залік 2 екзамен 3
OK15	Соціальна політика	5/150	екзамен
OK16	Історія соціальної роботи	5/150	екзамен
OK17	Теорія та технології соціальної роботи	9/270	залік 5 екзамен 6
OK18	Правове забезпечення соціальної роботи	6/180	екзамен

ОК19	Соціально-педагогічна робота в закладах освіти	6/180	екзамен
ОК20	Соціальна інтеграція осіб з інвалідністю	4/120	екзамен
ОК21	Соціальна діагностика та консультивання	4/120	екзамен
ОК22	Організація дозвілля в закладах освіти та рекреації	4/120	екзамен
ОК23	Соціально-правовий захист окремих категорій клієнтів	6/180	екзамен
ОК24	Попередження конфліктів у соціумі	6/180	екзамен
ОК25	Теорія і методи профілактики девіантної поведінки	4/120	екзамен
ОК26	Соціальна робота з різними категоріями клієнтів	4/120	екзамен
ОК27	Практикум з написання соціальних проєктів	3/90	залік
ОК28	Соціальний супровід сім'ї	4/120	екзамен
ОК29	Соціальна геронтологія	5/150	екзамен
ОК30	Документування в соціальній роботі	3/90	екзамен
ОК31	Основи коучингу	3/90	залік
ОК32	Курсова робота з соціальної педагогіки	3/90	залік
ОК33	Курсова робота з теорії та технології соціальної роботи	3/90	залік
ОК34	Практика організатора соціально-педагогічної, соціально-виховної роботи	4/120	залік
ОК35	Практика професійно-орієнтована в соціальних службах	6/180	залік
ОК36	Практика професійно-орієнтована в закладах освіти	6/180	залік
ОК37	Стажерська практика	7/180	залік
ОК38	Пропедевтична практика	3/60	залік
ОК39	Написання кваліфікаційної роботи	2/60	захист
ОК40	Атестаційний екзамен	1/30	екзамен
	Разом	139/4170	
2. Цикл вибіркового навчання			
ВД1	Вибіркова дисципліна 1	5/150	залік
ВД2	Вибіркова дисципліна 2	5/150	залік
ВД3	Вибіркова дисципліна 3	5/150	залік
ВД4	Вибіркова дисципліна 4	5/150	залік
ВД5	Вибіркова дисципліна 5	5/150	залік
ВД6	Вибіркова дисципліна 6	5/150	залік
ВД7	Вибіркова дисципліна 7	5/150	залік
ВД8	Вибіркова дисципліна 8	5/150	залік
ВД9	Вибіркова дисципліна 9	5/150	залік
ВД10	Вибіркова дисципліна 10	5/150	залік
ВД11	Вибіркова дисципліна 11	5/150	залік
ВД12	Вибіркова дисципліна 12	5/150	залік
	Разом	60/1800	
Форма проведення атестації здобувачів вищої освіти		Атестаційний екзамен Кваліфікаційна робота	
Цикл загальної підготовки		41/1230	
Цикл професійної підготовки		139/4170	
Цикл вибіркового навчання		60/1800	
Всього годин за навчальним планом		240/7200	

Цикл нормативних дисциплін	Цикл професійних дисциплін	Цикл вибірових дисциплін	Підсумкова атестація
----------------------------	----------------------------	--------------------------	----------------------

2.2. Структурно-логічна схема освітньо-професійної програми

3. Форма атестації здобувачів вищої освіти

Форми атестації здобувачів вищої освіти	Атестація здійснюється у формі атестаційного екзамену та публічного захисту кваліфікаційної роботи.
Вимоги до кваліфікаційної роботи	Кваліфікаційна робота виконується відповідно до Положення про випускні кваліфікаційні роботи (проекти) https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2021-02/Polozhennia_pro_vypuskni_kvalifikatsiini_roboty.pdf . Захист кваліфікаційні роботи відбувається публічно.
Вимоги до атестаційного екзамену	Програма атестаційного екзамену передбачає перевірку результатів навчання, визначених Стандартом вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в галузі 23 Соціальна робота спеціальності 231 Соціальна робота та освітньо-професійною програмою. Програма атестаційного екзамену розробляється кафедрою соціальної роботи та педагогіки вищої школи та затверджується на засіданні кафедри та вченої ради факультету.
Атестація завершується	Видається документ встановленого зразка про приєудження освітнього ступеня бакалавр із присвоєнням освітньої кваліфікації - Бакалавр із соціальної роботи та професійної кваліфікації – Фахівець із соціальної роботи. Соціальний педагог.

Гарант ОПП

Світлана ЧЕРНЕТА

4. Матриця відповідності загальних компетентностей (ЗК) компонентам освітньо-професійної програми

	ЗК 1.	ЗК 2.	ЗК 3.	ЗК 4.	ЗК 5.	ЗК 6.	ЗК 7.	ЗК 8.	ЗК 9.	ЗК 10.	ЗК 11.	ЗК 12.	ЗК 13.	ЗК 14.	ЗК 15.
OK1	+	+	+							+			+	+	
OK2	+	+	+	+			+	+	+	+			+	+	
OK3		+		+		+			+	+					
OK4					+									+	
OK5	+	+					+			+				+	
OK6	+	+	+				+			+				+	+
OK7				+		+	+	+	+	+		+		+	+
OK8		+		+	+										+
OK9		+	+	+		+	+		+	+	+	+		+	+
OK10	+		+	+			+			+		+			
OK11	+	+	+			+									+
OK12		+				+			+	+	+				+
OK13	+	+	+	+						+		+	+		
OK14				+		+	+		+		+	+	+	+	+
OK15	+	+	+	+	+	+	+			+					+
OK16	+	+	+				+			+	+				
OK17	+		+	+		+	+				+	+			+
OK18	+		+	+		+	+				+				+
OK19				+			+								
OK20			+	+			+						+		+
OK21			+	+		+	+			+	+				+
OK22				+	+		+								
OK23	+			+		+	+				+	+			+
OK24		+	+	+			+								+
OK25		+	+	+			+								+
OK26			+	+			+				+				
OK27			+		+					+	+				
OK28	+		+	+		+	+				+				
OK29			+	+		+	+								
OK30			+	+			+								
OK31					+				+		+		+		
OK32		+	+	+	+		+	+		+	+			+	
OK33		+	+	+	+		+	+		+	+			+	
OK34	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+
OK35	+			+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+
OK36	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
OK37	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
OK38	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+				+	+
OK39	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
OK40	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+

5. Матриця відповідності фахових компетентностей (ФК) компонентам освітньо-професійної програми

	ФК1.	ФК2.	ФК3.	ФК4.	ФК5.	ФК6.	ФК7.	ФК8.	ФК9.	ФК10.	ФК11.	ФК12.	ФК13.	ФК14.	ФК15.	ФК16.	ФК17.	ФК18.	ФК19.	ФК20.	ФК21.	ФК22.	ФК23.	ФК24.
OK1				+			+					+												
OK2			+	+		+	+			+			+		+	+	+	+			+	+		
OK3							+	+			+				+		+	+						
OK4																								
OK5																								
OK6		+		+																				
OK7			+												+	+	+				+			
OK8			+	+										+										
OK9	+	+		+				+		+						+			+					
OK10		+											+					+	+					
OK11	+			+						+									+					
OK12	+	+		+		+		+	+			+				+		+	+					
OK13	+			+					+	+														
OK14		+		+						+	+											+		+
OK15	+	+	+	+		+	+				+												+	
OK16	+	+		+			+																	
OK17	+		+		+	+		+	+	+	+				+				+	+				+
OK18	+		+			+									+						+			+
OK19			+		+					+					+	+	+	+			+	+		+
OK20			+	+						+					+	+					+	+		
OK21	+				+			+	+										+	+				
OK22													+	+	+		+	+				+		
OK23	+		+			+			+		+	+			+	+					+			+
OK24		+							+					+	+						+			
OK25	+	+		+				+		+			+		+		+				+	+		+
OK26			+	+	+	+			+	+	+				+	+	+				+	+	+	+
OK27	+	+		+					+	+			+	+				+						
OK28			+	+	+	+				+	+				+	+					+	+		+
OK29				+	+					+	+		+		+	+								
OK30			+		+	+													+					
OK31														+	+		+	+						
OK32			+					+	+					+		+		+						
OK33			+					+	+					+		+		+						+
OK34	+	+	+	+				+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+		+	+		+
OK35	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
OK36	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
OK37	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
OK38	+	+	+	+		+			+					+	+	+	+	+	+	+				
OK39	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
OK40	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

6.Матриця забезпечення програмних результатів навчання (ПРН) відповідними компонентами освітньо-професійної програми

	ПРН1.	ПРН2.	ПРН3.	ПРН4.	ПРН5.	ПРН6.	ПРН7.	ПРН8.	ПРН9.	ПРН10.	ПРН11.	ПРН12.	ПРН13.	ПРН14.	ПРН15.	ПРН16.	ПРН17.	ПРН18.	ПРН19.	ПРН20.	ПРН21.	ПРН22.	ПРН23.	ПРН24.	ПРН25.
OK1	+							+													+				
OK2		+		+					+									+		+	+	+			
OK3	+								+									+							
OK4											+													+	
OK5	+																					+			
OK6	+			+						+												+			
OK7	+		+														+								
OK8	+			+				+		+		+			+							+			
OK9	+		+	+					+				+												
OK10	+			+																		+	+		
OK11	+			+				+							+										
OK12			+	+	+						+	+		+								+			
OK13										+							+	+							
OK14			+	+	+					+	+														+
OK15	+			+				+				+													
OK16	+																					+			
OK17			+	+	+			+			+	+		+				+	+			+			
OK18			+					+				+										+			
OK19						+				+					+								+		+
OK20								+		+									+			+			
OK21	+		+	+				+					+										+		
OK22											+							+					+		+
OK23			+					+	+		+	+	+	+	+		+	+	+						
OK24					+					+	+				+	+		+		+	+	+			+
OK25			+		+	+				+	+								+				+		
OK26					+			+			+	+	+	+	+		+		+	+					
OK27	+			+		+							+											+	
OK28					+			+				+		+	+		+	+							
OK29								+				+					+								
OK30		+					+							+											
OK31																+	+		+	+		+			
OK32		+	+	+	+			+	+		+		+									+	+		
OK33		+	+	+	+			+	+		+		+									+	+		
OK34	+	+	+	+		+				+	+	+		+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
OK35	+	+	+	+	+	+		+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
OK36	+	+	+	+	+	+		+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
OK37	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
OK38	+	+	+	+	+			+		+		+				+	+				+	+		+	
OK39	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
OK40	+	+	+	+	+	+		+		+		+				+	+		+	+	+	+	+	+	+

Наукове видання

Навчально-методичний посібник

Соціальна робота:

навчально-методичне забезпечення бакалаврської програми:
«Соціальна педагогіка, соціально-виховна робота»

Друкується в авторській редакції

Обсяг 30,76 ум. авт. арк. (електронний варіант)